

ВИ МОЖЕТЕ САМОСТІЙНО ЗРОЗУМІТИ БІБЛІЮ!

***Євангеліє від Петра:
Євангеліє від Марка
та 1 і 2 Послання Петра***

д-р Боб Атлі (Bob Utley)
Професор герменевтики (тлумачення Біблії)

Перекладач: Іван Павлій

*Серія біблійних коментарів
Новий Заповіт, Том 2*

ЗМІСТ

Від автора: Яким чином допоможе вам цей коментар?.....	8
Посібник для правильного читання Біблії: Особистий пошук неголослівної істини	10
Коментар:	
Особа Петра	18
Вступ до Євангелія від Марка.....	21
Марк 1.....	26
Марк 2.....	60
Марк 3.....	72
Марк 4.....	89
Марк 5.....	104
Марк 6.....	113
Марк 7.....	126
Марк 8.....	139
Марк 9.....	152
Марк 10.....	168
Марк 11.....	194
Марк 12.....	205
Марк 13.....	229
Марк 14.....	255
Марк 15.....	282
Марк 16.....	300
Вступ до Першого Послання Петра.....	306
1 Петра 1	311
1 Петра 2	334
1 Петра 3	351
1 Петра 4	366
1 Петра 5	380
Вступ до Другого Послання Петра.....	390
2 Петра 1	395
2 Петра 2	416
2 Петра 3	433

Додатки:

Короткі визначення грецьких граматичних структур.....	447
Текстуальна критика.....	455
Доктринальна заява.....	459

ЗМІСТ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕМ

<i>ARCHĒ</i> , Мр. 1:1	28
Покаяння у Старому Заповіті, Мр. 1:4.....	31
Сповідування, Мр. 1:5	33
Адопціонізм, Мр. 1:10	36
Гностицизм, Мр. 1:10	36
Трійця, Мр. 1:11	38
Символічні числа в Писанні, Мр. 1:13.....	40
Грецькі терміни зі значенням випробування та їхні конотації, Мр. 1:13.....	42
Сатана, Мр. 1:13	42
Родина Ірода Великого, Мр. 1:14	44
Царство Боже, Мр. 1:15	46
Віра (<i>Pistis</i> [іменник], <i>Pisteuō</i> [дієслово], <i>Pistos</i> [прикметник]), Мр. 1:15	47
Субота, Мр. 1:21.....	50
Книжники, Мр. 1:22.....	51
Демони (нечисті духи), Мр. 1:23	52
Святий, Мр. 1:24	54
Екзорцизм, Мр. 1:25	54
Серце, Мр. 2:6	63
Фарисеї, Мр. 2:16	66
Піст, Мр. 2:18	68
Іродіяни, Мр. 3:6	75
Загибель (<i>Apollumi</i>), Мр. 3:6	75
Божий Син, Мр. 3:11.....	77
Число дванадцять, Мр. 3:14	78
Таблиця імен апостолів, Мр. 3:16	80
Амін, Мр. 3:28	84
Дух як особа, Мр. 3:29.....	86
Вічний, Мр. 3:29.....	87
Екзегетичні принципи тлумачення «непростимого гріха», Мр. 3:29	87

Тлумачення притч, Мр. 4, Контекстуальний Погляд	91
Таємниця в Євангеліях, Мр. 4:11	96
Потреба в стійкості, Мр. 4:17	98
Спасіння (грецькі дієслівні часи), Мр. 4:27-29	100
Помазання в Біблії (BDB 603), Мр. 6:13	118
Лицеміри, Мр. 7:6	129
Людська мова, Мр. 7:20.....	132
Рукопокладення в Біблії, Мр. 7:32	136
Воскресіння, Мр. 8:31	146
Посилати (<i>apostellō</i>), Мр. 9:37	162
Де знаходяться померлі?, Мр. 9:43	164
<i>Ktisis</i> , Мр. 10:6.....	172
Десять Заповідей (пор. Вих. 20:1-17; Повт. Зак. 5:6-21), Мр. 10:19	176
Багатство, Мр. 10:23	180
Слава (<i>doxa</i>), Мр. 10:37	186
Відкуплення/відкупити, Мр. 10:45	188
Ісус Назарянин, Мр. 10:47.....	191
Навіки (грецька ідіома), Мр. 11:14.....	198
Ефективна молитва, Мр. 11:23-24	201
Наріжний камінь, Мр. 12:10.....	209
Синедріон, Мр. 12:13.....	210
Саддукеї, Мр. 12:18.....	214
Мойсей як автор П'ятикнижжя, Мр. 12:26	216
Імена Бога, Мр. 12:36.....	222
Міри нагороди та покарання, Мр. 12:40	226
Монети, що використовувалися в Палестині за часів Ісуса, Мр. 12:42.....	227
Старозавітні провіщення майбутнього та новозавітні провіщення, Мр. 13, Контекстуальний Погляд	230
Апокаліптична література, Мр. 13, Контекстуальний Погляд.....	236
Відповіді на два запитання учнів щодо другого пришествя Христа в Мт. 24:3, Мр. 13:4	239

Цей вік і прийдешній вік, Мр. 13:8	241
Гидота спустошення, Мр. 13:14	243
Обрання / передвизначення і потреба в теологічному балансі, Мр. 13:20.....	245
Заступницька молитва, Мр. 13:20	246
Сорок два місяці, Мр. 13:20.....	248
Пришестя на хмарах, Мр. 13:26.....	250
Отець, Мр. 13:32	251
Милостиня, Мр. 14:5.....	260
Пасха (порядок служіння), Мр. 14:22	265
Вечеря Господня в 6-й главі Євангелія від Івана, Мр. 14:22	266
Завіт, Мр. 14:24	267
Пролита, Мр. 14:24	268
Година, Мр. 14:35	271
Прокляття (<i>Anathema</i>), Мр. 14:71	279
Понтій Пілат, Мр. 15:1	284
Жінки в Біблії, Мр. 15:40	295
Жінки, що йшли за Ісусом, Мр. 16:1.....	302
Похоронні благовоння, Мр. 16:1	303
Спадщина віруючих, 1Петр. 1:4	316
Ісус і Дух, 1Петр. 1:11	321
<i>Kerygma</i> ранньої церкви, 1Петр. 1:11	321
Погляди Павла на Закон Мойсеїв, 1Петр. 1:12	322
Новозавітна святість/освячення, 1Петр. 1:15	325
Святий, 1Петр. 1:16.....	326
Напучувати, 1Петр. 2:5.....	336
Християнство є спільним, 1Петр. 2:5.....	337
Покора (<i>Hypotassō</i>), 1Петр. 2:13.....	341
Людське правління, 1Петр. 2:13	342
Воля (<i>thelēma</i>) Божа, 1Петр. 2:15	344
Настанови Павла до рабів, 1Петр. 2:18.....	347
Праведність, 1Петр. 3:14	357

Надія, 1Петр. 3:15	361
Пороки та чесноти в Новому Заповіті, 1Петр. 4:3	368
Біблійне відношення до алкологю та алкоголізму, Дії 4:3	369
Чому християни страждають?, 1Петр. 4:12.....	376
<i>Koinōnia</i> , 1Петр. 4:13	376
Особове зло, 1Петр. 5:8	384
Сила/Силуян, 1Петр. 5:12.....	387
Зріст християнина, 2Петр. 1:5	402
Впевненість, 2Петр. 1:10	404
Покликані, 2Петр. 1:10	406
Відступництво (<i>Aphistēmi</i>), 2Петр. 1:10.....	407
«Істина» (концепт) у творах Івана, 2Петр. 1:12	409
«Істинний» (термін) у творах Івана, 2Петр. 1:12	410
Друге пришествя, 2Петр. 1:16	412
«Божі сини» в 6-й главі Буття, 2Петр. 2:4	422
Загибель, руйнування, тління (<i>phtheirō</i>), 2Петр. 2:12.....	428
Вогонь, 2Петр. 3:7	437
Вічний план відкуплення ЯХВЕ, 2Петр. 3:9	439

Від автора: Яким чином допоможе вам цей коментар?

Тлумачення Біблії – це одночасно інтелектуальний та духовний процес, який має на меті зрозуміти давнього богонатхненного автора так, щоб Боже повідомлення було ясным та підлягало практичному застосуванню і в наші дні.

Духовна сторона цього процесу є надзвичайно важливою, хоча при цьому її дуже важко описати. Вона неодмінно включає в себе чутливість та відкритість по відношенню до Бога. В людині повинні бути (1) прагнення до Нього, (2) прагнення знати Його і (3) прагнення служити Йому. Цей процес має включати в себе молитву, сповідання віри в житті та готовність до зміни свого життя. Святий Дух відіграє ключову роль у процесі тлумачення, однак через що щирі, благочестиві християни розуміють Біблію по-різному залишається загадкою.

Інтелектуальну сторону даного процесу описати значно легше. Ми повинні бути послідовними і чесними по відношенню до тексту, а не піддаватися впливу особистих або конфесійних упереджень. Ми всі, звісно ж, залежимо від історичних реалій. Жоден з нас не є об'єктивним, неупередженим тлумачем. Даний коментар пропонує обережний раціональний підхід, заснований на трьох принципах тлумачення, які допоможуть подолати наші спільні упередження.

Перший принцип

Перший принцип полягає у врахуванні історичного контексту, в межах якого була написана конкретна книга Біблії, і особливо історичних передумов її написання автором. У автора була мета написання книги, крім того, він прагнув донести до читачів конкретне повідомлення. Текст книги не може означати для нас те, чого він ніколи не означав для оригінального давнього богонатхненного автора. І саме цей намір автора, а не наші історичні, емоційні, культурні, особисті або конфесійні потреби, є ключем до розуміння книги. Практичне застосування тексту є невід'ємним компонентом тлумачення, але правильне тлумачення завжди повинно передувати його застосуванню. Необхідно особливо наголосити, що кожен біблійний текст має одне і тільки одне значення. І ним є саме те значення, яке первісний біблійний автор під впливом Святого Духа бажав передати людям свого часу. А вже це єдине значення може мати різноманітне застосування в різних культурах та ситуаціях. Всі ці можливі застосування мають прив'язуватися до головної істини, яку бажав передати автор. Саме тому цей навчальний коментар-путівник розроблений так, щоб забезпечити читача подібною попередньою інформацією щодо кожної книги Біблії.

Другий принцип

Другий принцип – це ідентифікація літературної структури книги. Кожна біблійна книга є цілісним документом. Інтерпретатори не мають право штучно виділяти окремі аспекти проголошеної в книзі істини шляхом усунення інших. Таким чином, ми маємо зрозуміти мету всієї біблійної книги перед тим, як тлумачити її окремі структурні частини. Окремі частини книги – глави, фрагменти або вірші – не можуть суперечити тому цілісному значенню, яке має книга. Тлумачення повинне рухатися від застосування дедуктивного підходу (по відношенню до цілої книги) до індуктивного підходу (по відношенню до її частин). Отже, цей навчальний коментар-путівник розроблений так, щоб допомогти дослідникам проаналізувати структуру кожної літературної частини книги по її фрагментах. Поділ книг на фрагменти і глави не є богонатхненим, але він допомагає нам зрозуміти логічні рамки тексту.

Тлумачення на рівні фрагментів (а не на рівні речень, їх частин, словосполучень чи окремих слів) є ключем, за допомогою якого можна зрозуміти сенс, закладений біблійним автором. Основою фрагментів є загальна тема, яка часто формулюється в одному тематичному реченні. Кожне слово, фраза, речення чи його частина, що містяться в конкретному фрагменті, певним чином пов'язані з його загальною темою. Вони визначають рамки теми, розширюють ці рамки, пояснюють їх та/або ставлять запитання. Справжній ключ до правильної інтерпретації полягає у слідуванні думці автора фрагмент за фрагментом через всі структурні частини біблійної книги. Цей навчальний коментар-путівник розроблений таким чином, щоб допомогти дослідникам провести порівняльний аналіз сучасних перекладів Біблії англійською мовою.

Було обрано саме ці переклади Біблії, оскільки кожен із них втілює іншу перекладацьку логіку та тип перекладу:

1. Четверта переглянута редакція грецького Нового Заповіту Об'єднаних біблійних товариств [The United Bible Societies Greek New Testament, fourth revised edition] (UBS⁴). Текст цього перекладу поділений сучасними дослідниками на фрагменти.
2. Біблія Короля Якова, новий переклад [The New King James Version] (NKJV) – дослівний буквальний переклад на основі давньогрецьких рукописів, які називають «загальноприйнятим текстом» [Textus Receptus]. Тут фрагменти є дещо довшими, ніж в інших перекладах, що якраз допомагає дослідникам краще побачити загальні теми.
3. Нова переглянута стандартна версія [The New Revised Standard Version] (NRSV) – вдосконалений буквальний переклад, який є проміжним варіантом між двома наступними сучасними перекладами. Поділ на фрагменти в цьому перекладі дуже допомагає у визначенні тематики розповіді.
4. Сучасна англійська версія [Today's English Version] (TEV) є перекладом, виконаним Об'єднаним біблійним товариством на основі динамічного еквіваленту тексту. Ця версія є спробою перекласти Біблію таким чином, щоб сучасний англомовний читач або проповідник зміг зрозуміти значення оригінального грецького тексту. Часто, особливо в Євангеліях, поділ тексту на фрагменти пов'язаний більше зі зміною того, хто говорить, ніж зі зміною теми розмови, як, наприклад, в Новій міжнародній версії (NIV). Для інтерпретаційних цілей це, однак, не надто допомагає. Цікаво, що і UBS⁴, і TEV опубліковані однією і тією ж організацією, однак підхід до поділу тексту на фрагменти в обох перекладах суттєво відрізняється.
5. Єрусалимська Біблія [The Jerusalem Bible] (JB) є перекладом на основі динамічного еквіваленту тексту, який в свою чергу заснований на католицькому перекладі Біблії на французьку мову. Він дуже корисний для порівняння з європейським підходом до поділу тексту на фрагменти.
6. Текст Біблії, який використовується в цьому коментарі, взятий з оновленої версії (1995 р.) Нової американської стандартної Біблії [New American Standard Bible, 1995 Updated Edition] (NASB), яка є дослідним перекладом. Крім того, цей коментар (вірш за віршем) слідує логіці NASB щодо поділу тексту на фрагменти.

Третій принцип

Третій принцип – це читання різних перекладів Біблії для того, щоб охопити якнайширший обсяг всіх можливих значень (семантичного обсягу), які можуть мати біблійні слова або словосполучення. Часто грецьке словосполучення або слово можуть розумітися по-різному. Наявні різні переклади Біблії дозволяють виявити ці значення і допомагають визначити та пояснити деякі відмінності, які зустрічаються в грецьких манускриптах. Все це не впливає на віровчення, однак допомагає нам стати ближчими до оригінального тексту, який був записаний давнім богонатхненним автором.

Цей коментар пропонує досліднику швидкий спосіб для перевірки свого власного розуміння тексту. Коментар не нав'язує конкретного способу тлумачення, він має більше інформативний характер та спонукає до самостійних роздумів. Часто розуміння інших можливих інтерпретацій біблійного тексту допомагає нам стати менш залежними від групових, догматичних чи вузькоконфесійних підходів до тлумачення Біблії. Для інтерпретатора важливо знати щонайбільше варіантів перекладу для того, щоб розуміти, наскільки неоднозначним може бути древній текст. Це вражає, наскільки мало згоди щодо цього питання є серед християн, які стверджують, що Біблія є джерелом істини для кожного з них.

Ці принципи допомогли мені подолати більшість моїх історичних упереджень, а також примусили мене більш уважно досліджувати древній текст. Я сподіваюся, що це стане таким же благословенням і для вас.

Боб Атлі (Bob Utley),
27 червня 1996 р.

ПОСІБНИК ДЛЯ ПРАВИЛЬНОГО ЧИТАННЯ БІБЛІЇ: ОСОБИСТИЙ ПОШУК НЕГОЛОСЛІВНОЇ ІСТИНИ

Далі йде короткий виклад герменевтичної філософії доктора Боба Атлі та пояснення процедур, за якими діють його коментарі.

Чи можемо ми пізнати істину? Де її знайти? Чи можемо ми її логічно підтвердити? Чи є взагалі якийсь незаперечний авторитет в цьому питанні? Чи є якісь абсолютні, якими можна керуватися в нашому житті, у нашій культурі? Який сенс життя? Чому ми тут? Що буде з нами далі? Над цими питаннями задумувалися всі мислячі люди, і ці ж питання не давали спокою людському розуму ще від початку віків (Екл. 1:13-18; 3:9-11) Мені пригадується мій власний пошук певної всеохоплюючої основи для мого життя. Я став віруючим у Христа ще в юному віці, завдячуючи, в основному, свідченню моїх визначних родичів. Коли я став дорослим, питання щодо себе і мого світогляду також «виросли» зі мною. Прості культурні та релігійні стереотипи не принесли мені чіткого розуміння того, про що я читав, або того, з чим я зіштовхувався. Це був час поневірянь, пошуків, палких бажань і часто відчуття безнадії через безжальний, жорстокий світ, в якому я жив.

Багато хто стверджував, що знайшов відповіді на ці ключові питання, однак після проведеного дослідження та глибоких роздумів я зрозумів, що всі ці відповіді мають за основу (1) власний філософський світогляд, (2) стародавні міфи, (3) особистий практичний досвід або (4) психологічні уявлення. Однак, мені були потрібні будь-які підтвердження, докази, розумні доводи, на яких я міг би заснувати свій світогляд, мені була потрібна якась всеохоплююча основа, мій власний сенс життя.

Я знайшов все це, коли почав самостійно досліджувати Біблію. Я почав шукати докази її достовірності й знайшов їх через (1) історичну надійність Біблії, яка підтверджується археологією; (2) точне виконання старозавітних пророцтв; (3) єдність та узгодженість біблійного послання протягом тисячі шістсот років його написання; і (4) особисті свідчення людей, життя яких змінилося після їхнього знайомства з Біблією. Християнство як цілісна система віри та переконань має здатність вирішувати складні питання людського життя. Все це сформувало в мені чітку систему світогляду, а життя на основі біблійної віри принесло мені радість та стабільність.

Мені здавалося, що я знайшов всеохоплюючу основу мого життя – Христа, який пізнається через Писання. Це було запаморочливе відчуття, певне емоційне полегшення. Однак, я все ще пам'ятаю той біль, ту розгубленість, які я пережив, коли дізнався, наскільки багато є різних тлумачень до цієї книги, інколи навіть в межах однієї церкви або богословської школи. Визнання богонатхненності та достовірності Біблії було для мене не кінцем, а лише початком процесу її пізнання. Як я міг приймати або відкидати різні та суперечливі тлумачення багатьох складних місць Писання, коли кожен із тих авторитетних дослідників, які їх написали, був впевнений у власній правоті?

Це завдання стало ціллю мого життя та паломництвом моєї віри. Я знав, що моя віра в Христа принесла мені великий мир і радість. Мій розум прагнув знайти якісь абсолютні істини серед умовностей моєї культури, догматики конфліктуючих релігійних систем та внутрішньо конфесійної зарозумілості. В процесі мого пошуку достовірних підходів тлумачення стародавньої літератури я несподівано відкрив для себе власні історичні, культурні, конфесійні та практичні упередження. Я часто читав Біблію лише для того, щоб знайти підтвердження власним поглядам. Я використовував її як догматичне джерело для нападу на інших та для підтвердження моїх власних ненадійних та недолугих поглядів. Як мені було боляче потім це усвідомити!

Незважаючи на те, що я ніколи не можу бути абсолютно неупередженим, все ж таки, я можу стати більш правильним читачем Біблії. Я можу обмежити мої упередження, якщо я буду їх визнавати та ідентифікувати. Я все ще не є абсолютно вільним від них, однак я вирішив протидіяти моїм слабкостям. Часто сам коментатор є найгіршим ворогом для правильного читання Біблії! Шановні читачі, дозвольте

мені назвати окремі основні принципи, які я використовую для дослідження Біблії, для аби ви могли їх перевірити разом зі мною:

I. Основні принципи

1. Я вірю в те, що Біблія є єдиним богонатхненним відкриттям єдиного істинного Бога. У зв'язку з цим, вона повинна тлумачитися виключно через призму намірів первісного божественного автора (Святого Духа), який діяв через конкретних людей в певний історичний період.
2. Я вірю, що Біблія була написана для звичайних людей – для всіх! Бог обрав такий спосіб, щоб явно говорити з нами в межах конкретного історичного та культурного контексту. Бог не ховає істину – Він хоче, щоб ми її зрозуміли, і саме тому Біблія повинна тлумачитися через призму тих днів, а не наших днів. Писання не повинно означати для нас те, чого воно ніколи не означало для тих, хто читав або слухав його вперше. Воно є зрозумілим для середньостатистичної людини і використовує типові форми та техніки людської комунікації.
3. Я вірю, що Біблія є цілісним твором з точки зору її змісту та мети написання. Вона не суперечить сама собі, однак в ній є складні для розуміння і навіть парадоксальні місця. Тому найкращим інтерпретатором Біблії є все ж сама Біблія.
4. Я вірю, що кожне місце Біблії (за винятком пророцтв) має одне єдине значення, яке відповідає наміру оригінального богонахненного автора. І хоча ми ніколи не можемо бути впевненими, що нам достовірно відомий намір автора, є певні речі, які можуть нам це відкрити:
  - а. літературний жанр, обраний для передачі розповіді
  - б. історичні обставини, або конкретна ситуація, яка стала причиною написання книги
  - в. літературний контекст всієї книги, а також кожної її частини
  - г. структура (план) окремих частин книги у контексті їхнього відношення до всієї розповіді
  - д. специфічні граматичні прийоми подачі розповіді
  - е. конкретні слова, обрані для подачі розповіді

Дослідження кожного із цих аспектів стане предметом нашого дослідження всього біблійного тексту. Однак, перед тим як пояснити власну методологію правильного читання Біблії, дозвольте мені охарактеризувати деякі недоречні методи, які використовуються сьогодні й через які існує така велика різноманітність тлумачень (зрозуміло, що їх потрібно уникати):

II. Недоречні методи

1. Нехтування літературним контекстом книг в Біблії та використання кожного речення, його частини або навіть окремих слів як «істинних тверджень», що не мають відношення до авторського задуму та ширшого контексту. Такий підхід часто називають «пошук необхідних доказів у тексті».
2. Ігнорування історичного контексту книги та його паралельна підміна уявним історичним контекстом, який взагалі не впливає з книги або щодо якого в книзі є лише певні натяки.
3. Нехтування історичним контекстом книг, неначе вони були написані в першу чергу для сучасних християн, подібно читанню ранішніх місцевих газет.
4. Ігнорування історичного контексту книги шляхом алегоризації тексту та його прочитання як філософського / богословського послання, яке зовсім не пов'язане з першими слухачами тексту та задумом первісного автора.
5. Нехтування оригінальним повідомленням шляхом його підміни власною богословською системою, улюбленою доктриною, або насущними потребами, які абсолютно не пов'язані з задумом первісного автора та його дійсним повідомленням. Цим часто зловживають ті, хто читає уривок з Біблії, аби утвердити власний авторитет. Це часто називають «читацьким відзивом» (так зване тлумачення «що цей текст означає конкретно для мене»).

Можна назвати щонайменше три компоненти, що характерні для всіх існуючих способів передачі письмової інформації між людьми:

У минулому різні методи читання Біблії фокусувалися на якомусь одному із цих трьох компонентів, але для того щоб по-справжньому підтвердити богонатхненність Біблії, більш підходящою є така схема:

Дійсно, необхідно включити всі три компоненти в процес тлумачення. Тому для того, щоб підтвердити що-небудь, вся моя увага буде зосереджена на перших двох компонентах: первісному (оригінальному) авторі та тексті. Можливо, такий підхід є моєю реакцією на зловживання (1) алегоризацією або одухотворенням тексту та (2) тлумаченням тексту в стилі «читацького відзиву» (що цей текст конкретно означає для мене). Зловживання можуть виникати на будь-якому етапі тлумачення. Ми завжди повинні перевіряти наші мотиви, твердження, дослідницькі методи та практичну старанність. Однак яким чином перевірити все це, якщо не буде чітких рамок, обмежень та критеріїв тлумачення? Саме в цьому випадку авторський задум та структура тексту дають мені ряд критеріїв, за допомогою яких можна обмежити всі можливі інтерпретації.

Отже, як виглядають в світлі цих недоречних підходів можливі методи правильного читання та тлумачення Біблії з високим ступенем достовірності та узгодженості?

III. Можливі методи правильного читання Біблії

Тут я не буду приводити яких-небудь унікальних способів тлумачення окремих жанрів, а лише опишу загальні герменевтичні принципи, які можна застосовувати до всіх типів біблійного тексту. Хорошою книгою, в якій розглядаються різножанрові підходи до тлумачення Біблії, є книга Гордона Фі та Дугласа Стюарта «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» (*How To Read The Bible For All Its Worth*, by Gordon Fee and Douglas Stuart, published by Zondervan).

У фокусі моєї методології перебуває перш за все читач, який самостійно дозволяє Святому Духові відкривати йому Біблію під час чотирикратного особистого читання тексту. Це ставить Духа, текст та читача на перший, а не на другий план. Такий підхід також захищає читача від надмірного впливу коментатора. Якось я чув таке висловлювання: «Біблія проливає багато світла на коментарі до неї». Однак, це не означає, що коментарі є недостатньо цінними для освітніх потреб; це є швидше рекомендація, яка вказує на те, коли саме допустимо користуватися коментарями.

Нам необхідно навчитися знаходити підтвердження нашому тлумаченню в самому тексті. Є шість способів, які можуть нам надати хоча б обмежене підтвердження:

1. історичний фон
2. літературний контекст
3. граматичні структури (синтаксис)

4. використання лексики того часу
5. відповідні паралельні місця
6. жанр

Наші тлумачення Біблії мають бути розумними та логічними. Лише Біблія є єдиним джерелом віри і правильної практичної поведінки. На жаль, християни часто не погоджуються з тим, що Біблія вчить, або з тим, що вона стверджує. Наступні чотири цикли читання текстів Біблії розроблені для того, щоб забезпечити більш глибоке тлумачення тексту:

1. Читання перше

- a. Прочитайте цілу книгу за один раз. Прочитайте її знову, але в іншому перекладі, в якому (бажано) використовується інший перекладацький підхід:
  - (1) буквальний переклад (NKJV, NASB, NRSV)
  - (2) динамічний еквівалент (TEV, JB)
  - (3) перифраз / переказ (Living Bible, Amplified Bible)
- б. Виявіть основну ціль всього тексту. Визначте його тему.
- в. Виділіть (якщо можливо) певну частину, главу, фрагмент або речення, в якому чітко виражена основна ціль або тема.
- г. Визначте основний літературний жанр.
  - (1) Старий Заповіт
    - а) єврейська історія
    - б) єврейська поезія (література мудрості, псалми)
    - в) єврейські пророцтва (проза, поезія)
    - г) звід законів
  - (2) Новий Заповіт
    - а) розповіді (Євангелія, Дії святих апостолів)
    - б) притчі (євангельські)
    - в) послання / листи
    - г) апокаліптична література

2. Читання друге

- a. Прочитайте цілу книгу знову, пробуваючи визначити основні теми або питання книги.
- б. Окресліть основні теми книги і коротко, одним реченням, охарактеризуйте їх.
- в. Перевірте ваш власний висновок щодо задуму та загальної структури книги з довідниковою літературою.

3. Читання третє

- a. Прочитайте цілу книгу знову, пробуваючи визначити історичний контекст та специфічну ситуацію, внаслідок якої була написана біблійна книга.
- б. Перечисліть історичні особливості книги, які в ній згадуються
  - (1) автор
  - (2) дата написання
  - (3) цільова аудиторія книги
  - (4) специфічна ціль написання книги
  - (5) культурний контекст, який має відношення до цілі написання
  - (6) посилання на реальних історичних осіб та історичні події
- в. Спробуйте поширити ваше дослідження на рівень фрагментів тієї частини біблійної книги, яку ви хочете витлумачити. Завжди намагайтесь визначити та окреслити межі літературного уривку. Він може складатися як із кількох глав, так і з кількох фрагментів. Це дозволить вам слідувати за оригінальною авторською логікою та особливостями побудови тексту.

г. Перевірте ваші історичні висновки за довідниковою літературою.

4. Читання четверте

- а. Прочитайте літературний уривок знову в різних перекладах
  - (1) буквальний переклад (NKJV, NASB, NRSV)
  - (2) динамічний еквівалент (TEV, JB)
  - (3) перифраз / переказ (Living Bible, Amplified Bible)
- б. Зверніть увагу на літературну або граматичну побудову тексту
  - (1) літературні вирази, які повторюються, Еф. 1:6,12,14
  - (2) граматичні структури, які повторюються, Рим. 8:31
  - (3) протиставлення
- в. Перелічіть наступні моменти
  - (1) ключові терміни
  - (2) незвичайні терміни
  - (3) важливі граматичні конструкції
  - (4) особливо складні слова, фрази, речення
- г. Перегляньте відповідні паралельні місця
  - (1) знайдіть найпростіший фрагмент, який стосується теми вашого дослідження, використовуючи: а) книги із «систематичного богослов'я», б) навчальні Біблії, в) симфонії
  - (2) знайдіть, чи є серед цих паралельних текстів, які стосуються предмету вашого дослідження, тексти парадоксального характеру. Багато біблійних істин розкриваються саме через такі діалектичні паралелі; багато міжконфесійних конфліктів трапляються через те, що докази будуються лише на одній половині із цих пар текстів. Вся Біблія є богонатхненною, тому ми повинні відшукувати в її тексті цілісні повідомлення для того, щоб забезпечити біблійний баланс у наших інтерпретаціях.
  - (3) знайдіть паралелі в межах тієї ж книги, в того ж самого автора або в текстах такого ж жанру. Найкращим інтерпретатором Біблії є сама Біблія, тому що вона написана єдиним автором – Святим Духом.
- д. Використайте довідникову літературу для того, щоб перевірити ваші висновки щодо історичного контексту книги та обставин, внаслідок яких вона була написана
  - (1) навчальні Біблії
  - (2) біблійні енциклопедії, довідники та словники
  - (3) вступні книги, присвячені самій Біблії
  - (4) біблійні коментарі (на даному етапі вашого дослідження дозвольте віруючим як минулого, так і теперішнього часу допомогти вам скорегувати ваше дослідження).

IV. Застосування біблійного тлумачення

Тепер ми переходимо до розгляду питання застосування витлумаченого тексту. Ви вже доклали багато зусиль для того, щоб зрозуміти первісне значення тексту; тепер же вашою ціллю має бути застосування цього тексту в вашому житті, в вашій культурі. Я визначаю авторитет біблійного тексту як «розуміння того, що первісний біблійний автор сказав у свій час, і застосування тієї біблійної істини в наші дні».

Застосування тексту повинно слідувати оригінальному авторському наміру, причому як в часовому, так і в логічному аспекті. Ми не можемо застосовувати біблійний текст в наші дні, поки не знатимемо, що саме він означав в той час, коли він був написаний! Не можна наділяти біблійний текст тим значенням, якого він ніколи не мав!

Тут вашим путівником у цьому процесі буде дослідження тексту на рівні фрагментів (читання третє). Застосування тексту повинно відбуватися на рівні фрагментів (абзаців), а не на рівні окремих слів. Слова

набувають значення лише в контексті; фрази набувають значення лише в контексті; речення набувають значення лише в контексті. Лише первісний автор в усьому процесі тлумачення є богонатхненної особою. Ми, просвітлені Святим Духом, можемо тільки слідувати за автором. Але просвітлення не означає богонахнення. Тому для того, щоб сказати «так говорить Господь», ми повинні повністю слідувати намірам первісного автора. Застосування має співвідноситися з загальним сенсом всього написаного, сенсом кожної конкретної частини та розвитком думки на рівні фрагментів.

Ніколи не дозволяйте проблемам і питанням сьогодення тлумачити Біблію. Нехай Біблія сама говорить за себе! Звісно, ви повинні докладати зусиль для того, щоб почерпнути важливі принципи з тексту. І ці принципи будуть діяти лише тоді, коли їх підтверджує текст. На жаль, часто наші принципи є більше «нашими», ніж такими, що містяться в тексті.

Під час застосування Біблії важливо пам'ятати, що конкретний біблійний текст (за винятком хіба що пророцтв) має лише одне єдине істинне значення. Це значення обов'язково пов'язане з намірами оригінального автора, спрямованими на вирішення проблем або потреб того часу, і це єдине значення підлягає застосуванню в різних ситуаціях. Застосування тексту ґрунтується на потребах цільової аудиторії тексту, однак воно повинно обов'язково відповідати тому значенню, яке було закладено в текст первісним автором.

V. Духовні аспекти тлумачення

До цього моменту я зачіпав лише інтелектуальні аспекти процесу тлумачення та застосування біблійного тексту. Тепер дозвольте мені коротко описати духовні аспекти процесу тлумачення. Тут мені допомагають наступні дії:

1. Молитва про допомогу Святого Духа (пор. 1Кор. 1:26-2:16).
2. Молитва про особисте прощення та очищення від тих гріхів, про які я знаю (пор. 1Ів. 1:9).
3. Молитва про якомога більше бажання пізнавати Бога (пор. Пс. 19:7-14; 42:1 і далі; 119:1 і далі).
4. Негайне застосування істини, яка мені щойно відкрилася, у власному житті.
5. Подальше смирення та готовність постійно навчатися.

Насправді дуже важко дотримуватися балансу між інтелектуальним процесом та духовною першістю Святого Духа в процесі тлумачення. Наступні цитати допомагають мені знайти баланс у цьому питанні:

1. із книги Джеймса В. Сайра «Перекручення Писання» (James W. Sire, *Scripture Twisting*), стор. 17-18:
«Просвітлення розуму відбувається у всіх Божих людей, а не лише в якоїсь духовної еліти. В біблійному християнстві відсутні гуру, «просвітлені», або які-небудь окремі люди, через яких приходить істинне тлумачення. Тому, поруч з тим, що Святий Дух дає особливі дари мудрості, знання та духовної проникливості, Він не призначає тих особливо обдарованих християн бути єдиними авторитетними інтерпретаторами Його Слова. У Божого народі кожен має вчитися, розмірковувати та вникати в Біблію, яка залишається авторитетом навіть для тих, кого Бог наділив особливими дарами. У підсумку, як я і стверджую на сторінках цієї книги, Біблія є справжнім Божим відкриттям для всього людства, найвищим авторитетом у всьому, про що вона говорить, і саме тому вона не може бути абсолютною загадкою, а навпаки є зрозумілою для будь-яких звичайних людей з різних культур».
2. із К'єркегора / Кіркегарда (Kierkegaard) відповідно до тексту книги Бернарда Рамма «Протестантське тлумачення Біблії» (Bernard Ramm, *Protestant Biblical Interpretation*), стор. 75:
«На думку К'єркегора, граматичне, лексичне та історичне дослідження Біблії є необхідним, однак воно має передувати істинному тлумаченню Біблії. “Для того, щоб читати Біблію як Боже слово, потрібно читати її з благоговійним острахом, з напруженим очікуванням, з бажанням відкриття – так, неначе відбувається розмова з Богом. Якщо читати Біблію не задумуючись, недбало або з

науковим чи професійним інтересом, то вона не буде прочитана як Слово Боже. Але якщо людина читає її як послання любові – тоді вона читає саме Слово Боже”».

3. із книги Х.Х. Роулі «Відповідність Біблії» (Н. Н. Rowley, *The Relevance of the Bible*), стор. 19: «Жоден ступінь виключно інтелектуального розуміння Біблії ніколи не відкриє всіх її справжніх скарбів. Звісно ж, таке розуміння не можна відкидати, оскільки воно є необхідним для повного розуміння Біблії. Для того, щоб процес пізнання Біблії був повним і завершеним, інтелектуальне розуміння повинно вести до духовного розуміння духовних скарбів Біблії. А для духовного розуміння необхідно щось більше, ніж просто інтелектуальні намагання. Духовні речі можна побачити лише через духовний вимір, тому дослідники Біблії повинні знаходитися в стані духовного сприйняття, повинні сильно бажати знайти Бога для того, щоб вручити себе Йому, якщо, звісно ж, вони хочуть вийти за рамки просто наукового дослідження багатой спадщини цієї найвеличнішої із всіх книг».

VI. Метод, який використовується у цьому коментарі

Цей навчальний коментар-посібник розроблений для того, щоб допомогти читачу в процесі тлумачення Біблії наступним чином:

1. Кожна книга починається з короткого історичного огляду. Після завершення «читання третього», звірте себе з цією інформацією.
2. На початку кожної глави знаходиться «контекстуальний погляд», який допоможе вам побачити літературну структуру тексту.
3. На початку кожної глави або великого уривку наводиться поділ тексту на фрагменти по віршах з коротким поясненням основної теми цих фрагментів відповідно до кількох сучасних перекладів Біблії:
  - а. Четверта переглянута редакція грецького Нового Заповіту Об'єднаних біблійних товариств (UBS⁴).
  - б. Нова американська стандартна Біблія, оновлена версія 1995 р. (NASB)
  - в. Біблія Короля Якова, новий переклад (NKJV)
  - г. Нова переглянута стандартна версія (NRSV)
  - д. Сучасна англійська версія (TEV)
  - е. Нова Єрусалимська Біблія (NJB)

Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він повинен враховувати контекст. При порівнянні кількох сучасних перекладів, що засновані на різних перекладацьких підходах та богословських принципах, можна проаналізувати ймовірний хід думок первісного автора. Кожен фрагмент тексту має в собі одну основну істину. Її називають «головною темою» або «центральною ідеєю тексту». Ця об'єднуюча думка є ключем до правильного історичного та граматичного тлумачення. Не можна тлумачити, проповідувати або навчати на основі тексту меншого рівня, аніж фрагмент! Також необхідно пам'ятати, що кожен фрагмент взаємопов'язаний з іншими сусідніми фрагментами. Саме тому дуже важливо мати план всієї книги на рівні фрагментів. Ми повинні відслідковувати логіку думки первісного богонатхненого автора щодо конкретної теми.

4. Підхід Боба Атлі полягає в тлумаченні кожного вірша окремо. Це примушує нас слідувати за ходом думок первісного автора. Примітки коментатора надають інформацію в наступних галузях:
  - а. літературний контекст
  - б. історичні та культурні особливості
  - в. граматична інформація
  - г. вивчення окремих слів
  - д. відповідні паралельні місця
5. В окремих місцях даного коментаря текст Нової американської стандартної версії Біблії (оновлена версія 1995 р.) доповнений посиланнями на інші сучасні переклади:

- а. на нову версію Біблії Короля Якова (NKJV), яка слідує текстуальній традиції манускриптів «Textus Receptus».
  - б. на Нову переглянута стандартну версію (NRSV), яка є дослівною переробкою Переглянутої стандартної версії, виконаною Національною радою Церков (National Council of Churches).
  - в. на Сучасну англійську версію (TEV), виконану Американським біблійним товариством (American Bible Society) на основі динамічного еквіваленту тексту.
  - г. на Єрусалимську Біблію (JB), яка виконана на основі динамічного еквіваленту тексту, що в свою чергу заснований на католицькому перекладі Біблії на французьку мову.
6. Для тих, хто не володіє грецькою мовою, співставлення англійських перекладів Біблії допоможе відкрити для себе наступні поширені проблеми, які виникають при дослідженні тексту:
- а. відмінності в рукописах
  - б. багатозначність слів
  - в. важкі з граматичної точки зору тексти та звороти
  - г. тести, які допускають неоднозначне тлумачення. І хоча англійські переклади Біблії не можуть вирішити цих проблем, вони вказують на ті місця, що потребують глибшого та більш скрупульозного дослідження.
  - д. В кінці кожної глави розміщені відповідні питання для обговорення, які допоможуть зосередитися на основних темах і проблемах прочитаної глави.

ОСОБА ПЕТРА

ЙОГО СІМ'Я

- А. Сім'я Петра проживала в язичницькій Галілеї, в місті Віфсаїда на північному узбережжі Галілейського моря (або Тіверійського моря, пор. Ів. 1:44), але, очевидно, в якийсь момент вони переселилися до Капернаума (пор. Мр. 1:21,29).
- Б. Батька Петра звали Йона (пор. Мт. 16:17) або Іван (пор. Ів. 1:42; 21:15-17).
- В. Першим іменем Петра було Симон (пор. Мр. 1:16,29,30,36); це ім'я було поширене в Палестині I століття. Воно було юдейською формою імені Симеона (пор. Дії 15:14; 2Петр. 1:1) – одного з дванадцяти племен Ізраїлю (пор. Бут. 29:33; Вих. 1:1).
Ісус перейменував Симона на Петра (*Petros*, тобто «скеля» – це ім'я вказувало на силу та непохитність людини) в Мт. 16:18; Мр. 3:16; Лк. 6:14; Ів. 1:42. Арамейська форма *Cephas* (Кефас або Кифа; пор. Ів. 1:42; 1Кор. 1:12; 3:22; 9:5; 15:5; Гал. 1:18; 2:9,11,14). У Новому Заповіті ці два імені часто стоять разом (пор. Мт. 16:16; Лк. 5:8; Ів. 1:40; 6:8,68; 13:6,9,24,36; 18:10,15,25; 20:2,6; 21:2-3,7,11,15).
- Г. Брата Петра звали Андрій (пор. Мр. 1:16). Він був учнем Івана Христителя (пор. Ів. 1:35,40), а пізніше – віруючим та послідовником Ісуса (пор. Ів. 1:36-37). Він привів Симона до Ісуса (пор. Ів. 1:41) Через кілька місяців Ісус зустрів їх біля Галілейського моря та покликав бути Його найближчими учнями (пор. Мт. 4:18-20; Мр. 1:16-18; Лк. 5:1-11).
- Д. Петро був одружений (пор. Мр. 1:30; 1Кор. 9:5), але про його дітей нічого не говориться.

ЙОГО ПРОФЕСІЯ

- А. Сім'я Петра володіла кількома рибачькими човнами і навіть наймала робітників.
- Б. Не виключно, що його сім'я працювала в партнерстві з Яковом, Іваном та їхнім батьком Зеведеєм (пор. Лк. 5:10).
- В. Після смерті Ісуса Петро на короткий час повернувся до риболовства (пор. Ів. 21).

ЙОГО ХАРАКТЕР

- А. Сильні сторони Петра
  1. Він був відданим послідовником, але занадто імпульсивним (пор. Мр. 9:5; Ів. 13:4-11).
  2. Він намагався діяти вірою, але часто терпів невдачі (напр, його спроба ходити по воді, пор. Мт. 14:28-31).
  3. Він був сміливим і готовим до смерті (пор. Мт. 26:51-52; Мр. 14:47; Лк. 22:49-51; Ів. 18:10-11).
  4. Після воскресіння Ісус особисто звернувся до Петра, як до дискредитованого лідера Дванадцяти Апостолів (Ів. 21), і надав йому можливість покаятися й повернутися до своєї керівної ролі.

Б. Слабкі сторони Петра

1. Він був схильним до юдейського законництва
  - а. їв разом із язичниками (Гал. 2:11-21)
  - б. дотримувався законів про їжу (Дії 10:9-16)
2. Він, як і всі апостоли, не зовсім розумів суть нових радикальних вчень Ісуса
  - а. Мр. 9:5-6
  - б. Ів. 13:6-11; 18:10-11
3. Ісус кілька разів дав сувору догану особисто Петру (Мр. 8:33; Мт. 16:23)
4. Він заснув і не молився в найтяжкіший для Ісуса час у Гефсиманії (Мр. 14:32-42; Мт. 26:36-46; Лк. 22:40-60)
5. Він кілька разів заявив, що не знає Ісуса (Мр. 14:66-72; Мт. 26:69-75; Лк. 22:56-62; Ів. 18:16-18,25-27)

ЙОГО ЛІДЕРСТВО СЕРЕД АПОСТОЛІВ

- А. Існує чотири списки апостолів (пор. Мт. 10:2-4; Мр. 3:16-19; Лк. 6:14-16; Дії 1:13). Ім'я Петра завжди стоїть першим. Дванадцять Апостолів ділилися на три групи з чотирьох осіб. Я вважаю, що це дозволяло їм по черзі відвідувати свої сім'ї.
- Б. Петро часто виступав промовцем від групи апостолів (пор. Мт. 16:13-20; Мр. 8:27-30; Лк. 9:18-21). Ці тексти також використовувалися для того, щоб довести владу Петра над усією групою (пор. Мт. 16:18). Однак в цьому самому контексті Ісус докоряє Петру як знаряддю сатани (пор. Мт. 16:23; Мр. 8:33).

Також коли учні сперечалися про те, хто з них найбільший, Петру не була обіцяна така позиція (пор. Мт. 20:20-28, особ. в. 24; Мр. 9:33-37; 10:35-45).
- В. Петро не був керівником єрусалимської церкви. Ним був Яків, єдиноутробний брат Ісуса (пор. Дії 12:17; 15:13; 21:18; 1Кор. 15:7; Гал. 1:19; 2:9,12).

ЙОГО СЛУЖІННЯ ПІСЛЯ ВОСКРЕСІННЯ ІСУСА

- А. Керівну роль Петра ясно видно в перших главах книги Дій.
  1. Він керував заміною Юди іншим апостолом (пор. Дії 1:15-26).
  2. Він виголосив першу проповідь в день П'ятидесятниці (пор. Дії 2).
  3. Він зцілив кривого чоловіка та виголосив другу записану проповідь (пор. Дії 3:1-10; 3:11-26).
  4. Він сміливо звернувся до Синедріону в Діях 4.
  5. Він головував під час покарання Ананії та Сапфіри в Діях 5.
  6. Він виступив з промовою на Єрусалимському соборі в Діях 15:7-11.
  7. З ним пов'язані кілька інших подій та чудес у книзі Дій.
- Б. Однак Петро не завжди поведився згідно з Євангелієм
  1. В нього залишалося старозавітне мислення (пор. Гал. 2:11-14).
  2. Йому пондобилося особливе одкровення, щоб прийняти Корнилія (пор. Дії 10) та інших язичників.

РОКИ, ПРО ЯКІ МАЙЖЕ НІЧОГО НЕ ВІДОМО

А. Після Єрусалимського собору 15-ї глави Дій про Петра майже нічого не повідомляється

1. Гал. 1:18
2. Гал. 2:7-21
3. 2Кор. 1:12; 3:22; 9:5; 15:5

Б. Ранньоцеркове передання

1. Климент Римський у листі до коринтської церкви в 95 р. н.е. повідомляє про те, що Петро загинув мученицькою смертю в Римі.
2. Тертуліан (150-222 рр. н.е.) також повідомляє про мучеництво Петра в Римі за правління Нерона (54-68 рр. н.е.).
3. Климент Олександрійський (200 р. н.е.) каже, що Петро був убитий в Римі.
4. Ориген (252 р. н.е.) каже, що Петро помер мученицькою смертю, розп'ятий вниз головою в Римі.

ВСТУП ДО ЄВАНГЕЛІЯ ВІД МАРКА

ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ

- А. Стародавня церква зазвичай нехтувала переписуванням та вивченням Євангелія від Марка, віддаючи перевагу Євангеліям від Матвія та від Луки, тому що вони сприймали Євангеліє від Марка як скорочену версію («коротке Євангеліє»); саме такого погляду пізніше дотримувався Августин.
- Б. Євангеліє від Марка не часто цитують ранні грецькі отці церкви або апологети (захисники віри) II століття.
- В. З часів появи сучасного історико-граматичного підходу до тлумачення Біблії, Євангеліє від Марка набуло нового значення, оскільки його вважали першим написаним Євангелієм. Ним користувалися і Матвій, і Лука в своїх описах життя та особливого значення Ісуса. Таким чином Євангеліє від Марка стало фундаментальним документом церкви, першим офіційним оповіданням про життя Ісуса.

ЖАНР

- А. Євангелія не є сучасними біографіями або історіями; вони є вибірковими богословськими творами, призначеними для того, щоб ознайомити з Ісусом різних читачів та привести їх до віри в Нього. Вони є «доброю вісткою», розповіддю про життя Ісуса з метою євангелізму (пор. Ів. 20:30-31).
- Б. Марк звертається до чотирьох різних історичних контекстів та чотирьох богословських цілей
  1. життя та вчення Ісуса
  2. життя та служіння Петра
  3. потреби ранньої церкви
  4. євангелістична мета Івана Марка
- В. Чотири Євангелія є унікальними для близькосхідної та греко-римської літератур. Перед богонатхненними авторами стояла задача під керівництвом Духа вибрати такі вчення та дії Ісуса, які ясно розкривають Його характер та (або) ціль.

Ці слова та дії кожен з них оформив по-різному. Наприклад, можна порівняти нагірну проповідь Ісуса у Матвія (Мт. 5-7) з Його проповіддю на рівнині в Луки. Ясно видно, що Матвій зібрав усі вчення Ісуса в одну довгу проповідь, а Лука подав ті самі вчення окремими частинами в своєму Євангелії. Так само Матвій зібрав усі чудеса Ісуса разом, в Лука подав їх у різних частинах свого Євангелія.

Це вказує на те, що автори Євангелій могли не лише вибирати вчення Ісуса та розташовувати їх у певному порядку, але й пристосовувати їх до своїх богословських цілей (див. Фі та Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Fee and Stuart, *How To Read The Bible For All Its Worth*], стор. 113-134). Читаючи Євангелія, слід весь час запитувати, які богословські думки автор намагається висловити. Чому автор розповідає саме тут про цю подію, це чудо, або це вчення?
- Г. Євангеліє від Марка слугує добрим прикладом грецького койне як другої мови народів Середземномор'я. Рідною мовою Марка була арамейська (як і рідна мова Ісуса та всіх юдеїв Палестини I століття). Цей семітський колорит є характерним для Євангелія від Марка.

АВТОРСТВО

- А. Івана Марка традиційно пов'язували з апостолом Петром в написанні цього Євангелія. Сам твір (як і всі Євангелія) є анонімним.
- Б. Іншим доказом того, що це Євангеліє є розповіддю Петра як очевидця, є те, що Марк не записав три особливих подій, в яких Петро брав безпосередню участь.
1. як Петро ходив по воді (пор. Мт. 14:28-33)
  2. як від був промовцем від імені дванадцятьох апостолів у Кесарії Филиповій (пор. Мт. 16:13-20); у Марка ми маємо лише 8:27-30, а вирази «на скелі оцій» та «ключі від Небесного Царства» пропущені.
  3. як він заплатив храмовий податок за себе та за Ісуса (пор. Мт. 17:24-27)
- Можливо, скоромність не дозволяла Петру розповідати про ці події в своїх проповідях у Римі.
- В. Ранньоцерковне передання
1. 1 Послання Климента (I Clements), написане в Римі прибіл. в 95 р. н.е., містить в собі посилання на Євангеліє від Марка (як і «Пастир Герми» [*Shepherd of Hermes*]).
  2. Іерапольський єпископ Папій (прибіл. 130 р. н.е.) написав «Пояснення Господніх бесід» (Papias, *Interpretation of the Lord's Sayings*), яке цитував Євсевій (275-339 рр. н.е.) у своїй «Церковній історії» (Eusebius, *Ecclesiastical History*, 3.39.15). Він стверджує, що Марк був перекладачем Петра і точно, але не хронологічно, записав спогади Петра про Ісуса. Очевидно, Марк узяв проповіді Петра та адаптував їх до свого Євангелія. Папій каже, що отримав цю інформацію від «старця», що ним міг бути Апостол Іван.
  3. Юстин Мученик (150 р. н.е.) цитує Мр. 3:17 і додає, що ці слова походять зі спогадів Петра.
  4. Пролог до Євангелія від Марка «Проти Маркіона», написаний у прибіл. 180 р. н.е., називає Петра очевидцем, зі слів якого було написане Євангеліє від Марка. В цьому пролозі також стверджується, що Марк написав це Євангеліє в Італії після смерті Петра (за переданням, у Римі прибіл. 65 р. н.е.).
  5. Іреней прибіл. в 180 р. н.е. писав, що Іван Марк був перекладачем Петра та упорядником його мемуарів після його смерті (пор. Іреней, «Проти ересей» [*Irenaeus, Contra Haereses*. 3:1:2]).
  6. Климент Олександрійський (195 р. н.е.) стверджував, що ті, хто чув проповіді Петра в Римі, просили Марка записати їх.
  7. Мураторіїв фрагмент (канон), написаний прибіл. 200 р. н.е. в Римі, хоч повного тексту немає, начебто підтверджує те, що Іван Марк записував проповіді Петра.
  8. Тертуліан (200 р. н.е.) у своїй «Суперечці з Маркіоном» (Tertullian, *Against Marcion*, 4:5) каже, що Марк опублікував спогади Петра.
  9. В «Тлумачному коментарі до Біблії» (*The Expositor's Bible Commentary*, Том 8, стор. 606) Волтер Вессел (Walter Wessel) робить цікаве зауваження про те, що наведене вище ранньоцерковне передання існувало в різних географічних церковних центрах
    - а. Папій з Малої Азії
    - б. Пролог «Проти Маркіона» та Мураторіїв фрагмент – з Рима
    - в. Іреней (пор. Irenaeus, *Adv. Haer.* 3.1.1) з Ліона у Франції. Передання Іреней можна також знайти в Тертуліана (пор. Tertullian, *Adv. Marc.* 4,5) з Північної Африки та в Климента Олександрійського з Єгипту (пор. Clement of Alexandria, *Hypotyposesis* 6, що його цитує Євсевій у своїй «Церковній історії» [Eusebius, *Eccl. His.*] 2.15.1-2; 3.24.5-8; 6:14:6-7). Таке географічне розмаїття ще більше підтверджує це передання, тому що вказує на його широке поширення в ранньому християнстві.
  10. Згідно з «Церковною історією» Євсевія (Eusebius, *Eccl. His.* 4:25), Ориген (230 р. н.е.) у «Коментарі до Євангелія від Матвія» (Origen, *Commentary on Matthew*) (про будь-який

коментар на Євангеліє від Марка до V століття нічого не відомо) каже, що Марк написав Євангеліє на основі розповідей Петра.

11. Сам Євсевій, говорячи про Євангеліє від Марка в «Церковній історії» (Eusebius, *Eccl. His.* 2.15), відзначає, що Марк записав проповіді Петра на вимогу тих, хто їх чув, щоб ці проповіді могли читатися в усіх церквах. Євсевій в цьому переданні посилається на твори Климента Олександрійського.

Г. Що ми знаємо про Івана Марка

1. Його мати була відомою віруючою в Єрусалимі; у неї вдома збиралася церква (можливо, там пройшла і таємна вечеря, пор. Мр. 14:14-15; Дії 1:13-14; Дії 12:12). Цілком можливо, що саме він був тим невідомим юнаком, який утік із Гефсиманії (Мр. 14:51-52).
2. Він разом із своїм дядькою Варнавою (пор. Кол. 4:10) та з Павлом повернувся з Єрусалима в Антіохію (Дії 12:25).
3. Він був товаришем Варнави та Павла в першій місіонерській подорожі (Дії 13:5), але раптом повернувся додому (Дії 13:13).
4. Пізніше Варнава хотів узяти Марка в другу місіонерську подорож, але Павло не погодився, і це призвело до великої суперечки між Павлом та Варнавою (Дії 15:37-40).
5. Пізніше Марк знову став приятелем та співробітником Павла (Кол. 4:10; 2Тим. 4:11; Филім. 24).
6. Він був приятелем та співробітником Петра (1Пет. 5:13), можливо, у Римі.

- Д. Особисте знайомство Марка з Ісусом, здається, підтверджується в 14:51-52, де юнак голим втікає з Гефсиманського саду одразу після арешту Ісуса. Ця незвичайна і цілком несподівана деталь, очевидно, відображає особисте переживання Марка.

ДАТА

- А. Це Євангеліє написане очевидцем і є розповіддю та тлумаченням життя, дій та вчення Ісуса, мабуть, на основі проповідей Петра, що були записані та розповсюджувалися після його смерті, про що повідомляється в Пролозі «Проти Маркіона» та в творах Іренея (який також додає «і після смерті Павла»). Петро і Павло прийняли мученицьку смерть за правління Нерона (54-68 рр. н.е.) в Римі (церковне передання). Точні дати невідомі, але якщо ці факти є правдивими, то дата написання Євангелія від Марка, напевне, припадає на середину 60-х років.
- Б. Не виключно, що в Пролозі «Проти Маркіона» та в творах Іренея йдеться не про смерть Петра, але про його відправлення («вихід») з Рима. В інших переданнях (Юстин та Іполит) також повідомляється, що Петро відвідав Рим за царювання Клавдія (41-54 рр. н.е.), (Євсевій, «Церковна Історія» [Eusebius, *Eccl. His.* 2.14.6]).
- В. Здається, Лука завершує книгу Дій на тому, що Павло все ще сидить у в'язниці на початку 60-х років. Якщо дійсно Лука в своєму Євангелії використовував Євангеліє від Марка, тоді це Євангеліє було написане до книги Дій, тобто до початку 60-х років.
- Г. Авторство та дата Євангелія від Марка в ніякому разі не впливає на історичні/богословські/євангелістичні істини цього (або будь-якого) Євангелія. Ключовим є не людський автор, але Ісус!
- Д. Дивно, що жодне з Євангелій (навіть від Івана, написане в 95-96 рр. н.е.) не згадує і навіть не натякає на зруйнування Єрусалима (пор. Мт. 24; Мр. 13; Лк. 21) в 70 р. н.е. римським генералом, пізніше імператором, Титом. Євангеліє від Марка, очевидно, було написане до цієї події. Не виключно навіть таке, що Євангелія від Матвія та від Луки також були написані до

цього великого суду над іудаїзмом. Слід лише сказати, що точні дати написання синоптичних Євангелій наразі невідомі (як і літературний зв'язок між ними).

АДРЕСАТИ ПОСЛАННЯ

- А. Декілька ранньоцерковних авторів пов'язують Євангеліє від Марка з Римом
1. 1Петр. 5:13
  2. Пролог «Проти Маркіона» (Італія)
  3. Іреней (Рим; пор. Irenaeus, *Adv. Haer.* 3.1.2)
  4. Климент Олександрійський (Рим; пор. Євсевій, «Церковна історія» [Eusebius, *Eccl. Hist.* 4.14.6-7; 6.14.5-7])
- Б. Марк конкретно не каже, з якою метою він писав це Євангеліє. Існує декілька теорій.
1. євангелістичний трактат (пор. Мр. 1:1), написаний конкретно до римлян (пор. Мр. 1:15; 10:45)
    - а. тлумачення юдейських елементів (пор. Мр. 7:3-4; 14:12; 15:42)
    - б. переклад арамейських слів (пор. Мр. 3:17; 5:41; 7:1,34; 10:46; 14:36; 15:22,34)
    - в. вживання багатьох латинських слів (пор. executioner, Мр. 6:27; sextanus, Мр. 7:4; census, Мр. 12:14; quadrans, Мр. 12:42; praetorium, Мр. 15:16; centurio, Мр. 15:39; flagellare, Мр. 15:42)
    - г. інклюзивні вирази щодо Ісуса
      - (1) інклюзивні вирази щодо мешканців Палестини (пор. Мр. 1:5,28,33,39; 2:13; 4:1; 6:33,39,41,55)
      - (2) інклюзивні вирази щодо всіх людей (пор. Мр. 13:10)
  2. пожежа в Римі в 64 р н.е., у якій Нерон звинуватив християн, спричинила жахливу хвилю переслідувань віруючих. Марк часто говорить про переслідування (пор. страждання Ісуса 8:31; 9:39; 10:33-34,45 та страждання Його послідовників 8:34-38; 10:21,30,35-44).
  3. затримка другого пришествя Христа
  4. смерть очевидців життя Ісуса, особливо апостолів
  5. виникнення ересей в християнських церквах
    - а. іудействующі (Послання до галатів)
    - б. Гностики (1 Івана)
    - в. комбінація а. та б. (Послання до колосян та ефесян; 2Петр. 2)

ОСНОВНІ СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ

- А. Євангеліє від Марка побудоване таким чином, що останній тиждень життя Ісуса знаходиться в фокусі та займає понад третину книги. Богословське значення страстного тижня є очевидним.
- Б. Оскільки, за переданням ранньої церкви, Євангеліє від Марка було написано на основі проповідей Петра (мабуть у Римі), то зрозуміло, чому в нього не увійшли оповідання про народження. Євангелії від Марка починається там, де починається досвід Петра, і є богословськи пов'язаним із проповіддю Івана Христителя про покаяння та віру, що готує шлях Месії.
- Петро в своїх проповідях, напевне, використовував поняття «Син Людський» та «Син Божий». Це Євангеліє віддзеркалює богословські погляди Петра на особу Ісуса. Спочатку Він був великим учителем і цілителем, але потім Він став Месією! Цей Месія був не очікуваним військовим командиром, але Страждальним рабом (пор. Іс. 53).
- В. Географічна структура Євангелія від Марка загалом відповідає іншим синоптичним Євангеліям (від Матвія та від Луки)

1. служіння в Галілеї (Мр. 1:14-6:13)
2. служіння поза межами Галілеї (Мр. 6:14-8:30)
3. подорож до Єрусалима (Мр. 8:31-10:52)
4. останній тиждень в районі Єрусалима (Мр. 11:1-16:8)

Г. Можливо навіть, що структура Євангелія від Марка відповідає зразку ранньоапостольської проповіді (Дії 10:37-43, пор. Ч.Г. Додд «Новозавітні студії» [С. Н. Dodd, *New Testament Studies*, стор. 1-11]). Якщо це правда, то письмові Євангелія є кульмінацією періоду усного передання (*kerygma*). В юдаїзмі усне передання вважалося важливішим за письмові тексти.

Д. Євангеліє від Марка характеризується швидкою розповіддю про життя Ісуса («і зараз», пор. Мр. 1:10). Марк не записує довгих учень, але швидко рухається від однієї події до іншої (тому часто вживається вираз «і зараз»). В Євангелії від Марка Ісус розкривається через Свої дії. Однак ця швидкісна розповідь насичена яскравими подробицями очевидця (тобто Петра).

ЧИТАННЯ ПЕРШЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Сформулюйте основну тему всієї книги власними словами.

1. Тема всієї книги
2. Літературний вид (жанр) книги

ЧИТАННЯ ДРУГЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Вдруге прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Визначте головні теми та сформулюйте тему одним реченням.

1. Тема першої частини книги
2. Тема другої частини книги
3. Тема третьої частини книги
4. Тема четвертої частини книги
5. І т. д.

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Проповідь Івана Христителя	Іван Христитель готує дорогу	Діяльність Івана Христителя	Проповідь Івана Христителя	Сповідання Івана Христителя
1:1-8	1:1-8	1:1-8	1:1-3 1:4-5 1:6-8	1:1-8
Хрещення Ісуса	Іван хрестить Ісуса	Хрещення Ісуса	Хрещення та спокушування Ісуса	Ісус хреститься
1:9-11	1:9-11	1:9-11	1:9-11	1:9-11
Спокушування Ісуса	Сатана спокушує Ісуса	Спокушування Ісуса		Випробування в пустелі
1:12-13	1:12-13	1:12-13	1:12-13	1:12-13
Початок галілейського служіння	Ісус починає Своє галілейське служіння	Початок діяльності Ісуса в Галілеї	Ісус кличе чотирьох рибаків	Ісус починає проголошувати вістку
1:14-15	1:14-15	1:14-15	1:14-15	1:14-15
Покликання чотирьох рибаків	Чотири рибакі покликані учнями			Покликання перших чотирьох учнів
1:16-20	1:16-20	1:16-20	1:16-18 1:19-20	1:16-18 1:19-20
Чоловік з нечистим духом	Ісус виганяє нечистого духа		Чоловік із злим духом	Ісус навчає в Капернаумі та вздоровляє одержимого
1:21-28	1:21-28	1:21-28	1:21-22 1:23-24 1:25 1:26-27 1:28	1:21-22 1:23-28
Зцілення багатьох людей	Теща Петра зціляється		Ісус зціляє багатьох людей	Вздоровлення Симонової тещі
1:29-34	1:29-31 Багато хто зціляється після суботнього заходу сонця	1:29-31	1:29-31	1:29-31
	1:32-34	1:32-34	1:32-34	Багато вздоровлень 1:32-34

Проповідницька подорож	Проповідь в Галілеї		Ісус проповідує в Галілеї	Ісус тихо полишає Капернаум та обходить Галілею
1:35-39	1:35-39	1:35-39	1:35-37 1:38 1:39	1:35-39
Очищення прокаженого	Ісус очищає прокаженого		Ісус зціляє чоловіка	Вздоровлення чоловіка від страшного шкірного захворювання
1:40-45	1:40-45	1:40-45	1:40 1:41-44 1:45	1:40-45

* Незважаючи на те, що поділ книги на фрагменти не є богонатхненним, він все ж таки допомагає краще зрозуміти оригінальний задум автора та слідувати йому. У кожному сучасному перекладі текст поділено на фрагменти. Кожен фрагмент має одну основну тему, істину або думку. І в кожній версії перекладу ця тема виражена по-своєму. При читанні тексту визначіть для себе, який із перекладів відповідає вашому уявленню щодо теми та поділу тексту на фрагменти.

Опрацьовуючи кожний розділ, ми повинні спочатку читати Біблію, а вже потім пробувати визначити її теми (фрагменти) та порівнювати наше сприйняття тексту із сучасними перекладами. Тільки тоді, коли ми зрозуміємо початковий авторський задум, слідує його логіці розповіді, ми зможемо по-справжньому зрозуміти Біблію. Тільки первісний автор був натхненний Богом, читачі не мають права змінювати чи викривлювати його послання. Читачі Біблії несуть відповідальність за втілення богонатхненної істини у власне повсякденне життя.

Зверніть увагу на те, що всі терміни та скорочення пояснюються в наступних документах: «Короткі визначення грецьких граматичних структур», «Текстуальна критика» та «Тлумачний словник».

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:1

¹Початок Євангелії Ісуса Христа, Сина Божого.

1:1 "Початок" Що означає ця початкова фраза:

1. початок усього, як в Бут. 1:1 та Ів. 1:1?
2. початок боговтілення Ісуса, як в 1Ів. 1:1?
3. початок публічного служіння Ісуса (з особистого досвіду Петра)

Цей перший фрагмент особливо пов'язаний зі старозавітним пророцтвом про Месію в книзі пророка Ісаї. Євангельська історія започаткована ще з пророцької традиції Ізраїлю. Цитата в Мр. 1:2 і 3 поєднує в собі Мал. 3:1 з Іс. 40:3.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «*ARCHĒ*» (SPECIAL TOPIC: *ARCHĒ*)

Грецьке слово *archē* означає «початок» або «походження» чого-небудь.

1. початок створеного порядку (пор. Ів. 1:1; Євр. 1:10)
2. початок Євангелія (пор. Мр. 1:1; Фил. 4:15; 2Сол. 2:13; Євр. 2:3; 1Ів. 1:1)
3. перші очевидці (пор. Лк. 1:2)
4. початок ознак (чудес, пор. Ів. 2:11)
5. перші початки (пор. Євр. 5:12).
6. початкова впевненість, що ґрунтується на євангельських істинах (пор. Євр. 3:14)
7. початок, Кол. 1:18; Об. 3:14

З часом воно почало вживатися в значенні «уряд» або «влада»

1. щодо урядових службовців
  - а. Лк. 12:11
  - б. Лк. 20:20
  - в. Рим. 13:3; Тит. 3:1
2. щодо ангельської влади
  - а. Рим. 8:38
  - б. 1Кор. 15:24
  - в. Еф. 1:21; 3:10; 6:12
  - г. Кол. 1:16; 2:10,15
  - д. Юд. 1:6

Ці лжевчителі з Послання Юди зневажали всяку владу – земну й небесну. То були антиноміанські розпусники. Вони ставили себе та свої власні бажання вище Бога, ангелів, представників державної влади та церковних керівників.

▣ **"Євангелії"** Якщо взяти до уваги те, що Євангеліє від Марка, напевне, було першим написаним Євангелієм, то можна вважати, що тут слово *euangelion* (пор. Мр. 1:14,15; 8:35; 10:29; 13:10; 14:9) вперше вжито автором Євангелія (хронологічно воно мабуть було вжите ще раніше Павлом в Гал. 2:2 та 1Сол. 2:9). Буквально воно означає «добра вістка» або «добре повідомлення». Очевидно, воно відображає вірш із книги 61:1, а може також і Іс. 40:9 та 52:7. У «Біблійному коментарі Ієроніма» (*The Jerome Biblical Commentary*) відзначається, що «вживання Марком слова "Євангеліє" близьке до його вживання Павлом, де воно означає або дію, або зміст проголошення» (стор. 24).

▣ **"Ісуса Христа, Сина Божого"** Граматичну форму цієї фрази можна розуміти як (1) повідомлення Ісуса або (2) повідомленн про Ісуса. Тут, мабуть, підходить друге значення. Проте в «Словнику Ісуса і Євангелій» (*Dictionary of Jesus and the Gospels*, published by IVP) написано: «Родовий відмінок тут, мабуть, виступає і як суб'єктивний, і як об'єктивний: Ісус проголошує Євангеліє і водночас Свою історію» (стор. 285).

1-й вірш не є завершеним реченням. Не виключно, що це – назва книги. Стародавні грецькі унціальні рукописи κ , A, B, D, L та W містять в собі додаткову фразу «Сина Божого», і ця фраза також є в англійських перекладах NKJV, NRSV, TEV та NIV; але її немає в (1) κ^* ; (2) палестинському сирійському

перекладі; (3) одному коптському рукописі; (4) грузинській версії; а також (5) у вірменському перекладі та (6) в цитаті цього тексту з Оригенового коментаря до Євангелія від Івана. UBS⁴ оцінює варіант із цим додатком рейтингом «С» (важко вирішити). Див. Спеціальну тему: «Божий Син» до Мр. 3:11.

Сучасним християнам, які люблять Біблію та вірять в неї, важко сприймати розумом ці різночитання грецьких рукописів, але як би важко це не було для нашого розуміння, наші переконання щодо богонатхнення та збереження Божого одкровення є вірними. Здається навіть, що цю фразу було додано свідомо, а не випадково. Ранні ортодоксальні переписчики усвідомлювали ранньогностичні погляди на Ісуса, такі як адопціонізм, згідно з яким Ісус не був Божим Сином спочатку, але став ним. Ці ранні переписчики в процесі переписування нерідко дещо змінювали грецькі тексти, більш узгоджуючи їх із ортодоксальним богослов'ям (пор. Ів. 5:7-8). Про цю досить неприємну тему навмисних змін, що їх робили в рукописах ортодоксальні переписчики, йдеться в книзі Барта Д. Ермана «Ортодоксальне перекручення Писання» (*The Orthodox Corruption of Scripture*). На стор. 72-75 він особливо розглядає Мр. 1:1.

▣ **"Ісуса"** В іудаїзмі I століття ім'я дитині зазвичай давав її батько. В даному випадку Небесний Отець через ангела дав дитині ім'я. Іудейські імена часто мали символічні значення, і це ім'я не було винятком. Ім'я «Ісус» складається з двох єврейських іменників: (1) ЯХВЕ та (2) спасіння. Про це значення йдеться в Мт. 1:21 «Ісус» – грецький переклад єврейського імені Єгошуа. Ісус підтвердив, що Він – новий Мойсей, новий Єгошуа, новий Первосвященик.

▣ **"Христа"** Христос – то грецький переклад єврейського слова «Месія», що означає «помазаник». У Старому Заповіті Бог помазував начальників (пророків, священників та царів) в знак того, що Він їх покликав та підготував на служіння.

В Старому Заповіті слово «Месія» вживається нечасто (пор. Дан. 9:25,26 – стосовно есхатологічного царя), але поняття Месії там безумовно є. Це місце є паралельним до Мт. 1:1, де йдеться про «Сина Давидового», тобто царського нащадка ідеального ізраїлевого царя «Давида». У 2Сам. 7 Бог пообіцяв Давиду, що один з його нащадків буде завжди царювати в Ізраїлі. Коли вавилоняни зруйнували Єрусалим та депортували мешканців міста (у 586 р. до н.е.), тоді здавалося, що ця обітниця не буде виконана. Однак пророки (Ісаїя, Михей та Малахія) почали звіщати про майбутнє «насіння» Давида (тобто про його нащадка). Ісуса є тим обіцяним «Давидовим Сином»: «Синином людським» (пор. Дан. 7:13) і «Синином Божим» (це слово вжито в Євангелії від Марка п'ять разів).

Дивовижно, що в цьому Євангелії фразу «Ісус Христос» вжито один раз, у першому вірші (в Євангеліях від Матвія та від Івана її вжито лише двічі, а в Луки її зовсім немає). Марк звичайно називає Його «Ісусом». Це вживання відповідає богословським акцентам Євангелія від Марка, де людська природа Ісуса виходить на передній план, а Його божественність залишається прихованою (месіанська таємниця) до завершення Його месіанської місії (Страждального раба). І вже в книзі Дій «Ісус Христос» стає частовживаним титулом Ісуса.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:2-8

²Як у пророка Ісаї написано: Ось перед обличчя Твоє посилаю Свого посланця, який перед Тобою дорогу Твою приготує. ³Голос того, хто кличе: У пустині готуйте дорогу для Господа, рівняйте стежки Йому! ⁴виступив був так Іван, що в пустині хрестив та проповідував хрещення на покаєння для прощення гріхів. ⁵І до нього приходила вся країна Юдейська та всі єрусалимляни, і в річці Йордані від нього хрестились вони, і визнавали гріхи свої. ⁶А Іван зодягався в одіж з верблюжого волосу, і мав пояс ремінний на стегнах своїх, а їв сарану та мед польовий. ⁷І він проповідував, кажучи: Услід за мною йде он Потужніший від мене, що Йому я негідний, нагнувшись, розв'язати ремінь від узуття Його. ⁸Я хрестив вас водою, а Той вас хреститиме Духом Святим.

1:2 "Як... написано" Слово «написано» стоїть в часі перфекта; це була юдейська ідіома, що означала вічне Боже одкровення (тобто Святе Письмо).

▣ **"у пророка Ісаї"** В цій цитаті поєднуються вірші Мал. 3:1 та Іс. 40:3. Цитату Іс. 40:3 наведено не з єврейського масоретського тексту і не з грецької Септуагінти. Тому деякі переписчики змінили цей текст на «у пророків написано» (маючи на увазі частину старозавітного канону під назвою «Пророки»). Однину вжито в грецьких уніціальних манускриптах κ, Β, L та D, а множину – в манускриптах Α та W. Іс. 40-66 має два головних есхатологічних акценти: (1) Страждальний раб (особ. Іс. 52:13-53:12) та (2) новий вік Духа (особ. Іс. 56-66). В короткій вступній частині Євангелія від Марка є кілька можливих посилань на Ісаю.

▣ **"перед обличчя Твоє посилаю Свого посланця"** Слово «посланець» може також означати ангела (пор. Вих. 23:20а; в такому випадку це ще одне посилання на книгу Вихід), але тут воно означає саме посланця (пор. Мал. 3:1). Не виключно, що тут обіграється слово Євангеліє (добра вістка). Це одна з небагатьох цитат із Старого Заповіту в Євангелії від Марка, адже воно було написане головним чином для римлян. Це пророцтво стосується служіння Івана Христителя (пор. Мр. 1:4). Воно вказує на виконання старозавітної пророцької традиції (це також відображено у зціленнях та екзорцизмі Ісуса, про що також пророкував Ісаїя в своїх месіанських текстах). Про служіння Івана Христителя йдеться в усіх чотирьох Євангеліях.

1:3 "Голос того, хто кличе: У пустині" Це цитата Іс. 40:3 з невідомого джерела. Слово «пустиня» означає незаселені пастбища, а не суху й піщану пустелю.

▣ **"готуйте дорогу для Господа"** Це – аорист активного стану наказового способу, що означає невідкладність. У масоретському тексті це слово читається як «Господь» (*adon*), хоча написано ЯХВЕ («Господь»). Спочатку ця фраза означала фізичну підготовку до царського візиту (пор. Іс. 57:14; 62:10). З часом вона почала вживатися метафорично стосовно служіння Івана Христителя, який духовно підготував дорогу Месії Ісусу, що Він також зветься «Господом» (*kurios*).

▣ **"рівняйте стежки Йому"** У масоретському тексті та в Септуагінті написано «рівняйте стежки нашого Бога». Марк (або Петро) дещо змінив текст (або навів цитату з невідомого нам текстового варіанту), застосовуючи його до Ісуса, а не до ЯХВЕ.

1:4 "Іван" Чому Іван Христитель хрестив водою?

1. Старозавітний прецедент для вступу в «новий завіт» (пор. Вих. 19:10,14; Іс. 1:16; Єр. 31:34; Єз. 36:25)
2. для очищення від ритуальної нечистоти (пор. Лев. 15).
3. пророцька есхатологічна метафора життєдайної води від Бога (напр., Іс. 12:2-3; Єр. 2:13; 17:13; Єз. 47:1; Зах. 13:1; 14:8; Об. 22:1)
4. імітація хрещення прозелітів як ритуалу, через який людина приєднується до Божого народу
5. спосіб, яким рабини готували всіх паломників до з'явлення перед ЯХВЕ в Його храмі (можливо, через занурення, пор. трактат Мікваот в *Mishnah* [«Мішна»]). Це ритуальне обмивання досі практикують мусульмани перед тим, як заходити в мечеть.

▣ **"виступив"** Досл. «явився». Можливо, Марк тут посилається на пророцтво про дивовижне явлення Іллі перед несподіваним явленням Месії (пор. Мал. 3:1).

▣ **"проповідував"** Це слово «оповіщав» (*kērussō*), що означає «всенародно або публічно проголошувати вістку» (пор. Мр. 1:4,7,14,38,39,45). Марк не вживає дієслівну форму «Євангелія» (*euaggelizō*).

Іван прийшов, проповідуючи хрещення на покаяння (див. Спеціальну тему нижче). Ту саму вістку далі проповідував Ісус, але з більш сильним акцентом на «вірі» (див. Спеціальну тему до Мр. 1:15). Дві умови завіту, – покаяння та віра, – виражені в хрещенні, стають предметом апостольських проповідей в книзі Дій (*kerygma*)

1. Петро

- а. перша проповідь церкви (Дії 2:37-39)
  - (1) покайтеся
  - (2) охрестіться
- б. друга проповідь церкви (Дії 3:16,19)
  - (1) віра
  - (2) покайтеся
- 2. Пилип (Дії 8:12)
  - а. віра
  - б. охрестилися
- 3. Павло
  - а. филипський в'язничний (Дії 16:31,33)
    - (1) віруй
    - (2) охрестився
  - б. прощальна промова до ефеських лідерів (Дії 20:21)
    - (1) покаюння перед Богом
    - (2) віра в Христа
  - в. свідоцтво перед Агриппою (Дії 26:18)
    - (1) повернутись від темряви (сатани), тобто покаятися
    - (2) в світло (до Бога)

На мою думку, умовами нового завіту є

1. покаюння
2. віра
3. послух
4. стійкість у вірі

Ціллю нового завіту є уподібнення Христу вже зараз, щоб інші побачили зміну в нас та прийшли до віри в Христа!

▣ **"хрищення на покаюння"** Це хрещення не є засобом для прощення, але є нагодою для публічного сповідання віри. Це не сакраментальний акт, але нове ставлення до гріха і нові відносини з Богом. Хрещення – то зовнішній знак внутрішньої зміни.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОКАЮННЯ У СТАРОМУ ЗАПОВІТІ» (SPECIAL TOPIC: REPENTANCE IN THE OLD TESTAMENT)

Цей концепт є надзвичайно важливим, але його дуже важко визначити. Більшість з нас дає визначення згідно з поглядами своєї конфесії. Однак, «стале» богословське визначення, як правило, пов'язується з певними єврейськими (і грецькими) словами, що не обов'язково завжди відповідають цьому «сталому» визначенню. Слід пам'ятати, що новозавітні автори (крім Луки) були єврейськими мислителями, які використовували терміни грецького койне, і тому треба починати саме з єврейських термінів, два з яких є головними.

1. *nacham* («нахам»; BDB 636, KB 688)
2. *shub* («шув»; BDB 996, KB 1427)

Перший термін, *nacham*, здається, спочатку означав «зробити глибокий вдих»; від вживається в кількох значеннях.

- а. «відпочинок» або «втіха» (напр. Бут. 5:29; 24:67; 27:42; 37:35; 38:12; 50:21; часто вживається в іменах, пор. 2Цар. 15:14; 1Хр. 4:19; Неєм. 1:1; 7:7; Наум 1:1)
- б. «жалкувати» (напр. Бут. 6:6,7)
- в. «передумати» (напр. Вих. 13:17; 32:12,14; Чис. 23:19; Йов 42:5-6)
- г. «змилюсердитися» (напр. Повт. Зак. 32:36)

Зауважте, що всі ці слова виражають глибокі почуття! Отже, ключ до розуміння – то глибокі почуття, що спонукають до дії. Ця зміна дії часто спрямована на інших людей, але також на Бога. Саме така зміна у ставленні до Бога надає цьому терміну богословського значення. Але тут треба бути обережним. Коли в Біблії говориться, що Бог «розкаявся» (пор. Бут. 6:6,7; Вих. 32:14; Суд. 2:18; 1Сам. 15:11,35; Пс. 106:45), то це не значить, що Він жалкує про Свій гріх або помилку; це літературний засіб, що описує Боже милосердя та піклування (пор. Чис. 23:19; 1Сам. 15:29; Пс. 110:4; Єр. 4:27-28; Єз. 24:14). Заслужена кара за гріх і непокорність відміняється, якщо грішник насправді полишає свій гріх і навертається до Бога. Це – переорієнтація життя.

Другий термін, *shub*, означає «повертатися» (відвертатися від, повертатися назад, повертатися до). Дієслово *shub* (BDB 996, KB 1427) по суті означає «повертатися назад». Воно може вживатися стосовно

1. відвернення від Бога, Чис. 14:43; Єг. 22:16,18,23,29; Суд. 2:19; 8:33; 1Сам. 15:11; 1Цар. 9:6; Єр. 3:19; 8:4
2. навернення до Бога, 1Цар. 8:33,48; 2Хр. 7:14; 15:4; 30:9; Пс. 51:13; 116:7; Іс. 6:10; 10:21,22; 31:6; Єр. 3:7,12,14,22; 4:1; 5:3; Ос. 3:5; 5:4; 6:1; 7:10,16; 11:5; 14:1,2; Амос 4:6,8-11 (особ. відзначте Єр. 7 та Амоса 4)
3. ЯХВЕ спочатку каже Ісаї, що Юда не хоче/не може покаятися (пор. Іс. 6:10), але в цій книзі Він неодноразово закликає їх повернутися до Нього.

Покаяння – то не стільки емоція, скільки ставлення до Бога. Це – переорієнтація життя з самого себе на Бога. Покаяння – це готовність змінити й змінитися. Це значить не взагалі перестати грішити, але перестати жити в свідомій щоденній непокорі! Покаяння є повна протилежність егоцентричних наслідків гріхопадіння Бут. 3. Воно означає, що образ і подоба Бога (Бут. 1:26-27), хоч і пошкоджені, але відновлені в людині! Грішна людина знов здобуває можливість спілкування з Богом.

Покаяння в Старому Заповіті головним чином означає «зміну дії», а «покаяння» в Новому Заповіті – «зміну розуму» (див. Спеціальну тему: «Покаяння [Новий Заповіт]»). І те, й інше потрібне для справжнього біблійного покаяння. Також необхідно усвідомити, що покаяння є як початковим актом, так і триваючим процесом. Початковий акт видно в Мр. 1:15; Діях 3:16 і 19; 20:21, а триваючий процес – в Ів. 1:9; Об. 2 і 3. Покаяння не є предметом вибору (пор. Лк. 13:3,5)!

Якщо насправді двома умовами завіту є «покаяння» та «віра» (напр. Мт. 3:2; 4:17; Мр. 1:4,15; 2:17; Лк. 3:3,8; 5:32; 13:3,5; 15:7; 17:3), тоді *nacham* означає сильні почуття людини, яка усвідомлює свій гріх і відвертається від нього, а *shub* означає відмову від гріха і навернення до Бога (прикладом цього може служити Амос 4:6-11 «ви не вернулись до Мене» [п'ять разів] та Амос 5:4,6,14, «Наверніться до Мене... наверніться до Господа... шукайте добра, а не зла»).

Першим добрим прикладом сили покаяння є випадок, коли Давид згрішив з Вірсавією (пор. 2Сам. 12; Пс. 32,51). Гріх Давида мав тривалі наслідки для самого Давида, для його сім'ї та для Ізраїлю, але Давидове спілкування з Богом було відновлене! Навіть злий Манасія міг покаятися і бути прощеним (пор. 2Хр. 33:12-13).

Обидва ці терміни вживаються паралельно в Пс. 90:13. Людина має визнати свій гріх і рішуче відвернутися від нього, а також проявляти бажання шукати Бога і Його праведності (пор. Іс. 1:16-20). Покаяння має когнітивний аспект, особистий аспект і моральний аспект. Всі три аспекти є необхідними для того, щоб розпочати і підтримувати нові стосунки з Богом. Глибоке відчуття розкаяння повинно перейти в постійну відданість Богу і ревне служіння Йому!

▣ "для прощення гріхів" Слово «прощення» буквально означає «відкласти в сторону». Це одне з кількох біблійних слів, що означають прощення. Воно має метафоричні асоціації з Днем Спокутування (пор. Лев. 16), де одого з двох козлів проганяли з табору Ізраїлю, і він символічно ніс на собі гріх

народу (пор. Лев. 16:21-22; Євр. 9:28; 1Петр. 2:24). Слово «гріхів» стоїть в об'єктивному родовому відмінку.

1:5 "до нього приходила вся країна Юдейська та всі єрусалимляни, і в річці Йордані" Це – східне перебільшення (гіпербола), але воно вказує на надзвичайний вплив проповіді Івана. Він був першим пророцьким голосом після Малахії, який жив за 400 років до нього. Це час імперфекта, який вказує на те, що люди постійно приходили, тому що визнавали Івана пророком.

▣ **"христились"** Це також час імперфекта, що вказує на триваючу дію в минулому. Багато іудеїв відчували наближення нового дня Божої дії і готувалися до нього.

▣ **"визнавали гріхи свої"** Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану («визнаючи...»). Це слово означає «казати те саме». Вони публічно визнавали свою потребу в духовному прощенні.

Тут мається на увазі, що якщо ці юдеї покаються та змінять своє життя, то ЯХВЕ простить їм усі гріхи (пор. Мр. 1:4; Мт. 3:6; Лк. 3:3). Це, безумовно, є старозавітним правилом. Для повного прощення людини потрібно було покаяння, віра та зміна життя, а тепер ще й хрещення як зовнішній символ! Це старозавітне правило дещо змінилося в результаті месіанського служіння Ісуса. Умови залишилися тими самими, але головною стала особиста віра в Ісуса як Христа (пор. Дії 2:38; 3:16,19; 20:21). Чотири Євангелія представляють перехідний етап. Мр. 1:14-15 знаходиться в періоді Івана Хрестителя, але з богословської точки зору тут передвіщається завершена євангельська вістка (тобто покайся, віруй та живи по-новому). Головне питання в тому, хто Ісус! Він – представник ЯХВЕ, посередник Його одкровення, а також відкуплення і суду. Це є причиною месіанської таємниці в Євангелії від Марка. Ісус є повністю Бог з самого початку (непорочного зачаття), але це відкрилося в усій повноті лише після Його воскресіння та вознесіння.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СПОВІДУВАННЯ» (SPECIAL TOPIC: CONFESSION/PROFESSION)

- А. Це слово походить з грецького кореня *homologeō/exomologō*. Це складене слово складається з *homo* (те саме) та *legō* (казати) або *ex* (від, з). Головним значенням цього слова є «казати те саме», «погоджуватися». Коли до нього додається грецький ПРИЙМЕННИК *ex*, це слово означає публічну заяву.
- Б. Це слово перекладається як
1. хвалити
  2. погоджуватися
  3. заявляти (пор. Мт. 7:23)
  4. сповідуватися
  5. сповідувати (пор. Євр. 4:14; 10:23)
- В. Воно вживається в двох на перший погляд протилежних значеннях
1. хвалити (Бога)
  2. визнавати гріх
- Можливо, це слово з'явилося внаслідок відчуття людиною Божої святості та власної гріховності. Визнання однієї істини призводить до визнання обох істин.
- Г. У Новому Заповіті ця група слів вживається в таких значеннях:
1. обіцяти (пор. Мт. 14:7; Дії 7:17)
  2. погоджуватися з чимось або на щось (пор. Ів. 1:20; Лк. 22:6; Дії 24:14; Євр. 11:13)
  3. хвалити (пор. Мт. 11:25; Лк. 10:21; Рим. 14:11; 15:9; Євр. 13:15)

4. сприймати
  - а. особу (пор. Мт. 10:32; Лк. 12:8; Ів. 9:22; 12:42; Рим. 10:9; Фил. 2:11; 1Пв. 2:23; Об. 3:5)
  - б. істину (пор. Дії 23:8; 1Пв. 4:2)
5. робити публічну заяву (правовий сенс, що з часом перейшов в релігійне проголошення, пор. Дії 24:14; 1Тим. 6:13)
  - а. без визнання провини (пор. 1Тим. 6:12; Євр. 10:23)
  - б. з визнанням провини (пор. Мт. 3:6; Дії 19:18; Євр. 4:14; Як. 5:16; 1Пв. 1:9)

1:6 "Іван зодягався в одіжy з верблюжого волосу" Це була його щоденна одіжy (дісприкметник перфекта медіального стану). Вона була зроблена не з верблюжої шкіри, але з тканини із верблюжого волосу (пор. 2Цар. 1:8; Мт. 3:4). Він був пустельником та пророком (пор. Зах. 13:4). Іван одягався, як Ілля, про якого в Мал. 3:1 та 4:5 звіщалося, що він буде предтечею Месії.

▣ **"сарану та мед польовий"** Це було звичайною їжею пустельників. Сарана була чистою твариною, і левити могли її споживати (пор. Лев. 11:22). Іван їв те, що було доступним в тих умовах.

1:7 Цей вірш та Мр. 1:8 представляють тему проповіді Івана як предтечі. Іван визнавав місце та роль Божого Грядущого (пор. Ів. 3:30). Він відчував себе слугою, рабом (бо тільки раби знімали взуття людей). Про це самоприниження Івана Христителя розповідають усі чотири Євангелія (пор. Мт. 3:11; Лк. 3:16; та Ів. 1:27; також Павло згадує про це в своїй проповіді в Діях 13:25). Напевне, автори Євангелій писали про це тому, що пізніше навколо постаті Івана Христителя з'явився єретичний рух (пор. Дії 18:24-19:7).

1:8 "Я христинв вас водою" Слід пам'ятати, що хрещення Івана було підготовкою. Тут не йде мова про християнське хрещення. Іван був останнім старозавітним пророком (пор. Лк. 16:16), проповідником перехідного періоду, а не першим проповідником Євангелія (пор. Лк. 16:16; Дії 19:17). Він, як і наведені тут цитати з книги Ісаї, є ланкою, яка поєднує старий завіт із новим завітом.

▣ **"Той вас христитиме Духом Святим"** Це протиставлення хрещенню Івана. Месія розпочне новий вік Духа. Він буде хрестити Духом (або «з Духом», або «в Дусі»). Представники різних конфесій не перестають сперечатися стосовно того, яка саме подія в житті християнина мається тут на увазі. Дехто вважає це хрещення одержанням сили після спасіння, так званим «другим благословінням». Власне я вважаю, що тут ідеться про навернення, коли людина стає християнином (пор. 1Кор. 12:13). Я не заперечую того, що після навернення віруюча людина знову сповнюється Духом та Його силою, але вважаю, що є лише одне духовне хрещення в Христа, в якому всі віруючі ототожнюються зі смертю й воскресінням Ісуса (пор. Рим. 6:3-4; Еф. 4:5; Кол. 2:12). Ця початкова робота Духа описана в Ів. 16:8-11. Наскільки я розумію, Святий Дух здійснює такі діла:

1. виявляє гріх
2. об'являє істину про Христа
3. приводить до прийняття Євангелія
4. хрестить у Христа
5. докоряє віруючого за те, що він/вона продовжує грішити
6. преобразує віруючого в подобу Христа

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:9-11

⁹І сталося тими днями, прийшов Ісус з Назарету Галілейського, і від Івана христинвся в Йордані. ¹⁰І зараз, коли Він виходив із води, то побачив Іван небо розкрите, і Духа, як голуба, що сходить на Нього. ¹¹І голос із неба почувся: Ти Син Мій Улюблений, що Я вподобав Його!

1:9 "прийшов Ісус з Назарету Галілейського" Ісус народився в іудейському Вифлеємі, протягом кількох років жив в Єгипті, а потім оселився в рідному місті Йосипа та Марії Назареті, що був невеличким поселенням іудеїв на півночі. Раннє служіння Ісуса пройшло в північному регіоні навколо Галілейського моря, і тим самим здійснилося пророцтво Іс. 9:1.

▣ **"Ісус... христився"** Хронологія раннього служіння Ісуса в Галілеї та Юдеї дещо відрізняється в різних Євангеліях. Здається, Ісус служив в Юдеї як напочатку Свого служіння, так і в кінці, але для того, щоб побачити його відвідання Юдеї в ранній період Його служіння (Ів. 2:13-4:3), слід узгодити хронології всіх чотирьох Євангелій.

Віруючі завжди дивувалися, навіщо хрестився Ісус, адже хрещення Івана було хрещенням покаяння. Ісусу не було за що просити прощення, тому що Він не мав гріха (пор. 2Кор. 5:21; Євр. 4:15; 7:26; 1Петр. 2:22; 1Ів. 3:5).

Існує кілька припущень, чому Він хрестився:

1. щоб дати приклад віруючим
2. як ототожнення з потребою віруючих
3. як висвячення на служіння
4. як символ Його діла відкуплення
5. для схвалення служіння та вчення Івана Хрестителя
6. як пророцька передвістка Його смерті, похорон та воскресіння (пор. Рим. 6:4; Кол. 2:12).

Якою б не була причина хрещення Ісуса, воно було важливою подією в Його житті. І навіть хоча Ісус не став Месією під час Свого хрещення, як учить рання ересь адопціонізму (пор. Барт Д. Ерман, «Ортодоксальне перекручення Писання» [Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*], стор. 47-118), ця подія мала для Ісуса дуже велике значення.

1:10

NASB, NKJV «зараз»

NRSV «як тільки»

TEV «як тільки»

NJB «одразу»

Це слово дуже часто вживається в Євангелії від Марка і є характерним для нього. Тут *euthus* можна перекласти як «і зараз» або «одразу» (пор. Мр. 1:10,12,18,20,21,20,28,42; 2:2,8,12; 3:6; 4:5,15,16,17,29; 5:5,29,42; 6:25,27,45, 50,54; 7:35; 8:10; 9:15,20,24; 10:52; 11:3; 14:43,45; 15:1).

Це слово надає Євангелію від Марка відчуття швидкості й орієнтованості на дію, завдяки чому цей твір був більш привабливим для римських читачів. Слова з цим коренем вживаються приблизно 47 разів в Євангелії від Марка (пор. Роберт Бретчер та Юджин Найда, «Довідник перекладача з Євангелія від Марка» [*A Translator's Handbook on the Gospel of Mark* by Robert Bratcher and Eugene Nida], стор. 29).

▣ **"виходив із води"** Можливо, тут є посилання на Іс. 63:11, де вода означала Червоне море (тобто новий «вихід» в Ісусі, який одразу після того був спокушуваний сорок днів, як Ізраїль сорок років). Цей вірш не можна використовувати для доказу хрещення через занурення. В контексті ця фраза може означати, що Ісус вийшов з ріки, а не винирнув з води.

▣ **"побачив"** Це може означати, що тільки Ісус бачив та чув це месіанське підтвердження. В такому разі це узгоджується з часто повторюваною темою месіанської таємниці в Євангелії від Марка. Однак в інших Євангеліях ця подія теж записана схожим чином (пор. Мт. 3:13-17; Лк. 3:21-22).

▣ **"небо розкриє"** Це може бути посиланням на Іс. 64:1. Це слово означає розірвати й відкрити, як образ покровивала над землею, яке розривається («твердь», пор. Бут. 1:6).

▣ **"Духа, як голуба"** Ця метафора, можливо, пов'язана з такими образами:

1. Дух, Який ширяє над поверхнею води в Бут. 1:2
2. птахи, яких Ной випустив з ковчега в Бут. 8:6-12
3. для рабинів цей птах був символом ізраїльського народу (пор. Пс. 68:13; 74:19)
4. символ ніжності та миру (пор. Мт. 10:16)

Одна з причин, чому я віддаю перевагу історико-граматичному методу тлумачення Біблії, в центрі якого стоїть авторський задум, виражений в літературному контексті, – то хитрі маніпуляції стародавніх (і сучасних) тлумачів, які тлумачать текст згідно з своїм наперед визначеним богослов'ям. Сума числових значень літер грецького слова «голуб» (*peristera*), що дорівнює 801, відповідає сумі числових значень грецьких слів *alpha* («альфа», дорівнює 1) та *omega* («омега», дорівнює 800), із чого робиться висновок, що голуб означає вічного Духа Христа. Це виглядає дуже розумним підрахунком, проте це вже не екзегеза, але «езогеза».

▣ **"на Нього"** Тут вжито прийменник *eis*, що означає «в» (напряму, куди). Це не значить, що Ісус до того не мав Святого Духа; це просто був особливий знак підкріплення Ісуса Духом для виконання дорученого Йому месіанського завдання. Це також може бути посиланням на здійснення пророцтва (Іс. 63:11).

В Євангелії від Марка вжито прийменник напряму «в» (*eis*), але в Матвія та Луки вжито прийменник напряму «на» (*epi*). Це пов'язане з тим, що Євангеліє від Марка не розповідає про народження Ісуса або явлення ангелів, але починає розповідь про служіння Ісуса з Його хрещення. Користуючись цією стислістю, еретичні групи адопціоністів та гностиків стверджували, що Ісус був звичайною людиною, яка в той момент отримала надприродну силу «Духа Христа» і здатність творити чудеса. Саме тому переписчики пізніше змінили прийменник на «до» (*pros*).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «АДОПЦІОНІЗМ (рання ересь)» (SPECIAL TOPIC: ADOPTIONISM [early heresy])

Це був один з раних поглядів на відношення Ісуса з Богом як повністю Бога і водночас повністю людини (пор. Ів. 4:1-3). По суті цей погляд стверджував, що Ісус був цілком звичайною людиною і Бог «всиновив», «породив» Його особливим чином під час Його хрещення (пор. Мт. 3:17; Мр. 1:11) або воскресіння (пор. Рим. 1:4). Ісус проводив настільки вірцеве життя, що Бог в якийсь момент (при хрещенні або воскресінні) [1] прийняв Його як Свого «Сина» (пор. Рим. 1:4; Фил. 2:9), або [2] «породив» Його (пор. Пс. 2:7, що цитується в Євр. 1:5; 5:5 стосовно Ісуса). Такою була ересь в ранній церкві та в VIII столітті. Згідно з цією ересю, не Бог став людиною (боговтілення), а навпаки, людина стала Богом! Ця ересь заперечує передвічне існування Ісуса (пор. Ів. 1:1-2; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2Кор. 8:9; Фил. 2:6-7; Кол. 1:17; Євр. 1:3; 10:5-8).

Важко знайти слова, щоб описати, як Ісус, Божий Син, предвічний Бог, був нагороджений або звеличений за вірцеве життя. Якщо Він уже був Богом, то як Він міг бути нагородженим? Якщо він володів предвічною божественною славою (Ів. 1:1-2; Фил. 2:6), то як Він міг отримати ще більшу честь? Хоча нам важко це зрозуміти, Отець дав Ісусу особливу честь за Його досконале виконання волі Отця.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГНОСТИЦИЗМ (від грецького слова *gnosis*, що означає "знання", пор. 1Тим. 6:20) (SPECIAL TOPIC: GNOSTICISM [from Greek word *gnosis*, which means "knowledge," cf. 1 Tim. 6:20])

I. Релігійна обстановка I століття

Світогляд римлян першого століття характеризувався еkleктизмом, який включав в себе як західні, так і східні релігії. Боги грецького та римського пантеонів мали погану славу. Релігійні

містерії користувалися популярністю через те, що вони наголошували на особистих відносинах з божеством та можливості отримання таємних знань. Світська грецька філософія була популярною та легко включалася до складу інших світоглядних систем. І в цей еkleктичний релігійний світ прийшла християнська віра, яка проголошувала ексклюзивність (Ісус – єдиний шлях до Бога; пор. Ів. 14:6). Яким би не було точне змістове наповнення цієї ересі, очевидно, що вона була спробою зробити винятковість християнства (Ів. 14:6; 1Ів. 5:12) більш правдоподібним та прийнятним з інтелектуальної точки зору для широкої греко-римської публіки. Можливо, що ідеї гностицизму зародилися в «маргінальних» іудейських сектах (одним прикладом може бути секта Сувоїв мертвого моря). Цим можна пояснити й деякі юдейські елементи новозавітних книг, що мають відношення до гностицизму.

II. Основні доктрини цієї ересі згідно зі змісту Першого Послання Івана:

- A. заперечення боговтілення Ісуса Христа
- B. заперечення основної ролі Ісуса Христа в спасінні
- V. відсутність відповідного християнського образу життя
- Г. акцент на знанні (часто таємному)
- Д. тенденція в сторону особистої винятковості та елітизму

III. Гностицизм, що тільки зароджувався в I столітті

- A. Основна доктрина гностицизму, що зароджувався I століття, підкреслювала онтологічний (вічний) дуалізм між духом та матерією. Дух (вищий бог) вважався добром, тоді як матерія була злом в самій своїй сутності. Ця дихотомія відображає
  - 1. Характерне для платонізму протиставлення ідеального фізичному
  - 2. протиставлення небесного земному
  - 3. протиставлення невидимого видимому

Також надмірна увага приділялася важливості таємних знань (слів-паролів або таємних кодів, які дозволяли душі пройти через ангельські сфери [*еони*] і вийти на прямий доступ до вищого бога), які були необхідними для спасіння.

- 4. можливий вплив зороастризму
- B. Було дві форми гностицизму, що могли бути підґрунтям для написання Першого Послання Івана:
  - 1. докетичний гностицизм, який заперечував справжню людськість Ісуса через те, що матерія вважалася злом
  - 2. гностицизм Сірентія, який ототожнював Христа з одним із багатьох *еонів* або ангельських сфер між добрим вищим богом та злого матерією. Такий «Дух Христа» вселився в Ісуса під час його хрещення та покинув його перед розп'яттям.
  - 3. одні представники із кожної з цих груп практикували аскетизм (все, чого бажає тіло, – це зло), а інші – антимоніанізм (дай тілу все, чого воно бажає)
- V. Не існує письмових доказів, які б розкрили розвинуті форми гностицизму в I столітті. Такі документальні підтвердження з'явилися лише з середини II століття (див. тексти Наг-Хаммаді). Більш детально про гностицизм можна дізнатися з таких праць:
  - 1. *The Gnostic Religion* by Hans Jonas, published by Beacon Press (Ганс Йонас, «Гностична релігія»)
  - 2. *The Gnostic Gospels* by Elaine Pagels, published by Random House (Елейн Пейджелс, «Гностичне Євангеліє»)
  - 3. *The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible* by Andrew Helmbold (Ендрю Гельмбольд, «Гностичні тексти Наг-Хаммаді та Біблія»)

IV. Ця ересь сьогодні

- А. Дух цієї ересі зустрічається й сьогодні, коли люди намагаються поєднати християнські істини з іншими світоглядними доктринами.
- Б. Дух цієї ересі можна зустріти сьогодні, коли люди намагаються поставити на перше місце «правильну» доктрину, відкидаючи таким чином особисті відносини з Богом та образ життя по вірі.
- В. Дух цієї ересі проявляється сьогодні й тоді, коли люди намагаються надати християнству ексклюзивності та інтелектуальної елітарності.
- Г. Дух цієї ересі існує сьогодні серед нас, коли релігійні люди впадають в аскетизм або антиноміанізм заради того, щоб догодити Богові.

1:11 "голос із неба почувся" Рабини називали такий небесний голос *Bath Kol* («Бат Коль», пор. Мр. 9:7); це був спосіб підтвердження Божої волі в міжзавітний період, коли не було пророків. Це, напевне, було сильним божественним підтвердженням для тих, хто був добре знайомим з рабиністичним іудаїзмом.

▣ **"Ти Син Мій Улюблений"** Ці два титули поєднують царського Месію (Пс. 2:7) із Страждальним рабом Ісаї (Іс. 42:1). Слово «Син» у Старому Заповіті могло означати (1) народ Ізраїлю в цілому; (2) царя Ізраїлю; або (3) грядущого месіанського Царя з роду Давида. Див. Спеціальну тему до Мр. 3:16.

Зверніть увагу на всі три особи Трійці в Мр. 1:11: Дух, Голос із неба та Син, Який приймає Обох.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТРИЦЦЯ» (SPECIAL TOPIC: THE TRINITY)

Звернімо увагу на участь всіх трьох Осіб Трійці в єдиних контекстах. Термін «трійця» був вперше введений Тертуліаном; він не вживається в Біблії, але сам концепт Трійці зустрічається в Біблії дуже часто.

- А. Євангелія
  - 1. Мт. 3:16-17; 28:19 (та паралельні місця)
  - 2. Ів. 14:26
- Б. Дії Апостолів – Дії 2:32-33, 38-39
- В. Послання Павла
  - 1. Рим. 1:4-5; 5:1,5; 8:1-4,8-10
  - 2. 1Кор. 2:8-10; 12:4-6
  - 3. 2Кор. 1:21-22; 13:14
  - 4. Гал. 4:4-6
  - 5. Еф. 1:3-14,17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
  - 6. 1Сол. 1:2-5
  - 7. 2Сол. 2:13
  - 8. Тит. 3:4-6
- Г. Послання Петра – 1Петр. 1:2
- Д. Послання Юди – вв. 20-21

Про множину в Бозі йдеться і в Старому Заповіті.

- А. Вживання форми МНОЖИНИ стосовно Бога
  - 1. Ім'я *Elohim* («Елогім») стоїть у формі МНОЖИНИ (див. Спеціальну тему: «Імена Бога»), але коли воно вказує на Бога, то завжди вживається з ДІЄСЛОВОМ ОДНИНИ
  - 2. Форма першої особи множини в Бут. 1:26-27; 3:22; 11:7

Б. «Ангел Господній» (див. Спеціальну тему: «Ангел Господній») був видимим представником Божества

1. Бут. 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16
2. Вих. 3:2,4; 13:21; 14:19
3. Суд. 2:1; 6:22-23; 13:3-22
4. Зах. 3:1-2

В. Бог і Його Дух є окремими особами, Бут. 1:1-2; Пс. 104:30; Іс. 63:9-11; Єз. 37:13-14

Г. Бог (ЯХВЕ) і Месія (*Adon*) є окремими особами, Пс. 45:6-7; 110:1; Зах. 2:8-11; 10:9-12

Д. Месія і Дух є окремими особами, Зах. 12:10

Е. Всі три особи згадуються в Іс. 48:16; 61:1

Божественність Ісуса та особа Духа були проблемами для перших віруючих, що дотримувалися строгого єдинобожжя (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»).

1. Тертуліан – ставив Сина нижче від Отця
2. Ориген – ставив божественну сутність Сина і Духа нижче від Отця
3. Арій – заперечував божественність Сина і Духа
4. Монархіанізм – віра в послідовне хронологічне проявлення єдиного Бога як Отця, потім як Сина, а потім як Духа

Трійця є формулою, що була історично розроблена на основі біблійних текстів.

1. Повна божественність Ісуса та Його рівність Отцю були затверджені на Нікейському соборі 325 р. н.е. (пор. Ів. 1:1; Фил. 2:6; Тит. 2:13)
2. Повна особа та божественність Духа, Його рівність Отцю і Сину були затверджені на Константинопольському соборі 381 р. н.е.
3. доктрина Трійці повністю описана в творі Августина «Трійця» (*Augustine, De Trinitate*)

Тут ми стоїмо перед великою таємницею. Але Новий Заповіт стверджує одну Божественну сутність (єдинобожжя) з трьома вічними проявленнями в особах Отця, Сина і Святого Духа.

▣ **"Мій Улюблений"** Ця фраза є або (1) титулом Месії, як в перекладах NRSV, NJB та Вільямса (Williams), або (2) описовою фразою, як в NASB, NKJV та TEV. У грецькому перекладі Старого Заповіту, Септуагінті, це слово сприймається як «улюблений» або навіть «єдиний», подібно до Ів. 3:16.

▣ **"Я вподобав Його"** Ця описова фраза є паралельною до Мт. 3:17 та 17:5 (преображення). Однак цієї описової фрази немає в Мр. 9:7 та Лк. 9:35.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:12-13

¹²І зараз повів Його Дух у пустиню. ¹³І Він був сорок днів у пустині, випробовуваний від сатани, і перебував зо звіриною. І служили Йому Анголи.

1:12-13 Ця розповідь про спокушування Ісуса є дуже короткою, порівняно з Мт. 4:1-11 та Лк. 4:1-13. У цих розповідях ціль спокушування є ясною: виявити, як Ісус скористається Своєю месіанською владою для того, щоб здійснити діло відкуплення (пор. Джеймс Стюарт, «Життя і вчення Ісуса Христа» [James Stewart, *The Life and Teaching of Jesus Christ*], стор. 39-46). Але що могла означати коротка розповідь Марка? Можливо, Петро вбачав у цій події символ перемоги Ісуса над злом (тобто отримання сили Духа), передвістку страстного тижня. Але це лише припущення. В самому тексті немає жодних ознак цього, вказується лише час цієї події – одразу після (1) отримання Ісусом Духа та (2) підтвердження Отця, але перед Його публічним служінням. Це одна з трьох описаних подій, що сталися ще до публічного служіння Ісуса ([1] служіння Івана Христителя; [2] хрещення від Івана; і [3] спокушування сатаною).

1:12 "І зараз" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"повів Його Дух у пустиню"** «Повів» – це сильне слово, «викинув» (воно часто вживається стосовно екзорцизму, пор. Мр. 1:34,39; 3:15,22,23; 6:13; 7:26; 9:18,28,38). Спокушування Сина здійснювалося лукавим, але було ініційоване Духом (пор. Мт. 4:1-11; Лк. 4:1-13). Випробування Сина було Божою волею! Я хотів би порекомендувати дві гарні англійські книжки на цю тему: Джеймс С. Стюарт, «Життя і вчення Ісуса» (James S. Stewart, *The Life and Teaching of Jesus*) та Гельмут Тіліке, «Між Богом і сатаною» (Helmut Thielicke, *Between God and Satan*).

У Старому Заповіті перебування в пустелі було часом випробування для Ізраїлю, але водночас часом близького спілкування. Рабини називали період блукання в пустелі «медовим місяцем» ЯХВЕ та Ізраїлю. Ілля та Іван Христитель виростили в пустелі. Вона була місцем усамітнення для навчання, роздумів та підготовки до активної служіння. Цей період був дещо важливим для підготовки Ісуса (пор. Євр. 5:8).

1:13 "сорок днів" Цей вираз вживається в Біблії як у прямому, так і в переносному значенні. Він означає довгий проміжок часу (довший від місячного циклу, але коротший від пори року).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СИМВОЛІЧНІ ЧИСЛА В ПИСАННІ» (SPECIAL TOPIC: SYMBOLIC NUMBERS IN SCRIPTURE)

Деякі числа виступають і як звичайні числівники, і як символи.

1. Один – Бог (напр. Повт. Зак. 6:4; Еф. 4:4-6)
2. Чотири – вся земля (тобто чотири сторони, чотири вітри, напр. Іс. 11:12; Єр. 49:36; Дан. 7:2; 11:4; Зах. 2:6; Мт. 24:31; Мр. 13:27; Об. 7:1)
3. Шість – людська недосконалість (на один менше ніж 7, напр. Об. 13:18)
4. Сім – божественна досконалість (сім днів створіння). Зауважте на символічні числа в книзі Об'явлення:
  - а. сім свічників, Об. 1:12,20; 2:1
  - б. сім зірок, Об. 1:16,20; 2:1
  - в. сім церков, Об. 1:20
  - г. сім духів Бога, Об. 3:1; 4:5; 5:6
  - д. сім світильників, Об. 4:5
  - е. сім печаток, Об. 5:1,5
  - ж. сім рогів і сім очей, Об. 5:6
  - з. сім ангелів, Об. 8:2,6; 15:1,6,7,8; 16:1; 17:1
  - и. сім сурем, Об. 8:2,6
  - к. сім громів, Об. 10:3,4
  - л. сім тисяч, Об. 11:13
  - м. сім голів, Об. 13:1; 17:3,7,9
  - н. сім кар, Об. 15:1,6,8; 21:9
  - о. сім чаш, Об. 15:7; 21:9
  - п. сім царів, Об. 17:10
5. Десять – повнота
  - а. вживання в Євангелії
    - (1) Мт. 20:24; 25:1,28
    - (2) Мр. 10:41
    - (3) Лк. 14:31; 15:8; 17:12,17; 19:13,16,17,24,25
  - б. вживання в книзі Об'явлення
    - (1) Об. 2:10, десять днів біди
    - (2) Об. 12:3; 17:3,7,12,16, десять рогів

- (3) Об. 13:1, десять вінців
- в. багато десятків у книзі Об'явлення
- (1) $144000 = 12 \times 12 \times 1000$, пор. Об. 7:4; 14:1,3
- (2) $1000 = 10 \times 10 \times 10$, пор. Об. 20:2,3,6
6. Дванадцять – людська організація
- а. дванадцять синів Якова (або дванадцять колін Ізраїлю, Бут. 35:22; 49:28)
- б. дванадцять стовпів, Вих. 24:4
- в. дванадцять каменів на нагруднику первосвященника, Вих. 28:21; 39:14
- г. дванадцять хлібин на столі в святому (вони символізують Боже забезпечення для дванадцяти племен), Лев. 24:5; Вих. 25:30
- д. дванадцять розвідників, Повт. Зак. 1:23;
- е. дванадцять мужів, що носили дванадцять каменів, Єг. 4:2,3,4,8,9,20
- ж. дванадцять апостолів, Мт. 10:1
- з. вживання в книзі Об'явлення
- (1) дванадцять тисяч попечатаних, Об. 7:5-8
- (2) дванадцять зірок, Об. 12:1
- (3) дванадцять брам, дванадцять ангелів, дванадцять племен, Об. 21:12
- (4) дванадцять підвалин, імена дванадцяти Апостолів, Об. 21:14
- (5) величина Нового Єрусалима – дванадцять тисяч квадратних стадій, Об. 21:16
- (6) дванадцять брам з дванадцяти перлин, Об. 21:21
- (7) дерево життя з дванадцятьма видами плодів, Об. 22:2
7. Сорок – число часу
- а. інколи буквально (вихід з Єгипту і блукання в пустелі, напр. Вих. 16:35); Повт. Зак. 2:7; 8:2
- б. може бути буквально або символічним
- (1) потоп, Бут. 7:4,17; 8:6
- (2) Мойсей на горі Сінай, Вих. 24:18; 34:28; Повт. Зак. 9:9,11,18,25
- (3) три частини життя Мойсея:
- (а) сорок років в Єгипті
- (б) сорок років в пустелі
- (в) сорок років як керівник Ізраїлю
- (4) Ісус постився сорок днів, Мт. 4:2; Мр. 1:13; Лк. 4:2
- в. Дослідіть (за допомогою Симфонії), скільки разів це число в Біблії вказує на час!
8. Сімдесят – кругле число, що означає народ
- а. Ізраїль, Вих. 1:5
- б. сімдесят старійшин, Вих. 24:1,9
- в. есхатологічне, Дан. 9:2,24
- г. місіонерська команда, Лк. 10:1,17
- д. прощення (70x7), Мт. 18:22

Посилання на корисні джерела

1. John J. Davis, *Biblical Numerology* (Джон Дж. Дейвіс, «Біблійна нумерологія»)
2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks* (Д. Brent Санді, «Лемеші й серпи»)

▣ **"був... випробовуваний"** Це перифрастичний імперфект пасивного стану, прив'язаний до імперфекта активного стану дієслова «бути». Слово «спокушувати» (*peirazō*) має негативну конотацію: «випробовувати з метою знищення». З умовних речень першого типу в Мт. 4 (пор. Мр. 4:3,6) ми дізнаємося, що спокуса була пов'язана з тим, як Ісус використає Свою месіанську владу для здійснення Божої волі щодо відкуплення.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГРЕЦЬКІ ТЕРМІНИ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ВИПРОБУВАННЯ ТА ЇХНІ КОННОТАЦІЇ» (SPECIAL TOPIC: GREEK TERMS FOR TESTING AND THEIR CONNOTATIONS)

Є два грецьких слова з конотацією випробування когось з якоюсь метою.

1. *Dokimazō, Dokimion, Dokimasia*

Це металургійний термін, що означає випробування невідомості речовини (метафорично справжності когось) вогнем (див. Спеціальну тему: «Вогонь»). Вогонь виявляє справжній метал, а окалину спалює (тобто очищує метал). Цей фізичний процес став основою для ідіоми, що означає випробування людини з боку Бога, сатани та/або інших людей. Цей термін вживається тільки в позитивному сенсі випробування з метою прийняття (див. Спеціальну тему: «Бог випробовує Свій народ [Старий Заповіт]»).

Він вживається в Новому Заповіті щодо випробування

- а. волів – Лк. 14:19
- б. себе – 1Кор. 11:28
- в. нашої віри – Як. 1:3
- г. навіть Бога – Євр. 3:9

Очікувалися позитивні результати цих випробувань (пор. Рим. 2:18; 14:22; 16:10; 2Кор. 10:18; 13:3,7; Фил. 2:27; 1Петр. 1:7), і тому цей термін виражає ідею перевірки людини та підтвердження того, що вона

- а. достойна
- б. добра
- в. щира
- г. цінна
- д. має честь

2. *Peirazō, Peirasmus*

Цей термін часто мав відтінок значення випробування з метою знайти певні вади або відкинути. Він вживається в Новому Заповіті в контексті випробування Ісуса в пустелі.

- а. Він передає ідею спроби уловити Ісуса (пор. Мт. 4:1; 16:1; 19:3; 22:18, 35; Мр. 1:13; Лк. 4:2; Євр. 2:18).
- б. Цей термін (*peirazōn*) вживається як титул сатани в Мт. 4:3 і 1Сол. 3:5 («спокусник»).
- в. Вживання

- (1) Ісус вживав цей термін для застереження людей не спокушувати Бога (пор. Мт. 4:7; Лк. 4:12, [або Христа, пор. 1Кор. 10:9]).
- (2) Він також означає невдалу спробу (пор. Євр. 11:29).
- (3) Він вживається щодо спокус та випробувань віруючих (пор. 1Кор. 7:5; 10:9, 13; Гал. 6:1; 1Сол. 3:5; Євр. 2:18; Як. 1:2, 13, 14; 1Петр. 4:12; 2Петр. 2:9).

▣ "сатани" Біблія послідовно вчить про існування особової надприродної сили зла.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «САТАНА» (SPECIAL TOPIC: SATAN)

Сатана – то дуже важка тема з деяких причин.

- 1. Старий Заповіт зображує сатану не як заклятого ворога добра, але як раба ЯХВЕ (див. А.Б. Девідсон, «Богослов'я Старого Заповіту» [A. B. Davidson, *OT Theology*], стор. 300-306), що дає людям альтернативу і звинувачує їх в неправедності. У Старому Заповіті є лиш один

Бог (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»), одна сила, одна причина – ЯХВЕ (пор. Іс. 45:7; Амос 3:6).

2. Концепт особистого заклятого ворога Бога з'явився в (неканонічній) літературі міжзавітного періоду під впливом перських дуалістичних релігій (зороастризму). Це, в свою чергу, вплинуло на рабиністичний іудаїзм і громаду есенів (Сувої Мертвого моря).
3. У Новому Заповіті ці старозавітні теми розвиваються в надзвичайно строгих, але вибіркових категоріях.

Якщо вивчати зло з точки зору біблійного богослов'я (вивчаючи цю тему окремо в різних книгах Біблії, за авторами або жанрами), то в Біблії виявляються дуже різні погляди на зло.

Якщо ж вивчати зло з небіблійних або позабіблійних джерел, з точки зору світових релігій чи східних релігій, то ми побачимо, що багато новозавітних ідей було передвіщено ще в перському дуалізмі й греко-римському спиритизмі.

Якщо виходити з положення божественного авторитету Біблії (а я як раз і виходжу з цього положення!), то розвиток новозавітного вчення треба розглядати як поступове одкровення. Християнам слід остерігатися впливу іудейського фольклору або західної літератури (Данте, Мільтон) на формування уявлень про сатану. Безперечно, в цій сфері одкровення є багато таємничого та неясного. Бог вирішив не відкривати нам всіх сторін зла, його походження (див. Спеціальну тему: «Люцифер»), розвитку та цілі, але Бог відкрив нам те, що зло буде переможене!

У Старому Заповіті термін «сатана» або «обвинувач» (BDB 966, KB 1317) може вживатися стосовно трьох різних груп.

1. люди-обвинувачі (пор. 1Сам. 29:4; 2Сам. 19:22; 1Цар. 11:14,23,25; Пс. 109:6)
2. ангели-обвинувачі (пор. Чис. 22:22-23; Йов 1-2; Зах. 3:1)
3. демони-обвинувачі (пор. 1Хр. 21:1; 1Цар. 22:21; Зах. 13:2)

Лише пізніше, в міжзавітний період, змія в Бут. 3 почали тлумачити як сатану (пор. Книга Премудрості 2:23-24; 2 Еноха 31:3), а ще пізніше рабини теж сприйняли це тлумачення (пор. Сот. 9б та Син. 29а). «Сини Божі» в Бут. 6 стали ангелами в 1 Еноха 54:6. Згадуючи про це, я зовсім не стверджую правдивості цієї богословської думки, я просто показую її розвиток. В Новому Заповіті ці старозавітні дії відносяться до ангельського уособлення зла (пор. 2Кор. 11:3; Об. 12:9).

Походження особового зла важко або неможливо (залежно від вашої точки зору) встановити зі Старого Заповіту. Причиною цього є, зокрема, сильне єдинобожжя Ізраїлю (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»; також див. 1Цар. 22:20-22; Екл. 7:14; Іс. 45:7; Амос 3:6). ЯХВЕ зображається як причина всього (пор. Іс. 45:7; Амос 3:6), таким чином демонструється Його винятковість і верховенство (пор. Іс. 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

Можливими джерелами інформації є (1) Йов 1-2, де сатана – один з «Божих синів» (тобто ангелів), або (2) Іс. 14 і Єз. 28, де горделиві царі Близького Сходу (Вавилону та Тира), можливо, слугують образами гордості сатани (пор. 1Тим. 3:6). Я ставлюся до такого підходу неоднозначно. Єзекіїль вживає метафори Еденського саду не лише стосовно царя Тира, порівнюючи його з сатаною (див. Єз. 28:12-16), але і стосовно царя Єгипту, порівнюючи його з деревом пізнання добра і зла (Єз. 31). Однак Іс. 14, особливо вірші 12-14, більш нагадує опис горделивого повстання ангелів. Якби Бог хотів конкретно відкрити нам природу сатани й повідати його походження, то чому Він обрав для цього такий «таємний» спосіб? Слід остерігатися тенденції систематичного богослов'я до виривання окремих неясних текстів з різних заповітів, авторів, книг та жанрів і поєднання їх як частин одного божественного «пазла».

Я погоджуюся з Альфредом Едершеймом («Життя і часи Ісуса Месії» [Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*], Том 2, Додаток XIII [стор. 748-763] та Додаток XVI [стор. 770-776]), що рабиністичний іудаїзм зазнав великого впливу перського дуалізму та припущень щодо демонів. Рабини не є надійним джерелом істини в цій сфері. Вчення Ісуса різко відрізнялося від того, що навчали про це в синагозі. На мою думку, концепт архангела-ворога ЯХВЕ походить з уявлення про двох богів іранського дуалізму, *Ахрімана* та *Ахурамазди*, що його рабини потім перетворили в біблійний дуалізм ЯХВЕ та сатани.

Безсумнівно, в Новому Заповіті є поступове одкровення щодо уособлення зла, але воно не таке складне, як у рабинів. Цю різницю добре видно на прикладі «війни на небі». Падіння сатани є логічною необхідністю, але подробиці не надаються (див. Спеціальну тему: «Падіння сатани і його ангелів»). Навіть те, що повідомлюється, подається під пеленою апокаліптичного жанру (пор. Об. 12:4,7,12-13). Хоча сатана зазнав поразки з боку Ісуса і був вигнаний на землю, він все ще виступає слугою ЯХВЕ (пор. Мт. 4:1; Лк. 22:31-32; 1Кор. 5:5; 1Тим. 1:20).

Нам слід стримувати свою цікавість в цьому питанні. Існує особова сила спокуси та зла, але при цьому є тільки один Бог, і ми все одно несемо відповідальність за свій вибір. Ми знаходимося на духовній війні як до спасіння, так і після. Здобути і утримувати перемогу можна лише в триєдиному Бозі і через Нього. Зло вже зазнало поразки і колись буде знищене (пор. Об. 20:10)!

▣ **"звіриною"** Можливо, це просто вказує на незаселену місцевість. Але оскільки хижі звірі слугують метафорами або іменами демонів в Старому Заповіті (пор. НЕВ), це також може означати місце демонічної активності (пор. Пс. 22:12-13,16,21; Іс. 13:21-22; 34:11-15).

Також ці звірі можуть бути продовженням посилення на новий «вихід», новий вік відновленого спілкування між людьми й тваринами (пор. Іс. 11:6-9; 65:25; Ос. 2:18). В Біблії цей новий вік часто зображається як відновлення Еденського саду (пор. Бут. 2; Об. 21-22). Початковий образ Божий в людині (пор. Бут. 1:26-27) відновлюється через жертвенну смерть Ісуса. Повне спілкування, що було до гріхопадіння (пор. Бут. 3), знову стає можливим.

▣ **"служили Йому Анголи"** Тут дієслово стоїть в часі імперфекта, що вказує або (1) на триваючу дію в минулому, або (2) на початок дії в минулому. Ангели служили (1) Іллі в пустелі таким саме чином (забезпечували його їжею, пор. 1Цар. 18:7-8); це може вказувати не те, що Ісус був новим пророцьким голосом (пор. Повт. Зак. 18:18-22) та (2) Ізраїлю в пустелі, як і Ісусу в пустелі. Можливо, це вказувало на те, що Ісус був новим Мойсеєм з Його хрещенням та спокушуванням (пор. 1Кор. 10:1-13).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:14-15

¹⁴А коли Іван виданий був, то прийшов Ісус до Галілеї, і проповідував Божу Євангелію, ¹⁵і говорив: Збулися часи, і Боже Царство наблизилось. Покайтеся, і віруйте в Євангелію!

1:14-15 У цих двох віршах міститься підсумкове твердження. Марк часто використовує цей прийом (пор. Мр. 1:14-15,21-22,39; 2:13; 3:7b-9; 6:7,12-13). Ці твердження передають кілька богословських істин:

1. Ісус був популярним, і багато людей приходило до Нього послухати Його проповіді/вчення
2. Ісус мав велику силу, винагав демонів та зціляв людей
3. Він передавав Свою силу учням (місіонерські подорожі дванадцяти та сорока учнів)
4. цілком проповіді Ісуса було покаяття й віра

1:14 "Іван виданий був" Івана Христителя заточив (слово *paradidōmi* вживається в Євангелії від Марка двадцять разів у значенні «видати владі») у в'язницю Ірод Антипа за те, що Іван не переставав публічно осуджувати шлюб Ірода з колишньою дружиною його брата (пор. Мр. 6:16-17).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «РОДИНА ІРОДА ВЕЛИКОГО» (SPECIAL TOPIC: THE FAMILY OF HEROD THE GREAT)

A. Ірод Великий

1. Цар Юдеї (37-34 рр. до н.е.), ідумеянин (уроженець Едому), який через політичне маневрування та за підтримки Марка Антонія зміг добитися свого призначення римським сенатом на посаду правителя над великою частиною Палестини (Ханаану) в 40 р. до н.е.

2. Його ім'я згадується в Мт. 2:1-19 та Лк. 1:5

3. Його сини

а. Ірод Филип (син від Маріамни Симонової)

(1) чоловік Іродіади (4 р. до н.е. – 34 р. н.е.)

(2) його ім'я згадується в Мт. 14:3; Мр. 6:17

б. Ірод Филип I (син Клеопатри)

(1) тетрарх місцевості на півночі та заході від Галілейського моря (4 р. до н.е. – 34 р. н.е.)

(2) його ім'я згадується в Лк. 3:1

в. Ірод Антипа

(1) тетрарх Галілеї та Переї (4 р. до н.е. – 39 р. н.е.)

(2) його ім'я згадується в Мт. 14:1-12; Мр. 6:14,29; Лк. 3:1,19; 9:7-9; 13:31; 23:6-12,15; Дії 4:27; 13:1

г. Архелай, Ірод Етнарх

(1) правитель Юдеї, Самарії та Ідумеї (4 р. до н.е. – 6 р. н.е.)

(2) його ім'я згадується в Мт. 2:22

д. Арістобул (син від Маріамни)

(1) його ім'я згадується як ім'я батька Ірода Агріпи I, що був

(а) царем Юдеї (37-44 рр. н.е.)

(б) згадувався в Діях Апостолів 12:1-24; 23:35

(i) його сином був Ірод Агріпа II

- тетрарх північної території (50-70 рр. н.е.)

(ii) його дочкою була Верніка

- вона була одружена з рідним братом

- її ім'я згадується в Діях 25:13-26:32

(iii) його дочкою була Друзілла

- одружена з Феліксом

- згадується в Діях 24:24

Б. Що написано про Іродів у Біблії

1. Ірод Тетрарх, про якого написано в Мт. 14:1 і далі; Лк. 3:1; 9:7; 13:31, та 23:7, був сином Ірода Великого. Коли Ірод Великий помер, його царство було поділене між кількома з його синів. Термін «тетрарх» означає «володар чвертини». Цей Ірод відомий як Ірод Антипа – коротка форма імені «Антипатер». Він керував Галілеєю та Переєю. Значить, служіння Ісуса значною мірою пройшло в володіннях цього ідумейського правителя другого покоління.

2. Іродіада була дочкою брата Ірода Антипи Арістобула. До того вона була дружиною Филипа, брата Ірода Антипи по батьку. Це був не Филип Тетрарх, який керував місцевістю на півночі від Галілеї, а інший брат Филип, який жив у Римі. Іродіада мала одну доньку від Филипа. Під час свого візиту до Рима Ірод Антипа зустрівся з Іродіадою, і вона звабила його, щоб досягти політичного підвищення. Потім Ірод Антипа розлучився з дружиною, набатейською принцесою, Іродіада теж розлучилася з Филипом, і так вони одружилися. Іродіада також була сестрою Ірода Агріпи I (пор. Дії 12).

3. Із книги Йосипа Флавія «Юдейські старожитності» (Flavius Josephus, *The Antiquities of the Jews*, 8:5:4) ми дізнаємося про те, що дочку Іродіади звали Саломія. В той час їй, мабуть, було приблизно 12-17 років. Очевидно її мати керувала й маніпулювала нею. З часом вона вийшла заміж за Филипа Тетрарха, але скоро овдовіла.

4. Через десять років після страти Івана Христителя Іродіада напустила свого чоловіка Ірода Антипу поїхати до Рима, щоб добиватися титулу царя, тому що її брат Агріпа I отримав був цей титул. Але Агріпа I написав до Рима і звинуватив Антипу в співпраці з парфянами, ненависними ворогами Рима, що мешкали на Родючому Півмісяці (в Месопотамії). Імператор

напевне повірив Агриппі I, тому що Ірода Антипу разом з його дружиною Іродіадою було заслано до Іспанії.

5. Усіх цих Іродів, які згадуються в Новому Заповіті, легше запам'ятати таким чином: Ірод Великий повбивав дітей у Вифлеємі; Ірод Антипа стратив Івана Христителя; Ірод Агрипа I вбив Апостола Якова; а Ірод Агрипа II слухав промови Павла, про що написано в книзі Дій.
- В. Фонову інформацію про родину Ірода Великого можна знайти в списку в книзі Йосипа Флавія «Юдейські старожитності» (Flavius Josephus, *Antiquities of the Jews*).

▣ **"прийшов Ісус до Галілеї"** У Євангелії записано служіння Ісуса в такій географічній послідовності: Галілея, Юдея, знову Галілея, і знову Юдея. Ісус полишив південь Палестини, коли Іван був арештований (пор. Мт. 4:12; Лк. 4:14-15; Ів. 1:43). Служіння Ісуса в переважно язичницькій північній Палестині було здійсненням пророцтва Іс. 9. Ніхто не очікував якихось духовно значимих подій в цьому віддаленому від храму регіоні (пор. Ів. 1:46), мешканці якого першими потрапили в полон месопотамських сил (Ассирії та Нововавилонської імперії).

▣ **"проповідував Божу Євангелію"** Слід пояснити значення слова «Євангеліє». Спочатку проповідь Ісуса була схожою на проповідь Івана. Євангеліє Ісуса було завершене лише після Його життя, смерті, поховання, воскресіння та вознесіння. У 15-му вірші показано зміст ранньої проповіді Ісуса. Ісус із Назарета втілював в Собі те, про що проповідував Іван Христитель (пор. Ів. 14:6).

1:15 "Збулися часи" Цю фразу введено словом *hoti*, що зазвичай вказує на цитату і часто вживається в Євангелії від Марка. Тут відображаються спогади Петра про те, що саме проповідував Ісус. Це дієслово стоїть у перфекті пасивного стану дійсного способу, що вказує на те, що ці слова є пророцтвом щодо Месії (пор. Еф. 1:10; Гал. 4:4; 1Тим. 2:6; Тит. 1:3). Пасивний стан відображає Божу дію в часі та історії і владу над ними.

▣ **"Боже Царство"** Тобто правління Бога. Воно є дійсністю вже зараз і завершиться в майбутньому. В Євангелії від Матвія зазвичай вживається вираз «Царство небесне», що є синонімом «Божого Царства» (пор. Мт. 13:11 з Мр. 4:11 та Лк. 8:10). Царство почалося з народження Ісуса, було втілене в житті та вченні Ісуса і остаточно завершиться за Його другого пришествя. Саме це Царство було головною темою проповідей Ісуса, Його притч та промов.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЦАРСТВО БОЖЕ» (SPECIAL TOPIC: THE KINGDOM OF GOD)

У Старому Заповіті ЯХВЕ представлений як Цар Ізраїлю (пор. 1Сам. 8:7; Пс. 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Іс. 43:15; 44:6), а Месія – як ідеальний цар (пор. Пс. 2:6; Іс. 9:6-7; 11:1-5). Коли Ісус народився в Вифлеємі (6-4 рр. до н.е.), Царство Боже увірвалося в історію людства з новою силою та відкупленням («новий завіт», пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:27-36).

1. Іван Христитель проголосив наближення Царства (пор. Мт. 3:2; Мр. 1:15).
2. Ісус ясно вчив, що Царство вже явилось в Ньому і в Його вченні (пор. Мт. 4:17,23; 10:7; 12:28; Лк. 10:9,11; 11:20; 17:21; 21:31-32). Однак Царство також є майбутнім (пор. Мт. 16:28; 24:14; 26:29; Мр. 9:1; Лк. 21:31; 22:16,18).

У синоптичних паралелях, в Євангеліях від Марка та від Луки, зустрічається вираз «Царство Боже». Ісус часто навчав людей на цю тему і під «Царством» мав на увазі панування Бога в серцях людей, що колись завершиться повним Його царюванням на всій землі. Саме це мається на увазі і в Ісусовій молитві в Мт. 6:10. Матвій писав до іудеїв, і тому він віддавав перевагу виразу без імені Бога (тобто «Царство Небесне»), а Марк і Лука писали язичникам, і тому вживали ім'я Бога.

Цей вираз є ключовим в синоптичних Євангеліях. Саме на цю тему Ісус навчав у Своїй першій та останній проповідях, а також в більшості притч. Цей вираз означає царювання Бога в серцях людей вже зараз! Дивно, що Іван вжив цей вираз всього-навсього двічі (і жодного разу в притчах Ісуса). В Євангелії від Івана ключовою метафорою є «вічне життя».

Суперечливість цієї фрази спричинена двома пришествями Христа. У Старому Заповіті в фокусі знаходиться лише одне пришествя Божого Месії – Його войовниче, славне пришествя, коли Він прийде судити світ; але в Новому Заповіті виявляється, що Він прийшов в перший раз як Страждальний Раб Іс. 53 і смиренний цар Зах. 9:9. Дві юдейські епохи (див. Спеціальну тему: «Цей вік і прийдешній вік»), вік зла і новий вік праведності, збіглися в часі. Нині Ісус царює в серцях віруючих, але колись Він зацарює над усім створінням. Він прийде, як провістив Старий Заповіт (пор. Об. 19)! Віруючі живуть у двох станах Божого Царства: теперішньому, що «вже настав», і водночас майбутньому, що «ще не настав» (пор. Гордон Фі та Дуглас Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Gordon D. Fee and Douglas Stuart, *How to Read The Bible For All Its Worth*], стор. 131-134).

NASB, NKJV «поруч»

NRSV «наблизилося»

TEV «близько»

NJB «близько поруч»

Це перфект активного стану дійсного способу, який вказує на те, що це царство було як минулою реальністю (пор. Мр. 1:1-3), так і теперішньою (пор. Мт. 12:28; Лк. 11:20; 17:21). Фраза «збулися часи» є паралельною до цієї фрази і акцентує на реальності Божого пророцького слова, що нині вже стало історичною подією. «Новий вік праведності» розпочався в момент народження Ісуса, але повністю розкрився лише після подій страстного тижня і явився в усій своїй силі лише після П'ятидесятниці.

Хоча Боже Царство дійсно вже настало, є також новозавітні тексти, які вказують на те, що воно ще явиться в усій повноті в майбутньому (пор. Мр. 9:1; 14:25; Мт. 26:29; Лк. 22:18; Дії 1:11; 1Сол. 4:13-18). Те, що ми робимо з Христом зараз, є визначальним для нашої есхатологічної надії (пор. Мр. 8:38).

▣ **"Покайтеся"** див. Спеціальну тему: «Покаяння» до Мр. 1:4.

▣ **"і віруйте в Євангелію"** Ц паралельних текстах Мт. 4:17 та Лк. 4:14-15 такого самого підсумку немає.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІРА, ВІРИТИ ТА ДОВІРА, ДОВІРЯТИ» (SPECIAL TOPIC: FAITH, BELIEVE, OR TRUST)

Це дуже важливий термін в Біблії (пор. Євр. 11:1,6). Саме про це проповідував Ісус в ранній період Свого служіння (пор. Мр. 1:15). Є щонайменше дві новозавітні вимоги: покаяння та віра (Мр. 1:15; Дії 3:16,19; 20:21).

Етимологія слова

1. Слово «віра» в Старому Заповіті означало відданість, вірність або надійність та описувало не нашу, а Божу природу.
2. Воно походило від єврейського *emun*, *emunah* («емун», «емунá»), BDB 53, напр. Ав. 2:4), що спершу означало «бути впевненим або стійким». Спасоюча віра є
  - а. особа, яку треба прийняти (особиста довіра, віра, пор. Д. 1. нижче)
  - б. віра в істини про ту особу (тобто Священне Писання, пор. Д. 5. нижче)
  - в. життя, подібне життю тієї особи (тобто уподібнення Христу)

Старозавітне вживання цього слова

Треба підкреслити, що Авраам вірував не в майбутнього Месію, але в Божу обітницю стосовно його дитини та нащадків (пор. Бут. 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14; Рим. 4:1-5). Авраам відповів на цю обітницю довірою Богові (див. Спеціальну тему: «Вірити, довіряти, віра та вірність у Старому Заповіті»). В нього були свої сумніви та питання щодо цієї обітниці, і йому довелося чекати обіцяного тринадцять років. Бог прийняв його віру, навіть хоча вона була недосконалою. Незважаючи на недоліки людей, що відкликаються на Божі обітниці вірою, Бог готовий працювати разом з ними, навіть якщо їхня віра мала як гірчичне зерно (пор. Мт. 17:20) або якщо їхня віра змішана (пор. Мр. 9:22-24).

Новозавітне вживання цього слова

Слово «вірити» походить з грецького ДІЄСЛОВА *pisteuō* або ІМЕННИКА *pistis*, що їх можна також перекласти як «вірити», «віра» або «довіра». Наприклад, в Євангелії від Івана ІМЕННИК «віра» не вживається, але часто вживається ДІЄСЛОВО «вірити». В Ів. 2:23-25 є невизначеність щодо того, наскільки широко люди в натовпі були посвячені Ісусу з Назарета як Месії. Інші випадки вживання слова «вірити» в такому неглибокому сенсі маємо в Ів. 8:31-59 та Діях 8:13, 18-24. Справжня біблійна віра є не тільки первинною реакцією (увірованням), але повинна також супроводжуватися процесом учнівства (пор. Мт. 13:20-23,31-32; 28:19-20).

Як це слово вживається з прийменниками

1. *eis* означає «у». Ця унікальна конструкція ставить акцент на тому, що віруючі спрямовують свою віру (або довіру) в Ісуса.
  - а. в Його ім'я (Ів. 1:12; 2:23; 3:18; 1Пв. 5:13)
  - б. в Нього (Ів. 2:11; 3:15,18; 4:39; 6:40; 7:5,31,39,48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45,48; 12:37,42; Мт. 18:6; Дії 10:43; Фил. 1:29; 1Петр. 1:8)
  - в. в Мене (Ів. 6:35; 7:38; 11:25,26; 12:44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20)
  - г. в Сина (Ів. 3:36; 9:35; 1Пв. 5:10)
  - д. в Ісуса (Ів. 12:11; Дії 19:4; Гал. 2:16)
  - е. в Світло (Ів. 12:36)
  - ж. в Бога (Ів. 14:1)
2. *en* означає «у», як в Ів. 3:15; Мр. 1:15; Діях 5:14
3. *epi* означає «у» або «на», як в Мт. 27:42; Діях 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Рим. 4:5,24; 9:33; 10:11; 1Тим. 1:16; 1Петр. 2:6
4. ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК БЕЗ ПРИЙМЕННИКА, як в Ів. 4:50; Гал. 3:6; Діях 18:8; 27:25; 1Пв. 3:23; 5:10
5. *hoti* означає «вірити, що...» і пояснює об'єкт віри
  - а. Ісус – Святий Божий (Ів. 6:69)
  - б. Ісус – Я єсьмь (Ів. 8:24)
  - в. Ісус в Отці, і Отець у Ньому (Ів. 10:38)
  - г. Ісус – Месія (Ів. 11:27; 20:31)
  - д. Ісус – Божий Син (Ів. 11:27; 20:31)
  - е. Ісуса послав Отець (Ів. 11:42; 17:8,21)
  - ж. Ісус є єдиним з Отцем (Ів. 14:10-11)
  - з. Ісус прийшов від Отця (Ів. 16:27,30)
  - и. Ісус застосовував до Себе завітне ім'я Отця «Я єсьмь» (Ів. 8:24; 13:19)
  - к. Ми будемо жити з Ним (Рим. 6:8)
  - л. Ісус помер та воскрес (1Сол. 4:14)

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:16-20

¹⁶А коли Він проходив біля Галілейського моря, то побачив Симона та Андрія, брата Симонового, що невода в море закидали, бо рибалки були. ¹⁷І сказав їм Ісус: Ідіть услід за Мною, і зроблю, що станете ви ловцями людей. ¹⁸І зараз вони свого невода кинули, та й пішли вслід за Ним. ¹⁹А коли недалеко прийшов, то побачив Він Якова Зеведесового та брата його Івана, що й вони в човні невода лагодили. ²⁰І зараз покликав Він їх. І вони залишили батька свого Зеведея в човні з робітниками, і пішли вслід за Ним.

1:16 "Галілейського моря" Це озеро має кілька імен в Біблії.

1. Кінеретське море (пор. Чис. 34:11; Єг. 12:3; 13:27)
2. Генісаретське озеро (пор. Лк. 5:1)
3. Тіверіядське море (пор. Ів. 6:1; 21:1)
4. Галілейське море (найбільш уживана назва, пор. Мр. 1:16; 7:31; Мт. 4:18; 15:29; Ів. 6:1)

▣ **"Симона та Андрія... що невода в море закидали"** Зауважте, що в Марка першим формально покликаним учнем зображено Петра, а в Ів. 1:35-42 – Андрія. Галілейське море забезпечувало рибою всю Палестину. Невод, про який тут ідеться, був невеликим ручним неводом 3-5 метрів завдовжки. Риба була головною стравою іудейської кухні.

1:17 "Ідіть услід за Мною" У грецькому тексті тут вжито прислівник, що виступає як аорист наказового способу. Напевне, це була не перша зустріч Ісуса з цими рибалками (пор. Ів. 1:35 і далі). Це був формальний заклик стати послідовниками рабина (пор. Мр. 1:17 та 20).

▣ **"зроблю, що станете ви ловцями людей"** Це гра слів стосовно їхнього покликання. У Старому Заповіті рибальство часто виступало метафорою суду (пор. Єр. 16:16. Єз. 29:4-5; 38:4; Амос 4:2; Ав. 1:14-17). Тут воно виступає метафорою спасіння.

1:18 Це повторюється в Мт. 4:18-22, але в Лк. 5:1-11 ця подія описується дещо інакше.

1:19-20 "човні" То були великі рибальські човни. Яків та Іван, сини Зеведея, були процвітаючими рибалками середнього класу (у них були наймані робітники). Іван очевидно мав ділові контракти на постійний продаж риби родинам священиків в Єрусалимі (бо вони знали Івана, пор. Ів. 18:15-16).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:21-28

²¹І приходять вони в Капернаум. І негайно в суботу увійшов Він у синагогу, і навчати зачав. ²²І дивувались науці Його, бо навчав Він їх, як можновладний, а не як ті книжники. ²³І зараз у їхній синагозі знайшовся один чоловік, що мав духа нечистого, і він закричав, ²⁴і сказав: Що Тобі до нас, Ісусе Назарянине? Ти прийшов погубити нас. Я знаю Тебе, хто Ти, Божий Святий. ²⁵Ісус же йому наказав: Замовчи, і вийди з нього! ²⁶І затряс дух нечистий того, і, скрикнувши голосом гучним, вийшов із нього. ²⁷І жахнулися всі, аж питали вони один одного, кажучи: Що це таке? Нова наука із потугою! Навіть духам нечистим наказує Він, і вони Його слухають. ²⁸І чутка про Нього пішла хвилі тієї по всій Галілейській країні.

1:21 "Капернаум" Оскільки Ісусове рідне місто Назарет не увіровало в Нього (пор. Лк. 4:16-30), а також для здійснення пророцтва (пор. Мт. 4:13-16), Ісус обрав центром Своєї діяльності Капернаум (пор. Мр. 2:1). Опис служіння в місті Капернаум (пор. Мр. 1:21-3:6) добре зображає типову діяльність Ісуса. В цих подіях ясно розкриваються Його месіанські сила і влада. Ці глави дають нам можливість зазирнути в повсякденне життя та діяльність Ісуса протягом усього цього періоду Його публічного служіння.

▣ "І негайно" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ "суботу" Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СУБОТА» (SPECIAL TOPIC: SABBATH)

Ця назва дня походить від єврейського слова (BDB 992, KB 1409), що означає «спочинок» або «припинення». Вона пов'язана з сьомим днем створіння (див. Джон Г. Волтон, «Загублений світ Першої глави книги Буття» [John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*]), коли Бог після завершення створіння припинив Свою роботу та спочив (пор. Бут. 2:1-3). Бог спочив не тому, що втомився, але тому, що (1) створіння було завершеним та добрим (пор. Бут. 1:31), а також (2) для того, щоб дати людству «модель» регулярного поклоніння та відпочинку. Цей день стає днем поклоніння в Бут. 2:2-3, де ЯХВЕ «спочиває», подаючи приклад тваринам (пор. Вих. 23:12) та людам (людям потрібний певний графік роботи, відпочинку та поклоніння). Субота, як і всі дні в Бут. 1, починається в сутінках; отже, день суботній формально триває від сутінок у п'ятницю до сутінок в суботу. Всі подробиці щодо дотримання цього дня викладені в книгах Вихід (особ. гл. 16,20,31 і 35) та Левит (особ. гл. 23-26). Перше конкретне дотримання цього дня в Ізраїлі було під час збирання манни в Вих. 16:25-26. Потім субота стала предметом одного з «Десяти Слів» (пор. Вих. 20:8-11; Повт. Зак. 5:12-15). Ця заповідь є однією з «Десяти Заповідей», що торохи відрізняються в Вих. 20 та Повт. Зак. 5. Книга Повторення Закону готує Ізраїль до осілого життя в Ханаані.

Фарисеї своїми усними традиціями тлумачили ці закони, додаючи до них безліч правил. Ісус часто робив чудеса, навмисне порушуючи їхні непотрібні правила, щоб вступити з ними в богословський діалог (Мт. 12). Ісус виступав не проти суботи, але проти самоправедності, законництва та нелюбові юдеїв (пор. Мр. 2:27-28).

Рання церква поклонялася і в суботу, і в перший день тижня (тобто в неділю, день воскресіння, пор. Ів. 20:1,19; Дії 20:7; 1Кор. 16:2). У відповідь на ріст християнського руху, синагога почала вимагати від усіх своїх членів зрікатися Ісуса як Месії (Вісімнадцять блаженств). Тоді (в 70 р. н.е.) християни почали збиратися виключно по неділях.

Ця назва дня походить від єврейського слова, що означає «спочинок» або «припинення». Вона пов'язана з сьомим днем створіння, коли Бог після завершення створіння припинив Свою роботу (пор. Бут. 2:1-3). Бог спочив не тому, що втомився, але тому, що (1) створіння було вже завершеним та добрим (пор. Бут. 1:31), а також (2) для того, щоб дати людству «модель» регулярного поклоніння та відпочинку. Субота, як і всі дні в Бут. 1, починається в сутінках; отже, день суботній формально триває від сутінок у п'ятницю до сутінок в суботу. Всі подробиці щодо дотримання цього дня викладені в книгах Вихід (особ. гл. 16,20,31 і 35) та Левит (особ. гл. 23-26). Фарисеї своїми усними традиціями тлумачили ці закони, додаючи до них безліч правил. Ісус часто робив чудеса, навмисне порушуючи їхні непотрібні правила, щоб вступити з ними в діалог. Ісус виступав не проти суботи, але проти самоправедності, законництва та нелюбові юдеїв.

▣ "синагогу" Слово «синагога» походить із складеного слова, що буквально означає «сходитися разом». Ісус мав звичай регулярно ходити на Богослужіння. Синагога виникла в Месопотамії під час вавилонської неволі. Вона була місцем поклоніння, навчання та збереження культурної спадщини. Вона була місцевим осередком іудейської віри, а Храм був її національним центром. В кожному місті, де проживало принаймні десять іудеїв чоловічої статі, була щонайменше одна синагога.

▣ "навчати зачав" За звичаєм, хтось із членів громади або видатний гість обирався для навчання з Писання на Богослужінні. Зазвичай читали один текст із Тори (Буття – Повторення Закону) і один текст із Пророків (Ісус Навин – Книги Царів, Ісаїя – Малахія).

1:22,27 "дивувались" Це слово (у 27-му вірші «жахнулися») буквально означає «прикути увагу». Ісус докорінно відрізнявся від рабинів за своїм стилем викладу та змістом учення. Рабини цитували одне одного, Він же промовляв з Божою владою (пор. Мт. 5:17-48). Вчення та вчинки Ісуса викликали подив і навіть жах (пор. Мр. 1:22,27; 2:12; 5:42; 6:2,51; 7:37; 9:6,15; 10:26,32; 11:18; 14:33).

1:22 "не як ті книжники" Ісус не цитував усне передання (Талмуд). Іудеї непокоїлися, щоб не порушити Божі заповіді, і тому кожний вірш Тори (П'ятикнижжя Моїсеєвого, Буття – Повторення Закону) тлумачився писаннями рабинів. Пізніше сформувалося дві школи тлумачення: ліберальна (Гіллель) та консервативна (Шаммай). Провідні рабини цих двох шкіл часто цитувалися як авторитет. Книжники були професійними вчителями юдаїзму, які тлумачили усне передання відповідно до місцевих ситуацій та потреб. Більшість книжників за часів Ісуса були фарисеями.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «КНИЖНИКИ» (SPECIAL TOPIC: SCRIBES)

Цей титул походить від єврейського іменника (BDB 706, KB 767), що означає «казана вістка», «письмовий документ/постанова» (KB 766). Грецький переклад цього слова *grammateus* (LXX) зазвичай означає письмове повідомлення. Цей термін може означати:

1. вчителя (Неем. 8)
2. урядового службовця (2Цар. 22:3-13)
3. писаря/секретаря (1Хр. 24:6; 2Хр. 34:13; Єр. 36:22)
4. військового писаря (пор. Суд. 5:14)
5. релігійного лідера (напр., Езра, Езд. 7:6; Неем. 12:12-13)

В Новому Заповіті книжники часто діють разом з фарисеями (див. Спеціальну тему: «Фарисеї»). В певному сенсі, це буди люди, освічені в Старому Заповіті та усній традиції (Талмуді). Вони допомагали тлумачити іудейські традиції та застосовувати їх у повсякденному житті (пор. Сирах 39:6). Очевидно, книжників також називали «законниками» (пор. Мр. 12:28; Лк. 7:30; 10:25; 11:45; 14:3). Однак їхня праведність (тобто іудейське законництво та ритуалізм) не могла примирити їх із Богом (пор. Мт. 5:20; Рим. 3:19-20; 9:1-5,30-32; 10:1-6; Кол. 2:20-22).

В синоптичних Євангеліях книжники часто зображені (Іван їх ніколи не згадує, Ів. 8:3 не є оригінальним текстом) як противники Ісуса і представники влади в Єрусалимі (пор. Мр. 3:22; 7:1). Однак деякі книжники прийняли Ісуса (пор. Мт. 8:19).

1. суперечки щодо того, що Ісус їв разом з грішниками та митарями, Мр. 2:16; Мт. 9:9-13
2. суперечки щодо того, звідки в Ісуса влада виганяти демонів, Мр. 3:22
3. суперечки щодо того, що Ісус прощає гріхи, Мт. 9:3; Лк. 5:21
4. вимагання надзвичайної ознаки, Мт. 12:38
5. суперечки щодо миття рук (ритуального обмивання), Мт. 15:1-2; Мр. 7:1-5
6. суперечки щодо вигуків натовпу під час тріумфального входу в Єрусалим, Мт. 21:15
7. звинувачення з боку Ісуса в їхніх нечистих намірах (вони шукали честі та першості), Мр. 12:38-40
8. звинувачення з боку Ісуса в тому, що вони – лицеміри та сліпі поводити на Мойсеєвому місці, Мт. 23:1-36

Вони добре знали Писання, і тому вони повинні були першими впізнати Ісуса й прийняти Його, але їхні традиції (пор. Іс. 29:13; 6:9-10) осліпили їх! Коли світло стає темрявою, то яка то велика темрява!

1:23 "чоловік, що мав духа нечистого" Це був випадок демонічної одержимості (пор. Мр. 1:34). Зверніть увагу на те, що він був на Богослужінні та мав вигляд віруючого. Новий Заповіт розрізняє тілесну хворобу та демонічну одержимість, хоча в них часто бувають однакові симптоми. У випадках одержимості демон має владу над людиною, і людина втрачає власну волю. За іудейським світоглядом,

на життя людей впливають духовні істоти: як добрі (пор. Мр. 1:13; Мт. 18:10; Дії 12:15; 2Цар. 6:17), так і злі (пор. Мр. 1:23,26,27; 3:11,20; 5:2,8,13; 6:7; 7:25).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «АНГЕЛИ І ДЕМОНИ» (SPECIAL TOPIC: ANGELS AND DEMONS)

- А. Давні народи були анімістами. Вони надавали силам природи, тваринам та предметам людські характеристики. Вони сприймали різні життєві явища як взаємодію цих духовних істот з людьми.
- Б. З часом ця персоніфікація прийняла форму політеїзму (багатобожжя). Демони (*genii*) зазвичай були «малими богами» або «демібогами» (напівбогами, добрими чи злими), що впливали на життя людини.
1. Месопотамія, хаос та конфлікт
  2. Єгипет, лад та функція
  3. Ханаан, див. В.Ф. Олбрайт, «Археологія та релігія Ізраїлю» (W.F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel*), п'яте видання, стор. 67-92
- В. У Старому Заповіті не приділяється увага темі «малих богів», ангелів або демонів – мабуть, через строге єдинобожжя (див. Спеціальну тему «Єдинобожжя», пор. Вих. 8:10; 9:14; 15:11; Повт. Зак. 4:35,39; 6:4; 33:26; Пс. 35:10; 71:19; 86:8; Іс. 46:9; Єр. 10:6-7; Мих. 7:18). Проте в Старому Заповіті мова йде й про лжебогів язичницьких народів (*Shedim* [«Шедім»], BDB 993, пор. Повт. Зак. 32:17; Пс. 106:37), і деякі з них названі по імені або персоніфіковані.
1. *Se'im* («Сеїм», сатири або волохаті демони, BDB 972 III, KB 1341 III, пор. Лев. 17:7; 2Хр. 11:15; Іс. 13:21; 34:14)
  2. *Lilith* («Ліліт», жіночі істоти, спокусливі нічні демони, BDB 539, KB 528, пор. Іс. 34:14)
  3. *Mavet* («Мавет», єврейське слово, що означає «смерть»; воно є іменем ханаанського бога підземелля (або пекла), *Mot* («Мот») BDB 560, KB560, пор. Іс. 28:15,18; Єр. 9:21; і, можливо, Повт. Зак. 28:22)
  4. *Resheph* («Решеф», лихо, вогонь або градини, BDB 958, KB 958, пор. Повт. Зак. 32:24; Пс. 78:48; Ав. 3:5)
  5. *Dever* («Девер», чума, BDB 184, пор. Пс. 91:5-6; Ав. 3:5)
  6. *Az'azel* («Азазель»; значення цього імені точно не відоме; можливо, ім'я демона пустелі або географічна назва, BDB 736, KB 736, пор. Лев. 16:8,10,26)

(Приклади наведено з «Енциклопедії Джудаїки» [*Encyclopaedia Judaica*], том 5, стор. 1523.)

Однак у Старому Заповіті немає дуалізму або вчення про незалежність ангелів від ЯХВЕ. Сатана є слугою ЯХВЕ (пор. Йов 1-2; Захарія 3), а не незалежним, самостійним ворогом (пор. А.Б. Девідсон, «Богослов'я Старого Заповіту» [A. B. Davidson, *A Theology of the Old Testament*], стор. 300-306).

Г. Іудаїзм формувався під час вавилонської неволі (586-538 рр. до н.е.). Богослов'я іудаїзму зазнало впливу перського персоніфікованого дуалізму зороастризму, доброго вищого бога *Мазди* або *Ахурамазди* та його злого супротивника *Ахрімана*. Таким чином, в післявавилонському іудаїзмі виник персоніфікований дуалізм між ЯХВЕ та Його ангелами з одного боку і сатаною та його ангелами чи демонами з другого боку.

Іудейське богослов'я персоніфікованого зла добре пояснюється в роботі Альфреда Едершейма «Життя і часи Ісуса Месії» (Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*), том 2, Додаток XIII (стор. 749-863) та Додаток XVI (стор. 770-776). Зло персоніфікується в іудаїзмі трьома способами.

1. сатана або *Sammael* («Саммаель»)
2. злий намір (*yetzer hara* [«йецер гара»]) в людині

3. ангел смерті
- Едершейм характеризує їх як
1. Обвинувач
  2. Спокусник
  3. Каральник (том 2, стор. 756)

Існує чітка богословська різниця між післявавилонським іудаїзмом та новозавітним уявленням про зло.

- Д. У Новому Заповіті, особливо в Євангеліях, стверджується існування злих духовних істот, які протистоять людству та ЯХВЕ (в іудаїзмі сатана є ворогом людства, але не ворогом Бога). Вони протидіють Божій волі, Божому правлінню та Царству.
- Ісус протистояв цим демонічним істотам, що також називаються (1) нечистими духами (пор. Лк. 4:36; 6:18) або (2) злими духами (пор. Лк. 7:21; 8:2), і виганяв їх із людей. Ісус чітко проводив межу між хворобою (тілесною або душевною) та демонами. Він демонстрував Свою владу й духовне розуміння, визнаючи цих злих духів та виганяючи їх. Вони часто визнавали Ісуса й намагалися звертатися до Нього, але Він відкидав їхнє свідоцтво, наказував їм мовчати та виганяв їх. Екзорцизм – то ознака поразки царства сатани.
- В новозавітних посланнях, як не дивно, дуже мало інформації на цю тему. Екзорцизм ніколи не згадується в списках духовних дарів, і послання не містять жодних методів або вказівок для майбутніх поколінь служителів або віруючих.
- Е. Зло – реальне; зло – особове; зло – присутнє в світі. Святе Письмо не відкриває нам ані походження зла, ані його цілей. Біблія стверджує реальність зла та рішуче виступає проти його впливу. В дійсності дуалізму немає. Бог цілком володіє ситуацією, зло – переможене, засуджене і буде знищене в створінні.
- Ж. Божі люди повинні протистояти злу (пор. Як. 4:7). Зло не може володіти ними (пор. 1Пв. 5:18), але вони можуть піддаватися спокусам, і це шкодить їхньому свідоцтву та впливу (пор. Еф. 6:10-18). Зло є розкритою частиною християнського світогляду. Сучасні християни не мають права давати нове визначення злу (деміфологізація Рудольфа Балтманна [Rudolf Baltmann]), заперечувати зло як особу (деперсоналізація, соціальні структури Поля Тілліха [Paul Tillich]) або намагатися пояснювати зло як цілком психологічне явище (Зигмунд Фрейд [Sigmund Freud]). Вплив гріха є суцільним, але переможеним. Віруючі повинні ходити в перемозі Христа!

1:24

NASB	«Яке діло ми маємо одне з одним»
NKJV	«Що нам до Тебе»
NRSV	«Що Тобі до нас»
TEV, NJB	«Чого Ти хочеш від нас»

Досл. переклад: «Що нам і Тобі?» Бретчер та Найда в «Довіднику перекладача з Євангелія від Марка» (Bratcher and Nida, *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark*) зазначають, що «В класичній грецькій мові ця фраза означала б "Що між нами спільного?" Однак тут вона відповідає єврейській "Навіщо Ти втручаєшся в наші справи?"» (стор. 49). Ця ідіома зустрічається в Суд. 11:12; 2Сам. 16:10; 19:22; 1Цар. 17:18; 2Хр. 35:12.

▣ "Ісусе Назарянинне" Див. примітку до Мр. 10:47.

▣ "Ти прийшов погубити нас" Граматично це речення може бути стверджувальним або питальним. У Старому Заповіті це була ідіома ворожнечі (пор. Суд. 11:12; 2Сам. 16:10; 19:22; 1Цар. 17:18; 2Цар. 3:13; 2Хр. 35:21). Зло знає, що колись на нього чекає суд!

▣ **"Божий Святий"** Це був месіанський титул, але демон тут зовсім не сповідує віру, скоріш намагається нашкодити Ісусові. Пізніше Ісуса звинувачували в тому, що Він бере силу в сатани (пор. Мт. 9:34; 12:24; Мр. 3:22; Лк. 11:15).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СВЯТИЙ» (SPECIAL TOPIC: THE HOLY ONE)

I. «Святий Ізраїлевий» – то улюблений титул Божества в книзі Ісаї (пор. Іс. 1:4; 5:19; 10:17,20; 12:6; 17:7; 29:19,23; 30:11,12,15; 31:1; 37:23; 40:25; 41:14,16,20; 43:3,14,15; 45:11; 47:4; 48:17; 49:7; 54:5; 55:5; 60:9,14). Тому що Він «святий», Його народ теж повинен бути святим (пор. Лев. 19:2; Мт. 5:48; 1Петр. 1:16).

Цей титул у певному сенсі виражає неможливість і суперечливість дотримання святого стандарту грішними людьми. Завіт Бога з Мойсеєм було неможливо виконувати (пор. Єг. 24:19; Дії 15; Гал. 3; Послання до євреїв). Старий завіт мав показати людям неможливість дотримання Божого стандарту (Гал. 3), але Бог був з ними, за них, і готував їх до Своєї відповіді на їхній грішний стан (тобто до «Нового завіту в Ісусі»). Бог не знижує Свій стандарт, але підіймає людину до нього через Свого Месію. Новий завіт (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38) – то завіт віри і покаяння, а не людських учинків, хоча він приводить людину до уподібнення Христу (пор. Як. 2:14-26). Бог бажає мати народ, який би віддзеркалював Його характер всім народам (пор. Мт. 5:48).

II. «Святий» може означати

1. Бога Отця (пор. численні тексти про «Святого Ізраїлевого» в Старому Заповіті)
2. Бога Сина (пор. Мр. 1:24; Лк. 4:34; Ів. 6:69; Дії 3:14; 1Пв. 2:20)
3. Бога Духа (Його ім'я – «Святий Дух», пор. Ів. 1:33; 14:26; 20:22).

Дії 10:38 – у цьому вірші в помазанні беруть участь усі три особи Божества. Ісус був помазаний (пор. Лк. 4:18; Дії 4:27; 10:38). Цей концепт поширюється на всіх віруючих (пор. 1Пв. 2:27).

Помазаник тепер став численними помазаниками! Це схоже на Антихриста та антихристів (пор. 1Пв. 2:18). Старозавітне символічне фізичне помазання олією (пор. Вих. 29:7; 30:25; 37:29) відноситься до тих, кого Бог покликав та підготував до особливого завдання (тобто пророків, священників та царів). Слово «Христос» – то переклад єврейського «помазаник» або Месія.

1:25 "Ісус же йому наказав" Марк часто вживає це дієслово: (1) іноді до демонів (пор. Мр. 1:25; 3:2; 9:25); (2) до вітру та моря (пор. Мр. 4:39); (3) до Своїх учнів (пор. Мр. 8:30,33; 10:13).

▣ **"Замовчи"** Це аорист пасивного стану наказового способу, що означає «вдягати вуздечку» (пор. Мр. 4:39). Два накази Ісуса, спрямовані на демона, мають сильну негативну конотацію.

▣ **"вийди з нього"** Це аорист активного стану наказового способу.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЕКЗОРЦИЗМ» (SPECIAL TOPIC: EXORCISM)

Екзорцизм був широко розповсюдженим в часи Ісуса, але Ісусові методи значно відрізнялися від інших (пор. Мт. 8:16; Мр. 1:27). Екзорцизм Ісуса був ознакою нового віку (пор. Лк. 9:1). Рабини (пор. Мт. 12:27; Дії 19:13) використовували магичні формули (див. Альфред Едершейм, «Життя і часи Ісуса Месії» [Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus, the Messiah*], том 2, Додаток XIII, стор. 748-763; та Додаток XVI, стор. 770-776), але Ісус користувався Своєю владою. Сьогодні існує багато плутанини та поширюється погана інформація щодо екзорцизму та демонів. Проблема в певній мірі пов'язана з

тим, що в Новому Заповіті про це нічого не написано. Мені як пастору хотілося б мати більше інформації на цю тему. Ось деякі книги (англійською мовою), яким я довіряю:

1. *Christian Counseling and the Occult*, Kurt E. Koch (Курт Кох, «Християнське консультування та окультизм»)
2. *Demons in the World Today*, Merrill F. Unger (Мерілл Ф. Унгер, «Демони в світі сьогодні»)
3. *Biblical Demonology*, Merrill F. Unger (Мерілл Ф. Унгер, «Біблійна демонологія»)
4. *Principalities and Powers*, John Warwick Montgomery (Ворвік Монтгомері, «Початки та влади»)
5. *Christ and the Powers*, Hendrik Berkhof (Гендрік Беркофф, «Христос і влади»)
6. *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, Clinton Arnold (Клінтон Арнольд, «Три важливих питання про духовну війну»)

Я здивований, що екзорцизм не згадується в жодному зі списків духовних дарів і ця тема не розглядається в апостольських посланнях. Я вірю в біблійний світогляд, за яким духовна сфера (добра і зла) присутня і активно діє в фізичній сфері (Йов 1-2; Дан. 10; Еф. 6:10-18). Однак Бог не надав нам детальної інформації про духовну сферу. Ми, віруючі, знаємо все, що нам потрібно, щоб благочестиво жити для Бога і приносити плід! І деякі теми не відкриті людству цілком або не досліджені. Віруючим слід пам'ятати, що екзорцизм є видимим доказом перемоги Ісуса над злом (пор. Лк. 10:17-20). У Новому Заповіті проводиться чітке розмежування між екзорцизмом та зціленням (пор. Мт. 8:16; Мр. 1:32; Лк. 4:40-41).

Див. Спеціальні теми:

1. Спеціальна Тема: «Сатана»
2. Спеціальна тема: «Особове зло»
3. Спеціальна Тема: «Демони в Старому Заповіті»
4. Спеціальна Тема: «Демони в Новому Заповіті»

1:26 Записано декілька фізичних проявів виходу нечистого духа з людини (пор. Мр. 1:26; 9:26; та Лк. 9:39). Можливо, таким способом підтверджувалося, що дух насправді полишив людину.

Ця перша ознака сили ясно вказує на те, що Ісус – Месія. Цей старозавітний титул (пор. Пс. 16:10), яким демони назвали Ісуса, визнаючи Його владу керувати ними та судити їх, віддзеркалює духовний авторитет Ісуса з Назарета (пор. Мр. 1:27с). Паралельним текстом, де також розповідається про цей випадок, є Лк. 4:31-37.

1:27 "Що це таке? Нова наука із потугою!" Це грецьке слово «нова» (*kainos*) означає «якісно нова», а не «хронологічно нова». Фраза «із потугою» може стосуватися навчання Ісуса (пор. Мт. 7:29; NASB, NRSV, NJB) або Його наказів (пор. Лк. 4:36; NKJV, TEV). Зважаючи на пряму паралель в Лк. 4:36, другий варіант виглядає кращим.

Джерело влади Ісуса пізніше стало головним питанням суперечки між Ісусом та юдейськими начальниками (пор. Мр. 11:28; Мт. 21:23; Лк. 20:2). Не можучи заперечувати Його владу, вони поставили під сумнів її джерело. Саме це є непротиставним гріхом!

1:28 "хвилі тієї" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"чутка про Нього пішла... по всій Галілейській країні"** Такий публічний екзорцизм не міг залишитися таємницею, і в народі мабуть довго говорили про цю подію.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:29-31

²⁹І вийшли вони із синагоги небавом, і прийшли з Яковом та Іваном до дому Симонового й Андрієвого. ³⁰А теща Симонова лежала в гарячці; і зараз сказали про неї Йому. ³¹І Він підійшов і підвів її, узявши за руку, і гарячка покинула ту, і вона зачала прислуговувати їм.

1:30 "теща Симонова" Це свідчить про те, що Петро був одружений. Його дружина взагалі не згадується в Новому Заповіті. Можливо, вона померла, але з 1Кор. 9:5 можна зробити висновок, що вона подорожувала разом з Петром. Про цей випадок також розповідається в паралельних тестах Лк. 4:31-37 та Мт. 8:14-17.

▣ **"лежала"** Це дієслово стоїть в часі імперфекта, що вказує на триваючу дію в минулому. Вона вже певний час була хворою.

▣ **"в гарячці"** Досл. «вражена гарячкою». Тут вжито теперішній час, що виражає триваючу дію. Зауважте, що ця хвороба не була пов'язана з одержимістю (пор. Мр. 1:32). Влада Ісуса над хворобами є ще однією ознакою Його особи та месіанської місії. Як це часто буває в Євангеліях, чудеса Ісуса були призначені як для людей, заради яких вони робилися, так і для учнів. Ісус ясно відкриває Себе Своїм нещодавно обраним Апостолам. Тут проявляє милість до хворої людини в суботу, що було шоком для юдеїв.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:32-34

³²А як вечір настав, коли сонце зайшло, то стали приносити до Нього недужих усіх та біснуватих. ³³І все місто зібралось перед дверима. ³⁴І Він уздоровив багатьох, на різні хвороби недужих, і багатьох демонів повиганяв. А демонам не дозволяв Він казати, що знають Його.

1:32 "як вечір настав" Видно, це було вже після вечірніх сутінок, коли субота закінчилася і за законом рабинів дозволялося здійснювати тілесні зцілення.

▣ **"приносити до Нього"** Це дієслово стоїть в імперфектному часі та означає «безперервно приносили». Ісус хотів, щоб Його сприймали не як творця чудес, але як учителя істини (пор. Лк. 4:43), однак вістка про Його чудеса вже рознеслася (пор. Мр. 1:28).

▣ **"недужих"** У 32-му вірші говориться, що до Ісуса приводили «усіх» недужих та біснуватих в тому місті. Проте в 34-му вірші повідомляється, що Він зцілив «багатьох» із них, але не кожного. Цікаво, що слова «всі» та «багато» часто виступають синонімами в Біблії (пор. Іс. 53:6 – 53:11,12 та Рим. 5:18 – 19). Неясно, чи зцілив Ісус усіх, кого приводили до Нього, чи багатьох із них. У випадку біля купальні Віфесда в Єрусалимі написано, що Ісус зцілив лише одного з багатьох хворих людей. Ісус не сховався зі Своєї дороги, шукаючи, кого би зцілити, але коли з'являлася така нагода (щоб навчити учнів та проявити милість до тих, хто страждав), Він діяв в силі. Однак Ісус дійсно сховався зі Своєї дороги, шукаючи загублених, яким треба проповідувати Євангеліє (напр., самарянка, пор. Ів. 4, особ. Мр. 1:4). Зцілення було просто ознакою, але проповідь Євангелія була ціллю та фокусом Його служіння.

Є певне непорозуміння щодо методу зцілення Ісуса. Іноді зцілення залежало від віри хворого, іноді від віри одного з друзів або рідних, але часто ціллю зцілення було явлення Його сили, незалежно від віри людини. Людина, що була тілесно звільнена або зцілена, не обов'язково досягала спасіння.

▣ **"біснуватих"** Зверніть увагу на розмежування між хворобою та одержимістю.

1:33 Мешканці міста приходили з цікавості; деякі відчайдушно шукали тілесного або духовного здоров'я.

1:34 "Він уздоровив багатьох" Цей вірш – перший із багатьох в Євангелії від Марка (пор. Мр. 1:34,43-44; 3:12; 4:11; 5:43; 7:24,36; 8:26,30; 9:9), що їх часто називають «месіанською таємницею Марка». Ісус наказує Своїм учням та тим, кого Він зцілив, не розповідати про Його зцілення. Ісус не хотів, щоб Його знали як лише цілителя або творця чудес. Це були лише ознаки того, що Він – Месія; ця істина в той час ще залишалася нерозкритою. Ісус при'шов, щоб (1) відкрити Отця; (2) віддати Себе в жертву за гріх; та (3) дати віруючим приклад для наслідування. Зцілення та визволення були лише ознаками Його співчуття до слабих, хворих та вигнаних. Також це було старозавітною ознакою служіння Месії (пор. Іс. 61:1).

▣ **"демонам не дозволяв Він казати"** Тут вжито час імперфекта, що вказує на кілька випадків ексорцизму (пор. Мр. 1:24). Див. Спеціальну тему: «Демони» до Мр. 1:24.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:35-39

³⁵А над ранком, як дуже ще темно було, уставши, Він вийшов і пішов у місце самітне, і там молився.

³⁶А Симон та ті, що були з ним, поспішили за Ним. ³⁷І, знайшовши Його, вони кажуть Йому: Усі шукають Тебе. ³⁸А Він промовляє до них: Ходім в інше місце, до сіл та околиць міст, щоб і там проповідувати, бо на те Я прийшов. ³⁹І пішов, і проповідував в їхніх синагогах по всій Галілеї. І демонів Він виганяв.

1:35 "над ранком, як дуже ще темно було" Йдеться про останню нічну сторожу, приблизно від 3:00 до 6:00 ранку.

▣ **"там молився"** Тут вжито час імперфекта, що вказує на регулярне молитовне життя Ісуса. В Євангелії від Луки на цьому часто наголошується. В Марка є лише три приклади молитви Ісуса: тут, під час насичення п'яти тисяч (пор. Мр. 8:6) та в Гефсиманії (пор. Мр. 14:32-42).

1:37-39 Народ шукав Ісуса через Його зцілення, а не через Його вчення (пор. Лк. 4:43). Ісус постійно пересувався, тому що (1) хотів, щоб усі почули Його вчення, і тому що (2) люди неправильно розуміли Його місію.

1:38

NASB	«бо для цього Я прийшов»
NKJV	«адже з цією метою Я прийшов»
NRSV	«бо саме це Я прийшов робити»
TEV, NJB	«адже Я прийшов для цього»

Ісус глибоко відчував Себе посланим (пор. Лк. 4:43) звіщати Боже Євангеліє (пор. Мр. 1:14-15). Він усвідомлював, що був посланий не як творець чудес або цілитель, але як зачинатель нового дня, нових відносин із Отцем, початку Божого Царства! У фокусі Його вістки знаходилися Його особа, Його вчення, Його діло спасіння, Його славне воскресіння та вознесіння. Месіанська таємниця в Євангелії від Марка є літературним засобом, що показує, як усе це могло бути цілком зрозумілим або повністю розкритися лише через багато років.

1:39 У Мр. 1:39 є різночитання. В деяких давньогрецьких рукописах написано «Він пішов» (пор. α , B, L, палестинський сирійський та коптський переклади, тж. NASB, NRSV, TEV, NJB), а в грецьких уніціальних рукописах A, C, D, W, в перекладах Вульгата, Пешітта, а також в грецькому тексті, який використовував Августин, написано «Він був» (пор. NKJV). У «Текстовому коментарі до грецького Нового Заповіту» Брюса Метцгера (*The Textual Commentary on the Greek New Testament* by Bruce Metzger, стор. 75-76) зазначається, що переписувач змінив вираз «Він пішов» відповідно до Лк. 4:44. Це є добрим

прикладом того, як більшість грецьких текстових різночитань аж ніяк не змінюють богословське або історичне значення тексту.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:40-45

⁴⁰І приходить до Нього прокажений, благає Його, і на коліна впадає та й каже Йому: Коли хочеш, Ти можеш очистити мене! **⁴¹І** змилосердився Він, простяг руку Своєю, і доторкнувся до нього, та й каже йому: Хочу, будь чистий! **⁴²І** проказа зійшла з нього хвилі тієї, і чистим він став. **⁴³А** Він, погрозивши йому, зараз вислав його, **⁴⁴і** йому наказав: Гляди, не оповідай нічого нікому. Але йди, покажися священникові, і принеси за своє очищення, що Мойсей заповів, їм на свідоцтво. **⁴⁵А** він, вийшовши, став багато оповідати й говорити про подію, так що Він не міг явно ввійти вже до міста, але перебував віддалік по самотніх місцях. І сходилися звідусюди до Нього.

1:40 "прокажений" Це місце є паралельним до Мт. 8:2-4 та Лк. 5:12-16. Іудаїзм вважав проказу Божою карою (пор. 2Хр. 26:16-21). Контакт з прокаженим робив людину ритуально нечистою. Ця хвороба означала повне відчуження від суспільства! Дуже дивно, що прокажений в их умовах взагалі наблизився до Ісуса і Ісус доторкнувся до Нього (пор. Мр. 1:41). У Старому Заповіті хвороба під назвою проказа, про яку йдеться в 13-14-й главах книги Левит, насправді охоплювала багато шкірних захворювань, через які людина не могла брати участі в Богослужінні.

▣ **"на коліна впадає"** В Лк. 5:12 сказано, що він упав ницьма перед Ісусом. Ісус був не таким, як інші рабини. Він приділяв час вигнанцям та ізгоям.

▣ **"Коли хочеш, Ти можеш очистити мене"** Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію. Він сумнівався не в здатності Ісуса (цей прокажений називає Ісуса «Господом» в Мт. 8:2), але в Його бажанні діяти.

1:41 "змилосердився" Ісус дбає про людей, створених за Божим образом. У західному тексті, рукописі D, написано «обурився», але в рукописах κ , A, B та C – «змилосердився». Ці слова схожі в арамейській мові. Хоча в найдавніших та найкращих рукописах написано «змилосердився», більш незвичним варіантом є «обурився» або «розгнівався». Див. Додаток 2 про Текстуальну критику. В Євангелії від Марка є декілька інших місць, де в несподіваних місцях написано про гнів Ісуса (пор. Мр. 1:43; 3:5 і 10:14; тж. одне місце в Ів. 11:33, 38). Його гнів міг бути спрямованим на хвороби або на зло Його доби.

Марк зображає Ісуса справжньою людиною, яка відчуває та виражає повний спектр людських емоцій до Себе та до інших.

1. жаль або гнів (Мр. 1:41; 3:5)
2. фізичний голод (Мр. 2:25)
3. зітхання (Мр. 7:34, 8:12)
4. обурення/суворість (Мр. 10:14)
5. любов (Мр. 10:21)
6. смуток/нешастя (Мр. 10:33-34)
7. почуття самотності (Мр. 15:34)
8. спрага (Мр. 15:36)

▣ **"доторкнувся до нього"** Це було ритуально неприпустимим. В Євангеліях часто розповідається про те, як Ісус доторкався до людей (пор. Мр. 7:33; 8:22; 10:13; також кілька разів люди торкалися Ісуса, напр. Мр. 3:10; 5:22-28,30,31; 6:56) в знак особистої турботи.

▣ **"будь чистий"** Це аорист пасивного стану наказового способу. Ісус зміяв тією самою владою, якою виганяв демонів.

1:43 "погрозивши йому" Це буквально перекладається як «пирхнув» або невиразно застогнав. Тут відображена месіанська таємниця Євангелія від Марка. Євангеліє ще не було завершеним, і вістка все ще була неповною. Ісус не хотів, щоб Його знали як творця чудес.

▣ **"зараз вислав його"** Це те саме сильне слово, що було вжито, коли Дух повів Ісуса в пустиню (пор. Мр. 1:12).

1:44 "принеси за своє очищення, що Мойсей заповів" Це вимога у випадку зцілення від прокази (пор. Лев. 13, 14; Повт. Зак. 24:8). Ісус відкидав не Старий Заповіт (пор. Мт. 5:17-19), але усне передання, що з часом виникло в іудаїзмі (пор. Мт. 5:21-48). Можливо, це також було для свідoctва священникам.

1:45 "оповідати" Це інфінітив теперішнього часу. Той чоловік порушив прямий наказ Ісуса (пор. Мр. 1:43-44).

▣ **"перебував віддалік по саїтних місцях"** Тобто в незаселених пастбищах, таких як пустиня, про яку йдеться в Мр. 1:3.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань - примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому Євангеліє від Марка починається зі служіння Івана Христителя? Кого він представляє?
2. Чи дає хрещення спасіння, чи символізує його?
3. Чому Ісус хрестився? Чи був Він грішним та потребував покаяння?
4. Де в цьому розділі є свідчення про Трійцю?
5. Чому Ісус був спокушуваний? В яких сферах життя Він був спокушуваний?
6. Царство Боже є тут і зараз, чи буде в майбутньому?
7. Чи розповідається в 1-й главі Євангелія від Марка про першу зустріч Ісуса з рибалками?
8. Чому народ в капернаумській синагозі так дивувався вченню Ісуса?
9. Демонічна одержимість – то реальність чи народні забобони?
10. Чому демони вигукували справжні титули Ісуса?
11. Чому очищення прокаженого є таким важливим?
12. Чому Ісус наказав прокаженому, щоб нікому не розповідав про те, що з ним сталося?

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 2

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Зцілення розслабленого	Ісус прощає та зцілює розслабленого	Зцілення розслабленого	Ісус зціляє розслабленого чоловіка	Вздоровлення розслабленого
2:1-12	2:1-12	2:1-12	2:1-5 2:6-7 2:8-11 2:12	2:1-12
Покликання Левія	Митник Матвій	Покликання Левія	Ісус кличе Левія	Покликання Левія
2:13-17	2:13-17	2:13-14 2:15-17	2:13-14 2:15-16 2:17	2:13-14 Споживання їжі разом з грішниками 2:15-17
Питання про піст	Ісуса запитують про піст	Піст	Питання про піст	Обговорення посту
2:18-20 2:21-22	2:18-22	2:18-20 2:21-22	2:18 2:19-20 2:21-22	2:18-22
Зривання колосся в суботу	Ісус є Господь суботи	Ісус та суботні закони	Питання про суботу	Зривання кукурудзи в суботу
2:23-28	2:23-28	2:23-28	2:23-24 2:25-26 2:27-28	2:23-26 2:27-28

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД

- А. У Мр. 2:1-3:6 розповідаються чотири випадки під час проповідницької подорожі, про яку йдеться в Мр. 1:38-39.
1. зцілення (Мр. 2:1-12)
  2. звернення до вигнанців (Мр. 2:13-17)
  3. питання про піст (Мр. 2:18-20)
  4. спір про усне передання (Мр. 2:23-38)
- Б. Мр. 2:1-3:6 є літературною частиною, в якій показано зростаючу протидію Ісусу з боку релігійного статус-кво. Сам Ісус діяв проти Усного передання (Талмуд), щоб розпочати богословський діалог із релігійними лідерами. Зверніть увагу на повторення записань «Чого» та «Чому» (Мр. 2:7,16,18,24).
- В. Паралельні місця
1. Мр. 2:1-12 — Мт. 9:1-8; Лк. 5:12-26
  2. Мр. 2:13-17 — Мт. 9:9-13; Лк. 5:27-32
  3. Мр. 2:18-22 — Мт. 9:14-17; Лк. 5:33-39
  4. Мр. 2:23-25 — Мт. 12:1-8; Лк. 6:1-5
- Г. Ісус прийшов, щоб відкрити Отця. Іудаїзм закривав Отця своїми ритуалами та правилами. Ісус викриває упередження релігійних лідерів у Своїх конфліктах із ними, що вони записані в Євангелії від Марка. Ці питання визначають різницю між рабиністичним іудаїзмом та новозавітною свободою й істинною релігією Ісуса.
1. влада Ісуса прощати гріхи (Мр. 2:1-12)
  2. необхідність посту (Мр. 2:18-22)
  3. необхідність дотримання суботніх правил (Мр. 2:23-28)
  4. необхідність ритуальних законів (Мр. 7:1-8)
  5. проблема розриву шлюбу (Мр. 10:2-9)
  6. плата податків Риму (Мр. 12:13-17)
  7. характер воскресіння (Мр. 12:18-27)
  8. найголовніша заповідь (Мр. 12:28-34)

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 2:1-12

¹Коли ж Він по кількох днях прийшов знов до Капернауму, то чутка пішла, що Він удома. ²І зібралось багато, аж вони не вмщалися навіть при дверях. А Він їм виголошував слово. ³І прийшли ось до Нього, несучи розслабленого, якого несли четверо. ⁴А що через народ до Нього наблизитися не могли, то стелю розкрили, де Він був, і пробравши, звисили ложе, що на ньому лежав розслаблений. ⁵А Ісус, віру їхню побачивши, каже розслабленому: Відпускаються, сину, гріхи тобі! ⁶Там же сиділи дехто з книжників, і в серцях своїх думали: ⁷Чого Він говорить отак? Зневажає Він Бога... Хто може прощати гріхи, окрім Бога Самого? ⁸І зараз Ісус відчув Духом Своїм, що вони так міркують собі, і сказав їм: Що таке ви в серцях своїх думаете? ⁹Що легше: сказати розслабленому: Гріхи відпускаються тобі, чи сказати: Уставай, візьми ложе своє та й ходи? ¹⁰Але щоб ви знали, що

Син Людський має владу прощати гріхи на землі, каже розслабленому: ¹¹Тобі Я наказую: Уставай, візьми ложе своє, та й іди у свій дім! ¹²І той устав, і негайно взяв ложе, і вийшов перед усіма, так що всі дивувались і славили Бога, й казали: Ніколи такого не бачили ми!

2:1 «Капернаум» Ця назва означає «місто Наума». Через невіру жителів Назарета Ісус обрав центром Своєї діяльності це місто в Галілеї (пор. Мт. 4:13). Капернаум знаходився на великому караванному шляху з Дамаска до Єгипту. Більш детального див. Муен Ф. Девріс, «Міста біблійного світу» (Moine F. DeVries, *Cities of the Biblical World*, стор. 269-275).

▣ **"чутка пішла"** Через чутки про Ісуса багато людей приходили, щоб подивитися на Нього (хворі; ті, хто просто цікавився; ті, хто широко шукав Бога; та релігійні лідери). Слова Ісуса часто стосувалися певних груп слухачів, але далеко не завжди вказується, до кого саме звертався Ісус у конкретних випадках.

▣ **"Він удома"** Неясно, чи то був дім Петра, дім Марії, або орендований дім.

2:2 "зібралось багато" У східних народів відкриті двері означали «Заходьте, будь ласка!» І люди заходили.

▣ **"не вміщалися навіть при дверях"** Можливо, там був невеличкий двір, але все одно в тому домі не вміщалося багато людей.

▣ **"Він їм виголошував слово"** Тут дієслово стоїть в імперфекті активного стану дійсного способу, що можна розуміти як (1) початок дії або (2) повторення дії. Під «словом» тут мається на увазі вістка, яку Ісус проголошував в Мр. 1:14-15. Його ознаки й чудеса мінялися, але головна сутність Його вістки залишалася незмінною.

2:3 "розслабленого" Це складене слово від «розслабляти» та «поруч». Можливо, той чоловік переніс інсульт і був паралізований на один бік. Ісус Своїми діями переслідував дві цілі: (1) здійснити пророцтво Іс. 61:6 та (2) об'явити Свою божественність та владу прощати гріхи. Для тих, хто мав духовні очі, це було очевидно ознакою!

2:4 "стелю розкрили" Дослівно «зняли дах». Дах зазвичай робили з глини, гілок і трави. Він був плоским і на нього можна було залізти з вулиці. Люди часто збиралися на даху. В Лк. 5:19 говориться про черепицю, і не виключно, що йдеться про двір. Уявіть собі, як Ісус навчає в домі, і раптом на людей починає сипатися стеля.

▣ **"ложе"** Це був невеличкий солом'яний матрац.

2:5 "віру їгну" Ісус бачив віру друзів розслабленого, а також самого розслабленого, і Він зцілив його.

▣ **"Відпускаються, сину, гріхи тобі"** Мабуть, Ісус навмисне провокував релігійних лідерів, які знаходилися там. Він також заохочував хворого до віри. Юдеї вважали, що між хворобою та гріхом є зв'язок (пор. Йов; Ів. 9:2; Як. 5:15-16). Можливо, хворий непокоївся про те, що його параліч якимсь чином пов'язаний з його гріхом.

В UBS⁴ це дієслово стоїть в теперішньому часі пасивного стану дійсного способу. У деяких грецьких текстах воно стоїть в перфекті пасивного стану дійсного способу (пор. P⁸⁸, κ, Α, С, D, L, W), як в Лк. 5:20. Однак в Мт. 9:2 та в манускрипті В вжито теперішній час пасивного стану дійсного способу. Важко визначити, який варіант є оригінальним.

2:6 "книжників" Книжники були експертами з усного та письмового закону. Вони були або (1) представниками офіційної делегації з Єрусалима, відправленими для того, щоб стежити за Ісусом, або (2) місцевими тлумачами, що тлумачили юдейське передання жителям міста. Вони мабуть прийшли в той дім раніше, або очікували, що їм дозволять сісти ближче до Ісуса через їхнє соціальне положення. Див. Мр. 1:22, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «КНИЖНИКИ».

NASB, NKJV «думали в своїх серцях»

NRSV «запитували в своїх серцях»

TEV, NJB «думали собі»

Богословське питання таке: чи читав Ісус їхні думки, тим самим ще раз являючи Свою божественність (пор. 1Сам. 16:7; Пс. 7:9; 139:1-4; Пр. 16:2; 21:2; 24:12; Єр. 11:20; 17:10; 20:12; Лк. 6:15; Дії 15:8; Євр. 4:12), чи Він просто знав їхнє передання і бачив вираз на їхніх обличчях?

Вже це саме (пор. Мр. 2:8) могло бути ознакою. Рабини тлумачили Іс. 11:3 так, що Месія здатний розуміти думки людей.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЕРЦЕ» (SPECIAL TOPIC: THE HEART)

Грецьке слово *kardia* вживається в Септуагінті та в Новому Заповіті в тому самому значенні, що й єврейське *lēb* («лев»; BDB 523, KB 513). Воно вживається різними способами (пор. Бауер, Арндт, Гінгріх та Данкер, «Грецько-англійський лексикон» (Bauer, Arndt, Gingrich and Danker, *A Greek-English Lexicon*), 2-е видання, стор. 403-404).

1. центр фізичного життя, метафорично: вся людина (пор. Дії 14:17; 2Кор. 3:2-3; Як. 5:5)
2. центр духовного життя (тобто мораль)
  - а. Бог знає серце (пор. Лк. 16:15; Рим. 8:27; 1Кор. 14:25; 1Сол. 2:4; Об. 2:23)
  - б. вживається щодо духовного життя людей (пор. Мт. 15:18-19; 18:35; Рим. 6:17; 1Тим. 1:5; 2Тим. 2:22; 1Петр. 1:22)
3. центр розумового життя (інтелект, пор. Мт. 13:15; 24:48; Дії 7:23; 16:14; 28:27; Рим. 1:21; 10:6; 16:18; 2Кор. 4:6; Еф. 1:18; 4:18; Як. 1:26; 2Петр. 1:19; Об. 18:7; серце виступає синонімом розуму в 2Кор. 3:14-15 та Фил. 4:7)
4. центр хотіння (воля, пор. Дії 5:4; 11:23; 1Кор. 4:5; 7:37; 2Кор. 9:7)
5. центр емоцій (пор. Мт. 5:28; Дії 2:26,37; 7:54; 21:13; Рим. 1:24; 2Кор. 2:4; 7:3; Еф. 6:22; Фил. 1:7)
6. унікальне місце роботи Духа (пор. Рим. 5:5; 2Кор. 1:22; Гал. 4:6 [тобто Христос є в наших серцях, Еф. 3:17])
7. Серце як метафора вживається в сенсі всієї людини (пор. Мт. 22:37, цитата з Повт. Зак. 6:5). Думки, наміри та дії серця повністю виявляють тип людини. У Старому Заповіті є деякі дивовижні випадки вживання цього слова.
  - а. Бут. 6:6; 8:21, «Бог засмутився у серці Своїм», див. тж. Ос. 11:8-9
  - б. Повт. Зак. 4:29; 6:5; 10:12, «всім серцем твоїм і всією душею»
  - в. Повт. Зак. 10:16; Єр. 9:26, «необрізане серце» та Рим. 2:29
  - г. Єз. 18:31-32, «серце нове»
  - д. Єз. 36:26, «серце нове» та «серце кам'яне» (пор. Єз. 11:19; Зах. 7:12)

2:7 "Зневажає Він Бога" Тобто богохульствує. Богохульство каралося смертю через побиття камінням (пор. Лев. 24:16). Ісус був або богохульником, або Богом. Те, що Він прощав гріхи, також було досить відкритою заявою про Його божественність або принаймні про те, що Він володів Божою силою та владою.

▣ **"Хто може прощати гріхи, окрім Бога Самого?"** Заклик Ісуса до покаяння та віри (пор. Мр. 1:14-15) ґрунтувався на переконанні в грішності всіх людей (навіть старозавітного Божого народу, пор. Рим. 3:9-18). Гріх – то серйозна справа, від якої залежить не лише наше спілкування з Богом в цьому житті, але і в вічності. Ісус прийшов саме з причини гріха, його сили та наслідків (пор. Мр. 10:45; 2Кор. 5:21).

Один Бог може прощати гріх, тому що гріх є перш за все непослухом проти Нього (пор. Бут. 20:6; 39:9; 2Сам. 12:13; Пс. 41:4; 51:4). Оскільки в Євангелії від Марка є багато посилань на книгу Ісаї, ось вірші з Ісаї, в яких говориться про новий вік та прощення: Іс. 1:18; 33:24; 38:17; 43:25; 44:22. Це ще одна месіанська ознака.

2:8,12 "І зараз (негайно)" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"Ісус відчув"** Див. примітку до Мр. 2:7.

▣ **"Духом Своїм"** В грецьких унціальних рукописах Нового Заповіту не було

1. пробілу між словами
2. розділових знаків
3. малих і великих літер (всі літери були великими)
4. поділу книг на вірші та глави

Отже, необхідність вживання великої літери можна визначити лише за контекстом. Великі літери зазвичай вживаються в

1. іменах богів
2. географічних назвах
3. власних іменах

Слово «дух» може означати:

1. Святого Духа (пор. Мр. 1:5)
2. свідомий особовий аспект людини (пор. Мр. 8:12; 14:38)
3. якусь істоту в духовному світі (напр. нечистий дух, пор. Мр. 1:23)

В даному контексті мається на увазі Ісус як особа.

Особисто я відкидаю богословський концепт трьох аспектів людини (тіло, душа і дух – на основі 1Сол. 5:23). Ті, хто приймає цей концепт, зазвичай перетворюють богословське припущення в герменевтичний принцип, через призму якого вони потім тлумачать усі біблійні тексти. Ці категорії стають рамками, що визначають будь-які відносини Бога з людьми. Людина є єдиною істотою (пор. Бут. 2:7). Для доброго розгляду теорій щодо людини як трихотомної, дихотомної або єдиної істоти див. Френк Стег, «Полярності людського існування в біблійній перспективі» (Frank Stagg, *Polarities of Man's Existence in a Biblical Perspective*) та Міллард Дж. Еріксон, «Християнське богослов'я» (Millard J. Erickson, *Christian Theology*, second edition, стор. 538-557).

2:9,11 "Уставай, візьми ложе своє та й ходи" Тут перші два дієслова стоять в аористі наказового способу, а третє – в теперішньому часі наказового способу. Зцілення було миттєвим та тривалим. Воно сталося з трьох причин.

1. тому що Ісус піклувався про нужденого чоловіка та винагородив його віру і віру його друзів
2. щоб далі пояснювати учням Євангеліє, вчити їх про Свою особу та місію
3. щоб далі виступати проти релігійних лідерів та вести з ними діалог

В тих релігійних лідерів було лише дві альтернативи: або вірити в Ісуса, або знайти Його сили та владі якийсь інше пояснення.

2:10 "Син Людський" Це була прикметникова фраза зі Старого Заповіту. Вона вживалася в Єз. 2:1 та Пс. 8:4 в її справжньому етимологічному значенні «людської істоти». Однак в Дан. 7:13 вона була вжита в унікальному контексті як царський есхатологічний титул особи, що має людську природу і водночас є божественною (пор. Мр. 8:38; 9:9; 13:26; 14:26). Оскільки цей титул не використовувався в рабиністичному іудаїзмі і не мав націоналістичних, ексклюзивістських та войовничих відтінків значення,

Ісус вибрав його як досконалий титул, що водночас і приховував, і відкривав Його двоїсту природу: повну людськість і повну божественність (пор. Ів. 4:1-3). Це був улюблений титул Ісуса. В Євангелії від Марка він зустрічається тринадцять разів (часто в зв'язку з різними стражданнями Ісуса, пор. Мр. 8:31; 9:12,31; 10:33,45; 14:21,41).

▣ **"має владу прощати гріхи на землі"** Ісус зробив це чудо на свідоцтво тим книжникам. Це питання влади (*exousia*) пізніше стало головним питанням. Не можучи заперечувати Його владу, вони почали казати, що Його сила і влада походить від демонів чи сатани (пор. Мт. 10:25; 12:24-29; Лк. 11:14-22).

2:12 "всі дивувались" Не через зцілення, бо вони й раніше бачили зцілення, але через те, що Він прощає гріхи! Вони (книжники та фарисеї) отримали свій «знак». Ісус ясно показав їм Свою силу і владу. Цікаво, чи ці лідери теж «славили Бога» за зцілення?

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 1:13-14

¹³І вийшов над море Він знов. А весь натовп до Нього приходив, і Він їх навчав. ¹⁴А коли Він проходив, то побачив Левія Алфієвого, що сидів на митниці, і каже йому: Іди за Мною! Той устав, і пішов услід за Ним.

2:13 "весь натовп до Нього приходив, і Він їх навчав" Тут обидва дієслова стоять в імперфекті. Ісус завжди мав час для того, щоб навчати Євангелію та піклуватися про людей. За це прості люди так любили Його. Він дуже відрізнявся від їхніх осудливих, ексклюзивістських релігійних лідерів.

2:14 "Левія" Це ім'я в єврейській мові означає «товариш». Так називалося одне з племен Ізраїлю. Можливо, Ісус змінив ім'я його чоловіка на «Матвій», що означає «дарунок ЯХВЕ» (пор. Мр. 3:18; Мт. 9:9), або йому, як Павлу, батьки дали два імені.

▣ **"сидів на митниці"** Збором мита займалися митники, яких іудеї ненавиділи за те, що вони купували своє місце у римській владі. Митники з усіх товарів стягали мито для Рима. Частина зібраного мита брав собі Ірод Антипа. Весь залишок митники брали собі як заробітну плату. Митники часто робили махінації та дурили народ. Левій скоріш за все збирав мито з продажу риби.

▣ **"Іди за Мною"** Тут вжито дієслово теперішнього часу активного стану наказового способу. Це був формальний заклик до учнівства (пор. Мр. 1:17,20). Слід пам'ятати, що рабини закликали учнів до вірності Закону, Ісус же закликав їх до вірності Йому Самому. Дорога, що веде до спасіння, – то Ісус, а не людське виконання постанов Мойсея (Талмуд). Покаяння є наверненням не до Закону Мойсея, але до Ісуса, Месії ЯХВЕ. Ісус не відкидав Закону, але Він зайняв місце його вірного тлумача (пор. Мт. 5:17-48). Спасіння є особою, а не просто віровченням або виконанням якихось постанов. Саме з цієї причини Ісус вступив у свідомий конфлікт із релігійними лідерами.

Ось зо каже про цей вираз Роберт Г. Стейн у своїй книзі «Метод і зміст вчення Ісуса» (Robert H. Stein, *The Method and Message of Jesus' Teachings*):

«Хоча термін "тоталітарний" має багато негативних конотацій, Арчібальд М. Хантер (Archibald M. Hunter) вірно вживає його у значенні тотальної посвяти, яку Ісус вимагав від Своїх учнів. На вустах будь-кого іншого такі заяви виглядали б жажливою егоманією, адже Ісус стверджує, що весь світ вертиться навколо Нього і доля всіх людей залежить від того, чи людина прийме Його, чи відкине... За словами Ісуса, доля людини залежить від Нього. Неприйняття Ісуса означає вічний суд, а Його прийняття веде до прийняття людини Богом. За словами Ісуса, Він Сам є вирішальним моментом історії та спасіння. Слухатися Його – значить бути мудрим та спастися від суду; а відкидати Його слова нерозумно і веде до погибелі, адже Його слова – то єдина тверда основа, на якій можна щось будувати (Мт. 7:24-27)» (стор. 118).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 2:15-17

¹⁵Коли ж Він сидів при столі в його домі, то багато митників і грішників сиділи з Ісусом та з учнями Його; бо було їх багато, і вони ходили за Ним. ¹⁶Як побачили ж книжники та фарисеї, що Він їсть із грішниками та з митниками, то сказали до учнів Його: Чому то Він їсть із митниками та з грішниками? ¹⁷А Ісус, як почув, промовляє до них: Лікаря не потребують здорові, а слабі. Я не прийшов кликати праведних, але грішників на покаєння.

2:15 "Він сидів при столі в його домі" Вони були в домі Левія (пор. Лк. 5:29). Ісус їв разом із соціально та релігійно відторгненими людьми, щоб вступити з ними в діалог. Вони приходили до Нього, тому що Він дуже відрізнявся від самоправедних юдейських лідерів. У стародавньому Близькому Сході їжа була особливою подією, виразом дружби та прийняття. Зазвичай вони їли навколо низького столу в вигляді підкови, напівлежачи, спираючися на лівий лікоть (з цим не погоджується Дж. Джеремайас у своїй книзі «Євхаристичні слова Ісуса» [J. Jeremias, *The Eucharistic Words of Jesus*, стор. 20-21]. Він стверджує, що Ісус їв напівлежачи не завжди, але лише на свята). На Близькому Сході люди, не запрошені на обід або вечерю, теж могли заходити в дім і стояти біля стіни або вікна, слухаючи розмови за столом.

Цікаво, наскільки тут присутній есхатологічний символізм. Чи є цей банкет прообразом месіанського банкету, де будуть відторгнені люди (пор. Мт. 8:11; Лк. 13:29 – можливо цей вірш є відображенням Іс. 59:15b-21)? В такому разі це земне спілкування з Ісусом віддзеркалює есхатологічне спілкування в Божому Царстві. Грішники примиряються з Богом зараз і в вічності! Усі грішники запрошуються (і всі є грішними, навіть старозавітний Божий народ, пор. Рим. 3:9-18).

▣ **"грішників"** Маються на увазі люди, які не дотримувалися всіх постанов усного передання (Талмуду). Їх часто принизливо називали «людьми землі». Їх не охоче приймали в синагозі.

▣ **"та з учнями Його"** Ці вибрані люди були посвячені в усі діла та слова Ісуса, що в першу чергу призначалися саме для цих людей. Їм належало записати життя і вчення Ісуса і пояснити Його всьому світові.

▣ **"бо було їх багато, і вони ходили за Ним"** Тут граматики неясна, але, здається, мова йде про «грішників», а не про Його учнів.

2:16 "книжники та фарисеї" Книжники не належали до виключно однієї релігійної/політичної партії, хоча за часів Ісуса більшість із них складалася з фарисеїв. Фарисеї були окремою іудейською сектою, що виникла в макавейський період. То були щирі побожні люди, які суворо дотримувалися усного передання (Талмуду).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ФАРИСЕЇ» (SPECIAL TOPIC: PHARISEES)

- I. Є декілька версій можливого походження цього терміну:
  - A. «Бути відділеним». Ця група сформувалася під час макавейського періоду (цей погляд є найпоширенішим) і відділилася від народу, щоб дотримувати усні традиції Закону Мойсеєвого (*Hasidim* [«хасідім»]).
  - B. «Розділяти». Це інше значення того самого єврейського кореня (BDB 827, BDB 831 I, KB 976); обидва слова означають «розділення». Деякі богослови кажуть, що воно означало тлумача (пор. Неєм. 8:8; 2Тим. 2:15).
  - V. «Перський». Це інше значення того самого арамейського кореня (BDB 828, KB 970). Деякі доктрини фарисеїв мають багато спільного з перським зороастрійським дуалізмом (див. Спеціальну тему: «Особове зло»).
- II. Існує декілька теорій щодо того, хто саме входив до фарисеїв.

- А. богословська секта раннього іудаїзму (за словами Йосипа Флавія)
  - Б. політична група періодів хасмонеїв та Іродів
  - В. вчена група тлумачів книг Мойсея, що допомагали простому народу зрозуміти завіт Бога з Мойсеєм і відповідні усні традиції
  - Г. рух книжників-мирян, подібний Ездри та великій синагозі, що конкурував із вищими священниками в храмі
- Фарисеї сформувалися в конфлікті з
- 1. володарями, що не були іудеями (особ. Антіохом IV Епіфаном)
  - 2. аристократів проти мирян
  - 3. тих, хто присвятив себе завіту, проти інших іудеїв Палестини
- III. Ми отримуємо інформацію про них з таких джерел:
- А. Йосип Флавій, який сам був фарисеєм
    - 1. «Юдейські старожитності» (Josephus, *Antiquities of the Jews*)
    - 2. «Юдейська війна» (Josephus, *Wars of the Jews*)
  - Б. Новий Заповіт
  - В. пізніші іудейські джерела
- IV. Головні доктрини фарисеїв.
- А. Віра в грядущого Месію, що сформувалася під впливом іудейської апокаліптичної літератури міжзавітного періоду, такої як 1 Еноха.
  - Б. Віра в те, що Бог діє в повсякденному житті. Це прямо суперечило поглядам саддукеїв (пор. Дії 23:8). Багато доктрин фарисеїв були протилежними богослов'ю саддукеїв.
  - В. Віра в потойбічне життя, схоже на земне життя, з нагородою і карою (пор. Дан. 12:2).
  - Г. Віра в авторитет Старого Заповіту, а також усного передання (Талмуд). Фарисеї свідомо виконували заповіді Старого Заповіту за тлумаченням та застосуванням шкіл рабиністичних богословів (консервативного Шаммая та ліберального Гіллеля). Рабиністичне тлумачення базувалося на діалозі між рабинами двох різних філософій: консервативної та ліберальної. Ці усні дискусії про значення Писання зрештою були записані в двох варіантах: Вавилонський Талмуд і неповний Палестинський Талмуд. Фарисеї вірили, що Мойсей отримав ці усні тлумачення на горі Сінай. Історично ці дискусії розпочалися від Ездри та мужів «Великої синагоги» (що пізніше отримали назву «Синедріон»).
  - Д. Віра в детально розроблену ангелологію, до якої входили добрі та злі духовні істоти. Ця ангелологія сформувалася під впливом перського дуалізму та іудейської літератури міжзавітного періоду.
  - Е. Віра в суверенність Бога, але водночас і в дію вільної волі людини (*йецери*).
- V. Сильні сторони фарисейського руху.
- А. Фарисеї любили Боже одкровення, поважали його й вірили в нього (мається на увазі все Боже одкровення, включаючи Закон, Пророків, Писання та Усне передання).
  - Б. Вони присвятили себе праведному дотриманню Божого одкровення (повсякденно в вірі та способі життя). Вони хотіли, щоб «праведний Ізраїль» виконав обітниці пророків щодо нової епохи процвітання.
  - В. Вони відстоювали рівноправність в іудейському народі на всіх верствах суспільства. У певному сенсі вони відкидали керівництво і богослов'я священників (тобто саддукеїв) (пор. Дії 23:8).
  - Г. Вони внесли в завіт з Мойсеєм вагомий людський компонент. Вони цілком стверджували суверенність Бога, але також відзначали необхідність прояву вільної волі людини (два *йецери*).
  - Д. У Новому Заповіті згадуються кілька поважних фарисеїв (Никодим, молодий багач, Йосип із Ариматеї).

VI. Це була єдина секта іудаїзму I століття, що пережила руйнування Єрусалима та храму римлянами в 70 р. н.е. Саме вони сформували сучасний іудаїзм.

2:16 "Він їсть із грішниками" Це мабуть траплялося регулярно, а не лише в одному випадку (пор. Лк. 5:29; 7:34; 15:1-2). Така поведінка Ісуса була шокуючою для самоправедної релігійної еліти!

2:17 "слабі" Тобто хворі. Такі люди відчували своє безсилля і потребу, а це відчуття дуже важливе для віри (пор. Мт. 5:3-4), і тому Ісус був їхнім цілителем та приятелем (пор. Лк. 7:34; 19:10).

▣ **"Я не прийшов кликати праведних, але грішників"** Ці слова несуть в собі іронію, можливо навіть сарказм, як і вірш 7:19. Ісус не мав на увазі, що релігійні лідери «здорові» (пор. Мт. 5:20) і їм не треба каятися; Він мав на увазі те, що Його вчення (пор. Мт. 1:14-15) більш привабливе тих, хто відчуває власне духовне безсилля. Ісус часто навчав притчами (пор. Мр. 2:17,21,22,27; 3:27; 4:21,22,25; 7:15; 8:35,36,37; 9:40,50; 10:25,27,31,43-44). Найсліпші сліпці – ті, які вважають себе зрячими!

У Загальноприйнятому тексті (Textus Receptus) в кінці цього вірша додані слова «на покаєння» (як і в українському перекладі проф. І. Огієнка), відповідно до паралельного тексту в Євангелії від Луки (пор. Лк. 5:32) та візантійських текстів, однак цей варіант навіть не включений до критичного апарату UBS⁴.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 2:18-20

¹⁸А учні Іванові та фарисейські постили. І приходять вони, та й говорять до Нього: Чому учні Іванові та фарисейські постять, а учні Твої не постять? ¹⁹Ісус же промовив до них: Хіба постити можуть гості весільні, поки з ними ще є молодий? Доки мають вони молодого з собою, то постити не можуть. ²⁰Але прийдуть ті дні, коли заберуть молодого від них, то й постити будуть вони за тих днів.

2:18-20 "постити" Фарисеї та Іванові учні за звичаєм постилися двічі на тиждень, по понеділках та четвергах (пор. Лк. 18:12). У Законі Мойсеєвому говориться лише про один день посту на рік – День Спокутування (пор. Лев. 16). Ці два щотижневі пости є добрим прикладом традиціоналізму (пор. Зах. 7-8). Коли піст стає примусовим, він втрачає свою духовну цінність і привертає до себе занадто багато уваги (пор. Мт. 6:16-18).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПІСТ» (SPECIAL TOPIC: FASTING)

Хоча в Новому Заповіті немає наказу поститися, є очікування, що учні Ісуса будуть поститися (пор. Мт. 6:16,17; 9:15; Мр. 2:19; Лк. 5:35). Належний піст описаний в 58-й главі книги Ісаї. Сам Ісус встановив прецедент для посту (пор. Мт. 4:2). Рання церква постилася (пор. Дії 13:2-3; 14:23; 2Кор. 6:5; 11:27). Суттєво важливими є мотивація посту (чому?), його спосіб (як?), час (коли?), довжина та тривалість. Старозавітний піст не є необхідною вимогою для новозавітних віруючих (пор. Дії 15:19-29). Поститися слід не для демонстрації своєї духовності (пор. Іс. 58; Мт. 6:16-18), але для того, щоб наблизитися до Бога й шукати Його керівництва (як Ісус, Мт. 4:2). Піст може бути духовно корисним.

Під впливом ранньохристиянської тенденції до аскетизму переписчики вставили слово «піст» в декілька місць Писання (Мт. 17:21; Мр. 9:29; Дії 10:30; 1Кор. 7:5). Для більш детальної інформації про ці сумнівні тексти див. «Текстовий коментар до грецького Нового Заповіту» Брюса Метцгера, видання Об'єднаних біблійних товариств (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, published by United Bible Societies).

NASB, NKJV «вони прийшли»
NRSV «люди прийшли»
TEV, NJB «прийшли деякі люди»

18-й вірш починається з того, що Іванові учні та фарисеї постилися з якоїсь нагоди. Інші помітили це, підійшли до Ісуса й спитали Його, чому Його учні не постяться з цієї нагоди.

2:19 За граматиноюю, на це питання очікується негативна відповідь.

▣ **"молодий"** Тобто наречений. У старозавітній символіці концепт «нареченого» має багато образів. У Старому Заповіті ЯХВЕ виступає нареченим або чоловіком Ізраїлю. В цьому контексті Ісус є нареченим, а церква – нареченою (пор. Еф. 5:23-32). В Мр. 2:20 фраза «коли заберуть молодого від них» вказує на час розлуки.

Ми як тлумачі маємо тут дві альтернативи. По-перше, ми можемо сприймати це як метафору радощів, пов'язаних із весіллям. Ніхто не стане поститися під час весілля! По-друге, ми можемо сприймати це як притчу стосовно часу Ісуса на землі та Його близького розп'яття. Марк (перекладач Петра) напевне знав повне значення цих метафоричних виразів (в іудаїзмі наречений був не метафорою Месії, але метафорою грядущого Божого Царства). Чи є це провіщенням смерті Ісуса? Він ясно відкрив Себе як Месію та божественну особу Своїми словами й ділами (екзорцизм, зцілення, прощення гріхів). Однак месіанська таємниця Марка змушує нас задавати це питання! Тим не менш, зважаючи на характер притчі та на висновки з Мр. 2:21-22, я вважаю, що весь цей текст стоїть у викупному, але есхатологічному контексті (наречений вмирає, але Божий Син повертається і залишається). В проміжок часу між смертю Христа та Його поверненням (месіанським банкетом) Його послідовники будуть поститися належним чином і в належний час.

2:20 "заберуть" Це може бути посиланням на Іс. 53:8 в перекладі Септуагінти. Після розп'яття, воскресіння й вознесення Христа Петро повністю зрозумів 53-ю главу Ісаї.

▣ **"постити будуть вони"** Це майбутній час активного стану дійсного способу (констатація факту), а не наказовий спосіб (наказ).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 2:21-22

21І не пришиває ніхто до старої одежі латки з сукна сирового, а як ні, то край латки нової одірветься там від старого, і дірка стане ще гірша. **22**І ніхто не вливає вина молодого в старі бурдюки, а то попориває вино бурдюки, і вино й бурдюки пропадуть, а вливають вино молоде до нових бурдюків.

2:21 Це відома істина, перетворена в притчу.

2:22 "бурдюки" Козячу шкіру обробляли таким чином, щоб використовувати її для зберігання рідких речовин. Нова шкіра мала еластичні якості, але з часом вони втрачалися, і тоді процес ферментації міг розірвати старого бурдюка. Так само й іудаїзм не міг прийняти вчення Ісуса, і тому був недійсний, як той старий бурдюк. Новий завіт (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38) настав в Ісусі! Тепер ніщо вже не могло залишатися так, як було колись.

Є кілька грецьких різночитань цього вірша. Деякі з них пов'язані з паралельними текстами Мт. 9:17 та Лк. 5:37-38. Через стислість цього тексту в Євангелії від Марка переписчики відчули потребу пояснити, про що він говорив.

Зверніть увагу на метафоричні титули Ісуса в цьому контексті: (1) лікар, Мр. 2:17; (2) молодий (тобто наречений), Мр. 2:19; (3) молоде вино, Мр. 2:21-22; та (4) Господь суботи, Мр. 2:28.

▣ **"пропадуть"** Див. Мр. 3:6, Спеціальна тема: «*Apollumi*».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 2:23-28

²³І сталося, як Він переходив ланами в суботу, Його учні дорогою йшли, та й стали колосся зривати. ²⁴Фарисеї ж казали Йому: Подивись, чому роблять у суботу вони, чого не годиться? ²⁵А Він їм відказав: Чи ж ви не читали ніколи, що зробив був Давид, як потребу він мав та сам зголоднів був і ті, що були з ним? ²⁶Як він увійшов був до Божого дому за первосвященника Авіятара, і спожив хліби показні, яких їсти не можна було, тільки священикам, і дав він і тим, хто був із ним? ²⁷І сказав Він до них: Субота постала для чоловіка, а не чоловік для суботи, ²⁸а тому то Син Людський Господь і суботі.

2:23 "Він переходив ланами в суботу" Мається на увазі, що Він ішов стежками, прокладеними через ниви, які були навколо селищ та міст. На цих «ланах» могли рости будь-які зернові культури (ячмінь, пшениця тощо).

2:24 "чому роблять у суботу вони, чого не годиться?" Фарисеї вважали вчинки учнів (1) збиранням рослин; (2) віянням; (3) приготуванням їжі в суботу, що заборонялося їхнім усним переданням на основі Вих. 34:21. Учні Ісуса жодним чином не порушували старозавітний закон (пор. Повт. Зак. 23:25); проблема була в дні (пор. Бут. 2:1-3; Вих. 20:8-11; 23:12; 31:15; Повт. Зак. 5:12-15), коли вони робили це! Здається, автори Євангелій записали саме діла Ісуса в суботу для того, щоб (1) показати конфлікти, до яких це призводило, та (2) відзначити, що Ісус робив ці діла щодня, зокрема і в суботу.

2:25-28 Ці знамениті слова Ісуса (пор. Мр. 2:27) є лише в Євангелії від Марка. Він заявляє про Свою владу по-новому тлумачити традиційні старозавітні принципи (пор. Мт. 5:17-48). Це фактично було ще однією ознакою того, що Ісус об'являв Себе Божим Месією.

2:25 За граматику, на це питання очікується негативна відповідь. Йдеться про випадок в житті Давида, записаний в 1Сам. 21. Ісус часто використовував Старий Заповіт для того, щоб проілюструвати Своє вчення (пор. Мр. 2:25-26; 4:12; 10:68,19; 12:26,29-30,36).

2:26 "Божого дому" Мається на увазі переносна скинія, що перебувала в Ноді.

▣ **"Авіятара"** При порівнянні 1Сам. 21:1 і далі з 2Сам. 8:17 та 1Хр. 18:16, виникає історична проблема, пов'язана з іменем Авіятара або Авімелеха: (1) і батька, і сина названо первосвященником, та (2) Ісус вжив прийменник *epi* з родовим відмінком в значенні «у дні», тобто «за часів» (пор. Дії 11:28; Євр. 1:2). Ми знаємо, що невдовзі після цього випадку царь Саул вбив Авімелеха, а Авіятар втік до Давида (пор. 1Сам. 22:11-23) і став одним із видатних первосвящеників (Авіятар і Садок).

Тут ми маємо одну з проблем, що не вирішуються простим поясненням. Це не грецькі рукописні варіанти. Якщо припустити, що це – рукописний варіант, то описка переписчика була допущена ще до того, як тексти переписувалися на папірусні манускрипти. Всі біблійні вчителі стурбовані тим, що Ісус неправильно цитує текст зі старозавітної історії, адже в цьому контексті Сам Ісус дорікає фарисеям за те, що вони не читають Писання.

Нижче подається список книг (англійською мовою), в яких консервативні автори пробують тлумачити важкі тексти.

1. *Hard Sayings of the Bible* by Walter C. Kaiser, Jr., Peter H. Davids, F. F. Bruce and Manfred T. Brauch (Волтер К. Кайзер, Пітер Г. Девідс, Ф.Ф. Брюс та Манфред Т. Браух, «Важкі вислови в Біблії»).
2. *Encyclopedia of Bible Difficulties* by Gleason L. Archer (Глісон Л. Арчер, «Енциклопедія важких місць Біблії»).
3. *Answers to Questions* by F. F. Bruce (Ф.Ф. Брюс, «Відповіді на запитання»).

▣ **"хліби показні"** Кожна хлібина важила приблизно 3 кілограми! 12 хлібів щотижня замінялися, і ці тижневі хліби, які символізували забезпечення ЯХВЕ для дванадцяти племен Ізраїлю, мали право їсти

тільки священики (пор. Вих. 25:23-28; Лев. 24:5-9). В даному випадку Бог зробив виняток з загального правила. Ісус стверджує, що має ту саму владу, яку мав первосвященик, і ті самі права, які мав майбутній цар Давид!

2:27 Постанови щодо суботи стали для них головними. Центральним питанням релігії стали ці традиції, а не любов до людей, створених за образом Божим. Пріоритет правил замінив пріоритет взаємин. Діла замінили любов. Релігійні традиції (усний закон) замінили Божий задум (пор. Іс. 29:13; Кол. 2:16-23). Як догодити Богові? Гарною старозавітною аналогією є жертвоприношення. Бог задумав його як засіб для того, щоби грішне й нужденне людство прийшло до Нього й відновило зіпсовані стосунки з Ним; однак люди перетворили жертвоприношення на чистий ритуал і літургію. Так сталося і з суботою! Вона була дана для людей, але люди почали служити їй і зробилися її рабами.

Три вислови в Мр. 2:27-28 є в певному сенсі паралельними (у всіх вживаються загальні терміни, що означають людину). Вираз «Син Людський» в Мр. 2:28 є семітською ідіомою, що означає людину, особу (пор. Пс. 8:4; Єз. 2:1). Цей вираз став іменем, яким Ісус зазвичай Сам Себе називав. Ісус як Людина відкриває найвищу гідність і пріоритетність людини! Бог став одним із нас, заради нас! Людські потреби стоять вище від релігійних традицій. Бог за нас індивідуально і колективно.

2:28 "Син Людський" Див. примітку до Мр. 2:10.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Перелічіть метафори, якими Ісус описував Себе в віршах 17, 19, 21-22, 28.
2. Чому релігійні лідери так вороже ставилися до вчення Ісуса?
3. Чому Ісус покликав Своїм учнем такого ненависного та відчуженого чоловіка, як Левій?
4. Як вчення Ісуса пов'язані з усним переданням іудеїв?
5. Чому піст не є постійною частиною нашого поклоніння Богу?
6. В чому полягає головна істина притчі Ісуса в Мр. 2:19-22?
7. Чи нехтував Ісус ритуальним законом, чи є якесь інше можливе пояснення Його вчинків у Мр. 2:23-28?
8. Що ви думаете про історичну помилку в Мр. 2:26?
9. Як Мр. 2:27 стосується нас сьогодні?

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 3

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Чоловік із сухою рукою	Зцілення в суботу	Ісус та суботні закони (2:23-3:6)	Чоловік із паралізованою рукою	Вздоровлення чоловіка з сухою рукою
3:1-6	3:1-6		3:1-4a 3:4b-6	3:1-6
Натовп на березі моря	Великий натовп іде за Ісусом	Діло зцілення	Натовп біля озера	Народ іде за Ісусом
3:7-12	3:7-12	3:7-12	3:7-11 3:12	3:7-12
Обрання Дванадцяти	Дванадцять Апостолів	Дванадцять обранців	Ісус обирає Дванадцять Апостолів	Призначення Дванадцяти
3:13-19	3:13-19	3:13-19a	3:13-15 3:16-19	3:13-19
Ісус та Вельзевул	Поділений дім не може встояти	Питання про владу Ісуса 3:19b-27	Ісус та Вельзевул	Сім'я Ісуса турбується про Нього
3:20-30	3:20-27		3:20-21 3:22 3:23-26 3:27	3:20-21 Звинувачення книжників 3:22-27
	Непростимий гріх 3:28-30	3:28-30	3:28-30	3:28-30
Мати і брати Ісуса	Ісуса кличуть Його мати і брати		Мати і брати Ісуса	Істинні родичі Ісуса
3:31-35	3:31-35	3:31-35	3:31-32 3:33-35	3:31-35

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'яťох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 3:1-6

¹І Він знову до синагоги ввійшов. І був там один чоловік, який мав суху руку. ²І, щоб обвинуватити Його, наглядали за Ним, чи Він у суботу того не вздоровить. ³І говорить Він до чоловіка з сухою рукою: Стань посередині! ⁴А до них промовляє: У суботу годиться робити добре, чи робити лихе, життя зберегти, чи погубити? Вони ж мовчали. ⁵І споглянув Він із гнівом на них, засмучений закам'яністю їхніх сердець, і сказав чоловікові: Простягни свою руку! І той простяг, і рука йому стала здорова! ⁶Фарисеї ж негайно пішли та з іродіанами раду зробили на Нього, як Його погубити.

3:1 "до синагоги" Про цю подіє також розповідається в паралельних тестах Мт. 12:9-14 та Лк. 6:6-11. Синагога виникла в період вавилонської неволі. Вона було насамперед місцем освіти, молитви, поклоніння та спілкування. Синагога була місцевим осередком іудаїзму, а Храм був її національним центром.

Ісус регулярно ходив на Богослужіння в синагозі. Він вивчав Писання і передання в назаретській школі при синагозі. Він брав активну участь в іудейських Богослужіннях I століття.

Також цікаво, що Ісус, мабуть навмисно провокував іудеїв в суботу та в синагозі. Він навмисно порушував усне передання (Талмуд) старців, щоб розпочати богословський спір або дискусію з релігійними лідерами (як місцевими, так і національними; як із фарисеями, так і з саддукеями). Його богослов'я, що відрізнялося від традиційних норм, найкраще виражене в Його нагірній проповіді (пор. Мт. 5-7, особ. 5:17-48).

▣ **"мав суху руку"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану. В Лк. 6:6 сказано, що то була його права рука, отже це могло негативно впливати на його дієздатність.

3:2 "наглядали за Ним" Це дієслово стоїть в часі імперфекта і означає постійне стеження з боку релігійних лідерів.

▣ **"чи... вздоровить"** Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість сказаного. Ісус зцілив у суботу прямо в них на очах!

▣ **"щоб обвинуватити Його"** Це підрядне речення мети, що вводиться словом *hina*. Їх не цікавив той нещасний каліка. Вони хотіли зловити Ісуса на якомусь суто технічному порушенні, щоб дискредитувати Його і зректися від Нього. Ісус діяв із співчуття до того чоловіка, продовжував навчати Своїх учнів та протидіяти релігійним лідерам, орієнтованим на правила, традиції та самоправедність.

3:3	
NASB	«Встань та вийди вперед!»
NKJV	«Зроби крок вперед»
NRSV	«Вийди вперед»
TEV	«Підійди сюди, вперед»
NJB	«Підіймись і стань посередині»

Дослівно: «Встань до середини». Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Ісус сказав це для того, щоб усі побачили.

3:4 У рабинів було дуже складне усне передання (Талмуд), в якому тлумачився Закон Мойсеїв (пор. Мр. 2:24). Вони створили строгі правила стосовно того, що дозволялося робити в суботу, а що ні. Дозволялося підтримувати стан раненої людини, але покращувати її стан не дозволялося. Запитання Ісуса викривало проблему пріоритету їхніх улюблених традицій над людськими потребами. З законниками завжди так буває!

▣ **"зберегти"** Це грецьке слово «спастися» – *sōzō*. У Новому Заповіті воно вживається в двох різних значеннях: (1) згідно зі Старим Заповітом, у значенні визволення від фізичних проблем, або (2) в значенні духовного спасіння. В Євангеліях воно зазвичай вживається в першому значенні (пор. Мр. 3:4; 8:35а; 15:30-31; навіть «зцілення», пор. Мр. 5:23,28,34; 6:56; 10:52), але в Мр. 8:35b; 10:26; 13:13 воно може бути в другому значенні. Так само в двох значеннях воно вживається в Посланні Якова (№1 в Мр. 5:15,20, але №2 в Мр. 1:21; 2:14; 4:12).

▣ **"життя"** Це грецьке слово «душа» – *psuchē*. Його важко визначити. Воно може означати

1. наше земне фізичне життя (пор. Мр. 3:4; 8:35; 10:45)
2. наші почуття та самосвідомість (пор. Мр. 12:30; 14:34)
3. нашу духовну, вічну свідомість (пор. Мр. 8:36,37)

Це слово важко перекладати, бо воно вживалося в грецькій філософії в значенні, що людина має душу, на відміну від єврейського розуміння душі як самої людини (пор. Бут. 2:7).

3:5 "споглянув Він із гнівом на них" Євангеліє від Марка найясніше виявляє почуття Ісуса (пор. Мр. 1:40-42,43; 3:1-5; 10:13-16,17-22; 14:33-34; 15:34). Приголомшуюче мовчання та моральна зверхність самоправедних релігійних лідерів сердили Ісуса. Ця подія продовжує пояснювати вірші 2:27-28.

▣ **"засмучений закам'янілістю їхніх сердець"** Тут вжито посилену форму слова «смуток» (*lupē*) із прийменником *sin*. Така форма вживається лише тут у всьому Новому Заповіті. Ісус співчував цьому чоловіку і хотів вирішити його проблему, тому Він так негативно відреагував на закам'янілість цих релігійних лідерів. Вони не бажали приймати істину через їхню відданість традиціям (пор. Іс. 29:13; Кол. 2:16-23). Як часто таке буває з нами?

Слово «закам'янілість» буквально означає схожість на каміння (пор. Рим. 11:25; Еф. 4:18). Див. Мр. 2:6, Спеціальна тема: «Серце».

▣ **"стала здорова"** Це слово (у грецькій одне слово – відновити, повернути до колишнього стану) означає, що суха рука не була такою від народження, але стала такою внаслідок нещасного випадку. В неканонічному «Євангелії євреїв» (*Gospel of Hebrews*) записане передання про те, що той чоловік був муляром, який прийшов до Ісуса з проханням вилікувати його суху руку, щоб він міг знову працювати.

3:6 "Фарисеї... пішли" В Лк. 6:11 сказано «переповнилися лютістю». Дослівно: «з розуму» (пор. 2Тим. 3:9). Див. примітку про фарисеїв у Мр. 2:16.

▣ **"негайно"** Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"раду зробили"** Це імперфект активного стану дійсного способу, вжитий у значенні початку дії в минулому часі. У Мр. 3:11 три дієслова в імперфекті вказують на повторювану дію в минулому часі. Це дві головні лінгвістичні функції цього граматичного часу.

▣ **"з іродіями"** Взагалі фарисеї як консервативні націоналісти не мали нічого спільного з політично орієнтованими іродіями, які підтримували правління Ірода та римську окупацію.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІРОДІЯНИ» (SPECIAL TOPIC: HERODIANS)

Іродіями були окремою групою в Палестині I століття, названою так через їхню асоціацію з правлячою родиною Іродів (див. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiq.*] 14.15.6).

Іроди були ідумейською (Едом) родиною правителів, яку започаткував Ірод Великий. Після його смерті царство поділили між собою його сини. Всі Іроди були прихильниками римського уряду. Їхні послідовники хотіли зберегти політичний статус-кво. Вони вважали правління Іродів кращим від безпосереднього правління римлян. Ця група була суто політичною. Вони офіційно не приймали богослов'я фарисеїв або саддукеїв.

▣ **"як Його погубити"** Ці лідери, ображені тим, що Ісус зціляв хворих в суботу, не бачили нічого лихого в навмисному вбивстві! У своєму рішенні вони мабуть керувалися Вих. 31:13-17. Іноді люди знаходять виправдання дивним діям у Божому імені. Безсумнівно, це є передвісткою смерті Ісуса від рук іудейських лідерів.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАГИБЕЛЬ (*apollumi*)» (SPECIAL TOPIC: DESTRUCTION [*apollumi*])

Це слово має широкий семантичний обсяг, і це стало причиною великого непорозуміння щодо богословських понять вічного суду або повного знищення. Пряме значення цього слова походить від *apo* та *ollumi* – руйнувати, знищувати.

Проблема пов'язана з переносними значеннями слова. Про це ясно написано в «Грецько-англійському лексиконі Нового Заповіту, укладеному за семантичними сферами» Лоув та Найді (Louw and Nida's *Greek-English Lexicon of the New Testament, Based On Semantic Domains*, Том 2, стор. 30). Там перелічено кілька значень цього слова.

1. знищити (напр., Мт. 10:28; Лк. 5:37; Ів. 10:10; 17:12; Дії 5:37; Рим. 9:22 – Том 1, стор. 232)
2. не досягнути (напр., Мт. 10:42, Том 1, стор. 566)
3. загубити (напр., Лк. 15:8, Том 1, стор. 566)
4. не знати місця (напр., Лк. 15:4, Том 1, стор. 330)
5. вмерти (напр., Мт. 10:39, Том 1, стор. 266)

Герхард Кіттель у «Богословському словнику Нового Заповіту» (Gerhard Kittel, *Theological Dictionary of the New Testament*, Том 1, стор. 394) намагається виділити чотири значення цього слова, досліджуючи біблійні вірші, в яких його вжито:

1. знищити або вбити (напр., Мт. 2:13; 27:20; Мр. 3:6; 9:22; Лк. 6:9; 1Кор. 1:19)
2. загубити або зазнати збитків від (напр., Мр. 9:41; Лк. 15:4,8)
3. загинути (напр., Мт. 26:52; Мр. 4:38; Лк. 11:51; 13:3,5,33; 15:17; Ів. 6:12,27; 1Кор. 10:9-10)
4. загубитися (напр., Мт. 5:29-30; Мр. 2:22; Лк. 15:4,6,24,32; 21:18; Дії 27:34)

Кіттель також каже, що «взагалі можна сказати, що №2 та №4 лежать в основі фраз, що стосуються цього світу, як у Синоптиків, а №1 та №3 лежать в основі фраз, що стосуються іншого світу, як у творах Павла та Івана» (стор. 394).

Тут криється причина непорозуміння. Це слово має такий широкий семантичний обсяг, що різні новозавітні автори вживають його по-різному. Мені подобається підхід Роберта Б. Ґірделстоуна в

книзі «Синоніми Старого Заповіту» (Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, стор. 275-277). Він пов'язує це слово з морально знищеними людьми, на яких очікує вічна розлука з Богом, на відміну від людей, які знають Христа і мають в Ньому вічне життя. Останні названі «спасеними», а перші – «загиблими».

У «Синонімах Старого Заповіту» Роберт Б. Гірделстоун (Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, стор. 276) зазначає, що є кілька текстів, в яких це слово слід перекладати не як знищення, але як «таке пошкодження предмету, після якого він стає практично непридатним до використання з початковою ціллю».

1. марнування дорогоцінного мира, Мт. 26:8
2. руйнування старих бурдюків, Мт. 9:17
3. руйнування волосся, Лк. 21:18
4. руйнування їх, Ів. 6:27
5. руйнування золота, 1Петр. 1:7
6. знищення світу, 2Петр. 3:6
7. руйнування фізичного тіла, Мт. 2:13; 8:25; 12:14; 21:41; 22:7; 26:52; 27:20; Рим. 2:12; 14:15; та 1Кор. 8:11

Це слово ніколи не означає знищення особи, але тільки кінець тілесного існування людини. Воно також часто використовується в моральному сенсі. «Всі люди вважаються морально знищеними, тобто нездатними до здійснення задуму, для якого був створений людський рід» (стор. 276). Божою відповіддю на проблему гріха став Ісус Христос (пор. Ів. 3:15-16 та 2Петр. 3:9). Ті, хто не приймає Євангелія, підлягає подальшому знищенню, що охоплює їхні тіла та душі (пор. 1Кор. 1:18; 2Кор. 2:15; 4:3; 2Сол. 2:10). Для протилежного погляду на це питання див. Фадж, «Вогонь пожираючий» (Fudge, *The Fire That Consumes*).

Особисто я (пор. Р.Б. Гірделстоун, «Синоніми Старого Заповіту» [R. B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, стор. 276]) не думаю, що це слово означає повне знищення (пор. Е. Фадж, «Вогонь пожираючий» [E. Fudge, *The Fire That Consumes*]). Слово «вічний» вживається в Мт. 25:46 як щодо вічної кари, так і щодо вічного життя. Знецінюючи одне, ми тим самим знецінюємо й друге!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 3:7-12

⁷А Ісус із своїми учнями вийшов над море. І натовп великий ішов вслід за Ним із Галілеї й з Юдеї, ⁸і з Єрусалиму, і з Ідумеї, і з-за Йорданя, і з Тиру й Сидону. Натовп великий, прочувши, як багато чинив Він, зібрався до Нього. ⁹І сказав Він до учнів Своїх наготовити човна Йому, через натовп, щоб до Нього не тиснулись. ¹⁰Бо Він багатьох уздоровив, так що хто тільки немочі мав, то тислись до Нього, щоб Його доторкнутись. ¹¹І духи нечисті, як тільки вбачали Його, то падали ницьма перед Ним, і кричали й казали: Ти Син Божий! ¹²А Він їм суворо наказував, щоб вони Його не виявляли.

3:7-8 Зростаюча популярність Ісуса була ще однією причиною протистояння з боку релігійних лідерів (пор. Мт. 12:15-16; Лк. 6:17-19).

3:8 "Ідумеї" Ідумея – земля стародавнього Едому, що була батьківщиною Ірода.

▣ **"з-за Йорданя"** Йдеться про область, що називалася Переєю і знаходилася за Йорданом. Це була одна з трьох областей, відповідальних за дотримання Закону Мойсеєвого (Юда, Галілея та земля на тому боці Йордану [тобто Перея, пор. "Бава Батра", *Baba Bathra* 3:2]). Офіційними межами цієї області були ріки Яббок та Арнон (у Старому Заповіті – землі Аммон та Моав).

▣ **"з Тиру й Сидону"** Так називалося стародавнє царство Фінікії.

▣ **"Натовп великий"** Очевидно, він складався з іудеїв та язичників.

3:9 "човна" Ідеться про невеликий гребний човен.

▣ **"наготовити"** Цей човен завжди був готовий, щоб натовп не витіснив Ісуса в море (пор. Мр. 1:45).

3:10 "тислись до Нього" Буквально: «падали на Нього». Кожний хворий хотів доторкнутися до Нього (пор. Мр. 5:25-34). Той натовп був схожий на відділ швидкої допомоги в лікарні.

3:11 В цьому вірші вжито три дієслова в часі імперфекта. Це вказує на постійне протистояння між Ісусом та демонами. Див. Мр. 1:25, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЕКЗОРЦИЗМ».

▣ **"Син Божий"** Ці демони не свідчили на користь Ісуса, але казали це для того, щоб підвищити неправильні очікування людей. В результаті в Мр. 3:22 Ісуса звинуватили в тому, що Він начебто брав Свою силу в сатани (пор. Мт. 9:34; 10:25; 11:18). Іудейські лідери не могли заперечити силу Ісуса, і тому поставили під сумнів джерело Його влади.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «БОЖИЙ СИН» (SPECIAL TOPIC: THE SON OF GOD)

Це – один з головних новозавітних титулів Ісуса, який безумовно вказує на божественність Ісуса. Ісус називається «Синоном» або «Моїм Сином», а Бог називається «Отцем» (див. Спеціальну тему: «Отцівство Бога»). Це слово зустрічається в Новому Заповіті 124 рази. Навіть титул «Син Людський», яким Сам Ісус часто називав Себе, вказує на Його божественність згідно з Дан. 7:13-14.

У Старому Заповіті слово «син» може вказувати на чотири конкретні групи (див. Спеціальну тему: «Сини...»).

- А. ангелів (зазвичай у МНОЖИНІ, пор. Бут. 6:2; Йов 1:6; 2:1)
- Б. царя Ізраїлю (пор. 2Сам. 7:14; Пс. 2:7; 89:26-27)
- В. народ Ізраїлю в цілому (пор. Вих. 4:22-23; Повт. Зак. 14:1; Ос. 11:1; Мал. 2:10)
- Г. ізраїльських суддів (пор. Пс. 82:6)

Титул Ісуса пов'язаний з другим варіантом. Таким чином обидва титули «Син Давидів» та «Син Божий» відносяться до 2Сам. 7; Пс. 2 і 89. У Старому Заповіті вираз «Син Божий» жодного разу не вживається стосовно Месії конкретно, хіба що стосовно есхатологічного царя як одного з «помазаних служинь» Ізраїлю. Але в Сувоях Мертвого моря цей титул часто вживається саме щодо Месії (точні посилення див. в «Словнику Ісуса і Євангелій» [Dictionary of Jesus and the Gospels], стор. 770). «Син Божий» також виступає месіанським титулом у двох іудейських апокаліптичних творах міжзавітного періоду (пор. II Ездри 7:28; 13:32,37,52; 14:9 та I Еноха 105:2).

Новозавітний сенс, в якому цей термін вживається стосовно Ісуса, можна найкраще підсумувати в кількох категоріях.

1. Його передвічне існування (пор. Ів. 1:15-30; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2Кор. 8:9; Фил. 2:6-7; Кол. 1:17; Євр. 1:3; 10:5-8)
2. Його унікальне народження (від незайманої дівки; пор. Іс. 7:14; Мт. 1:23; Лк. 1:31-35)
3. Його хрещення (пор. Мт. 3:17; Мр. 1:11; Лк. 3:22. Божий голос з неба об'єднує царя 2-го Псалма зі страждальним рабом Ісаї 53).
4. Його протистояння спокусам сатани (пор. Мт. 4:1-11; Мр. 1:12,13; Лк. 4:1-13. Сатана старався змусити Його засумніватися в Своему синівстві або принаймні спробувати досягти Своєї цілі без хреста, іншими способами).
5. Його визнання з боку неприйнятних осіб
  - а. демонів (пор. Мр. 1:23-25; Лк. 4:31-37,41; Мр. 3:11-12; 5:7; див. Спеціальну тему: «Демони [нечисті духи]»)
  - б. невіруючих (пор. Мт. 27:43; Мр. 14:61; Ів. 19:7)

6. Його визнання з боку Своїх учнів
  - а. Мт. 14:33; 16:16
  - б. Ів. 1:34,49; 6:69; 11:27
7. Його визнання Самого Себе
  - а. Мт. 11:25-27
  - б. Ів. 10:36
8. Вживання Ним сімейної метафори Бога-Отця
  - а. Його вжиття *abba* («авва») в звертанні до Бога
    - 1) Мр. 14:36
    - 2) Рим. 8:15
    - 3) Гал. 4:6
  - б. Часте вживання Ним слова «Отець» (*patēr*) стосовно Своїх взаємин з Богом

В підсумку відзначимо, що термін «Син Божий» ніс велике богословське значення для тих, хто був знайомий зі Старим Заповітом, його обітницями і категоріями, але новозавітні автори трошки нерішуче вживали цей термін в спілкуванні з язичниками, тому що в язичницькій культурі «боги» одружувалися з жінками і народжували синів, що називалися «титанами» або «велетнями».

3:12 Це продовження акценту на месіанській таємниці в Євангелії від Марка. Своїми словами й ділами Ісус являє Себе Месією ще з самого початку Євангелія від Марка, але через неправильне розуміння (1) іудейських лідерів (Месія буде національним героєм, який відновить Ізраїль як світову силу) та (2) натовпу (Месія – творець чудес), Ісус наказує різним людям не розповсюджувати новин про Нього. Євангеліє завершилося лише після життя, смерті, воскресіння та вознесіння Христа.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 3:13-19

¹³І Він вийшов на гору, і покликав, кого Сам хотів; вони ж приступили до Нього. ¹⁴І визначив Дванадцятьох, щоб із Ним перебували, і щоб послати на проповідь їх, ¹⁵і щоб мали вони владу вздоровляти недуги й вигонити демонів. ¹⁶І визначив Він оцих Дванадцятьох: Симона, і дав йому ймення Петро, ¹⁷і Якова Зеведєєвого, і Івана, брата Якова, і дав їм імена Воанергес, цебто сини громові, ¹⁸і Андрія, і Пилипа, і Варфоломія, і Матвія, і Хому, і Якова Алфієвого, і Тадея, і Симона Кананіта ¹⁹та Юду Іскаріотського, що й видав Його.

3:13 "Він вийшов на гору" Це можна зрозуміти двояко: (1) Ісус полишив область біля Галілейського моря та піднявся в пагористу місцевість; або (2) це є прелюдією до нагірної проповіді (пор. Мт. 5-7), яку Марк не записав.

3:14 "визначив Дванадцятьох" Паралеллю цього є проповідь на рівнині в Луки 6:12-16. Марк не записав нагірну проповідь, яка є в Матвія (Мт. 5-7).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЧИСЛО ДВАНADЦЬЯТЬ» (SPECIAL TOPIC: THE NUMBER TWELVE)

Число дванадцять завжди було символічним (див. Спеціальну тему: «Символічні числа в Писанні») числом об'єднання людей

- А. за межами Біблії
  1. дванадцять знаків Зодіака
  2. дванадцять місяців року
- Б. у Старому Заповіті (BDB 1040 та 797)

1. дванадцять синів Якова (іудейські племена)
2. це число відображено в
  - а. дванадцяти стовпах жертовника в Вих. 24:4
  - б. дванадцяти коштовних камнях на нагруднику первосвященника (як символ дванадцяти племен) в Вих. 28:21
  - в. дванадцяти калачах в святому місці скинії в Лев. 24:5
  - г. дванадцяти розвідниках, що були послані до Ханаану в Чис. 13 (по одному з кожного племені)
  - д. дванадцяти палицях (племінних знаменах) під час повстання Корея в Чис. 17:2
  - е. дванадцяти камнях Ісуса Навина в Єг. 4:3,9,20
  - ж. дванадцяти адміністративних округів в царстві Соломона в 1Цар. 4:7
  - з. дванадцяти камнях жертовника, що його Ілля збудував для ЯХВЕ в 1Цар. 18:31

В. у Новому Заповіті

1. дванадцять апостолів
2. дванадцять кошів хліба (по одному на кожного апостола) в Мт. 14:20
3. дванадцять престолів, на яких сидітимуть Ісусові учні (це пов'язано з 12 племенами Ізраїлю) в Мт. 19:28
4. дванадцять легіонів ангелів, що могли прийти на поміч Ісусу в Мт. 26:53
5. символізм книги Об'явлення
  - а. 24 старці на 24 престолах в 4:4
  - б. 144 тисячі (12x12000) у 7:4; 14:1,3
  - в. дванадцять зірок на вінку жінки в 12:1
  - г. дванадцять брам, дванадцять ангелів та імена дванадцяти племен у 21:12
  - д. дванадцять підвалин нового Єрусалима, і на них імена дванадцяти Апостолів у 21:14
  - е. дванадцять тисяч стадій у 21:16 (розміри нового міста, Нового Єрусалима)
  - ж. мур довжиною в 144 лікті у 21:17
  - з. дванадцять брам-перлин у 21:21
  - и. дерева в новому Єрусалимі, що приносять дванадцять видів плода (по одному щомісяця) у 22:2

3:14 У давньогрецьких уніціальних манускриптах κ і Β та, з незначною зміною, С, в цьому вірші додана ще одна фраза – «кого він також назвав апостолами» (див. примітку в NRSV). Багато текстуальних критиків вважають, що ця фраза взята з Лк. 6:13.

▣ **"щоб із Ним перебували"** Ісус безпосередньо навчав цих Дванадцятьох учнів. Роберт Коулмен написав дві корисні книги про методи Ісуса: «Генеральний план євангелізації» та «Генеральний план наставництва» (Robert Coleman, *The Master Plan of Evangelism and The Master Plan of Discipleship*). В обох книгах досліджується ріст ранньої церкви за принципами Ісуса.

▣ **"послати на проповідь їх"** Ісус прийшов, щоб проповідувати добру вістку Царства. Цьому Він також навчив Своїх учнів: (1) Дванадцять апостолів (пор. Мр. 6:7-13; Мт. 10:1,9-14; Лк. 9:1-6) та (2) Сімдесят учнів (пор. Лк. 10:1-20).

3:15 "демонів" Можливо, маються на увазі впалі ангели, що виступають на боці сатани. Проте Біблія нічого не розповідає про походження демонів. Те, що Ісус мав над ними владу, підтверджує Його силу та месіанську місію. Див. Спеціальну тему до Мр. 1:24.

3:16 "визначив Він оцих Дванадцятьох" В Новому Заповіті чотири рази говориться про Дванадцятьох (пор. Мт. 10:2-4; Мр. 3:16-19; Лк. 6:14-16; та Дії 1:13 [співпадає з Мт. 10:2-4]). Їхній список завжди складається з чотирьох груп по три особи. Послідовність в цих групах часто міняється (але першим завжди стоїть ім'я Петра, а останнім – ім'я Юди Іскаріота). Можливо, апостоли були поділені на групи для того, щоб вони могли по черзі навідуватися до своїх сімей та виконувати свої сімейні обов'язки.

Дивно, як мало нам відомо про більшість цих Апостолів. Часто ми маємо покладатися лише на церковне передання.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІМЕНА АПОСТОЛІВ» (SPECIAL TOPIC: THE APOSTLES' NAMES)

	Мт. 10:2-4	Мр. 3:16-19	Лк. 6:14-16	Дії 1:12-18
Перша група	Симон (Петро) Андрій (брат Петра) Яків (син Зеведеїв)	Симон (Петро) Яків (син Зеведеїв) Іван (брат Якова)	Симон (Петро) Андрій (брат Петра) Яків	Петро Іван Яків
Друга група	Іван (брат Якова) Пилип Варфоломій Хома	Андрій Пилип Варфоломій Матвій	Іван Пилип Варфоломій Матвій	Андрій Пилип Фома Варфоломій
Третя група	Матвій (митник) Яків (син Алфеїв) Тадей Симон (Кананіт) Юда (Іскаріот)	Хома Яків (син Алфеїв) Тадей Симон (Кананіт) Юда (Іскаріот)	Хома Яків (син Алфеїв) Симон (Зилот) Юда (син Якова) Юда (Іскаріот)	Матвій Яків (син Алфеїв) Симон (Зилот) Юда (син Якова)

3 приміток до Лк. 6:14:

▣ **"Симона, якого й Петром Він назвав"** Є три інші списки дванадцяти апостолів. Петро завжди перший; Юда Іскаріот завжди останній. Є три однакові групи з чотирьох осіб, лише імена в тих групах часто стоять в іншому порядку (пор. Мт. 10:2-4; Мр. 3:16-19; Дії 1:13).

▣ **"Андрія"** Грецьке ім'я «Андрій» означає «мужній». З Ів. 1:29-42 ми дізнаємося про те, що Андрій був учнем Івана Христителя і представив Ісусу свого брата, Петра.

▣ **"Якова"** Це єврейське ім'я (BDB 784) означає «той, хто витісняє», (пор. Бут. 25:26). У списку Дванадцяти Апостолів є два чоловіка з іменем Яків. Один з них – то брат Івана (пор. Мр. 3:17), який входив до числа найближчих учнів Ісуса (Петро, Яків та Іван). Це брат Івана.

▣ **"Іван"** Це був брат Якова, він входив до числа трьох найближчих учнів Ісуса. Він написав п'ять книг, що увійшли до Нового Заповіту, і він жив довше всіх інших апостолів.

▣ **"Пилип"** Це грецьке ім'я означає «любитель коней». Його покликання записане в Ів. 1:43-51.

▣ **"Варфоломія"** Ім'я Варфоломій означає «син Птолемея». Можливо, це Нафанаїл з Євангелії від Івана (пор. Ів. 1:45-49; 21:20).

▣ **"Матвія"** Єврейське ім'я «Матвій» (від *Mattithiah* [«Маттітія»], пор. 1Хр. 9:31; 15:18,21; 16:5; 25:3,21; Неєм. 8:4) означає «дар ЯХВЕ». Йдеться про Левія (пор. Мр. 2:13-17).

▣ **"Хому"** Єврейське ім'я «Хома» або «Фома» означає «близнюк» або Дідімус (пор. Ів. 11:16; 20:24; 21:2).

▣ **"Якова Алфієвого"** У списку Дванадцяти Апостолів є два чоловіка з іменем Яків. Один з них – то брат Івана (пор. Лк. 6:17), який входив до числа найближчих учнів Ісуса (Петро, Яків та Іван). Він відомий як «Яків молодший» (пор. Мр. 3:17).

▣ **"Симона, званого Зилотом"** У грецькому тексті Євангелія від Марка він названий «Кананітом» (також у Мт. 10:4). Євангеліє від Марка було написане до римлян, і цілком можливо, що Марк не хотів вживати політично окрашене слово «Зилот», адже так називали членів іудейського антиримського партизанського руху. Лука називає його Зилотом (пор. Дії 1:13). Термін «Кананіт» має декілька можливих версій походження.

1. з галілейської місцевості Кана
2. зі Старого Заповіту, де торговці називалися «Кананітами» або «хананеями»
3. з загальної назви мешканців Ханаану.

Якщо Лука має рацію, то «Зилот» походить з арамейського слова «ревнитель» (пор. Дії 1:17). Ісус обрав дванадцять учнів з різних груп, що суперничали одна з одною. Симон належав до групи націоналістів, прихильників ідеї насильницького повалення римської влади. За звичайних умов цей Симон і Левій (тобто митник Матвій) ні в якому разі не сиділи б в одній кімнаті.

▣ **"Юду Якового"** Його також звали «Лебей» (пор. Мт. 10:3) або «Юда» (пор. Ів. 14:22). Тадей і Лебей однаково означають «любима дитина».

▣ **"Юду Іскаріотського"** Є два Симони, два Якова і два Юди. Ім'я Іскаріот має дві можливі версії походження:

1. чоловік з Керіота (місто) в Юдеї (пор. Єг. 15:23, в такому разі він був єдиним апостолом з Юдеї)
2. ім'я його батька (пор. Ів. 6:71; 13:2,26)
3. «чоловік з кинжалом» або вбивця, в такому разі він, як і Симон, був Зилотом

▣ **"Симона, і дав йому ймення Петро"** Більшість іудеїв в Галілеї мали і юдейське ім'я (Симон або Симеон, від дієслова «чути»), і грецьке (воно ніде не записане). Ісус дав Петру прізвисько «скеля». По-грецьки це *petros*, а по-арамейськи – *cephas* («кефас»; пор. Ів. 1:42; Мт. 16:16).

Петро був очевидцем, апостольським джерелом Євангелія від Марка. Для детальних приміток див. Вступ.

3:17 "Воанергес, цебто сини громові" Марк перекладає це арамейське ім'я для своїх читачів-язичників (мабуть римлян). Ці брати (Яків та Іван) поводитися згідно зі своїм прізвиськом в Лк. 9:54.

3:18 "Андрія" Грецьке ім'я «Андрій» означає «мужній». З Ів. 1:29-42 ми дізнаємося про те, що Андрій був учнем Івана Христителя і представив Ісусу свого брата, Петра.

▣ **"Пилипа"** Ім'я «Пилип» з грецької перекладається як «любитель коней». Його покликання детально описане в Ів. 1:43-51.

▣ **"Варфоломія"** Ім'я «Варфоломій» означає «син Птолемея». Можливо, це Нафанаїл з Євангелії від Івана (пор. Ів. 1:45-49; 21:20).

▣ **"Матвія"** Єврейське ім'я «Матвій» означає «дар ЯХВЕ». Йдеться про Левія (пор. Мр. 2:13-17).

▣ **"Хому"** Єврейське ім'я «Хома» означає «близнюк» або Дідімус (пор. Ів. 11:16; 20:24; 21:2).

▣ **"Якова"** У списку Дванадцяти Апостолів є два чоловіка з іменем Яків. Один з них – брат Івана (пор. Мр. 3:17), який входив до числа найближчих учнів Ісуса (Петро, Яків та Іван). Він відомий як «Яків молодший».

▣ **"Тадея"** Його також звали «Лебей» (пор. Мт. 10:3) або «Юда» (пор. Ів. 14:22). Тадей і Лебей однаково означають «любима дитина».

NASB, NJB «Симона Зилота»
NKJV «Симона Кананіта»
NRSV «Симона Кананеянина»
TEV «Симона патріота»

У грецькому тексті Євангелія від Марка він названий «Кананітом» (також у Мт. 10:4). Євангеліє від Марка було написане римлянам, і цілком можливо, що Марк не хотів вживати політично окрашеного слова «Зилот», адже так називали членів іудейського антиримського партизанського руху. Лука називає його Зилотом (пор. Лк. 6:15; Дії 1:13). Слово «Кананіт» має декілька можливих версій походження.

1. з галілейської місцевості Кана
2. зі Старого Заповіту, де торговці називалися «Кананітами» або «хананеями»
3. з загальної назви мешканців Ханаану (тж. відомого під назвою Палестина).

Якщо Лука має рацію, то «Зилот» походить з арамейського слова «ревнитель» (пор. Лк. 6:15; Дії 1:17). Ісус обрав дванадцятьох учнів з різних груп, що суперничали одна з одною. Симон належав до групи націоналістів, прихильників ідеї насильницького повалення римської влади. За звичайних умов цей Симон і Левій (тобто митник Матвій) ні в якому разі не сиділи б в одній кімнаті.

3:19 "Юду Іскаріотського" Є два Симони, два Якови і два Юди. «Іскаріот» має дві можливі версії походження: (1) чоловік з Керіота в Юдеї (пор. Єг. 15:23); та (2) «чоловік з кинжалом» або вбивця; в такому разі він, як і Симон, був Зилотом.

▣ **"що й видав Його"** Це дієслово, що було використане в Євангелії від Івана в значенні Юдиної зради (пор. Ів. 6:71; 12:4; 13:2,26-27; 18:2-5), спочатку значило просто «видати владі» (пор. Мр. 1:14). Психологічна та/або богословська мотивація Юди в зраді проти Ісуса залишається таємницею.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 3:20-27

²⁰І приходять до дому вони. І знову зібралось народу, що вони не могли навіть хліба з'їсти. ²¹І коли Його ближчі почули, то вийшли, щоб узяти Його, бо говорено, ніби Він несамовитий. ²²А книжники, що поприходили з Єрусалиму, казали: Має Він Вельзевула, і виганяє демонів силою князя демонів. ²³І, закликавши їх, Він у притчах до них промовляв: Як може сатана сатану виганяти? ²⁴І коли царство поділиться супроти себе, не може встояти те царство. ²⁵І коли дім поділиться супроти себе, не може встояти той дім. ²⁶І коли б сатана сам на себе повстав і поділився, то не зможе встояти він, але згине. ²⁷Ніхто бо не може вдертись у дім дужого, та й пограбувати добро його, якщо перше не зв'яже дужого, і аж тоді пограбує господу його.

3:20 "приходять до дому вони" Мабуть ідеться про той самий дім, що і в Мр. 2:1, та можливо в Мр. 7:17; 9:38.

▣ **"народу"** Таким був результат Ісусового служіння зцілення та визволення людей (пор. Мр. 1:45; 2:2,13; 3:7,20).

▣ **"що вони не могли навіть хліба з'їсти"** Саме це турбувало Його рідню. Ісус завжди мав час для нуждених людей. Він віддав Самого Себе заради них.

3:21

NASB, NKJV «Його рідні»
NRSV, TEV «Його сім'я»
NJB «Його родичі»

Досл. «ті, хто з Його боку». У KJV це слово перекладене як «friends» («друзі»), але ясно, що то були Його мати й брати з сестрами.

NASB «взяти опіку над Ним»
NKJV «схопити Його»
NRSV «утримати Його»
TEV, NJB «взяти на себе опіку над Ним»

Це дієслово є сильним в Євангелії від Матвія (пор. Мт. 14:3; 18:28), але в Марка воно зазвичай не таке сильне. Воно часто вживається в значенні допомогти хворому піднятися на ноги, беручи його за руку. Сім'я Ісуса намагалася силоміць забрати Його додому, бо їм здавалося, що Він поводиться нерозсудливо (пор. Мр. 3:31-35).

NASB «Він збожеволів»
NKJV, NJB «Він божевільний»
NRSV «Він зійшов з розуму»
TEV «Він з'їхав з глузду»

У грецькому тексті неясно, хто казав ці слова. Чи казали так Його рідні (NASB, NKJV, NJB, NIV), чи вони чули такі чутки серед інших людей (NRSV, TEV)?

Це слово в даному контексті означає «втратив душевну рівновагу» (пор. 2Кор. 5:13). В Євангелії від Марка це слово часто вживається в значенні «здивування» людей (пор. Мр. 2:12; 5:42).

Це вказує на те, що Ісус хоч і був популярним серед народу, Його неправильно розуміли (1) Його учні, (2) релігійні лідери, (3) Його сім'я та (4) сам народ.

3:22 "книжники, що поприходили з Єрусалиму" Можливо, мова йде про тих самих книжників, про яких ішлося в Мр. 2:6,16; очевидно, то була офіційна делегація, відправлена з Синагоги збирати інформацію про вчення та дії Ісуса.

▣ **"Має Він"** Вони казали, що Він був одержимим демоном та брав Свою силу в сатани (пор. Мт. 9:34; Ів. 7:20; 8:48-52; 10:20). Те саме казали й про Івана Христителя (пор. Мт. 11:18). Вони не могли заперечувати чудес Ісуса, і тому ставили під сумнів джерело Його сили і влади.

▣ **"Вельзевула"** В англійській версії KJV ім'я «Вельзевул» написано як «Beelzebub» («Беельзебуб»), але в більшості сучасних перекладів воно перекладається як «Beelzebul» («Беельзебул» або «Веельзевул»). «Беель» або «Веель» – то семітське слово *ba'al* («Баал» або «Ваал»), що означає «пан», «володар» або «чоловік». Це було ім'я ханаанського богу плодючості, божества бурі.

«Зебул» або «Зевул» може означати (1) висоти (гори або небо); (2) князя («Забул»); або (3) гній. Іудеї частіше змінювали літери імен чужих богів, створюючи принизливий каламбур.

Якщо це було «зебуб», то воно могло означати

1. екронського ваала (пор. 2Цар. 1:2,3,6)
2. филистимського бога Зебабу
3. арамейську гру слів або каламбур «пана ворожнечі» (*be'el debaba*)
4. «пана мух» (арамейське «муха» – *dibaba*)

Така форма імені – *Beelzebub* («Вельзевул») – в рабиністичному іудаїзмі є невідомою.

Для більш детальної інформації про імена особового зла див. «Новий міжнародний словник богослов'я Нового Заповіту» (*The New International Dictionary of New Testament Theology*), Том 3, стор. 468-473.

▣ **"князя демонів"** В іудаїзмі ім'я Вельзевул не було широко розповсюдженим іменем сатани. Ісус вживає його як синонім сатани в Мр. 3:23.

3:23-26 Ісус показав нелогічність пояснення Його сили демонами або сатаною. Ясно, що коли начальник виступає проти власних слуг, то це біда!

3:23 "закликавши їх, Він" Тим самим Він показав їм (книжникам в Мр. 3:22), що може читати їхні думки (див. примітку до Мр. 2:6b). Це також дало їм ще одну можливість ясно почути вчення Ісуса.

▣ **"притчах"** Буквальним значенням цього слова (*parabolē*, вжито 13 разів в Євангелії від Марка) є «кидати поруч». Притча – це звичайний життєвий випадок, що слугує ілюстрацією духовної істини.

3:24 "коли" (умовний сполучник) Це умовне речення третього типу, що виражає потенційну дію.

3:27 "якщо перше не зв'яже дужого" Це прикрите посилання на месіанський текст Іс. 49:24-25. Воно також вказувало на те, що Ісус усвідомлював, що Він сильніший від сатани.

Екзорцизм був звичайним явищем в іудаїзмі (пор. Мр. 9:38; Дії 19:14). Незвичайними були сила та влада Ісуса на відміну від магічних заклинань та формул, які використовували рабини. Ісус показував, що через Його пришествя сатана вже був переможений! Августин навіть цитував Мр. 3:24 як доказ того, що обіцяне тисячоліття вже настало (аміленіалізм).

Сьогодні цей вірш часто наводять як основу для вчення про «зв'язування» сатани в християнських зібраннях. Цей текст не можна вважати прецедентом для молитви християн проти сатани. Біблія не вчить віруючих звертатися до сатани. Цей вірш перетворили в якесь заклинання, що цілком суперечить природі Нового Заповіту.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 3:28-30

²⁸Поправді кажу вам, що простяться людським синам усі прогріхи та богозневаги, хоч би як вони богозневажали. ²⁹Але, хто богозневажить Духа Святого, повіки йому не відпуститься, але гріху вічному він підпадає. ³⁰Бож казали вони: Він духа нечистого має.

3:28 "Поправді" Дослівно: «Амінь». Ісус зазвичай вживав це слово на початку речення перед дуже важливим твердженням.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «АМІНЬ» (SPECIAL TOPIC: AMEN)

I. СТАРИЙ ЗАПОВІТ

А. Слово «амінь» походить з єврейського кореня, що має такі значення

1. «істина» (*emeth* [«емет»], BDB 49)
2. «правдивість» (*emun, emunah* [«емун, емунá»], BDB 53)
3. «віра» або «вірність»
4. «довіра» (*amn* [«амн»], BDB 52)

Б. Етимологія слова вказує на стійке фізичне положення людини. Протилежними за значенням є слова «нестійкість», «послизнутися» (пор. Пс. 35:6; 40:2; 73:18; Єр. 23:12) або «спотикатися» (пор. Пс. 73:2). З часом це слово набуло переносні значення «вірний», «надійний» тощо (пор. Ав. 2:4).

- В. Особливі випадки вживання (Див. Спеціальна тема: «Вірити, довіряти, віра та вірність у Старому Заповіті»)
1. стовп, 2Цар. 18:16 (1Тим. 3:15)
  2. впевненість, Вих. 17:12
  3. стійкість, Вих. 17:12
  4. стабільність, Іс. 33:6
  5. істинний, 1Цар. 10:6; 17:24; 22:16; Пр. 12:22:22
  6. твердий, 2Хр. 20:20; Іс. 7:9
  7. надійний (Тора), Пс. 119:43,142,151,160
- Г. У Старому Заповіті ще два єврейські слова означають активну віру.
1. *bathach* («батах»; BDB 105), довіряти
  2. *ura* («йіра»; BDB 431), боятися, поважати, поклонятися (пор. Бут. 22:12)
- Д. З цього значення довіри або надійності з часом з'явилося літургійне вживання для підтвердження істинності або правдивості твердження (пор. Чис. 5:22; Повт. Зак. 27:15-26; 1Цар. 1:36; 1Хр. 16:36; Неем. 5:13; 8:6; Пс. 41:13; 72:19; 89:52; 106:48; Єр. 11:5; 28:6).
- Е. Богословським ключем до цього слова є вірність не людини, але ЯХВЕ (пор. Вих. 34:6; Повт. Зак. 32:4; Пс. 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Єдина надія грішного людства – в милості й вірності ЯХВЕ та Його обітниць. Хто знає ЯХВЕ – той повинен бути таким, як Він (пор. Ав. 2:4). Біблія є історією того, як Бог відновлює Свій образ (пор. Бут. 1:26-27) в людині. Спасіння відновлює здатність людини жити в близьких відносинах із Богом. Для цього Він нас створив.

II. НОВИЙ ЗАПОВІТ

- А. В Новому Заповіті слово «амінь» часто вживається як літургійне підтвердження правдивості сказаного (пор. 1Кор. 14:16; Об. 1:7; 5:14; 7:12).
- Б. Воно часто вживається в кінці молитви (пор. Рим. 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Гал. 1:5; 6:18; Еф. 3:21; Фил. 4:20; 2Сол. 3:18; 1Тим. 1:17; 6:16; 2Тим. 4:18).
- В. Тільки Ісус вживав це слово (в Євангелії від Івана 25 разів воно вживається подвійно: Ів. 1:51; 3:3,5,11; і т. д.) перед важливими твердженнями (пор. Лк. 4:24; 12:37; 18:17,29; 21:32; 23:43).
- Г. В Об. 3:14 воно є іменем Ісуса (тж. див. 2Кор. 1:20 – можливо, це було ім'я ЯХВЕ з Іс. 65:16).
- Д. Той самий концепт вірності або віри, правдивості або довіри виражає грецьке слово *pistos* або *pistis*, що перекладається як «довіра», «віра» та «вірити» (див. Спеціальну тему: «Віра, вірити та довіра, довіряти»).

▣ **"простяться людським синам усі прогріхи та богозневаги, хоч би як вони богозневажали"** Це показує масштаб Божої благодаті в Христі. Вислів «людські сини» є звичайною семітською ідіомою, що означає людей (пор. Пс. 8:4; Єз. 2:1).

3:29 "Але, хто богозневажить Духа Святого" Цей вираз слід розуміти в історичних умовах після П'ятидесятниці. Він вжитий в значенні неприйняття Божої істини. Вчення цього вірша звичайно називалося «непростимим гріхом». Його слід тлумачити за такими критеріями:

1. старозавітне розмежування між «навмисними» та «невмисними» гріхами (пор. Чис. 15:27-31)
2. невіра родини Самого Ісуса в протилежність невірі фарисеїв в цьому контексті
3. твердження прощення в Мр. 3:28
4. різниця між паралельними місцями в Євангеліях, зокрема заміна виразу «син людський» (пор. Мт. 12:32; Лк. 12:10) на «людські сини» (пор. Мт. 12:31; Мр. 3:28).

У світлі сказаного вище можна зробити висновок, що цей гріх роблять ті, хто, незважаючи на велике світло та розуміння, не приймають Христа як Боже одкровення та спасіння. Вони обертають світло Євангелія на темряву сатани (пор. Мр. 3:30). Вони відкидають переконливий голос Духа (Ів. 6:44,65).

Непростимий гріх не є якийсь один вчинок або якась слово, через яке Бог не приймає людину; цей гріх є тривалим, постійним неприйняттям Бога в Христі свідомою невірою людини (в даному випадку книжників та фарисеїв).

Цей гріх можуть вчинити лише ті, хто добре знає Євангеліє. Хто чув вістку про Ісуса – ті очевидно є найбільш відповідальними за її неприйняття. Це особливо стосується сучасних народів, які постійно чують Євангеліє, але не приймають Ісуса (Америка, країни Заходу).

Більш детально про Святого Духа як третю особу Трійці див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ДУХ ЯК ОСОБА» (SPECIAL TOPIC: THE PERSONHOOD OF THE SPIRIT)

У Старому Заповіті «Божий Дух» (тобто *ruach* [«руах»]) – то сила, що здійснювала задуми ЯХВЕ, і дуже мало вказується на те, що Дух є особою (старозавітне єдинобожжя, див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»). Однак в Новому Заповіті Дух вже повністю розкривається як особа:

1. Його можна хулити (пор. Мт. 12:31; Мр. 3:29)
2. Він навчає (пор. Лк. 12:12; Ів. 14:26)
3. Він свідчить (пор. Ів. 15:26)
4. Він докоряє людину в гріху і направляє її (пор. Ів. 16:7-15)
5. Про Нього говориться «хто» (тобто *hos*, пор. Еф. 1:14)
6. Його можна засмучувати (пор. Еф. 4:30)
7. Його можна гасити (пор. 1Сол. 5:19).
8. Йому можна протистояти (пор. Дії 7:51)
9. Він заступається за віруючих (пор. Ів. 14:26; 15:26; 16:7)
10. Він прославляє Сина (пор. Ів. 16:14)

Тринітарні тексти (далі наводяться три із багатьох таких текстів, див. Спеціальну тему: «Трійця») теж вказують на три особи Божества.

1. Мт. 28:19
2. 2Кор. 13:14
3. 1Петр. 1:2

Хоча грецьке слово «дух» (*pneuma*) є ІМЕННИКОМ СЕРЕДНЬОГО РОДУ, але у випадках, коли воно означає Божого Духа, воно часто вживається в Новому Заповіті зі ВКАЗІВНИМ ПРИКМЕТНИКОМ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ (пор. Ів. 16:8,13-14).

Дух пов'язаний з діяльністю людей.

1. Дії 15:28
2. Рим. 8:26
3. 1Кор. 12:11
4. Еф. 4:30

З самого початку книги Дій роль Духа особливо підкреслюється (як і в Євангелії від Івана). П'ятидесятниця була не початком, але новим етапом роботи Духа. Ісус завжди мав Духа. Його хрещення було не початком, але новим етапом роботи Духа. Дух є посередником виконання задуму Отця відновлення всіх людей, створених за Його образом (див. Спеціальну тему: «Вічний план відкуплення ЯХВЕ»)!

▣ "повіки йому не відпуститься" Цю фразу слід тлумачити в світлі Мр. 3:28.

▣ "але гріху вічному він підпадає" Це – свідоме неприйняття Євангелія (особи та діл Ісуса) всупереч великому світу!

Є багато варіантів фрази «вічний гріх». У деяких грецьких манускриптах

1. цю фразу замінено зворотом із родовим відмінком (*hamartias*) – С*, D, W
2. до неї додано слово «суд» (*kriśeōs*) – А та С² (пор. KJV)
3. до неї додано «муки» (*kolaseōs*), мінукул 1234

Вираз «вічний гріх», мабуть, був шокуючим для тих раних переписчиків. UBS⁴ дає варіанту «вічний гріх» рейтинг «В» (майже точно).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІЧНИЙ» (*aiōnios*) (SPECIAL TOPIC: ETERNAL [*aiōnios*])

Роберт Б. Гірделстоун у своїй книзі «Синоніми Старого Заповіту» (Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*) дає цікавий коментарій до цього слова «вічний»:

«Прикметник *aiōnios* вживається в Новому Заповіті понад сорок разів в значенні вічного життя, що вважається частково дарованим вже зараз, і частково обіцяним на майбутнє. Воно також вживається стосовно безконечного існування Бога а Рим. 16.26; безконечної сили Христового спокутування в Євр. 9.12; 13.20; і стосовно минулих часів в Рим. 16.25; 2Тим. 1.9; Тит. 1.2.

Це слово вживається стосовно вічного вогню, Мт. 18,8; 25,41; Юд. 1:7; вічної кари, Мт. 25,46; вічного суду або осудження, Мр. 3,29; Євр. 6,2; вічної погібелі, 2Сол. 1:9. Це слово у вказаних текстах означає кінцевість і очевидно вказує на час, коли ці суди будуть здійснені і період випробування, змін або можливості спасти свою долю остаточно закінчиться назавжди й безповоротно. Ми так мало знаємо про майбутнє, ми не усвідомлюємо, як земне життя людини пов'язано з її подальшим існуванням, не розуміємо, наскільки тяжкою з моральної точки зору є невіра в світлі вічності. Якщо з одного боку неправильно щось додавати до Божого Слова, то з іншого боку не можна нічого й віднімати від нього; і якщо ми не можемо вмістити біблійну доктрину вічної кари, то ми маємо погодитися з нею й просто чекати, тримаючись Євангелія Божої любові в Христі і водночас визнаючи темну дійсність, що ми її не в силах досягнути» (стор. 318-319).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «Екзегетичні принципи тлумачення "непростимого гріха"» (SPECIAL TOPIC: Exegetical Procedures for Interpreting "The Unpardonable Sin")

А. Слід пам'ятати, що Євангеліє відображає іудейський фон

1. Два типи гріха (див. Спеціальну тему: «Невмисний гріх [у Старому Заповіті]», пор. Лев. 4:2,22,27; 5:15,17-19; Чис. 15:27-31; Повт. Зак. 1:43; 17:12-13)
  - а. невмисний
  - б. навмисний

2. Іудейський фон до П'ятидесятниці (тобто перед тим, як Євангеліє [смерть, воскресіння і вознесіння Ісуса] здійснилося і віруючі отримали особливий дар Духа)

Б. Зверніть увагу на літературний контекст Мр. 3:22-30

1. Невіра родини Самого Ісуса (пор. Мр. 3:31-32)
2. Невіра фарисеїв (пор. Мр. 2:24; 3:1,6,22)

В. Порівняйте паралельні тексти Євангелій, де титул «Син Людський» замінено виразом «людські сини»

1. Мт. 12:22-37 (а саме 12:32, «слово на Людського Сина»)
2. Лк. 11:14-26; 12:8-12 (а саме 12:10, «слово на Людського Сина»)
3. Мр. 3:28 (а саме «простяться людським синам усі прогріхи»)

Непростимий гріх є постійним неприйняттям Ісуса всупереч великому світлу. Фарисеї все розуміли, але не хотіли вірити. В цьому сенсі цей гріх пов'язаний з «гріхом на смерть» в Першому Посланні Івана (див. Спеціальну тему: «Гріх на смерть»).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 3:31-35

³¹І поприходили мати Його та брати Його, і, осторонь ставши, послали до Нього і Його викликали.
³²А народ кругом Нього сидів. І сказали Йому: Ото мати Твоя, і брати Твої, і сестри Твої он про Тебе питаються осторонь. ³³А Він їм відповів і сказав: Хто Моя мати й брати? ³⁴І поглянув на тих, що круг Нього сиділи, і промовив: Ось мати Моя та браття Мої! ³⁵Бо хто Божу волю чинитиме, той Мені брат, і сестра, і мати.

3:31-35 Ці вірші пов'язані з Мр. 3:21. Невіра членів сім'ї Ісуса, які просто не розуміли Його, але ставилися до Нього з любов'ю (пор. Ів. 7:5), очевидно протиставляється свідомій і ворожій невірі релігійних лідерів. Ісус конкретно заявив, що Божя воля в тому, щоб люди вірили в Нього (пор. Ів. 6:40; 14:6).

3:33 "Хто Моя мати й брати?" Це шокуюче питання показує самосвідомість Ісуса та радикальний характер біблійної віри, яку можна описати лише в категоріях відродження людини і вступу до нової сім'ї. Сім'я була найважливішим аспектом іудейського життя, і тому називання віруючих цими сімейними термінами є таким важливим. Віруючі спілкуються з Богом, як із рідними: Бог – Отець, Ісус – єдиний Син і Спаситель; і ми теж Божі діти.

3:35 "Бо хто Божу волю чинитиме" Віра в Христа є Божою волею для всіх людей (пор. Ів. 1:12; 3:16; 6:40; 14:6; 1Ів. 5:12,13). Див. 1Петр. 2:15, Спеціальна тема: «Воля Божя». Зверніть увагу на вселюдський заклик до віри в Ісуса та Його вістку.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому фон Євангелія від Луки відрізняється від фону Євангелія від Марка? (Мр. 3:22-30) Що розповідь Матвія додає до розповіді Марка?
2. Чому релігійні лідери роблять такі звинувачення проти Ісуса в цій главі? Чи знали вони краще?
3. Чому Ісус намагається їх переконати?
4. Що таке «непростимий гріх»?
5. В якому контексті цей непростимий гріх може бути вчинений сьогодні? Як можна знати, чи вчинили ви його?
6. Чи пов'язаний цей текст про непростимий гріх з 1Ів. 5:16 або Євр. 6 і 10?
7. Як цей гріх пов'язаний із спасінням? Як цей гріх пов'язаний з невірою сім'ї Ісуса?
8. Чи правда, що зневага на Ісуса проститься, але зневага на Святого Духа не проститься? В чому полягає різниця (порівняйте Мт. 12:31-32 з Лк. 12:10 та Мр. 3:28)?

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 4

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Притча про сіяча 4:1-9	Притча про сіяча 4:1-9	Навчання притчами 4:1-9	Притча про сіяча 4:1-2 4:3-8 4:9	Притча про сіяча 4:1-9
Ціль притч 4:10-12	Ціль притч 4:10-12	4:10-12	Ціль притч 4:10-12	Чому Ісус говорив притчами 4:10-12
Пояснення притчі про сіяча 4:13-20	Пояснення притчі про сіяча 4:13-20	4:13-20	Ісус пояснює притчу про сіяча 4:13-20	Пояснення притчі про сіяча 4:13-20
Світло під посудиною 4:21-23	Світло під кошиком 4:21-25	4:21-25	Світильник під посудиною 4:21-23	Прийняття вчення Ісуса 4:21-23
4:24-25			4:24-25	Притча про міру 4:24-25
Притча про насіння, що росте 4:26-29	Притча про насіння, що росте 4:26-29	Насіння, що росте таємно 4:26-29	Притча про насіння, що росте 4:26-29	Притча про насіння, що росте саме по собі 4:26-29
Притча про гірчичне зерно 4:30-32	Притча про гірчичне зерно 4:30-32	Гірчичне зерно 4:30-32	Притча про гірчичне зерно 4:30-32	Притча про гірчичне зерно 4:30-32
Використання притч 4:33-34	Використання притч Ісусом 4:33-34	4:33-34	4:33-34	Використання притч 4:33-34
Втихомирення бурі 4:35-41	Вітер та хвилі слухаються 4:35-41	Втихомирення вітру та моря 4:35-41	Ісус втихомирює бурю 4:35-38 4:39-40 4:41	Втихомирення бурі 4:35-41

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'яťох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД

- А. Наступні кілька глав у Євангелії від Марка відображають зростаючу протидію релігійних лідерів. Марк порівнює популярність Ісуса в народі з Його непопулярністю серед релігійних лідерів.
- Б. Ісус перейшов від проповіді в синагозі до зібрань під відкритим небом. Таким чином Він зменшив вплив релігійних лідерів та надав народу більше можливостей послухати Його слова.
- В. Розуміння притч було і залишається пов'язаним з посвятою віри. Навіть апостоли спочатку не розуміли вчення притч Ісуса. Це розуміння частково залежить від:
1. обрання
  2. просвітлюючої сили Духа
  3. бажання покаятися та вірити
- Для того, щоб зрозуміти притчі, людині потрібна Божа сила та відгук віри!
- Г. «Притча» (грецьке «парабола») – то складене слово, що буквально означає «кидати поруч». У притчах звичайні явища слугують ілюстраціями духовних істин. Однак слід пам'ятати, що автори Євангелій сприймали це грецьке слово як еквівалент єврейського *mashal* («машаль»; BDB 605) – «загадка», «приказка», або слово мудрості. Треба бути готовим до перегляду проблем та очікуваних наслідків у світлі дивовижної природи Царства Божого, що вже зараз є в Ісусі. Для деяких слухачів притчі прикривають істину (пор. Мр. 4:10-12).
- Д. Притчі в Мр. 4 мають паралелі в Євангеліях від Матвія та від Луки.

<u>Марк</u>	<u>Матвій</u>	<u>Лука</u>
Чотири типи ґрунту 4:3-20		
Приховане світло 4:21-25	13:3-23	8:5-15
Насіння, що росте 4:26-29		8:16-18
Гірчичне зерно 4:30-32	13:31-32	
Використання притч 4:33-34 (пор. Мр. 4:10-12)	13:33-35	

Е. Притча про сіяча (або притча про ґрунт), що записана в усіх Синоптичних Євангеліях, є ключовою для тлумачення інших притч. Ісус пояснив її учням особливо. Якщо навіть учні Ісуса до того часу не могли зрозуміти цю притчу, то що вже казати про інших? Ця притча має типологічні та/або алегоричні аспекти, які слід визначити, щоб не упустити авторський задум.

Ж. Мр. 4:21-25 повторюється в Євангелії від Матвія в інших контекстах:

Марк 4:21 – Матвій 5:15

Марк 4:22 – Матвій 10:26

Марк 4:24 – Матвій 7:2

Марк 4:25 – Матвій 13:12; 25:29

Існує щонайменше два можливих варіанти пояснення.

1. Ісус повторював Свої вчення та ілюстрації й заново застосовував їх для різних груп у різні часи.
2. Автори Євангелій вибирали певні слова Ісуса, адаптували їх, розкладали в певному порядку, згідно зі своїми літературними та богословськими цілями (пор. Гордон Фі та Дуглас Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Gordon Fee and Doug Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, стор. 113-134]).
3. В Мр. 4:35-8:26 Марк записав цілу низку чудес, що ілюструють силу і владу Ісуса. Ці чудеса були записані для того, щоб підтвердити правдивість радикально нового вчення Ісуса. Ісус зробив Самого Себе головною темою вчення!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТЛУМАЧЕННЯ ПРИТЧ» (SPECIAL TOPIC: INTERPRETING PARABLES)

Синоптичні Євангелія були написані через багато років після життя Ісуса. Автори Євангелій (з допомогою Духа) належали до народу, який звик до притч. Рабини навчали людей усно. Ісус наслідував цей усний підхід до навчання. Наскільки нам відомо, Він ніколи не записував Свої вчення або проповіді. Учителі часто повторювали своє вчення, підсумовували й ілюстрували його, щоб слухачам було легше запам'ятати його. Автори Євангелій теж користалися цими засобами для запам'ятовування. Одним із таких засобів були притчі, які важко визначити.

«Притчі найкраще визначити як історії з двома рівнями значення: рівень історії слугує дзеркалом, через яке сприймається і усвідомлюється дійсність» («Словник Ісуса і Євангелій» [*Dictionary of Jesus and the Gospels*], стор. 594).

«Притча є висловом або історією, що передає думку, на якій бажає акцентувати увагу промовець, ілюструючи її на прикладі знайомої ситуації з повсякденного життя» («Ілюстрована біблійна енциклопедія Зондерван» [*The Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia*], стор. 590).

Важко визначити, що саме малося на увазі під словом «притча» в часи Ісуса.

1. Дехто вважає, що це слово сприймалося як еквівалент єврейського *mashal* («машаль»), що означало будь-яку загадку (Мр. 3:23), мудрий вислів (Приповіді, Лк. 4:23), короткий вислів (Мр. 7:15) або таємничий вислів («темний вислів»).
2. Інші приймають більш обмежене визначення – коротка історія.

В залежності від визначення цього слова, понад третини записаного вчення Ісуса складається з притч. У Новому Заповіті це був значний літературний жанр. Притчі, беззаперечно, є оригінальними висловами Ісуса. Якщо прийняти друге визначення, то короткі історії теж поділяються на різні типи:

1. прості історії (Лк. 13:6-9)
2. складні історії (Лк. 15:11-32)
3. суперечливі історії (Лк. 16:1-8; 18:1-8)

4. типологічні/алегоричні історії (Мт. 13:24-30, 47-50; Лк. 8:4-8, 11-15; 10:25-37; 14:16-24; 20:9-19; Ів. 10; 15:1-8)

Оскільки ми маємо справу з таким розмаїттям притч, ці вислови слід тлумачити на кількох рівнях. На першому рівні до всіх біблійних жанрів застосовується одні й ті самі головні принципи герменевтики. Далі наводимо деякі положення:

1. встановіть мету всієї книги або принаймні одного великого літературного уривку
2. визначте адресатів оригіналу. Важливо зазначити, що часто одна і та сама притча адресується різним групам, наприклад:
  - а. загублені вівці в Лк. 15 стосуються грішників
  - б. загублені вівці в Мт. 18 стосуються учнів
3. обов'язково відзначте безпосередній контекст притчі. Ісус або автор Євангелія часто висловлює головну думку (зазвичай в кінці притчі або одразу після неї).
4. сформулюйте головний задум (або задуми) притчі одним оповідним реченням. Ці притчачасто часто буває два або три головні персонажі. Зазвичай кожний з цих персонажів пов'язаний з певною істиною, задумом або думкою (сюжетом) (в Лк. 15:11-22 є три персонажі, але не в притчі про доброго самарянина, Лк. 10:25-37).
5. перевірте паралельні місця в других Євангеліях, потім в інших книгах Нового Заповіту, а далі в Старому Заповіті.

На другому рівні принципів тлумачення стоять принципи, що пов'язані безпосередньо з самими притчами

1. Прочитайте (якщо можливо, послухайте) притчу кілька разів. Притчі призначалися для усного ефекту, а не для письмового аналізу.
2. Більшість притч мають лише одну центральну істину, пов'язану з історичним та літературним контекстом Ісуса та/або автора Євангелія.
3. Будьте обережними в тлумаченні деталей. Часто вони слугують фоном історії.
4. Пам'ятайте, що притчі не є дійсними подіями. Вони є життєвими аналогіями і часто містять в собі перебільшення, щоб донести до слухачів певну думку (істину).
5. Визначте головні думки, які взяли би для себе з тієї історії слухачі-юдеї I століття (Кенет Е. Бейлі, «Погляд на Ісуса очима близькосхідних людей» [Kenneth E. Bailey, *Jesus Through Middle Eastern Eyes*]). Потім шукайте зміну або несподіванку. Зазвичай вона буває в кінці історії (пор. А. Беркелі Мікельсен, «Тлумачення Біблії» [A. Berkeley Mickelsen, *Interpreting the Bible*], стор. 221-224).
6. Метою всіх притч є відгук слухачів. Цей відгук зазвичай пов'язаний з поняттям «Божого Царства». Ісус започаткував нове месіанське Царство (Мт. 21:31; Лк. 17:21). Хто чує Ісуса – той повинен вже зараз відгукнутися на Його поклик. Водночас, Царство також було в майбутньому (Мт. 25). Майбутнє людини залежало від того, як вона в той час відгукувалася на слова Ісуса. Притчі Царства описували нове царство, що настало в Ісусі. Вони описували етичні й радикальні вимоги цього царства для учнівства. Ніщо вже не могло залишатися таким, як раніше. Все було радикально новим, і в центрі всього стояв Ісус!
7. Притчі часто не виражають одну думку або головну істину. Тлумач повинен шукати в контексті ключ до головних істин, які були очевидними для слухачів в тій культурі, але є неясними для нас.

Третій рівень, що часто є суперечливим, пов'язаний із прихованістю істини в притчах. Ісус часто говорив про прихованість притч (пор. Мт. 13:9-15; Мр. 4:9-13; Лк. 8:8-10; Ів. 10:6; 16:25). Це було пов'язане з пророцтвом в Іс. 6:9-10. Серце слухача визначає рівень розуміння (пор. Мт. 11:15; 13:9,15,16,43; Мр. 4:9,23,33-34; 7:16; 8:18; Лк. 8:8; 9:44; 14:35).

Однак слід також зазначити, що народ (Мт. 15:10; Мр. 7:14) та фарисеї (Мт. 21:45; Мр. 12:12; Лк. 20:19) часто розуміли саме те, що мав на увазі Ісус, але не бажали приймати Його слова вірою та з покаянням. Це в певному сенсі є істиною Притчі про сіяча (Мт. 13; Мр. 4; Лк. 8). Притчі слугували для того, щоб приховувати або відкривати істину (Мт. 13:16-17; 16:12; 17:13; Лк. 8:10; 10:23-24).

Грант Осборн в «Герменевтичній спіралі» (Grant Osborne, in *Hermeneutical Spiral*, стор. 239) зазначає, що «притчі є "засобом зіткнення" і діють по-різному, в залежності від слухачів... Кожна група (начальники, натовп, учні) переживає своє особливе "зіткнення" з притчами». Часто навіть учні не розуміли ані притч Ісуса, ані Його вчення (пор. Мт. 15:16; Мр. 6:52; 8:17-18,21; 9:32; Лк. 9:45; 18:34; Ів. 12:16).

Четвертий рівень також є суперечливим. Він пов'язаний з головною істиною притч. Багато сучасних тлумачів негативно реагують (і справедливо) на алегоричне тлумачення притч. Алегорія робить із деталей складні системи істини. Цей метод тлумачення не зважає на історичний фон, літературний фон або авторський задум, і представляє думку тлумача, а не текст.

Однак слід визнати, що притчі, які тлумачив Ісус, більш близькі до алегоричних, або принаймні типологічних. Ісус використовує деталі для передачі істини (Притча про сіяча, Мт. 13; Мр. 4; Лк. 8; і Притча про злих виноградарів, Мт. 21; Мр. 12, Лк. 20).

Деякі з інших притч також мають кілька головних істин. Гарним прикладом є притча про блудного сина (Лк. 15:11-32). Для повного значення цієї притчі важливою є не тільки любов Отця та непослух молодшого сина, але й ставлення старшого сина.

Тут буде доречним навести цитату з книги Пітера Коттерелла та Макса Тернера «Лінгвістика та тлумачення Біблії» (Peter Cotterell and Max Turner, *Linguistics and Biblical Interpretation*):

«Адульф Юліхер (Adulf Julicher) більше за всіх спрямував дослідників Нового Заповіту до рішучої спроби зрозуміти роль притч у вченні Ісуса. З радикальною "алегоризацією" притч було покинчено, і розпочався пошук "ключів" для відкриття їхнього справжнього значення. Проте, як зазначив Джеремайас (Jeremias), "намагаючись звільнити притчі від фантастичних і довільних тлумачень кожної деталі, він допустив фатальну помилку". Його помилкою було наполягання на тому, що будь-яку притчу слід розуміти як таку, що передає одну думку, і ця думка має бути якомога загальнішою» (стор. 308).

Можна навести ще одну доречну цитату з «Герменевтичної спіралі» Гранта Осборна (Grant Osborne, *Hermeneutical Spiral*):

«Однак я помітив багато ознак того, що притчі насправді є алегоріями, хоча вони й керовані авторським задумом. Бломберг (Blomberg, 1990) стверджує, що притча містить в собі стільки головних думок, скільки в ній персонажів, і що притчі дійсно є алегоріями. Хоча в цьому підході є певне перебільшення, він стоїть ближче до істини, ніж підхід "однієї думки"» (стор. 240).

Чи слід використовувати притчі, щоб учити доктринальним істинам або висвітлювати доктринальні істини? Більшість тлумачів знаходиться під впливом зловживання алегоричним методом тлумачення притч, коли на таких алегоріях створювали доктрини, що не мали нічого спільного з метою Ісуса або задумом автора Євангелія. Значення має бути пов'язаним із авторським задумом. Ісус та автори Євангелій знаходилися під богонатхненням, але тлумачі не є богонатхненими.

Як би жахливо не зловживали притчами, вони все ж є засобом навчання істини, доктринальної істини. Послухайте, що каже про це Бернард Рамм (Bernard Ramm).

«Насправді притчі вчать доктринам, і твердження начебто притчі зовсім не можна використовувати для складення доктрин є хибним... ми повинні перевіряти наші висновки ясним і очевидним ученням нашого Господа та рештою Нового Заповіту. З деякими застереженнями притчі можна використовувати для ілюстрації доктрин, висвітлення досвіду християн та навчання практичних уроків» («Протестантське тлумачення Біблії» [*Protestant Biblical Interpretation*], стор. 285).

На завершення хочу навести три цитати, що відображають попередження стосовно нашого тлумачення притч:

1. З книги Гордона Фі та Дугласа Стюарта «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» (Gordon Fee and Doug Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*), «З долею неправильного тлумачення притч Ісуса може зрівнятися тільки доля неправильного тлумачення книги Об'явлення» (стор. 135).
2. З книги Дж. Робертсона Макквілкіна «Розуміння та застосування Біблії» (J. Robertson McQuilkin, *Understanding and Applying the Bible*), «Притчі були джерелом великих благословень в ділі духовного просвітлення Божого народу. Однак водночас притчі були джерелом великої плутанини як у доктрині, так і в практиці церкви» (стор. 164).
3. З книги Гранта Осборна «Герменевтична спіраль» (Grant Osborne, *Hermeneutical Spiral*), «Притчі входять в число текстів Писання, про які найбільше написано, але якими герменевтично найбільше зловживали... то найбільш динамічний, однак найтяжчий для розуміння біблійний жанр. Притча має величезний потенціал для комунікації, тому що вона є порівнянням або історією, основою на повсякденному досвіді. Однак сама ця історія має багато можливих значень, і сучасному читачу так само важко тлумачити її, як і слухачам давніх часів» (стор. 235).

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 4:1-9

¹І знову почав Він навчати над морем. І зібралось до Нього багато народу, так що Сам Він до човна на морі ввійшов і сидів, а народ увесь був на землі покрай моря. ²І багато навчав Він їх притчами, і в науці Своїй їм казав: ³Слухайте, вийшов сіяч ось, щоб сіяти. ⁴І як сіяв, упало зерно одне край дороги, і налетіли пташки, і його повідзьобували. ⁵Друге ж упало на ґрунт кам'янистий, де не мало багато землі, і негайно зійшло, бо земля неглибока була; ⁶а як сонце зійшло то зів'яло, і, коріння не мавши, усохло. ⁷А інше впало між терен, і вигнався терен, і його поглишив, і плоду воно не дало. ⁸Інше ж упало на добрую землю, і дало плід, що посходив і ріс; і видало втридцять, у шістьдесят і в сто раз. ⁹І сказав: Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає!

4:1 "І знову почав Він навчати над морем" Це не було щось зовсім нове (пор. Мр. 2:13; 3:7), але тепер, коли синагога дедалі більше закривалася для Ісуса, Він продовжував навчати під відкритим небом. Ісус хотів, щоб прості люди могли прийти до Нього і почути Його вчення.

▣ **"зібралось до Нього багато народу"** Там було багато народу, але притча говорить про те, що мало хто відгукнувся на Його вчення. Присутність великого натовпу – то часто повторювана тема в Євангелії від Марка (пор. Мр. 2:13; 3:9; 4:1,36; 5:31; 7:33; 8:1,2; 9:14,17; 14:43; 15:8).

▣ **"човна"** Це грецьке слово означало вітрильний човен. В Мр. 3:9 Ісус просив гребний човен, на випадок, якщо натовп буде дуже сильно тиснути Його. Потім човен став Його «кафедрою». Кожний хворий хотів доторкнутися до Нього. Мабуть, на Нього дуже сильно тиснули.

▣ **"сидів"** Цікаво, чому Він сидів (а не стояв): через звичай іудейських учителів (рабини навчали сидячи) чи через те, що човен хитався на воді.

▣ **"на землі"** Можливо, Ісус, звертаючись до народу, користувався водою як природним посилювачем звуку.

4:2 "навчав Він їх" Це імперфект активного стану дійсного способу, що означає повторне навчання («багато чого»).

▣ **"притчами"** Див. Мр. 4, Контекстуальний Погляд, Спеціальна тема: «Тлумачення притч».

4:3 "Слухайте" Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Пам'ятайте, що притчі промовлялися усно. Рабини вчили, підсумовували, потім ілюстрували. Ісус вчив за цим зразком (пор. Вільям Л. Блевінс [William L. Blevins, *Birth of a New Testament*], стор. 1-13).

▣ **"сіяч"** Це було звичайним видовищем в Галілеї. Ця притча стає більш зрозумілою, коли ми усвідомлюємо, як ці фермери орали всю землю навколо своїх сел. Там були стежки, бур'яни тощо. Вони орали землю, а потім вручну засіявали поле. Ісус використав цю добре знайому картину для ілюстрації духовної сприйнятливості (чотири типи ґрунту).

4:4 "край дороги" Йдеться про стежки, що проходили через колективні поля навколо сел. Коли ті поля орали, стежки на якийсь час зникали, але потім вони знову з'являлися.

4:5 "ґрунт кам'янистий" Тут мається на увазі не каміння на полі, але кам'яне утворення на глибині кількох сантиметрів під ґрунтом. Ззовні не було видно, що ґрунт неглибокий.

4:7 "між терен" Йдеться про шматки терен, які не було видно після орання.

4:8 "дало плід, що посходив і ріс; і видало втридцятьеро, у шістдесят і в сто раз" Різні типи ґрунту та різні місця обумовлювали різну кількість врожаю. Є різночитання, пов'язані з применником *en*. Однак ці різночитання ніяк не змінюють значення тексту. Можливо, всі три повинні мати *en*, бо воно узгоджується з арамейським впливом.

4:9, 23 "Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає" Це семітська ідіома. Вона вказує на необхідність уважного міркування над сказаним та особистого застосування (пор. Мт. 11:15; 13:9,43; Лк. 8:8; 14:35; Об. 2:7,11,17,29; 3:6,13,22; 13:9). Можливо, тут відображається єврейська молитва *Shema* («Шма»; пор. Повт. Зак. 6:4), що означає «чути для того, щоб робити». Треба, щоб слухання призводило до дії (пор. Як. 2:14-26).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 4:10-12

¹⁰І, як остався Він насамоті, Його запитали найближчі з Дванадцятьма про цю притчу. ¹¹І Він їм відповів: Вам дано пізнати таємниці Божого Царства, а тим, що за вами, усе відбувається в притчах, ¹²щоб оком дивились вони і не бачили, вухом слухали і не зрозуміли, щоб коли вони не навернулися, і відпущені будуть гріхи їм!

4:10 "як остався Він насамоті" Тобто насамоті з учнями. Вони мабуть соромилися задавати питання перед народом. Ясно, що вони не зрозуміли притчу.

4:11 "Вам дано" Це перфект пасивного стану дійсного способу. Ми – відповідальні управителі духовних істин, якими володіємо. «Кому багато дано, від нього багато й жадатимуть» (пор. Лк. 12:48).

Цим приватним навчанням, що, здається, було регулярним, можна пояснити різницю між Синоптичними Євангеліями та Євангелієм від Івана. В Євангелії від Івана Ісус говорить зовсім інакше. Можливо, ці притчі, що так часто зустрічаються в Синоптичних Євангеліях, були засобом для навчання народу, а в Євангелії від Івана описується приватне навчання учнів, яке проводилося зовсім в іншому стилі (твердження «Я є»).

Також можливо, що це питання особливого навчання Дванадцяти учнів в ранній церкві було важливим для апостольського авторитету. Тільки вони знали «істинне» тлумачення слів Ісуса. Все одкровення приходить через цих обраних і богонатхненних учнів.

▣ **"таємниці"** Це грецьке слово *mustērion*. Воно вживається в Новому Заповіті в різних значеннях. В даному контексті воно означає відкрити Богом істину, незрозумілу для начальників і народу (пор. Іс. 6:9-10).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТАЄМНИЦЯ В ЄВАНГЕЛІЯХ» (SPECIAL TOPIC: MYSTERY IN THE GOSPELS)

- А. В Синоптичних Євангеліях «таємниця» вживається в значенні духовної істини, яка була відкрита в притчах Ісуса.
1. Мр. 4:11
  2. Мт. 13:11
  3. Лк. 8:10
- Б. Павло вживає це слово в по-різному.
1. Часткова запеклість Ізраїлю для того, щоб язичники були прийняті. Це прийняття язичників стане знаряддям для того, щоб іудеї прийняли Ісуса як Христа, про Якого сповіщали пророки (пор. Рим. 11:25-32).
  2. Євангеліє було сповіщено народам, і згідно з Євангелієм, Бог приймає всі народи в Христі та через Христа (пор. Рим. 16:25-27; Кол. 2:2).
  3. Нові тіла віруючих у другому пришесті Христа (пор. 1Кор. 15:5-57; 1Сол. 4:13-18).
  4. Об'єднання всього в Христі (пор. Еф. 1:8-11).
  5. Язичники та юдеї – співспадкоємці (пор. Еф. 2:11-3:13).
  6. Інтимність взаємин між Христом та Церквою зображена як шлюб (пор. Еф. 5:22-33).
  7. Язичники стали частиною народу завіту, в них оселився Дух Христа, Він робить їх зрілими, подібними Христу, тобто Він відновлює в грішному людстві спотворений Божий образ у людині (пор. Бут. 1:26-27; 5:1; 6:5,11-13; 8:21; 9:6; Кол. 1:26-28).
  8. Антихрист кінцевих часів (пор. 2Сол. 2:1-11).
  9. Гімн ранньої церкви про таємницю Євангелія, записаний в 1Тим. 3:16.
- В. В Об'явленні Івана це слово вживається в значенні апокаліптичних символів Івана.
1. 1:20
  2. 10:7
  3. 17:5,6
- Г. Ці істини люди не можуть відкрити – їх відкриває Сам Бог. Вони є суттєво важливими для правильного розуміння вічного Божого задуму щодо відкуплення всіх людей (пор. Бут. 3:15).
- СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІЧНИЙ ПЛАН ВІДКУПЛЕННЯ ЯХВЕ».

▣ **"Божого Царства"** Див. примітку до Мр. 1:15.

▣ **"а тим, що за вами"** Для розуміння духовної істини необхідні як Святий Дух, так і особиста сприйнятливність людини. Хто відкидає Духа, той чинить гріх, про який ідеться в Мр. 3:29. Притчі мали двояку ціль: приховувати істину (пор. Мт. 11:25-27) та відкривати істину (пор. Лк. 10:29 і притча, що йде далі). Головним є серце слухача.

4:12 Це цитата з Іс. 6:9 в арамейському Таргумі. У паралельному місці в Євангелії від Матвія цитується Іс. 6:9 і 10 з Септуагінти. Вперті ізраїльтяни, до яких звертався Ісая в VIII столітті до н.е., відкинули його проповідь. Так само і слухачі Ісуса в I столітті н.е. відкидали Його вчення. У цій цитаті більше дієслів в стані кон'юнктива, що вказує на те, що слухачі стали такими за власною волею.

Хоча Марк пише до язичників, і мабуть до римлян, він часто посилається на старозавітні тексти (пор. Мр. 1:2-3; 2:25,26; 4:12; 10:6-8,19; 12:26,29-31,36).

▣ **"навернулися"** У Старому Заповіті це слово (*shub* [«шув»], BDB 996) вживалося в значенні покаяння.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 4:13-20

¹³І Він їх запитав: **Ви не розумієте притчі цієї? І як вам зрозуміти всі притчі!** ¹⁴Сіяч сіє слово. ¹⁵А котрі край дороги, де сіється слово, це ті, що як тільки почують, то зараз приходить до них сатана, і забирає слово, посіяне в них. ¹⁶Так само й посіяні на кам'янистому ґрунті, вони, як почують те слово, то з радістю зараз приймають його, ¹⁷та коріння не мають у собі й непостійні; а згодом, як утиск або переслідування наступає за слово, вони спокушаються зараз. ¹⁸А між терен посіяне, це ті, що слухають слово, ¹⁹але клопоти цього світу й омана багатства та різні бажання ввіходять, та й заглушують слово, і плоду воно не дає. ²⁰А посіяне в добру землю це ті, що слухають слово й приймають, і родять утридцятро, у шістдесят і в сто раз.

4:13 "Ви не розумієте притчі цієї? І як вам зрозуміти всі притчі!" Ці слова є тільки в Євангелії від Марка, але вони вказують на те, що Ісус очікував від Своїх учнів розуміння. Його не розуміла рідна сім'я, не розумів народ, не розуміли релігійні лідери, і навіть учні розуміли лише після особливих пояснень Ісуса.

Ця притча слугує парадигмою для інших притч. Далі наводимо декілька ключових принципів тлумачення притч:

1. візьміть до уваги історичний та літературний контексти
2. визначте головну істину
3. не силкуйтеся пояснити деталі
4. перевірте паралельні місця в Євангеліях
5. шукайте неочікувану зміну або незвичайний заклик до дії за новою етикою Царства

4:14 Зерно означає проповідь Євангелія. У паралельному тексті в Євангелії від Матвія (пор. Мт. 13:19) воно називається «словом про Царство».

4:15 "сатана" Про цю «крадіжку» істини ясно говориться в 2Кор. 4:4. В Євангелії від Матвія (пор. Мт. 13:19) також додано фразу «не розуміє»; це вказує на те, що сатана забирає слово з їхніх розуму й серця, і вони більше не думають про це. Див. Спеціальну тему до Мр. 1:13.

▣ **"забирає"** Це грецьке слово *airō* може означати (1) руйнувати (пор. Ів. 11:48) або (2) позбавляти людину життя (пор. Лк. 23:18; Дії 12:19); без Божого слова немає життя!

4:16 "вони, як почують те слово, то з радістю зараз приймають його" Перше прийняття істини не є єдиним критерієм (пор. Мр. 4:17 та 19). Біблійна віра ґрунтується не на емоційному рішенні в минулому, але на зростаючих стосунках. Спасіння не є страховим полісом або квитком на небеса; воно є відновленням «Божого образу», що робить можливим близьке щоденне спілкування з Богом. Радісне проростання зерна не може замінити стосунків, що приносять плід (пор. Мр. 4:20).

4:17 "та коріння не мають у собі" Це схоже на та, як Марк вживає слово «вірити» в Мр. 8:30 і далі.

▣ **"як утиск або переслідування наступає"** Стійкість віруючого свідчить про істинну віру.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СТІЙКІСТЬ» (SPECIAL TOPIC: PERSEVERE)

Біблійні доктрини, що пов'язані з християнським життям, важко пояснювати, тому що вони подаються у властивих сході діалектичних парах (див. Спеціальну тему: «Східна література [біблійні парадокси]»). Ці пари здаються суперечливими, але насправді є біблійними. Західні християни схильні вибирати одну істину, ігноруючи або зневажаючи другу. Наприклад:

- А. Спасіння – то первинне рішення вірити в Христа (увіровання) чи вірність Христу і учнівство протягом всього життя?
- Б. Людина спасається через обрання Божої благодаті чи через свою відповідь на Божий заклик вірою та покаянням?
- В. Втратити спасіння неможливо чи треба постійно бути дбайливим, щоб не втратити його?

Питання стійкості спричиняло багато суперечок протягом всієї історії церкви. Це питання починається з очевидно суперечливих текстів Нового Заповіту:

- А. тексти про впевненість у спасінні
  - 1. слова Ісуса (Ів. 6:37; 10:28-29)
  - 2. слова Павла (Рим. 8:35-39; Еф. 1:13; 2:5,8-9; Фил. 1:6; 2:13; 2Сол. 3:3; 2Тим. 1:12; 4:18)
  - 3. слова Петра (1Петр. 1:4-5)
- Б. тексти про потребу в стійкості
  - 1. слова Ісуса (Мт. 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Мр. 13:13; Ів. 8:31; 15:4-10; Об. 2:7,17,26; 3:5,12,21)
  - 2. слова Павла (Рим. 11:22; 1Кор. 15:2; 2Кор. 13:5; Гал. 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Фил. 2:12; 3:18-20; Кол. 1:23; 2Тим. 3:2)
  - 3. слова автора Послання до євреїв (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11)
  - 4. слова Івана (1Ів. 2:6; 2Ів. 9)
  - 5. слова Отця (Об. 21:7)

Біблійне спасіння приходить від любові, милості та благодаті суверенного триєдиного Бога. Жодна людина не може спастися без ініціативи Божого Духа (пор. Ів. 6:44,65). Бог першим приходить і визначає план дій, але Він вимагає від людей відкликатися вірою та покаянням, як спочатку, так і постійно. Взаємини Бога з людьми основані на завіті. Є певні права та обов'язки!

Спасіння пропонується всім людям. Смерть Ісуса вирішила проблему гріха людства. Бог відкрив шлях спасіння і хоче, щоб усі люди, створені за Його образом, відповідали на Його любов та жертву Ісуса.

Якщо ви хочете прочитати більше про цю тему з некальвіністської точки зору, я можу порекомендувати вам такі видання (англійською мовою):

- 1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981 (стор. 348-365) (Дейл Муді, «Слово істини»)
- 2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969 (Говард Маршалл, «Бережені силою Божою»)
- 3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961 (Роберт Шенк, «Життя в Сині»)

У Біблії розглядаються дві різні проблеми в цій сфері: (1) сприйняття впевненості у спасіння як дозволу на безплідне, егоїстичне життя; (2) підбадьорення тих, хто щосили старається служити Господу й боротися зі своїм гріхом. Проблема в тому, що люди неправильно приймають слова, адресовані до інших, як такі, що адресовані до них, і будують богословські системи на окремих біблійних текстах. Дехто з християн відчайдушно потребує слова впевненості, але інші мають потребу в суворих попередженнях! До якої з цих двох груп належите ви?

▣ "за слово" Зауважте, що переслідування пов'язане з Євангелієм (пор. Мт. 5:10-12; 1Петр. 2:11-12,21; 3:14-17; 4:12-16). Божий Син, Боже слово та Божий народ є мішенню сил зла в цьому світі.

4:18 Третій тип ґрунту означає тих, хто чує слово, але зовнішні проблеми (пор. Мр. 4:19) призводять до смерті зерна (тобто слова). Зверніть увагу на чітку різницю між проростанням зерна та принесенням плоду! У змаганні перемагає не той, хто добре починає, але той, хто добре закінчує (пор. Ів. 15; Євр. 11).

4:19 "клопоти цього світу й омана багатства" Тут мова йде про спокуси цього грішного світу (або віку).

4:20 "утридцятєро, у шістдесят і в сто раз" Кількість не така важлива, як плодovitість!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 4:21-25

²¹І сказав Він до них: Чи світильника приносять на те, щоб поставити його під посудину, чи може під ліжко? А не щоб поставити на свічнику? ²²Бо немає нічого захованого, що не виявиться, і немає таємного, що не вийде наяв. ²³Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає! ²⁴І сказав Він до них: Уважайте, що чуєте: Якою мірою будете міряти, такою відміряють вам, і додадуть вам. ²⁵Бо хто має, то дасться йому, хто ж не має, забереться від нього й те, що він має.

4:21 "світильника" Граматична форма перших двох питань в Мр. 4:21 вимагає відповіді «ні». Світло існує для того, щоб світити. Віра існує для того, щоб приносити плід. У цьому тексті пояснюється, чому багато хто не розумів притчу Ісуса. Притчі призначені для того, щоб просвітлювати, але цьому світлу заважають злі серця й наміри людей, а не Бог. Бог хоче спілкування (пор. Мр. 4:22).

З огляду на безпосередній контекст, Ісус мабуть говорить про майбутню проповідь Євангелія після Його воскресіння та вознесіння. Месіанська таємниця Євангелія від Марка, тобто приховання істини через притчі та нерозуміння найближчих учнів вимагає сприйняття цих слів в контексті майбутнього (після П'ятидесятниці).

▣ **"посудину"** Це була посудина, що вміщала приблизно 7,5 літрів речовини. Це слово походить з латинської мови, і це може підтверджувати, що Євангеліє від Марка було написано римлянам.

▣ **"ліжко"** Дослівно «матрац». Його використовували не тільки як матрац для сну (пор. Мр. 7:30), але й як подушку, на яку опиралися, коли їли напівлежачи.

▣ **"на свічнику"** Це може означати різні положення лампи для найкращого освітлення: (1) заглибина в стіні; (2) підвіс на стіні; або (3) підставка.

4:23 "Хто має" (Досл. «Якщо хто має») Це умовне речення першого типу. Ісус допускає, що дехто (в кінці кінців) зрозуміє Його особу, місію та обіцянки.

4:24-25 Тут стверджується духовний принцип. Євангельська вістка «сіється», і для проростання цього «зерна» ключовим є тип ґрунту, в який воно падає. Суттєвою важливою є відкритість людей до духовної істини. Це стосується не лише первинної реакції (увірування), але й продовження реагування (життя вірою). Неглибока емоційна реакція не приймається.

4:24 "Уважайте, що чуєте" Це стосується особистого прийняття або неприйняття Ісуса. Рабини гадали, що розум схожий на зорану землю, готову для сіяння. Те, що ми пропускаємо через наші очі та вуха (пор. Мр. 4:9,23), пускає коріння. Ми стаємо тим, про що думаємо, на чому зосереджуємо увагу і що робимо нашим пріоритетом!

▣ **"Якою мірою будете міряти, такою відміряють вам"** Цей вірш не має ніякого відношення до фінансового давання; тут мова йде про духовну проникливість. Ця істина також виражена в Мт. 5:7;

6:14-15; 18:21-35; Мр. 11:25; Лк. 6:36-37; Як. 2:13; 5:9. Це не праведність через діла, але це істина, що вчинки людини виявляють її серце. Віруючі мають нове серце і нову сім'ю.

4:25 Щодо Євангелія, воно дає і не перестає давати тим, хто його приймає, але для тих, хто відкидає його, воно нічого не залишає! Ісусова притча є парадоксальною (пор. Мр. 4:22,25;6:4; 8:35; 10:43-44). Це було типовим для близькосхідних учителів.

В цьому тексті вжито пасивну конструкцію і скоріш за все невираженим суб'єктом дії виступає Бог.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 4:26-29

²⁶І сказав Він: Так і Боже Царство, як той чоловік, що кидає в землю насіння, ²⁷і чи спить, чи встає він удень та вночі, а насіння пускає паростки та росте, хоч не знає він, як. ²⁸Бо родить земля сама з себе: перше вруна, потім колос, а тоді повне збіжжя на колосі. ²⁹А коли плід доспіє, зараз він посилає серпа, бо настали жнива.

4:26 "насіння" Ця притча є лише в Євангелії від Марка. Завдяки в. 14 ми знаємо, що під насінням розуміється євангельська вістка. Зріст є результатом доброго насіння та доброго ґрунту. Це вказує на божественний та людський аспекти завіту.

4:27-29 Можливо, тут відображене спасіння як процес (пор. 1Кор. 1:18; 15:2; 2Кор. 2:15; 2Петр. 3:18). Ця притча описує дивовижний зріст віри в житті грішних Адамових дітей. Ціллю є плід!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГРЕЦЬКІ ДІЄСЛІВНІ ЧАСИ СТОСОВНО СПАСІННЯ» (SPECIAL TOPIC: GREEK VERB TENSES USED FOR SALVATION)

Спасіння не є результатом; воно є повсякденними взаєминами з Богом у Христі. Коли людина ввірує, її спасіння не завершується, а лише починається (спочатку ворота, потім дорога; пор. Мт. 7:13-14)! Спасіння не є страховим полісом або квитком на небеса; воно є життям поступового уподібнення Христу (пор. Рим. 8:28-29; 2Кор. 3:18; 7:1; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 4:13; 1Сол. 3:13; 4:3,7; 5:23; 1Петр. 1:15). У нас в Америці кажуть, що подружжя з часом стає схожим одне на одного. Це і є ціллю спасіння!

СПАСІННЯ ЯК ЗАВЕРШЕНА ДІЯ (АОРИСТ)

- Дії 15:11
- Рим. 8:24
- 2Тим. 1:9
- Тит. 3:5
- Рим. 13:11 (АОРИСТ поєднується з майбутнім часом за своєю орієнтацією)

СПАСІННЯ ЯК СТАН ЛЮДИНИ (ПЕРФЕКТ)

- Еф. 2:5,8

СПАСІННЯ ЯК ТРИВАЮЧИЙ ПРОЦЕС (ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС)

- 1Кор. 1:18; 15:2
- 2Кор. 2:15
- 1Петр. 3:21

СПАСІННЯ ЯК МАЙБУТНЄ ЗАВЕРШЕННЯ (МАЙБУТНІЙ ЧАС у ДІЄСЛОВІ або в контексті)

- Рим. 5:9,10; 10:9,13
- 1Кор. 3:15; 5:5
- Фил. 1:28
- 1Сол. 5:8-9
- Євр. 1:14; 9:28
- 1Петр. 1:5

Отже, спасіння людини починається з її рішення, з увірування (пор. Ів. 1:12; 3:16; Рим. 10:9-13), але воно повинно призвести до життя вірою (пор. Рим. 8:29; Гал. 2:19-20; Еф. 1:4; 2:10), і колись воно буде завершено на фізичному рівні (пор. 1Пв. 3:2). Ця остання стадія називається прославленням (пор. Рим. 8:28-30). Це можна проілюструвати так:

1. початкове спасіння – виправдання (звільнення від кари за гріх)
2. поступове спасіння – освячення (звільнення від сили гріха)
3. остаточне спасіння – прославлення (звільнення від наявності гріха)

4:29 "посилає серпа" Це метафора жнив кінцевих часів. Вона означає судний день (пор. Йоїл 3:13; Мт. 3:12; 13:30).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 4:30-32

³⁰І сказав Він: До чого прирівняємо Царство Боже? Або в якій притчі представим його? ³¹Воно як те зерно гірчичне, яке, коли сіється в землю, найдрібніше за всі земні насіння. ³²Як посіяне ж буде, виростає, і стає над усі зілля більше, і віття пускає велике таке, що кублитись може в тіні його птаство небесне.

4:30 Це місце є паралельним до Мт. 13:31-32.

4:31 "зерно гірчичне" Рабини казали, що гірчичне зерно – найдрібніше за всі насіння. Однак гірчичний кущ досягав висоти чотирьох метрів. Ця притча є паралельною до попередньої: духовний ріст може починатися з малого, але призводити до великих результатів! Як насіння Євангелія проростає в серці окремої людини і веде її до уподібнення Христу, так і Боже Царство переростає у вселенське Царство (пор. Мт. 13:33).

4:32 Кінець цього вірша може вказувати на величезні дерева в старозавітних текстах Єз. 17:22-24 та Дан. 4:11-12, що символізували Царство.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 4:33-34

³³І такими притчами багатьома Він їм слово звіщав, поскільки вони могли слухати. ³⁴І без притчі нічого Він їм не казав, а учням Своїм самотою вияснював усе.

4:33 "І такими притчами багатьома Він їм слово звіщав" Ми маємо записи лише малої частини проповідницького служіння Ісуса (пор. Ів. 21:25). Всім нам хотілося б мати більше записів учення та дій Ісуса (пор. Ів. 20:30), але слід розуміти, що ми маємо все, що нам необхідно знати про Бога, про гріх, про життя, про смерть тощо (пор. Ів. 20:31). Ми повинні діяти згідно з тим, що нам дано. Ці два вірші є паралельними до Мт. 13:33-35.

▣ **"поскільки вони могли слухати"** У цьому вірші йдеться про їхню духовну сприйнятливість (пор. Мр. 4:9,23). Сьогодні віруючі мають перевагу, адже в них живе Святий Дух, Який допомагає їм розуміти слова Ісуса.

4:34 Тут відображено попереднє твердження Мр. 4:10-12 та 13.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 4:35-41

³⁵І сказав Він до них того дня, коли вечір настав: **Переплиньмо на той бік.** ³⁶І, лишивши народ, узяли із собою Його, як у човні Він був; і інші човни були з Ним. ³⁷І знялася ось буря велика, а хвилі вливалися в човен, аж човен водою вже був переповнився! ³⁸А Він спав на кормі на подушці... І вони розбудили Його та й сказали Йому: Учителю, чи Тобі байдуже, що ми гинемо?... ³⁹Тоді Він устав, і вітрові заборонив, і до моря сказав: **Мовчи, перестань!** І стих вітер, і тиша велика настала... ⁴⁰І сказав Він до них: **Чого ви такі полохливі? Чому віри не маєте?** ⁴¹А вони налякалися страхом великим, і говорили один до одного: **Хто ж це такий, що вітер і море слухняні Йому?**

4:35-41 З цього тексту починається довга частина, де розповідається про чудеса Ісуса, Мр. 4:35-8:26. Ісус підтверджував Свою проповідь, демонструючи силу. Про цю подію також розповідається в паралельних тестах Мт. 8:18,23-27 та Лк. 8:22-25.

4:36 Цей вірш має кілька дивних особливостей, яких немає в паралельних місцях.

1. Що означає вираз «як... Він був»? У перекладі ТЕV написано: «учні залізли в човен, в якому вже сидів Ісус». Цей варіант здається найкращим.

2. Що означає фраза «і інші човни були з Ним»? Чи знаходилися апостоли в кількох малих човнах, чи інші човни також потрапили в бурю?

Ясно, що все це є описом очевидця (тобто Петра), але ціль та значення цих фраз не зовсім зрозумілі.

4:37 "І знялася ось буря велика" На Галілейському морі часто бувають несподівані бурі, оскільки це озеро оточене холмами і знаходиться нижче від рівня моря. Ця буря, мабуть, була занадто страшною, тому що навіть бувалі рибалки не на жарт перелякалися.

4:38 Ця подія очевидно описує спокій Ісуса та страх учнів в тих обставинах. Питання, чи байдуже Ісусу, є вселюдським питанням. Якщо Бог люблячий та всемогутній, то чому віруючі зазнають страшних випробувань у цьому житті?

▣ **"гинемо"** Див. Мр. 3:6, Спеціальна тема: «*Apollumi*».

4:39 Цей текст демонструє силу і владу Ісуса – Його слухають навіть неживі сили природи.

▣ **"Мовчи, перестань"** Перше дієслово стоїть в теперішньому часі активного стану наказового способу, а друге дієслово – в перфекті пасивного стану наказового способу. Оскільки Бог Отець створив Всесвіт через Ісуса (пор. Ів. 1:3,10; 1Кор. 8:6; Кол. 1:16; Євр. 1:2), то Він мав і має владу над Всесвітом (пор. Пс. 33:7; 65:2; 147:18).

4:40 Це добре запитання до всіх віруючих в усіх обставинах. Ісус навчає Своїх учнів словом і ділом.

4:41 Цей вірш ясно показує, що Апостоли були ще немовлятами в богослов'ї. У даному контексті протиставляються кілька типів невіри: (1) невіра Його сім'ї; (2) невіра релігійних лідерів; та (3) невіра учнів. Перші та треті духовно зростали – їхня невіра була пов'язана з незнанням. Але другі свідомо не хотіли вірити. Цим релігійним лідерам було дано багато ознак, вони неодноразово чули істину, але через свої упередження вони не тільки відмовлялися вірити, але й стверджували, що дії і вчення Ісуса пов'язані з силою сатани! Це і є непростимим гріхом!

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому ця притча (Мр. 4:3-5) є такою важливою для тлумачення всіх інших?
2. Як в цьому тексті відображено зв'язок між суверенністю Бога та вільною волею людини?
3. Сформулюйте головну істину цих текстів:
  - а. Мр. 4:21-23
  - б. Мр. 4:24-25
  - в. Мр. 4:28-29
  - г. Мр. 4:30-32
4. В чому полягає основна істина всіх цих притч? (Пам'ятайте про контекст)
5. Перелічіть три групи людей, які не вірили у цьому контексті?

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 5

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Зцілення гадаринського одержимого	Одержимий демоном чоловік зцілюється	Гадаринський одержимий	Ісус зціляє чоловіка із злим духом	Гадаринський одержимий
5:1-10	5:1-20	5:1-13	5:1-5 5:6-8 5:9a 5:9b-10	5:1-20
5:11-20		5:14-20	5:11-13 5:14-16 5:17 5:18 5:19 5:20	
Донька Яіра та жінка, яка доторкнулася до одежі Ісуса	Дівчина повертається до життя і жінка зцілюється	Донька Яіра воскресає	Донька Яіра та жінка, яка доторкнулася до одягу Ісуса	Вздоровлення жінки з кровотечею – донька Яіра повертається до життя
5:21-24a	5:21-43	5:21-24a	5:21-23 5:24	5:21-24
5:24b-34		5:24b-34	5:25-28 5:29-30 5:31 5:32-34	5:25-34
5:35-43		5:35-43	5:35 5:36-39 5:40-41 5:42-43	5:35-43

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'яťох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА 5:1-43

Ця глава написана з ціллю показати типовий день в житті Ісуса в цей публічний період Його служіння. Сила і влада Ісуса проявляється в

- А. Звільненні Гадаринського одержимого; паралельні тексти – Мт. 8:28-34 та Лк. 8:26-39
Вірші 1-20 (Показують силу Ісуса над духовним світом)
- Б. Воскресінні доньки Яіра; паралельні тексти – Мт. 9:18-19,23-26 та Лк. 8:40-42,49-56
Вірші 21-24, 35-43 (Показують силу Ісуса над смертю)
- В. Зцілення жінки з кровотечею; паралельні тексти – Мт. 9:20-22 та Лк. 8:43-48
Вірші 25-34 (Показують силу Ісуса над хворобою)

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 5:1-13

¹І на другий бік моря вони прибули, до землі Гадаринської. ²І як вийшов Він із човна, то зараз Його перестрів чоловік із могильних печер, що мав духа нечистого. ³Він мешкання мав у гробах, і ніхто й ланцюгами зв'язати не міг його, ⁴бо часто кайданами та ланцюгами в'язали його, але він розривав ланцюги та кайдани торощив, і ніхто не міг угамувати його. ⁵І він повсякчас перебував день і ніч у гробах та в горах, і кричав, і бився об каміння... ⁶А коли він Ісуса побачив здалека, то прибіг, і вклонився Йому, ⁷і закричав гучним голосом, кажучи: Що до мене Тобі, Ісусе, Сину Бога Всевишнього? Богом Тебе заклинаю, не муч Ти мене! ⁸Бо сказав Він йому: Вийди, душе нечистий, із людини! ⁹І запитав Він його: Як тобі на ім'я? А той відповів: Легіон мені ймення багато бо нас. ¹⁰І він Його дуже просив, щоб їх не вислав із тієї землі. ¹¹Пасся ж там на горі гурт великий свиней. ¹²І просилися демони, кажучи: Пошли нас у свиней, щоб у них ми ввійшли. ¹³І дозволив Він їм. І повиходили духи нечисті, і в свиней увійшли. І гурт кинувся з кручі до моря, а було зо дві тисячі їх і вони потопилися в морі...

5:1 "на другий бік моря вони прибули" Мабуть, була ще ніч (пор. Мр. 4:35). Учням довелося грести веслами, тому що Ісус повністю зупинив вітер.

▣ **"до землі Гадаринської"** То був північно-східний кут Галілейського моря, що називався Десятимістям. Більшість мешканців того регіону були язичниками, і сам регіон був дуже елліністичним. У Синоптичних Євангеліях ця назва написана по-різному: Гераса (манускрипти κ*, В, D та Лк. 8:26), Гергеса (манускрипти κ², L), Гергуста (манускрипт W), або Гадара (манускрипти А, С та Мт. 8:28). Все це були назви міст у тому регіоні.

5:2 "як вийшов Він" Можливо, учні почули крик (Мр. 5:5) і охоче пропустили Ісуса вперед!

▣ "зараз" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ "чоловік" У Мт. 8:28 і далі згадуються два чоловіки. Євангеліє від Матвія також розповідає про двох сліпців за Єрихоном (пор. Мт. 20:29; Мр. 10:46; Лк. 18:35). Це є характерним для Євангелія від Матвія. Марк та Лука погоджуються в тому, що одержимий був один (пор. Лк. 8:26 і далі). Більш детально див. «Важкі вислови в Біблії» (*Hard Sayings of the Bible*, стор. 321-322).

▣ "Його перестрів чоловік із могильних печер, що мав духа нечистого" Це явний опис демонічної одержимості. Новий Заповіт не розповідає про походження демонів і не дає детальних рекомендацій щодо боротьби з ними. Екзорцизму немає в жодному переліку дарів Духа. Див. Мр. 1:25, Спеціальна тема: «Екзорцизм».

5:3 "мешкання мав у гробах" Вони вийшли з човна поблизу кладовища. Місцеві жителі прогнали були того одержимого подалі від себе, в цю місцевість, і тут він оселився.

▣ "ніхто й ланцюгами зв'язати не міг його" Він володів надприродною силою.

5:4 "часто кайданами та ланцюгами в'язали його" Це перфект пасивного стану. Очевидно, мешканці міста намагалися в'язати його ланцюгами. Він був проблемою для всіх тамошніх людей.

▣ "він розривав" Це також вказує на його надприродну силу.

5:5 "кричав, і бився об каміння" Така поведінка могла бути пов'язаною з самознищенням або язичницькими обрядами (пор. 1Цар. 18:28). Таке яскраве зображення поведінки цього чоловіка, мабуть, взято зі слів тамошніх селян.

5:6 "прибіг, і вклонився Йому" Перше дієслово означає ворожість, а друге – повагу й визнання положення та влади Ісуса (пор. Мр. 5:4b).

5:7 "і закричав гучним голосом, кажучи: Що до мене Тобі, Ісусе, Сину Бога Всевишнього?" Один з демонів звертається до Ісуса. Вони знали, Хто Він (пор. Мр. 1:23; Як. 2:19). Вони навіть зверталися до Нього месіанським іменем. В даному випадку їхнім мотивом був страх (на відміну від 1:23).

▣ "Богом Тебе заклинаю" Це була єврейська ідіома, що означала «клястися Богом».

▣ "не муч Ти мене" Граматично ця фраза стоїть в аористі активного стану кон'юнктива, який або виражає заборону, або виконує функцію наказового способу, що означає «зовсім не розпочати дію» (пор. Барбара і Тімоті Фріберг, «Аналітичний грецький Новий Заповіт» [Barbara and Timothy Friberg, *Analytical Greek New Testament*], стор. 120). Одержимий чоловік знав, що його суд наближається (пор. Мр. 1:23-24; Мт. 25:41; Об. 12:9; 20:10). Про есхатологічний суд також ідеться і в паралельних текстах Мт. 8:29 та Лк. 8:28 і 31. Ці демони очевидно не знали про два пришествя Месії. Навіть «духи» можуть мучитися!

5:8,9 "сказав Він йому... запитав Він його" Цей час імперфекта вживався переважно в двох значеннях: (1) повторювана дія в минулому часі або (2) початок дії в минулому часі. В цьому контексті тільки 2-й варіант здається доречним. Однак якщо слова Ісуса до одержимого чоловіка стоять не в хронологічному порядку, то 1-й варіант може бути доречним. Можливо, Марк вживав цей граматичний час в розмовному стилі, адже той самий час вжито і в Мр. 5:10.

5:9 "Як тобі на ім'я?" Це питання може бути єврейською ідіомою та стосуватися характеристики демонів.

▣ **"Legion"** В римській армії легіон складався з 6000 солдатів. Це одне з багатьох латинських слів, вжитих в Євангелії від Марка. Слово «легіон» могло метафорично означати ступінь влади демона над тим чоловіком. Однак оскільки в Мр. 5:13 розповідається про те, як демони спричинили смерть 2000 свиней, це слово можна розуміти й буквально.

5:10 "із тієї землі" Можливо, мова йде про (1) місцезнаходження тих гробів; (2) регіон Десятимістя; або (3) безодню, про яку йдеться в притчі в Лк. 8:31. У паралельному тексті в Євангелії від Матвія написано «передчасно» (пор. Мт. 8:29).

25:11 Гурт свиней вказує на те, що то була язичницька місцевість.

5:12 "Пошли нас у свиней" Зверніть увагу на те, що демони прохали Ісуса. У цьому тексті не сказано, чому саме Ісус дозволив цим демонам піти в свиней або чому вони цього хотіли. Можливо, перехід демонів із того чоловіка в свиней був видимим знаком для того, щоб зміцнити його віру в те, що він звільнився від демонів (таким само «допоміжним знаком» було прикладення сльони та грязюки до очей сліпого). Демони могли попрохати Ісуса послати їх у свиней тому, що (1) вони хотіли ліпше бути в свинях, ніж в безодні, або (2) це могло надати їм можливість змусити тамошніх мешканців прогнати звідти Ісуса. Демони нічого не роблять для того, щоби допомогти Ісусу!

5:13 "вони потопилися" Це імперфект пасивного стану дійсного способу. Свині кинулися з кручі одна за одною!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 5:14-20

¹⁴А їхні пастухи повтікали та в місті й по селах звістили. І повиходили люди побачити, що сталося. ¹⁵І прийшли до Ісуса й побачили, що той біснுவатий, що мав легіона, убраний сидів, і при умі, і полякались вони... ¹⁶Самовидці ж їм розповіли, що сталося з тим біснуватим, також про свиней. ¹⁷І вони стали благати Його, щоб пішов Собі з їхнього краю. ¹⁸А як Він сів до човна, то біснуватий став просити Його, щоб залишитися з Ним. ¹⁹Ісус же йому не дозволив, а промовив до нього: Іди до дому свого, до своїх, і їм розповіж, які речі великі Господь учинив тобі, і як змилювався над тобою! ²⁰І пішов він та в Десятимісті зачав проповідувати, які речі великі Ісус учинив йому. І всі дивувались!

5:14 "І повиходили люди побачити, що сталося" Мотивовані цікавістю та страхом, мешканці міст і сел навіть вночі прийшли подивитися.

5:15 "сидів" Це перша з цілої низки ознак нового стану миру й спокою того чоловіка.

▣ **"убраний"** Тобто він був нормально одягнений (пор. Лк. 8:27).

▣ **"при умі"** Демонічна одержимість проявляється багатьма способами

1. нездатність говорити (Мр. 9:17,25; Мт. 9:32)
2. нездатність говорити або бачити (Мт. 12:22)
3. епілепсія (Мт. 17:15,18)
4. велика сила (Мр. 5:3-4)
5. конвульсії (Мр. 1:26, 9:20)
6. параліч (Дії 8:17)

Однак не всі фізичні проблеми пов'язані з демонами. В Євангеліях хвороби та одержимість часто відрізняються (пор. Мр. 1:32,34; 6:13; Мт. 4:24; 10:8; Лк. 4:40-41; 9:1; 13:32).

5:17 "вони стали благати Його, щоб пішов Собі з їхнього краю" Тут вжито аорист медіального стану дійсного способу та інфінітив теперішнього часу активного стану. Не виключно, що демони хотіли

увійти в свиней саме для цього! Народ прохав Того, Хто єдиний зміг втихомирити біснуватого чоловіка, щоб Він їх полишив. Як сильно це відрізняється від Ів. 4! Видно, економічні чинники були важливішими від вздоровлення того чоловіка.

5:19 "Иди до дому свого" Це теперішній час активного стану наказового способу. Ісус наказав йому повернутися додому. Ісус знав, що присутність язичника серед Його послідовників віддасть від Нього деяких іудеїв. Якщо той чоловік залишався в своїй місцевості, то в Ісуса з'являвся там свідок. Ісус піклувався про тих матеріалістів.

▣ **"і їм розповіж"** Це аорист активного стану наказового способу. Поділися зі своїм народом тим, що зробив для тебе Бог. Видно, він добре виконав цю заповідь (пор. Мр. 5:20). В цьому проявляється піклування Ісуса про язичників.

5:20 "в Десятимісті" Грецька назва «Декаполіс» означає «Десять міст». То була конфедерація доби Олександра Великого. Цей регіон знаходився на півночі від Переї та на сході від Галілейського моря і був центром елліністичної культури.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 5:21-24

²¹І коли переплив Ісус човном на той бік ізнов, то до Нього зібралось багато народу. І був Він над морем. ²²І приходить один із старших синагоги, на ймення Яір, і, як побачив Його, припадає до ніг Йому, ²³і дуже благає Його та говорить: Моя дочка кінчається. Прийди ж, поклади Свої руки на неї, щоб видужала та жила!... ²⁴І пішов Він із ним. За Ним натовп великий ішов, і тиснувся до Нього.

5:22 "один із старших синагоги, на ймення Яір" Ім'я Яір означає «ЯХВЕ просвітив». Цей чоловік був відповідальним за адміністративні задачі, такі як ремонт будівлі синагоги. Він мав певне релігійне положення в суспільстві.

▣ **"припадає до ніг Йому"** Це був жест пошани, а також поклоніння (пор. Мр. 5:6,22,33, де вжиті різні слова, але всі вони означають той самий жест). Така поведінка була дуже неочікуваною від східного начальника: він припав до ніг простого рабина!

▣ **"Моя дочка кінчається"** Мт. 9:18 стверджує, що вона вже померла. Той чоловік вірив, що якщо Ісус прийде й доторкнеться до неї, вона зцілиться або повернеться до життя.

5:23

NASB, TEV «вона видужає»
NKJV «вона буде зцілена»
NRSV «щоб вона видужала»
NJB «щоб вона спаслася»

Це аорист пасивного стану кон'юнктива дієслова *sōzō*, вжитого в старозавітному значенні фізичного порятунку (пор. Як. 5:15). В Новому Заповіті воно виступає в значенні духовного спасіння. З богословської точки зору неясно, чи всі, кого зціляв Ісус, духовно спасалися. Його дії могли почати процес, який призводив до відродження духовному житті людини і який не записаний в Писанні.

Для прикладу подивіться на цю главу, де видно віру одержимого чоловіка після його зцілення, а не перед ним. Дівчина воскресла завдяки вірі свого батька, а жінка з кровотечею ризикувала зробити Ісуса ритуально нечистим, егоїстично доторкаючись до Нього. Де саме закінчується пошук свого і починається віра?

5:24 "тиснувся до Нього" У Лк. 8:42 додано, що народ так сильно тиснувся до Нього, що важко було навіть перевести подих.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 5:25-34

²⁵А жінка одна, що дванадцять років хворою на кровотечу була, ²⁶що чимало натерпілася від багатьох лікарів, і витратила все добро своє, та ніякої помочі з того не мала, а прийшла ще до гіршого, ²⁷як зачула вона про Ісуса, підійшла через натовп іззаду, і доторкнулась до одежі Його... ²⁸Бо вона говорила про себе: Коли хоч доторкнусь до одежі Його, то одужаю... ²⁹І висохло хвилі тієї джерело кровотечі її, і тілом відчула вона, що видужала від недуги! ³⁰І в ту мить Ісус вичув у Собі, що вийшла з Нього сила. І Він до народу звернувся й спитав: Хто доторкнувся до Моєї одежі? ³¹І відказали Йому Його учні: Ти бачиш, що тисне на Тебе народ, а питаєшся: Хто доторкнувся до Мене? ³²А Він навкруги поглядав, щоб побачити ту, що зробила оце. ³³І жінка злякалась та затрусилась, бо знала, що сталося їй. І вона підійшла, і впала ницьма перед Ним, і всю правду Йому розповіла... ³⁴А Він їй сказав: Твоя віра, о дочко, спасла тебе; іди з миром, і здоровою будь від своєї недуги!

5:25 "дванадцять років хворою на кровотечу була" Через це вона була ритуально нечистою (пор. Лев. 15:25-27) і не мала права брати участі в будь-яких іудейських Богослужіннях (в синагозі або храмі).

5:26 "чимало натерпілася від багатьох лікарів" Лука, як лікар, пропустив ці слова в Лк. 8:43 і далі.

▣ **"витратила все добро своє, та ніякої помочі з того не мала"** Згідно з Талмудом, ця проблема вирішувалася таким чином: (1) попіл страусиних яєць носили навколо шиї влітку в лляній тканині, а взимку в бавовняній тканині; (2) носили 8,5 мм гною білої ослиці (пор. Shabb. 110 A & B).

5:27 "доторкнулась до одежі Його" Можливо вона доторкнулася до Його молитовного покривала, бо чоловіки в ті часи покривали голову під час поклоніння. Таке покривало називали таллітом (пор. Чис. 15:38-40; Повт. Зак. 22:12). Ритуально нечистій жінці не можна було доторкатися до рабина. Ця жінка була у відчайдушному стані!

5:30 "хвилі тієї" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"Ісус вичув у Собі, що вийшла з Нього сила"** Природа тієї сили неясна. Очевидно, вона була від Бога (пор. Лк. 5:17). Ісус відчував її в Собі. Він міг її передавати, коли відправляв на місію Дванадцять та сімдесят учнів.

▣ **"вийшла з Нього"** У Мт. 8:17 цитується Іс. 53:4, де говориться про те, що Месія зцілить нас, тому що Він поніс на Собі наші немочі.

▣ **"Хто доторкнувся до Моєї одежі?"** Там було багато народу (пор. Мр. 5:31). У Мт. 9:20 написано «край одежі» (досл. «кутаси»). Молитовне покривало мало тринадцять блакитних кутасів, щоб нагадувати про Закон Мойсеїв.

5:32 "А Він навкруги поглядав" Цей час імперфекта вказує на те, що Ісус почав розглядати людей в натовпі. В цьому випадку Ісус не мав надприродного знання про те, хто це був або що сталося. Можливо, Він задав це питання спеціально для тієї жінки (надав їй можливість публічно сповідати віру).

5:33 "злякалась та затрусилась" Жінки мали таке низьке положення в суспільстві! Ця жінка не наважувалася навіть публічно говорити. Вона також знала, що як ритуально нечиста, вона не має права доторкатися до рабина.

5:34 "о дочко" Ісусове вчення відкриває глибоку істину, що через віру в Христа людина може стати членом Божої сім'ї. Спасіння описується родинними або правовими термінами, що вказують на сімейні стосунки. Які ж то сильні метафори щодо християнського досвіду!

▣ **"Твоя віра... спасла тебе"** Ключовим був не її дотик до Ісуса, але її віра в Нього. І справа не в самій вірі, але в об'єкті віри (тобто в Ісусі). Тут не було ніякої магії, ніякої сили позитивного мислення, – але це була сила Ісуса. Тут ми маємо ще один випадок вживання грецького слова *sōzō* в його старозавітному значенні (пор. Мр. 5:23). Тут це дієслово стоїть в перфекті активного стану дійсного способу, і це вказує на те, що вона зцілилася і залишалася зціленою від її тілесної хвороби.

▣ **"іди з миром, і здоровою будь від своєї недуги"** Обидва дієслова стоять в теперішньому часі активного стану наказового способу. Слово «мир» (*eirēnē*) має конотацію цілості та добробуту, а не просто відсутності проблем. Слово «недуга» походить з кореня «бичувати».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 5:35-43

³⁵Як Він ще говорив, приходять ось від старшини синагоги та й кажуть: Дочка твоя вмерла; чого ще турбуєш Учителя?... ³⁶А Ісус, як почув слово сказане, промовляє до старшини синагоги: Не лякайся, тільки віруй! ³⁷І Він не дозволив іти за Собою нікому, тільки Петрові та Якову, та Іванові, братові Якова. ³⁸І приходять у дім старшини синагоги, і Він бачить метушню та людей, що плакали та голосили. ³⁹А ввійшовши, сказав Він до них: Чого ви метушитеся та плачете? Не вмерло дівча, але спить! ⁴⁰І вони насміхалися з Нього. А Він усіх випровадив, узяв батька дівчати та матір, та тих, хто був із Ним, і ввійшов, де лежало дівча. ⁴¹І взяв Він за руку дівча та й промовив до нього: Таліта, кумі що значить: Дівчатко, кажу тобі встань! ⁴²І в ту мить підвелася й ходило дівча; а років мало з дванадцять. І всі зараз жажнулися з дива великого!... ⁴³А Він наказав їм суворо, щоб ніхто не довідавсь про це. І дати їй їсти звелів.

5:35 "вмерла" Це аорист активного стану дійсного способу. Я впевнений в тому, що Яір втрачав терпіння. Це було для нього випробування віри або ще один приклад сили і влади Ісуса.

5:36

NASB	«випадково почувши, що говорилося»
NKJV	«як тільки Ісус почув сказане слово»
NRSV, NJB	«випадково почувши, що вони сказали»
TEV	«Ісус не звернув уваги на те, що вони сказали»
NIV	«не зважаючи на те, що вони сказали»

Цей грецький корінь означає «неуважно слухати». Його також можна зрозуміти як «нехтувати» або «випадково чути». Це настільки неясне слово, що ранні переписчики змінили його на «чути» (пор. манускрипти ^a, A, C, D та K), що було вжито в паралельному тексті в Луки, 8:50.

▣ **"Не лякайся"** Це дієслово стоїть у теперішньому часі наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання процесу дії. Протилежністю страху є віра!

▣ **"тільки віруй"** Тут знову вжито наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Таке просте, але суттєво важливе твердження (пор. Дії 16:31).

5:37 "Він не дозволив іти за Собою нікому" Невідомо, чому Ісус мав групу найближчих учнів (пор. Мр. 1:29; 5:37; 9:2; 13:3; 14:33). Євангеліє від Марка є роповіддю очевидця – Петра. Бути в групі найближчих учнів не надавало ніяких переваг, адже Якова вбили одним із перших.

Ісус не хотів прославитися як цілитель або навіть «воскреситель» мертвих. Це одне з тих тверджень в Євангелії від Марка, що їх богослови називають «месіанською таємницею» (пор. Мр. 5:43). Ісус уже мав серйозні «логістичні» проблеми з великим натовпом.

▣ **"Петрові та Якову, та Іванові"** Це були найближчі учні Ісуса (пор. Мр. 9:2; 14:33; Мт. 17:1; 26:37; Лк. 9:28).

5:38 "та людей, що плакали та голосили" Це було звичайним, навіть очікуваним явищем на юдейських похоронах. Видно, що близькі родичі дівчинки чекали її смерті й навіть вже приготувалися.

5:39 "Не вмерло дівча, але спить" Сон був евфемізмом смерті в Старому Заповіті. Ісус вжив цей евфемізм стосовно Лазаря в Ів. 11:11. Але тут сон, навпаки, протиставляється смерті. Виникає питання: якщо Мр. 5:37 – то «месіанська таємниця Євангелія від Марка», то чому Ісус каже ці слова до народу? Хіба що Він намагався знизити ефект (чутки) воскресіння дівчинки?

5:40 "насміхалися з Нього" Це час імперфекта, який вказує на те, що люди продовжували насміхатися протягом довгого часу або почали насміхатися в той момент.

▣ **"тих, хто був із Ним"** Тобто Петра, Якова та Івана. Чудеса Ісуса часто призначалися і для навчання учнів, і для людей, яким ці чудеса допомагали!

5:41 "Таліта, кумі" Це арамейська фраза. Іудеї часів Ісуса розмовляли арамейською, а не єврейською мовою. Скоріш за все, рідною мовою Ісуса була арамейська. В Євангеліях записано кілька арамейських фраз (пор. *Sabbata* [«субота»], Мр. 3:4; *Boanerges* [«Воанергес»] Мр. 3:17; *Satan* [«сатана»], Мр. 3:23,26; 8:33; *Talitha cumi* [«Таліта, кумі»], Мр. 5:41; *Ephphatha* [«Еффата»], Мр. 7:35; *Gehanna* [«геенна»], Мр. 9:43,45,47; *pascha* [«пасха»], Мр. 14:14; *Abba* [«Авва»], Мр. 14:36; *Eloi, Eloi, lama sabachthani* [«Елої, Елої, лама савахтані»], Мр. 15:34). Те, що Марк перекладає ці фрази на грецьку мову, підтверджує, що його цільовою аудиторією були греки.

5:42 "в ту мить... зараз" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"років мало з дванадцять"** Це значить, що те дівча вже досягло зрілого віку (*bath mitzvah* [«бат міцва»]). У цьому віці дівчина вже несла відповідальність за виконання закону та могла виходити заміж. Хлопчики починали нести відповідальність та могли одружуватися з тринадцятирічного віку (*bar mitzvah* [«бар міцва»]). Середня тривалість життя була значно коротшою і представники різних поколінь жили разом в одній родині, тому в ті часи в шлюб вступали в значно більш ранньому віці.

5:43 "наказав їм суворо, щоб ніхто не довідавсь про це" Ісус не хотів, щоб Його знали як цілителя або творця чудес. Він робив це для того, щоб відкрити Божу милість і підтвердити Своє вчення та владу (пор. Мр. 1:44; 3:12; 5:43; 7:36; 8:26,30; 9:30; Мт. 8:4; 9:30; 12:16; 17:9).

▣ **"І дати їй їсти звелів"** Це ще одна деталь, що вказує на розповідь очевидця. Ісус піклується про цю дівчинку. Також це вказує на те, що вона насправді повернулася до нормального фізичного життя.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Що таке демонічна одержимість? Чи бувають одержимі в наші дні? Чи може християнин стати одержимим?
2. Чому Ісус дозволив, щоб свині загинули?
3. Чому мешканці тих міст та сел прогнали Ісуса?
4. Чому одержимий мусив залишитися?
5. Що означає вираз «вийшла з Нього сила»?
6. Чому Ісус сказав про мертве дівча, що воно «спить»?
7. Чому Ісус хотів залишити в секреті воскресіння дочки Яіра?
8. Чому в Ісуса були найближчі учні?

Copyright © 2013 Bible Lessons International

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 6

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Неприйняття Ісуса в Назареті 6:1-6a	Ісуса не прийняли в Назареті 6:1-6	Неприйняття вдома 6:1-6a	Ісуса не прийняли в Назареті 6:1-3 6:4 6:5-6a	Відвідання Назарета 6:1-6a
Місія Дванадцяти 6:6b-13	Відправлення Дванадцяти 6:7-13	Доручення та настанови Дванадцятьом 6:6b-13	Ісус посилає Дванадцять учнів 6:6b-11 6:12-13	Місія Дванадцяти 6:6b-13
Смерть Івана Христителя 6:14-29	Івану Христителю відрубають голову 6:14-29	Смерть Івана 6:14-16 6:17-29	Смерть Івана Христителя 6:14 6:15a 6:15b 6:16-18 6:19-20 6:21-23 6:24a 6:24b 6:25 6:26-29	Ірод та Ісус 6:14-16 Івану Христителю відрубають голову 6:17-20 6:21-29
Насичення п'яти тисяч 6:30-44	Насичення п'яти тисяч 6:30-44	П'ять тисяч чоловік наситилися 6:30-44	Ісус насичує п'ять тисяч чоловік 6:30-32 6:33-36 6:37a 6:37b	Перше чудо хлібів 6:30-44

			6:38a	
			6:38b	
			6:39-44	
Ходіння по воді	Ісус ходить по морю	Ісус ходить по воді	Ісус ходить по воді	Ісус ходить по воді
6:45-52	6:45-52	6:45-46	6:45-50a	6:45-52
		6:47-52		
			6:50b-52	
Зцілення хворого в Генісареті	Багато хто доторкається до Нього і здоровлюється	Віра в Ісусову силу зцілення	Ісус зціляє хворого в Генісареті	Зцілення в Генісареті
6:53-56	6:53-56	6:53-56	6:53-56	6:53-56

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ПАРАЛЕЛЬНІ ТЕКСТИ В СИНОПТИЧНИХ ЄВАНГЕЛІЯХ

- A. Вірші 1-6a є паралельними до Мт. 13:54-58.
- B. Вірші 6b-13 є паралельними до Мт. 9:35-11:1 та Лк. 9:1-6.
- B. Вірші 14-29 є паралельними до Мт. 14:1-12 та Мр. 6:14-16 і до Лк. 9:7-9.
- Г. Вірші 30-44, розповідь про насичення п'яти тисяч чоловік, є в усіх чотирьох Євангеліях (Мр. 6:30-44; Мт. 14:13-21; Лк. 9:10-17; Ів. 6:1-13).
- Д. Вірші 45-52 є паралельними до Мт. 14:22-23 та Ів. 6:14-21.
- E. Вірші 53-56 є паралельними до Мт. 14:34-36.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 6:1-6а

¹І, вийшовши звідти, Він прийшов до Своєї батьківщини, а за Ним ішли учні Його. ²Як настала ж субота, Він навчати почав у синагозі. І багато-хто, чувши, дивуватися стали й питали: Звідки в Нього оце? І що за мудрість, що дана Йому? І що за чуда, що стаються руками Його? ³Хіба ж Він не тесля, син Маріїн, брат же Якову, і Йосипу, і Юді та Симонові? А сестри Його хіба тут не між нами? І вони спокушались Ним... ⁴А Ісус їм сказав: Пророка нема без пошани, хіба тільки в вітчизні своїй, та в родині своїй, та в домі своїм. ⁵І Він тут учинити не міг чуда жадного, тільки деяких хворих, руки поклавши на них, уздоровив. ⁶І Він дивувався їм невірству.

6:1 "вийшовши звідти" Мова йде про Капернаум, який став центром діяльності Ісуса в Галілеї.

▣ **"прийшов до Своєї батьківщини"** Тобто до міста Назарет (пор. Мр. 1:9,24), де Він виріс. Це місто знаходилося приблизно в 30 км на південному сході від Капернаума. Очевидно, воно було відносно новим поселенням юдеїв.

▣ **"а за Ним ішли учні Його"** Ісус навчав Своїх учнів, всюди беручи їх із Собою (дов. Роберт Е. Коулмен, «Генеральний план євангелізації» [Robert Coleman, *The Master Plan of Evangelism*]). Вчення та чудеса Ісуса призначалися в першу чергу для учнів.

6:2 "навчати почав у синагозі" Ісус регулярно ходив до синагоги. Його часто запрошували навчати, як гостя-вчителя, бо таким був звичай.

▣ **"багато-хто, чувши, дивуватися"** Вони погоджувалися з Його вченням, але сумнівалися в Його придатності та освіті. Це схоже на те, як фарисеї ставили під сумнів владу Ісуса.

▣ **"Звідки в Нього оце?"** Всі дивувалися мудрості, силі та владі Ісуса. В дитинстві Ісус був таким само, як інші сільські діти, і тому різні групи людей питали, звідки в Нього ці здібності. Великі мудрість та влада Ісуса були очевидними для всіх!

▣ **"І що за чуда, що стаються руками Його?"** Чутки про чудеса Ісуса дійшли до мешканців Назарета, що знаходився лише в 32 км від Капернаума.

6:3 "Хіба ж Він не тесля" Слово «тесля» може означати «ремісник», а саме майстер, що займається обробкою деревини, металу або каміння. Юстин казав, що це слово означає особу, що виробляє плуги та ярма (Justin, *Dial.* 88:8). Видно, Ісус став теслю Назарета після передчасної смерті Йосипа.

▣ **"син Маріїн"** Ця фраза, як і «Нього», «Йому» і «Його» в Мр. 6:2, могла виражати зневагу. Мешканці міста мабуть знали про вагітність Марії. Ориген каже, що в оригіналі тексту було написано «син теслі та Марії», адже згадка імені матері була дуже незвичною. Дехто робить такий висновок із Ів. 8:41, що це було пов'язано це з чутками про те, що Ісус – незаконнонароджений син римського солдата. Причиною більшості різночитань цього тексту є богословські упередження переписчиків, які боялися, щоб паралельна фраза в Матвія «син теслі та Марії» (пор. Мт. 13:55) не кинула тінь на доктрину народження Ісуса від незайманої діви.

▣ **"брат"** Це свідчить про те, що дитинство Ісуса було звичайним (пор. Лк. 2:40,52), а також про те, що Марія мала й інших дітей. Серед згаданих братів та сестер Ісуса (пор. Мт. 13:55-56) двоє стали авторами новозавітних послань: Яків та Юда.

NASB	«нарікали на Нього»
NKJV	«ображалися на Нього»
NRSV	«нарікали на нього»
TEV	«відрікалися від Нього»
NJB	«не хотіли приймати Його»

Тут вжито слово *skandalon*, що означає «пастку з принадою». З цього грецького слова походить наше «скандал».

У Старому Заповіті це поняття має велике месіанське значення (пор. Пс. 118:22; Іс. 8:14; 28:16). Мешканці Назарета, як і релігійні лідери, не могли подолати свої упередження (пор. Мр. 6:4).

6:4 "Пророка" 4-й вірш був популярною приказкою часів Ісуса. Звичайно, Ісус був не тільки пророком, але Мойсей називав «Пророком» грядущого Божого обранця (пор. Повт. Зак. 18:15,18).

6:5 "Він тут учинити не міг чуда жадного" Це не значить, що Ісус не мав для цього сили. Ісус Сам обмежував Своє служіння. У паралельному тексті Мт. 13:58 замість «учинити не міг» сказано «не вчинив». Ісус не дивився на обличчя і не мав улюбленців. В Лк. 7:11-14 ми бачимо, що Ісус не завжди вимагав відгуку віри, але в більшості випадків це було Його вимогою. Віра в Бога та в Ісуса відчиняє двері до духовного світу. І не так важливо наскільки сильно людина вірить, як те, в Кого вона вірить!

▣ **"тільки деяких хворих, руки поклавши на них, уздоровив"** Див. Спеціальну тему до Мр. 7:32.

6:6a

NASB	«Він дивувався їхньому невірству»
NKJV	«Він дивувався через їхнє невірство»
NRSV	«Він був вражений їхнім невірством»
TEV	«Віс був дуже здивований тим, що люди не мали віри»
NJB	«Він був вражений їхнім маловірством»

Це імперфект активного стану дійсного способу, що вказує на повторювану дію. Ісус був вражений сліпотою та запеклістю людей (в Назареті Ісуса двічі не приймали, пор. Лк. 4:16-31). Хоча вони стояли перед великою істиною, навіть перед чудесами й ознаками (пор. Мр. 6:2), вони не хотіли вірити (пор. Іс. 6:9-10).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 6:6b-13

⁶І ходив Він по селах навкруг та навчав. ⁷І, закликавши Дванадцятьох, зачав їх по двох посилати, і владу їм дав над нечистими духами. ⁸І звелів їм нічого в дорогу не брати, крім палиці тільки самої: ні торби, ні хліба, ані мідяків у свій черес, ⁹а ходити в сандалях, і двох убрань не носити. ¹⁰І промовив до них: Коли ви де ввійдете в дім, залишайтеся там, аж поки не вийдете звідти. ¹¹А як місто яке вас не прийме, і не послухають вас, то, виходячи звідти, обтрусить порошок, що в вас під ногами, на свідчення супроти них. Поправді кажу вам, легше буде Содому й Гоморрі дня судного, аніж місту тому! ¹²І вийшли вони, і проповідували, щоб каялися. ¹³І багато вигонили демонів, і оливою хворих багато намащували і вздоровляли.

6:7 "зачав їх по двох посилати" Це слово мабуть означає конкретне доручення, а не загальне покликання.

▣ **"по двох"** Можливо, це пов'язане з вимогою двох свідків для підтвердження будь-якої справи (пор. Повт. Зак. 19:15). Це може навіть мати соціологічну сторону. Ті два свідки йшли в вороже духовне та культурне середовище.

▣ **"і владу їм дав над нечистими духами"** У паралельному тексті Лк. 9:1 додано «і вздоровляти недуги». А в паралельному тексті Мт. 10:8 додано фразу «Уздоровляйте недужих, воскрешайте померлих, очищайте прокажених, виганяйте демонів». Всі ці дії є старозавітними месіанськими знаками Божого піклування, Божої сили та Його майбутнього Царства. Див. Спеціальну тему до Мр. 1:25.

Сила і влада Ісуса може передаватися Його послідовникам. Звичайно, у взаєминах між Ісусом та Дванадцятьма апостолами ця сила була особливо інтенсивною, але церква теж володіє Божою силою. Де ж ця сила в наші дні? Здається, що ці ознаки сили служать підтвердженням євангельської вістки й довіри до проповідника Євангелія. Так було і все ще є сьогодні. Однак в народах, де євангельська вістка вже вкоренилася, віруючі повинні ходити вірою, а не видінням; довіряти Богові, а не вимагати чудес (пор. Ів. 4:48). Чудеса не вирішують проблем віри! Також цілком можливо, що Бог судить «теплу» церкву тим, що вона зовні здається успішною, але в дійсності не є ефективною.

У дні Ісуса та Апостолів було багато чудес і ознак, а також зросла активність демонів та ангелів. Така духовна активність беззаперечно буває в усі часи, але вона значно збільшилася за часів першого пришествя Ісуса і знову збільшиться за часів Його другого пришествя.

Я радію проявам ознак Божої любові й сили (дари діють і зараз), але я вірю в євангельські істини, незалежно від того, чи є фізичні підтвердження, чи їх немає. Чудеса і ознаки можуть бути обманними (пор. Мт. 24:24; 2Сол. 2:9; Об. 13:13; 16:14; 19:20). Віруючі не повинні вимагати підтвердження! «Дитяча» віра є духовно вищою від надприродних ознак та чудес.

6:8 "звелів їм нічого в дорогу не брати, крім палиці тільки самої" Це записано в усіх Синоптичних Євангеліях, але трохи по-різному. У Мт. 10:9-11 це розуміється як «не купуйте ще одну палицю». Лк. 9:3 схоже на Мт. 10:10, але випущена фраза «не беріть» з Мт. 10:9. Всі мандрівники ходили з палицею для захисту. Суть цих наказів полягає в тому, щоб ці місіонери цілком поклалися на Боже забезпечення (і фізично, і духовно), а не на самих себе.

Для повного опису розбіжностей між текстами в Євангеліях від Матвія, від Марка та від Луки стосовно того, що учням слід або не слід брати з собою в місіонерську подорож, див. «Важкі вислови в Біблії» (*Hard Sayings of the Bible*), стор. 422-424.

▣ **"торби"** Мабуть мається на увазі щось схоже на рюкзак.

▣ **"мідяків у свій черес"** Можливо, мається на увазі пояс для грошей.

6:9 "двох убрань не носити" Мова йде про верхній одяг, що використовувався як покривало для сну. Ісус велить учням не брати додаткового одягу (тобто не готуватися до різних обставин).

6:10 "залишайтеся там, аж поки не вийдете звідти" Вони не повинні були шукати кращих умов проживання. Вони повинні були залишатися в першому домі, де їх приймали з вірою.

6:11 "як місто яке вас не прийме, і не послухають вас" Досл. «будь-яке місце» – це може означати будь-яке місто або синагогу. Дослівно тут вжите слово «прийме», але воно має відтінок значення «ласкаво прийме».

▣ **"обтрусіть порошок, що в вас під ногами, на свідчення супроти них"** Це видимий символ близького суду та відлучення (пор. Дії 13:51; і подібна дія в Мр. 18:6). В іудеїв був звичай, входячи з Самарії в Юду, обтрусувати порошок під ногами.

▣ Речення «Поправді кажу вам, легше буде Содому й Гоморрі дня судного, аніж місту тому!» в Мр. 6:11 є в рукописі А та в багатьох пізніших грецьких мінускульних рукописах і в англійському перекладі NKJV, але в більшості перекладів його немає, тому що воно відсутнє в оригіналі. Мабуть, воно взято з Мт. 10:15.

6:12 "вони... проповідували, щоб каялися" Покаяння є суттєво важливим для стосунків із Богом, що ґрунтуються на вірі (пор. Мт. 3:2; 4:17; Мр. 1:15; 6:12; Лк. 13:3,5; Дії 2:38; 3:19; 20:21). В єврейській мові це слово означало зміну дій, а в грецькій – зміну думок. Покаяння – це готовність замінити своє егоцентричне існування на життя, яким керує Бог. В покаянні людина відмовляється коритися своєму «я» та залишатися у нього в рабстві. По суті, це нове ставлення, новий світогляд, служіння новому пану. Покаяння – це воля Бога для кожної людини, створеної за образом Божим (пор. Єз. 18:21,23,32; Лк. 13:1-5; та 2Петр. 3:9).

Новозавітний текст, в якому найкраще відображені різні грецькі слова, що означають покаяння, – це 2Кор. 7:8-12.

1. *lureō*, «смуток» або «сум» у 2Кор. 7:8 (двічі), 9 (тричі), 10 (двічі), 11
2. *metamelomai*, «змінити почуття», 2Кор. 7:8 (двічі), 9
3. *metanoēō*, «покаятися», «змінити думки», 2Кор. 7:9, 10

Справжньому покаянню (*metanoēō*) протиставлено фальшиве покаяння (*metamelomai*) (пор. Юда, Мт. 27:3; та Ісав, Євр. 12:16-17).

З богословської точки зору, справжнє покаяння пов'язано з

1. проповіддю Ісуса про умови нового завіту (пор. Мт. 4:17; Мр. 1:15; Лк. 13:3,5)
2. апостольськими проповідями в Діях святих апостолів (*kerygma*, пор. Дії 3:16,19; 20:21)
3. суверенним Божим даром (пор. Дії 5:31; 11:18 та 2Тим. 2:25)
4. загибеллю (пор. 2Петр. 3:9). Покаяння не є чимось необов'язковим!

Див. Мр. 1:4, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОКАЯННЯ У СТАРОМУ ЗАПОВІТІ».

6:13 "багато вигонили демонів, і оливою хворих багато намащували і вздоровляли" Зауважте, що в Новому Заповіті проводиться розмежування між хворобою та демонічною одержимістю. Див. примітку до Мр. 1:25с.

▣ **"і оливою хворих багато намащували"** Олива використовувалася в різних значеннях: (1) як ліки (пор. Як. 5:14); (2) як символ Святого Духа, особливо в Старому Заповіті стосовно царів, священників та пророків; і (3) як психологічний засіб для усвідомлення Божої присутності. Ісус використовував чимало різних засобів для допомоги зціленню людей.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «"ПОМАЗАННЯ" В БІБЛІЇ» (єврейське дієслово, BDB 602, KB 643 I; іменник, BDB 603) (SPECIAL TOPIC: "ANOINTING" IN THE BIBLE [Hebrew VERB, BDB 602, KB 643 I; NOUN, BDB 603])

- А. Використання для прикраси (BDB 691 I. пор. Повт. Зак. 28:40; Рут 3:3; 2Сам. 12:20; 14:2; 2Хр. 28:15; Дан. 10:3; Мих. 6:15)
- Б. Використання для гостей (BDB 206, пор. Пс. 23:5; Лк. 7:38,46; Ів. 11:2)
- В. Використання для зцілення (BDB 602, пор. Іс. 61:1; Мр. 6:13; Лк. 10:34; Як. 5:14) [вжито в гігієнічному значенні в Єз. 16:9]
- Г. Використання для підготовки до похорон (пор. Мр. 16:1; Ів. 12:3,7; 19:39-40; див. 2Хр. 16:14, але без ДІЄСЛОВА «помазувати»)
- Д. Використання в релігійному значенні (помазання речі, BDB 602, пор. Бут. 28:18; 31:13 [стовп]; Вих. 29:36 [жертівник]; Вих. 30:26; 40:9-16; Лев. 8:10-13; Чис. 7:1 [скинія])
- Е. Використання під час призначення керівників
  1. Священники
    - а. Аарон (Вих. 28:41; 29:7; 30:30)
    - б. Сини Аарона (Вих. 40:15; Лев. 7:36)
    - в. стандартна фраза або титул (Чис. 3:3; Лев. 16:32)
  2. Царі

- а. помазання Богом (пор. 1Сам. 2:10; 2Сам. 12:7; 2Цар. 9:3,6,12; Пс. 45:7; 89:20)
  - б. пророками (пор. 1Сам. 9:16; 10:1; 15:1,17; 16:3,12-13; 1Цар. 1:45; 19:15-16)
  - в. священниками (пор. 1Цар. 1:34,39; 2Цар. 11:12)
  - г. старцями (пор. Суд. 9:8,15; 2Сам. 2:7; 5:3; 2Цар. 23:30)
  - д. помазання Ісуса як месіанського Царя (пор. Пс. 2:2; Лк. 4:18 [Іс. 61:1]; Дії 4:27; 10:38; Євр. 1:9 [Пс. 45:7])
  - е. послідовників Ісуса (пор. 2Кор. 1:21; 1Пв. 2:20,27 [chrisma])
3. можливо, пророків (пор. 1Цар. 19:16; Іс. 61:1)
4. невіруючі інструменти Божественного визволення
- а. Кір (пор. Іс. 45:1)
  - б. Цар Тира (пор. Єз. 28:14, де він вживає метафори Еденського саду)
5. термін або титул «Месія» означає «Помазаник» (BDB 603), пор. Пс. 2:2; 89:38; 132:10

Дії 10:38 – у цьому вірші в помазанні беруть участь усі три особи Божества. Ісус був помазаний (пор. Лк. 4:18; Дії 4:27; 10:38). Цей концепт поширюється на всіх віруючих (пор. 1Пв. 2:27). Помазаник тепер став численними помазаниками! Це схоже на Антихриста та антихристів (пор. 1Пв. 2:18). Старозавітня символічна дія фізичного помазання олією (пор. Вих. 29:7; 30:25; 37:29) відноситься до тих, кого Бог покликав та підготував для особливого завдання (тобто пророків, священників та царів). Слово «Христос» – то переклад єврейського «помазаник» або Месія.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 6:14-16

¹⁴І прочув про Ісуса цар Ірод, бо ім'я Його стало загально відоме, і сказав, що то Іван Христитель із мертвих воскрес, і тому творяться чуда від нього. ¹⁵Інші впевняли, що Ілля Він, а знов інші казали, що пророк, або як один із пророків. ¹⁶А Ірод, прочувши, сказав: Іван, якому я голову стяв був, оце він воскрес!

6:14 "цар Ірод" Офіційним титулом Ірода Антипи був не «цар», але «тетрарх», тобто «правління чотирьох». Він був сином Ірода Великого від жінки-самарянки. Він правив Персеєю та Галілеєю від 4 р. до н.е. до 39 р. н.е., коли його заслали за те, що він прохав кесаря зробити його царем. Див. Мр. 1:14, Спеціальна тема: «Родина Ірода Великого».

▣ **"сказав, що то Іван Христитель із мертвих воскрес"** Тут відображається віра фарисеїв в тілесне воскресіння (пор. Дії 23:6; 24:21; Євр. 6:2). Це була ще одна спроба пояснити силу і владу Ісуса (релігійні лідери пояснювали це силою сатани або демонів; мешканці рідного міста Ісуса не приймали це тому, що з дитинства були знайомі з Ісусом; а ці люди пояснювали це як появлення воскреслого Івана Христителя або якогось іншого старозавітного пророка.

6:15 "Ілля" Це вказує на месіанський характер служіння Ісуса. Це ім'я пов'язане з конкретними пророцтвами в Мал. 3:1-2 та 4:5-6.

▣ **"пророк, або як один із пророків"** Це вказує на те, що люди відчували в Його вченні нову владу, якої не було в Ізраїлі протягом століть, від часів Малахії (або автора книги Хронік). Тут також відображене пророцтво Мойсея про Месію у Повт. Зак. 18:15 і далі, де сповіщається прихід пророка, подібного до Мойсея.

6:16 "якому я голову стяв був" Це вказує на муки совісті Ірода (пор. Мт. 14:10; Лк. 9:9) і на те, що Ірод не знав про стосунки між Іваном та Ісусом.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 6:17-29

¹⁷Той бо Ірод, пославши, схопив був Івана, і в в'язниці закув його, через Іродіяду, дружину брата свого Филипа, бо він одружився був із нею. ¹⁸Бо Іван казав Іродові: Не годиться тобі мати за дружину жінку брата свого! ¹⁹А Іродіяда лютилась на нього, і хотіла йому смерть заподіяти, та не могла. ²⁰Бо Ірод боявся Івана, знаючи, що він муж праведний і святий, і беріг його. І, його слухаючи, він дуже бентежився, але слухав його залюбки. ²¹Та настав день догідний, коли дня народження Ірод справляв був бенкета вельможам своїм, і тисячникам, і галілейській старшині, ²²і коли прийшла дочка тієї Іродіяди, і танцювала, і сподобалася Іродові та присутнім із ним при столі, тоді цар промовив до дівчини: Прости мене, чого хочеш, і дам я тобі! ²³І поклявся він їй: Чого тільки від мене попросиш, то дам я тобі, хоча б і півцарства мого! ²⁴Вона ж вийшла, і спиталася матері своєї: Чого маю просити? А та відказала: Голови Івана Христителя... ²⁵І зараз квапливо вернулася вона до царя, і просила, говорячи: Я хочу, щоб дав ти негайно мені на полумиску голову Івана Христителя! ²⁶І засмутився цар, але через клятву й з-за тих, що з ним були при столі, не схотів їй відмовити. ²⁷І цар зараз послав вояка, і звелів принести Іванову голову. ²⁸І пішов він, і стяв у в'язниці Івана, і приніс його голову на полумисковій, і дівчаті віддав, а дівча віддало її своїй матері... ²⁹А коли його учні зачули, то прийшли, і взяли його тіло, і до гробу поклали його.

6:17-29 Ця розповідь не є хронологічною. Її вставлено для того, щоб пояснити Мр. 6:14.

6:17 "Іродіяду" Іродіяда була дружиною Филипа, брата Ірода Антипи (пор. Мт. 14:3). Вони жили в Римі. Вона також була племінницею Антипи через Арістобула. Антипа «відбив» її від Филипа й одружився на ній.

Згідно з Йосипом Флавієм («Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities of the Jews* 18.5.4]), Іродіяда була дружиною Ірода, сина Ірода Великого (матір'ю якого була Маріамна, донька первосвященника). Йосип Флавій також повідомляє, що донька Іродіяди Саломія пізніше вийшла заміж за Филипа. Можливо, Ірода називали Іродом Филипом.

6:18 Ці стосунки порушували Лев. 18:16; 20:21.

6:19 "Іродіяда лютилась на нього" Це дієслово стоїть в часі імперфекта. Вона мабуть багато разів підіймала це питання перед Іродом Антипою. Ірод захищав (час імперфекта) Івана від неї (Мр. 6:20).

6:20 "Ірод боявся Івана" Він боявся тому, що Іван був святим чоловіком. У Мт. 14:4 сказано, що він боявся Івана тому, що той був шанованим в народі. Ірод був боягузом і всього боявся: Івана, Іродіяди, гостей... тільки шкода, що він не боявся Бога!

6:21 Там біли присутні три групи гостей: (1) представники державної влади; (2) військові начальники; та (3) тамошні багаті та впливові начальники.

▣ **"його слухаючи"** Ірод або наказував приводити до нього Івана, або сам ішов до його камери в Махаерусі (на східному березі Мертвого моря, пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities* 18.5.2]).

▣ **"він дуже бентежився, але слухав його залюбки"** Це вказує на парадокс людини, яка відчуває тягу до істини, але не приймає світла (пор. Ів. 3:19-21).

▣ Іродіяда чекала на слушну нагоду, і ось така нагода з'явилася – бенкет, п'янка, похитливий танок і неймовірна обіцянка Ірода.

6:22 "дочка тієї Іродіяди" Йосип Флавій назвав її Саломією, донькою Филипа.

▣ **"танцювала"** Жінці такого соціального положення не подобало танцювати на такому бенкеті. Такі розпусні танці зазвичай виконували проститутки або професійні танцівниці.

▣ **"Проси в мене, чого хочеш, і дам я тобі!"** Ірод сказав це в присутності своїх службовців і не міг взяти свої слова назад (пор. Мр. 6:21,26).

6:23 "поклявся він їй" Він поклявся Божим іменем, щоб підсилити свою клятву.

6:24 Цей вірш підтверджує приховані наміри й задум її матері (пор. Мр. 6:28b).

6:26 Бажання Ірода скласти гарне враження на своїх друзів та рідних пересилило його страх (*perilupos*, що означає надмірний смуток, пор. Мт. 26:38; Мр. 14:34).

6:27 "вояка" Це латинське слово означає особливого охоронця. Спочатку воно означало шпигуна, але з часом стало означати ката (Сенека). В Євангелії від Марка більше латинських слів та виразів, ніж в будь-якому іншому Євангелії. Напевне, воно було написано особливо для римлян.

▣ **"у в'язниці"** Йосип Флавій в «Юдейських старожитностях» (Josephu, *Antiquities* 18.5.2) розповідає про те, що ця в'язниця знаходилася в фортеці Ірода під назвою Махаерус, поблизу Мертвого моря в Моаві.

6:29 Іван Христитель явно перебував у Божій волі. Однак його служіння тривало приблизно вісімнадцять місяців. Хоча дійсною причиною його смерті був хитрий задум лихої жінки, Бог керує історією згідно з власними цілями. Цей вірш також відображає юдейське розуміння достойного поховання.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 6:30-44

³⁰І походилися до Ісуса апостоли, і розповіли Йому все, як багато зробили вони, і як багато навчили. ³¹І сказав Він до них: Ідіть осібно самі до безлюдного місця, та трохи спочиньте. Бо багато народу приходило та відбувало, аж навіть не мали коли й поживитись. ³²І відпливли вони човном окремо до місця безлюдного. ³³І побачили їх, коли плинули, і багато-хто їх розпізнали. І пішки побігли туди з усіх міст, та й їх випередили. ³⁴І, як вийшов Ісус, Він побачив багато народу, і змилювався над ними, бо були, немов вівці, що не мають пастуха. І зачав їх багато навчати. ³⁵І, як минуло вже часу доволі, підійшли Його учні до Нього та й кажуть: Це місце безлюдне, а година вже пізня. ³⁶Відпусти їх, нехай підуть в осади та села близькі, і куплять собі чого їсти. ³⁷А Він відповів і сказав їм: Дайте їсти їм ви. Вони ж відказали Йому: Чи ми маємо піти та хліба купити на двісті динаріїв, і дати їм їсти? ³⁸А Він їх запитав: Скільки маєте хліба? Ідіть, побачте! І розізнавши, сказали: П'ять хлібів та дві риби. ³⁹І звелів їм усіх на зеленій траві посадити один біля одного. ⁴⁰І розсілись рядами вони, по сто та по п'ятдесят. ⁴¹І Він узяв п'ять хлібів та дві риби, споглянув на небо, поблагословив, і поламав ті хліби, і дав учням, щоб клали перед ними, і дві риби на всіх поділив. ⁴²І всі їли й наїлися! ⁴³А з кусків позоставих та з риб назбирали дванадцять повних кошів. ⁴⁴А тих, хто хліб споживав, було тисяч із п'ять чоловіка!

6:30 "апостоли" В Євангелії від Марка це слово вжите лише один раз, лише тут. Він звичайно називає їх «учнями». Слово «апостол» походить від грецького слова, що означає «посилати» (*apostellō*). Ісус обрав Собі дванадцять учнів, щоб вони були з Ним особливо, і Він назвав їх «апостолами» (пор. Лк. 6:13). Це дієслово часто вживається у фразах, де мова йде про те, що Ісус посланий від Отця (пор. Мт. 10:40; 15:24; Мр. 9:37; Лк. 9:48; Ів. 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21). В іудейських джерелах це слово вживалося стосовно людини, посланої

офіційним представником іншої, подібно «послу». В цій місіонерській подорожі вони заміщали Ісуса. Ісус надавав їм Свою силу і владу.

▣ **"розповіли Йому"** Це входило до навчання Ісуса. Він навчав їх, показував, що і як слід робити, посилав їх та слухав їхні доповіді. Так вони вчилися. Див. книгу Роберта Коулмена «Генеральний план євангелізації» (Robert Coleman, *The Master Plan of Evangelism*), в якій описано та застосовано метод навчання Ісусом Його учнів/апостолів.

6:31 Як Ісус мав потребу віддалятися від натовпу (пор. Мр. 3:20), так і Його учні тепер мали таку потребу. Люди приходили до них за допомогою цілодобово. Їхнє навчання ще не завершилося. Їм необхідно було трохи побути насамоті й відпочити!

6:32 "човном" Це слово зазвичай означало велике рибальське судно, що вмещало до тринадцяти осіб (пор. Мт. 4:21-22; 823; Дії 21:2-3), але воно також могло означати й малі човни (пор. Лк. 5:2).

6:33 "пішки побігли туди з усіх міст" Ви можете уявити собі великий натовп хворих, кульгавих та просто зацікавлених людей, що біжать по берегу озера? Ці люди були у відчаї.

6:34 "змилювався над ними" Ісус завжди мав час для нуждених людей (пор. Мт. 9:36).

▣ **"немов вівці, що не мають пастуха"** Ця метафора має старозавітну основу (пор. Чис. 27:17; Єз. 34:5; Зах. 13). Це може бути завуальоване посилення на слова Ісуса в Ів. 10.

▣ **"зачав їх багато навчати"** Відповіддю Ісуса на потреби натовпу було навчання. Вони потребували не лише тілесного, але й духовного зцілення. Ісус задовольняв обидві потреби (пор. Мт. 14:14).

6:35 "Це місце безлюдне" Це те саме «безлюдне» місце, про яке йшлося в Мр. 6:31.

6:37 "Дайте їсти їм ви" Ісус випробовував віру учнів. Вони вірно оцінили проблему, тепер треба було задовольнити її!

▣ **"двісті динарійів"** Один динарій був одноденною платою за роботу робітника (пор. Мт. 20:2) або службу воїна.

6:38 "П'ять хлібів та дві риби" Їм не вистачало їжі навіть для самих себе. Ісус скористався цією нагодою, щоб показати учням, що якщо вони довірять Йому те, що мають, в них буде достатньо і навіть більш, ніж достатньо!

6:39 "посадити один біля одного" Ця ідіома (досл. *sumpīnō, sumpīnō* – група, група) означає «готуйтеся до їжі!» Ісус, здається, наказує учням організувати народ таким чином, щоб можна було роздати їм їжу.

▣ **"на зеленій траві"** Ця деталь вказує на розповідь очевидця – Петра. Цей опис також схожий на час, близький до свята пасхи навесні.

6:41 "споглянув на небо" Іудеї зазвичай молилися стоячи на ногах, з піднятими руками й головою та розплющеними очима. Ісус показував, що джерелом Його влади був Небесний Отець.

▣ **"поламав... і дав"** Ці дієслова стоять в часі аориста та в часі імперфекта. Чудо примноження сталося в руках Ісуса.

У паралельному тексті – в 6-й главі Євангелія від Івана – богословські очікування цих людей пояснюються відкрито. Іудеї часів Ісуса очікували Месію, який забезпечить їх їжею, як Мойсей в роки

блукання в пустелі (пор. Ів. 6:30-40). Ісус дав їм ознаку, якої вони вимагали, але вони не могли або не бажали бачити її.

6:42 Саме ця фраза вжита в Септуагінті (грецькому перекладі Старого Заповіту), де йдеться про те, що Божий народ наївся манною та перепелицями (пор. Пс. 78:29; 105:40). Цю старозавітну тему розвинуто в Ів. 6:30-40, де Ісус здійснює очікування рабинів та насичує людей їжею, як колись Мойсей. Ісус – новий Мойсей; Його спасіння – новий «вихід»; і Він приніс новий вік достатку (пор. Пс. 132:15; Іс. 49:10).

6:43 "з кусків позосталих та з риб назбирали дванадцять повних кошів" Це вказує на те, що Ісус не годував їх щодня чудесами. Вони мали зберегти залишки їжі на майбутнє.

Деякі коментатори (Вільям Барклі [William Barclay]) відкидають елемент чуда і стверджують, що хлопчик поділився своїм обідом (пор. Ів. 6:9), а тоді й інші люди, побачивши це, поділилися своїми обідами. Але в такому разі виникає питання, звідки з'явилися дванадцять кошів позосталих кусків? Наші упередження впливають на наше тлумачення так само, як у дні Ісуса на людей впливали їхні упередження!

6:44 "тисяч із п'ять чоловіка" Вони пройшли чималу відстань (пор. Мр. 6:33) і були в безлюдному місці (пор. Мр. 6:32). Серед них, мабуть, було не так багато жінок та дітей. Точна кількість людей нам невідома. Ми знаємо лиш те, що їх було дуже багато!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 6:45-46

⁴⁵І зараз звелів Своїм учням до човна сідати, і на той бік поплинути до Віфсаїди, раніше Його, поки Сам Він відпустить народ. ⁴⁶І Він їх відпустив, та й пішов помолитись на гору.

6:45 "Віфсаїди" Назва Віфсаїда означає «дім світла». Це місто знаходилося на західному березі озера.

▣ **"Сам Він відпустить народ"** У паралельному тексті в Ів. 6 дається набагато більше інформації про реакцію того народу. Марк виділяє навчання учнів та милосердя Ісуса, але Іван розповідає про те, як Ісус здійснив очікування іудеїв щодо Месії, Який годуватиме юдеїв, як Мойсей (тобто манною). Вони намагалися зробити Його царем. Це вказує на їхнє нерозуміння місії Ісуса (як її не розуміли і Його учні, члени сім'ї та релігійні лідери).

6:46 "пішов помолитись на гору" Ісус мав регулярний час молитви. Це особливо чітко видно в Євангелії від Луки. Ісус знав, що люди неправильно зрозуміють це чудо. Як Він не хотів прославитися цілителем, так Він не хотів і прославитися годувальником (пор. Ів. 6:15). Ісус прийшов, щоб відкрити Отця, але народ не міг і не хотів цього бачити. Це в якомусь сенсі було здійсненням спокуси сатани в пустині хлібом (надприродні насичення народу, пор. Мт. 4:3-4).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 6:47-52

⁴⁷А як вечір настав, човен був серед моря, а Він Сам один на землі. ⁴⁸Коли ж Він побачив, як вони веслуванням мордуються, бо вітер їм був супротивний, о четвертій сторожі вночі підійшов Він до них, по морю йдучи, і хотів їх минути. ⁴⁹А вони, як побачили, що йде Він по морю, подумали, що то мара, та й стали кричати, ⁵⁰бо Його всі побачили та налякались. А Він зараз до них обіззався й сказав їм: Будьте смілі, це Я, не лякайтесь! ⁵¹І ввійшов Він у човен до них, і вітер зтих. А вони здивувалися дуже в собі, ⁵²бо не зрозуміли чуда про хліби, бо серце їхнє було затверділе.

6:48 "Коли ж Він побачив, як вони" Незрозуміло, чи (1) Він бачив їх фізично, чи (2) мав надприродне знання.

▣ "веслуванням мордуються" Важко було грести супроти вітру.

▣ "о четвертій сторожі вночі" Згідно з римським часом, це був проміжок між 3:00 та 6:00 ранку.

▣ "підійшов Він до них, по морю йдучи" Це було чергове чудо Ісуса, здійснене для того, щоб зміцнити віру учнів. Вони були свідками Його сили і влади в різних випадках, але все ще не розуміли, боялися (пор. Мр. 6:49-50) та дивувалися (пор. Мр. 6:51).

Можливо, це чудо повинно було стати здійсненням Йова 9:8; 38:16; Пс. 77:19; та Іс. 43:16. Ісус робив те, що в Старого Заповіту було зображено як Божі дії (пор. Мр. 6:52).

▣ "і хотів їх минути" Схоже, ця фраза не відповідає контексту, хіба що в разі, якщо вона пов'язана з Йовом 9:8 та 11! У примітці TEV написано «прилучитися до них». В Лк. 12:32 та 17:7 це дієслово має таку конотацію.

6:49 "мара" Буквально «фантом», як в Мт. 14:26. Це дуже сильне слово, що означає «психічний та духовний непокій і плутанину» (пор. «Грецько-англійський лексикон» Бауера, Арндта, Гінґріха та Данкера [The Greek-English Lexicon of Bauer, Arndt, Gingrich, and Danker], стор. 805).

6:50 "Будьте смілі" Це теперішній час активного стану наказового способу, який дуже часто використовував Ісус (пор. Мт. 9:2,22; 14:27; Мр. 6:50; 10:49; Ів. 16:33; Дії 23:11).

▣ "не лякайтесь" Це теперішній час медіального стану (депонент), який також часто використовував Ісус (пор. Мт. 14:27; 17:7; 28:10; Мр. 6:50; Лк. 5:10; 12:32; Ів. 6:20; Об. 1:17). Тут Ісус може знову пов'язуватися з Мойсеєм (пор. Вих. 14:13; 20:20). Ісус був новим Мойсеєм або новим Божим промовцем (пор. Бут. 15:1; Єг. 8:1).

6:51 Кидається в очі відсутність тут розповіді про те, як Петро ходив (і тонув) по воді (пор. Мт. 14:28-31). У «Розгляді слів в Новому Заповіті» А.Т. Робертсона (А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, Том I, стор. 319) відзначається, що «Петро, мабуть, не любив розповідати цю історію».

6:52 "бо не зрозуміли" Вони дуже повільно вчилися. Ісус ставився до них з величезним терпінням. Мене це дуже підбадьорює!

▣ "серце їхнє було затверділе" Це дієприкметник перфекта пасивного стану. Тут ми маємо справу з важким богословським поняттям. Чи значить це (пасивний стан), що їхній розум закрив Бог або Дух? Напевне, це ідіома, що означає їхні власні упередження та юдейські традиції, що осліпили їх, так що вони не могли бачити очевидних істин в словах та діях Ісуса (пор. Мр. 8:17-18). Цей «чоловік» просто не відповідав жодній з відомих їм категорій (пор. Мр. 4:13,40; 7:18). Це часто повторювана тема в Євангелії від Марка. Див. Мр. 2:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЕРЦЕ».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 6:53-56

⁵³Перепливши ж вони, прибули в землю Генісаретську й причалили. ⁵⁴І, як вони повиходили з човна, люди зараз пізнали Його, ⁵⁵і порозбігались по всій тій околиці, і стали на ложах недужих приносити, де тільки прочули були, що Він є. ⁵⁶І куди тільки Він прибував до сіл, чи до міст, чи до осель, клали недужих на майданах, і благали Його, щоб могли доторкнутись хоч краю одежі Його. І хто тільки до Нього доторкувався, той був uzдоровлений!

6:55 Тут ми бачимо потребу і хаос, а також співчуття і силу Ісуса. Водночас це також був урок про пріоритет людей. Ісус завжди мав для них час.

6:56 "краю одежі Його" Маються на увазі Його «молитовне покривало» (пор. Чис. 15:38-40; Повт. Зак. 22:12). Ці люди були у відчаї, вірили в забобони і думали лише про себе.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Як ви вирішуєте проблему розбіжностей між різними Євангеліями?
2. Чому було так багато думок щодо особи Ісуса?
3. Чи було воскресіння незвичайним уявленням в дні Ісуса?
4. Чому Бог дозволив лихій жінці добитися смерті такого великого чоловіка, як Іван Христитель?
5. Чому Ісус притягував до Себе такий великий натовп?
6. Чому Ісус нагодував 5000 чоловік?
7. Як учення Ісуса було пов'язане з Його зціленням?

Copyright © 2013 Bible Lessons International

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 7

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Передання старших	Занечищення відбувається зсередини	Передання старших	Вчення прашурів	Передання фарисеїв
7:1-13	7:1-23	7:1-8	7:1-2 7:3-4 7:5 7:6-7 7:8	7:1-13
		7:9-13	7:9-13	
			Що робить людину нечистою	Про чисте й нечисте
7:14-23		7:14-16 7:17-23	7:14-16 7:17-19 7:20-23	7:14-16 7:17-23
Жінка-сирофінікіянка	Язичниця демонструє віру	Жінка-сирофінікіянка	Віра жінки	Донька сирофінікіянки зцілюється
7:24-30	7:24-30	7:24-30	7:24-27 7:28 7:29 7:30	7:24-30
Глухонімиий чоловік зцілюється	Ісус зцілює глухого немову	Зцілення	Ісус зцілює глухонімого	Зцілення глухого чоловіка
7:31-37	7:31-37	7:31-37	7:31-34 7:35-37	7:31-37

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на

фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ПАРАЛЕЛЬНІ ТЕКСТИ В СИНОПТИЧНИХ ЄВАНГЕЛІЯХ

- А. Мр. 7:1-23 є паралельним до Мт. 15:1-20
- Б. Мр. 7:24-30 є паралельним до Мт. 15:21-28
- В. Мр. 7:31-8:9 є паралельним до Мт. 15:29-38

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 7:1-8

¹І зібрались до Нього фарисеї та деякі з книжників, які прибули із Єрусалиму, ²і побачили, що деякі з учнів Його їли хліб руками нечистими, цебто невмитими. ³Бо фарисеї й усі юдеї, зберігаючи передання старших, не їдять, як старанно не виміють рук; ⁴а вернувшись з ринку, вони ні їдять, поки не вмийються. Багато є й іншого, що вони прийняли, щоб додержувати: миття чаш, і глеків, і мідяного посуду. ⁵І запитали Його фарисеї та книжники: Чому учні Твої не живуть за переданням старших, але хліб споживають руками нечистими? ⁶А Він їм відказав: Добре пророкував про вас, лицемірів, Ісаїя, як написано:

Оці люди устами шанують Мене,
серце ж їхнє далеко від Мене...

⁷Та однак надаремне шанують Мене,
бо навчають наук людських заповідей.

⁸Занехавши заповідь Божу, передань людських ви тримаєтесь: обмиваєте глеки та чаші, і багато такого подібного й іншого робите ви.

7:1 "фарисеї" Вони були найбільш щирими віруючими тих часів, найкращими людьми в народі. Записано багато розмов Ісуса з фарисеями (пор. Мр. 7:5-8; 11:27-33; 12:13-17). Див. детальну примітку до Мр. 2:6.

▣ **"деякі з книжників... прибули із Єрусалиму"** За Ісусом завжди ходили релігійні лідери, які шукали в Ньому недоліки (пор. Мр. 3:22; Ів. 1:19). Очевидно, то були офіційні представники Синедріону (див. Спеціальну тему до Мр. 12:13) з Єрусалима. Синедріон складався з 70 членів із

1. правлячих родин священників (саддукеїв; див. Спеціальну тему до Мр. 12:18)
2. місцевих релігійних лідерів (фарисеїв)
3. місцевих заможних землевласників

7:2 "руками нечистими, цебто невмитими" Вони вмивали руки не для гігієни, але в релігійних цілях (пор. Мр. 7:4). Вони дуже серйозно ставилися до ритуальної чистоти (пор. Лк. 11:38; Мт. 15:2). Відповідні правила були детально прописані в Талмуді. Суперечка стосувалася Усного передання, що тлумачило Старий Заповіт.

▣ **"нечистими"** Це грецьке слово *koinos* означає «загальний» або «доступний всім». Від цього слова походить назва загального діалекту грецької мови «койне», поширеного в часи Ісуса. Схожим за

значенням є латинський термін «vulgate» («вувльгате», тобто «доступний усім»). В даному контексті це слово означає щось ритуально нечисте через контакт із нечистими речами.

7:3

NASB	«якщо старанно не виміють рук»
NKJV	«якщо не виміють <i>своїх</i> рук особливим чином»
NRSV	«якщо ретельно не виміють рук»
TEV	«якщо не виміють рук належним чином»
NJB	«не вимивши рук до ліктів»

Ця фраза має різночитання в грецьких рукописах. Найпоширенішим варіантом є *pugmē*, тобто «кулак», – воно зустрічається в стародавніх унциальних манускриптах A, B та L; а варіант *pukna* зі значенням «часто» має місце в манускриптах κ, W, а також у Вувльгаті та Пешітті. В деяких стародавніх текстах відсутні вірші Мр. 7:3-4 (рукопис IX століття 037, відомий за грецькою великою літерою дельта, також коптський та сирійський переклади і Діатессарон). UBS⁴ дає 1-му варіанту рейтинг «А» (точно).

Можливо, що цей важкий грецький текст відображає грецький переклад арамейської фрази «якщо вони не виміють рук в (особливому) дзбані» (пор. «Богословський словник Нового Заповіту» під редакцією Герхарда Фрідріха та Джефрі В. Брумлія [*Theological Dictionary of the New Testament*, edited by Gerhard Friedrich and Geoffrey W. Broomiley, Том 6, стор. 916]). Фарисеї взяли старозавітні вимоги до священників, які служили в храмі, та поширили їх на повсякденне життя всіх «істинних» юдеїв. Вони додавали зайве до Закону Мойсея.

Можливе й таке, що це був рабиністичний метод миття рук з кулаками, але це не підтверджується жодним письмовим рабиністичним переданням, хіба що це може вказувати на лиття води на лікті (з опущеними вниз руками), тримаючи долоню в вигляді чаші, щоб потім набраною туди водою знову втерти воду в лікоть.

Слово «вмивати» (*niptō*, пор. Мт. 15:2) зазвичай вживалося в значенні часткового вмивання окремих частин тіла, а не повного купання (*louō*, пор. Ів. 13:10).

▣ **"зберігаючи передання старших"** Ці передання (пор. Гал. 1:14) були записані в Талмуді (а саме в Мішні). Існує дві редакції цих рабиністичних передань. Більш повна версія знаходиться в вавилонському Талмуді, а незавершена версія – в палестинському. Сучасне дослідження цієї літератури ускладнюється тим, що ніхто не впевнений, коли ці тексти були вперше сказані або записані. Пізніше сформувалися дві рабиністичних школи тлумачення: консервативна (Шаммай) та ліберальна (Гіллель). Всі питання обговорювалися на основі цих рабиністичних текстів. Рабини цитували своїх попередників, посилаючись на їхній авторитет.

7:4 "поки не вмиваються" Іудеї поширили закони, що стосувалися входу священників до скинії, на всіх іудеїв (пор. Вих. 30:19). Ці постанови стосувалися ритуальної чистоти. Вони сформувалися протягом довгого часу шляхом розширення та конкретизації левитських правил.

Ця фраза має різночитання в грецьких рукописах. У деяких грецьких текстах

1. дієслово *baptizō* стоїть в аористі медіального стану кон'юнктива (манускрипти A, D, W, а також Вувльгата і сирійські переклади)
2. дієслово *baptizō* стоїть в теперішньому часі пасивного стану дійсного способу (манускрипти F, L)
3. дієслово *rantizō* («кропити») стоїть в аористі медіального стану кон'юнктива (манускрипти κ, B та коптський переклад). Більшість сучасних перекладів беруть за основу 1-й варіант. Можливо, ранні переписчики вставили 3-й варіант, тому що слово *baptizō* на той час уже означало християнське хрещення. UBS⁴ дає варіанту №1 рейтинг «В» (майже точно).

NASB	«та мідяних горщиків»
NKJV	«мідяного посуду і ліжок»

NRSV «бронзових котлів»
TEV «мідяних чаш та ліжок»
NJB «бронзового посуду»

Слово «посуд» є латинського походження. В Євангелії від Марка вжито більше латинських слів, ніж в будь-якій іншій книзі Нового Заповіту. Причина цього може полягати в тому, що це Євангеліє було написано в Римі для римлян.

У грецькому тексті є різночитання. В манускриптах А, D та W додане слово *klinōn* (ліжка), але в манускриптах P⁴⁵, κ, В та L цього слова немає. Можливо, переписчики додали це слово на основі Лев. 15, або переписчики більш пізнього періоду, незнайомі з цим старозавітним текстом, вилучили його, бо не могли зрозуміти, навіщо воно тут стоїть. Ці припущення цікаві, але не мають великого значення для богослов'я.

7:5 "запитали Його" Це дієслово стоїть в часі імперфекта. Це вказує на те, що вони запитували Його знову і знову або почали запитувати Його.

▣ **"не живуть за переданням старших"** Це було для них серйозним релігійним питанням. В юдейській літературі навіть записаний випадок, коли одного рабина відлучили за те, що він як слід не вимив рук. Талмуд, в якому записані думки рабинів щодо розуміння та застосування старозавітних текстів, став «авторитетом».

7:6 "Добре пророкував про вас... Ісаїя" Ісус вірив, що старозавітні тексти, які відносилися конкретно до історичного періоду Ісаї, стосувалися цього покоління фарисеїв через сімсот років. Це виявляє актуальність Писання для кожного нового покоління. Культура може впливати на Божі істини, але в той самий час ці істини перевершують час і культуру! Ісус цитує Іс. 29:13.

▣ **"лицемірів"** Це складене слово. Воно складається зі слів «під» та «судити». Воно вживалося стосовно акторів, що виконували роль за маскою. Ісус звинувачує їх в надмірній завзятості в одних справах та повному нехтуванні іншими справами (пор. Іс. 29:13; Кол. 2:16-23). Не випадково «лицеміри» та «вмиття рук» згадуються разом в Пс. 26:4 та 6!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЛИЦЕМІРИ (в Євангелії від Матвія)» (SPECIAL TOPIC: HYPOCRITES [in Matthew])

Це складене слово (*hypokritēs*) буквально перекладається як «судити під». Воно могло означати (1) посилення на театральне слово, що означає говорити з-за маски (тобто грати роль); або (2) більш раннє значення «тлумачити з перебільшенням».

Фарисеї здійснювали релігійні обряди й ритуали (часто публічно) для того, щоб їх хвалили інші, а не щоб догодити Богу (хоча я впевнений, що цей мотив теє був одним з кількох мотивів):

1. вони давали милостиню не лише для того, щоб допомогти бідним, але й щоб люди їх за це хвалили, Мт. 6:2
2. вони молилися в синагозі та серед людей для того, щоб люди бачили їх, Мт. 6:5
3. коли вони постилися, то були похмурими й неохайними, щоб інші люди були вражені тим, які вони духовні, Мт. 6:16
4. вони казали одне, а робили інше (пор. Мт. 15:7-9; Мр. 7:1-7; Іс. 29:13)
5. вони задавали важкі питання, намагаючись завести Ісуса в пастку, а не в справжніх пошуках істини, Мт. 22:15-22
6. вони заважали іншим увійти до Царства, Мт. 23:13-15
7. вони платили десятину з овочей, але зневажали найважливішим в Законі, Мт. 23:23

8. вони вичищали зовнішність кукля, але не чистили його зсередини, Мт. 23:25
9. вони були побіленими гробами, повними нечистоти, Мт. 23:27-28 (пор. «Словник біблійної символіки» [*Dictionary of Biblical Imagery*], стор. 415)
10. вони були самоправедними, Мт. 23:29-30
11. вони мали особливе місце в аді, Мт. 24:51

▣ **"як написано"** Це час перфекта за значенням «таке є написаним». Ця іудейська ідіома означає богонатхнення Писання (пор. Мр. 9:12-13; 11:17; Мт. 4:4,7,10). Цитата наводиться з Іс. 29:13 в перекладі Септуагінти, де йдеться про самоправедність. Ісус дає приклад цього в Мр. 7:9-19 та в паралельному тексті Мт. 15:4-6.

▣ **"серце"** Іудеї вважали серце центром розумової діяльності, а отже й основою вчинків. Вони виконували релігійні ритуали як засіб досягнення Божого прийняття. Їхнє передання стало останнім словом! Для побожних людей завжди існує така небезпека. Див. Спеціальну тему до Мр. 2:6.

▣ **"далеко"** Тобто «на відстані». Релігійна діяльність часто стає засобом уникнення повної посвяти Богові. Релігія часто буває не мостом до Бога, а навпаки, перешкодою на шляху до Бога.

7:7 Яке грізне засудження релігійного лицемірства та формалізму!

7:8 "Занехавши" Це слово означає «відкинути» (Божу заповідь) і є повною протилежністю «тримання» за традицію або передання.

▣ **"заповідь Божу, передань людських ви тримаєтесь"** Це питання одкровення (Старий Завіт) або передання (Талмуд). Воно стосується кожної людини в кожному народі (або конфесії). Релігійний авторитет є суттєвим питанням!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 7:9-13

⁹І сказав Він до них: Спритно відкидаєте ви заповідь Божу, аби зберегти своє передання. ¹⁰Бо Мойсей наказав: Шануй батька свого та матір свою, та: Хто злорічить на батька чи матір, нехай смертю помре. ¹¹А ви кажете: Коли скаже хто батьку чи матері: Корван, чи дар Богові те, чим би ти скористатись від мене хотів, ¹²то вже вільно йому не робити нічого для батька чи матері, ¹³порушуючи Боже Слово вашим переданням, що його ви самі встановили. І багато такого ви іншого робите.

7:9

NASB	«Ви експерти в відсуванні»
NKJV	«Ви <i>занадто</i> добре відкидаєте»
NRSV	«Ви так гарно відкидаєте»
TEV	«Ви так розумно відкидаєте»
NJB	«Як майстерно ви обходите стороною»

Це гострий сарказм, схожий на вірш 3:10.

7:10 "Мойсей наказав" У паралельному тексті Мт. 15:4 сказано: «Бог заповів». Це свідчить про богонатхнення в словах Мойсея.

▣ **"Шануй"** Це цитата з Десяти Заповідей, з Вих. 20:12 та Повт. Зак. 5:16. Це слово походить від єврейського комерційного терміну «надавати належну вагу» (BDB 457), що в переносному значенні означає визнавати вартість чого-небудь.

7:11 "коли" (умовний сполучник). Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію. Ісус говорить про сучасні Йому способи «обходження» Божого Закону (пор. Мр. 7:12).

▣ **"батька свого та матір свою"** Це вказує на необхідну повагу до обох батьків.

▣ **"Хто злорічить на батька чи матір"** Це цитата з Вих. 21:17. Неповага суворо каралася. Рабини «відсунули» цю заповідь своїм переданням.

▣ **"Корван"** Це грецька транслітерація єврейського (не арамейського) «дару», що його приносили Богові (до храму, пор. NKJV). Ісус наводить один приклад того, як релігійні юдеї Його часів обходили стороною зміст законів Старого Заповіту та визначали їх за власним усним переданням. Вони створили багато лазівок в своєму усному переданні (пор. Мт. 5:33-34; 23:16-22).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 7:14-16

¹⁴І Він знову покликав народ і промовив до нього: Послухайте Мене всі, і зрозумійте! ¹⁵Немає нічого назовні людини, що, увіходячи в неї, могло б опоганити її; що ж із неї виходить, те людину опоганює. ¹⁶[Коли має хто вуха, щоб слухати, нехай слухає!]

7:14 "Він знову покликав народ" Ісус публічно викрив лицемірство книжників та їхнього передання. У перекладі NKJV вжито слово *panta* (всі) замість *palin* (знову).

▣ **"Послухайте... зрозумійте"** Обидва дієлова стоять в аористі активного стану наказового способу. Ця фраза вводить важливий та шокуючий приклад.

7:15 Це класичний приклад того, як Ісус по-новому тлумачив Старий Заповіт (пор. Мт. 5:17-48). Він відмінює закони стосовно їжі з Лев. 11. Це було серйозним ствердженням Ісуса про Свою владу (Він міг змінювати або відмінити Старий Заповіт, вони ж цього робити не могли). Це також має бути застереженням для тих, хто робить з їжі та питва релігійне питання (пор. Рим. 14:13-23; 1Кор. 8:1-13; 10:23-33). Ісус стверджує свободу нового завіту (пор. Рим. 14:1-15:13; 1Кор. 8-10).

7:16 Цей вірш увійшов до багатьох грецьких унціальних рукописів (A, D, K, W, θ), Діатессарону та грецького тексту, яким користувався Августин (пор. NKJV та NJB). Однак його немає в манускриптах x, B та L. Можливо, він був дописаний переписчиком на основі Мр. 4:9 або 23. В оновленій версії NASB 1995 р. цей вірш узятो в квадратні дужки, що вказує на сумнів у його наявності в оригіналі. USB⁴ оцінює випущення цього вірша фрази за рейтингом «А» (точно).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 7:17-23

¹⁷А коли від народу увійшов Він до дому, тоді учні Його запиталися в Нього про притчу. ¹⁸І Він їм відказав: Чи ж і ви розуміння не маєте? Хіба ж не розумієте ви, що все те, що входить іззовні в людину, не може опоганити її? ¹⁹Бо не входить до серця йому, але до живота, і виходить назовні, очищуючи всяку їжу. ²⁰А далі сказав Він: Що з людини виходить, те людину опоганює. ²¹Бо зсередини, із людського серця виходять лихі думки, розпуста, крадіж, душегубства, ²²перелюби, здирства, лукавства, підступ, безстыдства, завидюще око, богозневага, гордощі, безум. ²³Усе зле це виходить зсередини, і людину опоганює!

7:17 "учні Його запиталися в Нього" Згідно з Мт. 15:15, Петро запитався. Слова Ісуса були просто шокуючими для цих іудеїв I століття. Ісус відмінював Мойсея! За кого видавав себе цей неофіційний рабин?

7:18 "Чи ж і ви розуміння не маєте?" Ісус дивувався тому, як важко учням було зрозуміти. Вчення Ісуса так відрізнялося від того, що вони чули все життя (фарисейське богослов'я). Традиції важко виправляти (пор. Мр. 4:13,40; 6:52; 8:21). Віра в Ісуса як обіцяного Месію означала рішучий розрив з улюбленими традиціями та народними очікуваннями. «Живе Слово» перевершує «писане слово»! Віруючі поклоняються Ісусу, а не Біблії.

Зазвичай коментатори стверджують, що Ісус відкидав усне передання юдеїв, але не старозавітні закони. Однак Ісус відкидав закони про їжу та вчення Мойсея про розрив шлюбу в Мт. 5:31-32 (пор. Мр. 10:2-12), а це ясно вказує на те, що Ісус вважав Себе вірним тлумачем і навіть Господом Старого Заповіту (пор. Мт. 5:38-39). Він – останнє і завершене Боже одкровення. Кожен з нас, любителів Біблії, відчуває певний песпокій стосовно цього питання. Для нас Біблія є актуальною і авторитетною. Однак Ісус бачив багато старозавітних текстів, які не зовсім ясно відображали задум Отця, і це не лише було шокуючим для тих книжників, але в певній мірі й досі є шокуючим для мене! Це нагадує мені, що Старий Заповіт не є обов'язковим для новозавітних віруючих (пор. Дії 15; Гал. 3). Безумовно, Старий Заповіт є Святим Письмом, Божим одкровенням, але його ритуали й правила мене не стосуються (пор. Дії 15:6-11,19). Мене стосується його світогляд, одкровення Бога, Його задуму та обітниць (пор. Мт. 5:17-20)!

7:19

NASB, NRSV «(Так Він об'явив всяку їжу чистою)»

NKJV «тим самим очищуючи всяку їжу»

TEV «(...Ісус об'явив, що всяка їжа придатна для споживання)»

NJB «(Так Він проголосив усяку їжу чистою)»

Дужки відображають те, що перекладачі вважають цю фразу коментарем редактора (можливо на основі досвіду Петра в Діях 10). Це дуже важлива істина Нового Заповіту (пор. Рим. 14:13-23; 1Кор. 8:1-13; 10:23-33). Правильні стосунки з Богом залежать не від того, що людина їсть або чого вона не їсть! Новий завіт не оснований на старозавітних правилах (Лев. 11; Дії 15). Бог дивиться на серце людини, а не на її шлунок!

7:20 Старозавітні рабини казали, що розум – то родючий розсадник, а очі й вуха – то вікна душі. Що людина впускає всередину – те й пускає корінь. Гріх починається з думок і переростає в дії. Мова людини виявляє її серце!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЛЮДСЬКА МОВА» (SPECIAL TOPIC: HUMAN SPEECH)

I. ВСТУПНІ ДУМКИ З КНИГИ ПРИПОВІСТЕЙ

А. Мова є частиною Божого образу в людині (Бог створив світ словом і Він розмовляє з людьми). Мова є невід'ємною частиною нашої особи.

Б. Людська мова надає нам можливість спілкуватися з іншими й ділитися своїми відчуттями життя. Таким чином, мова виявляє, ким ми є насправді (Пр. 18:2; 4:23,20-27). Мова є іспитом особи (Пр. 23:7).

В. Ми – соціальні істоти, що відчувають потребу в прийнятті з боку Бога та інших людей. Слова мають силу задовольняти ці потреби як позитивно (Пр. 17:10), так і негативно (Пр. 12:18).

Г. Людська мова має величезну силу (Пр. 18:20-21) – силу благословляти та зцілювати (Пр. 10:11,21) і силу проклинати й руйнувати (Пр. 11:9).

Д. Ми пожинаємо те, що ми сіємо в цій галузі (Пр. 12:14).

II. ПРИНЦИПИ З КНИГИ ПРИПОВІСТЕЙ

А. Негативний та руйнівний потенціал людської мови

1. слова злих людей (1:11-19; 10:6; 11:9,11; 12:2-6)

2. слова перелюбниці (5:2-5; 6:24-35; 7:5 і далі; 9:13-18; 22:14)

3. слова брехуна (6:12-15,19; 10:18; 12:17-19,22; 14:5,25; 17:4; 19:5,9,28; 21:28; 24:28; 25:18; 26:23-28)
  4. слова дурня (10:10,14; 14:3; 15:14; 18:6-8)
  5. слова лжесвідків (6:19; 12:17; 19:5,9,28; 21:28; 24:28; 25:18)
  6. слова пліткаря (6:14,19; 11:13; 16:27-28; 20:19; 25:23; 26:20)
  7. занадто швидко сказані слова (6:1-5; 12:18; 20:25; 29:20)
  8. слова лестошів (29:5)
  9. занадто багато слів (10:14,19,23; 11:13; 13:3,16; 14:23; 15:2; 17:27-28; 18:2; 21:23; 29:20)
  10. перекручені слова (17:20; 19:1)
- Б. позитивний, лікувальний, повчальний потенціал людської мови
1. слова праведників (10:11,20-21,31-32; 12:14; 13:2; 15:23; 16:13; 18:20)
  2. слова розумних (10:13; 11:12)
  3. слова знання (15:1,4,7,8; 20:15)
  4. слова зцілення (15:4)
  5. слова м'якої відповіді (6:14,19; 11:13; 16:27-28; 20:19; 16:1; 25:15)
  6. слова приємної відповіді (12:25; 15:26,30; 16:24)
  7. слова закону (22:17-21)

III. ПРОДОВЖЕННЯ СТАРОЗАВІТНИХ ПРИНЦИПІВ В НОВОМУ ЗАПОВІТІ

- А. Людська мова надає нам можливість спілкуватися з іншими й ділитися своїми відчуттями життя. Таким чином, мова виявляє, ким ми є насправді (Мт. 12:33-37; 15:1-20; Мр. 7:2-23).
- Б. Ми – соціальні істоти, що відчують потребу в прийнятті з боку Бога та інших людей. Слова мають силу задовольняти ці потреби як позитивно (2Тим. 3:15-17), так і негативно (Як. 3:2-12).
- В. Людська мова має величезну силу – силу благословляти (Еф. 4:29) і силу проклинати (Як. 3:9). Ми несемо відповідальність за те, що ми говоримо (Мт. 12:36-37; Як. 3:2-12).
- Г. Ми будемо судитися за нашими словами (Мт. 12:33-37; Лк. 6:39-45) і за нашими ділами (Мт. 25:31-46). Ми пожинаємо те, що сіємо (Гал. 6:7).

7:21 "із людського серця" Ісус перелічує кілька гріховних ставлень та вчинків. Ті самі гріхи засуджували й стоїки. У Посланнях Павла також є кілька подібних переліків гріхів (пор. Рим. 1:29-31; 1Кор. 5:11; 6:9; 2Кор. 12:20; Гал. 5:19-21; Еф. 4:31; 5:3-4; Кол. 3:5-9; 2Тим. 3:2-5). Див. 1Петр. 4:2, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОРОКИ ТА ЧЕСНОТИ».

▣ **"розпуста"** З того самого грецького кореня походить слово «порнографія». Воно означає будь-яку неналежну статеву діяльність: передшлюбні статеві зносини, гомосексуалізм, скотолозтво, і навіть відмову від виконання левіратних обов'язків (відмова чоловіка від зносин із вдовою померлого брата для продовження його роду).

Старий Заповіт розрізняв подружню невірність (перелюб) від передшлюбної розпусти (блуд). Однак в часи Нового Заповіту ця різниця була вже втрачена.

▣ **"душогубства... здирства, лукавства... гордощі"** Тими самими словами Павло описує язичницький світ в Рим. 1:29-31. Це описання нестримного серця, що прагне мати «більше для себе, будь-якою ціною».

▣ **"перелюби"** Це слово *moicheia* означає позашлюбні статеві зносини (пор. 1Кор. 6:9-10). З часом воно стало метафорою ідолопоклонства. У Старому Заповіті ЯХВЕ був «чоловіком», а Ізраїль – «дружиною»; отже, ходити за іншими богами було з боку народу «шлюбною невірністю».

▣ **"безстидства"** Це слово в Рим. 13:13 означає те, як не слід жити віруючим. Лоув та Найда в «Грецько-англійському лексиконі Нового Заповіту, укладеному за семантичними сферами» (Louw and Nida, *Greek-*

English Lexicon of the New Testament, Based On Semantic Domains, Том 1, стор. 771) визначають це слово, як «поведінку, цілком позбавлену моральної стриманості, як правило, пов'язану зі статевою розпущеністю». Зауважте, як багато з цих слів несуть в собі значення некерованої сексуальності, характерної для язичницької культури I століття.

7:22 Порядок цього списку гріхів змінюється в різних перекладах. Коротко кажучи, життя без Бога виходить за межі допустимого! Павло в Гал. 5:19-21 дає перелік злих діл, а в Гал. 5:22-23 – благочестивих.

NASB, NRSV,
NJB «заздрощі»
NKJV «злий вік»
TEV «ревності»

Досл. «лихе око» (пор. NASB примітка на полях). На Близькому Сході люди дуже серйозно ставилися до лихого ока і чаклунства. В єврейській мові цей вираз має конотацію заздрощів (пор. Повт. Зак. 15:9; Пр. 23:6).

NASB, NRSV,
TEV, NJB «наклеп»
NKJV «богозневага»

Це слово буквально означає «богохульство», неправду, сказану про когось. Воно може перекладатися як «наклеп» або «брехня» про Бога або людей (пор. Дії 6:11; Рим. 2:24).

▣ **"гордощі"** Це означає пихату, зарозумілу або горду людину (пор. Лк. 1:51; Рим. 1:30; 2Тим. 3:2; Як. 4:6; 1Петр. 5:5).

7:23 У паралельному тексті в Мт. 15:20 дається повний підсумок (пор. 1Сам. 16:7).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 7:24-30

²⁴І встав Він, і звідти пішов у землю тирську й сидонську. І, ввійшовши до дому, Він хотів, щоб ніхто не довідався, та не міг утаїтись. ²⁵Негайно бо жінка одна, якої дочка мала духа нечистого, прочула про Нього, і прийшла, та й припала до ніг Йому. ²⁶А ця жінка грекиня була, родом сиропінікіянка. Вона стала благати Його, щоб із дочки її демона вигнав. ²⁷А Він їй сказав: Дай, щоб перше наїлися діти, не годиться бо хліб забирати в дітей, і кинути щенятам! ²⁸А вона Йому в відповідь каже: Так, Господи! Але навіть щенята їдять під столом від дитячих кришок... ²⁹І Він їй сказав: За слово оце йди собі, демон вийшов із твоєї дочки! ³⁰А коли вона в дім свій вернулась, то знайшла, що дочка на постелі лежала, а демон вийшов із неї.

7:24 "у землю тирську" Тир знаходився на північному заході від Галілейського моря, за межами старозавітного Обіцяного краю. Там мешкали переважно язичники. Фрази «й сидонську» немає в стародавніх грецьких рукописах, таких як D, L та W, але вона є в Мт. 15:21 та Мр. 7:31 і в рукописах x, A та B, а також у Вульгаті й Пешітті.

▣ **"та не міг утаїтись"** Це було наслідком Його чудес (пор. Мр. 3:8). Навіть у переважно язичницькій землі Він не мав можливості відпочити й провести час наоднині зі Своїми учнями.

7:25 "дочка мала духа нечистого" Ані тут, ані в розповіді в Мр. 9:17-29 не сказано, як діти стають одержимими. В жодному з цих випадків не стверджується, що це був сімейний дух (тобто демон, що переходить в роді від одного покоління до іншого). Див. Мр. 1:25, Спеціальна тема: «Екзорцизм».

▣ **"припала до ніг Йому"** В тій культурі це було знаком (1) прохання чи благання від вищої особи; або (2) смирення. Можливо, що вона чула про чудеса Ісуса і в відчай зі страхом наблизилася до цього юдейського рабина.

7:26 "грекиня була, родом сиропінікіянка" Слід пам'ятати, що Ісус допомагав також іншим язичникам (пор. Мр. 5:1; 11:17; Мт. 8:5-13; Ів. 4), але в географічних межах Обіцяного краю. Якби Ісус почав служіння зцілення в язичницькій країні, Його би не прийняли юдеї через свої упередження.

Існує цікава паралель між служінням Ісуса цій фінікійській жінці та служінням пророка Іллі фінікійській жінці в 1Цар. 17. В обох випадках ми бачимо прояв любові, піклування та надання допомоги ненависним язичникам. Можливо, це теж було прихованим свідченням Ісуса як Месії.

Якою мовою та жінка спілкувалася з Ісусом? Здається очевидним, що вони розмовляли грецькою мовою. Ісус, мабуть, володів трьома мовами, тому що виріс в північній Палестині. В Лк. 4:16-20 Ісус читає єврейською мовою сувій пророка Ісаї. Він мабуть вивчав біблійний іврит у школі при синагозі, його мовою щоденного спілкування була арамейська, і Він також міг розмовляти грецьким койне.

▣ **"Вона стала благати"** Це час імперфекта. Вона благала знову і знову.

▣ **"щоб із дочки її демона вигнав"** Це аорист активного стану кон'юнктива. Вона все ще мала сумніви щодо здатності або бажання Ісуса зробити це для неї, і це виражено кон'юнктивом.

7:27 "діти" Цей сімейний термін тут означає Ізраїль (пор. Мт. 15:24).

7:27-28

NASB, NRSV,

TEV «собакам»

NKJV, NJB «малим собакам»

Це єдиний випадок вживання цього слова в Новому Заповіті. Грубість слова «собака» дещо пом'якшена вживанням зменшено-пестливої форми (*kunarium*), «щенята» (у NJB «домашні собаки»). Юдеї насмішливо називали язичників «собаками». Цей діалог мав допомогти учням подолати свої упередження стосовно язичників (пор. Мт. 15:23). Ісус публічно визнав віру цієї жінки великою (пор. Мт. 15:28).

7:28 "Господи" Це слово мабуть вживається в культурному значенні «пан», як в Ів. 4:11. На превеликий подив, це єдиний приклад вживання слова *kurios* стосовно Ісуса в Євангелії від Марка.

▣ **"дитячих"** Досл. «малих дітей» (*paidion*). В цьому контексті кілька разів вжито зменшено-пестливу форму. А.Т. Робертсон у «Розгляді слів в Новому Заповіті» (А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, Том I, стор. 326) каже, що «малі діти навмисне кидали трохи крихт собакам». Як хотілося б, щоб голос Ісуса, вираз Його обличчя та Його жести були записані. Гадаю, що там було набагато більше позитиву, ніж виражено словами.

▣ **"дитячих кришок"** Багаті зазвичай витирали руки після їжі хлібом, як серветкою.

7:29 "За слово оце" Ісус був вражений наполегливістю й вірою цієї матері (пор. Мт. 15:28). Він неодноразово зціляв та визволяв людей згідно з вірою інших (пор. Мр. 2:3-12; 9:14-29; Мт. 8:5-13).

▣ **"йди собі, демон вийшов із твоєї дочки"** Ця жінка вірила, що Ісус може виганяти демонів навіть на відстані, без будь-яких ритуалів або магії.

7:29,30 "вийшов" В Мр. 7:29 це дієслово стоїть в перфекті активного стану дійсного способу, а в Мр. 7:30 – це дієприкметник перфекта активного стану, що вказує на триваючий результат минулої дії. Демон вийшов і більше не повернеться.

7:30 "на постелі лежала" Це дієприкметник перфекта пасивного стану, який можна розуміти двома способами: (1) демон вийшов жорстоко (пор. Мр. 1:26; 9:26), кинувши дівчинку на ліжко; або (2) вона була прикута до ліжка через свій одержимий стан.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 7:31-37

³¹І вийшов Він знов із країв тирських і сидонських, і подався шляхом на Сидон над море Галілейське, через околиці Десятимістя. ³²І приводять до Нього глухого немову, і благають Його, щоб руку на нього поклав. ³³І взяв Він його від народу самого, і вклав пальці Свої йому в вуха, і, сплюнувши, доторкнувся його язика. ³⁴І, на небо споглянувши, Він зідхнув і промовив до нього: Еффата; цебто: Відкрийся! ³⁵І відкрилися вуха йому, і путо його язика розв'язалось негайно, і він став говорити виразно! ³⁶А Він їм звелів, щоб нікому цього не розповідали. Та що більше наказував їм, то ще більш розголошували. ³⁷І дуже всі дивувалися та говорили: Він добре все робить: глухим дає чути, а німим говорити!

7:31 Це географічне описання є незвичним. Сидон знаходився на півночі від Тира, на березі Середземного моря, а Десятимістя знаходилося на півдні й на сході від Галілейського моря. В перекладі НКJV буквально сказано «відійшов від регіону Тира й Сидона», але такий переклад не підтверджується манускриптами Р⁴⁵, А, W та Пешіттою. Більшість текстуальних критиків приймають складніший текст, згідно з яким Ісус спочатку пішов на північ і схід, а потім на південь.

▣ **"море Галілейське"** Це водоймище також мало інші назви: (1) Кіннерет у Старому Заповіті; (2) Генісаретське озеро в Лк. 5:1; та (3) Тіверіядське море у I столітті, в римський період, в Ів. 6:1; 21:1.

▣ **"околиці Десятимістя"** Там жив гадаринський одержимий (пор. Мр. 5:1-20). То була язичницька місцевість на сході й півдні від Галілейського моря. Служіння Ісуса в тих краях виявляє Його любов до язичників.

7:32 "глухого немову" Це слово вживається лише тут у Новому Заповіті та в Іс. 35:6 в перекладі Септуагінти. 37-й вірш, можливо, пов'язаний з Іс. 35:5-6, де описується майбутнє служіння зцілення Месії.

▣ **"щоб руку на нього поклав"** Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «РУКОПОКЛАДЕННЯ В БІБЛІЇ» (SPECIAL TOPIC: LAYING ON OF HANDS IN THE BIBLE)

Цей жест особистої участі використовується в Біблії по-різному.

1. присяга (напр. рука під стегном [пор. Бут. 24:2,9; 47:29])
2. передача керівництва в родині (пор. Бут. 48:14,17,18)
3. ототожнення з заступницькою смертю жертвовної тварини
  - а. священики (пор. Вих. 29:10,15,19; Лев. 16:21; Чис. 8:12)
  - б. миряни (пор. Лев. 1:4; 3:2,8; 4:4,15,24; 2Хр. 29:23)

4. відділення людей на служіння Богу, доручення їм виконання особливої задачі або служіння (пор. Чис. 8:10; 27:18,23; Повт. Зак. 34:9; Дії 6:6; 13:3; 1Тим. 4:14; 5:22; 2Тим. 1:6)
5. участь у побитті камнями грішника (пор. Лев. 24:14)
6. рука на роті означає тишу або мовчазну згоду (пор. Суд. 18:19; Йов 21:5; 29:9; 40:4; Мих. 7:16)
7. рука на голові означає смуток/горе (2Сам. 13:19)
8. отримання благословіння на здоров'я, щастя та благочестя (пор. Мт. 19:13,15; Мр. 10:16)
9. у зв'язку з фізичним зіткненням (пор. Мт. 8:3; 9:18,20; Мр. 5:23; 6:5; 7:32; 8:23; 16:18; Лк. 4:40; 13:13; Дії 9:17; 28:8)
10. прийняття Святого Духа (пор. Дії 8:17-19; 9:17; 19:6, див. Повт. Зак. 34:9)

Існує дивовижна неузгодженість між текстами, що історично використовувалися для церковного призначення керівників (тобто висвячення, див. Спеціальну тему: «Висвячення»).

1. У Діях 6:6 сім мужів були призначені на служіння через покладення рук Апостолів.
2. У Діях 13:3 Варнава і Павло були призначені на місіонерське служіння через покладення рук пророків та вчителів.
3. У 1Тим. 4:14 покликання та призначення Тимофія здійснювалося місцевими старійшинами.
4. У 2Тим. 1:6 Павло поклав руки на Тимофія.

Ця різноманітність та неоднозначність вказує на недостатню організованість церкви I століття. Рання церква була більш динамічною і постійно використовувала духовні дари віруючих (пор. 1Кор. 12; 14). Новий Заповіт просто написаний не для того, щоб відстоювати чи встановлювати певну модель украління церкви (див. різноманітність в Діях 15) або процедуру надання людині духовного звання чи служіння. Традиції організації церкви є необхідними, але не біблійними. Благочестивий характер керівників громад є набагато важливішим, ніж форма управління.

7:33 "взяв Він його від народу самого" Для того, щоб не поширювалися історії про Його зіткнення і щоб той чоловік більш вільно себе відчував (пор. Мр. 8:23).

▣ **"вклав пальці Свої йому в вуха"** Ісус показував тому чоловіку, що Він його зцілює, використовуючи знайомі в його культурі жести (вклав пальці в вуха, сплюнув і доторкнувся його язика).

▣ **"сплюнувши, доторкнувся його язика"** В Присередземномор'ї I століття слюна широко використовувалася в медицині. Ісус робив це для того, щоб підсилити віру того чоловіка.

7:34 "І, на небо споглянувши" Саме в такому положенні іудеї молилися в часи Ісуса (стоячи, з розплющеними очима, піднятою головою та піднятими догори руками).

▣ **"зідхнув"** Це невиразний звук, що виражає сильні емоції (пор. Рим. 4; 8:22-23; 2Кор. 5:12). Він може бути позитивним (пор. Мр. 7:34; Рим. 8:26) або негативним (пор. Дії 7:34; Як. 5:9), в залежності від літературного контексту. Можливо, тут Ісус виражає сум через гріх та хворобу в світі непослуху. Складена форма цього слова вжита в Мр. 8:12.

▣ **"Еффата"** Це арамейське дієслово «відкрийся» в аористі пасивного стану наказового способу (і очі відкрилися, пор. Мр. 7:35). Петро пам'ятав арамейські слова, які промовляв Ісус, і Марк перекладав їх на грецьку мову для своїх язичницьких (римських) читачів. Див. примітку до Мр. 5:41.

7:36 "Він їм звелів, щоб нікому цього не розповідали" Причиною цього було те, що Євангеліє ще не завершилося. Ісус не хотів, щоб Його знали як творця чудес. Тиск натовпу вже був проблемою. Ця «месіанська таємниця» є характерною для Євангелія від Марка. Однак це є дивним, адже багато дій і

слів Ісуса в Євангелії від Марка виявляють Його. Ісус ясно показував, що Він – Месія, і здійснював очікування іудеїв для тих, хто мав духовні очі!

7:37 Зцілення глухого було яким месіанським знаком (пор. Іс. 35:5-6).

▣ **"Він добре все робить"** Це перфект активного стану дійсного способу. Ось якого висновку дійшли мешканці північної Палестини!

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Як слід ставитися до передання? Дайте визначення переданню.
2. Чи відкидав Ісус Старий Заповіт? Якщо так, то чи повинні ми приймати його за богонатхненний? (Мр. 7:19)
3. Поясніть різницю між поглядом Ісуса і фарисеїв на релігію.
4. Чому Ісус пішов в регіон, переважно більшість мешканців якого складала язичники? (Мр. 7:24)
5. Як дитина стала одержимою? Чи трапляється таке в наші дні? (Мр. 7:25)
6. Чому Ісус наказав їм нікому не розповідати про зцілення того чоловіка? (Мр. 7:36)

Copyright © 2013 Bible Lessons International

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 8

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Насичення чотирьох тисяч 8:1-10	Насичення чотирьох тисяч 8:1-10	Чотири тисячі чоловік наситилися 8:1-10	Ісус насичує чотири тисячі чоловік 8:1-3 8:4 8:5 8:6-10	Друге чудо хлібів 8:1-10
Вимагання ознаки 8:11-13	Фарисеї шукають ознаку 8:11-12 Стережіться фарисейської розчини й розчини Іродової 8:13-21	Стосовно ознак 8:11-13	Фарисеї просять чуда 8:11-12 8:13	Фарисеї просять ознаки з неба 8:11-13
Розчина фарисеїв та Ірода 8:14-21		Дріжджі фарисеїв 8:14-21	Дріжджі фарисеїв та Ірода 8:14-15 8:16 8:17-19 8:20 8:21	Дріжджі фарисеїв та Ірода 8:14-21
Зцілення сліпого в Віфсаїді 8:22-26	Зцілення сліпого розслабленого в Віфсаїді 8:22-26	Сліпий чоловік зціляється 8:22-26	Ісус зцілює сліпого чоловіка в Віфсаїді 8:22-23 8:24 8:25-26	Вздоровлення сліпого чоловіка в Віфсаїді 8:22-26
Заява Петра про Ісуса 8:27-30	Петро сповідує Ісуса Христом 8:27-30	Сповідання Петра 8:27-30	Заява Петра про Ісуса 8:27 8:28 8:29a 8:29b 8:30	Сповідання віри Петра 8:27-30

Ісус провіщає Свою смерть і воскресіння	Ісус звіщає про Свою смерть і воскресіння		Ісус говорить про Свої страждання і смерть	Перше пророцтво про страждання Христа
8:31-9:1	8:31-33	8:31-33	8:31-33	8:31-33
	Візьми свій хрест і йди за Ним	Про учнівство		Умови того, щоб іти вслід за Ісусом
	8:34-9:1	8:34-9:1	8:34-9:1	8:34-9:1

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ПАРАЛЕЛЬНІ ТЕКСТИ В СИНОПТИЧНИХ ЄВАНГЕЛІЯХ

- А. Постає питання: Чи Ісус часто годував людей, чи ця розповідь повторюється з якихось причин, невідомих сучасним західним тлумачам (6:34-44 та 8:1-10)?
- Б. Мр. 8:10-12 є паралельним до Мт. 15:39-16:4.
- В. Мр. 8:13-26 є паралельним до Мт. 16:5-12.
- Г. Мр. 8:27-30 є паралельним до Мт. 16:13-20 та Лк. 9:18-21.
- Д. Мр. 8:31-37 є паралельним до Мт. 16:21-26 та Лк. 9:22-25.
- Е. Мр. 8:38-9:1 є паралельним до Мт. 16:27-28 та Лк. 9:26-27.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 8:1-10

¹Тими днями, коли було знову багато народу, а їсти не мали чого, покликав Він учнів Своїх та й промовив до них: ²Жаль мені тих людей, що вже три дні зо Мною знаходяться, та їсти не мають чого. ³А коли відпущу їх голодних до їхніх домівок, то ослабнуть у дорозі, бо деякі з них поприходили здалека. ⁴І відказали Йому Його учні: Звідки зможе хто нагодувати їх хлібом отут у пустині? ⁵А Він їх запитав: Скільки маєте хліба? Вони ж повідомили: Семеро. ⁶Тоді Він народу звелів на землі посідати. І, взявши семеро хліба, віддавши подяку, Він поламав і дав учням Своїм,

щоб роздати. А вони роздавали народам. ⁷І мали вони трохи рибок; і Він їх поблагословив, і роздати звелів також їх. ⁸І всі їли й наїлися, а з позосталих кусків сім кошів назбирали... ⁹А їдців було тисяч з чотири! ¹⁰І всів Він негайно до човна з Своїми учнями, та й прибув до землі Далманутської.

8:1 "Тими днями" Цей випадок ставля в переважно язичницькому Десятимісті (пор. Мр. 7:31).

▣ **"було знову багато народу"** Це було характерним для служіння Ісуса в той період.

8:2 "Жаль мені тих людей" Грецьке слово, перекладене як «жаль» (або «милість», «співчуття»), походить із слова, що означає нижні частини тіла (печінка, нирки, кишечник). У Старому Заповіті юдеї пов'язували емоції з нижніми внутрішніми органами.

Ісус людив людей (пор. Мр. 1:41; 6:34; 8:2; 9:22; Мт. 9:36; 14:41; 15:32; 18:27; 20:34; Лк. 7:13; 10:33). Ці люди, яких рабини ніколи не приймали, збігалися до Ісуса, бо Він піклувався про них.

▣ **"вже три дні зо Мною знаходяться"** Вчення тривало довгий час. Іудеї рахували дні від вечірніх сутінок до вечірніх сутінок. Частина дня вважали цілим днем, отже це не обов'язково були три доби. Люди з'їли все, що мали, і не могли піти купити собі ще їжі.

8:3 "коли" (умовний сполучник). Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію. Ісус не стверджує, що всі вони знаходилися на межі фізичного виснаження, але деякі з них були хворими й слабкими та могли знепритомніти.

▣ **"ослабнуть у дорозі"** Через нестачу їжі. Див. Суд. 8:15 та Плач 2:19 в перекладі Септуагінти. Вони використали всю їжу, яку принесли з собою, і тепер вже постилися.

▣ **"деякі з них поприходили здалека"** Це свідчить про те, що новина про Ісуса як чудотворця розійшлася по всьому тому регіону. Люди у відчаї готові йти куди завгодно й шукати допомоги в будь-кого!

8:4 "Звідки зможе хто нагодувати їх хлібом" Навіть якщо б у них було достатньо грошей, не було де купити їжу. Ісус випробовував віру учнів в Його забезпечення! І вони знову не пройшли випробування (пор. Мр. 6:34-44).

8:6 "посідати" Ідеться про напівлежаче положення, в якому зазвичай їли в ті часи.

8:6-8 "хліба... рибок" Це було звичною їжею мешканців Палестини. Це дуже схоже на 6:34-44.

▣ **"віддавши подяку"** Така молитва благословення їжі є визнанням того, що Бог дбає про людей і забезпечує їх їжею (пор. Мт. 6:11). Ісус завжди молився перед їжею.

▣ **"поламав і дав"** Ці дієслова стоять в часі аориста та в часі імперфекта. Чудо примноження сталося тоді, коли Ісус поламав хліб, як і в Мр. 6:41.

8:8 "з позосталих кусків сім кошів назбирали" Тут вжите інше слово «коші» – не те, що в Мр. 6:43. Ці коші були дуже великими (пор. Дії 9:25). Позостали куски зібрали на потім. Однак з Мр. 8:14 ми дізнаємося про те, що учні забули про ті коші й полишили їх там.

8:9 "тисяч з чотири" У Мт. 15:38 додано «чоловіків», а значить, повне число людей було ще більшим. В тому безлюдному місці, мабуть, було не так багато жінок та дітей, але деякі з них там таки були.

8:10 "негайно" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"землі Далманутської"** Є декілька варіантів географічної назви в цій фразі. Справа в тому, що в Палестині часів Ісуса не було місцевості з такою назвою. І тому переписчики змінили назву відповідно до тієї, що в Євангелії від Матвія – «Магадан» (у NKJV «Магдала»).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 8:11-13

¹¹І вийшли фарисеї, і почали сперечатися з Ним, і, Його випробовуючи, хотіли від Нього ознаки із неба. ¹²А Він тяжко зідхнув у Своїм дусі й промовив: Якої ознаки цей рід вимагає? Поправді кажу вам, що родові цьому ознака не буде дана! ¹³І покинув Він їх, усів знову до човна, і на той бік відбув.

8:11 "фарисеї... почали сперечатися з Ним" Це траплялося часто. Вони не могли заперечувати Його сили, влади і популярності, і тому вони задавали Йому хитрі питання, намагаючись змусити Його дати відповіді, які відвернули б від Нього частину народу. Див. Мр. 2:16, Спеціальна тема: «фарисеї».

▣ **"ознаки із неба"** В Євангелії від Івана слово «ознака» мало особливе значення, але тут фарисеї просять від Ісуса дати їм доказа Своєї влади: (1) провіщення (пор. Повт. Зак. 13:2-5; 18:18-22); (2) небесний знак (пор. Іс. 7:11; 38:7-8); або (3) апокаліптичний знак (війському перемогу над ворогами).

▣ **"Його випробовуючи"** Це слово (*peirazō*) має конотацію «випробовувати з метою знищення». Можливо, тут є приховане посилання на невіру часів блукання в пустелі (пор. Вих. 17:7; Чис. 14:11-12,22; Повт. Зак. 33:8). Див. Мр. 1:13, Спеціальна тема: «Грецькі терміни зі значенням випробування».

8:12 "Він тяжко зідхнув" Це складена, а отже посилена форма від слова «застогнав» (пор. Мр. 7:34). Ісус ще раніше показав їм Сіюю владу словом і ділом, але вони залишалися духовними сліпцями.

▣ **"у Своїм дусі"** Це означає особу Ісуса (пор. Мр. 2:8). Вжите тут слово «дух» має ті самі конотації, що і в Мр. 14:38 стосовно людей. В Євангелії від Марка слово «дух» означає

1. Святого Духа (Мр. 1:10,12)
2. нечистих духів (демонів; Мр. 1:23,26,27; 3:11,30; 5:2,8,13; 6:7; 7:25; 9:17,20,25)
3. дух людини (Мр. 2:8; 8:12; 14:38)

▣ **"цей рід"** Цей вислів також пов'язаний із періодом блукання в пустелі (пор. Чис. 32:13; Повт. Зак. 1:35; 32:5,20).

▣ **"Поправді"** Дослівно: «Амінь». Див. Мр. 3:28, Спеціальна тема: «Амінь».

▣ **"кажу вам, що родові цьому ознака не буде дана"** Тут вжита єврейська ідіома, що виражає сильне заперечення (не грецьке умовне речення) через невисловлену клятву. Якщо порівняти це з Мт. 16:4, стає ясно, що Ісус мав на увазі те, що більше ніяких ознак не буде. Ісус дав їм багато ознак (Він здійснив старозавітні пророцтва Своїми ділами й словами), але вони не хотіли приймати Його, тому що Він кидав виклик їхнім традиціям і переданням, їхньому положенню та популярності в суспільстві.

8:13 Ісус багато мандрував північною Палестиною, тому що бажав, щоб усі почули Його вістку, а також через тиск натовпу.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 8:14-21

¹⁴І забули вони взяти хліба, і крім одного буханця, у човні не мали з собою нічого. ¹⁵А Він їм наказував та говорив: Стережіться уважливо фарисейської розчини й розчини Іродової! ¹⁶Вони ж міркували й казали один до одного, що хліба не мають вони. ¹⁷А Ісус, знаючи те, промовляє до них:

Чого ви міркуєте, що хліба не маєте? Чи ви ще не знаєте й не розумієте? Чи ще маєте серце своє затверділим? ¹⁸Мавши очі не бачите, і мавши вуха не чуєте? І не пам'ятаєте, ¹⁹коли п'ять хлібів Я ламав на п'ять тисяч, скільки повних кошів із кусків ви зібрали? Вони кажуть до Нього: Дванадцять. ²⁰А як сім на чотири тисячі, скільки кошиків повних з кусків ви зібрали? І відказують: Сім. ²¹І сказав Він до них: Ви ще не розумієте?...

8:14 Це очевидно є розповіддю Петра як самовидця.

8:15 "Він їм наказував" Це імперфект медіального стану дійсного способу дуже виразного дієслова «владно наказувати» (пор. Мр. 5:43; 7:36; 8:15; 9:9). Цей термін є характерним для Марка (це часто називають його «месіанською таємницею»).

NASB, NRSV «Стережіться!»
NKJV «Будьте уважні»
TEV «Стежте»
NJB «Тримайте очі розплющеними»

Буквально «дивіться» (*horaō*). Це дієслово стоїть в теперішньому часі активного стану наказового способу, що вказує на безперервні старання пильнувати.

NASB, NKJV,
NRSV «Остерігайтеся»
TEV «пильнуйте проти»
NJB «зважайте на»

Це слово також стоїть в теперішньому часі активного стану наказового способу. Ці два накази виражені двома різними грецькими словами зі значенням «дивитися» (*horaō* та *blepō*); з цього можна зробити висновок, що віруючі повинні постійно пильнувати себе (пор. Мр. 4:24; 12:38; 13:5,9,23,33), щоб не впасти в самоправдне законництво та інституціоналізм.

▣ **"Іродової"** Ранні переписчики були схильними до стандартизації висловів Ісуса. В Мр. 3:6 та 12:13 Ісус каже «іродіани», і тому в грецьких манускриптах P⁴⁵, G та W, а також в деяких версіях Вульгати і в коптських перекладах родовий відмінок було змінено. В переважній більшості грецьких манускриптів вжито родовий відмінок (пор. манускрипти κ, Α, Β, С, D та L). Див. Мр. 1:14, Спеціальна тема: «Родина Ірода Великого».

▣ **"розчини"** Зазвичай це був символ розтління, як і в цьому тексті (пор. 1Кор. 5:6-8; Гал. 5:9). В арамейській тут можлива гра слів, адже «слово» і «розчина» – дуже схожі слова. Проблемою учнів, як і фарисеїв, була духовна притупленість або сліпота. Вони повинні були постійно пильнувати про це. В Іродів проблема була протилежною – сутність та бажання будь-якою ціною зберегти статус-кво!

8:16 "міркували й казали один до одного, що хліба не мають вони" Це час імперфекта. Учні ще не засвоїли того уроку, що Ісус задовольнить усі їхні потреби! Ісус говорить про негативний вплив, а вони думають, що Він говорить про їжу!

В англійському перекладі NKJV вжито додаткове слово «казали» (як і в українському перекладі і в багатьох пізніших мінускульних грецьких рукописах), відповідно до Мт. 16:7. В англійській версії NASB та сама ціль досягається через додання написаних курсивом слів «почали» і «факт».

8:17 "Ісус, знавши те" Не завжди ясно, як Ісус знав про те чи інше. Іноді Він мав надприродне знання, а іноді робив висновки з поведінки та характеру людей.

▣ **"Чого ви міркуєте, що хліба не маєте?"** Це перше з шести або семи запитань, в яких Ісус виражає Своє розчарування тим, що учні Його ще не розуміли! Весь контекст Євангелія від Марка виявляє, як важко було «друзям та ворогам» Ісуса осягнути Його радикально нове вчення. Ані Його учні, ані члени Його сім'ї, ані народ, ані релігійні лідери – ніхто не мав духовних очей і вушей!

▣ **"Чи ви ще не знаєте й не розумієте?"** Це часто повторювана тема (пор. Мр. 8:21; 6:52). Ісуса не розумів ніхто – ані члени Його сім'ї, ані мешканці його рідного міста, ані Його учні, ані релігійні лідери. Можливо, це показує духовну атмосферу перед тим, як настала повнота Духа в П'ятидесятницю (або месіанська таємниця відкрилася в розп'ятому й воскреслому Господі).

▣ **"Чи ще маєте серце своє затверділим?"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану, що вказує на духовний стан, спричинений зовнішнім суб'єктом (пор. Мр. 4:13,40; 6:52; 7:18; 8:17,21,33; 9:10,32). Саме це мало статися з Юдою Іскаріотом. Див. Мр. 2:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЕРЦЕ».

8:18 Це старозавітна цитата з Єз. 12:2 (пор. Єр. 5:21), що є богословською паралеллю до Іс. 6:9-10 (пор. Мр. 4:12). Старозавітні пророки промовляли Боже слово, але люди їх не розуміли через духовний стан своїх сердець. Ці старозавітні цитати стоять у граматичній формі, на яку очікується відповідь «так».

▣ **"І не пам'ятаєте"** Ісус дорікає їм за те, що вони не зрозуміли духовного значення чудес насичення тисяч людей (пор. Мр. 8:17-21). Ця фраза також орієнтована на Старий Заповіт (пор. Повт. Зак. 4:9-10; 8:11,19). Божий народ повинен зберігати Божі істини та діяти згідно з ними.

8:19 "коші" Це слово відрізняється від того, що в 8:8. Воно було вжите в Мр. 6:43 (менші коші). Ісус нагадує їм про чудеса насичення людей. Вони не бачили зв'язку (пор. Мр. 8:32-33; 9:32-34; 10:35-37).

8:20 19-й вірш стосується насичення в Мр. 6, але в 20-му вірші йдеться про недавній випадок в Мр. 8.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 8:22-26

²²І приходять вони в Віфсаїду. І приводять до Нього сліпого, і благають Його, щоб доторкнувся до нього. ²³І взяв Він сліпого за руку, та й вивів його за село. І послинивши очі йому, поклав руки на нього, і питався його, чи що бачить. ²⁴І, зиркнувши, сказав той: Я бачу людей, які ходять, немов би дерева... ²⁵Потім знов Він поклав Свої руки на очі йому, і прозрів той, і одужав, і виразно став бачити все! ²⁶І послав Він додому його й наказав: До села й не заходь, і нікому в селі не розповідай!

8:22 "сліпого" Згідно з пророцтвом Ісаї, Месія відкриватиме очі сліпим (пор. Іс. 29:18-35; 42:7,16,18,19).

Фізична сліпота є старозавітною метафорою духовної сліпоти (пор. Іс. 56:10; 59:10). Ту саму гру слів щодо фізичної й духовної сліпоти яскраво показано в Ів. 9. Очевидно, цей випадок пов'язаний зі сліпотою учнів в Мр. 8:15,18.

8:23 "вивів його за село" Він зробив це для того, щоб той чоловік вільно себе відчував і щоби зцілення залишилося таємницею (пор. Мр. 7:33; 8:26).

▣ **"послинивши очі йому, поклав руки на нього"** Обидві дії в тій культурі були пов'язані зі зціленням: перше з фізичним, а друге з духовним. Ісус робив це для того, щоб підсилити віру того чоловіка. Див. Мр. 7:32, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «РУКОПОКЛАДЕННЯ».

8:24 "Я бачу людей, які ходять, немов би дерева" Ісус мав безмежну силу, але Він діяв згідно з вірою того чоловіка. Це єдине поступове зцілення, записане в Євангеліях.

8:25 Цей вірш починається з того, що Ісус поклав руки на очі сліпому. Далі дія переходить до того чоловіка (пор. NJB). Він повинен зосередитися й докласти зусиль, щоб бачити (пор. Мт. 7:5). Коли Він взаємодіє з Ісусом, його зір повністю відновлюється.

8:26 Марк неодноразово пише про те, як Ісус наказував зціленим людям не розповідати іншим про своє зцілення. У Загальноприйнятому тексті (Textus Receptus; тж. в нашому українському перекладі та в англійських версіях KJV та NKJV) про це сказано конкретно через додання фрази «і нікому в селі не розповідай». Ісус не хотів, щоб Його знали як цілителя. Він зцілював людей, щоб показати їм Божу милість, підкріпити віру учнів та підтвердити Своє вчення.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 8:27-30

²⁷Потому пішов Ісус й учні Його до сіл Кесарії Филипової, а в дорозі питав Своїх учнів, говорячи їм: За кого Мене люди вважають? ²⁸Вони ж відповіли Йому, кажучи: За Івана Христителя, другі за Іллю, а інші за одного з пророків. ²⁹І Він запитав їх: А ви за кого Мене маєте? Петро Йому в відповідь каже: Ти Христос! ³⁰І Він заборонив їм, щоб нікому про Нього вони не казали!

8:27-30 Цей випадок є поворотним пунктом в Євангелії від Марка. На ньому закінчуються історії чудес, що підтверджують силу, владу і божественність Ісуса, і далі розповідь зосереджується на розп'ятті. Фокус переходить від особи Ісуса до Його великих діл відкуплення.

8:27 "до сіл" В Мт. 16:13 сказано «до землі». Ісус хотів (1) віддалитися від натовпу та (2) проповідувати в усіх селах. В даному випадку переважає 2-е бажання.

▣ **"Кесарії Филипової"** Це місто знаходилося прибіл. в 40 км. на півночі від Галілейського моря, в переважно язичницькому регіоні. Воно знаходилося під управлінням Ірода Филипа (або Пилипа), а не Ірода Антипи.

▣ **"в дорозі питав"** Коли вони йшли, Ісус почав (час імперфекта) з ними розмовляти.

▣ **"За кого Мене люди вважають?"** У Мт. 16:13 вжито вираз «Син Людський», яким Ісус часто називав Себе. Це є головним питанням віри.

8:28 "Івана Христителя" Такою була думка Ірода Антипи, а також деяких інших людей (пор. Мр. 6:14,16; Лк. 9:19).

▣ **"Іллю"** Тобто вони вважали Ісуса предтечею Месії (пор. Мал. 4:5).

▣ **"за одного з пророків"** У Мт. 16:14 написано «за Єремію». Всі ці думки були пов'язані з уявленням про воскресіння померлих і далеко не завжди визнавали Ісуса Месією.

8:29 "А ви за кого Мене маєте?" Ісус запитує всіх учнів. «Ви» тут є емпатичним, тому що стоїть на початку речення.

▣ **"Ти Христос!"** Першим відповів Петро, найбільший екстраверт серед учнів. Це транслітерація єврейського слова «Месія» (BDB 603), що означає «Помазаник». Ісус не хотів публічно приймати цей титул через пов'язані з ним політичні, мілітаристичні та націоналістичні хибні уявлення. Тут, наодині з учнями, Ісус приймає цей титул і навіть навмисне починає цю розмову, щоб вони визнали Його Месією. У паралельному тексті, Мт. 16:16, дається повний титул: «Христос, Син Бога Живого». Марк (який писав зі слів Петра) пропускає розповідь про те, як Ісус похвалив Петра (пор. Мт. 16:17,19).

8:30 "Він заборонив їм, щоб нікому про Нього вони не казали" Це ще один приклад месіанської таємниці, характерної для Євангелія від Марка (пор. Мр. 1:33-34,43; 3:12; 4:11; 5:43; 7:24,36; 8:26,30). Учні знали титул Месії, але не знали Його місію!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 8:31-33

³¹І почав їх навчати, що Синові Людському треба багато страждати, і Його відцураються старші, і первосвященики, і книжники, і Він буде вбитий, але третього дня Він воскресне. ³²І те слово казав Він відкрито. А Петро узяв набік Його, і Йому став перечити. ³³А Він обернувся й поглянув на учнів Своїх, та й Петру докорив і сказав: Відступись, сатано, від Мене, бо думаєш ти не про Боже, а про людське!

8:31 "почав їх навчати" Цей час імперфекта може означати (1) початок дії або (2) продовження дії в минулому часі. Тут за контекстом розуміється 1-е значення, але ще один імперфект в Мр. 8:32 вказує на 2-е значення. Тут Ісус вперше провіщає Своє страждання і смерть (пор. Мр. 9:12,31; 10:33-34).

▣ **"Синові Людському треба"** Ми бачимо, що Ісус чітко розумів Свою місію та ціну, яку мав заплатити за неї (пор. Мр. 10:45). Саме таку провісницьку ознаку фарисеї шукали в Мр. 8:12 для підтвердження істинного пророка (пор. Повт. Зак. 13:2-5; 18:18-22).

▣ **"багато страждати"** Цей аспект служіння Месії юдеї не помітили (пор. Бут. 3:15; Пс. 22; Іс. 52:13-53:12; Зах. 9-14). Вони уявляли собі Месію як нащадка Давида і військового командира Ізраїлю. Але Месія також був священиком, згідно з Пс. 110 та Зах. 3-4. Ця двояка природа Месії відображена в уявленні громади Сувоїв Мертвого моря Месія, яка очікувала двох Месій: одного Месію-царя (з Юдиного племені), і другого Месію-священика (з Левіїного племені). Страждання і смерть Месії, здавалося, повністю суперечило їхнім очікуванням.

Ісус кілька разів спробував розказати Своїм учням про страждання, які Він мав перенести згідно з пророцтвами (пор. Мр. 8:31; 9:12,30,31; 10:33-34), але учні Його не розуміли (пор. Мр. 8:32-33; 9:32-34; 10:35-37).

▣ **"Його відцураються"** Це слово означає «несхвалення», адже Ісус не відповідав уявленню про Месію, що склалося наперед в іудейських лідерів, та їх очікуванням.

▣ **"старші, і первосвященики, і книжники"** Так називався Синедріон – рада з сорока чотирьох членів із Єрусалима, аналогічна верховному суду. Див. Спеціальну тему до Мр. 12:13.

▣ **"буде вбитий... воскресне"** Це головна суть євангельської вістки: заступницька жертва та славне підтвердження Богом її прийняття.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВОСКРЕСІННЯ» (SPECIAL TOPIC: THE RESURRECTION)

В Біблії повернення мертвих до життя має три значення.

- А. Люди, які не померли, але перейшли до Бога (Енох, пор. Бут. 5:24; Ілля, пор. 2Цар. 2:11); це називається «перенесенням».
- Б. Деякі люди після смерті Божою силою повернулися до тілесного існування. Це називається «воскресінням у старому тілі». Такі воскреслі люди є смертними і рано чи пізно помирають.
- В. Є лише один випадок воскресіння в новому тілі – воскресіння Ісуса. Він вмер, але воскрес із мертвих (*hades*) і отримав нове тіло, придатне для вічного життя з Богом. Він є первісток серед покійних (пор. 1Кор. 15:20,23; «первороджений з мертвих», пор. Кол. 1:15,17-18). Завдяки Йому віруючі теж воскреснуть в нових тілах під час Його другого пришествя (пор.

Пс. 49:15; 73:24; Іс. 26:19; Дан. 12:2; Мт. 22:31-32; Мр. 12:26-27; Ів. 5:25,28-29; 6:39-40,44,54; Рим. 8:11; 1Кор. 15; 1Сол. 4:13-18; 1Пв. 3:2).

Свідчення на користь воскресіння

- А. Через п'ятдесят (50) днів, в день П'ятидесятниці, воскресіння стало головною темою проповіді Петра (пор. Дії 2). Тисячі людей, що жили там, де відбулася ця подія, увірували!
- Б. Життя учнів різко змінилося від розчарування (бо вони не чекали воскресіння) до сміливості й навіть мученицької смерті.
- В. Павло в 1Кор. 15:5-8 перелічує багатьох свідків, включаючи й самого себе (пор. Дії 9).

Значимість Христового воскресіння

- А. Воно підтверджує, що Ісус насправді є Тим, за Кого Себе видавав (пор. Мт. 12:38-40, провіщення Ісусом Своєї смерті й воскресіння)
- Б. Через воскресіння Ісуса Бог схвалює Його життя, вчення і заступницьку смерть (пор. Рим. 4:25)
- В. Воно демонструє нам обітницю для всіх християн (тілесне воскресіння, пор. 1Кор. 15)

Заяви Ісуса про те, що Він воскресить мертвих

- А. Мт. 12:38-40; 16:21; 17:9,22, 23; 20:18-19; 26:32; 27:63
- Б. Мр. 8:31; 9:1-10,31; 14:28,58
- В. Лк. 9:22-27
- Г. Ів. 2:19-22; 12:34; гл. 14-16

І Петро, і Павло стверджують, що Пс. 16 стосується Ісуса, Месії

- А. Петро в Діях 2:24-32
- Б. Павло в Діях 13:32-37

Для подальшого вивчення

- А. *Evidence That Demands a Verdict* by Josh McDowell (Джош Макдавел, «Незаперечні свідчення»)
- Б. *Who Moved the Stone?* by Frank Morison (Франк Морісон, «Хто пересунув камінь?»)
- В. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, "Resurrection," "Resurrection of Jesus Christ" (Ілюстрована біблійна енциклопедія Зондерван, «Воскресіння», «Воскресіння Ісуса Христа»)

▣ **"третього дня Він воскресне"** Ця фраза може бути пов'язана з Ос. 6:1-2. Саме таким є тлумачення цього вірша в арамейському Таргумі. Однак Ісус, здається, посилається на Йону 1:17 (пор. Мт. 12:39; 16:4). Саме таку провісницьку ознаку просили фарисеї в Мр. 8:12 (пор. Мт. 16:4). Таке провіщення було основою для визначення істинного пророка згідно з Повт. Зак. 13:2-5; 18:18-22. Ісус давав їм ознаку за ознакою, але вони не могли і не хотіли бачити цього!

8:32

NASB	«Він проголошував це ясно»
NKJV	«Він говорив це слово відкрито»
NRSV, NJB	«Він казав все це досить відкрито»
TEV	«Він дуже ясно казав їм про це»

Це ще одне дієслово в часі імперфекта, як в Мр. 8:31. Там воно означало «почав», але тут воно може вказувати на повторювану дію (Ісус кілька разів казав їм про Свої страждання і смерть). Він говорив з ними відкрито – без притч, без символів, без метафор (пор. Ів. 10:24; 11:14; 16:25,29; 18:20).

▣ **"Петро узяв набік Його"** Він зробив це щиро, але без розуміння. Петро робив діло сатани, радячи Ісусу, як Йому слід використовувати Своє месіанське положення для досягнення і спасіння людей (пор. Мр. 1:12-13; Мт. 4:1-11).

▣ **"Йому став перечити"** Це сильне грецьке слово (пор. Бут. 37:10 в перекладі Септуагінти; Лк. 4:41; 2Тим. 4:2). В Мр. 1:25; 3:12; 4:39 та 9:25 воно вживається стосовно Ісуса. У цьому контексті Петро «дорікнув» Ісуса або «покритикував» Його. Звичайно, його наміром було захистити Ісуса, а не осудити Його. Петро не розумів викупної та пророцької природи страждань Ісуса.

В Мр. 8:33 Ісус докоряє Петру за духовну непроникливість та повільність в розумінні.

8:33 "поглянув на учнів Своїх" Ісус казав це Петру, але в якомусь сенсі звертався до всіх Своїх учнів.

▣ **"Відступись, сатано, від Мене"** Тут дієслово стоїть в теперішньому часі активного стану наказового способу. Ісус наказує Петру відступити від Його очей. Цей вислів має старозавітні конотації («кинути за спину», пор. 1Цар. 14:9; Єз. 23:35). Петро, сам того не усвідомлюючи, спокушував Ісуса так само, як сатана спокушував його в пустині (пор. Мр. 1:12-13; Мт. 4:1-11). Сатана намагався переконати Ісуса підкорити Собі людей не Голгофою, але іншими шляхами (годуючи їх, показуючи їм чудеса, ідучи на компроміс із їхніми переконаннями). Петро не усвідомлював, що страждання та смерть Ісуса – то Божий задум (пор. Мр. 10:45; Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; 2Кор. 5:21). Див. Мр. 1:13, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «САТАНА».

Часто найбільш болісні й приховані спокуси походять від друзів та членів сім'ї! Найвищим пріоритетом є Боже Царство, а не наші особисті вподобання або цілі (пор. Мр. 8:34-38).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 8:34-9:1

³⁴І Він покликав народ із Своїми учнями, та й промовив до них: Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста та й за Мною йде! ³⁵Бо хто хоче душу свою зберегти, той погубить її, а хто згубить душу свою ради Мене та Євангелії, той її збереже. ³⁶Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занепасть? ³⁷Або що назамін дасть людина за душу свою? ³⁸Бо хто буде Мене та Моєї науки соромитися в роді цім перелюбнім та грішнім, того посоромиться також Син Людський, як прийде у славі Свого Отця з Анголами святими. ^{9:1}І сказав Він до них: Поправді кажу вам, що деякі з тут-о приявних не скуштують смерти, аж поки не бачитимуть Царства Божого, що прийшло воно в силі.

8:34 "покликав народ із Своїми учнями" Тільки в Євангелії від Марка написано, що в Кесарії Пилиповій окрім учнів був ще й народ. Часто думають, що Ісус там навчав учнів окремо, але насправді там були й інші люди. Мабуть серед народу були не тільки юдеї, але й люди з інших народів. Фарисеїв там скоріш за все не було, тому що це місце знаходилося за межами обіцяного краю, в язичницькій місцевості. Цьому народу Ісус відкрив справжню ціну учнівства – радикальну посвяту й повну віддачу, необхідну для того, щоб йти за Ним. Він кличе їх йти за Ним, але й чітко об'являє ціну!

▣ **"Коли"** (умовний сполучник). Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму.

▣ **"хоче хто йти вслід за Мною"** Зверніть увагу на цей заклик до всіх людей бути учнями Ісуса. Але за це також треба заплатити ціну (спасіння є даром, але кожна спасена людина повинна бути учнем Ісуса і платити за це певну ціну). Цікаво, що слова Ісуса до Петра в Мр. 8:33 (*hupage opisō tou*) тут вжиті знову (*opisō tou*), але в значенні «йти вслід на Мною» (тобто бути учнем). Йти за Ісусом можна неправильно (як Петро, коли він говорив слова від сатани), а можна правильно (самовіддане служіння). Те, від чого Петро відговорював Ісуса, тут об'являється як ціль для всіх: «хай візьме свого хреста!»

▣ **"хай зречеться самого себе"** Це дієслово стоїть в аористі медіального стану наказового способу. Воно означає «відкидати», «заперечувати», «зрікатися» або «нехтувати» (пор. Мт. 16:24; 20:35,75; Мр. 8:34; 14:30,32,72; Лк. 9:23; 12:9; 23:34,61; Ів. 13:38).

Внаслідок гріхопадіння (пор. Бут. 3) метою життя людини стала його незалежність і егоцентризм, але тепер віруючі повинні повернутися до самовідданості й залежності від Бога. Спасіння є відновленням в людстві Божого образу, пошкодженого через гріхопадіння. Це дає людині можливість вступити в близькі стосунки з Богом, що є ціллю створіння.

▣ **"хай візьме свого хреста"** Це аорист активного стану наказового способу. Фраза «взяти свій хрест» пов'язана з засудженим злочинцем, якого примушували нести свій хрест до місця розп'яття. В тій культурі хрест був метафорою болісною й ганебною смерті. В даному контексті він означає «вмерти для своєї гріховної природи». Євангеліє – це радикальний заклик раз і назавжди піти вслід за Христом, бути Його учнем (пор. Мт. 10:38; 16:24; Лк. 9:23; 14:27; 17:33; Ів. 12:25). Як Ісус поклав Своє життя за інших, так і ми повинні наслідувати Його приклад (пор. 2Кор. 5:14-15; Гал. 2:20; 1Пв. 3:16). Це чітко вказує на те, що наслідки гріхопадіння були усунуті.

▣ **"та й за Мною йде"** Тут вжите дієслово теперішнього часу активного стану наказового способу. Це був рабиністичний заклик до учнівства. Християнство є твердим рішенням, за яким йде постійне учнівство (пор. Мт. 28:19-20; Еф. 2:8-10).

8:35-37 "душу свою зберегти... згубить душу свою" Тут обігрується грецьке слово «душа» – *psuchē*. В даному контексті духовне життя (орієнтоване на Царство) протиставляється егоїстичному життю (земному й егоцентричному). В англійському перекладі Нового Заповіту Вільямса (Williams) вжито фрази «вище життя... нижче життя». Якщо ми живемо для Христа, ми житимемо вічно; якщо ж ми живемо для самих себе, ми є духовно мертвими (пор. Бут. 3; Іс. 59:2; Рим. 5:18-19; 7:10-11; 8:1-8; Еф. 2:1,5; Кол. 2:13; Як. 1:15) і колись станемо мертвими навіки (пор. Об. 2:11; 20:6,14; 21:8). Ця істина нагадує притчу про «нерозумного багача» (пор. Лк. 12:16-20).

8:35 "Євангелії" Це складене слово з *eu* (добра) та *angelos* (вістка). Воно спочатку означало проголошення доброї новини, але з часом стало вживатися в значенні вістки про Ісуса як Месію, що несе спасіння (зі всіма пов'язаними з цим доктринами). Під Євангелієм маються на увазі християнські істини та проголошення цих істин. Можливо, це слово було вперше вжито в цьому значенні в Євангелії від Марка (пор. Мр. 1:1,14-15; 8:35; 10:29; 14:9).

8:36 "здобуде весь світ" Це також було однією з тих спокус, якими сатана спокушував Ісуса (пор. Мт. 4:8-9).

▣ **"але душу свою занепасть"** Тут вжито інфінітив аориста пасивного стану дієслова, що означає втрату людиною чогось, чим вона до того володіла (пор. Мт. 16:26; Дії 27:10).

8:37 Це сильне запитання. Що є пріоритетом: теперішнє життя чи вічне життя? Егоїзм позбавляє людину радості життя і дару життя! Життя є водночас і даром, і відповідальним дорученням.

8:38 "хто буде Мене та Моєї науки соромитися" Це стосується часу, коли кожна людина чує Євангеліє і стоїть перед вибором. Та сама істина виражена трохи інакше в Мт. 10:32-33 та Лк. 12:8-9. Те, що людина вирішує сьогодні стосовно Євангелія, визначає її майбутнє. Сам Ісус є Євангелієм!

Ця фраза є умовним реченням третього типу, що вводить умову (пор. TEV та NJB).

▣ **"в роді цім перелюбнім та грішнім"** Іудеї в міжзавітний період створили богослов'я двох віків. У теперішньому віці панує гріх, свавілля та неправедність. Див. Мр. 13:8, Спеціальна тема: «Два юдейські віки». Однак Бог задумав послати Месію та розпочати новий вік праведності. Ісус об'явив, що Він Сам розпочинає цей новий день і що цей день залежить від (тобто його умовою є, пор. Ів. 1:12; 3:16) особистої віри в Нього, а не від людських учинків (пор. Єр. 31:31-34; Мт. 5:20).

▣ **"Син Людський"** Так Ісус називав Самого Себе; в цій назві не було націоналістичного, войовничого чи ексклюзивістського відтінку з позицій іудаїзму I століття. Цей титул вживався в простому значенні «людська істота» в Єз. 2:1 та Пс. 8:4, але в Дан. 7:13 він вживався стосовно Месії або Божества (Він ішов разом з небесними хмарами, прийшов до Бога і отримав від Нього вічне Царство). Цей термін поєднує в собі двоякий аспект особистості Ісуса – повністю Бога і повністю людини (пор. 1Пв. 4:1-3).

▣ **"як прийде"** У Старому Заповіті чітко відкривається одне пришествя Месії. Однак земне життя Ісуса продемонструвало, що Бут. 3:15; Пс. 22; Іс. 53 та Зах. 9-14 також вказують на страждання Месії. Славне друге пришествя Месії як Господа та Судді Всесвіту станеться саме так, як іудеї уявляли собі Його перше пришествя. Їхній вузький богословський догматизм призвів до того, що вони не прийняли Ісуса.

Друге пришествя є важливою істиною, часто повторюваною в Новому Заповіті (пор. Мт. 10:23; 16:27-28; 24:3,27,30,37; 26:64; Мр. 8:38-39; 13:26; Лк. 21:27; Ів. 21:22; Дії 1:11; 1Кор. 1:7; 15:23; Фил. 3:20; 1Сол. 1:10; 2:19; 3:13; 4:16; 2Сол. 1:7,10; 2:1,8; Як. 5:7-8; 2Петр. 1:16; 3:4,12; 1Пв. 2:28; Об. 1:7).

▣ **"у славі Свого Отця з Анголами святими"** Це було передвіщено в Старому Заповіті в Дан. 7:10 (пор. Мт. 16:27; Мр. 13:20; Лк. 9:26; 2Сол. 1:7). Ідеться про друге пришествя Христа. Тут знову стверджується божественність Ісуса. В Євангелії від Матвія ангели неодноразово зображуються як есхатологічні виконавці суду, що збирають або розділяють людей (пор. Мр. 13:39-41,49; 24:31).

▣ **"славі"** У Старому Заповіті найпоширенішим єврейським словом «слава» (*kabod* [«кавод»]) був колишній комерційний термін (що вказував на важільні терези), що означав «важити». Те, що багато важило – дорого коштувало або мало в собі цінність. До цього часто додавався концепт яскравості, що виражав величність Бога (пор. Вих. 15:16; 24:17; Іс. 60:1-2). Тільки один Бог є достойним честі. Він занадто сяйний для ока людини, і ніхто з людей не може дивитися на Нього (пор. Вих. 33:17-23; Іс. 6:5). Бога можна насправді пізнати через Христа (пор. Єр. 1:14; Мт. 17:2; Ів. 14:8-9; Євр. 1:3; Як. 2:1).

Термін «слава» є дещо неоднозначним.

1. він може бути паралельним до «Божої праведності»
2. він може означати «святість» або «досконалість» Бога
3. він може означати Божий образ, за яким були створені люди (пор. Бут. 1:26-27; 5:1; 9:6), але який пізніше був спотворений через непослух (пор. Бут. 3:1-22)

Це слово вперше вжито в значенні присутності ЯХВЕ з Його народом у хмарі слави під час блукання в пустелі (пор. Вих. 16:7,10; Лев. 9:23; Чис. 14:10).

9:1 Існує багато теорій для пояснення цього вислову Ісуса. Він міг стосуватися

1. вознесіння Ісуса
2. Царства, що вже настало в Ісусі
3. пришествя Духа в день П'ятидесятниці
4. зруйнування Єрусалима в 70 р. н.е.
5. очікування швидкого повернення Ісуса
6. стрімкого поширення християнства
7. преображення.

В цих теоріях беруться за основу різні фрази в тексті: (1) «деякі з тут-о приявних»; (2) «Царства Божого»; або (3) «прийшло воно в силі». Найкращою теорією здається 7-а, тому що вона найбільше відповідає безпосередньому контексту Мр. 9:2-13 та 2Петр. 1:16-18. Крім того, жодна інша теорія не може дати пояснення всім трьом аспектам цього тексту. Але якщо ця теорія є вірною, то слова Ісуса стосувалися лише Петра, Якова та Івана.

▣ **"Поправді"** Дослівно: «Амінь». Див. Спеціальну тему до Мр. 3:28.

▣ **"не скуштують смерти"** Тут сильне подвійне заперечення вживається в метафоричній фразі (зупинення життя).

▣ "Царства Божого" Див. примітку до Мр. 1:15.

▣ "що прийшло воно в силі" Це дієприкметник перфекта активного стану, що вказує на повне й остаточне пришествя Царства. Тут воно протиставляється тому факту, що Царство в певному сенсі реально розпочалося з першого пришествия Ісуса (боговтілення), але водночас є подією, очікуваною в майбутньому (друге пришествя).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чи нагодував Ісус великий натовп людей двічі, чи то була одна подія, про яку розповідається з різних кутів зору?
2. Якої «ознаки» хотіли фарисеї?
3. За що Ісус докорив учням?
4. Чому Ісус вилікував сліпого поступово, а не одразу?
5. Чому розповідь Матвія про сповідання Петра є значно ширшою, ніж розповідь Марка?
6. Що саме сказав про Ісуса Петро в своєму сповіданні?
7. Чому слова Ісуса про Його смерть в Єрусалимі шокували учнів?
8. Поясніть своїми словами, що означають вірші 34-38.

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 9

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Преображення Ісуса	Ісус преображається на горі	Преображення	Преображення	Преображення
9:2-8	9:2-13	9:2-8	9:2-6	9:2-8
		Пророцтво про Іллю	9:7-8	Питання про Іллю
9:9-13		9:9-13	9:9	9:9-13
			9:10-11	
			9:12-13	
Зцілення хлопчика з нечистим духом	Хлопчик зцілюється	Дитина-епілептик зцілюється	Ісус зцілює хлопчика зі злим духом	Одержимий епілептик
9:14-29	9:14-29	9:14-29	9:14-16	9:14-29
			9:17-18	
			9:19-20a	
			9:20b-21a	
			9:21b-22	
			9:23	
			9:24	
			9:25	
			9:26-27	
			9:28	
			9:29	
Ісус знову провіщає Свою смерть і воскресіння	Ісус знову звіщає про Свою смерть і воскресіння	Страждання передвіщені	Ісус знову говорить про Свою смерть	Друге пророцтво про страждання Христа
9:30-32	9:30-32	9:30-32	9:30-31	9:30-32
			9:32	
Хто найбільший?	Хто найбільший?	Істинна велич	Хто найбільший?	Хто найбільший?
9:33-37	9:33-37	9:33-37	9:33	9:33-37
			9:34-37	
Хто не супроти нас, той за нас	Ісус забороняє сектанство	Невідомий екзорцист	Хто не супроти нас – той за нас	Про вживання імені Ісуса
9:38-41	9:38-41	9:38-41	9:38	9:38-40

			9:39-41	Щедрість по відношенню до учнів Христа
				9:41
Спокуси гріха	Ісус попереджає про спокуси	Попередження стосовно аду	Спокуси гріха	Про введення інших в оману
9:42-50	9:42-48	9:42-48	9:42-48	9:42-50
	Сіль, позбавлена смаку, є нічого не вартою	Солоні учні		
	9:49-50	9:49-50	9:49	
			9:50a	
			9:50b	

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ПАРАЛЕЛЬНІ ТЕКСТИ В СИНОПТИЧНИХ ЄВАНГЕЛІЯХ

- А. Мр. 9:2-8 є паралельним до Мт. 17:1-8 та Лк. 9:28-36.
- Б. Мр. 9:9-13 є паралельним до Мт. 17:9-13 та Лк. 9:36.
- В. Мр. 9:14-29 є паралельним до Мт. 17:14-20 та Лк. 9:37-43.
- Г. Мр. 9:30-32 є паралельним до Мт. 17:22-23 та Лк. 9:43-45.
- Д. Мр. 9:33-37 є паралельним до Мт. 18:1-5 та Лк. 9:46-48.
- Е. Мр. 9:38-50 є паралельним до Мт. 18:6-14 та Лк. 9:49-50.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 9:2-8

²А через шість день забирає Ісус Петра, і Якова, і Івана, та й веде їх осібно на гору високу самих. І Він переобразивсь перед ними. ³І стала одежа Його осяйна, дуже біла, як сніг, якої білильник не зміг би так вибілити на землі! ⁴І з'явивсь їм Ілля та Мойсей, і розмовляли з Ісусом. ⁵І озвався Петро та й сказав до Ісуса: Учителю, добре бути нам тут! Поставмо ж собі три шатрі: для Тебе одне, і одне для Мойсея, і одне для Іллі... ⁶Бо не знав, що казати, бо були перелякані. ⁷Та хмара ось їх заслонила, і голос почувся із хмари: Це Син Мій Улюблений, Його слухайтеся! ⁸І зараз, звівши очі свої, вони вже нікого з собою не бачили, крім Самого Ісуса.

9:2 "шість день" В Лк. 9:28 «вісім днів». Такий конкретний час є дуже незвичайним для Євангелія від Марка.

▣ **"Петра, і Якова, і Івана"** Ці найближчі учні завжди були присутніми в значних подіях Ісуса (пор. Мр. 5:37). Ця подія призначалася для них не менше, ніж для Ісуса.

▣ **"на гору високу"** За переданням (неканонічним Євангелієм до євреїв), то була гора Фавор, але скоріше це було десь в півніжній горі Хермон.

Цікаво, чи була ця подія типологічним віддзеркаленням того, що пережив Мойсей на горі Сінай.

1. висока гора
2. хмара:
3. обличчя прославлені (Вих. 34:29)
4. шестиденний період (пор. Вих. 24:16)

В Євангелії від Марка є чимало посилань на цей мотив Виходу (Ісус як новий Мойсей – Він дає новий завіт та виводить Свій народ з рабства гріха). В Євангелії від Луки сказано, що Ісус, Мойсей та Ілля обговорювали «вихід» Ісуса.

▣ **"осібно"** В Лк. 9:28 вказана мета – «помолитися». Ісус хотів віддалитися від натовпу, щоб приватно навчати учнів. В даному випадку Він був із Своїми найближчими учнями.

▣ **"Він переобразивсь перед ними"** Це аорист пасивного стану дійсного способу складеного дієслова *meta* (після) та *morphoō* (форма), що означає «змінити свою зовнішність». З цього грецького слова походить наше «метаморфоза». Передвічна слава Ісуса сяяла через Його людське тіло. Це сяйво Його істинної божественної особи було видимим для учнів (пор. 2Петр. 1:16-18). Слово *morphē* (пор. Фил. 2:6-7) означає незмінну сутність чогось або когось (антонімом є *schēma*, пор. Фил. 2:8, змінна зовнішня форма).

Таке саме преображення можливе для послідовників Ісуса (пор. Рим. 12:2; 2Кор. 3:18) Це в якомусь сенсі стосується відновлення в людстві божественного образу, пошкодженого в Бут. 3. Ісус надає нам можливість стати справжніми людьми, воістину подібними до Христа.

9:3

NASB	«Його одіж стала осяйною та надмірно білою»
NKJV	«Його одежа стала блискучою, надмірно білою»
NRSV	«Його одежа стала сліпуче білою»
TEV	«Його одежа стала яскраво білою»
NJB	«Його одежа стала блискуче білою»

У Мт. 17:2 додано фразу «обличчя Його, як те сонце, засяло». Це, безумовно, є одним із аспектів слави Ісуса, що часто має компонент яскравості (див. детальніші примітки до Мр. 8:38).

NASB, NKJV	«жодний білильник на землі не може так вибілити їх»
NRSV	«якої ніхто на землі не зміг би так вибілити»
TEV	«біліші, ніж будь-хто в світі міг би випрати»
NJB	«біліші, ніж будь-який земний білильник міг би вибілити»

Мова йде про робітника, що чистив одягу.

В таких віршах дуже корисними є історичні книги. Нижче я подаю список книг (англійською мовою), які допомогли мені зрозуміти культуру стародавнього Близького Сходу.

1. Roland de Vaux, *Ancient Israel*, two vols. (Роланд де Вокс, «Стародавній Ізраїль», у двох томах)
2. Fred H. Wright, *Manners and Customs of Bible Lands* (Фред Г. Райт, «Обряди та звичаї біблійних країв»)
3. James M. Freeman, *Manners and Customs of the Bible* (Джеймс М. Фрімен, «Обряди та звичаї Біблії»)
4. Jack Finegan, *Light From the Ancient Past*, two vols. (Джек Фінеган, «Світло з далекого минулого», у двох томах)
5. James S. Jeffers, *The Greco-Roman World of the New Testament Era* (Джеймс С. Джефферз, «Греко-римський світ новозавітної доби»)
6. K. A. Kitchen, *Ancient Orient and the Old Testament* (К.А. Кітчен, «Стародавній Схід та Старий Заповіт»)
7. Edwin M. Yamauchi, *The Stones and the Scriptures* (Едвін М. Ямаучі, «Каміння та Писання»)

9:4 "Ілля... Мойсей... Ісус" Це вказує на продовження Божого одкровення. Як ми бачимо, вони вже були у воскреслих тілах, що є дивним з огляду на 1Сол. 4:13-18. Це були дві старозавітні особи, що мали велике пророцьке есхатологічне значення (Ілля мав з'явитися перед Месією, а Мойсей був пророком, подібним до Ісуса).

▣ **"з'явивсь"** Це слово вживалося стосовно явлень ангелів в Лк. 1:11 та 22:43 і стосовно Ісуса в Лк. 24:34.

▣ **"і розмовляли з Ісусом"** Це перифрастичний імперфект, що вказує на довгу розмову. В Лк. 9:31 сказано, що вони обговорювали кінець Ісуса в Єрусалимі (досл. Його «вихід» з Єрусалима). Між цим текстом та Вих. 24:12-18 існують вражаючі паралелі.

1. час: «шість днів» (Мр. 9:2)
2. місце: «висока гора» (Мр. 9:2)
3. з'явлення хмари та Божий голос, що промовляв із неї (Мр. 9:7)
4. згадка про славу на обличчі Мойсея, а тут – на обличчі Ісуса (Лк. 9:29; Вих. 34:29-30)

9:5 "Петро... сказав до Ісуса" В Лк. 9:32 написано, що ці три учні були зморені сном після довгого дня та сходження на гору, але Петро прокинувся саме в той час, коли Ілля та Мойсей вже відходили.

▣ **"Учителю"** Досл. «Равві». У паралельному тексті в Матвія Петро звертається до Ісуса «Господи», а в Луки – «Пане» (в укр. перекладі «Учитель»).

▣ **"добре бути нам тут"** Уявіть собі, яким славним було це переживання, як сильно воно підтверджувало особу Ісуса як Месії, обіцяного в Старому Заповіті!

▣ **"шатрі"** Це мабуть була будівля на кшталт куреня з сіна або кучки, що використовувалася під час свята кущів. Зі слів Петра можна зрозуміти, що він хотів, щоб і старозавітні гості, і вони самі ще трохи залишилися там!

9:6 Коли Петро не знав, що робити, він щось говорив!

9:7 "хмара" Це був символ присутності ЯХВЕ під час виходу з Єгипту (пор. Вих. 13-14). Рабини називали цю хмару «*Shekinah*» («Шекіна») – «хмара Слави», що вказувала на видиме й постійне перебування ЯХВЕ з Ізраїлем.

▣ **"їх заслонила"** Це слово означає старозавітне поняття – особливу хмару присутності ЯХВЕ, що забезпечувала Божий народ тінню (тобто захистом) та керівництвом під час блукання в пустелі (протягом 38 років). Ця хмара з'являлася три рази в важливих подіях Ісуса.

1. під час Його зачаття в утробі Марії, Дух «заслонив» («обгорнув») її хмарою (пор. Лк. 1:35)
2. під час хрещення Ісуса пролунав голос із неба (конкретно хмара не згадується, пор. Мт. 3:17)
3. під час преображення пролунав голос із хмари (пор. Мт. 17:5; Лк. 9:34)

Це слово вжито ще два рази в Новому Заповіті: один раз у випадку, коли тінь Петра падала на людей і вони зцілювалися (пор. Дії 5:15), і ще один раз у складеному слові в Євр. 9:5, де говориться про херувимів, що затінювали престола благодаті на Ковчезі Завіту.

▣ **"голос"** Це або (1) пов'язано з тим, як ЯХВЕ промовляв із хмари в пустині, або (2) це *Bath Kol* («Бат Коль», тобто голос із неба), яким Бог відкривав Свою волю в міжзавітний період, коли не було жодного пророка (пор. Мр. 1:11).

▣ **"Син Мій Улюблений"** Термін «Син» в цій старозавітній фразі вживався стосовно (1) Ізраїлю в цілому; (2) царя Ізраїлю як представника ЯХВЕ; та (3) обіцяного грядущого Месії (пор. Пс. 2:7). Це вже другий випадок, коли Отець назвав Сина цим особливим титулом (пор. Мт. 3:17; 17:5). Див. детальну примітку до Мр. 1:11 та Спеціальну тему до Мр. 3:11.

▣ **"Його слухайтеся"** Це теперішній час активного стану наказового способу, що відображає пророцтво Повт. Зак. 18:15. Треба визнати Ісуса останнім і завершеним Божим одкровенням і слухатися Його (пор. Лк. 6:46).

9:8 Цей вірш вказує на одне з двох: (1) або це переживання було видінням, (2) або вони миттєво повернулися до видимого світу.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 9:9-13

⁹А коли з гори сходили, Він їм наказав, щоб нікому того не казали, що бачили, аж поки Син Людський із мертвих воскресне. ¹⁰І вони заховали те слово в собі, сперечаючися, що то є: воскреснути з мертвих. ¹¹І вони запитали Його та сказали: Що це книжники кажуть, ніби треба Іллі перш прийти? ¹²А Він відказав їм: Тож Ілля, коли прийде попереду, усе приготує. Та як же про Людського Сина написано, що мусить багато Він витерпіти, і буде зневажений? ¹³Але вам кажу, що й Ілля був прийшов, та зробили йому, що тільки хотіли, як про нього написано...

9:9 "Він їм наказав, щоб нікому того не казали, що бачили, аж поки Син Людський із мертвих воскресне" Це був єдиний випадок часового чинника, пов'язаного з неодноразовими наказами Ісуса мовчати (пор. Мр. 5:43; 7:36; 8:30). Це обмеження пояснюється тим, що Євангеліє ще не завершилося. В майбутньому, коли вони згадуватимуть про цю подію, вона буде для них цілком зрозумілою в світлі інших євангельських подій (пор. 2Петр. 1:16-18).

9:10 "сперечаючися, що то є: воскреснути з мертвих" Учні не бачили різниці між «другим пришествям» (8:38) та «воскресінням» (9:9). В часи Ісуса юдеї очікували лиш одне історичне пришествя Месії і асоціювали це пришествя з військовою перемогою та пануванням нації Ізраїлю над усім світом. Див. Мр. 8:31, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВОСКРЕСІННЯ».

9:11 "книжники" Це були шановані в громаді тлумачі Старого Заповіту, що пояснювали народу, як слід виконувати його в умовах їхнього історичного періоду. В той час більшість книжників були фарисеями. Див. Спеціальну тему до Мр. 2:6.

9:12-13 "Ілля, коли прийде... Ілля був прийшов" Ісус стверджує, що Іван Христитель виконав пророцьку роль Іллі, описану в Мал. 3:1 та 4:5. Про відповідь Ісуса ведуться числені дискусії. Він ясно сказав, що Ілля явився в служінні Івана Христителя (пор. Мт. 11:10, 14; Мр. 9:11-13; Лк. 1:17). Проте в Євангелії від Івана, коли фарисеї запитали в самого Івана Христителя, чи він не Ілля, він це категорично заперечив (Ів. 1:20-25). Це видиме протиріччя можна пояснити тим, що Іван заперечував буквально розуміння, начебто він – воскреслий із мертвих пророк Ілля, але Ісус стверджував, що Іван символічно виконав служіння Іллі, коли приготував Йому дорогу. Іван Христитель одягався та поведився як Ілля, і тому юдеї, які знали про Іллю та бачили Івана, обов'язково помічали цей зв'язок між ними (Лк. 1:17).

9:12 "мусить багато Він витерпіти, і буде зневажений" Це було шоком для юдейського народу часів Ісуса, що очікували на сильного визволителя на кшталт старозавітних суддів і зовсім не очікували на страждального спасителя. Вони не приділили належної уваги деяким старозавітним текстам (Бут. 3:15; Пс. 22; Іс. 52:13-53:12; Зах. 9-14). Дванадцять учням знадобилися довгі роки, щоб досягнути це; і навіть вони зрозуміли це повністю лише після особливого одкровення Духа в день П'ятидесятниці (пор. Ів. 16:13-14).

Зверніть увагу на те, що Ісус намагається розпочати богословську дискусію з дванадцятьма учнями. Він примушує їх побачити зв'язок між двома різними пророцтвами. Вони не були офіційними «книжниками», але через короткий час їм належало виконувати роль, схожу на роль книжників.

Ісус здивував їх неочікуваним здійсненням пророцтва – не буквальним, але типологічним (Іван Христитель здійснив пророцтво стосовно Іллі, готуючи дорогу Месії).

Ісус використовував кожну хвилину наодинці зі Своїми учнями для того, щоб навчати їх. Навіть коли вони спускалися з гори, Він розпочав розмову на відповідну тему (пророцтво Малахії про Іллю). Саме про таке використання кожної нагоди для навчання у вірі йдеться в Повт. Зак. 6:7 та 11:19.

9:13 "як про нього написано" Як Іллю переслідувала Єзавель (пор. 1Цар. 19:2,10,14), так Івана переслідувала Іродіяда.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 9:14-29

¹⁴А коли повернулись до учнів, коло них вони вгледіли безліч народу та книжників, що сперечалися з ними. ¹⁵І негайно ввесь натовп, як побачив Його, сполохнувся із дива, і назустріч побіг, і став вітати Його. ¹⁶І запитався Він їх: Про що сперечаетесь з ними? ¹⁷І Йому відповів один із натовпу: Учителю, привів я до Тебе ось сина свого, що духа німого він має. ¹⁸А як він де схопить його, то об землю кидає ним, і він піну пускає й зубами скрегоче та сохне. Я казав Твоїм учням, щоб прогнали його, та вони не змогли. ¹⁹А Він їм у відповідь каже: О, роде невірний, доки буду Я з вами? Доки вас Я терпітиму? Приведіть до Мене його! ²⁰І до Нього того привели. І як тільки побачив Його, то дух зараз затряс ним. А той, повалившись на землю, став качатися та заливатися піною... ²¹І Він запитав його батька: Як давно йому сталося це? Той сказав: Із дитинства. ²²І почасти кидав він ним і в огонь, і до води, щоб його погубити. Але коли можеш що Ти, то змилуйсь над нами, і нам поможи! ²³Ісус же йому відказав: Щодо того твого коли можеш, то тому, хто вірує, все можливе! ²⁴Зараз батько хлоп'яти з слізьми закричав і сказав: Вірую, Господи, поможи недовірству моєму! ²⁵А Ісус, як побачив, що натовп збігається, то нечистому духові наказав, і сказав йому: Душе німий і глухий, тобі Я наказую: вийди з нього, і більше у нього не входи! ²⁶І, закричавши та міцно затрясаши, той вийшов. І він став, немов мертвий, аж багато-хто стали казати, що помер він... ²⁷А Ісус узяв за руку його та й підвів його, і той устав. ²⁸Коли ж Він до дому прийшов, то учні питали Його самотою: Чому ми не могли його вигнати? ²⁹А Він їм сказав: Цей рід не виходить інакше, як тільки від молитви та посту.

9:14 "коли повернулись до учнів" Ісус полишив інших учнів біля підніжжя гори. В Лк. 9:37 сказано, що вони повернулися наступного дня.

▣ **"безліч народу та книжників, що сперечалися"** Це було характерним для служіння Ісуса, і тепер учні брали участь у Його служінні та готувалися до свого майбутнього служіння. Ці обставини були постійними проблемами, але також створювали можливості.

9:15 "негайно" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"сполохнувся із дива"** Дехто вважає, що причиною такого великого подиву було те, що обличчя Ісуса все ще сяяло, як обличчя Мойсея в Вих. 34:29-30, але за контекстом складається таке враження, що Ісус просто з'явився там якраз вчасно для того, щоб служити й навчати.

NASB	«почали біжати, щоб привітати Його»
NKJV	«підбіжавши до Нього, привітали Його»
NRSV	«вони побігли вперед, щоб Його привітати»
TEV	«побігли до Нього й привітали Його»
NJB	«побігли вітати Його»

Тут вжито час імперфекта, що може означати (1) початок дії або (2) повторювану дію в минулому. Люди в цьому натовпі раділи, що побачать Ісуса, і один за другим побіжали вітати Його.

9:16 "Про що сперечаетесь з ними?" Ісус звертається до натовпу. Книжників не цікавив той хлопець, їх цікавило лише богословське питання, чому учні не змогли вздоровити його.

9:17 "що духа німого він має" В Євангеліях проводиться чітке розмежування між демонічною одержимістю та фізичним захворюванням. В цьому конкретному випадку це розмежування виглядає дещо «розмитим». Симптоми, про які розповів батько хлопця, а також значення кількох грецьких слів, вжитих в цьому тексті, вказують на епілепсію, зокрема на її сильні приступи. Цей фізичний елемент стану дитини ще більш погіршувався через демонічну одержимість. Див. Мр. 1:23, Спеціальна тема: «Демони».

9:18 "сохне" Це є прикметою сильного приступу.

▣ **"Я казав Твоїм учням, щоб прогнали його, та вони не змогли"** Учні теж були здивовані. В Мр. 6:7,13 Ісус дав їм владу над демонами, але в даному випадку їхні спроби ні до чого не призвели!

9:19 В Мр. 9:19 Ісус задав два риторичні питання, висловлюючи Своє розчарування через невіру учнів, натовпу та книжників.

9:20 "як тільки побачив Його, то дух зараз затряс ним" Це була демонічна одержимість, що проявлялася в епілепсії.

9:21 В Євангеліях є кілька розповідей про демонічну одержимість дітей. Як і чому діти ставали одержимими – жодного разу не пояснюється.

9:22 Руйнівну природу демноів ясно видно в словах батька про життя його сина.

▣ **"погубити"** Див. Мр. 3:6, Спеціальна тема: «*Apollumi*».

▣ **"коли"** (умовний сполучник). Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму. Так той батько стверджував свою віру в здатність Ісуса зціляти.

▣ **"змилуйсь над нами, і нам поможи"** Цей батько мав віру в Ісуса, навіть коли учні не змогли звільнити його сина від демонів.

У «Вивченні слів в Новому Заповіті» (М. R. Vincent, *Word Studies in the New Testament*, Том 1. стор. 113) М.Р. Вінсент звертає увагу на те, що цей батько цілком співчував своєму синові, як і сиропінікіянка співчувала своїй доньці (пор. Мт. 15:22).

9:23 "коли можеш" Це повторення слів, що були сказані в Мр. 9:22. Тут ми знову маємо умовне речення першого типу. Той чоловік визнав здатність Ісуса, і тепер Ісус випробовував його віру.

▣ **"тому, хто вірує, все можливе"** Це не значить, що віруюча людина може маніпулювати Богом. Це обіцянка того, що Бог здійснить Свою волю через віру віруючих (див. Гордон Фі, «Епідемія євангелія здоров'я та багатства» [Gordon Fee, *The Disease of the Health and Wealth Gospels*]). Існують дві умови: (1) Божа воля та (2) віра віруючого! Див. Мр. 11:23, Спеціальна тема: «Ефективна молитва».

9:24 "Вірую, Господи, поможи недовірству моєму" Це теперішній час активного стану наказового способу. Слід пам'ятати, що головним є об'єкт віри, а не її величина (пор. Мт. 17:20; Лк. 17:6). Зверніть увагу на те, що Ісус мав справу з цим чоловіком, незважаючи на його сумніви, і Він так само має справу і з нами, коли ми сумніваємося.

Ісус діяв за вірою батька, а не сина, тому що син був одержимим з дитинства. Можна припустити, що учні не змогли вигнати демона з хлопця через те, що батько не мав віри в них. Ісус часто зціляв та визволяв від демонів згідно з вірою хворої чи одержимої людини або її близьких. Цей батько визнає свою потребу і благає Ісуса допомогти йому укріпитися в вірі. Ми всі можемо молитися цією молитвою!

У Загальноприйнятому тексті (Textus Receptus) додано слово *kurie* («Господи», тобто батько звертається до Ісуса як до Господа); в більшості сучасних англійських перекладів цього слова немає (за винятком KJV та NKJV).

9:25 "натовп збігається" Неясно, яким чином це пов'язано з вигнанням демона. Це суперечить месіанській таємниці, що так часто має місце в Євангелії від Марка. Ісус демонструє Свою силу і владу в ситуації, з якою не змогли справитися учні. Тиск натовпу та цікавість завжди були проблемою, але водночас надавали багато можливостей. Може, це той самий натовп, про який ішлося в Мр. 9:14-15, або ще більше нових людей.

▣ **"Душе німий і глухий"** Видно, це був ще один аспект фізичної проблеми того хлопця (пор. Мр. 9:17), пов'язаний із демонічною одержимістю.

▣ **"вийди з нього, і більше у нього не входи"** Перше дієслово стоїть в аористі активного стану наказового способу, а друге – в аористі активного стану кон'юнктива; це означає «вийди і навіть не починай повертатися!»

9:26 Фізичні прояви, що супроводжували вихід демонів з дитини, є типовими для Нового Заповіту.

▣ **"він став, немов мертвий"** Це ще один симптом сильного приступу.

9:27 "Ісус узяв за руку його та й підвів його" Цим жестом Ісус проявив піклування та співчуття (пор. Мр. 1:31; 5:41). Він не боявся доторкатися до хворих і одержимих!

9:28 "Чому ми не могли його вигнати?" Вони були здивовані! Раніше їм вдавалося виганяти демонів. Чому ж їм не вдалося тепер? У Мт. 17:20 сказано, що через їхнє невірство.

9:29 "Цей рід не виходить інакше, як тільки від молитви та посту" Слова «та посту» є в багатьох грецьких рукописах, але їх немає в κ та B, а також в грецькому рукописі, яким користувався Климент. Ці слова були додані ще давно, і тексти з цим додатком дуже поширилися. Причиною цього мабуть була схильність церкви до постів під впливом іудаїзму. Цей додаток має місце в рукописах P⁴⁵, κ ², A, C, D, K, L, W, X та в Діатессароні. Див. Мр. 2:18-20, Спеціальна тема: «Піст». UBS⁴ дає найкоротшому варіанту рейтинг «A» (точно).

З цього тексту можна зробити такий богословський висновок, що існують різні типи демонів, які виганяються різними способами. Див. Спеціальну тему до Мр. 1:25.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 9:30-32

³⁰І вони вийшли звідти, і проходили по Галілеї. А Він не хотів, щоб довідався хто. ³¹Бо Він Своїх учнів навчав і казав їм: Людський Син буде виданий людям до рук, і вони Його вб'ють, але вбитий, воскресне Він третього дня! ³²Вони ж не зрозуміли цього слова, та боялись Його запитати.

9:30 "проходили по Галілеї" Вони все ще йшли від гори преображення й рухалися на південь через Галілею. Ісус хотів особисто поспілкуватися з якомога більшим числом людей.

▣ **"Він не хотів, щоб довідався хто"** Тут ми знову бачимо, як Ісус не хотів, щоб Його приймали за цілителя або творця чудес, тому що тиск натовпу бажаючих зцілитися заважав Йому навчати й проповідувати.

9:31 "Людський Син" Див. примітку до Мр. 8:38с.

▣ **"буде виданий"** Це дієслово стоїть в теперішньому часі пасивного стану дійсного способу. Воно означає «передати владі». Ісус вже втретє ясно каже учням про те, що станеться з Ним в Єрусалимі (пор. Мр. 8:31; 9:12).

▣ **"воскресне Він"** Див. Спеціальну тему до Мр. 8:31.

▣ **"третього дня"** За юдейським рахунком, три дні могли тривати приблизно 30-38 годин (короткий час у п'ятницю перед сутінками, вся субота і частина неділі перед світанком). Цей проміжок часу кілька разів пов'язується з історією Йони (пор. Мт. 12:39-40; 16:3; Лк. 11:29-32).

9:32 "Вони ж не зрозуміли" Це часто повторювана тема в Синоптичних Євангеліях. В Євангелії від Луки ситуація ясно описана.

1. учні не розуміли (Лк. 2:50; 9:45; 18:34)
2. вони мали б розуміти, адже слова Ісуса були їм пояснені (Лк. 8:10)
3. Ісус розкрив учням розум (пор. Лк. 24:45).

Вони були такими само сліпими, як і весь народ, поки їхні закриті розуми й серця не відкрилися для істини нового завіту через натхнення Духа. Грішні люди можуть зрозуміти цю істину виключно з допомогою Духа, і навіть коли вона стає їм зрозумілою, вони досить повільно зростають у спасінні та освяченні.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 9:33-37

³³І прибули вони в Капернаум. А як був Він у домі, то їх запитав: Про що міркували в дорозі? ³⁴І мовчали вони, сперечалися бо проміж себе в дорозі, хто найбільший. ³⁵А як сів, то покликав Він Дванадцятьох, і промовив до них: Коли хто бути першим бажає, нехай буде найменшим із усіх і

слуга всім! ³⁶І взяв Він дитину, і поставив її серед них. І, обнявши її, Він промовив до них: ³⁷Коли хто в Ім'я Моє прийме одне з дітей таких, той приймає Мене. Хто ж приймає Мене, не Мене він приймає, а Того, Хто послав Мене!

9:33 "Капернаум" Це було рідне місто Петра та Андрія; після невіри мешканців Назарета Ісус переніс сюди центр Своєї діяльності.

▣ **"як був Він у домі"** То мабуть був дім Петра (пор. Мр. 1:29) або орендований дім, який використовував Ісус.

▣ **"Про що міркували в дорозі?"** Вони не просто міркували, але сперечались. Ісус повідомив їм про Свою смерть (тричі), і вони бажали знати, хто з них стане лідером замість Ісуса (пор. Мт. 18:1-18; Лк. 9:46-48; 22:24).

9:34 "найбільший" Тут ми бачимо ревність інших апостолів до трьох найближчих: Петра, Якова та Івана. Можливо, тут також відображається юдейський концепт націоналістичного земного царства.

9:35 "сів" Це мабуть вказувало на формальне навчання (пор. Мр. 4:1; 9:35; Мт. 5:1; Лк. 4:20).

▣ **"Коли"** (умовний сполучник). Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору. Ісус не засуджував амбіцій, але давав їм нове визначення через призму нової етики Божого Царства. Велич пов'язана зі служінням (пор. Мр. 10:31,45; Мт. 20:26; 19:30; Ів. 13:5), а не з управлінням чи владою! Боже Царство суттєво відрізняється від людських суспільств.

Ці слова є гарним прикладом того, як Ісус повторював Свої вчення в різних обставинах та в різні часи (пор. Мр. 10:43-44; Мт. 23:11; Лк. 22:24-25).

▣ **"слуга"** Ісус розмовляв арамейською мовою. Цей вислів (Мр. 9:35-37) може бути грою слів, адже в арамейській мові слово *talya* має два значення: «дитина» та «слуга».

9:36 "взяв Він дитину" У Мт. 18:1-18, Лк. 9:46-49 та тут ясно показано, що Ісус говорить про нових віруючих, а не про дітей.

▣ **"обнявши її"** Це ще одна деталь, що вказує на розповідь очевидця – Петра. Не виключно навіть таке, що це відбувалося в домі Петра і дитина була дитиною Петра!

9:37 "Коли хто в Ім'я Моє прийме одне з дітей таких" «В ім'я Моє» означає «з характером Ісуса». В повторенні певних слів немає ніякого чародійства. Сила приходить від пізнання Ісуса та наслідування Його дій. Ми виражаємо свою любов до Христа, коли ставимося з любов'ю до інших як послідовники Христа (пор. Мт. 25:31-45).

З Дій 19:13-16 ми знаємо, що одні юдейські екзорцисти спробували використовувати ім'я Ісуса, але це призвело до неочікуваних наслідків. З Мт. 7:21-23 ми знаємо, що важливими є особисті стосунки з Христом, а не легковажне чи часте повторювання Його імені.

▣ **"Хто ж приймає Мене, не Мене він приймає, а Того, Хто послав Мене"** Ісус стверджує вище положення Отця. Це часто зустрічається в Євангелії від Івана. Його підкорення Отцю є ознакою не нерівності, але функцій в Трійці.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОСИЛАТИ» (*APOSTELLŌ*) (SPECIAL TOPIC: SEND [*APOSTELLŌ*])

Це грецьке слово означає «посилати» (*apostellō*). Воно має декілька богословських значень:

1. У класичній грецькій мові та серед рабинів це слово вживалося в значенні покликаноного та посланого офіційного преставника, на кшталт нашого «посла» (пор. 2Кор. 5:20)
2. у Євангеліях часто вживалася ДІЄСЛІВНА форма цього слова, коли мова йшла про те, що Отець послав Ісуса. В Євангелії від Івана це слово набуває месіанського відтінку (пор. Мт. 10:40; 15:24; Мр. 9:37; Лк. 9:48; і особливо Ів. 5:36,38; 6:29,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21 [як «апостол», так і його СІНОНІМ *petrō* вживаються у в. 21]). Цим словом описується, як Ісус посилав віруючих (пор. Ів. 17:18; 20:21 [як «*apostellō*», так і його СІНОНІМ «*petrō*» вживаються в Ів. 20:21]).
3. У Новому Заповіті ІМЕННИК «апостол» означає учнів
  - а. дванадцять найближчих учнів Ісуса (напр., Мр. 6:30; Лк. 6:13; Дії 1:2,26)
  - б. особлива група апостольських помічників та співробітників
    - (1) Варнава (пор. Дії 14:4,14)
    - (2) Андронік та Юній (у Біблії короля Якова [KJV], Юнія, пор. Рим. 16:7)
    - (3) Аполлос (пор. 1Кор. 4:6-9)
    - (4) Яків, брат Господа (пор. Гал. 1:19)
    - (5) Сила та Тимофій (пор. 1Сол. 2:6)
    - (6) можливо, Тит (пор. 2Кор. 8:23)
    - (7) можливо, Епафродит (пор. Фил. 2:25)
  - в. триваючий дар в церкві (пор. 1Кор. 12:28-29; Еф. 4:11)
4. Павло в більшості послань називав себе апостолом, стверджуючи тим самим Богом дану владу, що він отримав її як представник Христа (пор. Рим. 1:1; 1Кор. 1:1; 2Кор. 1:1; Гал. 1:1; Еф. 1:1; Кол. 1:1; 1Тим. 1:1; 2Тим. 1:1; Тит. 1:1).
5. Для нас, сучасних віруючих, проблема полягає в тому, що в Новому Заповіті ніколи не визначається сутність цього триваючого дару: в чому він полягає та як встановити, хто його має. Звичайно, треба відрізнити перших дванадцять апостолів (№3а) від апостолів в більш ширшому значенні слова (№3б). Див. Спеціальну тему: «Богонатхнення» та Спеціальну тему: «Просвітлення». Якщо сучасні «апостоли» не є богонатхненими авторами нових Писань (адже канон вже закрито, пор. Юд. в. 3; див. Спеціальну тему: «Канон»), тоді чим їхня діяльність відрізняється від новозавітних пророків чи євангелістів (пор. Еф. 4:11)? Мої припущення такі:
  - а. місіонери, які починають церкви в місцевостях, де раніше не проповідувалося Євангеліє (в цьому значенні це слово вжито в *Didache* [«Дідахе»])
  - б. лідери пасторів в певній місцевості або конфесії
  - в. ?

Я вважаю, що 1-й варіант є вірним.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 9:38-41

³⁸Обізвався до нього Іван: Учителю, ми бачили одного чоловіка, який з нами не ходить, що виганяє Ім'ям Твоїм демонів; і ми заборонили йому, бо він із нами не ходить. ³⁹А Ісус відказав: Не забороняйте йому, бо немає такого, що Ім'ям Моїм чудо зробив би, і зміг би небаром лихословити Мене. ⁴⁰Хто бо не супроти нас, той за нас! ⁴¹І коли хто напоїть вас кухлем води в Ім'я Моє ради того, що ви Христові, поправді кажу вам: той не згубить своєї нагороди!

9:38 "і ми заборонили йому, бо він із нами не ходить" В грецьких рукописах є кілька варіантів. Цей вірш важко тлумачити, і тому стародавні переписчики дещо змінили його. Варіант, який найбільше

приймається в сучасних англійських версіях (згідно з UBS⁴), має місце в рукописах κ та Β і в сирійській традиції перекладів.

9:39 "Не забороняйте йому" Це дієслово стоїть у теперішньому часі наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання процесу дії.

9:40 "Хто бо не супроти нас, той за нас" Ісус часто вживає в Своєму вченні народні приказки (пор. Мр. 2:17,21,22; 3:27; 4:21,22,25; 7:15; 8:35,36,37; 9:40,50; 10:25,27,31,43-44). Порівняйте це з Мт. 12:30 та Лк. 11:23.

Цікаве обговорення видимого протиріччя між Мр. 9:40 та Лк. 11:23 подано в книзі «Важкі вислови в Біблії» (*Hard Sayings of the Bible*, published by IVP, стор. 466-467). Ця книга є корисним джерелом, написаним відомими євангельськими вченими богословами. Вони стверджують, що видиму розбіжність можна пояснити контекстом цих текстів.

9:41 Подивіться в паралельні тексти Мт. 10:42; 25:40. Між Мр. 9:38-41 та Мр. 9:42-48 існує різкий контраст. Ті, хто не має формального зв'язку з Ісусом, схвалюються за їхні добрі діла, але ті, хто знають Його, отримують суворе попередження щодо їхньої відповідальності перед новими віруючими. Цей шокуючий парадокс ілюструє істину Мр. 9:33-37.

В цьому вірші також ідеться про винагороду для тих, хто вірно служить (пор. Мр. 9:41; 10:21,28-31 і декілька разів в Ісусовій нагірній проповіді в Мт. 5:12,46; 6:5-6,16-18,19-21). Важко балансувати дар спасіння в завершеній роботі Христа з завітними обов'язками віруючих жити вірою. Також важко балансувати новозавітне поняття мір винагород та кар (пор. Мт. 10:45; 11:22; 18:6; 25:21,23; Мр. 12:40; Лк. 12:47-48; 20:47). Див. Спеціальну тему до Мр. 12:40.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 9:42-48

⁴²Хто ж спокусить одного з малих цих, що вірять, то краще б такому було, коли б жорно млинове на шию йому почепити, та й кинути в море! ⁴³І коли рука твоя спокушає тебе, відігни її: краще тобі ввійти до життя одноруким, ніж з обома руками ввійти до геєнни, до огню негасимого, ⁴⁴[де їхній червяк не вмирає, і не гасне огонь.] ⁴⁵І коли нога твоя спокушає тебе, відігни її: краще тобі ввійти до життя одноногим, ніж з обома ногами бути вкиненому до геєнни, до огню негасимого, ⁴⁶[де їхній червяк не вмирає, і не гасне огонь.] ⁴⁷І коли твоє око тебе спокушає, вибери його: краще тобі однооком ввійти в Царство Боже, ніж з обома очима бути вкиненому до геєнни огненної, ⁴⁸де їхній червяк не вмирає, і не гасне огонь!

9:42 "Хто ж спокусить одного з малих цих" З богословської точки зору це стосується нових віруючих. Однак не виключно й те, що ця фраза в даному контексті пов'язана з уроком, який учні щойно засвоїли в випадку з одержимим хлопчиком. Бог любить дітей і не хоче, щоб хтось їх ображав.

▣ **"що вірять"** Тут вжито дієприкметник теперішнього часу активного стану, що вказує на триваючу віру.

У деяких грецьких манускриптах додані слова «в Мене» (пор. манускрипти А, В, С², L, W, а також Вульгата, сирійські та коптські переклади). Здається, ці слова були додані переписчиками на основі паралельного тексту в Мт. 18:6, тому що в манускриптах κ та С цих слів немає. Див. Спеціальну тему до Мр. 1:15.

▣ **"спокусить"** Це слово означало пастку з принадою для тварин.

▣ **"коли"** (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу. В ньому суворе попередження до християнських керівників. Великий Пастир піклується про всіх овець, особливо про нових та вразливих, і керівники повинні так само піклуватися про них!

Це перебільшення (пор. Мт. 5:29,30,38-46; 6:2-4; 7:3-5; 23:23-24; 10:24-25). Ісус говорить метафорами про вічний суд. Західні віруючі протягом багатьох поколінь неправильно розуміли ці східні перебільшення. Ми, західні віруючі, в нашій любові до Біблії та бажанні йти за Ісусом не зважали на східні жанри та метафори Біблії.

▣ **"жорно млинове"** Ідеться про великий круглий камінь у млині, якого тягнули тварини. Це також східне перебільшення, за допомогою якого Ісус розставляв акценти в Своєму вченні.

▣ **"кинути в море"** Це перфект пасивного стану дійсного способу, що означає постійне становище. Ця фраза була сильною метафорою суду. Іудеї, як люди пустелі, боялися води.

9:43-47 Це метафорична (гіперболічна) мова, що показує радикальне посвячення, якого вимагає Ісус (пор. Роберт Г. Стейн, «Метод і зміст вчення Ісуса» [Robert H. Stein, *The Method and Message of Jesus' Teachings*, стор. 8-11]).

Ці вірші є гарним прикладом єврейського поетично-синонімічного паралелізму, що так часто вживається в Старому Заповіті (пор. Мр. 2:21-22; 3:4,24-25,28; 4:22,30; 8:17,18; 9:43-47; 10:38,43-44; 13:24-25). В Євангелії від Марка деякі приклади антитетичного паралелізму такі: Мр. 2:19-20; 3:28-19; 4:25; 7:8,15; 8:35 (пор. Стейн [Stein], стор. 27-29).

9:43 "коли" (умовний сполучник). Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію.

▣ **"ввійти до життя"** У Новому Заповіті є два слова зі значенням «життя»: (1) *bios* (земне життя) та (2) *zoē* (духовне життя). Ісус говорить про вхід до духовного світу (вічного життя). Ця фраза є паралельною до «Царства Божого» в Мр. 9:47. Віруючі вже зараз можуть увійти в Царство і в певному сенсі переживати небеса (пор. Еф. 2:5-6).

В Новому Заповіті це описується кількома способами:

1. прийдешний світ, вічне життя (Мр. 10:17,30)
2. зберегти... погубити душу (Мр. 8:35; Мт. 10:39; Лк. 17:33)
3. увійти в життя (Мр. 9:43; Мт. 25:46)
4. увійти до радощів Господа (Мт. 25:21,23)

▣ **"геєнни" Gehenna** («Гегенна»; пор. Єр. 7:31) була місцем поклоніння фінікійському богу плодючості вогню Молоху і знаходилася в долині Гінномових синів, на півдні від Єрусалима. Саме там перворідних дітей приносили в жертву цьому ханаанському божеству плодючості (пор. Лев. 18:21; 20:2-5; Повт. Зак. 12:31; 18:10; 2Цар. 21:6; 2Хр. 28:3; 33:6; Єр. 2:23; 7:32; 32:35). Іудеї так стидалися ідолопоклонства своїх прашурів, що перетворили цю місцевість у смітник Єрусалима. Саме з цього смітника Ісус брав Свої метафори вічного відлучення від любові Отця (вогень, черв'як, сморід).

Ісус часто вживав слово геєнна; крім Нього це слово вжито лише один раз в Новому Заповіті (Як. 3:6). За Біблією, ад є таким само реальним, як і небеса (пор. Мт. 25:46). Див. Спеціальну тему нижче, II., «Б».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ДЕ ЗНАХОДЯТЬСЯ ПОМЕРЛІ?» (SPECIAL TOPIC: WHERE ARE THE DEAD?) (SHEOL/HADES, GEHENNA, TARTARUS)

I. Старий Заповіт

A. Усі люди потрапляють до *Sheol* («шеол»; споріднених слів немає, етимологія невідома, BDB 982, KB 1368); так в літературі мудрості та в книзі Ісаї часто називалося місце знаходження мертвих або могила. У Старому Заповіті мертві, як тіні, знаходяться в свідомому, але безраднісному стані (пор. Йов 10:21-22; 38:17)

B. Уявлення про *Sheol*

1. пов'язане з Божим судом (вогонь), Повт. Зак. 32:22
2. в'язниця з воротами, Йов 38:17; Пс. 9:13; 107:18
3. звідти ніхто не повертається, Йов 7:9 (аккадський титул смерті)
4. край/царство темряви, Йов 10:21-22; 17:13; 18:18
5. місце мовчання, Пс. 28:1; 31:17; 94:17; 115:17; Іс. 47:5
6. пов'язане з карою ще перед судним днем, Пс. 18:4-5
7. пов'язане з *abaddon* («аваддон»; руїна; див. Спеціальну тему: «*Abaddon... Apollyon*»), де Бог також присутній, Йов 26:6; Пс. 139:8; Амос 9:2
8. пов'язане з «могилою», Пс. 16:10; 88:3-4; Іс. 14:15; Єз. 31:15-17
9. нечестиві живими сходять в *Sheol*, Чис. 16:30,33; Йов 7:9; Пс. 55:15
10. часто персоніфіковане як звір з величезною пастью, Чис. 16:30; Пр. 1:12; Іс. 5:14; Ав. 2:5
11. людей там називають *Repha'im* («рефаїм», тобто «духи померлих»), Йов 26:5; Пр. 2:18; 21:16; 26:14 Іс. 14:9-11)
12. Однак ЯХВЕ присутній навіть там, Йов 26:6; Пс. 139:8; Пр. 15:11

II. Новий Заповіт

А. Єврейське *Sheol* перекладається грецькою як *Hades* («Гадес», невидимий світ)

Б. Уявлення про *Hades* (досить схожі на уявлення про *Sheol*)

1. означає смерть, Мт. 16:18
2. пов'язане зі смертю, Об. 1:18; 6:8; 20:13-14
3. часто аналогічне з місцем вічної кари (*Gehenna* [«геєнна»]), Мт. 11:23 (цитата зі Старого Заповіту); Лк. 10:15; 16:23-24
4. часто аналогічне з могилою, Лк. 16:23

В. Можливо поділене (рабини)

1. частина праведних *Paradise* («Парадіз», насправді інша назва небес, пор. 2Кор. 12:4; Об. 2:7), Лк. 23:43
2. частина злих *Tartarus* (Тартарус) знаходиться значно нижче від *Hades*, 2Петр. 2:4, де знаходяться злі ангели (пор. Бут. 6; І Енох). Вона пов'язана з «безоднею», Лк. 8:31; Рим. 10:7; Об. 9:1-2,11; 11:7; 17:18; 20:1,3

Г. *Gehenna*

1. Походить від старозавітної фрази «долина Гінномових синів» (на півдні від Єрусалима). У цьому місці поклонялися фінікійському богу вогню *Molech* («Молех»; BDB 574, KB 591), приносячи йому в жертву дітей (пор. 2Цар. 16:3; 21:6; 2Хр. 28:3; 33:6), що було заборонено в Лев. 18:21; 20:2-5.
2. Єремія перетворив це місце язичницького культу на місце суду ЯХВЕ (пор. Єр. 7:32; 19:6-7). У 1 Еноха 90:26-27 та Сив. 1:103 воно стало місцем вогняного, вічного суду.
3. Іудеї часів Ісуса були настільки приголомшені участю своїх нащадків в ідолопоклонстві й жертвоприношенні дітей, що перетворили це місце на єрусалимський смітник. Багато метафор Ісуса щодо вічного суду пов'язані з цим смітником (вогонь, дим, черв'яки, сморід, пор. Мр. 9:44,46). Слово *Gehenna* (геєнна) використовував тільки Ісус (за винятком Як. 3:6).
4. Випадки вживання Ісусом слова *Gehenna*
  - а. вогонь, Мт. 5:22; 18:9; Мр. 9:43
  - б. вічна, Мр. 9:48 (Мт. 25:46)
  - в. місце руйнування (душі й тіла), Мт. 10:28
  - г. паралельне до *Sheol*, Мт. 5:29-30; 18:9
  - д. описує злих як «сини аду», Мт. 23:15
  - е. результат судового вироку, Мт. 23:33; Лк. 12:5

- ж. концепт *Gehenna* є паралельним до другої смерті (пор. Об. 2:11; 20:6,14) або вогненого озера (пор. Мт. 13:42,50; Об. 19:20; 20:10,14-15; 21:8). Можливо, вогнене озеро є місцем вічного перебування людей (від *Sheol*) та злих ангелів (від *Tartarus*, 2Петр. 2:4; Юд. 1:6 або безодні, пор. Лк. 8:31; Об. 9:1-11; 20:1,3).
- з. Воно призначене не для людей, а для сатани та його ангелів, Мт. 25:41

Д. Можливо, через збіг слів *Sheol*, *Hades* та *Gehenna*,

- 1. всі люди спершу потрапляють до *Sheol/Hades*
- 2. їхнє існування там (добре/погане) посилюється після судного дня, але місце злих залишається незмінним (саме тому в Біблії короля Якова (KJV) слово *Hades* (могила) перекладено як *Gehenna* (ад).
- 3. Єдиний новозавітний текст, де згадуються муки перед судним днем, – то притча в Лк. 16:19-31 (Лазар та багач). *Sheol* зображається як місце покарання вже зараз (пор. Повт. Зак. 32:22; Пс. 18:1-5). Однак не можна будувати доктрину на притчі.

III. Проміжний стан між смертю та воскресінням

А. Новий Заповіт не вчить про «безсмертя душі», що є одним із стародавніх поглядів на потойбічне життя, згідно з яким

- 1. людські душі існують ще до початку фізичного життя
- 2. людські душі є вічними до і після фізичної смерті
- 3. фізичне тіло часто сприймається як в'язниця, а смерть людини – як її визволення й повернення до предвічного стану

Б. У Новому Заповіті є деякі посилання на безтілесний стан між смертю та воскресінням

- 1. Ісус каже про розділення між тілом та душею, Мт. 10:28
- 2. Авраам, можливо, вже зараз має тіло, Мр. 12:26-27; Лк. 16:23
- 3. Мойсей та Ілля з'явилися в фізичному тілі під час преображення, Мт. 17
- 4. Павло стверджує, що в друге пришествя Христа віруючі з Христом першими одержать свої нові тіла, 1Сол. 4:13-18
- 5. Павло стверджує, що віруючі одержать свої нові духовні тіла в день воскресіння, 1Кор. 15:23,52
- 6. Павло стверджує, що віруючі не потрапляють до *Hades* після смерті, але знаходяться з Ісусом, 2Кор. 5:6,8; Фил. 1:23. Ісус перемиг смерть і забрав праведних з Собою на небо, 1Петр. 3:18-22.

IV. Небо

А. Це слово вживається в Біблії в декількох значеннях.

- 1. атмосфера над землею, Бут. 1:1,8; Іс. 42:5; 45:18
- 2. зоряне небо, Бут. 1:14; Повт. Зак. 10:14; Пс. 148:4; Євр. 4:14; 7:26
- 3. місце знаходження Божого трону, Повт. Зак. 10:14; 1Цар. 8:27; Пс. 148:4; Еф. 4:10; Євр. 9:24 (третє небо, 2Кор. 12:2)

Б. Біблія не відкриває багатьох таємниць щодо потойбічного життя, можливо, тому що грішні люди не можуть цього зрозуміти (пор. 1Кор. 2:9).

В. Небо – то і місце (пор. Ів. 14:2-3), і Особа (пор. 2Кор. 5:6,8). Можливо, небо буде відновленим Еденським садом (Бут. 1-2; Об. 21-22). Земля буде очищена й відновлена (пор. Дії 3:21; Рим. 8:21; 2Петр. 3:10). Божий образ (Бут. 1:26-27) відновлений у Христі. Тепер близькі стосунки і глибоке спілкування, що були в Еденському саді, знову стали можливими.

Однак, це може бути й метафоричним (небо як велике кубічне місто, Об. 21:9-27), а не буквальним описом. У 1Кор. 15 різниця між фізичним тілом та духовним тілом зображена як різниця між насінням та рослиною. Також у 1Кор. 2:9 (цитата з Іс. 64:4 і 65:17) є велика обітниця й надія! Я знаю, що коли ми побачимо Його, ми будемо подібними до Нього (пор. 1Ів. 3:2).

V. Корисні видання

А. William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter* (Вільям Гендріксен, «Що написано в Біблії про потойбічне життя»)

Б. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door* (Моріс Роулінгз, «За порогом смерті»)

9:44,46 Вірші 44 та 46 є повторенням Мр. 9:48. У лавногрецьких унціальних манускриптах κ , B, C^L та W ці два вірші відсутні. Здається, давній переписчик взяв слова з Мр. 9:48 і вставив їх в Мр. 9:44 та 46.

9:48 "де їхній черв'як не вмирас, і не гасне огонь" Це цитата з Іс. 66:24. Іудеї настільки жахалися того, що їхні пращури спалювали власних дітей (2Цар. 21:6), що вони перетворили цю місцевість у смітник Єрусалима. Саме з цього місця Ісус бере Свої метафори стосовно аду як вічного відлучення від Бога. Те саме слово «вічний», яке вживалося стосовно небес в Мт. 25:46, тут вживається стосовно осудження.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 9:49-50

⁴⁹Бо посолиться кожен огнем, і кожна жертва посолиться сіллю. ⁵⁰Сіль добра річ. Коли ж сіль несолоною стане, чим поправити її? Майте сіль у собі, майте й мир між собою!

9:49 "посолиться... огнем" Сіль була засобом зцілення, очищення та зберігання. Сіллю запечатувалися завіти (пор. Чис. 18:19). Сіль була важливим компонентом життя народів пустелі. В цьому контексті очищення «сіль» і «вогонь» виступають синонімами. Є багато різночитань 49-го вірша, мабуть, пов'язаних із невизначеністю (1) того, як цей вірш стосувався Мр. 9:48, або (2) того, що означав сам цей вірш. Можливо, хтось із переписчиків побачив посилання на Лев. 2:13 та записав його на полях тексту. Ісус часто використовував аналогію солі для викладу духовної істини (пор. Мт. 5:13; Лк. 14:34-35).

9:50 Цей вірш, як і Мр. 9:49, здається ніяк не пов'язаним із попереднім контекстом. Як вірш Мр. 9:49 був включений у зв'язку з «вогнем», так і цей вірш був включений у зв'язку з «сіллю». Він може стосуватися Мр. 9:35. Як християни живуть є важливим!

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому Ісус «преобразився»?
2. Як цей випадок пов'язаний із Старим Заповітом?
3. Чому учні були розгублені в питанні про Іллю?
4. Чому учні все ще не розуміли нічого про смерть і воскресіння Ісуса?
5. Чи погано, якщо християнин має амбіції?
Як Ісус визначає велич?
6. Ісус в Мр. 9:35-37 та 42 говорить про дітей, чи говорить про дорослих, наводячи приклад дітей?
7. Чи є різні міри суду?
8. Чи слід сприймати буквально Мр. 9:43-47?
9. Що символізує сіль?

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Вчення про розрив шлюбу	Одруження та розлучення	Про одруження та розлучення	Ісус навчає про розрив шлюбу	Питання про розрив шлюбу
10:1-12	10:1-12	10:1 10:2-9	10:1 10:2 10:3 10:4 10:5-9	10:1-12
Малі діти благословляються	Ісус благословляє малих дітей	Благословення дітей	Ісус благословляє малих дітей	Ісус та діти
10:13-16	10:13-16	10:13-16	10:13-16	10:13-16
Багатий чоловік	Ісус дає пораду молодому багатому начальнику	Багатий чоловік	Багатий чоловік	Молодий багатий чоловік
10:17-22	10:17-22	10:17-22	10:17 10:18-19 10:20	10:17-22
10:23-31	Для Бога можливе все 10:23-31	10:23-27 10:28-31	10:21-22 10:23 10:24-25 10:26 10:27 10:28 10:29-31	Небезпека багатства 10:23-27 Нагорода за зречення 10:28-31
Ісус втретє провіщає Свою смерть і воскресіння	Ісус втретє звіщає про Свою смерть і воскресіння	Страждання передвіщені втретє	Ісус втретє говорить про Свою смерть	Третє пророцтво про страждання Христа
10:32-34	10:32-34	10:32-34	10:32-34	10:32-34
Прохання Якова та Івана	Найбільший той, хто служить	Яків та Іван шукають честі	Прохання Якова та Івана	Сини Зеведесві звертаються з проханням
10:35-45	10:35-45	10:35-40	10:35 10:36	10:35-40

			10:37	
			10:38	
			10:39-40	Керівництво із служінням
		10:41-45	10:41-45	10:41-45
Зцілення сліпого Вартимея	Ісус зцілює сліпого Вартимея	Сліпий Вартимей	Ісус зцілює сліпого Вартимея	Сліпий чоловік із Єрихона
10:46-52	10:46-52	10:46-52	10:46-47	10:46-52
			10:48	
			10:49	
			10:50	
			10:51a	
			10:51b	
			10:52	

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ПАРАЛЕЛЬНІ ТЕКСТИ В СИНОПТИЧНИХ ЄВАНГЕЛІЯХ

- А. Розрив шлюбу, Мр. 10:2-12 (паралельний текст – Мт. 19:1-12)
- Б. Благословення дітей, Мр. 10:13-16 (паралельні тексти – Мт. 19:13-15; Лк. 18:15-17)
- В. Молодий багатий начальник, Мр. 10:17-31 (паралельні тексти – Мт. 19:16-20:16; Лк. 18:18-30)
- Г. Провіщення розп'яття, Мр. 10:32-34 (паралельні тексти – Мт. 20:17-20; Лк. 18:31-34)
- Д. Сини Зеведєєві, Мр. 10:35-45 (паралельний текст – Мт. 20:21-28)
- Е. Сліпий Вартимей, Мр. 10:46-52 (паралельні тексти – Мт. 20:29-34; Лк. 18:35-43)

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:1

¹І, вийшовши звідти, Він приходить у землю Юдейську, на той бік Йордану. І знову зібралися юрби до Нього, і знов Він навчав їх, звичаєм Своім.

10:1 "вийшовши звідти, Він приходить у землю Юдейську, на той бік Йордану" У версіях RSV та ASV сказано «прийшов в землі Юдеї та Зайорданії». У контексті це значить, що Ісус ішов в Свою останню путь до Єрусалима. Видно, Він попрямував на північ через Самарію, перейшов у Галілею та прилучився до паломників, які прямували до Єрусалима. Більшість іудеїв на дорозі до Єрусалима не бажали йти через Самарію, і тому переходили на східний бік Йордану (проходили через Перею), а потім біля Єрихона знову поверталися на західний берег Йордану. Якщо саме це сталося, тоді цей незрозумілий вірш стає ясным (пор. А.Т. Робертсон, «Розгляд слів у Новому Заповіті» [A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*], Том 1, стор. 348, де автор стверджує, що події понад третини Євангелія від Луки відбуваються між 9-ю та 10-ю главами Євангелія від Марка [тобто 9:57-18:14]; а також Мт. 18 та Ів. 7-11).

▣ **"знову зібралися юрби до Нього"** Це може стосуватися (1) паломників, що йшли на свято до Єрусалима, або (2) хворих, зацікавлених, іудейських лідерів та учнів. Ісус завжди притягував до Себе натовп.

▣ **"звичаєм Своім"** Ісус використовував кожен можливість, щоб навчати людей (пор. Мр. 1:21; 2:13; 4:2; 6:2,6,34; 12:35; 14:49). Його вчення мало такий зміст:

1. покайтеся та віруйте (як проповідував Іван Христитель)
2. в Боже Царство можна увійти вірою в Нього, 1:15
3. Боже Царство докорінно змінює те, як людина мислить та живе.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:2-9

²І підійшли фарисеї й спитали, Його випробовуючи: Чи дозволено чоловікові дружину свою відпустити? ³А Він відповів і сказав їм: Що Мойсей заповів вам? ⁴Вони ж відказали: Мойсей заповів написати листа роздогового, та й відпустити. ⁵Ісус же промовив до них: То за ваше жорстокосердя він вам написав оцю заповідь. ⁶Бог же з початку творіння створив чоловіком і жінкою їх. ⁷Покине тому чоловік свого батька та матір, ⁸і стануть обоє вони одним тілом, тим то немає вже двох, але одне тіло. ⁹Тож, що Бог спарував, людина нехай не розлучує!

10:2 "фарисеї" Див. Мр. 2:16, Спеціальна тема: «фарисеї».

▣ **"випробовуючи"** Це слово *periazō* має конотацію випробування з метою знищення (пор. Мр. 8:11; 10:2; 12:15; Спеціальна Тема про терміни зі значенням «випробування» в Мр. 1:13). Це питання було задане для того, (1) щоб поставити народ та рабинів по різні боки за поглядами двох рабиністичних шкіл Шаммая (консервативна школа) та Гіллеля (ліберальна школа) або (2) викликати гнів Ірода Антипи.

▣ **"Чи дозволено чоловікові дружину свою відпустити?"** Зверніть увагу на те, що питання фарисеїв стосується розриву шлюбу, а не повторного одруження. Також зверніть увагу на те, що Ісус дає відповідь на конкретне питання. Ісус не обговорює це питання з нейтральної позиції. Ці фарисеї намагаються уловити Його, щоб Він або (1) виступив против послідовників Гіллеля з їхнім ліберальним поглядом на розрив шлюбу (в Мт. 19:3 це питання розширюється, до нього додається питання «Чому?» відносно розриву шлюбу), або (2) осудив Ірода Антипу за те, що він розлучився з дружиною (пор. Мр. 6:17-20). Слово «дозволено» може розумітися як дозволено за Законом Мойсея або за рабиністичними переданнями (тобто за Талмудом). У відповідь Ісус цитує текст із книги Повторення Закону.

10:4 "написати листа роздового" Це цитата з Повт. Зак. 24:1-4. Мойсей встановив такий закон для захисту жінки (пор. Вих. 21:1-11). Цей закон мав декілька умов:

1. це займало певний час
2. священик або левит мав написати цього листа
3. мабуть необхідно було забезпечити повернення приданого

Був розрахунок на те, що за цей час подружжя може примиритися.

Слід також зазначити, що в Повт. Зак. 24 право повторного вступу в шлюб надавалося і чоловіку, і жінці. Однак цей текст із Повторення Закону в тому контексті стосувався не стільки причини розлучення, скільки (1) забезпечення дівоцтва та вірності нареченої та (2) формулювання конкретних процедур та обмежень повторного шлюбу.

Справжня проблема полягала в ліберальному тлумаченні цього тексту рабиністичною школою Гіллеля (пор. Дж.В. Шеперд, «Христос із Євангелій» [J. W. Shepherd, *The Christ of the Gospels*], стор. 451-457). Ця школа прискіпувалася до вислову «ганебна річ» і розширювала його початкове значення. Насправді фарисеї не шукали відповіді на це питання, але цитували Мойсея лише для того, щоб перехитрити Ісуса.

Ісус підтвердив Божий задум шлюбу між одним чоловіком та однією жінкою на все життя. Все інше не було ідеалом. Проблема в тому, як балансувати слова Ісуса в цьому контексті з Його вченням про прощення в інших контекстах. Стандарт Божого Царства є високим, але і Божа благодать є великою! В цьому питанні окремий підхід до кожного випадку є кращим, ніж жорсткі правила закону.

У Старому Заповіті ЯХВЕ використовував розрив шлюбу для описання Своїх дій по відношенню до Ізраїлю через їхнє ідолопоклонство (пор. Іс. 50:1; Єр. 3:1-8; Ос. 2:2). У Старому Заповіті є приклади, де розрив шлюбу вимагається (пор. Бут. 21:8-14; Вих. 21:10-11; Повт. Зак. 21:10-14; Езд. 9-10). В «Журналі євангельського богословського товариства» ("Journal of the Evangelical Theological Society", Том 40, №4) є чудова стаття Джо М. Спрінкла «Старозавітні погляди на розлучення та повторне одруження» (Joe M. Sprinkle, "Old Testament Perspectives on Divorce and Remarriage").

10:5 "за ваше жорстокосердя" Ісус називає ізраїльтян «жорстокосердими» (пор. Єз. 2:4; 3:7). Синонімом цього слова є метафора «твердошийний» (пор. Вих. 32:9; 33:3,5,9; Повт. Зак. 9:6,13). Вони завжди хотіли робити все по-своєму. Така схильність притаманна всім грішним людям! Навіть в учнів Ісуса було таке ставлення (пор. Мр. 3:5 та 6:52).

Тема розриву шлюбу є гарним прикладом проблеми пошуку в Біблії доказів для своїх переконань. Ми повинні дозволити всій Біблії мати останнє слово в усякій темі. Це не єдине місце, де в Біблії говориться про розлучення та повторне одруження.

У мене ці слова Ісуса викликають тривогу. Звідки б я міг знати, що Повт. Зак. 24:1-4 не є останнім словом ЯХВЕ на цю тему? Цей текст знаходиться в Біблії. Якби в Ісуса про це не запитали, я мабуть ніколи б не здогадався про обмежену актуальність цього тексту. Питання в тому, скільки ще текстів у Старому Заповіті були дані через «жорстокосердя», а скільки з них є Божою волею для всього людства? Єдиною втіхою є істинно систематичний підхід до богословських тем з урахуванням обох заповітів та історичних обставин (напр., Мр. 7:14-16,17-23). Сучасні євангельські християни занадто легко посилаються на окремі тексти, виводячи з них «абсолютну істину».

Чисто з богословської точки зору, відкидання Ісусом Мойсея є вражаючим. Таким чином Ісус серйозно стверджував Свою владу. Його учні як іудеї мабуть дуже дивувалися тому, що Ісус знає, навіщо Мойсей щось робив, і що Він має силу і владу ЯХВЕ, щоб відмінити заповіді Мойсея. Цей текст із Євангелія від Марка за своїм богослов'ям є паралельним до Мт. 5:17-48.

10:6 "з початку творіння" Див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ: «KTISIS» нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «KTISIS» (SPECIAL TOPIC: KTISIS)

Слово *ktisis* вживається в Новому Заповіті в різних значеннях. У словнику Лоува та Найди (Louw and Nida) подаються наступні можливі варіанти.

1. творіння (акт творіння; пор. Мр. 13:19; Рим. 1:20-22; Еф. 3:9)
2. створіння (те, що створене; живі істоти; пор. Мр. 10:6; Рим. 1:25; 8:39; Кол. 1:15;23)
3. всесвіт (все створіння; пор. Мр. 13:19; Рим. 8:20; Євр. 9:11)
4. установа (пор. 1Петр. 2:13, [#42.39])
5. влада (пор. 1Петр. 2:13, [#37.47])

Павло також персоніфікував створіння в Рим. 8:18-25. Він характеризує Боже нове створіння, новий вік, вік Духа в 2Кор. 5:17 та Гал. 6:15. Віруючі повинні жити як громадяни нового віку (пор. Рим. 6:4).

▣ **"Бог... створив чоловіком і жінкою їх"** Шлюб був первісним задумом Бога, коли Бог творив світ (пор. Бут. 1:27). Статеві зносини є Божим даром для того, щоб виконати Його доручення наповнити землю (пор. Бут. 1:28).

10:7 "Покине тому чоловік свого батька та матір" Це ще одна цитата з книги Буття (пор. Мр. 2:24). Вона вказує на високу цінність шлюбу, навіть вищу від батьківського авторитету. Необхідно було якщо не фізично, то хоча б психічно відділитися від батьків (представники кількох поколінь мешкали разом).

10:8 "і стануть обоє вони одним тілом" Ця цитата також наводиться з Бут. 2:24. У шлюбі двоє стають одним – фізично, емоційно і т.д. Це вказує на незмінне місце шлюбу в Божому задумі.

Мойсей жив через багато років після подій, записаних у книзі Буття. У розповіді про створення світу в перших главах книги Буття він пов'язує питання пріоритету шлюбу, що виникло раніше, із першим подружжям.

10:9 "Бог спарував" Досл. «поставив під одне ярмо». Розрив шлюбу – це один із шляхів, якими грішні люди руйнують те, що Бог встановив як суспільну норму (адже шлюб є підвалиною стабільного суспільства, пор. Повт. Зак. 5:16,33; 4:40; 32:47, «щоб довгі були твої дні, і щоб було тобі добре на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі»). Це гарний приклад віруючого, який живе в завіті з Богом, проте вибирає не Божу волю, але свою власну.

▣ **"людина нехай не розлучує"** Це теперішній час активного стану наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання дії, яка вже в процесі. Для гарного розгляду теми шлюбу, сім'ї та розлучення, див. Френк Стегт, «Новозавітне богослов'я» (Frank Stag, *New Testament Theology*), стор. 296-302.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:10-12

¹⁰А вдома про це учні знов запитали Його. ¹¹І Він їм відказав: Хто дружину відпустить свою, та й одружиться з іншою, той чинить перелюб із нею. ¹²І коли дружина покине свого чоловіка, і вийде заміж за іншого, то чинить перелюб вона.

10:10 "про це учні знов запитали Його" У Мт. 19:10 відзначається, що учні були здивовані. Вони цікавилися цим питанням, тому що їх завжди вчили іншому про розлучення та повторне одруження. Ця фраза показує, як Ісус публічно навчав народ, а потім окремо пояснював учням те, чого вони не розуміли. Ісуса було дуже легко неправильно зрозуміти, і тому Він користувався нагодою, щоб пояснити їм нові радикальні істини Божого Царства. Ісус вважав найвищим авторитетом Самого Себе, а не Старий Заповіт (пор. Мт. 5:17-19), хоча Він шанував і в більшості випадків підтверджував Старий Заповіт.

10:11-12 "чинить перелюб... чинить перелюб" В обох фразах дієслово стоїть в теперішньому часі дійсного способу. Форма (морфологія) слова «перелюб» в грецькому койне може бути або в медіальному, або в пасивному стані. У Мт. 5:32, де йдеться про ту саму тему, вжито інфінітив аориста пасивного стану. Це вказує на те, що всі форми є пасивними. Якщо це так, то перелюбом було не розлучення та повторне одруження, але сам акт «відпущення» жінки, що в тій культурі накладав на жінку клеймо «перелюбниці». Досл. «вона змушена чинити перелюб». Це не є повною заборонаю повторного одруження в Писанні. Ця фраза пов'язана з богословським аспектом іудейського тлумачення (Гіллель або Шаммай).

Однак розрив шлюбного завіту між віруючими (які поклялися іменем Христа залишатися в шлюбі одне з одним) не був і ніколи не буде Божим ідеалом. Віруючі живуть за вищим «стандартом Царства». Розлучення часто буває меншим із двох зол. Воно не є непростимим гріхом! Див. детальну примітку до Мр. 10:4.

10:12 "коли дружина покине свого чоловіка, і вийде заміж за іншого, то чинить перелюб вона" Цей переклад відповідає олександрійським грецьким текстам. В західних текстах написано так: «що вона полишає свого чоловіка, не розірвавши шлюб, і тому чинить перелюб». У паралельному тексті в Мт. 19:1-12 цей вірш пропущений, мабуть тому, що Матвій писав до юдеїв і не бачив потреби згадувати про це. В іудаїзмі жінка не мала права розривати шлюб із своїм чоловіком. Марк записав це для того, щоб показати вселюдську сторону вчення Ісуса. Він зосереджує увагу на правовій рівності чоловіка й жінки, що відображається в римському праві. Це в черговий раз доводить, що Євангеліє від Марка написано римлянам. Ісус – за сім'ю (пор. Мр. 10:13-16)!

▣ **"коли"** (умовний сполучник). Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:13-16

¹³Тоді поприносили діток до Нього, щоб Він доторкнувся до них, учні ж їм докоряли. ¹⁴А коли спостеріг це Ісус, то обурився, та й промовив до них: Пустіть діток до Мене приходити, і не бороніть їм, бо таких Царство Боже! ¹⁵Поправді кажу вам: Хто Божого Царства не прийме, немов те дитя, той у нього не ввійде. ¹⁶І Він їх пригорнув, і поблагословив, на них руки поклавши.

10:13 "поприносили" Це час імперфекта. Батьки постійно приносили своїх дітей до Ісуса для традиційного благословення від рабина. Це жодним чином не пов'язано зі спасінням цих дітей. Вони вже вважалися частиною Ізраїлю через обрізання і чекали переходу до повного завіту в дванадцятирічному віці для дівчаток та в тринадцятирічному віці для хлопчиків.

▣ **"діток"** У Лк. 18:15 написано «немовлят». В іудеїв дівчата віком до 12 років та хлопчики до 13 років вважалися дітьми.

▣ **"до них доторкнувся"** У Мт. 19:13 написано «щоб поклав на них руки» (пор. Мр. 10:16). В часи Ісуса батьки часто просили рабинів благословити їхніх дітей. Таке саме благословення ми бачимо в Бут. 48:8 і далі. Дитину зазвичай благословляли в її день народження. Таке благословення робилося більше для душевного спокою батьків, ніж для того, щоб дитина «спаслася» від загибелі!

▣ **"учні ж їм докоряли"** Тут є незрозумілим, кому саме докоряли учні, і тому ранні переписчики додали фразу «тим, хто приносив дітей» (пор. NKJV). В стародавніх грецьких рукописах κ, Β та С цієї фрази немає, але вона додана в рукописах Α, D та W. Коротший варіант також має місце в Мт. 19:13 та Лк. 18:15. На Близькому Сході діти не мають привілейованого статусу, як на заході. Учні гадали, що захищають Ісуса від непотрібних клопіт. Однак для Ісуса пріоритетом завжди були люди.

10:14**NASB, NKJV,****NJB** «Він обурився»**NKJV** «Він був дуже невдоволений»**TEV** «Він розсердився»

Це сильне слово, що вжите в Мр. 10:41, де учні розсердилися на Якова та Івана за те, що вони просили в Ісуса керівні посади, і в Мр. 14:4, де Юда обурився на жінку, яка помазала Ісуса. Матвій також неодноразово вживає це слово (пор. Мт. 20:24; 21:15; 26:8).

У Євангелії від Марка розкривається людська природа Ісуса через описання Його емоцій (пор. Поль Барнетт, «Ісус та виникнення раннього християнства» [Paul Barnett, *Jesus and the Rise of Early Christianity*], стор. 156).

1. співчуття до прокаженого (Мр. 1:40-42)
2. гнів на фарисеїв за їхнє жорстокосердя (Мр. 3:1-5)
3. обурення учнями (Мр. 10:13-16)
4. любов до молодого багатого начальника (Мр. 10:17-22)
5. глибокий смуток у Гефсиманії (Мр. 14:33-34)
6. відчуття полишеності на хресті (Мр. 15:34)

Ісус часто був розчарований учнями (пор. Мр. 6:52; 8:17; 9:19). Він дивився на дітей як на дорогоцінні Божі створіння і любив їх. Він часто використовував дітей як наочні приклади істинної віри та учнівства.

▣ **"Пустить діток до Мене приходити"** Це аорист активного стану наказового способу, що виражає невідкладність або інтенсивність.

▣ **"не бороніть їм"** Це теперішній час наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання дії, яка вже в процесі.

▣ **"Царство Боже"** Ця євангельська фраза означала панування Бога в серцях людей, що колись завершиться Його царюванням на всій землі, як на небі. Див. Спеціальну тему до Мр. 1:15.

10:15 "Поправді" Див. Мр. 3:28, Спеціальна тема: «Амінь».

▣ **"Хто... не прийме"** Мова йде про дорослих. Ісус часто використовував дітей як духовний приклад (пор. Мт. 18). Новий Заповіт є одкровенням для дорослих. В ньому не обговорюється духовний статус дітей!

Грецьке слово *dechomai* спочатку означало «схопити щось». В цьому сенсі воно є паралельним до *lambanō*. З часом воно почало вживатися в значеннях «прийняти», «вірити» або «радо прийняти». Між цими синонімами може бути ледве помітна різниця в відтінках значень: *dechomai* ставить акцент на тому, хто дає; *lambanō* відображає активну участь того, хто приймає (пор. Лоув та Найда, «Грецько-англійський лексикон Нового Заповіту, укладений за семантичними сферами» [Louw and Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*], Том 1, стор. 572, примітка 31).

Богословське значення полягає в тому, що людина «приймає» Ісуса, «вірує» в Нього і «вітає» Його. Для спасіння необхідно радо прийняти особу, вірити в істини стосовно неї (тобто в Євангеліє) та наслідувати її в своїму житті. Спасіння має первісний та постійний вольові аспекти.

▣ **"у нього не ввійде"** Це сильне подвійне заперечення, що означає «ніколи, ні, ніколи».

Ісус в певному сенсі визначає Царство Боже як дитячу довіру до Нього і віру в Нього та Його вчення. В наші дні це може звучати нетолерантно, але таким є ясне вчення Нового Заповіту. Це часто називають «скандальним ексклюзивізмом» Євангелія. Однак це правда. Віра в Ісуса – єдиний шлях до Отця (пор. Ів. 14:6)! Ця істина повинна спонукати нас до молитви, свідчення та смирення, а не до гордині, осудливості та зарозумілості!

10:16 "Він їх пригорнув" Тут, як і в вірші 9:36, ми маємо ще одну деталь, яка вказує на розповідь очевидця – Петра.

▣ **"поблагословив, на них руки поклавши"** Ісус приділив увагу кожному з них окремо. Ми повинні довірити наших дітей любові Божій, що була так ясно явлена в Ісусі. Ісус підняв соціальний статус та вартість як жінок, так і дітей. Див. Мр. 7:32, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «РУКОПОКЛАДЕННЯ».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:17-22

¹⁷І коли вирушав Він у путь, то швидко наблизивсь один, упав перед Ним на коліна, і спитався Його: Учителю Добрий, що робити мені, щоб вічне життя впадкувати? ¹⁸Ісус же йому відказав: Чого звеш Мене Добрим? Ніхто не є Добрий, крім Бога Самого. ¹⁹Знаєш заповіді: Не вбивай, не чини перелюбу, не кради, не свідкуй неправдиво, не кривди, шануй свого батька та матір. ²⁰А він відказав Йому: Учителю, це все виконав я ще змалку. ²¹Ісус же поглянув на нього з любов'ю, і промовив йому: Одного бракує тобі: іди, розпродай, що маєш, та вбогим роздай, і матимеш скарб ти на небі! Потому приходь та й іди вслід за Мною, узявши хреста. ²²А він засмутився тим словом, і пішов, зажурившись, бо великі мастки він мав!

10:17 "коли вирушав Він у путь" Для Євангелія від Марка характерною є розповідь про подорожі Ісуса. У цьому Євангелії такий художній засіб використовується для побудови спогадів (або проповідей) Петра.

▣ **"один"** У Мт. 19:20 сказано, що він був «юнаком» (тобто молодим); у Мт. 19:22 написано «великі мастки він мав» (тобто був багатим); а в Лк. 18:18 його названо «начальником». Видно, той юнак був заможним, моральним, шанованим громадським та релігійним лідером. Слово «начальник» вказує на те, що він був лідером в помісній синагозі. Див. 1Петр. 3:14, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРАВЕДНІСТЬ».

▣ **"швидко наблизивсь... упав перед Ним на коліна"** На Сході така поведінка заможного чоловіка в присутності інших була незвичайною. Той чоловік, здається, був щирим у своїх запитаннях та бажанні знати. Це не було спробою випробувати Ісуса або перехитрити Його.

▣ **"Учителю Добрий"** Ця фраза надала Ісусу можливість дослідити світогляд юнака (пор. Мр. 10:18). Слово «добрий» (*agathos*) можна розуміти по-різному (добрий, корисний, щедрий, вигідний, праведний або доброчесний). Юнак мав на увазі одне з цих значень, але Ісус витлумачив це слово в його найвищому значенні.

▣ **"що робити мені"** У своєму розумінні духовних речей той юнак думав переважно про свої діла. Він був вихований в рабиністичній традиції виконання діл (пор. Мт. 19:16).

▣ **"впадкувати"** Це сімейне слово означає особисті стосунки з Богом. У Старому Заповіті священики називалися Божим спадком, а Бог – їхнім спадком, тому що вони, на відміну від інших племен, не отримали власних земель. Саме це питання можна розуміти так, що той юнак вважав себе цілком прийнятним Богом і хотів лише підтвердити це.

▣ **"вічне життя"** Поняття потойбічного життя (або есхатологічного царства) походить із таких текстів, як Дан. 12:2 або Йов 14:14; 19:25-27. Фарисеї вірили в потойбічне життя, подібне фізичному життю людини. Вони були впевнені в тому, що ЯХВЕ дасть їм вічне життя (1) за їхню національну ідентичність (як дітям Авраама) та (2) за їхнє виконання усного передання (Галмуду).

10:18 "Добрий" Ісус стверджує, що єдиним істинним стандартом для порівняння є Божа праведність. Слово «праведний» походить із старозавітного будівельного терміну (річна очеретина), що вживається як стандарт або лінійка.

▣ **"Ніхто не є Добрий, крім Бога Самого"** Ісус не говорив про Свою добрість, але хотів розхитати поверхові думки юнака про Бога та істинну праведність (пор. Мт. 5:48). Можливо, тут є посилення на Старий Заповіт – 1Хр. 16:34; 2Хр. 5:13; 7:3; Пс. 25:8; 86:5; 100:5; 106:1; 107:1; 118:1; Езд. 3:11.

У Матвія запитання начальника змінено таким чином: «Учителю Добрий, що маю зробити я доброго, щоб мати життя вічне?» (Мт. 19:16). Ця зміна пояснює уявлення того чоловіка про добрість та про шляхи досягнення тієї доброті (пор. Мт. 19:20).

10:19 "Знаєш заповіді" Тут дається підсумок другої половини Десяти Заповідей, пов'язаної зі ставленням партнерів завіту одне до одного.

▣ **"не кривди"** Можливо, мається на увазі заповідь «не бажай». Ця заповідь («не кривди») не входить до Десяти Заповідей, і в такій формі вона взагалі не зустрічається в Старому Заповіті. У паралельних текстах Мт. 19:18-19 та Лк. 18:20 цієї фрази також немає. Однак заради справедливості слід зазначити, що всі три автори Синоптичних Євангелій розходяться в цитатах Ісуса з Десяти Заповідей. Такі проблеми є звичайними в випадках свідчень кількох очевидців. Це жодним чином не впливає на богонатхненність або достовірність Євангелій!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ДЕСЯТЬ ЗАПОВІДЕЙ (пор. Вих. 20:1-17; Повт. Зак. 5:6-21)» (SPECIAL TOPIC: THE TEN COMMANDMENTS [cf. Exod. 20:1-17; Deut. 5:6-21])

I. Терміни

А. Досл. «Десять Слів» (пор. Вих. 34:28; Повт. Зак. 4:13; 10:4).

Б. Климент Олександрійський назвав їх «Декалогом» (*Deka Logous*), і ранні отці церкви вслід за ним почали вживати цю назву.

В. В Біблії Десять Заповідей також мають інші назви:

1. «Заповіт» (єврейське *berith* [«беріт»], пор. Вих. 34:28; Повт. Зак. 4:13; 9:9; див. Спеціальну тему: «Завіт»)
  - а. з аккадського *barah* [«барá»] – їсти (спільна трапеза)
  - б. з аккадського *biritu* [«біріту»] – зв'язувати або заковувати в кайдани (пута між людьми)
  - в. з аккадського *birit* [«біріт»] – між (згода між двома сторонами)
  - г. *baru* [«бару»] – смак (обов'язок)
2. «Свідectво» – Вих. 16:34; 25:16 (дві скрижалі)

II. Ціль

А. Вони виявляють характер Бога (див. Спеціальну тему: Характер Ізраїлевого Бога [у Старому Заповіті])

1. унікальні та авторитетні (тобто монотеїстичні; див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»)
2. етичні, як стосовно суспільства, так і стосовно окремої людини

Б. Вони стосуються

1. всього людства, тому що виявляють Божу волю для всіх людей, створених за образом Божим.
2. віруючих в завіті з Богом, тому що без Божої допомоги їх неможливо розуміти й виконувати
3. К.С. Льюїс (C. S. Lewis) – в них відображається відчуття моралі, що є навіть в первісних племенах (Рим. 1:19-20; 2:14-15).

- В. Вони, як і всі інші стародавні зводи законів, повинні були
  - 1. регулювати й керувати міжособистісними стосунками
  - 2. зберігати стабільність суспільства
- Г. Вони об'єднали різнорідну групу рабів та єгипетських вигнанців у єдину громаду віри й закону. Б.С. Чайлдз, «Бібліотека Старого Заповіту, Вихід» (B. S. Childs, *Old Testament Library, Exodus*) – «Вісім заперечних заповідей показують зовнішні межі завіту. Це не прості злочини, але такі, що пов'язані з самою сутністю стосунків між Богом та людиною. Дві стверджувальні заповіді визначають життя в завіті. Декалог спрямований як назовні, так і всередину; він захищає від дороги смерті та вказує на дорогу життя» (стор. 398).

III. Паралелі

А. Біблійні

- 1. «Десять Слів» записані двічі: в Вих. 20 та в Повт. Зак. 5. Незначна різниця між версіями 4-ї, 5-ї та 10-ї заповідей вказує на можливість пристосування цих загальних принципів до різних ситуацій.
- 2. Однак їхня однаковість вказує на точність, із якою вони були передані.
- 3. Напевно, їх періодично читали та заново стверджували, як видно в Єг. 24.

Б. Культурні

- 1. Інші зводи законів зі стародавнього Близького Сходу
  - а. *Ur-Nammu* («Цр-Намму»); Шумер, 2050 р. до н.е.) з міста Ур
  - б. *Lipit-Ishtar* («Ліпіт-Іштар»); Шумер, 1900 р. до н.е.) з міста Ісін
  - в. *Eshnunna* («Ешнунна»); Аккад, 1875 р. до н.е.) з міста Ешнунна
  - г. Закони Хаммурапі (Вавилон, 1690 р. до н.е.) з Вавилону; але стелу було знайдено в Сузах
- 2. Закони в Вих. 20:18-23:37 за формою мають багато спільного з іншими зводами законів стародавнього Близького Сходу. Однак «Десять Слів» написані в унікальній формі, що вказує на їхню авторитетність (накази до II особи – аподиктичні).
- 3. Найбільш очевидним культурним зв'язком є хетські договори про союзеренітет 1450-1200 рр. до н.е. Гарними прикладами цієї схожості є
  - а. «Десять Слів»
  - б. Книга Повторення Закону
  - в. 24-а глава книги Ісуса Навина

Елементи цих договорів:

- а. Представлення царя
- б. Розповідь про його великі діла
- в. Завітні обов'язки
- г. Настанови стосовно зберігання договору в святині для публічного читання
- д. Свідectво богів сторін
- е. Благословення за вірність і прокляття за порушення
- 4. Деякі корисні джерела на цю тему
  - а. George Mendenhall, *Law and Covenant in Israel and the Ancient Near East* (Джордж Менденхолл, «Закон і завіт в Ізраїлі та на стародавньому Близькому Сході»)
  - б. Dewey Beegle, *Moses, The Servant of Yahweh* (Дьюві Бігл, «Мойсей, раб Божий»)
  - в. W. Bezzel, *Origin and History* (В. Безалін, «Походження та історія»)
  - г. D. J. McCarthy, *Treaty and Covenant* (Д.Дж. Маккарті, «Договір та завіт»)

IV. Внутрішня структура

- А. Алт у своїй книзі «Походження ізраїльського закону» (Alt, *The Origins of Israelite Law*) першим розмежував аподиктичні та казуїстичні закони.
  - 1. Казуїстичні закони будується за звичною формою закону ANE, що має умову – «якщо» = «тоді»
  - 2. Аподиктичні закони є рідкими та містять в собі прямиий наказ: «Роби» або «Не роби».

3. Роланд де Вокс у книзі «Стародавній Ізраїль: Соціальні інститути» (Roland de Vaux, *Ancient Israel: Social Institutions*, Том 1, стор. 146) зазначає, що казуїстичні закони зазвичай використовуються в світській галузі, а аподиктичні – в сакральній.
- Б. «Десять Слів» є переважно заперечними – із 10 заповідей 8 є заборонами. Вони написані в формі II ОСОБИ ОДНИНИ. Вони стосуються або всієї громади завіту, або кожного окремого її члена, або обох!
- В. Дві кам'яні скрижалі (Вих. 24:12; 31:18) часто тлумачаться як вертикальний та горизонтальний аспекти «Десяти Слів». У чотирьох заповідях прописані стосунки людини з ЯХВЕ, а в шести – її стосунки з іншими людьми. Проте, зважаючи на хетські договори про сюзеренітет, можна допустити, що то були дві копії повного списку заповідей.
- Г. Історична нумерація «Десяти Слів»
1. Ясно, що заповідей десять. Однак немає чіткого поділення тексту на десять заповідей.
  2. Сучасні юдеї приймають Вих. 20:2 за першу заповідь. Для того, щоб отримати повне число десять, вони приймають за другу заповідь весь текст Вих. 24:3-6.
  3. Римо-католицькі та лютеранські церкви, за прикладом Августина, визнають Вих. 20:3-6 за першу заповідь, і для збереження числа десять вони поділяють вірш 17 на дві окремі заповіді.
  4. Реформатські церкви, за прикладом Оригена та ранніх східних і західних церков, стверджують, що Вих. 20:3 є першою заповіддю. Цей стародавній іудейський погляд розділяли також Філон і Йосип Флавій.
- В. Як християни повинні ставитися до «Десяти Слів»?
- А. Висока думка Ісуса про Писання записана в нагірній проповіді в Мт. 5-7, особливо в 5:17-48; це показує на серйозність цього питання. Можна сказати, що Нагірна проповідь основана на Десяти Заповідях та їхньому правильному застосуванні.
- Б. Теорії стосовно актуальності
1. Для віруючих
    - а. Рой Ганікат, «Ці Десять Слів» (Roy Honeycutt, *These Ten Words*)
      - (1) «Ми ніколи не переростемо Десять Заповідей, тому що ми ніколи не переростемо Бога» (стор. 7).
      - (2) «Проте оскільки ці Заповіді є свідомством про Бога, їхня актуальність в певному сенсі переплетена з актуальністю Самого Бога, так що вони майже невіддільні одне від одного. Отже, якщо Бог є актуальним у вашому житті, то ці Заповіді також неодмінно будуть глибоко актуальними, тому що вони виражають характер Бога та Його вимоги» (стор. 8).
    - б. Ми повинні бачити, як ці закони походять із уже встановлених стосунків віри. Спроба відділити їх від віри та посвячення Богу зводить їх нанівець. Тому я вважаю, що вони є вселюдськими лише в тому сенсі, що Бог хоче, щоб усі люди пізнали Його. Вони також пов'язані із внутрішнім свідомством, яке Бог дав усім людям. Павло говорить про це в Рим. 1:19-20; 2:14-15. В цьому сенсі ці Заповіді відображають світло, що вказує шлях всьому людству і завжди залишається актуальним.
  2. Для всіх людей всіх часів і народів
    - а. Елтон Трублад, «Основи для відбудови» (Elton Trueblood, *Foundations for Reconstruction*). «Теза цієї книжечки полягає в тому, що відновлення морального закону, представленого єврейським Декалогом, є одним із шляхів подолання потенційного занепаду» (стор. 6).
    - б. Джордж Роулісон, Серія «Проповідницький коментар», том «Вихід» (George Rawlinson, *Pulpit Commentary, "Exodus"*)

«Вони на всі часи є стислим підсумком людського обов'язку з божественною печаттю; вони підходять до кожного типу людського суспільства, і поки стоїть світ, вони ніколи не

застаріють. Тому християнські громади мають усі законні причини, щоб прийняти Декалог як найкращий підсумок морального закону, і це є яскравим свідоцтвом щодо винятковості цих заповідей» (стор. 130).

3. У справі досягнення спасіння ці заповіді ніколи не були й не будуть Божим засобом для духовного відкуплення грішних людей. Павло чітко говорить про це в Гал. 2:15-4:31 та Рим. 3:21-6:23. Проте вони дійсно вказують людині шлях до правильних стосунків із Богом та з іншими людьми. Знехтувати першим – значить знехтувати всім! Моральні правила без зміни серця людини, без поселення в нього Божого Духа лише демонструють безнадійну гріховність людини! «Десять Слів» є актуальними, але лише у підготовці до зустрічі з Богом у нашому безсиллі. Взяті окремо від відкуплення, ці принципи не мають сенсу!

10:20 "це все виконав я" Той юнак виконав усі релігійні вимоги своєї культури. Так і Апостол Павло колись був вважав, що виконав усі релігійні вимоги (пор. Дії 23:1-2; Фил. 3:6). Той чоловік не брехав. Він дійсно вважав себе невинним перед Богом.

▣ **"ще змалку"** Мова йде про церемонію *Bar Mitzvah* (Бар міцва), коли хлопчик, досягнувши 13-річного віку, стає чоловіком та починає нести відповідальність за дотримання Закону.

10:21 "Ісус же поглянув на нього з любов'ю" Ця фраза є тільки в Євангелії від Марка. Однак любов Ісуса не знижує стандартів Божого Царства. Це парадокс безумовної любові, яка вимагає належного відгуку віри.

▣ **"Одного бракує тобі"** Це посвячення подібне Мр. 12:34. Ісус визнавав, що люди бувають відносно ближчими або дальшими від істинного Царства, і це залежить не від виконання Закону Мойсеєвого і не від національної ідентичності (пор. Ів. 8:33), але від особистої віри в Нього. Цей релігійний начальник прийшов у правильному дусі до правильної особи та задав правильне запитання, але очевидно не міг прийняти твердого рішення! Ісус не знизив стандарту, і той чоловік пішов, зажурившись! Він так був наблизився, проте був ще дуже далеким!

▣ **"розпродай, що маєш, та вбогим роздай... Потому приходь та й іди вслід за Мною"** Це вказує на радикальну природу новозавітної віри (пор. Лк. 14:33). Ісус знав про пріоритети цього чоловіка. Для того, щоб бути християнином, треба відмовитися від усіх інших пріоритетів. З цього боку християнство дійсно є дуже тяжким! В цих словах Ісуса на передній план виходить перша половина Десяти Заповідей, що стосується пріоритетного посвячення людини тільки одному Богу (пор. Мт. 5:20).

Не можна робити з цього тексту закон для всіх віруючих (начебто бідність є Божою ціллю для людини). Текст слід розуміти в його контексті. Духовні відносини між Богом та людьми повинні стояти вище за фізичні відносини (багатство, слава, робота, сім'я, маєтки і навіть саме життя). Якщо матеріальні цінності самі в собі є злом, то чому їх треба давати бідним?

І ще одне. Ми завжди зосереджуємо увагу на вимозі Ісуса, але чи увсвідомлюємо ми, що Ісус також дав цьому юнаку неймовірну мотивацію? Він запросив його приєднатися до Його учнів! Ця можливість значно перевищувала ціну!

▣ **"матимеш скарб ти на небі"** Через людську непокору Божі благословіння зберігаються для потойбічного життя (пор. Мр. 10:30; Мт. 5-7). Люди повинні бути готовими відмовитися від земного багатства, але не заради спасіння, а внаслідок свого духовного навернення.

10:22 "він засмутився" Це слово можна розуміти в двох значеннях: (1) шок або здивування; або (2) смуток, виражений пониклим або сумним обличчям. Обидва значення є можливими в даному контексті.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:23-27

²³І поглянув довкола Ісус, та й сказав Своїм учням: Як тяжко отим, хто має багатство, увійти в Царство Боже! ²⁴І учні жажнулися від слів Його. А Ісус знов у відповідь каже до них: Мої діти, як тяжко отим, хто надію кладе на багатство, увійти в Царство Боже! ²⁵Верблюдові легше пройти через голчине вушко, ніж багатому в Боже Царство ввійти! ²⁶А вони здивувалися дуже, і казали один до одного: Хто ж тоді може спастися? ²⁷Ісус же поглянув на них і промовив: Неможливе це людям, а не Богові. Бо для Бога можливе все!

10:23 "І поглянув довкола Ісус" Цей вислів вживається кілька разів і означає, що Ісус дивився на людей, щоб зрозуміти, як на них діє Його вчення (пор. Мр. 3:5,34; 5:32; 10:23; 11:11). Єдиним паралельним текстом є Лк. 6:10. Це – особливі спогади Петра.

▣ **"Як тяжко отим, хто має багатство, увійти в Царство Боже"** Ці слова сильно здивували учнів (пор. Мр. 10:24). За традиційним старозавітним поглядом, оснований на Повт. Зак. 27-28, багатство і здоров'я залежали від виконання людиною завіту та були Божим благословенням. Саме про це йдеться в книзі Йова та в 73-му псалмі. Багаті люди схильні покладатися на свої матеріальні здобутки, а не на Бога.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «БАГАТСТВО» (SPECIAL TOPIC: WEALTH)

- I. Позиція Старого Заповіту в цілому
  - A. Бог є володарем всього
    - 1. Бут. 1-2
    - 2. 1Хр. 29:11
    - 3. Пс. 24:1; 50:12; 89:11
    - 4. Іс. 66:2
  - B. Люди є управителями, яким доручено управляти багатством для Божих цілей
    - 1. Повт. Зак. 8:11-20
    - 2. Лев. 19:9-18
    - 3. Йов 31:16-33
    - 4. Іс. 58:6-10
  - B. Багатство є частиною поклоніння
    - 1. дві десятини
      - а. Чис. 18:21-29; Повт. Зак. 12:6-7; 14:22-27
      - б. Повт. Зак. 14:28-29; 26:12-15
    - 2. Пр. 3:9
  - Г. Багатство вважається даром від Бога за вірність завіту
    - 1. Повт. Зак. 27-28
    - 2. Пр. 3:10; 8:20-21; 10:22; 15:6
  - Д. Застереження щодо багатства ціною інших
    - 1. Пр. 21:6
    - 2. Єр. 5:26-29
    - 3. Ос. 12:6-8
    - 4. Мих. 6:9-12
  - E. Багатство не є гріхом, якщо воно не займає найвище місце
    - 1. Пс. 52:7; 62:10; 73:3-9
    - 2. Пр. 11:28; 23:4-5; 27:24; 28:20-22
    - 3. Йов 31:24-28
- II. Особлива позиція книги Приповістей
  - A. Багатство пов'язується з особистими зусиллями людини

1. неробство та лінь засуджуються – Пр. 6:6-11; 10:4-5,26; 12:24,27; 13:4; 15:19; 18:9; 19:15,24; 20:4, 13; 21:25; 22:13; 24:30-34; 26:13-16
  2. тяжка праця схвалюється – Пр. 12:11,14; 13:11
- Б. Бідність та багатство слугують ілюстрацією праведності та лиха – Пр. 10:1 і далі; 11:27-28; 13:7; 15:16-17; 28:6,19-20
- В. Мудрість (знання Бога і Його слова та життя в цьому знанні) є кращою від багатства – Пр. 3:13-15; 8:9-11,18-21; 13:18
- Г. Застереження та настанови
1. застереження
    - а. стережіться гарантування позики іншої людини (запоруки) – Пр. 6:1-5; 11:15; 17:18; 20:16; 22:26-27; 27:13
    - б. стережіться збагачення злими шляхами – Пр. 1:19; 10:2,15; 11:1; 13:11; 16:11; 20:10,23; 21:6; 22:16,22; 28:8
    - в. стережіться позичання – Пр. 22:7
    - г. стережіться швидкоплинності багатства – Пр. 23:4-5
    - д. багатство не допоможе в судний день – Пр. 11:4
    - е. багатство має багато «друзів» – Пр. 14:20; 19:4
  2. настанови
    - а. щедрість схвалюється – Пр. 11:24-26; 14:31; 17:5; 19:17; 22:9,22-23; 23:10-11; 28:27
    - б. праведність краще від багатства – Пр. 16:8; 28:6,8,20-22
    - в. молитва за потреби, а не за збагачення – Пр. 30:7-9
    - г. давати бідному – значить давати Богу – Пр. 14:31

III. Позиція Нового Заповіту

А. Ісус

1. багатство є унікальною спокусою покладатися на самого себе та на свої сили
  - а. Мт. 6:24; 13:22; 19:23
  - б. Мр. 10:23-31
  - в. Лк. 12:15-21,33-34
  - г. Об. 3:17-19
2. Бог забезпечить наші фізичні потреби
  - а. Мт. 6:19-34
  - б. Лк. 12:29-32
3. що посієш – те й пожнеш (і духовно, і фізично)
  - а. Мр. 4:24
  - б. Лк. 6:36-38
  - в. Мт. 6:14; 18:35
4. покаяння впливає на багатство
  - а. Лк. 19:2-10
  - б. Лев. 5:16
5. економічна експлуатація засуджується
  - а. Мт. 23:25
  - б. Мр. 12:38-40
6. суд кінцевих часів пов'язаний з тим, як ми використовували багатство – Мт. 25:31-46

Б. Павло

1. практичний погляд, як у книзі Приповістей (робота)
  - а. Еф. 4:28
  - б. 1Сол. 4:11-12
  - в. 2Сол. 3:8,11-12

- г. 1Тим. 5:8
- 2. духовний погляд, як в Ісуса (матеріальні речі швидкоплинні, отже слід бути задоволеними)
  - а. 1Тим. 6:6-10 (задоволення)
  - б. Фил. 4:11-12 (задоволення)
  - в. Євр. 13:5 (задоволення)
  - г. 1Тим. 6:17-19 (щедрість та покладання на Бога, а не на багатство)
  - д. 1Кор. 7:30-31 (все минає)

IV. Завершення

- А. Систематичного біблійного богослов'я щодо багатства немає.
- Б. В Біблії немає тексту, що ставить крапки над «і» в цьому питанні, отже доводиться складати уявлення про це з різних текстів. Стережіться, щоб не тлумачити ці окремі тексти згідно з вашими власними поглядами.
- В. Приповіді, що були написані мудрими людьми (мудрецами), мають погляд на багатство, відмінний від книг Біблії, написаних в інших жанрах. Приповіді практичні та орієнтовані на окрему людину. Їх слід балансувати іншими частинами Писання (пор. Єр. 18:18).
- Г. Те, що там говориться про багатство, сьогодні треба аналізувати через призму всієї Біблії. Якщо ми керуємося лише капіталізмом або комунізмом, наші пріоритети є неправильними. Чому і як людина має успіх є більш важливим питанням, ніж те, скільки матеріального здобутку вона має.
- Д. Накопичення багатства слід балансувати істинним поклонінням та відповідальним управлінням (пор. 2Кор. 8-9).

10:24 "діти" Ісус звертався до Своїх учнів цим словом, яке Він вживав у Своему попередньому вченні (пор. Мр. 10:13-16). Це ще раз підтверджує, що під «дітьми» він мав на увазі віруючих.

▣ **"як тяжко... увійти в Царство Боже"** Це шокуюча заява. Спасіння є даром, який завдяки завершеній роботі Христа дається кожному, хто відгукується на Христову вістку покаянням та вірою. Проблема виникає тоді, коли ми чомусь думаємо, ніби заслуговуємо спасіння! Віра є важкою для горделивого і самовдоволеного грішного людства. Нам хотілося б, щоб наші стосунки з Богом були важкими й тяжкими і щоб ми могли гордитися своїми досягненнями, але Божий шлях покаяння та віри здається принизливим грішним людям, особливо багатим, освіченим та привілейованим.

Оскільки цей вірш є таким коротким, деякі давні переписчики намагалися вточнити його значення і для цього додали фразу (див. Брюс М. Метцгер, «Текстовий коментар до грецького Нового Заповіту» [Bruce M. Metzger's *A Textual Commentary on the Greek New Testament*]):

1. в манускриптах А, С, D та в Загальноприйнятому тексті (Textus Receptus) – «отим, хто надію кладе на багатство» (саме цей варіант взято за основу в українському перекладі)
2. у манускрипті W – «багатію»
3. в мінусулі 1241 – «тим, хто володіє маєтками»

10:25 "Верблюдові легше пройти через голчине вушко" Ця фраза, як і Мт. 23:24, є східним перебільшенням. Деякі переписчики та багато коментаторів намагалися пояснити цей вислів як (1) гру слів між «верблюдом» (*kamēlos*) та «могузкою» (*kamilus*), що походить із V століття, або (2) пов'язували «голчине вушко» з малими воротами в одній із брам Єрусалима; однак жодна з цих версій не має історичного підтвердження (пор. Фі та Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Fee and Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*], стор. 21). Такі спроби зводять нанівець всю суть гіперболи (пор. Мт. 19:24; Лк. 18:25).

10:26 "здивувалися" Цим словом (*ekplēssomai*) Марк часто описує, як люди реагували на вчення та дії Ісуса (пор. Мр. 1:22; 6:2; 7:37; 10:26; 11:18; та синонім *thambeō* в Мр. 10:24). Ісусове вчення суттєво відрізнялося від учення рабинів і за формою (Його влада), і за змістом (природа Царства).

NASB	«казали Йому»
NKJV	«говорили між собою»
NRSV	«казали один до одного»
TEV	«запитували один одного»
NJB	«кажучи один до одного»

Такі різні переклади пов'язані з різночитаннями.

1. NKJV, манускрипти A, D, W та Загальноприйнятий текст (Textus Receptus)
2. NRSV, TEV, NJB, манускрипт M* та переклад Пешітта
3. NASB, манускрипти κ, B та C
4. в одному мінускульному манускрипті (569) та деяких коптських перекладах цю фразу пропущено, як і в Мт. 19:25 та Лк. 18:26

10:27 Акцент на Божій благодаті в цьому вірші чудово балансує радикальну природу новозавітного учнівства. Люди не можуть наблизитися до святого Бога, але чудова й дивовижна істина в тому, що Сам Бог наближається до нас!

Цей вислів може бути посиланням на Бут. 18:14 або Повт. Зак. 32:17,24. Єдиною надією людства є характер, обітниця та дії одного істинного Бога!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:28-31

²⁸А Петро став казати Йому: От усе ми покинули, та й пішли за Тобою слідом. ²⁹Ісус відказав: Поправді кажу вам: Немає такого, щоб дім полишив, чи братів, чи сестер, або матір, чи батька, або діти, чи поля ради Мене та ради Євангелії, ³⁰і не одержав би в сто раз більше тепер, цього часу, серед переслідувань, домів, і братів, і сестер, і матерів, і дітей, і піль, а в віці наступному вічне життя. ³¹І багато-хто з перших стануть останніми, а останні першими.

10:28 "ми покинули, та й пішли за Тобою слідом" Тут перше дієслово стоїть в аористі активного стану дійсного способу (раз і назавжди покинули), а друге – в перфекті активного стану дійсного способу (продовжуємо в стані учнівства). З одного боку Петро згадує, як учні вирішили стати послідовниками Ісуса. Можливо, Петро старався порівнювати їхнє посвячення з вимогою Ісуса до молодого багатого начальника.

10:29 У цьому вірші перелічуються деякі звичайні аспекти юдейського суспільства, в якому знаходилися Ісусові учні. Тут також ясно говориться про те, як Його учні посвятили себе особисто Йому («ради Мене») та Його істинам («ради Євангелії»).

Рання церква знаходилася під впливом грецького аскетизму, зокрема целібату. Цікаво, що в цьому списку окремо не згадуються дружини. Можливо, це вказує на те, що чоловікт не повинні були полишати своїх дружин. Але оскільки в цьому переліку є «діти», то не виключно, що дружини входили в загальну фразу «полишити дім». Посвячення людини Ісусу має стояти вище, ніж навіть посвята рідній сім'ї (пор. 1Тим. 5:8). Мова йде не про целібат, але про вірність Господу.

10:30 Ісус описує Царство Боже (1) цілком земними категоріями, паралельними до всього того, що учні «втратили» в цьому житті та (2) згідно з теперішнім світовим порядком. Деякі з числених благословінь ми одержуємо вже тепер, будучи частиною Божого народу.

Ці сімейні терміни в основному запевнюють нас в тому, що втрати учнів в їхніх стосунках із родичами компенсуються більш великою родиною – Божою сім'єю. Я не вважаю, що Ісус тут обіцяє нам

матеріальне багатство в цьому житті, як у Повт. Зак. 27-28. Якщо благословіння є винагородою за служіння, то для чого потрібна благодать? Матеріальні благословіння даються не всім благочестивим віруючим, але радість і достаток спілкування у великій християнській сім'ї отримують усі!

▣ **"серед переслідувань"** Цей несподіваний вислів є тільки в Євангелії від Марка. Християни неодмінно будуть переслідувати в цьому грішному світі (пор. Мт. 5:10-12; Рим. 8:17; 2Кор. 1:5,7; Фил. 3:10; 2Тим. 2:9-12; 1Петр. 4:12-16). Ці переслідування служать кільком благочестивим цілям: (1) свідчать про те, що ми спасені; (2) є Божим засобом до уподібнення нас Христу; (3) доводять, що світ буде засуджений.

▣ **"в віці наступному"** Іудаїзм міжзавітного періоду (рабини та автори Сувоїв Мертвого моря) ділив історію на два віки: злий сучасний вік, в якому панує непоко́ра ангелів та людей, і вік, в якому Бог увірветься в історію через Месію та розпочне нову еру – вік праведності й миру. Цей новий вік іноді зображається як період земного достатку, згідно з Повт. Зак. 27-28 (пор. Амос 9:13-15), а іноді як «нове небо і нова земля» (пор. Іс. 56-66). З Нового Заповіту зрозуміло, що новий вік (Боже Царство) розпочався з боговтілення у Вифлеємі, але ще не доведений до завершення. Новий Заповіт відкриває нам істину про два пришестя Месії: вперше як Страждальний Раб Іс. 53, і вдруге як Цар царів. Християни живуть в час збігу цих двох іудейських епох: новий вік «вже настав», але «ще не настав». Ми як послідовники Христа духовно благословлені в обох віках (пор. Еф. 2:5-6). Див. Мр. 13:8, Спеціальна тема: «Цей вік і прийдешній вік».

▣ **"вічне життя"** Саме про це запитував молодий багатий начальник – про життя з Богом, Боже життя. Марк вживає прикметник (*aiōnios*) у виразі «вічний гріх» в Мр. 3:29 і тут у виразі «вічне життя». Це стосується життя (*zōa*) нового віку, життя Божого Царства. Воно вже зараз присутнє в Христі, але воно буде доведене до завершення в час Його повернення (*parousia* = присутність).

Ця фраза досить рідко вживається в Синоптичних Євангеліях, але часто в Євангелії від Івана. Вона є ключовою в усіх творах Івана (пор. Ів. 3:15; 4:36; 5:39; 6:54,68; 10:28; 12:25; 17:2,3; 1Ів. 1:2; 2:25; 3:15; 5:11,13,20). Див. Мр. 3:29, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІЧНИЙ».

10:31 "багато-хто з перших стануть останніми" Це була вражаюча духовна істина (пор. Мт. 19:30; 20:16). Істинне багатство та положення людини ніяк не пов'язані з земними стандартами (пор. Іс. 55:8-9). Ця зміна ролей суперечила старозавітному мисленню учнів, орієнтованому на діла праведності (пор. Мт. 19:30; Лк. 13:30). Див. Гордон Фі, «Епідемія євангелія здоров'я та багатства» (Gordon Fee, *The Disease of the Health and Wealth Gospel*).

Можливо, це було сказано у відповідь на слова Петра про все, чим вони пожуртували, щоб стати учнями Христа (пор. Мр. 10:28). Цей текст готує богословський «ґрунт» для тексту 10:41-45. Ісус, есхатологічний Цар царів, став Страждальним Рабом Іс. 52:13-53:12! Віруючі повинні наслідувати Його життя, смерть і служіння (пор. 1Ів. 3:16) Євангеліє – це служіння, а не влада; любов, а не сила!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:32-34

³²Були ж у дорозі вони, простуючи в Єрусалим. А Ісус ішов попереду них, аж дуже вони дивувались, а ті, що йшли вслід за Ним, боялись. І, взявши знов Дванадцятьох, почав їм розповідати, що з Ним статися має: ³³Оце в Єрусалим ми йдемо, і первосвященикам і книжникам виданий буде Син Людський, і засудять на смерть Його, і поганам Його видадуть, ³⁴і насміхатися будуть із Нього, і будуть плювати на Нього, і будуть Його бичувати, і вб'ють, але третього дня Він воскресне!

10:32 "у дорозі" В Старому Заповіті метафора дороги або шляху вживалася стосовно благочестивого життя (пор. Пс. 23:3; 32:8; 50:23; 119:1; 139:3; Пр. 2:12-15; 4:18; 12:28; 15:24). Вона також описувала служіння Івана Христителя, який готував «дорогу для Господа» (пор. Іс. 40). У книзі Дій найпершою назвою церкви була «Дорога» (пор. Дії 9:2; 19:9,23; 22:4,14,22).

Марк, здається, побудував своє Євангеліє на цій біблійній метафорі, що означала життя віри (пор. Мр. 1:2,3; 8:27; 9:33,34; 10:32,52). Ісус здійснював паломництво до хрестної смерті (пор. Мр. 10:45).

▣ **"Ісус ішов попереду них"** Можливо, тут мова йде про групу апостолів або групу паломників, що йшли на свято до Єрусалима.

▣ **"вони дивувались, а ті, що йшли вслід за Ним, боялись"** Цю фразу слід пов'язувати з трьома попередніми пророцтвами про страждання і смерть Ісуса в Єрусалимі від рук іудейських та римських начальників. Ісус знав, що там чекало на Нього, однак Він швидко й рішуче рухався туди. Можливо, вони хвилювалися про те, як Його страждання і смерть вплине на них!

▣ **"взявши знов Дванадцятьох"** Тут Ісус вже вчетверте передвіщає про Свої страждання та смерть (пор. Мр. 8:31; 9:12;31). Це – найдетальніше передвіщення Ісуса. Він точно знав, через що має пройти (пор. Мр. 10:45). Учні ще не могли збагнути цілі та необхідності цього (пор. Мр. 9:32; Лк. 9:45; 18:34).

▣ **"почав їм розповідати, що з Ним статися має"** Більшість дієслів в Мр. 10:32 стоять в часі імперфекта, що вказує на повторювану дію. Я гадаю, що це також вказує на неодноразово повторюване пророцтво Ісуса про Свої страждання; тому «почав» є неточним перекладом цього імперфекта (пор. TEV).

Можна сказати, що Ісус Своїм знанням про майбутнє та владою над власною смертю і воскресінням демонстрував Свою силу і владу (пор. Ів. 10:17-18).

10:33 "Син Людський" Див. примітку до Мр. 8:38с.

▣ **"первосвященникам і книжникам виданий буде"** Ця фраза означала Синедріон (пор. Мр. 14:43 і далі), який був верховним судом іудеїв, хоча в I столітті він мав обмежену владу. Див. Спеціальну тему до Мр. 12:13.

Ісус провів реакцію Синедріону. Триумфальний в'їзд в Єрусалим та очищення Храму визначили Його долю. Перше розлютило фарисеїв, а друге – саддукеїв.

▣ **"поганам Його видадуть"** Мова йде про римську окупаційну армію (пор. Мр. 15:1). Синедріон не мав влади застосовувати смертну кару; таку владу мав лише римський уряд.

10:34 "насміхатися будуть із Нього" Це пророцтво здійснили римські солдати в Мр. 15:16-20. В Євангелії від Марка не розповідається про суд Ісуса перед Іродом Антипою (пор. Лк. 23).

▣ **"плювати на Нього"** Це був старозавітний знак зневаги (пор. Чис. 12:14; Повт. Зак. 25:9; Йов 17:6; 30:10; Іс. 50:6). Римські солдати вилили на Ісуса весь свій гнів проти юдеїв з їхнім «ексклюзивізмом» (пор. Мр. 14:65).

▣ **"бичувати"** Бичування перед розп'яттям було звичайною практикою (пор. Мр. 15:15). Руки засудженого прив'язували до низького стовпа. Один солдат брав батог із шматками каменю, металу або костей, прив'язаними до смуг шкіри довжиною прибіл. 60 см, та бив засудженого по спині. Удари батога розривали його тіло, вибивали зуби й навіть очі. Багато хто вмирав ще під час бичування. Це було брутальне побиття (пор. Іс. 52:14).

▣ **"третього дня"** Досл. «через три дні». Цей період часу мабуть пов'язаний із тим, що сталося з Йоною (пор. Мт. 12:39-41; 16:4,21; Лк. 11:39,32). Про три дні каже й Павло в своєму підсімку Євангелія в 1Кор. 15:4.

Ісус застосовував це пророцтво про «третій день» у зв'язку з двома подіями: (1) Його воскресіння (пор. Мр. 8:31; 9:31; 10:34), а також (2) те, що Він збудує новий храм (пор. Мр. 14:58; 15:29; Ів. 2:19; Дії 6:14).

Ця фраза має різні варіанти в грецьких рукописах. У паралельних текстах (Мт. 20:19 та Лк. 18:33) вжито фразу «на третій день». У Марка вона також є в манускриптах А та W. Однак в манускриптах κ, В, С, D та L вжито характерну для Марка фразу «через три дні».

▣ **"Він воскресне"** Це майбутній час медіального стану дійсного способу. Акцент ставиться на тому, що Ісус Сам Себе воскресить (пор. Ів. 10:17-18). В більшості текстів про воскресіння Христа дієслова стоять в пасивному стані. Таким чином, у фокусі занходиться Бог Отець як суб'єкт воскресіння, який показує, що приймає жертву Ісуса. В певному сенсі в воскресінні Ісуса беруть участь всі особи Трійці (Дух в Рим. 8:11). Див. Мр. 8:31, Спеціальна тема: «Воскресіння».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:35-40

³⁵І підходять до Нього Яків та Іван, сини Зеведесві, та й кажуть Йому: Учителю, ми хочемо, щоб Ти зробив нам, про що будемо просити Тебе. ³⁶А Він їх поспитав: Чого ж хочете, щоб Я вам зробив?

³⁷Вони ж відказали Йому: Дай нам, щоб у славі Твоїй ми сиділи праворуч від Тебе один, і ліворуч один! ³⁸А Ісус відказав їм: Не знаєте, чого просите. Чи ж можете ви пити чашу, що Я її п'ю, і христитися хрищенням, що Я ним хрищуся? ³⁹Вони відказали Йому: Можемо. А Ісус їм сказав: Чашу, що Я її п'ю, ви питимете, і хрищенням, що Я ним хрищуся, ви охриститеся. ⁴⁰А сидіти праворуч Мене та ліворуч не Моє це давати, а кому уготовано.

10:35 "сини Зеведесві" У Мт. 20:20 сказано, що це питання задала їхня мати.

▣ **"ми хочемо, щоб Ти зробив нам, про що будемо просити Тебе"** Щоразу, коли Ісус провіщав Свої страждання та смерть, Його учні починали думати про те, хто займе Його місце як керівник! Вони все ще уявляли собі земне царство, де вони займатимуть керівні посади. Перед П'ятидесятницею учні мали хибне уявлення про Царство! В якомусь сенсі цей випадок записаний для того, щоб показати, як багато ці учні не розуміли (пор. Лк. 18:34). Оце так колюча іронія!

10:37 "праворуч... ліворуч" Вони хотіли посісти почесні місця влади. Цей випадок показує, що Петро не був явним лідером серед апостолів. В силу своєї особистості він завжди першим говорив, але вони не сприймали його своїм лідером.

▣ **"у славі Твоїй"** У Мт. 20:21 написано «в Царстві Твоїм». В Євангелії від Марка це слово означає видимий прояв есхатологічного Божого Царства (Мр. 8:38; 10:37; 13:36).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЛАВА» (*doxa*) (SPECIAL TOPIC: GLORY [*doxa*])

Біблійний концепт «слави» визначити нелегко. У Септуагінті слово *doxa* вживається для перекладу подан двадцяти єврейських слів. У Новому Заповіті це слово вживається багато разів і різними способами стосовно Бога, Ісуса, людей та месіанського Царства.

У Старому Заповіті найпоширенішим єврейським словом «слава» (*kabod* [«кавод»], BDB 458, KB 455-458) був колишній комерційний термін, що означав важільні терези («важити», KB 455). Що багато важило – те дорого коштувало або мало в собі цінність. До цього часто додавався концепт яскравості, що виражав величність Бога (пор. Вих. 19:16-18; 24:17; 33:18; Іс. 60:1-2). Тільки один Бог є достойним честі (пор. Пс. 24:7-10; 66:2; 79:9). Він занадто яскравий для ока людини, і ніхто з людей не може дивитися на Нього. Він обволікає Себе хмарою або димом (пор. Вих. 16:7,10; 33:17-23; Іс. 6:5). ЯХВЕ можна по-справжньому пізнати лише через Христа (пор. Ів. 1:18; 6:46; 12:45; 14:8-11; Кол. 1:15; 1Тим. 6:16; Євр. 1:3; 1Ів. 4:12).

Для більш глибокого дослідження слова *kabod* див. Спеціальну Тему: «Слава (у Старому Заповіті)». Слава віруючих полягає в тому, що вони розуміють Євангеліє та хваляться Богом, а не самими собою

(пор. 1Кор. 1:29-31; Єр. 9:23-24). Для більш детального дослідження див. NIDOTTE (Новий міжнародний словник богослов'я та екзегези Старого Заповіту), Том 2, стор. 577-587.

10:38 "Не знаєте, чого просите" Дієслово «просите» стоїть в медіальному стані, що ставить акцент на підметі – «ви самі». Наступна фраза «можете» також стоїть в медіальному стані.

▣ **"чашу"** У Старому Заповіті чаша означала долю, зазвичай в негативному сенсі (пор. Пс. 75:8; Іс. 51:17-23; Єр. 25:15-28; 49:12; 51:7; Плач 4:21-22; Єз. 32:34; Ав. 2:16; Зах. 12:2). Цю саму метафору Ісус вжив в Гефсиманському саду (пор. Мр. 14:36) стосовно Свого розп'яття.

▣ **"хрищенням, що Я ним хрищуся"** Це метафора страждань, і навіть смерті (пор. Лк. 12:50). Ісусова слава досягалася біллю (Євр. 2:18; 5:8).

10:39 На цих лідерів очікували ті самі переслідування і незрозуміння, які пережив Ісус (Яків в Діях 12:2 та Іван в Об. 1:9).

10:40 "кому уготовано" Це ще один приклад підкорення Ісуса плану та цілям Отця. Це – Божий план (пор. Дії 2:3; 3:18; 4:28; 13:29). У стародавньому Олександрійському тексті (манускрипт А*) додано фразу «від Мого Отця», яку також вжито в Мт. 20:23.

Стародавні грецькі унціальні рукописи були написані одними великими літерами, без пробілу між словами, пунктуації або поділу на фрагменти. Іноді важко навіть встановити, яким чином речення поділяється на слова. Це речення можна поділити двома способами (пор. Ганс Концельманн та Андреас Ліндеманн, «Тлумачення Нового Заповіту», переклад на англійську мову Зіґфріда С. Шотцманна [Hans Conzelmann and Andreas Lindemann, *Interpreting the New Testament*, translated by Siegfried S. Schotzmann], стор. 22)

1. «для кого призначено»
2. «призначено для інших» (пор. сирійські переклади).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:41-45

⁴¹Як почули ж це Десятеро, то обурились на Якова та на Івана. ⁴²А Ісус їх покликав, і промовив до них: Ви знаєте, що ті, що вважають себе за князів у народів, панують над ними, а їхні вельможі їх тиснуть. ⁴³Не так буде між вами, але хто з вас великим бути хоче, нехай буде він вам за слугу. ⁴⁴А хто з вас бути першим бажає, нехай буде всім за раба. ⁴⁵Бо Син Людський прийшов не на те, щоб служили Йому, але щоб послужити, і душу Свою дати на викуп за багатьох.

10:41 "Як почули ж це" Видно, Яків та Іван чекали, поки залишаться наодинці з Ісусом. Тут добре показано людську слабкість апостолів. Вони не були «супер-святими». Вони просто були людьми, яких Бог покликав та підготував і через яких Він діяв. Інші обурились не тому, що прохання Якова та Івана було неправильним, але тому, що вони зуміли першими попросили Ісуса. Ці богообрані Апостоли все ще демонстрували егоїзм та гріх.

10:42 Ісус знову заводить з ними розмову через їхні амбіції та незрозуміння Царства.

10:43

NASB	«Але між вами це не так»
NKJV	«Проте між вами так не буде»
NRSV	«Але між вами не так»
TEV	«Однак між вами це не так»
NJB	«Між вами хай такого не буде»

У цих перекладах відображені різночитання в грецьких рукописах. В деяких (κ, Β, С*, D, L, W) дієслово стоїть в теперішньому часі (пор. NASB, NRSV, TEV), як і в паралельному тексті в Мт. 20:26. Однак в інших рукописах (A та С³) вжитий майбутній час (пор. NKJV; також в NJB розуміється майбутній час).

▣ **"хто з вас великим бути хоче"** Ісус не знеохочує учнів до величі чи амбіцій, але описує істинну велич як служіння та смирення (пор. Мт. 20:26; Мр. 9:35).

▣ **"слуги"** Це слово – *diakonos*, що пізніше стало назвою служіння диякона. Всі віруючі покликані до служіння (пор. Еф. 4:11-12).

10:44 Цей вірш допомагає пояснити Мр. 10:31.

▣ **"раба"** Це слово – *doulos*, що означало домашнього слугу.

10:45 "Син Людський" Див. примітку до Мр. 8:38с.

▣ **"прийшов не на те, щоб служили Йому, але щоб послужити"** Ось істинне визначення величі. Ісус подає нам приклад життя Царства (пор. 1Петр. 2:21). Ісус символічно навчав цій істині, коли мив ноги Своїм учням в горниці незадовго до того, як один із них зрадив Його (пор. Ів. 13:14-15).

Ця істина завжди важко сприймається церковними лідерами, але без неї церква не може бути слугою.

▣ **"душу Свою дати"** Це – підсумковий вірш Євангелія від Марка. Ісус завжди говорив про Свою смерть як про Свій дар або славу. Смерть Христа є Його викупом, заступництвом, спокутою (жертвою за гріх, пор. 2Кор. 5:21; Бут. 3:15; Іс. 52:13-53:12).

▣ **"викуп"** Досл. «купити назад» або «заплатити ціну» (пор. Мт. 20:28; Тит. 2:14; 1Петр. 1:18). Це слово віддзеркалює старозавітний термін, що вживався стосовно повернення рабів та військовополонених, яких часто викупували їхні близькі родичі (*go'el* [«гоель»]). Ісус поєднує в Собі любов і справедливість Бога Отця. Гріх коштує людині життя, і Бог Сам платить цю ціну!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДКУПЛЕННЯ/ВІДКУПИТИ» (SPECIAL TOPIC: RANSOM/REDEEM)

I. СТАРИЙ ЗАПОВІТ

А. Це поняття виражається в єврейській мові двома правовими термінами.

1. *Ga'al* («га'аль»; BDB 145 I, KB 169 I), що в основному означає «звільнити, заплативши певну ціну». Іменник *go'el* («го'ель») означає посередника, зазвичай члена сім'ї (родича-відкупителя). Цей культурний аспект права відкупу об'єкта, тварини, землі (пор. Лев. 25,27) або родича (пор. Рут 4:14; Іс. 29:22) з богословської точки зору переноситься на те, як ЯХВЕ визволив Ізраїль із Єгипту (пор. Вих. 6:6; 15:13; Пс. 74:2; 77:15; Єр. 31:11). Бог став «Відкупителем» (пор. Йов 19:25; Пс. 19:14; 78:35; Пр. 23:11; Іс. 41:14; 43:14; 44:6,24; 47:4; 48:17; 49:7,26; 54:5,8; 59:20; 60:16; 63:16; Єр. 50:34).

2. *Padah* («Падá», BDB 804, KB 911), що в основному означає «визволити» або «звільнити».

а. відкуплення перворідного (Вих. 13:13-15 та Чис. 18:15-17)

б. фізичне відкуплення протиставляється духовному відкупленню (Пс. 49:7,8,15)

в. ЯХВЕ відкупить народ Ізраїлю від їхніх гріхів та непокори (Пс. 130:7-8)

Б. Це богословське поняття має кілька взаємозв'язаних сторін.

1. Існує певна потреба, неволя, втрата, ув'язнення:

- а. фізична
  - б. соціальна
  - в. духовна (пор. Пс. 130:8)
2. Існує ціна, яку треба заплатити за свободу, визволення та відновлення
    - а. ізраїльського народу (пор. Повт. Зак. 7:8)
    - б. окремої особи (пор. Йов 19:25-27; 33:28; Іс. 53)
  3. Хтось має виступати посередником та благодійником. Дієслово *ga'al* зазвичай вживається стосовно члена сім'ї або близького родича (*go'el*, BDB 145).
  4. ЯХВЕ часто описує Себе сімейними термінами.
    - а. Отець
    - б. Чоловік
    - в. Близький родич-відкупитель/месник
 Відкуплення здійснювалося особисто Самим ЯХВЕ – Він платив ціну, і таким чином досягалося відкуплення!

II. НОВИЙ ЗАПОВІТ

А. Існує кілька термінів, що передають це богословське поняття.

1. *Agorazō* (пор. 1Кор. 6:20; 7:23; 2Петр. 2:1; Об. 5:9; 14:3-4). Це комерційний термін, що означає заплачену за щось ціну. Ми куплені кров'ю і не маємо влади над власним життям. Ми належимо Христу.
2. *Exagorazō* (пор. Гал. 3:13; 4:5; Еф. 5:16; Кол. 4:5). Це теж комерційний термін. Він відображає заступницьку смерть Ісуса за нас. Ісус поніс «прокляття» закону, оснований на ділах (Закону Мойсеєвого, пор. Еф. 2:14-16; Кол. 2:14), якого люди не можуть виконати. Він поніс прокляття (пор. Повт. Зак. 21:23) за всіх нас (пор. Мр. 10:45; 2Кор. 5:21)! В Ісусі справедливість та любов зливаються в повне прощення, прийняття та доступ до Бога!
3. *Liō*, «звільнити»
  - а. *Lutron*, «заплачена ціна» (пор. Мт. 20:28; Мр. 10:45). Це сильні слова, сказані Самим Ісусом стосовно мети Його пришестя. Він прийшов, щоб спасти світ, заплативши борг за гріхи людей (пор. Ів. 1:29).
  - б. *Lutroō*, «визволити»
    - (1) відкупити Ізраїль (Лк. 24:21)
    - (2) віддати Самого Себе за те, щоб відкупити й очистити Собі людей (Тит. 2:14)
    - (3) бути безгрішною жертвою (1Петр. 1:18-19)
  - в. *Lutrōsis*, «відкуплення», «визволення» або «звільнення»
    - (1) Пророцтво Захарії про Ісуса, Лк. 1:68
    - (2) Славослов'я Анни за Ісуса, Лк. 2:38
    - (3) Краща жертва Ісуса, принесена один раз, Євр. 9:12
4. *Apolytrōsis*
  - а. відкуплення під час другого пришестя (пор. Дії 3:19-21)
    - (1) Лк. 21:28
    - (2) Рим. 8:23
    - (3) Еф. 1:14; 4:30
    - (4) Євр. 9:15
  - б. відкуплення в смерті Христа
    - (1) Рим. 3:24
    - (2) 1Кор. 1:30
    - (3) Еф. 1:7
    - (4) Кол. 1:14
5. *Antilytron* (пор. 1Тим. 2:6). Це суттєво важливий текст (як і Тит. 2:14), що зв'язує звільнення з заступницькою смертю Ісуса на хресті. Він – єдина жертва, яку приймає

Бог. Він Той, Хто помер за «всіх» (пор. Ів. 1:29; 3:16-17; 4:42; 1Тим. 2:4; 4:10; Тит. 2:11; 2Петр. 3:9; 1Ів. 2:2; 4:14).

Б. Це богословське поняття в Новому Заповіті.

1. Людство знаходиться в рабстві гріха (пор. Ів. 8:34; Рим. 3:10-18,23; 6:23).
2. Це рабство було виявлене в старозавітному Законі Мойсея (пор. Гал. 3) та в нагріній проповіді Ісуса (пор. Мт. 5-7). Людське виконання закону стало смертним вироком (пор. Кол. 2:14).
3. Ісуса, непорочний Агнець Божий, прийшов у світ і вмер замість нас (пор. Мр. 10:45; Ів. 1:29; 2Кор. 5:21). Ми були викуплені від гріха, щоб служити Богові (пор. Рим. 6).
4. І ЯХВЕ, і Ісус виступають в ролі «близького родича», який діє від нашого імені. Це продовження сімейних метафор (батько, чоловік, син, брат, близький родич).
5. Відкуплення – не викуп людей у сатани (за середньовічним богослов'ям), але примирення Божого слова та Божої справедливості з Божою любов'ю та повним забезпеченням у Христі. На хресті був відновлений мир, людська непокора була прощена, і тепер Божий образ в людстві знову діє у близьких стосунках!
6. Відкуплення все ще має майбутній аспект (пор. Рим. 8:23; Еф. 1:14; 4:30), пов'язаний з нашим тілесним воскресінням та вступом у близькі стосунки з Триединим Богом (див. Спеціальну тему: «Трійця»). Наші воскреслі тіла будуть подібні Його тілу (пор. 1Ів. 3:2). Ісус мав фізичне тіло, але з додатковими можливостями діяти в інших вимірах. Парадокс 1Кор. 15:12-19 важко визначити через 1Кор. 15:35-58. Очевидно, що зараз існує фізичне, земне тіло, а тоді буде небесне, духовне тіло. Ісус мав обидва!

▣ "за" Це грецький прийменник *anti*. Іноді він приєднується до іменника «відкуплення» (*lutron* = *antilutron*, пор. 1Тим. 2:6). Він може означати «замість» або «заради». Зв'язок між прийменниками *anti* та *hyper* має встановлюватися за контекстом (пор. 2Кор. 5:14; Євр. 10:12; 1Петр. 2:21; 3:18; 1Ів. 3:16). Все це має конотацію викувної заступницької жертви Ісуса. Він помер замість нас і поніс наш гріх (пор. Іс. 53:4-6).

▣ "багатьох" Деякі коментатори на основі цього слова обмежують відкуплення Христа «вибраними». Насправді, у двох ключових текстах стосовно відкуплення «багато хто» є синонімом «усіх». Порівняйте Іс. 53:11-12 («багатьох») із Іс. 53:6 («усіх»). Цей паралелізм чітко видно в Рим. 5:18 («всіх») та Рим. 5:19 («багато-хто»). Ісус заплатив ціну за всіх, але відкупленими є лише ті, хто відповідає на спонування Духа покаюся та вірою.

Мр. 10:45 є богословським «серцем» Євангелія. Цей вірш є відповіддю на амбіції учнів. Людина повинна віддавати свої амбіції в жертву Богові (пор. Рим. 12:1-2). Християни повинні наслідувати самовідданість Христа (пор. 1Ів. 3:16)

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 10:46-52

⁴⁶І приходять вони в Єрихон. А коли з Єрихону виходив Він разом із Своїми учнями й з безліччю люду, сидів і просив при дорозі сліпий Вартимей, син Тимеїв. ⁴⁷І, прочувши, що то Ісус Назарянин, почав кликати та говорити: Сину Давидів, Ісусе, змилуйся надо мною! ⁴⁸І сварились на нього багато-хто, щоб мовчав, а він іще більше кричав: Сину Давидів, змилуйся надо мною! ⁴⁹І спинився Ісус та й сказав: Покличте його! І кличуть сліпого та й кажуть йому: Будь бадьорий, устань, Він кличе тебе. ⁵⁰А той скинув плаща свого, і скочив із місця, і прибів до Ісуса. ⁵¹А Ісус відповів і сказав йому: Що ти хочеш, щоб зробив Я тобі? Сліпий же Йому відказав: Учителю, нехай я прозрю! ⁵²Ісус же до нього промовив: Іди, твоя віра спасла тебе! І той зараз прозрів, і пішов за Ісусом дорогою.

10:46 "Єрихон" Це одне з найдавніших міст світу. Його часто називали «містом пальм». Назва міста означає «пахучий». То була дуже родюча і красива місцевість. За часів Ісуса існувало два Єрихони –

старі місто і, приблизно в 2 км від нього, нове римське місто. Воно знаходилося приблизно в 30 км на північному сході від Єрусалима, біля бродів ріки Йордан.

▣ **"коли з Єрихону виходив Він"** У Мт. 20:29 сказано «виходили», а в Лк. 18:35 – «наближався». Ця плутанина є наслідком розповідей очевидців. Слід пам'ятати, що за часів Ісуса було два Єрихони. Можливо, Ісус вийшов з одного та підходив до другого.

▣ **"безліччю люду"** Це були паломники, які йшли до Єрусалима на свято пасхи, разом із місцевим народом, якому було цікаво. В Єрихоні мешкало багато священників Храму. Дорога з Єрихона в Єрусалим була дуже небезпечною через злодіїв (про це сказано в притчі про Доброго самарянина), і тому народ подорожував великими групами.

▣ **"сидів... при дорозі сліпий"** Ця фраза має різночитання в грецьких рукописах. Тут вжите рідкісне слово «жебрак» (пор. Ів. 9:8). Цей концепт звичайно передається дієприкметником (манускрипти А, К, W, x та Textus Receptus, пор. NKJV). Однак іменник (*prosaiteō*) вжитий в манускриптах x, B, L (пор. NASB, NRSV, TEV та NJB). У манускрипті D вжитий синонім (*epaiteō*; обидва походять від кореня «прохати»), який знаходиться в паралельному тексті Лк. 18:35. Ці варіації ніяк не впливають на тлумачення цього тексту.

▣ **"Вартимей"** Це ім'я означає «син Тимея». Марк дуже рідко вказує імена людей, яких Ісус зцілював або звільняв від демонів. Цікаво, що в Євангелії від Матвія розповідається про двох сліпців (пор. Мт. 20:30). Причина цього точно не відома, але це є звичайною різницею між Матвієм та Марком і Лукою.

▣ **"син Тимеїв"** Це ім'я з арамейської мови означає «нечистий». Марк намагається пояснити значення імені «Вартимей» язичницькій аудиторії.

▣ **"сидів і просив при дорозі"** Мабуть, жетрак сидів там щодня, сподіваючись на милостиню (пожертви бідним, які вимагалися від усіх іудеїв).

10:47 "Ісус Назарянин" Марк єдиний пише це слово як *Nazarēnos* (пор. Мр. 1:24; 10:47; 14:67; 16:6). В Євангелії від Матвія сказано: «Він Назарянин буде званий» (пор. Мт. 2:23).

Місто, де виріс Ісус, називалося Назаретом. Воно не згадується ані в Старому Заповіті, ані в Талмуді, ані в творах Йосипа Флавія. Очевидно, воно було заселене лише за часів Йоханана Гіркана (хасмонейнина), який правив в 134-104 рр. до н.е. З того, що в Назареті жили Йосип та Марія, можна зробити висновок, що там оселилася велика родина з роду Давида.

Можливо, існує етимологічний зв'язок між назвою Назарет і месіанським титулом «Галузка» – єврейським *netzer* (пор. Іс. 11:1; Єр. 23:5; 33:15; Зах. 3:8; 6:12; Об. 5:5; 22:16).

Видно, назва Назарет мала негативну конотацію через те, що це місто знаходилося далеко від Єрусалима, в язичницькому краї (пор. Ів. 1:46 та Дії 24:5; навіть хоча про це теж сповіщали пророки Іс. 9:1). Можливо, саме тому це слово було написане на табличці, прибитій до хреста над головою Ісуса.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІСУС НАЗАРЯНИН» (SPECIAL TOPIC: JESUS THE NAZARENE)

У Новому Заповіті щодо Ісуса вживаються різні грецькі слова.

А. Новозавітні слова

1. Назарет – місто в Галилеї (пор. Лк. 1:26; 2:4,39,51; 4:16; Дії 10:38). Це місто не згадується в тогочасних джерелах, але його назва зустрічається в пізніших написах. Слово «назарянин» не було компліментом для Ісуса (пор. Ів. 1:46). Табличка на хресті над головою Ісуса з назвою цього міста виражала зневагу іудеїв до Ісуса.

2. *Nazarēnos* – очевидно, це слово також пов'язане з географічним місцем (пор. Лк. 4:34; 24:19).
  3. *Nazōraios* – можливо, це означає місто, але це може бути і грою слів із єврейським «Галузка» (*netzer*, BDB 666, KB 718 II, пор. Іс. 11:1; синонім, BDB 855, Єр. 23:5; 33:15; Зах. 3:8; 6:12; на це є посилання в Об. 22:16). Лука вживає це слово стосовно Ісуса в 18:37 і в Діях 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9.
  4. Пов'язане з №3 *nāzir* (BDB 634, KB 684), що означає «посвячений через присягу».
- Б. Вживання цього слова протягом історії поза межами Нового Заповіту.
1. Так називалася іудейська (дохристиянська) еретична група (арамейською *nāsōrayā*).
  2. В іудейських колах так називали віруючих у Христа (пор. Дії 24:5,14; 28:22, *nosri*).
  3. Цей термін став вживатися щодо віруючих в сирійських (арамейських) церквах. Слово «християнин» вживалося в грецьких церквах.
  4. Через деякий час після падіння Єрусалима фарисеї зібралися в місті Явне та оголосили формальне відокремлення синагоги від церкви. Були введені обов'язкові прокляття проти християн. Зокрема, в «Вісімнадцяти блаженствах» з Беракоту 286-29а віруючі називаються «назарянами».
«Нехай назаряни та еретики щезнуть вмиць, будуть стерті з книги життя і не будуть вписані разом з вірними».
  5. Це слово вживав Юстин Мученик у «Діалогах» (Justin Martyr, *Dial.* 126:1); він назвав Ісуса словом із книги Ісаї – *netzer* (Іс. 11:1).
- В. Думка автора
- Мені дивно, що існує так багато варіантів написання цього слова, хоча в Старому Заповіті й інші імена, наприклад, «Єгошуа» (Ісус Навин) мають різні варіанти написання. Точне значення залишається для мене неясним з таких причин:
1. це слово схоже і на «Галузку» (*netzer*), і на *nāzir* (тобто назаря, освяченого через присягу)
  2. негативні відчуття, пов'язані з назвою язичницької Галілеї
  3. майже повна відсутність тогочасних свідчень про галілейське місто Назарет
  4. демон вжив це слово в есхатологічному сенсі («Ти прийшов нас губити?»)
- Для повної бібліографії досліджень цього слова див. Колін Браун (ред.), «Новий міжнародний словник богослов'я Нового Заповіту» (Colin Brown [ed.], *New International Dictionary of New Testament Theology*), Том 2, стор. 346; або Реймонд І. Браун, «Народження Месії» (Raymond E. Brown, *Birth of the Messiah*), стор. 209-213, 223-225.

▣ **"Сину Давидів"** Це був месіанський титул (пор. 2Сам. 7) з націоналістичними відтінками. В Євангелії від Марка цей титул вживається дуже рідко (пор. Мр. 10:47,48; 12:35).

▣ **"змилуйся надо мною"** Це аорист активного стану наказового способу, що означає інтенсивність. У псалмах ця фраза часто вживається в контексті молитви (пор. Мр. 51:1).

10:48 "сварились на нього багато-хто" Тут дієслово стоїть в часі імперфекта. Сліпий кликав Його знову і знову, і дехто в натовпі докоряв Його знову і знову (пор. Лк. 18:39).

10:49 "спинився Ісус" Навіть по дорозі до Своєї смерті Ісус знайшов час для сліпого жебрака! Це ще одна пророцька ознака з книги Ісаї для духовно зрячих людей!

▣ **"Будь бадьорий, устань, Він кличе тебе"** У грецькому койне зазвичай кожна фраза зв'язується з попередньою за допомогою сполучника або займенника, що відноситься до чогось у попередньому контексті. Коли таких слів-зв'язок немає (як тут), увага приділяється до самих тверджень. Це емфатичні твердження «стаккато». Перше і друге дієслова стоять у теперішньому часі активного стану наказового способу, а останнє дієслово стоїть у теперішньому часі активного стану дійсного способу.

10:50 "скинув плаща свого" Він (1) спав у цьому плащі та (2) збирав у нього їжу і милостиню. Цей вчинок можна вважати символом його віри в те, що він зцілиться.

▣ **"скочив із місця"** Це яскраві деталі, які запам'ятав Петро, як очевидець цієї події.

10:51 "Чого ж хочете, щоб Я вам зробив?" Ісус спонукав Його вірою висловити своє прохання.

▣ **"нехай я прозрю"** Зцілення сліпих було знаком Месії (пор. Іс. 35:4-5; 42:7,16; 61:1). Це була одна з ознак-доказів, що їх вимагали фарисеї.

10:52 "твоя віра спасла тебе" Слово «спасла» (*sōzō*) стоїть в перфекті активного стану дійсного способу. Це слово вжите в старозавітному значенні фізичного визволення (пор. Як. 5:15).

▣ **"пішов за Ісусом дорогою"** В Лк. 18:43 додано «прославляючи Бога».

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому батьки хотіли, щоб Ісус поклав руки на їхніх дітей?
2. Чому учні їх не пускали?
3. Чому Ісус так обурився на них?
4. Як діти пов'язані з Божим Царством?
5. Які якості дитини Ісус шукає в Своїх учнях?
6. Чому Ісус так часто казав Своїм учням про наближення Своєї смерті?
7. Визначте істинну велич.

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 11

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Тріумфальний в'їзд в Єрусалим	Тріумфальний в'їзд	Пальмова неділя	Тріумфальний в'їзд в Єрусалим	Месія входить в Єрусалим
11:1-11	11:1-11	11:1-10	11:1-3 11:4-5 11:6-10 11:11	11:1-11
Прокляття фігового дерева	Фігове дерево засихає	Фігове дерево проклинається	Ісус проклинає фігове дерево	Неплідне фігове дерево
11:12-14	11:12-14	11:12-14	11:12-14а 11:14б	11:12-14
Очищення Храму	Ісус очищає Храм	Очищення храму	Ісус іде до храму	Вигнання продавців із храму
11:15-19	11:15-19	11:15-19	11:15-17 11:18 11:19	11:15-19
Урок, засвоєний з усохлого фігового дерева	Урок усохлого фігового дерева	Значення усохлого фігового дерева	Урок, засвоєний з фігового дерева	Фігове дерево засихає Віра та молитва
11:20-25	11:20-24 Прощення та молитва 11:25-26	11:20-24 11:25	11:20-21 11:22-25	11:20-25
Мр. 11:26 пропущено		Мр. 11:26 пропущено	Мр. 11:26 пропущено	Мр. 11:26 пропущено
Влада Ісуса ставиться під сумнів	Влада Ісуса ставиться під сумнів	Про владу Ісуса	Питання про владу Ісуса	Влада Ісуса ставиться під сумнів
11:27-33	11:27-33	11:27-33	11:27-28 11:29-30 11:31-33а 11:33б	11:27-33

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'яťох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД

- А. Триумфальний в'їзд був важливою пророцькою ознакою; Ісус проголошувався обіцяним Месією. Паралельними текстами є Мт. 21:1-11, Лк. 19:29-44 та Ів. 12:12-19.
- Б. Триумфальний в'їзд має парадоксальний аспект. Ісус очевидно виконував пророцтво Зах. 9:9, і натовп своїми вигуками (літургія з псалмів) зустрічав Його як Месію. Однак слід пам'ятати, що ці «псалми Галлель» щороку вигукувалися під час зустрічі паломників, які прибували до міста на пасху. Винятковість цієї події була в тому, що тепер вигуки адресувалися конкретній особі. Це ясно видно в обуренні релігійних лідерів.
- В. Очищення Храму, записане в Мр. 11:15-19, очевидно було вже другим таким випадком. Перший записаний в Ів. 2:15. Я не сприймаю точки зору літературних критиків, які стверджують, начебто це – дві розповіді про одну й ту саму подію. Хоча узгодження хронології Синоптичних Євангелій з Євангелієм від Івана є проблематичним, я все ж вважаю правильним, беручи до уваги різницю між двома історіями, говорити про два різні випадки очищення храму: один напочатку служіння Ісуса, і другий наприкінці Його служіння. Цим також можна пояснити вороже ставлення до Ісуса релігійних лідерів в Єрусалимі. Ця розповідь про очищення храму є паралельною до Мт. 21:12-16 та Лк. 19:45-47.
- Г. Прокляття фігового дерева очевидно вказує на іудаїзм. Воно є паралельним до Мт. 21:18-19 та Лк. 19:45-48.
- Д. Усохле фігове дерево (Мр. 11:20-25) є паралельним до Мт. 21:19-22 та Лк. 21:37-38.
- Е. Влада Ісуса ставиться під сумнів (Мр. 11:27-12:12). Його влада є ключовим богословським питанням! Цей текст є паралельним до Мт. 21:23-46 та Лк. 20:1-19.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 11:1-10

¹І коли вони наблизилась до Єрусалиму, до Вітфагії й Віфанії, на Оливній горі, тоді Він посилає двох учнів Своїх, ²і каже до них: Ідїть у село, яке перед вами, і, входячи в нього, ви знайдете зараз прив'язане осля, що на нього ніхто ще з людей не сїдав. Відв'яжіть його, і приведіть. ³Коли ж скаже хто вам: Що це ви робите? відкажіть: Господь потребує його, і відішле його сюди зараз. ⁴І вони відійшли, і знайшли те осля, що прив'язане коло воріт ізнадвору було при дорозі, і відв'язали його. ⁵А деякі з тих, що стояли там, сказали до них: Що ви робите? Пощо осля ви відв'язуєте? ⁶Вони ж їм

відказали, як звелів їм Ісус, і відпущено їх. ⁷І вони привели до Ісуса осла, і поклали на нього плащі свої, а Він сів на нього. ⁸Багато ж народу стелили одягу свою по дорозі, а інші стелили дорогою зелень, натяту в полях. ⁹А ті, що йшли перед Ним і позаду, викрикували: Осанна! Благословенний, хто йде у Господнє Ім'я! ¹⁰Благословенне Царство, що надходить, Отця нашого Давида! Осанна на висоті!

11:1 "Вітфагії" Назва «Вітфагія» означає «дім фіг» або «місце неспілих фіг». Вітфагія знаходилася на Оливній горі з боку Єрусалима. В рабиністичній літературі це селище вважалося передмістям Єрусалима. Воно знаходилося недалеко від великої дороги з Єрихона, якою йшли паломники.

▣ **"Віфанії"** Назва Віфанія означає «дім фініків». В Ів. 11:18 сказано, що Віфанія знаходиться приблизно в трьох кілометрах на південному сході від Єрусалима, на дорозі в Єрихон. В Віфанії жили Марія, Марта і Лазар. Під час трьох щорічних свят (пор. Лев. 23) усі мешканці околиць Єрусалима приймали паломників у свої домівки. Ісус залишався в Віфанії, коли відвідував Єрусалим (пор. Мр. 11:11; Мт. 21:17).

▣ **"на Оливній горі"** Ці два малих селища знаходилися на одному хребті (що простягався приблизно на 4 км), відомому під назвою «Оливна гора».

▣ **"Він посилає двох учнів Своїх"** Можливо, одним із них був Петро, який і розповів про це Івану Марку.

11:2 "входячи" Досл. «як тільки ви увійдете». Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"осля"** Цей випадок був здійсненням пророцтва (пор. Бут. 49:11; Зах. 9:9). Іудейські царі зазвичай їздили на ослах (про це повідомляють таблички з Марі та шумерський Епос про Гільгамеша). Це осла було здійсненням пророцтва про царя (на царського осла сідав тільки цар, а на це осла ще ніколи ніхто не сідав); окрім того, в'їзд Ісуса верхи на ослі показував, що Ісус прийшов з миром. Під час другого пришествя Господь явиться верхи на білому коні, як Цар Царів та Суддя всесвіту (пор. Об. 19:11-16). Ці месіанські пророцтва були добре відомі рабинам. За їхніми словами, якщо Ізраїль хоча б один день буде достойним, Месія прийде на хмарах слави, якщо ж ні, то Він прийде, сидячи на ослі.

▣ **"що на нього ніхто ще з людей не сідав"** На царському ослі їздив тільки цар, і нікому іншому не дозволялося сідати на цього осла. Прикладом цього символу є випадок, коли Соломон їздив верхи на ослі Давида (пор. 1Цар. 1:33).

11:3 "Коли" (умовний сполучник). Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію.

▣ **"Господь потребує його"** В Євангеліях часто важко встановити, чи Ісус передбачає певні події Своїм пророцьким розумінням, чи Він Сам особисто створює ці події (пор. Мр. 14:12-16).

Це є одним із рідкісних текстів в Євангелії від Марка, де слово *kurios* вживається як титул Ісуса (пор. Мр. 7:28; 11:3). Оскільки це слово також має значення «пан» або «власник», воно тут може стосуватися власника осла. Однак контекст вказує на те, що тут це слово вжито стосовно Ісуса. Богословське значення таке, що в Старому Заповіті ЯХВЕ називали (пор. Мр. 11:9) словом *Adon*, що означає «власник», «пан», «хазяїн» або «чоловік».

▣ **"і відішле його сюди зараз"** Неясно, чи це були слова учнів про осла, чи слова Ісуса. Є кілька грецьких різночитань через двозначність цієї фрази.

11:5 "деякі з тих, що стояли там" У паралельному тексті в Лк. 19:33 вжито слово «хазяї».

11:7 "поклали на нього плащі свої" Ці плащі слугували подушкою або сідлом. Можливо, різнокольорові плащі створювали святкове або урочисте видовище (царська процесія).

11:8 "Багато ж народу стелили одержу свою по дорозі" Хто саме був в числі тих «багатьох»? Якщо то були учні, то це вказує на царство Ісуса (пор. 2Цар. 9:13). Якщо то були мешканці міста, то дивно, що вони робили це щороку, адже осел, проходячи по одержі, що лежала на твердій землі, пошкоджував цю одержу. Можливо, вони чули про Ісуса та розуміли Його унікальність.

▣ **"інші стелили дорогою зелень"** В Ів. 12:13 сказано, що то було пальмове віття з дерев, які росли на Оливній горі (пор. Йосип Флавій). Очевидно, ця «зелень» була знаком перемоги або тріумфу (пор. Об. 7:9). Цей ритуал мешканці Єрусалима виконували щороку під час свят куців та пасхи для груп паломників, які наближались до міста. Того року пришествя Царя здійснилося насправді.

Хоча цей символічний акт регулярно повторювався під час свята куців (пор. Лев. 23:13-20), ті гілки були значно більшими від цих. В цьому випадку на дорогу стелили менші гілки, щось подібне до сучасного звичаю розсипати пелюстки троянди перед нареченою. Ці три дії – (1) стелення плащів на осляті, (2) стелення одержі на дорозі та (3) стелення віття на дорозі – показують, що вони прославляли Ісуса як грядущого Царя (пор. Пс. 2), Месію з роду Давида (пор. 2Сам. 7).

11:9 "ті... викрикували" Видно, літургія Мр. 11:9-10 була частиною щорічних свят. Ці слова були дуже націоналістичними (можливо, то була арамейська ідіома «царської влади»). Однак через те, що вони щороку повторювалися, римляни не вбачали в них загрози. Того року вони винятково здійснилися в Ісусі з Назарета. Те, що раніше було літургією, тепер стало одкровенням!

▣ **"Осанна"** Ця єврейська ідіома означає «Вітайте Його!» Цей текст, що входив до «псалмів Галлель», – Пс. 118:25 – щороку цитувався під час входу паломників до Єрусалима. Це слово буквально означало «Спаси нині!» (пор. 2Сам. 14:4; 2Цар. 6:16), але на той час воно стало привітанням.

▣ **"Благословенний, хто йде у Господне Ім'я"** Це цитата з Пс. 118:26. Це був один із псалмів «Галлель» (113-118), які читалися на свято пасхи. Псалом 118 має сильні месіанські конотації (пор. Мр. 11:22). У паралельному тексті в Лк. 19:38 сказано: «Благословенний Цар, що йде у Господне Ім'я!» Ця щорічна літургія стала здійсненням пророцтва!

11:10 "Царство, що надходить, Отця нашого Давида" Ця фраза має націоналістичні відтінки (пор. 2Сам. 7; Ос. 3:5). Виникає питання, чи проголошувалися ці слова щороку, чи вони були сказані в тому році виключно про Ісуса? Можливо, це було посиленням на Зах. 9:9. В Мт. 21:5 це пророцтво проголошується прямо. У паралельному тексті Лк. 19:39 розповідається про те, як фарисеї, почувши ці слова на адресу Ісуса, розгнівалися.

▣ **"Осанна на висоті"** Ця ідіома могла розумітися так: (1) хвала Богу на небесах; або (2) хай Бог на небесах спасе Його (Ісуса).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 11:11

¹¹Потому ввійшов Він до Єрусалиму, і в храм. А оглянувши все, як година вже пізня була, Він пішов у Віфанію з Дванадцятьма.

11:11 "храм" Це слово (*hieron*) означало всю територію храму, а не лише головне святилище (Святеє святих і Святе).

▣ "година вже пізня була" Вони вже відійшли кілометрів на 30 від Єрихона. Ця частина храму могла вже бути майже порожньою. Ісус хотів, щоб усі бачили символічне очищення храму і його відновлення до первісного призначення.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 11:12-14

¹²А назавтра, коли вони вийшли з Віфанії, Він зголоднів був. ¹³І, побачивши здалека фігове дерево, вкрите листями, Він підійшов, чи не знайде на ньому чого. І, прийшовши до нього, не знайшов нічого, крім листя самого, не пора бо на фігі була. ¹⁴І озвався Ісус і промовив до нього: Щоб більше ніхто твого плоду не з'їв аж повіки! А учні Його все те чули.

11:12 Ісус скористувався загальною потребою (їжею), щоб дати учням урок про суд та неприйняття.

11:13 "фігове дерево" Згадайте, що назва «Вітфагія» означає «дім фіг». Очевидно, в тій місцевості було багато фігових дерев.

▣ "вкрите листями" Серед коментаторів є різні думки стосовно цього дерева і того, навіщо Ісус підійшов до нього.

1. воно знаходилося в безпечному місці та мало ранні листя, і тому на ньому також могли вже з'явитися маленькі фіги.
2. листя подає надію, але не виправдовує її, як і Ізраїль
3. Ісус шукав не фіги, але перші пуп'янки, які теж іноді споживаються (пор. Ф.Ф. Брюс, «Відповіді на запитання» [F.F. Bruce, *Answers to Questions*, стор. 56] або «Важкі вислови в Біблії» [*Hard Sayings of the Bible*, стор. 441-442]).

Я думаю, що це, подібно очищенню храму, було символічним актом суду (пор. Лк. 13:6-9) над іудаїзмом, центр якого знаходився в Єрусалимі за часів Ісуса. Це передвіщало зруйнування Єрусалима в 70 р. н.е. римським генералом (пізніше імператором) Титом та есхатологічний суд за їхню невіру в Ісуса (пор. в. 14).

▣ "не пора бо на фігі була" Це сталося на пасху, коли на фігових деревах, як правило, ще не буває навіть листя. Ця фраза показує символічний характер цієї події. Зверніть увагу також на те, що Ісус говорив вголос, щоб учні почули Його. Фігове дерево часто слугувало символом Ізраїлю (однак частіше таким символом був виноград, пор. Єр. 29:17; Ос. 9:10; Йоїл 1:7; Мих. 7:1-6). Той факт, що на цьому дереві було багато листя, вказує на те, що на ньому мали би вже бути й плоди. Але Ізраїль не мав плодів! Ця історія з фіговим деревом складається з двох частин, між якими розповідається про очищення храму. З цього можна зробити висновок, що тут мова йде про Божий суд над іудейською релігійною системою I століття з її лідерами. Неясно, чи засуджується тут весь Ізраїль, чи тільки його незаконні лідери (саддукеї, які купили свої посади в римлян). Суд над Ізраїлем знаходиться в фокусі Лк. 13:6-9 та Мр. 12:1-12.

11:14 Це сильний суд!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАВІКИ (ГРЕЦЬКА ІДІОМА)» (SPECIAL TOPIC: FOREVER [GREEK IDIOM])

Одна грецька ідіоматична фраза – «на віки» (пор. Лк. 1:33; Рим. 1:25; 11:36; 16:27; Гал. 1:5; 1Тим. 1:17); можливо, вона відображає єврейське слово *olam* («олам»). Див. Роберт Б. Гірделстоун, «Синоніми Старого Заповіту» (Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, стор. 319-321) та Спеціальна тема: «Навіки ('*olam*)».

Інші пов'язані фрази – «на вік» (пор. Мт. 21:19; Мр. 11:14; Лк. 1:55; Ів. 6:58; 8:35; 12:34; 13:8; 14:16; 2Кор. 9:9) та «віку віків» (пор. Еф. 3:21). Здається, між цими різними грецькими ідіомами, що

означають «навіки», немає ніякої різниці. Слово «віки» може бути в МНОЖИНІ у переносному значенні рабиністичної граматичної конструкції, що називається «МНОЖИНА ВЕЛИЧНОСТІ», або вона може вказувати на декілька «віків» іудейського світогляду: «вік зла», «прийдешній вік» або «вік праведності» (див. Спеціальну тему: «Цей вік і прийдешній вік»).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 11:15-18

¹⁵І прийшли вони в Єрусалим. А як Він у храм увійшов, то став виганяти продавців і покупців у храмі, і поперевертав столи грошомінам та ослони продавцям голубів. ¹⁶І Він не дозволяв, щоб хто річ яку носив через храм. ¹⁷І Він їх навчав і казав їм: Хіба не написано: Дім Мій буде домом молитви в народів усіх, ви ж із нього зробили печеру розбійників! ¹⁸І почули це первосвященики й книжники, і шукали, як Його погубити, бо боялись Його, увесь бо народ дивувався науці Його.

11:15 "у храм увійшов" Йдеться конкретно про двір язичників, де знаходилися столи торговців (ці столи були власністю сім'ї первосвященика). В Євангелії від Івана записаний більш ранній випадок очищення храму (пор. Ів. 2:13 і далі). Ісус не завжди був таким лагідним, яким ми Його собі уявляємо!

Цей вчинок був викликом для авторитету саддукеїв, так само як поведінка і вигуки паломників під час триумфального в'їзду Ісуса в Єрусалим стали викликом для фарисеїв. Ці дії Ісуса призвели до Його смерті (пор. Мр. 11:18).

▣ **"став виганяти продавців і покупців у храмі"** Це може бути посиланням на Зах. 14:21: «І того дня не буде вже більше купця в домі Господа Саваота».

▣ **"продавців і покупців"** Ці торговці були представниками родини первосвященика, який купував у Рима священство та дозвіл на торгівлю (принаймні починаючи з 30 р. н.е. Я вважаю, що Ісус був розп'ятий в 34 р. н.е.).

▣ **"грошомінам"** Храмовий податок складав ½ шекля (пор. Вих. 30:13). За часів Ісуса єдиним шеклем був тирський шекель. З паломників брали по 1/24 шекля за обмін валюти.

▣ **"продавцям голубів"** Голуб був жертвою бідних, прокажених та жінок. На цих столах все продавалося втричі дорожче. Навіть коли паломники приносили своїх тварин, священик часто знаходив в них якісь вади і вимагав, щоб вони купили іншу тварину.

11:16 "не дозволяв, щоб хто річ яку носив через храм" Ця фраза є тільки в Євангелії від Марка. Через Двір язичників проходила коротка дорога з міста до Оливної гори. Релігійною ціллю цього двору було, щоб інші народи приходили до ЯХВЕ, але ця ціль була давно забутою.

11:17 "Дім Мій буде домом молитви в народів усіх" Це цитата з Іс. 56:7, що виявляє Божу любов до всіх людей. Матвій пропустив цю фразу, тому що писав до юдеїв.

▣ **"із нього зробили печеру розбійників"** Це цитата з відомої храмової проповіді Єремії, в якій він засуджує ритуали без віри та релігійні забобони (пор. Єр. 7:11). В ім'я релігії дехто отримував великі прибутки, користуючись місцем, призначеним для тиші й молитви за язичників. Слово «розбійники» може означати «бунтарі».

11:18 "первосвященики й книжники" Багаті сім'ї керували служінням первосвященика. Це служіння більше не належало Аарону, але було посадою, яку римляни продавали тому, хто запропонує за неї найбільшу суму.

▣ **"книжники"** Цей начальницький чин почався з Ездри. В часи Ісуса більшість із них були фарисеями. Вони тлумачили практичні аспекти Закону для простої людини, зокрема на основі усної традиції (Талмуду). За функцією вони нагадували сучасних рабинів. Див. Спеціальну тему до Мр. 2:6.

▣ **"шукали, як Його погубити"** Це час імперфекта. Цю вразу можна розуміти як «почали шукати» (пор. NASB, TEV), але можна розуміти і як «з того часу шукали знову і знову, як убити Ісуса» (пор. NRSV).

Усі дієслова в Мр. 11:18 стоять в часі імперфекта і стосуються дій, які почалися та продовжувалися в останній тиждень життя Ісуса. Починають з'являтися повторювані моделі. Своїм тріумфальним в'їздом та очищенням Ісус свідомо виніс Собі вирок.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 11:19

¹⁹А як пізно ставало, вони поза місто виходили.

11:19 Цей вірш мабуть слід відносити до параграфа 11:15-18. Це ще одна деталь із розповіді очевидця – Петра. Ця невеличка фраза записана по-різному в різних грецьких рукописах (у деяких множина, в інших – одина).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 11:20-26

²⁰А проходячи вранці, побачили фігове дерево, усохле від кореня. ²¹І, згадавши Петро, говорить Йому: Учителю, глянь фігове дерево, що прокляв Ти, усохло! ²²А Ісус їм у відповідь каже: Майте віру Божу! ²³Поправді кажу вам: Як хто скаже горі цій: Порухся та й кинься до моря, і не матиме сумніву в серці своїм, але матиме віру, що станеться так, як говорить, то буде йому! ²⁴Через це говорю вам: Усе, чого ви в молитві попросите, вірте, що одержите, і сповниться вам. ²⁵І коли стоїте на молитві, то прощайте, як маєте що проти кого, щоб і Отець ваш Небесний пробачив вам прогріхи ваші. ²⁶[Коли ж не прощасте ви, то й Отець ваш Небесний не простить вам прогріхів ваших.]

11:20 "проходячи" Вони пішли з Віфанії до Єрусалима тією самою дорогою.

▣ **"усохле від кореня"** Це символізувало повне неприйняття Ізраїлю (пор. Мр. 12:1-12) або принаймні його тогочасних начальників.

11:21 "згадавши Петро, говорить" Петро добре пам'ятав!

11:22 "Ісус їм у відповідь каже" Петро знову виступив промовцем від групи апостолів.

▣ **"Майте віру Божу"** Це теперішній час активного стану наказового способу. Ця тема часто повторюється в Євангелії. Віра або довіра (іменник *pistis*; дієслово *pisteuō*; див. Спеціальну тему до Мр. 1:15) до ЯХВЕ (та Його Месії) є єдиною надією грішного людства. Наш світ з його владними структурами не повинен привертати на себе нашу увагу і непокоїти нас. Бог з нами і за нас! Отже дивімося на Нього, тільки на Нього одного!

Цей символічний акт суду та неприйняття похитнув усю їхню традиційну систему переконань. Можна собі уявити, якими радикальними видавалися цим традиційним іудеям I століття нові вчення та погляди Ісуса! Ісус явно відкидав храм (в тому вигляді, в якому він функціонував у той час) та начальників: і фарисеїв, і саддукеїв (як ліберальних, із школи Гіллеля, так і консервативних, із школи Шаммая).

У грецькому тексті є різночитання. У манускриптах κ та D додано грецьку умовну частку *ei* («якщо»), так що ця фраза стає умовним реченням. Однак ця частка також може бути єврейською ідіомою, що вказує на пряму цитату. Цієї частки немає в манускриптах A, B, C, L та W, і вона не відображена в

жодному з англійських перекладів, що використовуються в цьому коментарі. Її мабуть додали переписчики, які хотіли, щоб цей текст в точності співпадав із Лк. 17:6 або навіть Мт. 21:21 (де вжито *ean* замість *ei*, що в Луки).

11:23 "Поправді" Дослівно: «Амінь». Див. Спеціальну тему до Мр. 3:28.

▣ **"горі цій"** Це могла бути (1) гора в прямому значенні, тобто Оливна гора (пор. Зах. 14:4), або (2) в переносному значенні, як в Зах. 4:7. У рабинів ця метафора широко вживалася в значенні подолання труднощів.

У Старому Заповіті образ перетворення гір на рівнини часто вживався в зв'язку з пришествям ЯХВЕ (пор. Мих. 1:3-4; Ав. 3:6). Коли гори стануть рівнинами, ЯХВЕ буде доступним для всіх (пор. Зах. 14:4), і тобі долини наповняться, а ріки й моря висохнуть, і всі зможуть прийти до ЯХВЕ в Єрусалимі. Ці природні метафори в Новому Заповіті замінюються, і люди приходять до Ісуса, а не в Єрусалим. У Новому Заповіті палестинський «Єрусалим» стає «новим Єрусалимом», святим містом, що сходить із неба додолу. Старозавітні пророцтва стосовно географічного Єрусалима та Палестини в Новому Заповіті поширюються на все людство.

▣ **"до моря"** Можливо, мова йде про Мертве море, яке видно з Оливної гори.

▣ **"не матиме сумніву"** Віра є ключовим фактором в молитві (пор. Як. 1:6-8).

▣ **"серці"** Див. Спеціальну тему до Мр. 2:6.

11:23-24 "буде йому" Це твердження слід балансувати з іншими біблійними твердженнями про молитву. Це гарний приклад того, чому не можна посилається на один вірш в Біблії та казати: «Так говорить Писання, і на цьому крапка!» В Писанні написано також багато іншого про молитву. Найгірше, що Бог може зробити для більшості християн, – то відповісти на їхні молитви! Ми часто молимося за неправильні речі. Будь ласка прочитайте Спеціальну тему «Ефективна молитва», що подається нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЕФЕКТИВНА МОЛИТВА» (SPECIAL TOPIC: EFFECTIVE PRAYER)

А. У зв'язку з особистими стосунками людини із Триєдиним Богом

1. За волею Отця
  - а. Мт. 6:10
  - б. Ів. 3:22
  - в. Ів. 5:14-15
2. Перебувати в Ньому
Ів. 15:7
3. Молитися в ім'я Ісуса
Ів. 14:13,14
Ів. 15:16
Ів. 16:23-24
4. Молитися в Духу
  - а. Еф. 6:18
  - б. Юд. 1:20

Б. У зв'язку з особистими молитвами людини

1. Без коливань
  - а. Мт. 21:22

- б. Як. 1:6-7
- 2. Прохати на зле
Як. 4:3
- 3. Егоїстичні прохання
Як. 4:2-3

В. У зв'язку з особистими рішеннями людини

- 1. Стійкість
  - а. Лк. 18:1-8
  - б. Кол. 4:2
  - в. Як. 5:16
- 2. Розлад вдома
1Петр. 3:7
- 3. Гріх
  - а. Пс. 66:18
  - б. Іс. 59:1-2
  - в. Іс. 64:7

Бог дає відповідь на всі молитви, але не всі молитви є ефективними. Молитва є двосторонніми відносинами. Найгірше, що Бог може зробити для віруючих, – виконати їхні неправильні прохання.

11:24 "що одержите" Існують рукописи з різними варіантами часу дієслова *lambanō*. В манускриптах κ , В, С, L та W це дієслово стоїть в часі аориста, відповідаючи єврейській ідіомі, що означає очікуване здійснення. Видно, переписчики змінили його (1) на майбутній час, щоб узгодити його з Мт. 21:22 (пор. манускрипт D та Вульгату), або (2) на теперішній час (пор. манускрипт A та вірменський переклад).

11:25 "коли стоїте на молитві" Іудеї зазвичай молилися в стоячому положенні, з відкритими очима, піднятою головою та піднятими руками. Вони молилися, ніби перебуваючи в діалозі з Богом.

▣ **"прощайте, як маєте що проти кого"** Коли ми прощаємо інших – це є доказом, а не основою нашого прощення (пор. Мт. 5:7; 6:14-15; 7:1-2; 18:21-35; Лк. 6:36-37; Еф. 4:32; Кол. 3:13; Як. 2:13; 5:9). Хто не прощає – той не пізнав Бога!

▣ **"коли"** (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу. Віруючі часто затаюють образу на інших. Пізнання Бога в Христі повинно змінити таке ставлення. Коли нам так багато прощено, як ми можемо ставитися зі зневагою та ворожнечею до інших людей, створених за Божим образом?

▣ **"Отець ваш Небесний"** Ісус розмовляв арамейською мовою, отже в багатьох місцях грецьке *Pater* («Отець») мабуть є перекладом арамейського *Abba* («Авва»; пор. Мр. 14:36). Це сімейне слово «Тато» відображає близькі стосунки Ісуса з Отцем; відкриваючи це слово нам, Своїм учням, Ісус також заохочує нас до близьких стосунків з Отцем. У Старому Заповіті слово «Отець» рідко вживалося стосовно ЯХВЕ, але Ісус вживає це слово часто й повсякчас. Це важливе одкровення про наші нові стосунки з Богом через Христа.

11:26 Цей вірш відсутній в грецьких унциальних рукописах κ , В, L та W. Він присутній в кількох варіантах в рукописах A, D, K, X, а також в перекладі Пешітта і Діатессарон (поєднання чотирьох Євангелій). Здається, що давній переписчик додав цю фразу із Мт. 6:15.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 11:27-33

²⁷І знову прийшли вони в Єрусалим. Коли ж Він у храмі ходив, поприходили первосвященики й книжники, і старшини до Нього, ²⁸і сказали Йому: Якою Ти владою все оце чиниш? І хто Тобі владу цю дав, щоб Ти це робив? ²⁹А Ісус відказав їм: Запитаю й Я вас одне слово, і відповідайте Мені, то й Я відкажу вам, якою Я владою це все чиню. ³⁰Іванове хрищення з неба було, чи від людей? Відповідайте Мені! ³¹Вони ж міркували собі й говорили: Коли скажемо: Із неба, відкаже: Чого ж ви йому не повірили? ³²А як скажемо: Від людей, то боялись народу, бо всі вважали, що Іван був поправді пророк. ³³І сказали Ісусові в відповідь: Не знаємо... А Ісус їм відказує: То й Я не скажу вам, якою Я владою це все чиню.

11:27 "прийшли вони в Єрусалим" Видно, вони не залишалися в Єрусалимі вночі, але ночували в Віфанії – можливо, в домі Лазаря, Марії та Марфи.

▣ **"у храмі ходив"** Можна уявити собі, як на Нього дивилися торговці! Ісус не уникав протистояння і не ховався від людей. Це був час Його впливу на Єрусалим.

▣ **"первосвященики й книжники, і старшини"** Це – повна назва Синедріону. Синедріон був офіційним органом, що складався з семидесяти членів в Єрусалимі. Він виник із Великої синагоги часів Ездри. До нього входили первосвященик зі своєю сім'єю, місцеві книжники, а також заможні, впливові старшини з Єрусалима та його околиць. Див. Спеціальну тему до Мр. 12:13.

11:28 "Якою Ти владою все оце чиниш?" Це було і є вирішальним питанням про Ісуса. Звідки Він має силу і владу, щоб казати такі слова і робити такі діла? Слова і діла Ісуса не відповідали їхнім уявленням про те, що буде казати й робити Месія, посланий ЯХВЕ!

11:29 Ісус часто вдавався до цієї тактики відповіді питанням на питання, коли люди намагалися Його перехитрити або уловити (пор. Мр. 2:6-9,19,25-26; 3:23-24; 10:3,37-39; 12:14-16). Він був щирим із тими, хто щиро приходив до Нього (пор. Мр. 11:33).

11:30 "Іванове хрищення з неба було, чи від людей?" Ісус відповів на їхнє питання питанням про те, чому вони не прийняли Івана Христителя. Вони насправді не шукали істину (пор. Мр. 11:31-33). Їх більше цікавила їхня репутація та утримання влади (пор. Мр. 11:32).

11:31 "Коли" (умовний сполучник) Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію.

11:33 У відповідь Ісус розповідає їм притчу в Мр. 12:1-12, в якій суворо засуджує Ізраїль і його начальників.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Що ця глава відкриває про Ісуса?
2. Чому Ісус приймав титул «Син Давидів»?
3. Як віра пов'язана із зціленням?

4. Чому триумфальний в'їзд є таким важливим?
5. Що означали вигуки натовпу?
6. Чому Ісус прокляв фігове дерево?
7. Чому Ісус повиганяв торговців? Чи було це першим таким випадком?
8. Чому храмова «поліція» не зупинила Його?
9. Чи можемо ми просити в Бога що завгодно? Як наша віра пов'язана з відповіддю на молитви?
10. Чому Мр. 11:28 є таким важливим питанням?

Copyright © 2013 Bible Lessons International

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 12

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Притча про виноградник та виноградарів	Притча про злих виноградарів	Притча про виноградарів	Притча про виноградарів у винограднику	Притча про злих виноградарів
12:1-11	12:1-12	12:1-11	12:1-8 12:9-11	12:1-11
12:12		12:12	12:12	12:12
Плата податків кесарю	Фарисей: Чи годиться платити податки кесарю?	Плата податків кесарю	Питання про плату податків	Про податок кесарю
12:13-17	12:13-17	12:13-17	12:13-14 12:15 12:16а 12:16б 12:17а 12:17б	12:13-17
Питання про воскресіння	Саддукеї: Як щодо воскресіння?	Питання про воскресіння	Питання про воскресіння з мертвих	Воскресіння з мертвих
12:18-27	12:18-27	12:18-23 12:24-27	12:18-23 12:24-27	12:18-23 12:24-27
Найбільша заповідь	Книжники: Котра заповідь перша з усіх?	Найбільша заповідь	Найбільша заповідь	Найбільша заповідь з усіх
12:28-34	12:28-34	12:28-34	12:28 12:29-31 12:32-33 12:34	12:28-34
Питання про Давидового Сина	Ісус: Як може Давид називати свого нащадка Господом?	Давидів Син	Питання про Месію	Ісус не тільки Син Давида, але і його Господь
12:35-37	12:35-37	12:35-37	12:35-37а	12:35-37
Засудження книжників	Стережіться книжників	Вислови про гордість та смирення	Ісус попереджує проти вчителів Закону 12:37б-40	Ісус осуджує книжників
12:38-40	12:38-40	12:38-40		12:38-40

Приношення вдови	Дві лепті вдови	Приношення вдови	Приношення вдови	Лепта вдови
12:41-44	12:41-44	12:41-44	12:41-44	12:41-44

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ПАРАЛЕЛЬНІ ТЕКСТИ В СИНОПТИЧНИХ ЄВАНГЕЛІЯХ

- А. Представники Синедріону задають Ісусу запитання (пор. Мр. 11:27-12:12), і Він у відповідь розповідає їм притчу (Мр. 12:1-12). Цей текст є паралельним до Мт. 21:33-46 та Лк. 20:1-19.
- Б. Фарисеї та іродіяни запитують Ісуса про плату податків кесарю (Мр. 12:13-17); цей текст є паралельним до Мт. 22:15-22 та Лк. 20:20-26.
- В. Саддукеї запитують про воскресіння (Мр. 12:18-27); цей текст є паралельним до Мт. 22:23-33 та Лк. 20:27-40.
- Г. Один із книжників запитує про найбільшу заповідь (Мр. 12:28-34); цей текст є паралельним до Мт. 22:34-40.
- Д. Ісус запитує іудейських начальників про зв'язок між Месією та Давидом (Мр. 12:35-37); цей текст є паралельним до Мт. 22:41-46 та Лк. 20:41-44.
- Е. Ісус засуджує книжників (Мр. 12:38-40); цей текст є паралельним до Мт. 23:1-39 та Лк. 20:45-47.
- Ж. Жертвенне приношення вдови (Мр. 12:41-44); цей текст є паралельним до Лк. 21:1-4.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 12:1-11

¹І почав Він у притчах до них промовляти: Насадив був один чоловік виноградника, муром обгородив, видовбав у ньому чавило, башту поставив, і віддав його винарям, та й пішов. ²А певного часу послав він раба до своїх винарів, щоб прийняти частину плоду з виноградника в тих винарів. ³Та вони схопили його та й побили, і відіслали ні з чим. ⁴І знову послав він до них раба іншого, та й того вони зранили в голову та зневажили. ⁵Тоді вислав він іншого, і того вони вбили. І багатьох іще

інших, набили одних, а одних повбивали. ⁶І він мав ще одного, сина улюбленого. Наостанок послав і того він до них і сказав: Посоромляться сина мого! ⁷А ті винарі міркували собі: Це спадкоємець; ходім, замордуймо його, і нашою спадщина буде! ⁸І вони схопили його та й убили, і викинули його за виноградник... ⁹Отож, що пан виноградника зробить? Він прибуде та й вигубить тих винарів, і віддасть виноградника іншим. ¹⁰Чи ви не читали в Писанні: Камінь, що його будівничі відкинули, той наріжним став каменем! ¹¹Від Господа сталося це, і дивне воно в очах наших.

12:1 "у притчах до них промовляти" Займенник «них» відноситься прямо до представників Синедріону (пор. Мр. 11:27), а непрямо – до великого натовпу.

Вся ця глава є низкою питань від релігійних лідерів:

1. від Синедріону (Мр. 11:27-12:12)
2. від фарисеїв та іродіян (Мр. 12:13-17)
3. від саддукеїв (Мр. 12:18-27)
4. від книжника (Мр. 12:28-34)
5. від Ісуса (Мр. 11:29-33; 12:9,35-37)

▣ **"Насадив був один чоловік виноградника, муром обгородив, видовбав у ньому чавило, башту поставив"** Це цитата з версії Септуагінти Іс. 5:1-2. Виноградна лоза була одним із символів ізраїльського народу (як і фігове дерево в Мр. 11:12-14,20-25). В Іс. 5 пророк звертається до Ізраїлю народною піснею про виноградну лозу. В Євангелії від Матвія є кілька інших притч, адресованих до всього ізраїльського народу (пор. Мт. 22:1-14). Важко встановити, чи відкидав Бог

1. незаконних начальників Ізраїлю, що не були з роду Аарона
2. самоправдне, осудливе законництво Ізраїлю
3. невіру народу в цілому. Ізраїль з усіма його привілеями завіту (пор. Рим. 9:4-5) також ніс відповідальність за Мойсеїв завіт (пор. Повт. Зак. 27-28)

Вражає, наскільки описана в 5-й главі Ісаї Божя любов до всіх людей відрізняється від жорстокості виноградарів у цій притчі.

12:2 "певного часу" Зазвичай треба було чекати щонайменше п'ять років для того, щоб виноградник почав родити достатньо для комерційних цілей. Власник виноградника очікував отримання прибутку від свого вкладення.

12:2,4,5,6 "послав" Бог намагався встановити зв'язок з виноградарями, посилаючи кількох Своїх представників, а вкінці навіть Свого Сина. Це вказує на Боже довготерпіння та бажання встановити стосунки завіту.

12:2,4,5 "раба" Ці раби – образ старозавітних пророків. У Матвія йдеться про двох рабів (пор. Мт. 21:34). У цьому тексті ясно показується, як Матвій у своїй розповіді поєднує кількох рабів Марка в одного.

12:3 "побили" Це слово розуміється як дуже сильне побиття. Воно буквально означає «здерти шкіру» (пор. Мр. 13:9).

12:4 "зранили в голову" Це слово означає багато бити по голові. Тут ідеться про жорстоке ставлення до Божих представників (тобто старозавітних пророків), які промовляли від імені Бога до непокірного народу завіту.

▣ **"та зневажили"** Це – дієслівна форма імені Тимофій, що означає «честь» або «гідність» із префіксом альфа. Вона означає «ставитися із зневагою» або «повна неповага» (пор. Як. 2:6).

12:5 Чому Бог посилав рабів одного за одним? Бог створив людей з ціллю – для спілкування з Ним. Він хоче створити народ, подібний до Нього, але люди (ми з вами) цього не хочуть. Однак Бог знову і знову намагається «достучатися» до нас! Він має «нескінчену любов» до Свого створіння.

12:6 "він мав ще одного, сина улюбленого" Тут очевидно мається на увазі Ісус. Цю саме фразу вжив Отець під час Ісусового хрещення (Мт. 1:11; 3:17) та преображення (9:7; Мт. 17:5). Ту саму істину ми бачимо в Ів. 3:16 та Євр. 1:1-2. Тут поєднуються царський псалом (2:7) та пророцтво про Страждального Раба (Іс. 42:1).

12:7 "і нашою спадщина буде" Це пов'язано з іудейським законом про «майно без власника», що дозволяв певним людям зв певних обставин претендувати на чийсь майно. Тут відображається відношення грішного людства: «взяти собі якомога більше, будь-якою ціною». Людство хоче бути саме собі богом (пор. Бут. 3).

12:8 "викинули його за виноградник" Недостойне поховання вбитого сина свідчить про повну зневагу виноградарів до хазяїна виноградаря і до його сина!

У паралельних текстах в інших Євангеліях цей випадок описується в іншій послідовності, начебто вони спершу викинули сина з виноградника, а потім убили його (пор. Мт. 21:39; Лк. 19:15). Можливо, це вказувало й на смерть Ісуса поза стінами Єрусалима.

12:9 Ці цьому вірші дається Божа відповідь убивцям Його Однородженого Сина. В Євангелії від Марка Ісус задає народу запитання, що відображає Іс. 5:3-4, де пророк задає запитання. Слухачі самі себе засуджують своїми словами (Мт. 21:41). Бог вимагатиме звіту за дар життя від усього Свого свідомого створіння. Ми жнемо те, що сіємо (пор. Мр. 4:21-25; Мт. 13:12; 25:14-30; Гал. 6:7).

▣ **"віддасть виноградника іншим"** Під «іншими» тут мається на увазі церква, що складається із віруючих юдеїв та язичників (пор. Еф. 2:11-3:13).

12:10 "Чи ви не читали в Писанні" Цими словами Ісус вводить вірш, яким народ щороку зустрічав паломників при вході в місто (Пс. 118:22-23). Це питання є часто повторюваною темою в Новому Заповіті (пор. Мт. 21:42; Лк. 20:17; Дії 4:11; Рим. 9:32-33; 1Петр. 2:7). Воно пояснює проблему того, як Ізраїль міг не впізнати свого Месію (пор. Рим. 9-11). Ці слова були наче ляпасом для тих, хто претендував на знання Писання!

▣ **"Камінь"** Тут цитується Пс. 118:22-23 з Септуагінти. В рабиністичних творах цей камінь означав Авраама, Давида або Месію (пор. Дан. 2:34-35). Цей псалом був одним із псалмів «Галлель», якими народ зустрічав паломників, що приходили в Єрусалим на пасху.

▣ **"будівничі"** В рабиністичних творах це слово означало книжників. Додаткові коментарі Ісуса записані в Мт. 21:43-44. Зауважте, що тут будівничі засуджуються за те, що вони не зрозуміли найважливішої істини: Ісус є обіцяним Месією.

▣ **"той наріжним став каменем"** Метафора Месії як каменя походить із кількох старозавітних текстів, де камінь означає:

1. Силу та незмінність ЯХВЕ (пор. Пс. 18:1-2)
2. Видіння Даниїла в гл. 2 (пор. Дан. 2:34-35,48)
3. компонент будівлі
  - а. з якого будівля починається (тобто наріжний камінь)
  - б. який тримає на собі вагу споруди (центральный камінь або ключовий камінь в арці)
  - в. на якому будівля закінчується (верхній камінь або головний камінь)

Будівля є метафорою Божого народу, істинного храму (пор. 1Кор. 3:16-17; 2Кор. 6:16; Еф. 2:19-22).

**СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «КАМІНЬ» (BDB 6, KB 7) та «НАРІЖНИЙ КАМІНЬ» (BDB 819, KB 944)
(SPECIAL TOPIC: "STONE" [BDB 6, KB 7] and "CORNERSTONE" [BDB 819, KB 944])**

I. Вживання в Старому Заповіті

- А. Концепт каменю як твердого міцного матеріалу для закладання доброго фундаменту вживався щодо ЯХВЕ (пор. Йов 38:6; у Пс. 18:2 вжито два слова «камінь/скеля» BDB 700, 849).
- Б. Пізніше цей концепт став месіанським титулом (пор. Бут. 49:24; Пс. 118:22; Іс. 28:16).
- В. Термін «камінь» або «скеля» почав означати суд, який ЯХВЕ здійснює через Месію (пор. Іс. 8:16 [BDB 6 БУДУВАТИ BDB 103]; Дан. 2:34-35,44-45 [BDB 1078]).
- Г. Так з'явилася будівельна метафора (особ. Іс. 28:16).
  - 1. «наріжним каменем» називали камінь фундаменту, який кладеться першим і за яким вимірюються кути всієї будівлі.
  - 2. цей вираз також міг означати камінь, що кладеться останнім і тримає стіни разом (пор. Зах. 4:7; Еф. 2:20,21); такий камінь називали «головним», від єврейського *rosh* («рош», голова)
  - 3. також він міг означати «ключовий камінь», що вставлявся в центр арки і тримав її, беручи на себе всю вагу стіни

II. Вживання в Новому Заповіті

- А. Ісус неодноразово цитував 118-й Псалом стосовно Себе (пор. Мт. 21:41-46; Мр. 12:10-11; Лк. 20:17)
- Б. Павло використовував 118-й Псалом стосовно того, як ЯХВЕ відкинув віроломного, непокірного Ізраїля (пор. Рим. 9:33)
- В. Павло використовував концепт «наріжного каменя» в Еф. 2:20-22 стосовно Христа
- Г. Петро використовував цей концепт щодо Ісуса в 1Петр. 2:1-10. Ісус є наріжним каменем, і віруючі – живі камні (віруючі – то храм, пор. 1Кор. 6:19), що будуються на Ньому (Ісус – то новий Храм, пор. Мр. 14:58; Мт. 12:6; Ів. 2:19-20). Відкинувши Ісуса як Месію, іудеї відкинули самий фундамент своєї надії.

III. Богословські висновки

- А. ЯХВЕ дозволив Давиду/Соломону збудувати храм. Він сказав їм, що якщо вони дотримуватимуться завіту, Він благословить їх і буде з ними (пор. 2Сам. 7), якщо ж ні, то храм зруйнується (пор. 1Цар. 9:1-9)!
- Б. Рабиністичний іудаїзм зосередив увагу на формі та ритуалі, нехтуючи особистим аспектом віри (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38). Бог прагне щоденних особистих стосунків з тими, кого Він створив за Своїм образом (пор. Бут. 1:26-27). Лк. 20:17-18, а також Мт. 5:20 містять жахливий вирок іудаїзму.
- В. Ісус використав концепт храму як символ Свого фізичного тіла (пор. Ів. 2:19-22). Це продовжує й розширює концепт особистої віри в Ісуса як Месію, що є ключем до близьких стосунків із ЯХВЕ (Ів. 14:6; 1Ів. 5:10-12).
- Г. Спасіння має відновити спотворений образ Божий в людині (Бут. 1:26-27 та Бут. 3), щоб спілкування з Богом було можливим. Ціль християнства – вже зараз уподібнювалася Христу. Віруючі мають стати живими каменями (тобто малими храмами, спорудженими за зразком Христа).
- Д. Ісус є фундаментом нашої віри та її головним каменем (тобто Альфою і Омегою). Але водночас Він є каменем спотикання і скелею спокуси (Іс. 28:16). Втратити Ісуса – значить втратити все. І середини тут немає!

12:11 Цей вірш вказує на те, що всі події, пов'язані зі зреченням народу від Ісуса та з смертю Ісуса, були передбачені та сповіщені в пророцтвах (пор. Іс. 53:10; Лк. 22:22; Дії 2:23; 3:18; 4:28; 1Петр. 1:20).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 12:12

12І шукали Його, щоб схопити, але побоялись народу. Бо вони зрозуміли, що про них Він цю притчу сказав. І, лишивши Його, відійшли.

12:12 "шукали Його, щоб схопити" Іудейські лідери розуміли, що ця притча стосується їх, і вони діяли так, як від них очікувалося (тобто намагалися вбити Його).

▣ **"побоялись народу"** Ці начальники в своїх рішеннях керувалися думкою людей (пор. Мр. 11:18,32; Мт. 21:26,46; Лк. 19:48), а не Божим Словом.

▣ **"зрозуміли, що про них Він цю притчу сказав"** Займенник «них» тут можна розуміти в двох значеннях: (1) ті начальники боялися популярності Ісуса в народі (пор. Мт. 21:45) або (2) натовп також розумів, що притча стосується цих релігійних начальників.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 12:13-17

13І вони вислали деяких із фарисеїв та іродіяннів до Нього, щоб зловити на слові Його. **14**Ті ж прийшли та й говорять Йому: Учителю, знаємо ми, що Ти справедливий, і не зважаєш зовсім ні на кого, бо на людське обличчя не дивишся, а наставляєш на Божу дорогу правдиво. Чи годиться давати податок для кесаря, чи ні? Давати нам, чи не давати? **15**А Ісус, знаючи їх лицемірство, сказав їм: Чого ви Мене випробовуєте? Принесіть Мені гріш податковий, щоб бачити. **16**І принесли вони. А Він каже до них: Чий це образ і напис? Ті ж Йому відказали: Кесарів. **17**Ісус тоді каже в відповідь їм: Віддайте кесареві кесареві, а Богові Боже! І дивувалися з Нього вони...

12:13 "вони вислали" Ідеться про Синедріон – іудейську раду, що мала релігійний авторитет (пор. Мр. 11:27).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СИНЕДРІОН» (SPECIAL TOPIC: THE SANHEDRIN)

I. Джерела інформації

- A. Сам Новий Заповіт
- Б. «Юдейські старожитності» Йосипа Флавія (Flavius Josephus, *Antiquities of the Jews*)
- В. Розділ Мішни в Талмуді (трактат «Синедріон»)

На жаль, Новий Заповіт та Йосип Флавій не узгоджуються з творами рабинів, в яких стверджується, що в Єрусалимі було два Синедріони: один священицький (тобто саддукейський) під керівництвом первосвященника, що проводив цивільне і кримінальне судочинство, а другий під керівництвом фарисеїв та книжників, що розглядав справи, пов'язані з релігією і переданням. Однак ці твори рабинів відносяться до 200 р. н.е. і відображають культурні умови після падіння Єрусалима в 70 р. н.е. за правління римського генерала Тита. Іудеї (тобто їхнє фарисейське керівництво) відновили свій центр релігійного життя в місті під назвою Явне, а пізніше (в 118 р. н.е.) перемістилися до Галілеї.

II. Терміни

Проблема визначення цього судового органу пов'язана з його різними назвами. Декілька слів вживаються щодо судових органів в іудейській громаді Єрусалима.

- А. *Gerousia* – «сенат» або «рада». Це найдавніший термін, що вживався ще в кінці перського періоду (пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities*] 12.3.3 та 2Мак. 11:27). У Діях 5:21 Лука вживає цей термін разом з терміном «Синедріон». Можливо, так він пояснював цей термін грецькомовним читачам (пор. 1Мак. 12:35).
- Б. *Synedrion* – «Синедріон». Це складене слово складається з *syn* (разом з) та *hedra* (сидіння). Як не дивно, цей термін вживається в арамейській мові, хоча він походить з грецької. Наприкінці макавейського періоду це слово стало загальноприйнятим терміном для позначення верховного суду іудеїв в Єрусалимі (пор. Мт. 26:59; Мр. 15:1; Лк. 22:66; Ів. 11:47; Дії 5:27). Проблема виникає тоді, коли той самий термін вживається щодо місцевих судових рад поза межами Єрусалима (пор. Мт. 5:22; 10:17).
- В. *Presbyterion* – «рада старців» (пор. Лк. 22:66) Це - старозавітна назва племінних вождів. З часом вона почала вживатися стосовно верховного суду в Єрусалимі (пор. Дії 22:5).
- Г. *Boulē* – Цей термін «рада» використовується в творах Йосипа Флавія («Юдейська війна» [Josephus, *Wars*] 2.16.2; 5.4.2, але не в Новому Заповіті) для описання декількох судових органів:
1. сенату в Римі
  2. місцевих римських судів
  3. іудейського верховного суду в Єрусалимі
  4. місцевих іудейських судів
- Йосип із Ариматеї представлений як член Синедріону, і тут вжито одну з форм цього терміну (*bouleutēs*, що означає «радник», пор. Мр. 15:43; Лк. 23:50).

III. Історичний розвиток

- Сказано, що спочатку Ездра встановив Велику синагогу (пор. Таргум на Пісню над Піснями 6:1) в післявавилонський період, і з цього, очевидно, почався Синедріон часів Ісуса.
- А. У Мішні (тобто Талмуді) написано, що в Єрусалимі було два великих суди (пор. Син. 7:1).
1. Один складався з 70 (або 71) членів (у Син. 1:6 навіть сказано, що Мойсей розпочав перший Синедріон ще в Чис. 11, пор. Чис. 11:16-25).
  2. Інший складався з 23 членів (але, можливо, йдеться про суди при місцевих синагогах).
  3. Деякі юдейські богослови вважають, що в Єрусалимі було три Синедріони, кожний з яких складався з 23 членів. Ці три Синедріони разом з двома керівниками склали «Великий Синедріон» із 71 членів («Насі» [*Nasi*] та «Ав Бет Дін» [*Av Bet Din*]).
    - а. один священицький (саддукеї)
    - б. один правовий (фарисеї)
    - в. один аристократичний (старійшини)
- Б. У післявавилонський період нащадки Давида були представлені Зоровавелем, а нащадки Аарона – священиком Ісусом. Після смерті Зоровавеля нащадки Давида більше не займали посад, і суддівська мантія перейшла виключно до священиків (пор. 1Мак. 12:6) та місцевих старійшин (пор. Неем. 2:16; 5:7).
- В. Роль священиків у судових рішеннях була записана Діодором 40:3:4-5 в елліністичний період.
- Г. Роль священиків в уряді тривала впродовж селевкійського періоду. Йосип Флавій цитує Антіоха III «Великого» (223-187 рр. до н.е.) в «Юдейських старожитностях» (Josephus, *Antiquities* 12.138-142).
- Д. Влада священиків продовжувалася впродовж періоду макавеїв згідно з «Юдейськими старожитностями» Йосипа Флавія (Josephus, *Antiquities*) 13.10.5-6; 13.15.5.
- Е. В римський період правитель Сирії (тобто Габіній, 57-55 рр. до н.е.) встановив п'ять регіональних «Синедріонів» (пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities*] 14.5.4; та «Юдейська війна» [Josephus, *Wars*] 1.8.5), але пізніше Рим відмінив їх (тобто в 47 р. до н.е.).

- Ж. Синедріон мав політичний конфлікт з Іродом («Юдейські старожитності» [Antiquities] 14.9.3-5), і в 37 р. до н.е. Ірод помстився за це – більшість членів вищого суду було вбито (пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities*] 14.9.4; 15.1.2).
3. За часів правління римських прокураторів (6-66 рр. н.е.), як повідомляє Йосип Флавій (пор. «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities*] 20.200,251), Синедріон знов отримав значну владу і вплив (пор. Мр. 14:55). У Новому Заповіті описуються три суди, де Синедріон чинить правосуддя під керівництвом сім'ї первосвященника.
1. Суд Ісуса (пор. Мр. 14:53-15:1; Ів. 18:12-23,28-32)
  2. Петро та Іван (пор. Дії 4:3-6)
  3. Павло (пор. Дії 22:25-30)
- И. Після повстання іудеїв в 66 р. н.е. римляни поступово знищили юдейську громаду, а в 70 р. н.е. вони зруйнували Єрусалим. Синедріон було остаточно розпущено, хоча фарисеї в Явне намагалися повернути верховний суд (тобто *Beth Din* [«Бет Дін»]) в релігійне (але не цивільне і не політичне) життя іудеїв.

IV. Членство

- А. Вищий суд в Єрусалимі вперше згадується в Біблії в 2Хр. 19:8-11. До нього входили
1. левити
  2. священики
  3. голови сімейств (старці, пор. 1Мак. 14:20; 2Мак. 4:44)
- Б. У макавейський період в цьому суді переважали (1) саддукейські священицькі сім'ї та (2) місцева аристократія (пор. 1Мак. 7:33; 11:23; 14:28). Пізніше в цей період до них долучили «книжників» (знавців Закону Мойсея, зазвичай фарисеїв); очевидно, це зробила дружина Александра Янная Саломея (76-67 рр. до н.е.). Говорили навіть, що завдяки їй фарисеї стали панівною групою (пор. Йосип Флавій «Юдейська війна» [Josephus, *Wars of the Jews*] 1.5.2).
- В. У часи Ісуса до цього суду входили
1. сім'ї первосвящеників
  2. представники заможних сімей
  3. книжники (пор. Лк. 19:47)

V. Використані джерела

- А. «Словник Ісуса і Євангелій» (*Dictionary of Jesus and the Gospels*, IVP), стор. 728-732
- Б. «Ілюстрована біблійна енциклопедія Зондерван» (*Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*), Том 5, стор. 268-273
- В. «Нова енциклопедія релігійних знань Шаф-Герцог» (*The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*), Том 10, стор. 203-204
- Г. «Біблійний словник тлумача» (*The Interpreter's Dictionary of the Bible*), Том 4, стор. 214-218
«Енциклопедія Джудаїка» (*Encyclopedia Judaica*), Том 14, стор. 836-839

▣ **"фарисеїв"** Це була релігійна група, що сформувалася в епоху Макавеїв. Фарисеї були глибоко віддані усному переданню (Талмуду). Див. Мр. 2:16, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ФАРИСЕЇ».

▣ **"іродіянів"** Іродіяни були політичною групою, що підтримувала правління ідумейських Іродів. Вони також були прихильниками римського статус-кво. За звичайних обставин фарисеї та іродіяни були ворогами. Те, що вони об'єдналися проти Ісуса, свідчить про сприйняття ними вчення Ісуса як дуже серйозної загрози. Див. Мр. 1:14, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІРОДІЯНИ».

▣ **"щоб зловити на слові Його"** Слово «зловити» вживалося в полюванні на звірів. Воно стало метафорою збирання інформації для того, щоб показати чиїсь недоліки або помилки (пор. Лк. 11:54).

Вони вважали, що задавши Ісусу таке питання, вони поставлять Його в безвихідне положення між римською владою та народом.

12:14 "Учителю, знаємо ми, що Ти справедливий, і не зважаєш зовсім ні на кого, бо на людське обличчя не дивишся, а наставляєш на Божу дорогу правдиво" Ці начальники підлещувалися до Ісуса, щоб знайти в Ньому якусь ваду, але насправді ці слова цілком точно описують Ісуса. Ісус говорив істину, як ЯХВЕ. Яка іронія! Вони в своїх підступних словах насправді зробили Ісусу найкращий комплімент.

▣ **"на людське обличчя не дивишся"** Ця єврейська ідіома історично була пов'язана з суддями Ізраїлю. Під час суду обвинувачений стояв з опущеною головою, щоб суддя не міг встановити його особу. Якщо суддя простягав руку під його підборіддя і підіймав його обличчя, вірогідність упередженого рішення зростала. Правосуддя повинно бути сліпим!

▣ **"Чи годиться давати"** Це правове питання, пов'язане з законом Мойсея, але також із тогочасним положенням Ізраїлю під владою Рима. Книжники щодня міркували над подібними питаннями. Існувало дві можливі відповіді на це питання: одна згідно з Законом Мойсея, а друга згідно з реальністю римського закону та окупації. Ці начальники хотіли мати законні підстави, щоб притягнути римський уряд до своєї релігійної дилеми (пор. Лк. 20:20). Якби Ісус відповів «так», то це обурило б зилотів; якби ж Він відповів «ні», то був би арештований римським урядом.

▣ **"податок"** Це латинське слово «*sensus*» означало подушний податок, накладений Римом на всі завойовані народи. Цей всеімперський податок (6-20 рр. н.е.), що його платити всі чоловіки віком від чотирнадцяти до шестидесяти п'яти років та жінки віком від дванадцяти до шестидесяти п'яти років, які мешкали в провінціях імперії, ішов прямо до імператора. Саме тому Йосипу довелося полишити Назарет і негайно йти до Вифлеєма разом з вагітною Марією (пор. Лк. 2:1-6).

12:15 "Ісус, знаючи їх лицемірство... Чого ви Мене випробовуєте?" Слово «лицемірство» (*hypokrisis*) сопочатку означало акторів, що грали роль в масках. Вони прикидалися тим, ким вони не були (пор. Мт. 23:28; Лк. 12:1; 20:20; 1Тим. 4:2; 1Петр. 2:1). З часом це слово стали вживати стосовно маніпулятивних людей, які дурять інших, вводячи їх в оману. Все, що сказали ці начальники (іронічно) про Ісуса в Мр. 12:14 суперечило їхнім вчинкам в Мр. 12:15. Слово «випробовувати» (*peirazō*) має додаткову конотацію випробування з метою знищення або поразки. Див. Мр. 1:13, Спеціальна тема: «Грецькі терміни зі значенням випробування».

▣ **"гріш податковий"** Досл. «динарій». Ця срібляна монета була єдиною грошовою одиницею, якою можна було платити цей податок. Один динарій був одноденною платою за роботу робітника або службу воїна, а також символом римської влади. Див. Спеціальну тему до Мр. 12:42.

12:16 "Чий це образ і напис?" В той час імператором був Тиверій (14-37 рр. н.е.). На цій монеті проголошувалася божественність імператора. На передній стороні динарія було написано «Тиверій Кесарь Август, син Божественного Августа». На задній стороні було зображення Тиверія на троні та напис «Верховний священик».

12:17 "Віддайте кесареве кесареві" Віруючі повинні коритися державній владі, тому що вона встановлена Богом (пор. Рим. 13:1-7; Тит. 3:1; 1Петр. 2:13-14). Грецьке слово «віддайте» може означати «віддати назад те, що комусь належить».

▣ **"а Богові Боже"** Хоча держава має владу від Бога, сама вона не є Богом. Коли держава претендує на найвищу владу, послідовники єдиного істинного Бога повинні відкидати її претензії. Багато хто виводить із цього вірша сучасну політичну доктрину відділення церкви від держави. В певному досить

обмеженому сенсі цей вірш дійсно стосується даної теми, але його точно не можна брати за основу цієї сучасної політичної теорії. Ця теорія є істиною, про яку перш за все свідчить історія, а не Писання.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 12:18-27

¹⁸І прийшли до Нього ті саддукеї, що твердять, ніби нема воскресення, і запитали Його та сказали: ¹⁹Учителю, Мойсей написав нам: Як помре кому брат, і полишить дружину, а дитини не лишить, то нехай його брат візьме дружину його, та й відновить насіння для брата свого. ²⁰Було сім братів. І перший взяв дружину й умер, не лишивши дітей. ²¹Другий теж її взяв та й помер, і він не лишив дітей. Так само і третій. ²²І всі семеро не полишили дітей. А по всіх вмерла й жінка. ²³А в воскресенні, як воскреснуть вони, то котрому із них вона дружиною буде? Бо семеро мали за дружину її. ²⁴Ісус їм відказав: Чи ви не тому помиляєтесь, що не знаєте ані Писання, ані Божої сили? ²⁵Бо як із мертвих воскреснуть, то не будуть женитись, ані заміж виходити, але будуть, немов Анголи ті на небі. ²⁶Щождо мертвих, що воскреснуть, чи ж ви не читали в Мойсеєвій книзі, як при кущі сказав йому Бог, промовляючи: Я Бог Авраамів, і Бог Ісаків, і Бог Яковів, ²⁷Бо Він є Бог не мертвих, а живих! Тим то ви помиляєтесь дуже.

12:18 "саддукеї" Це була аристократична священницька секта юдаїзму, що нею керували первосвященик і Синедріон. Саддукеї були багаті, політично сильні, «вхожі» до влади. Вони були консервативними, приймали тільки Писання Мойсея (від Буття до Повторення Закону) як авторитетні (тобто усні передання вони відкидали).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «САДДУКЕЇ» (SPECIAL TOPIC: SADDUCEES)

I. Походження цієї групи

- А. Більшість вчених вважають, що ця назва походить від імені Садока, одного з первосвящеників Давида (пор. 2Сам. 8:17; 15:24). Пізніше Соломон відправив в заслання Евятара за те, що той підтримав повстання Адонії (пор. 1Цар. 2:26-27) та визнав Садока єдиним первосвящеником (пор. 1Цар. 2:35). Після вавилонської неволі цей священницький рід знову відновився в Ісусі, Єгосадаковому сині (пор. Огія 1:1). Цю левитську родину було обрано для управління храмом. Пізніше тих, хто належав до цієї священницької традиції, та їхніх прихильників називали садокітами або саддукеями.
- Б. За рабиністичним переданням IX століття н.е. («Авот» Раббі Натана [Rabbi Nathan, *Aboth*]), Садок був учнем Антигона Сохейського (II століття до н.е.). Садок невірно зрозумів відомий вислів свого наставника «нагороди після смерті» і створив богослов'я, що взагалі відкидало загробне життя, включаючи і тілесне воскресіння.
- В. Пізніше саддукеї в юдаїзмі ототожнювалися з боетосеями. Боетос також був учнем Антигона Сохейського і створив богослов'я, схоже на Садоківське, що теж відкидало загробне життя.
- Г. Назва саддукеїв з'явилася за часів царювання Йоханана Гіркана (135-104 рр. до н.е.), про що свідчить Йосип Флавій (пор. «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities*] 13.10.5-6). В «Юдейських старожитностях» (*Antiquities*) 13.5.9 Йосип Флавій каже, що існувало «три школи мислення» – фарисеї, саддукеї та ессени.
- Д. Існує інша теорія, згідно з якою саддукеї з'явилися в часи, коли селевкійські правителі намагалися еллінізувати священство під керівництвом Антіоха IV Епіфана (175-163 рр. до н.е.). Під час макавейського повстання розпочалося нове священство в особі Симона Макавея (142-135 рр. до н.е.) та його нащадків (пор. 1Мак. 14:41). З цих нових хасмонеїських первосвящеників, можливо, і беруть свій початок аристократичні саддукеї. В той самий час із хасідів (тобто «відокремлених», пор. 1Мак. 2:42; 7:5-23) вийшли фарисеї.
- Е. Існує одна сучасна теорія (її автором є Т.В. Менсон [T. W. Manson]), згідно з якою «саддукеї» – то транслітерація грецького слова *sundikoi*. Цей термін означав місцеву владу,

що взаємодіяла з римською владою. Можливо, ця теорія справді пояснює, чому деякі саддукеї не були аристократичними священиками, але були членами Синедріону.

II. Відмінні вірування

- А. Саддукеї були священницькою консервативною фракцією (що приймала лише Тору як богонатхненний текст) серед сект, на які поділилося іудейське суспільство в хасмонеїській та римській часи.
- Б. Вони надавали особливого значення храмовим обрядам, ритуалам і літургії.
- В. Вони дотримувалися письмової Тори (Буття – Повторення Закону) і приймали її як авторитет, а Усне передання (Талмуд) відкидали.
- Г. Отже, вони відкидали багато улюблених доктрин фарисеїв.
  - 1. тілесне воскресіння (пор. Мт. 22:23; Мр. 12:18; Лк. 20:27; Дії 4:1-2; 23:8)
  - 2. безсмертя душі (пор. «Юдейські старожитності» [Antiquities] 18.1.3-4; «Юдейська війна» [Wars] 2.8.14)
  - 3. існування складної ієрархії ангелів (пор. Дії 23:8)
  - 4. вони тлумачили закон «око за око» (*lex talionis*) буквально і були прихильниками фізичної кари і смертного вироку (а не грошової компенсації)
- Д. Іншим предметом богословських суперечок була тема передвизначення та вільної волі. Із трьох згаданих Йосипом Флавієм груп
  - 1. ессени сповідували певний детермінізм
  - 2. саддукеї наголошували на вільній волі людини (пор. «Юдейські старожитності» [Antiquities] 13.5.9; «Юдейська війна» [Wars] 2.8.14)
  - 3. фарисеї займали більш-менш врівноважену позицію між цими двома крайнощами
- Е. Суперечки між цими двома групами (саддукеями й фарисеями) в певній мірі віддзеркалювали напругу між священиками й пророками в Старому Заповіті.

Ще однією причиною напруги було те, що саддукеї представляли клас дворян і землевласників.

Вони були аристократами (пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities*] 13.10.6; 18.1.4-5; 20.9.1), а фарисеї та книжники були вченими й набожними людьми в народі. Можна сказати, що тут проявлялася напруга між храмом в Єрусалимі та помісними синагогами по всій країні.

Ще однією причиною напруги могло бути й те, що саддукеї відкидали вплив зороастризму, що його сприймало фарисейське богослов'я. Прикладами їхнього богослов'я були: (1) детально розроблена ангелологія; (2) дуалізм між ЯХВЕ і сатаною; (3) детальні описи потойбічного життя в яскраво фізичних образах. Такі ексцеси есенів та фарисеїв викликали в саддукеїв богословську реакцію. Саддукеї повернулися до консервативної богословської позиції прийняття виключно книг Мойсея, намагаючись спростувати домисли інших іудейських груп.

III. Джерела інформації

- А. Головним джерелом інформації про саддукеїв є Йосип Флавій. Але він був упередженим через свою прихильність до фарисеїв та зацікавленість у тому, щоб створити в уявленні римлян позитивний образ іудейського життя.
- Б. Іншим джерелом інформації є рабиністична література. Однак в ній теж є сильний елемент упередженості. Саддукеї заперечували актуальність і авторитет Усного передання старців (тобто Талмуду). Очевидно, що в цих фарисейських писаннях противники зображені негативно, і цілком можливо, що їхні негативні сторони значно перебільшені.
- В. Творів саддукеїв, що збереглися до наших днів, немає. Під час руйнування Єрусалима та храму в 70 р. н.е. були зруйновані всі документи цієї священницької еліти, і їхнє впливове положення закінчилося.

Вони хотіли зберегти мир в регіоні, а це в I столітті було можливим лише шляхом співробітництва з Римом (пор. Ів. 11:48-50).

12:19 "Мойсей написав нам" Мова йде про настанови Мойсея щодо левіратного шлюбу в Повт. Зак. 25:5-10.

▣ **"Як помре кому брат"** Цей іудейський закон відомий як «левіратний шлюб». Цей термін походить із латинської фрази «брат чоловіка». Право спадку було дуже важливим в Ізраїлі, тому що Бог розділив Обіцяний край племенам за жеребом (пор. Єг. 12-19); отже, коли чоловік помирав, не полишивши спадкоємця чоловічої статі, брат покійного повинен був одружитися з його овдовілою дружиною, щоб у неї народився син, який би успадкував усе майно померлого брата.

12:23 Вони задали це питання для того, щоб висміяти уявлення про тілесне воскресіння в загробному житті.

12:24 Це запитання Ісуса виявляє недостатнє розуміння саддукеями Писання та Бога. Ця граматична форма вимагає відповіді «так».

12:25 "але будуть, немов Анголи ті на небі" Цей короткий вислів призвів до багатьох припущень. У Старому Заповіті ангели зазвичай зображаються істотами чоловічого роду (окрім Зах. 5:9). Чого саме стосується це коротке твердження Ісуса: статі чи статевих зносин? Як це впливає на розуміння Бут. 6:1-2? Можливо, ми намагаємося зробити занадто багато богословських висновків із цієї розмови Ісуса з саддукеями. На небі стосунки зовсім інші, не такі, як на землі. Неясно, як саме здійснюється спілкування між особами в вічному духовному світі. Біблія повідомляє дуже мало про потойбічне життя. Для саддукеїв ця обмеженість інформації призвели до повного неприйняття реальності потойбічного життя. Нам слід приймати цю реальність за обітницями Бога і Христа, але бути готовими жити з дуже обмеженими уявленнями про той світ до самої смерті. Біблія дає нам все, про що слід знати віруючим!

Ісус стверджував, що на небесах життя не має статевого аспекту (розмноження). У нас є чимало питань стосовно цього, але в Новому Заповіті більше не дається жодних пояснень. Можливо, тут просто мова йде про те, що ангели були створені Богом, а не шляхом розмноження.

12:25-26 "Анголи... Щождо мертвих, що воскреснуть" Саддукеї заперечували як існування ангелів, так і воскресіння. Фарисеї стверджували і перше, і друге.

12:26 "Щождо мертвих, що воскреснуть" У Старому Заповіті є декілька текстів, що стверджують цю істину (пор. Йов 14:14-15; 19:25-27; Пс. 23:6; Іс. 25:6-9; 26:14-19; Дан. 12:2). Проте в Старому Заповіті потойбічне життя є прихованою реальністю. Поступове одкровення Нового Заповіту пояснює й визначає цю реальність, але все ще під пеленою метафоричної мови. Небо є вірною обітницею, але його точна природа залишається таємницею.

▣ **"в Мойсєвій книзі"** Ісус стверджує, що автором Повторення Закону був Мойсей. На це питання також очікується відповідь «так».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «МОЙСЕЙ ЯК АВТОР П'ЯТИКНИЖЖЯ» (SPECIAL TOPIC: MOSES' AUTHORSHIP OF THE PENTATEUCH)

- A. В самій Біблії автор не вказаний (як і в багатьох книгах Старого Заповіту). У книзі Буття немає частин, написаних від І особи однини, як у книгах Ездри та Неємії, або від І особи множини, як у книзі Дій.
- B. Іудейське передання
  - 1. Стародавні юдейські автори стверджують, що автором П'ятикнижжя був Мойсей
    - a. Бен Сирах, «Екклесіаст» (Ben Sirah, *Ecclesiasticus*) 24:23, написаний прибіл. 185 р. до н.е.

- б. Бава Батра (*Baba Bathra* 14b), частина Талмуду, в якій дається традиційне авторство книг Старого Заповіту
  - в. Філон Олександрійський з Єгипту, юдейський філософ, що жив у прибіл. 200 р. до н.е. – 42. р. н.е.
  - г. Йосип Флавій, юдейський історик, що жив у прибіл. 37-70 рр. н.е.
2. ЯХВЕ відкриває істину Мойсею
- а. Сказано, що Мойсей писав для народу
    - (1) Вих. 17:14
    - (2) Вих. 24:4, 7
    - (3) Вих. 34:27, 28
    - (4) Чис. 33:2
    - (5) Повт. Зак. 31:9, 22, 24-26
  - б. Сказано, що Бог промовляв через Мойсея
    - (1) Повт. Зак. 5:4-5, 22
    - (2) Повт. Зак. 6:1
    - (3) Повт. Зак. 10:1
  - в. Сказано, що Мойсей промовляв слова Тори народу
    - (1) Повт. Зак. 1:1, 3
    - (2) Повт. Зак. 5:1
    - (3) Повт. Зак. 27:1
    - (4) Повт. Зак. 29:2
    - (5) Повт. Зак. 31:1, 30
    - (6) Повт. Зак. 32:44
    - (7) Повт. Зак. 33:1
3. Автори Старого Заповіту відносять Тору до Мойсея
- а. Єг. 8:31
  - б. 2Цар. 14:6
  - в. Езд. 6:18
  - г. Неем. 8:1; 13:1-2
  - д. 2Хр. 25:4; 34:12; 35:12
  - е. Дан. 9:11
  - ж. Мал. 4:4
- В. Християнське передання
- 1. Ісус відносить цитати з Тори до Мойсея
    - а. Мт. 8:4; 19:8
    - б. Мр. 1:44; 7:10; 10:5; 12:26
    - в. Лк. 5:14; 16:31; 20:37; 24:27, 44
    - г. Ів. 5:46-47; 7:19, 23
  - 2. Інші автори Нового Заповіту відносять цитати з Тори до Мойсея
    - а. Лк. 2:22
    - б. Дії 3:22; 13:39; 15:1, 15-21; 26:22; 28:23
    - в. Рим. 10:5, 19
    - г. 1Кор. 9:9
    - д. 2Кор. 3:15
    - е. Євр. 10:28
    - ж. Об. 15:3
  - 3. Ранні отці церкви в переважній більшості визнавали авторство Мойсея. Однак Іриней, Климент Олександрійський, Ориген і Тертуліан – усі ці отці мали застереження щодо відношення Мойсея до книги Буття в її канонічній формі (пор. «Г». 2. на стор. 3).
- Г. Сучасні вчені

1. Поза всяких сумнівів, у Торі є деякі редакторські додатки (очевидно, зроблені для того, щоб стародавній текст був більш зрозумілим для сучасних читачів; такі додатки були характерними для єгипетських переписчиків):
  - а. Бут. 12:6; 13:7; 14:14; 21:34; 32:32; 36:31; 47:11
  - б. Вих. 11:3; 16:36
  - в. Чис. 12:3; 13:22; 15:22-23; 21:14-15; 32:33 і далі
  - г. Повт. Зак. 3:14; 34:6
2. Стародавні переписчики були високоосвіченими й добре підготовленими людьми. Однак способи переписування були різними в різних країнах:
  - а. В Месопотамії переписчики приділяли увагу тому, щоб нічого не змінювати, і навіть перевіряли свою роботу на точність. Ось примітка з давньошумерського тексту прибл. 1400 р. до н.е.: «роботу завершено з початку до кінця, текст переписано, перевірено, порівняно та підтверджено буква за буквою».
  - б. В Єгипті стародавні тексти вільно переглядали й редагували згідно з розумінням сучасних читачів. Саме таким був підхід переписчиків в Кумрані (Сувої мертвого моря).
3. Богослови XIX століття висунули теорію, що Тора складається з текстів із багатьох джерел, написаних протягом довгого періоду часу (Граф-Вельгаузен [Graft-Wellhausen]). Ця теорія ґрунтувалася на:
  - а. різних іменах Бога
  - б. очевидних дублетах в тексті
  - в. літературній формі оповідань
  - г. богослов'ї оповідань
4. Припущені джерела та дати:
  - а. Джерело «J» (уживання імені ЯХВЕ з південного Ізраїлю) – 950 р. до н.е.
  - б. Джерело «E» (уживання імені Елогім з північного Ізраїлю) – 850 р. до н.е.
  - в. Поєднання «JE» – 750 р. до н.е.
  - г. Джерело «D» – 621 р. до н.е. («Книга закону», 2Цар. 22:8, знайдена під час ремонту храму за реформ Йосії, начебто була книгою Повторення Закону, написаною невідомим священиком часів Йосії для підтримки його реформ).
  - д. Джерело «P» (Старий Заповіт, переписаний для священиків, особливо відповідні ритуали й правила) – 400 р. до н.е.
5. В Торі явно є деякі редакторські додатки. Іудеї стверджують, що вони були написані
  - а. первосвящеником (або членом його родини) за часів написання,
  - б. пророком Єремією
  - в. учителем Ездрую – в 4 Ездри говориться, що він переписав Тору, тому що оригінали були знищені під час падіння Єрусалима в 586 р. до н.е.
6. Однак теорія «J. E. D. P.» має більш спільного з нашими сучасними літературними теоріями та категоріями, ніж з фактами щодо самої Тори (Р.К. Гаррісон, «Вступ до Старого Заповіту» [R.K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, стор. 495-541] і «Коментар Тиндейла до книги Левит» [Tynedale's *Commentaries "Leviticus"*, стор. 15-25]).
7. Характерні риси єврейської літератури
  - а. В єврейській мові часто вживаються дублети, як в Бут. 1 і 2. Зазвичай спочатку дається загальний опис, а далі йде конкретна розповідь. Можливо, такий метод використовувався для акцентування на певних істинах, або для більш легкого запам'ятовування усного тексту.
  - б. За словами стародавніх рабинів, два найуживаніших імені Бога мають велике богословське значення:
    - (1) ЯХВЕ – завітне ім'я Бога в Його відношенні до Ізраїлю як Спасителя та Відкупителя (пор. Пс. 19:7-14; 103).
    - (2) Елогім – Бог як Творець і Забезпечувач життя на землі (пор. Пс. 19:1-6; 104).

- в. В небіблійній літературі Близького Сходу використання різних стилів та слів в одному літературному творі є широко поширеним (Р.К. Гаррісон [R. K. Harrison], стор. 522-526).
8. Також з'явилася нова теорія про те, що книжники в різних частинах Ізраїлю одночасно працювали над різними частинами П'ятикнижжя під керівництвом Самуїла (пор. 1 Сам. 10:25). Цю теорію було вперше запропоновано в книзі Е. Робертсона «Проблема Старого Заповіту» (E. Robertson, *The Old Testament Problem*).
- Д. Факти із стародавньої літератури Близького Сходу свідчать про те, що Мойсей під час написання книги Буття використовував письмові клинописні документи або усне передання месопотамського стилю (патріархальне). Це в жодному разі не кидає тінь на богонатхнення книги Буття, але це є спробою пояснити літературний феномен цієї книги (пор. П.Дж. Вайзмен, «Нові відкриття в Вавилонії про книгу Буття» [P. J. Wiseman, *New Discoveries in Babylonia about Genesis*]). Починаючи з 37-ї глави Буття чітко видно вплив єгипетського стилю, форми та слів, і це вказує на те, що Мойсей використовував або літературні твори, або усне передання з часів перебування ізраїльтян в Єгипті та Месопотамії. Формальна освіта Мойсея була цілком єгипетською! Точної інформації про формування тексту П'ятикнижжя немає. Я вважаю, що Мойсей був впорядником та автором переважної більшості текстів П'ятикнижжя, хоча він міг користуватися переписчиками та/або письмовим або усним (патріархальним) переданням. Не виключно, що його тексти могли бути оновленими переписчиками більш пізнього періоду. Історичність та достовірність цих перших книжок Старого Заповіту підтверджуються сучасною археологією.

▣ **"Я Бог Авраамів"** У цьому посиланні на Вих. 3:2-6 є гра слів, пов'язана з єврейським дієсловом «бути». Певна форма цього дієслова (спонукальна) стала завітним іменем Бога Ізраїлю – ЯХВЕ (пор. Вих. 3:14). Цей титул вказує на те, що Бог – вічносущий, едоносущий Бог. Оскільки Він живе, Його народ теж буде жити (пор. Мр. 12:27; Пс. 103:15-17; Іс. 40:6-8; 1Петр. 1:24-25). Зверніть увагу на те, що Ісус стверджує реальність потойбічного життя на основі саме писань Мойсея, що були єдиним розділом єврейського канону, який саддукеї приймали за авторитетний в доктрині.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 12:28-34

²⁸А один із тих книжників, що чув, як вони сперечались, та бачив, як добре Він відповідав їм, приступив та й спитався Його: Котра заповідь перша з усіх? ²⁹Ісус відповів: Перша: Слухай, Ізраїлю: наш Господь Бог Бог єдиний. ³⁰І: Люби Господа, Бога свого, усім серцем своїм, і всією душею своєю, і всім своїм розумом, і з цілої сили своєї! Це заповідь перша! ³¹А друга однакова з нею: Люби свого ближнього, як самого себе! Нема іншої більшої заповіді над оці! ³²І сказав Йому книжник: Добре, Учителю! Ти поправді сказав, що Один Він, і нема іншого, окрім Нього, ³³і що Любити Його всім серцем, і всім розумом, і всією душею, і з цілої сили, і що Любити свого ближнього, як самого себе, це важливіше за всі цілопалення й жертви! ³⁴Ісус же, побачивши, що розумно той відповідь дав, промовив до нього: Ти недалеко від Божого Царства! І ніхто не насмілювався вже питати Його.

12:28 "книжників" Книжники зазвичай не були священиками (тобто не були з левитського роду), але були знавцями усного передання (Талмуду) юдеїв. У Старому Заповіті священні тексти тлумачили народу місцеві левити (пор. Неєм. 8). Коли в часи вавилонської неволі виникли місцеві синагоги, роль місцевих вчителів та тлумачів значно виросла. В часи Ісуса більшість цих учених були фарисеями. Історично саме з них сформувався (після зруйнування Храму) рабиністичний іудаїзм. Див. Спеціальну тему до Мр. 2:6.

▣ **"чув, як вони сперечались"** У паралельному тексті в Мт. 22:34-35, здається, є натяк на приховані наміри цього книжника, але в Євангелії від Марка ми бачимо, що він щиро цікавився цим богословським питанням.

12:29 "Слухай" Ісус цитує Повт. Зак. 6:4-5, але не з масоретського тексту чи Септуагінти (паралельний текст у Мт. 22:37 є більш близьким до масоретського тексту, але не зовсім співпадає з ним). У цитаті Ісуса додана фраза як до масоретського єврейського тексту, так і до тексту грецької Септуагінти. Цитованого тексту в точності немає в жодному з варіантів Старого Заповіту. У Септуагінті єврейське «серце» змінено на «розум» або «розуміння». Але в цій цитаті фразу «всім своїм розумом» додано до троїчного вислову (серце, душа, сила) в масоретському тексті та в Септуагінті. Визнаючи це, укладачі англійської версії NJB не подали цю фразу як цитату із Старого Заповіту (курсивом). Цікаво, що в грецькому уніціальному рукописі «D» (Бези) V століття фраза «і всім своїм розумом» повністю пропущена. Це може відображати оригінал, тому що відсутність цієї фрази узгоджується з відповіддю книжника в Мр. 12:33.

У паралельному тексті в Євангелії від Матвія (22:37) слова Ісуса записані так: «всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою». Тут пропущена єврейська фраза «всією своєю силою». Дивно, що Марк та Матвій не узгоджуються ані одне з одним, ані з масоретським текстом, ані з Септуагінтою. Це є чудовим прикладом вільності багатьох старозавітних цитат в Новому Заповіті (навіть тих, які відносяться до Ісуса). Тут точність є неможливою. Усі вони (Септуагінта, Матвій та Марк) відображають основне значення цитати з Мойсея.

Цей старозавітний текст (Повт. Зак. 6:4-5) називається *Shema* («Шма») – в перекладі з єврейської «слухай» або «чуй». Це слово означає чути для того, щоб робити. Воно стало юдейським сповіданням єдинобожжя. Правовірні юдеї моляться молитвою «Шма» кожний день та по суботах. У пророків є й інші тексти про те, що Бог є єдиним і унікальним, але «Шма» знаходиться в писаннях Мойсея (Буття – Повторення Закону), і тому вона стосується всіх слухачів Ісуса (саддукеїв та фарисеїв).

12:30 Відповідь Ісуса показує, що перша Божа заповідь має два аспекти: (1) єдність та унікальність Бога і (2) наша повна відданість Йому і тільки Йому одному!

▣ **"серцем"** Див. Спеціальну тему до Мр. 2:6.

12:31 "Люби свого ближнього" Це цитата з Лев. 19:18 в Септуагінті. Ісус поєднував богословську істину з практичними, етичними вимогами (пор. Зах. 7-8). Неможливо любити Бога і ненавидіти людей, створених за Його образом (пор. 1Ів. 2:9-11; 3:15; 4:20).

Неможливо любити свого ближнього (брата чи сестру в завіті), як самого себе, якщо ти не любиш самого себе. Людина повинна правильно любити себе, згідно з Божою великою любов'ю до людей. Ми – Його створіння, носії Його образу (пор. Бут. 1:26,27). Ми повинні радо приймати своє обдарування, свої фізичні, розумові та психологічні особливості (пор. Пс. 139). Критикуючи самих себе, ми критикуємо нашого Творця! Він може перетворити нас із грішників у відображення Його слави (уподібнення Христу).

Християнство потребує від людини вірою посвятити себе Богу через Христа. Воно починається з особистого вольового рішення людини покаятися та вірувати, але призводить до приєднання людини до духовної сім'ї. Ми обдаровані на користь усім (пор. 1Кор. 12:7). Ми є частиною Тіла Христового. Наше ставлення до інших виявляє нашу справжню відданість Христу. Єдність Бога та людей, створених за образом та подобою Бога, потребує відповідного відгуку до Бога та людей (особливо віруючих).

▣ **"Нема іншої більшої заповіді над оці"** Ці слова дуже важко прийняти віруючим-законникам (тобто слабім; пор. Рим. 14:1-15:13). Коли є повноцінна любов до Бога і до братів та сестер у вірі (і навіть до загиблих), не потрібні жодні правила. Правила повинні витікати із змінених серця та розуму людини, адже правила не створюють благочестя!

12:32-33 "Він... Його" Ці займенники стосуються ЯХВЕ. Через Вих. 20:7 більшість іудеїв не могли спокійно вимовляти завітне ім'я Бога.

▣ **"нема іншого, окрім Нього"** Ця фраза не заперечує існування інших духовних істот, таких як ангели. Це буквально означає, що перед ЯХВЕ нікого не було і окрім Нього нікого немає. Він є винятковою категорією (пор. Вих. 8:10; 9:14; Повт. Зак. 4:35,39). Цей книжник стверджує винятковість ЯХВЕ!

12:33 "Любити... важливіше за всі цілопалення" Цей книжник добре розумів зв'язок між вірою та ритуалами (пор. 1Сам. 15:22; Іс. 1:11-14; Ос. 6:6; Амос 5:21-24; Мих. 6:68). Такий підхід зовсім не знецінює храмового ритуалу, але підтверджує важливість правильних мотивів та віри (згідно з думкою священників та пророків).

12:34 "Ти недалеко від Божого Царства" Цими словами Ісус також стверджував важливість негайного позитивного відгуку до Нього вірою. Царство було доступним вже тоді (через віру в Ісуса), а не в майбутньому. Хоча цей чоловік розумів богослов'я Старого Заповіту, він не мав правильних стосунків з Богом, поки не увірував в Христа. Правильне богослов'я не гарантує спасіння! Знання Біблії не гарантує спасіння! Виконання релігійних ритуалів та літургії не гарантує спасіння! Спасіння гарантує лише віра в Христа!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 12:35-37

³⁵Потому Ісус відповів і промовив, у храмі навчаючи: Як то книжники кажуть, що ніби Христос син Давидів? ³⁶Адже той Давид Святим Духом сказав: Промовив Господь Господеві моєму: сядь праворуч Мене, доки не покладу Я Твоїх ворогів підніжком ногам Твоїм! ³⁷Сам Давид Його Господом зве, як же Він йому син? І багато людей залюбки Його слухали.

12:35 "Як то" У цій главі записано багато питань

1. від Синедріону (Мр. 11:27-12:12)
2. від фарисеїв та іродіян (Мр. 12:13-17)
3. від саддукеїв (Мр. 12:18-27)
4. від книжника (Мр. 12:28-34)
5. від Ісуса (Мр. 11:29-33,35-37)

Тут Ісус задає питання, як і в Мр. 11:29-30. Цей метод питання й відповіді є характерним для рабиністичного юдаїзму.

▣ **"Христос син Давидів"** Прочитайте Мт. 12:23 і далі; 21:15; 2Сам. 7:11-16 та порівняйте ці тексти з Пс. 110:1. Ісус намагався «достучатися» до релігійних лідерів. Він дбав про них і тому використовував їхні думки та їхню екзегезу. Їм дано було так багато світла, але вони були осліплені традицією.

12:36 "той Давид Святим Духом сказав" Тут стверджується натхнення Святого Духа в написанні Давидом 110-го псалма. Біблія є Божою істиною (що походить від Духа), написаною мовою її авторів та в рамках їхньої культури.

▣ **"Промовив Господь Господеві моєму"** Тут цитується Пс. 110:1 з Септуагінти. В єврейському тексті перше «Господь» – то ЯХВЕ. Євреї не хотіли вимовляти вголос завітне ім'я Бога, і тому читаючи текст вони заміняли слово ЯХВЕ єврейським *Adon*, тобто «пан», «чоловік», «володар». На грецьку мову це слово перекладалося як *kurios*. Різниця між словами ЯХВЕ та *adon* не відображена в грецькому тексті, до обидва ці слова перекладені як *kurios*.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІМЕНА БОГА» (SPECIAL TOPIC: THE NAMES FOR DEITY)

A. *El* («Ель», BDB 42, KB 48)

1. Початкове значення цього давнього загального терміна, що означає божество, є неясним, хоча багато вчених вважають, що воно походить з аккадського кореня «бути сильним» або «бути могутнім» (пор. Бут. 17:1; Чис. 23:19; Повт. Зак. 7:21; Пс. 50:1).
2. У ханаанському пантеоні є вишній бог *El* (тексти Рас-Шамра); цей бог називається «отцем богів» та «володарем небес».
3. В Біблії *El* часто вживається в складених іменах разом з іншими словами. Такі комбінації характеризують Бога.
  - а. *El-Elyon* ([«Ель-Ельйон»], «Бог Всевишній», BDB 42 і 751 П), Бут. 14:18-22; Повт. Зак. 32:8; Іс. 14:14
  - б. *El-Roi* ([«Ель-Рої»], «Бог, що бачить» або «Бог, що являє Себе», BDB 42 і 909), Бут. 16:13
  - в. *El-Shaddai* ([«Ель-Шаддай»], «Бог Всемогутній», «Бог всякого милосердя» або «Бог гір», BDB 42 і 994), Бут. 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Вих. 6:3
  - г. *El-Olam* ([«Ель-Олям»], «Вічний Бог», BDB 42 і 761), Бут. 21:33. Цей термін з богословської точки зору пов'язаний з Божою обітницею Давиду, 2Сам. 7:13,16
  - д. *El-Berit* ([«Ель-Беріт»], «Бог завіту», BDB 42 і 136), Суд. 9:46
4. Ель представлений як
  - а. ЯХВЕ в Чис. 23:8; Пс. 16:1-2; 85:8; Іс. 42:5
  - б. *Елогім* у Бут. 46:3; Йов 5:8, «Я – Ель, Елогім твого батька»
  - в. *Shaddai* в Бут. 49:25; Чис. 24:4,16
  - г. «ревності» в Вих. 34:14; Повт. Зак. 4:24; 5:9; 6:15
  - д. «милість» в Повт. Зак. 4:31; Неем. 9:31
  - е. «великий і страшний» у Повт. Зак. 7:21; 10:17; Неем. 1:5; 9:32; Дан. 9:4
  - ж. «знання» в 1Сам. 2:3
  - з. «моє сильне пристановище» в 2Сам. 22:33
  - и. «мій мститель» в 2Сам. 22:48
  - к. «святий» в Іс. 5:16
  - л. «сильний» в Іс. 10:21
  - м. «моє спасіння» в Іс. 12:2
  - н. «великий і могутній» в Єр. 32:18
  - о. «відплата» в Єр. 51:56
5. Комбінація всіх головних старозавітних імен Бога знаходиться в Єг. 22:22 (*El, Elohim, YHWH* [«Ель», «Елогім», «ЯХВЕ»]), і вони повторюються)

Б. *Elyon* (BDB 751, KB 832)

1. Головне значення цього імені – «високий», «піднесений», «возвеличений» (пор. Бут. 40:17; 1Цар. 9:8; 2Цар. 18:17; Неем. 3:25; Єр. 20:2; 36:10; Пс. 18:13).
2. Воно вживається в паралельному сенсі з деякими іншими іменами/титулами Бога.
  - а. *Elohim* – Пс. 47:1-2; 73:11; 107:11
  - б. *YHWH* – Бут. 14:22; 2Сам. 22:14
  - в. *El-Shaddai* – Пс. 91:1,9
  - г. *El* – Чис. 24:16
  - д. *Elah* – часто вживається в Дан. 2-6 і Ездри 4-7, пов'язане з *Illaia* ([«Іллаія»], арамейське «Вишній Бог») в Дан. 3:26; 4:2; 5:18,21
3. Воно часто вживалося неізраїльтянами.
  - а. Мелхиседеком, Бут. 14:18-22
  - б. Валааомом, Чис. 24:15
  - в. Мойсеєм, коли він говорив про народи в Повт. Зак. 32:8

г. У Євангелії від Луки, адресованому язичникам, також вживається грецький відповідник *Hupsistos* (пор. 1:32,35,76; 6:35; 8:28; Дії 7:48; 16:17)

В. *Elohim* (МНОЖИНА), *Eloah* (ОДНИНА), вживаються головним чином в поезії (BDB 43, KB 52)

1. Цей термін не зустрічається за межами Старого Заповіту.
2. Це слово може означати Бога Ізраїлевого або богів народів (пор. Вих. 3:6; 20:3). Родина Авраама поклонялася багатьом богам (пор. Єг. 24:2).
3. Це слово може означати суддів Ізраїля (пор. Вих. 21:6; Пс. 82:6).
4. Термін *elohim* також вживався стосовно інших духовних істот (ангелів, демонів), як в Повт. Зак. 32:8 (LXX); Пс. 8:5; Йов. 1:6; 38:7.
5. У Біблії це – перше ім'я Бога (пор. Бут. 1:1). У першій частині книги Буття, до вірша 2:4, вживається виключно це ім'я; далі воно поєднується з ЯХВЕ. По суті (з богословської точки зору) воно означає Бога як творця і забезпечувача всього життя на нашій планеті (пор. Пс. 104).

Воно є синонімом слова *El* (пор. Повт. Зак. 32:15-19). Воно також може бути паралельним до ЯХВЕ в Пс. 14 (*Elohim*, в. 1,2,5; ЯХВЕ, в. 2,6; навіть *Adon*, в. 4).

6. Хоча це слово має форму МНОЖИНИ та вживається в значенні інших богів, воно часто означає Бога Ізраїлевого, і в таких випадках воно як правило вживається з ДІЄСЛОВОМ В ОДНИНІ (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»).
7. Дивно, що головне ім'я єдиного Бога Ізраїлю має форму МНОЖИНИ (зазначте також форму першої особи множини в Бут. 1:26; 3:22; 11:7)! Хоча причина цього точно не відома, є деякі теорії.
  - а. В єврейській мові форма МНОЖИНИ часто використовується для акценту. З цим тісно пов'язана більш пізня єврейська граматична форма, так звана МНОЖИНА ВЕЛИЧНОСТІ, в якій МНОЖИНА вживається для звеличення концепту.
  - б. Це слово може означати й ангельську раду, що зустрічається з Богом на небесах і виконує Його накази (пор. 1Цар. 22:19-23; Йов 1:6; Пс. 82:1; 89:5,7).
  - в. Можливо, воно відображає новозавітне одкровення про одного Бога в трьох особах. У Бут. 1:1 Бог творить, у Бут. 1:2 Дух носиться, а з Нового Заповіту ми дізнаємося, що Бог Отець творив всесвіт через Ісуса (пор. Ів. 1:3,10; Рим. 11:36; 1Кор. 8:6; Кол. 1:16; Євр. 1:2; 2:10).

Г. ЯХВЕ (BDB 217, KB 394)

1. В цьому імені Творець проявляється як Бог завіту, Бог Спаситель і Відкупитель! Люди порушують завіт, але Бог вірний Своему слову, Своїй обітниці, Своему завіту (пор. Пс. 103).
Це ім'я вперше зустрічається разом з іменем *Elohim* у Бут. 2:4. В Бут. 1-2 немає двох історій створіння, але є одна історія з двома різними акцентами:
  - а. Бог як Творець всесвіту (фізичного світу; Пс. 104)
  - б. Бог як Творець людства (Пс. 103)У Бут. 2:4-3:24 починається особливе одкровення про привілейоване положення та ціль людства, а також про проблему гріха та непокори, пов'язаних з цим унікальним положенням.
2. У Бут. 4:26 написано, що люди «зачали були призивати Ймення Господне» (тобто ім'я ЯХВЕ). Однак Вих. 6:3 вказує на те, що ранній народ завіту (патріархи та їхні сім'ї) знав Бога тільки як *El Shaddai*. Ім'я ЯХВЕ пояснюється лише один раз, в Вих. 3:13-16, особ. в. 14. Хоча в творах Мойсея імена часто тлумачаться не за етимологією, а через поширену в народі гру слів (пор. Бут. 17:5; 27:36; 29:13-35). Існує декілька теорій щодо значення цього імені (наводимо їх за IDB, Том 2, стор. 409-411).
  - а. з арабського кореня, «проявляти палку любов»
  - б. з арабського кореня, «дути» (ЯХВЕ як Бог зливи)
  - в. з угаритського (ханаанського) кореня «говорити»

- г. згідно з одним фінікійським написом, спонукальний дієприкметник зі значенням «Той, Хто забезпечує» або «Той, Хто встановлює»
- д. з єврейської породи *Qal* – «Той, Хто є», «Присутній» (у МАЙБУТНЬОМУ ЧАСІ, «Той, Хто буде»)
- е. з єврейської породи *Hiphil* – «Той, Хто забезпечує буття»
- ж. з єврейського кореня «жити» (напр., Бут. 3:21), що означає «вічно живий, єдиносущий»
- з. з контексту Вих. 3:13-16 – гра слів, де ЧАС ІМПЕРФЕКТА вживається в ЧАСІ ПЕРФЕКТА: «Я й надалі буду тим, ким Я був колись» або «Я й надалі буду тим, ким Я був завжди» (пор. Дж. Вош Воттс, «Огляд синтаксису в Старому Заповіті» [J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*], стор. 67). Повне ім'я ЯХВЕ часто виражено в скороченій формі, хоча, можливо, це була початкова форма імені.
  - (1) *Yah* ([«Я»], напр. Алілу-я, BDB 219, пор. Вих. 15:2; 17:16; Пс. 89:8; 104:35)
  - (2) *Yahu* ([«Ягу»] наприкінці імен, напр. Ісая по-єврейськи «Йеша-ягу»)
  - (3) *Yo* або *Jo* ([«Йо» або «Єго»] на початку імен, напр. Йоїл, Єгошуа)
- 3. В іудаїзмі пізнішого періоду це завітне ім'я (тетраграмматон) стало таким святим, що іудеї боялися вимовляти його, щоб не порушувати заповідь Вих. 20:7; Повт. Зак. 5:11; 6:13. Тому вони замінили це єврейське слово на «володар», «господар», «пан» – *adon* або *adonai* (мій пан). Читаючи старозавітні тексти, вони вимовляли ЯХВЕ як «Господь». Тому і в перекладах ім'я ЯХВЕ традиційно перекладалося як ГОСПОДЬ.
- 4. Подібно до імені *El*, ім'я ЯХВЕ часто вживалося разом з іншими словами, щоб підкреслити певні риси характеру Бога Ізраїлевого. Ось деякі з таких комбінацій.
  - а. *YHWH – Yireh* («ЯХВЕ-Іре»; Господь забезпечить, BDB 217 та 906), Бут. 22:14
  - б. *YHWH – Rophekha* («ЯХВЕ-Рофеха»; Господь – твій цілитель, BDB 217 та 950, дієприкметник породи *QAL*), Вих. 15:26
  - в. *YHWH – Nissi* («ЯХВЕ-Ніссі»; Господь – моє знамено, BDB 217 та 651), Вих. 17:15
  - г. *YHWH – Meqaddishkem* («ЯХВЕ-Мекаддішкем»; Господь – Той, Хто освячує вас, BDB 217 та 872, дієприкметник породи *PIEL*), Вих. 31:13
  - д. *YHWH – Shalom* («ЯХВЕ-Шалом»; Господь – мир, BDB 217 та 1022), Суд. 6:24
  - е. *YHWH – Sabbaoth* («ЯХВЕ-Цеваот»; Господь сил/військ, BDB 217 та 878), 1Сам. 1:3,11; 4:4; 15:2; часто в Пророків
  - ж. *YHWH – Ro'I* («ЯХВЕ-Рої»; Господь – мій пастир, BDB 217 та 944, дієприкметник породи *QAL*), Пс. 23:1
  - з. *YHWH – Sidqenu* («ЯХВЕ-Цидкену»; Господь – наша праведність, BDB 217 та 841), Єр. 23:6
  - и. *YHWH – Shammah* («ЯХВЕ-Шамма»; Господь є там, BDB 217 та 1027), Єз. 48:35

▣ **"сядь праворуч Мене"** Займенник «Мене» тут відноситься до ЯХВЕ. Ця антропоморфічна фраза (про Бога розповідається людськими словами) вказує на положення сили, влади та першості Месії. Тут показано, як Цар Всесвіту поділяє Свій трон із іншим (із Своїм Месією, пор. Мр. 14:62).

▣ **"доки не покладу Я Твоїх ворогів підніжком ногам Твоїм"** Це продовження цитати з Пс. 110:1. Тут стверджується перемога ЯХВЕ заради Свого Месії (пор. Пс. 2). Ця істина розкривається далі в 1Кор. 15:24-27, а в 1Кор. 15:28 вона остаточно здійснюється в вічному царстві Отця!

В Євангелії від Марка (та в Мт. 22:44) цитата з Пс. 110:1 відрізняється як від масоретського тексту, так і від Септуагінти (так само цитата з Повт. Зак. 6:4-5 відрізняється в Мр. 12:29-30). У масоретському тексті та в Септуагінті написано: «доки Я не зроблю Твоїх ворогів підніжком Твоїх ніг» (Лк. 20:43; Дії 2:34-35). Переписчики (рукописи κ , A, L та переклади Вульгата і Пешітта) змінили цитату в Євангелії від Марка відповідно до старозавітної.

12:37 Це було суттю питання. Воно вказує на те, що (1) релігійні лідери не розуміли (були духовно сліпими) Писання, навіть про Месію; або на те, що (2) Христос, хоч і був сином Давида, був духовно вищим від нього і навіть мав божественне походження. Як вони намагалися були перехитрити Ісуса своїми питаннями, так тепер Ісус задав їм питання, на яке вони не могли нічого відповісти.

Я вважаю, що №2 з богословської точки зору є правильним варіантом. ЯХВЕ в Старому Заповіті обрав месіанський рід незалежно від людських зусиль або культурних традицій (всі патріархи мали неплодних дружин і старші сини ніколи не ставали продовжувачами обраного роду)! Це дещо завуальоване, але сильне підтвердження того, що Месія буде більшим від Давида («господом» або «паном» Давида), а для цього потрібний божественний чин і навіть божественна особа.

▣ **"І багато людей залюбки Його слухали"** Розповідь про натопт людей є характерною рисою Євангелія від Марка. Люди землі, над якими часто насміхалася релігійна еліта і яких вона зневажала (пор. Мр. 12:38-40), з радістю спостерігали, як Ісус обернувся проти горделивих релігійних лідерів, застосовуючи їхні власні методи.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 12:38-40

³⁸Він же казав у науці Своїй: Стережіться тих книжників, що люблять у довгих одежах проходжуватись, і привіти на ринках, ³⁹і перші лавки в синагогах, і перші місця на прийняттях, ⁴⁰що вдовині хати поїдають, і моляться довго напоказ, вони тяжче осудження приймуть!

12:38 "тих книжників, що люблять" Неясно, скільки часу минуло від Мр. 12:25-27 до Мр. 12:38-40. Очевидно, Ісус звертався до тієї самої категорії лідерів (до книжників), але неясно, чи звертається Він у віршах 35-37 до цих книжників, чи до інших книжників, що виставляли напоказ свою побожність. Безумовно, слова Ісуса також стосувалися й саддукеїв та фарисеїв, які виставляють свою релігійність напоказ, щоб їх поважали люди.

▣ **"що люблять у довгих одежах проходжуватись"** Мова йде про білий лляний *tallith* («талліт») з великими блакитними кутасами, у який вдягалися книжники. Талмуд учив вставати перед рабином. Цим людям подобалося особливе ставлення (молитовні покривала, поважні привітання, найкращі місця на Богослужіннях, почесні місця на обідах). У них було все, крім Христа!

12:40 "що вдовині хати поїдають" Ця метафора може означати (1) тяжкий обов'язок милостині, що її ці начальники вимагали від усіх людей; або (2) те, як вони переконували вдів віддавати храму свій спадок (масток, завдяки якому вони жили). Отже це стосується маніпуляцій релігійних лідерів для збору коштів.

▣ **"моляться довго напоказ"** Вони молилися для того, щоб їх бачили люди, а не для того, щоб їх почув Бог. Їхня релігія була показною (пор. Іс. 29:13; Мт. 7:21-23; Кол. 2:16-23), і найбільшого Божого дару вони не впізнали!

▣ **"вони тяжче осудження приймуть"** Їхня релігійна віра була показною; то не була глибока внутрішня віра, що проявляється в любові та служінні (пор. Мр. 12:28-34). Ця фраза може відображати (1) міри покарання (пор. Мт. 10:15; 11:22,24; 18:6; 25:21,23; Лк. 12:47-48; 20:47; Як. 3:1) або (2) східні метафоричні перебільшення (гіперболи).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «МІРИ НАГОРОДИ ТА ПОКАРАННЯ» (SPECIAL TOPIC: DEGREES OF REWARDS AND PUNISHMENT)

А. Правильна або неправильна відповідь Богу залежить від рівня знання людини. Чим менше в людини знання, тим менше відповідальності вона несе. І навпаки, чим більше в нас знання, тим більше відповідальності (пор. Лк. 12:45).

Б. Пізнання Бога здійснюється в основному двома шляхами:

1. через створіння (пор. Пс. 19; Рим. 1-2)
2. через Писання (пор. Пс. 19; 119; Ісус як одкровення Нового Заповіту)

В. Свідчення Старого Заповіту

1. нагороди
  - а. Бут. 15:1 (завичай асоціюється з земною нагородою, землею та синами)
  - б. Лев. 26:1-13; Повт. Зак. 28:1-14,58-68 (послух завіту приносить благословення)
  - в. Дан. 12:3
2. кари – Лев. 26:14-39; Повт. Зак. 27:15-26; 28:15-37 (непослух завіту приносить прокляття)
3. Старозавітна модель нагороди за праведність і вірність завіту дещо змінилася через гріх людини. Цю зміну можна побачити в книзі Йова та в Пс. 73 («дві дороги»; пор. Повт. Зак. 30:15,19; Пс. 1). У Новому Заповіті фокус зміщається з учинків на думки (пор. Нагірна проповідь, Мт. 5-7).

Г. Свідчення Нового Заповіту

1. нагороди (після спасіння)
  - а. Мр. 9:41
  - б. Мт. 5:12,46; 6:1-4,5-6,6-18; 10:41-42; 16:27; 25:14-23
  - в. Лк. 6:23,35; 19:11-19,25-26
2. кари
  - а. Мр. 12:38-40
  - б. Лк. 10:12; 12:47-48; 19:20-24; 20:47
  - в. Мт. 5:22,29,30; 7:19; 10:15,28; 11:22-24; 13:49-50; 18:6; 25:14-30
  - г. Як. 3:1

Д. Для мене єдиною логічною аналогією є опера. Я не ходжу до опери, і тому я взагалі не розуміюся на операх. Коли я дізнавався більше про складність сюжету, музики і танцю, тоді опера доставляла мені більше насолоди. Я вірю, що небеса наповнять наші чаші, але розмір чаші кожного з нас залежатиме від земного служіння людини.

Тому нагороди і кари будуть результатом знань та реакції на них (пор. Мт. 16:7; Лк. 12:48; 1Кор. 3:8,14; 9:17,18; Гал. 6:7; 2Тим. 4:14). Є такий духовний принцип – ми пожинаємо те, що сіємо! Дехто більше сіє і більше пожне (пор. Мт. 13:8,23).

Е. «Вінець праведності» даний нам завдяки завершеній роботі Ісуса Христа (пор. 2Тим. 4:8), але слід зазначити, що «вінець життя» пов'язаний із стійкістю у випробуванні (пор. Як. 1:12; Об. 2:10; 3:10-11). «Вінець слави» для християнських керівників пов'язаний з їхнім способом життя (пор. 1Петр. 5:1-4). Павло знає, що має нетлінний вінок, але він повинен стримуватися від усього (пор. 1Кор. 9:24-27).

Таємниця християнського життя полягає в тому, що Євангеліє дарується віруючій людині цілком завдяки завершеній роботі Христа, але ми повинні відповісти Богу і прийняти від Нього цей дар у Христі, і ми також повинні відповісти Богу і приймати від Нього силу для християнського життя. Християнське життя є таким само надприродним, як і спасіння, але

нам треба прийняти його і триматися його. Цей парадокс дару і життя повного зречення від всього є таємницею винагороди, сіяння і пожинання.
Ми не спасаємося добрими ділами; але ми спасаємося на добрі діла (пор. Еф. 2:8-10). Наші добрі діла свідчать про те, що ми дійсно пізнали Його (пор. Мт. 7). Людські заслуги в спасінні ведуть до загибелі, але благочестиве життя винагороджується.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 12:41-44

⁴¹І сів Він навпроти скарбниці, і дививсь, як народ мідяки до скарбниці вкидає. І багато заможних укидали багато. ⁴²І підійшла одна вбога вдовиця, і поклала дві лепті, цебто гріш. ⁴³І покликав Він учнів Своїх та й промовив до них: Поправді кажу вам, що ця вбога вдовиця поклала найбільше за всіх, хто клав у скарбницю. ⁴⁴Бо всі клали від лишка свого, а вона поклала з убогства свого все, що мала, свій прожиток увесь...

12:41 "скарбниці" У Мішні (та в книзі Альфреда Едершейма «Храм» [Alfred Edersheim, *Temple*], стор. 48-49) сказано, що в Дворі жінок було тринадцять скринь у формі сурем, кожна для особливої благодійної цілі. Окрім Мішні немає жодних фізичних чи літературних доказів існування цих скринь.

12:42 "дві лепті" Одна лепта («тонка») дорівнювала $\frac{1}{24}$ або $\frac{1}{96}$ динарія. Це була найменш цінна мідяна монета в іудеїв

▣ **"цебто гріш"** Це латинське слово *quadrans* було еквівалентом *lepton* – найменшою римською мідяною монетою ($\frac{1}{4}$ *assarion*, який в свою чергу був $\frac{1}{16}$ динарія). Євангеліє від Марка напевне було написано для римлян.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «МОНЕТИ, ЩО ВИКОРИСТОВУВАЛИСЯ В ПАЛЕСТИНІ ЗА ЧАСІВ ІСУСА» (SPECIAL TOPIC: COINS IN USE IN PALESTINE IN JESUS' DAY)

I. Мідяні монети

- A. *cherma* – низької вартості (пор. Ів. 2:15)
- B. *chalchos* – низької вартості (пор. Мт. 10:9; Мр. 12:41)
- C. *assarion* – римська мідяна монета, варті приблизно $\frac{1}{16}$ від *dēnarius* (пор. Мт. 10:29)
- D. *kodrantes* – римська мідяна монета, варті $\frac{1}{64}$ від *denarius* (пор. Мт. 5:26)
- E. *lepton* – іудейська мідяна монета, варті приблизно $\frac{1}{128}$ від *dēnarius* (пор. Мр. 12:42; Лк. 21:2)
- F. *quadrans/farthing* – римська мідяна монета низької вартості

II. Срібні монети

- A. *arguros* («срібна монета») – значно вищої вартості, ніж мідяні або бронзові монети (пор. Мт. 10:9; 26:15)
- B. *dēnarius* – римська срібна монета вартістю одноденної плати за роботу (пор. Мт. 18:28; Мр. 6:37)
- C. *drachmē* – грецька срібна монета, за вартістю еквівалентна *dēnarius* (пор. Лк. 15:9)
- D. *di-drachmon* – дві драхми, рівні юдейському $\frac{1}{2}$ *shekel* (пор. Мт. 17:24)
- E. *statēr* – срібна монета вартістю приблизно чотири *dēnarii* (пор. Мт. 17:27)

III. Золоті монети – *chrysos* («золоті монети») – монети найвищої вартості (пор. Мт. 10:9)

IV. Основні терміни ваги металів

- A. *mina* – латинське *mina*, вага металевого еквіваленту 100 *dēnarii* (пор. Лк. 19:13)

- Б. *talanton* – грецька одиниця ваги (пор. Мт. 18:24; 25:15,16,20,24,25,28)
1. срібло вартістю 6000 *dēnarii*
  2. золото вартістю 180000 *dēnarii*
- В. *sheqel* – іудейська старозавітна одиниця ваги срібла (прибл. 11 гр., пор. Бут. 23:15; 37:28; Вих. 21:32)
1. *pīm* – 2/3 *shekel*
  2. *beka* – 1/2 *shekel*
  3. *gerah* – 1/20 *shekel*
- Більш великі одиниці
1. *maneh* – 50 *shekel*
  2. *kikkar* – 3000 *shekel*

12:43 "Поправді" Дослівно: «Амінь». Див. Спеціальну тему до Мр. 3:28.

12:44 Велика віра цієї жінки протиставляється релігійній гордості та поверховості книжників. Вони відбирають у вдів майно, а ця вдова віддає Богу все, що має, і тому цілком покладається на Боже забезпечення в своїх потребах. Коли людина дає Богові, Бог дивиться на її серце, а не на величину її дару (пор. 2Кор. 8-9). Зверніть увагу також на те, що вона віддала все, що мала. Дари, які людина дає Богові, показують її серце так само, як і її діла і слова! Див. Мр. 10:23, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «БАГАТСТВО».

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Вкажіть, що означала кожна з перелічених речей в цій притчі (12:1-12)
  - а. Хазяїн виноградника _____
  - б. Виноградник _____
  - в. Виноградарі _____
  - г. Раби _____
  - д. Син _____
2. Чому часткова цитата з Пс. 118 є тут такою доцільною (Мр. 12:10)?
3. В чому полягає важливість цієї притчі (Мр. 12:1-12) для іудейського народу (пор. Мт. 21:43-44)? Також вивчіть Рим. 9-11 для того, щоб мати необхідний баланс.
4. Підсумуйте головні істини висловів Ісуса щодо
  - а. державної влади (Мр. 12:13-17)
  - б. воскресіння (Мр. 12:18-27)
  - в. закону (Мр. 12:28-34)
  - г. титулу «Син Давидів» (Мр. 12:35-40)
  - д. дарів та посвяти (Мр. 12:41-44)
5. Чи є різні міри кари (пор. Мр. 12:40)?

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 13

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Зруйнування Храму передвіщене	Ісус передвіщає зруйнування Храму	Зруйнування Єрусалима передвіщене	Ісус говорить про зруйнування храму	Історичний дискурс: Вступ
13:1-2	13:1-2	13:1-2	13:1-2	13:1-2
Початок горя	Ознаки часів та кінець цього віку	Про кінець цього віку	Біди і переслідування	
13:3-13	13:3-13	13:3-13	13:3-8	13:3-4
				Початок нещастя
				3:5-8
			13:9-13	13:9-10
				13:11-13
Велике горе	Велике горе		Страшний жаж	Велике горе Єрусалима
13:14-23	13:14-23	13:14-23	13:14-20	13:14-20
			13:21-23	13:21-23
Пришестя Людського Сина	Пришестя Людського Сина		Пришестя Людського Сина	Пришестя Людського Сина
13:24-27	13:24-27	13:24-27	13:24-27	13:24-27
Урок фігового дерева	Притча про фігове дерево		Урок фігового дерева	Час пришестя
13:28-31	13:28-31	13:28-31	13:28-31	13:28-31
Невідомі день та година	Ніхто не знає того дня чи тієї години		Ніхто не знає того дня чи тієї години	
13:32-37	13:32-37	13:32-37	13:32-37	13:32
				Пильнуйте
				13:33-37

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД

- А. Новозавітні есхатологічні тексти віддзеркалюють старозавітні пророцтва, що розглядають події кінцевих часів через призму сучасних подій. Ісус наслідує цю модель. Старозавітні пророки Михей та Єремія передвіщали зруйнування Єрусалима і храму в знак Божого суду над невірним Ізраїлем. Бог покличе язичників, які здійснять суд над Його народом та заберуть у нього землю. У Новому Заповіті Божий народ все ще знаходився в невірстві, не приймав Його Месію, і тому мав бути розпорошеним, а їхнє місто та храм – зруйнованими (Титом в 70 р. н.е.). Їхній обіцяний край мав дістатися іншим (пор. Мр. 12:1-12, особ. Мр. 13:9, – тут мабуть ідеться про язичницьких віруючих. Місія до язичників описується в Мр. 13:9-13).
- Б. Глави Мт. 24, Мр. 13 та Лк. 21 дуже важко тлумачити тому, що в них одночасно розглядається декілька питань.
1. коли буде зруйнований храм?
  2. що буде ознакою другого пришествя Месії?
  3. коли закінчиться цей вік?
- В. Новозавітні есхатологічні тексти, як правило, написані у змішаному апокаліптично-пророцькому жанрі, що в ньому навмисно використовується двозначна і надзвичайно символічна мова.
- Г. Деякі тексти Нового Заповіту (пор. Мт. 24, Мр. 13, Лк. 17 та 21, 1 і 2 Солунян та Об'явлення) розповідають про друге пришествя. В цих текстах акцент ставиться на тому, що
1. точний час цієї події невідомий, однак сама подія є певною
  2. останнє покоління загалом знатиме про час тих подій, однак конкретно не знатиме ніхто
  3. ця подія відбудеться несподіванно і неочікувано
  4. віруючі кожного покоління повинні перебувати в молитві, бути готовими та вірно виконувати доручені їм діла
- Д. У фокусі цієї глави знаходяться практичні поради (19 дієслів в наказовому способі), а не точний час чи хронологічна послідовність подій другого пришествя.
- Е. Дві ключові фрази: (1) «стережіться» (Мр. 13:5,9,23,33) та (2) «ще не» (Мр. 13:7,10). Два накази, на яких ставиться акцент, – «будьте готові» та «терпеливо чекайте» балансуються іншим парадоксом – царством, яке «вже настало», але «ще не настало».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СТАРОЗАВІТНІ ПРОВІЩЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ТА НОВОЗАВІТНІ ПРОВІЩЕННЯ» (SPECIAL TOPIC: OLD TESTAMENT PREDICTIONS OF THE FUTURE VS. NEW TESTAMENT PREDICTIONS)

(«КРИТИЧНА ВСТУПНА СТАТТЯ» ДО КНИГИ ОБ'ЯВЛЕННЯ)

За багато років вивчення есхатології я дізнався про те, що більшість християн не мають уявлення про систематизовану хронологію подій кінцевих часів і навіть не цікавляться цим. Деякі християни з богословських, психологічних або конфесійних причин приділяють занадто багато уваги цій стороні християнства. Такі християни неначебто одержимі тим, як все буде в кінці, і вони не помічають характерної для Євангелія невідкладності! Віруючі не можуть ніяк вплинути на Божий есхатологічний план (щодо кінцевих часів), але вони можуть взяти участь в ділі проповіді Євангелія (пор. Мт. 28:19-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8). Більшість віруючих стверджують друге пришестя Христа та кульмінацію Божих обітниць в кінцеві часи. Проблеми тлумачення, пов'язані з розумінням цієї короткочасної кульмінації, походять із кількох біблійних парадоксів (див. Спеціальну тему: «Парадокс в Писанні»).

1. протиріччя між старозавітними пророцькими моделями та новозавітними апостольськими моделями
2. протиріччя між біблійним єдинобожжям (один Бог для всіх) та обранням Ізраїлю (особливий народ)
3. протиріччя між умовним аспектом біблійних завітів і обітниць («якщо... то...») та безумовної вірності Бога у відкупленні грішного людства
4. протиріччя між близькосхідними літературними жанрами та сучасними західними літературними моделями
5. протиріччя Божого Царства, що настало вже зараз, але ще настане в майбутньому.
6. протиріччя між вірою в близьке пришестя Христа та вірою в те, що спершу повинні відбутися певні події.

Окремо розгляньмо кожне з цих протиріч.

ПЕРШЕ ПРОТИРІЧЧЯ (расові, національні та географічні категорії Старого Заповіту і всі віруючі в усьому світі)

Старозавітні пророки звіщали відновлення юдейського царства в Палестині з центром в Єрусалимі, де всі народи землі зберуться разом, щоб прославляти Царя з роду Давида і служити Йому, проте ані Ісус, ані новозавітні Апостоли ніколи не ставлять цю тему в центр уваги. Хіба Старий Заповіт не є богонатхненним (пор. Мт. 5:17-19)? Чи пропустили автори Нового Заповіту важливі події кінцевих часів?

Є декілька важливих джерел інформації стосовно кінця світу:

1. пророки Старого Заповіту (Ісаїя, Михай, Малахія)
2. апокаліптичні тексти Старого Заповіту (пор. Єз. 37-39; Дан. 7-12; Захарія)
3. неканонічні юдейські апокаліптичні тексти міжзавітного періоду (такі як книга Еноха, на яку є посилання в Посланні Юди)
4. Сам Ісус (пор. Мт. 24; Мр. 13; Лк. 21)
5. твори Павла (пор. 1Кор. 15; 2Кор. 5; 1Сол. 4-5; 2Сол. 2)
6. твори Івана (1 Івана та Об'явлення).

Чи всі ці тексти ясно навчають про кінцеві часи (події, хронологію, дійових осіб)? Якщо ні, то чому? Хіба всі вони не богонатхненні (окрім іудейських текстів міжзавітного періоду)?

Дух відкривав старозавітним авторам істини в зрозумілих для них термінах та категоріях. Однак через поступове одкровення Дух розширив ці старозавітні есхатологічні концепти до всесвітнього рівня («таємниця Христа», пор. Еф. 2:11-3:13). Ось деякі доречні приклади:

1. Місто Єрусалим у Старому Заповіті слугувало метафорою Божого народу (Сіон), але в Новому Заповіті воно сприймається як термін, що виражає всіх прийнятих Богом розкаяних віруючих («новий Єрусалим» в Об'явленні 21-22). Богословське розширення буквального, фізичного міста в значенні нового Божого народу (віруючих іудеїв і язичників) було передвіщено ще в Божій обітниці Бут. 3:15 одразу після гріхопадіння, коли ще не було ані іудеїв, ані юдейської столиці. Навіть покликання Авраама (пор. Бут. 12:1-3) стосувалося

- язичників (пор. Бут. 12:3; Вих. 19:5). Див. Спеціальна тема: «Вічний план відкуплення ЯХВЕ»)
2. У Старому Заповіті ворогами Божого народу були оточуючі народи стародавнього Близького Сходу, але в Новому Заповіті поняття ворогів було розширене й охоплює всіх невірних людей, які противляться Богу і спонукаються сатаною. Битва перейшла з географічної, регіональної війни на рівень всесвітнього, космічного протистояння (пор. Послання до колосян).
  3. Обіцянка землі (країни), така важлива в Старому Заповіті (Божі обітниці патріархам у книзі Буття; пор. Бут. 12:7; 13:15; 15:7,15,16; 7:8), тепер стала обіцянкою всього світу (всієї землі). Новий Єрусалим сходить на новостворену землю, а не лише на Близький Схід (пор. Об'явлення 21-22).
  4. Серед інших прикладів розширення старозавітних концептів можна згадати такі:
    - а. тепер насіння Авраама – то духовно обрізані особи (пор. Рим. 2:28-29)
    - б. тепер народ завіту включає в себе й язичників (пор. Ос. 1:10; 2:23, що цитується в Рим. 9:24-26; також Лев. 26:12; Вих. 29:45, що цитується в 2Кор. 6:16-18; та Вих. 19:5; Повт. Зак. 14:2, що цитується в Тит. 2:14)
    - в. тепер храм – то Ісус (пор. Мт. 26:61; 27:40; Ів. 2:19-21), а через Нього – помісна церква (пор. 1Кор. 3:16) або окрема віруюча людина (пор. 1Кор. 6:19)
    - г. навіть Ізраїль та фрази, що описують його в Старому Заповіті, тепер означають весь Божий народ («Ізраїль», пор. Рим. 9:6; Гал. 6:16; «царське священство», пор. 1Петр. 2:5, 9-10; Об. 1:6)

Пророцька модель здійснилася, розширилася й стала охоплювати більше, ніж спочатку. Ісус та апостольські автори представляють кінцеві часи не так, як пророки Старого Заповіту (пор. Мартін Вінгаарден, «Майбутнє Царства в пророцтвах та їхньому здійсненні» [Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment*]). Сучасні тлумачі, що силкуються сприймати цю старозавітню модель буквально або нормативно, перекручують книгу Об'явлення, неначе то іудейська книга, і надають окремим неоднозначним висловам Ісуса та Павла явно неправильне значення, яке відповідає їхнім власним уявленням! Автори Нового Заповіту не заперечують слів пророків Старого Заповіту, але розкривають їхній кінцевий універсальний сенс. В есхатології Ісуса або Павла немає організованої, логічної системи. Вони головним чином переслідують ціль відкуплення або пасторського піклування. Однак навіть в самому Новому Заповіті є протиріччя. Немає чіткої систематизації есхатологічних подій. У книзі Об'явлення, як не дивно, кінцеві часи описуються переважно через посилання на Старий Заповіт, а не через вчення Ісуса (пор. Мт. 24; Мр. 13)! Ця книга написана в літературному жанрі, який розпочали Єзекиїль, Даниїл та Захарія, а потім розвинули автори міжзавітного періоду (іудейська апокаліптична література). Можливо, таким чином Іван поєднав старий та новий завіти. Цей твір показує стару як світ людську непокору та Божу рішучість у відкупленні людства! Однак слід зазначити, що хоча в книзі Об'явлення використовуються фрази, персонажі та події із Старого Заповіту, вони тлумачаться через призму Рима I століття (пор. Об'явлення 17).

ДРУГЕ ПРОТИРІЧЧЯ (єдинобожжя і обраний народ)

В центрі уваги Біблії знаходиться єдиний Бог-Творець, Який є духовною особою (пор. Вих. 8:10; Іс. 44:24; 45:5-7,14,18,21-22; 46:9; Єр. 10:6-7). У добу написання Старого Заповіту його винятковість полягала в його єдинобожжі (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»). Всі оточуючі народи були багатобожцями. Єдність Бога є серцем старозавітного одкровення (пор. Повт. Зак. 6:4). Створіння – то сцена, на якій має відбуватися спілкування між Богом і людьми, створеними за Його образом та подобою (пор. Бут. 1:26-27). Однак людство впало в непослух, згрішило проти Божої любові, Божого

керівництва та Божого задуму (пор. Бут. 3). Божа любов та Божий задум були настільки сильними та певними, що Бог обіцяв відкупити грішне людство (пор. Бут. 3:15)!

Це протиріччя виникає тоді, коли Бог обирає одну людину, одну сім'ю та один народ для того, щоб через них спасти всіх інших людей. Боже обрання Авраама (пор. Бут. 12; 15; 17; 18) та юдеїв як царське священство (пор. Вих. 19:4-6) призвело до гордості замість служіння і до почуття винятковості замість прийняття всіх інших. Боже покликання Авраама містило в собі задум благословення всього людства (пор. Бут. 12:3). Слід пам'ятати і наголошувати на тому, що старозавітне обрання було обранням на служіння, а не на спасіння. Весь Ізраїль ніколи не був у правильних стосунках із Богом, і його вічне спасіння ніколи не залежало від походження (пор. Ів. 8:31-59; Мт. 3:9), але завжди залежало від особистої віри та послуху (пор. Бут. 15:6, що цитується в Рим. 4:3,9,22; Гал. 3:6). Ізраїль знехтував своєю місією (тепер церква є царським священством; пор. Об. 1:6; 1Петр. 2:5,9), перетворив доручення на привілей, служіння на особливе положення! Бог обрав одного, щоб обрати всіх!

ТРЕТЄ ПРОТИРІЧЧЯ (умовні завіти і безумовні завіти)

Є богословське протиріччя або парадокс між умовними та безумовними завітами. Правда, що Божий задум/план відкуплення є безумовним (пор. Бут. 15:12-21). Однак обов'язок людини відгукнутися на Божий заклик є умовним!

Вираз «якщо... то...» зустрічається як у Старому Заповіту, так і в Новому Заповіті. Бог вірний, але людство невірне. Це протиріччя стало причиною великого непорозуміння. Тлумачі зазвичай зосереджують увагу лише на одному «розі дилеми»: або на Божій вірності, або на людських зусиллях; або на суверенності Бога, або на вільній волі людини. Обидві істини є біблійними та необхідними. Див. Спеціальну тему: «Обрання / передвизначення і потреба в теологічному балансі»

Це пов'язане з есхатологією, зі старозавітними Божими обітницями, даними Ізраїлю. Коли Бог обіцяє, то цим все сказано! Бог пов'язаний своїми обітницями, бо Він них залежить Його репутація (пор. Єз. 36:22-38). Протиріччя безумовних та умовних завітів вирішується в Христі (пор. Іс. 53), а не в Ізраїлі! Остаточна вірність Бога проявляється в відкупленні всіх, хто кається й вірить, незалежно від того, хто був батьком чи матір'ю людини! Ключем до всіх Божих завітів та обітниць є Христос, а не Ізраїль. Якщо в Біблії є щось тимчасове з богословської точки зору, то це не Церква, але Ізраїль (пор. Дії 7 та Гал. 3).

Місія всесвітньої проповіді Євангелія перейшла до Церкви (пор. Мт. 28:19-20; Лк. 24:47; Дії 1:8). Це все ще умовний завіт! І це зовсім не означає, що Бог відкинув юдеїв (пор. Рим. 9-11). Цілком можливо, що в кінцеві часи віруючий Ізраїль відіграватиме особливу роль (пор. Зах. 12:10).

ЧЕТВЕРТЕ ПРОТИРІЧЧЯ (близькосхідні літературні моделі й західні моделі).

Жанр є суттєво важливим елементом для правильного тлумачення Біблії (див. Фі та Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Fee and Stuart, *How To Read The Bible For All Its Worth*]). Церква розвивалася в західному (грецькому) культурному середовищі. Східна література набагато більш образна, метафорична й символічна, ніж сучасна західна література (див. Спеціальну тему: «Східна література [біблійні парадокси]). В ній істина проголошується не короткими формулами, але через опис людей, зустрічей та подій. Християни провинилися в тім, що тлумачили біблійне пророцтво (як Старого, так і Нового Заповітів) згідно зі своїми історичними та літературними моделями. Кожне покоління всіх народів тлумачило Об'явлення згідно з власною культурою, історією та освіченістю. І всі до єдиного були неправі! Думати, що сучасна західна культура є фокусом біблійного пророцтва, – то гордість!

Жанр, в якому писав первісний богонатхненний автор, є його «літературним контрактом» із читачем (Брюс Корлі [Bruce Corley]). Книга Об'явлення написана не в жанрі історичної розповіді. Вона поєднує в собі листи (гл. 1-3), пророцтва та – більшою частиною – апокаліптичну

літературу. Неправильно тлумачити Біблію так, щоб вона означала більше, ніж задумав первісний автор, або менше, ніж він задумав! В такий книзі, як Об'явлення, гордість та догматизм тлумачів є навіть більш недоречними.

Церква так і не дійшла згоди щодо правильного тлумачення цієї книги. Моя мета – почути й зрозуміти всю Біблію, а не лише її окремі вибрані частини. Біблія, згідно зі східним мисленням, передає істину через конфліктуючі пари. Наша західна тенденція до прямого формулювання істин не є неправильною, але вона є незбалансованою! Я вважаю, що для того, щоб хоча б почати виходити з глухого кута в тлумаченні цієї книги, нам слід звернути увагу на те, як мінялася її ціль для різних поколінь віруючих. Для більшості тлумачів є очевидним, що книгу Об'явлення слід тлумачити в світлі часів її написання та її жанру. Історичний підхід до Об'явлення вимагає визначити, як цю книгу розуміли або могли розуміти перші її читачі. Сучасні тлумачі не можуть зрозуміти точного значення багатьох символів цієї книги. Першою ціллю Об'явлення було підбадьорення віруючих в часи переслідувань. Ця книга показувала, що Бог керує історією (як і пророки Старого Заповіту); вона стверджувала, що історія рухається до свого задуманого Богом кінця: до осуду або благословення (як і пророки Старого Заповіту). Вона стверджувала Божу любов, Його присутність, силу та всемогутність мовою іудейської апокаліптичної літератури I століття!

Об'явлення виконує ту саму богословську функцію для кожного покоління віруючих. В цій книзі описується космічна боротьба добра і зла. Деталі з I століття, можливо, нам незрозумілі, але могутні й утішні істини – ясні. Доки сучасні західні тлумачі силкуватимуться підвести деталі книги Об'явлення до своєї сучасної історії, стара традиція неправильних тлумачень буде продовжуватися!

Цілком можливо, що деталі цієї книги знову стануть буквально зрозумілими (як колись прояснилися деталі старозавітних пророцтв стосовно народження, життя і смерті Христа) для останнього покоління віруючих, що зазнає утиску противних Богу лідера (пор. 2Сол. 2) та культури. Ніхто не може знати ці буквальні здійснення книги Об'явлення до часу історично очевидного здійснення слів Ісуса (пор. Мт. 24; Мр. 13; Лк. 21) та Павла (пор. 1Кор. 15; 1Сол. 4-5; 2Сол. 2). Тут є недоречними будь-які здогадки, припущення та догматизм. Апокаліптична література допускає таку «гнучкість». Дяка Богові за образи та символи, що перевищують історичну розповідь! Бог керує всім! Він царює! Він прийде!

Більшість сучасних коментарів не зважають на жанр цієї книги! Сучасні західні тлумачі часто шукають в ній чітку й логічну богословську систему і поступають несправедливо з двозначним, символічним, драматичним жанром юдейської апокаліптичної літератури. Цю істину добре висловив Ральф П. Мартін у своїй статті «Підходи до новозавітної екзегези» (Ralph P. Martin, "Approaches to New Testament Exegesis") в книзі «Тлумачення Нового Заповіту» під редакцією І. Говарда Маршалла (*New Testament Interpretation*, edited by I. Howard Marshall):

«Якщо ми не визнаємо драматичний характер цього твору і не будемо надавати значення тому, як мова використовується в ньому для вираження релігійної істини, ми, на превеликий жаль, будемо неправильно розуміти Апокаліпсис та марно намагатимемось тлумачити його видіння як прозу, що розповідає про події, які відбуваються в конкретному місці та в конкретному часі. Такі спроби приведуть нас до всіляких проблем у тлумаченні. І ще гірше те, що таке тлумачення призводить до спотворення основного змісту апокаліптичного тексту, і таким чином зводить нанівець велику цінність цієї частини Нового Заповіту як драматичного опису Божого царювання у Христі міфопоетичною мовою і парадоксу Його правління, в якому поєднуються могутність і любов (пор. Об. 5:5,6; Лев і Агнець)» (стор. 235).

В. Рендольф Тате в своїй книзі «Біблійні тлумачення» (W. Randolph Tate, *Biblical Interpretations*) писав:

«Біблійні книги інших жанрів ніколи не читалися з таким завзяттям і з такими депресивними результатами, як апокаліптичні книги, зокрема Даниїл та Об'явлення. Цей жанр переніс жахливу історію неправильного тлумачення через глибоке нерозуміння специфіки його літературних форм, структури та цілі. Оскільки в самому апокаліпсисі говориться, що він відкриває те, що має скоро відбутися, то до цієї книги підходили як до дорожньої карти

майбутнього. Трагічною помилкою в такому підході є припущення, ніби все написане в цій книзі стосується часів життя читача, а не автора. Такий хибний підхід до апокаліптичної літератури, зокрема до книги Об'явлення, призводить до сприйняття тексту як певної «криптограми», за допомогою якої можна тлумачити символи в цьому тексті через призму сучасних подій... По-перше, тлумач повинен усвідомлювати, що в апокаліптичних творах повідомлення передаються через символи. Буквально тлумачити символ, використаний автором метафорично, – значить тлумачити його неправильно. Питання не в тому, чи є події, описані в апокаліптичному творі, історичними. Можливо, що вони є історичними – або відбулися, або відбудуться, – але автор розповідає про них і передає смисл через образи та архетипи» (стор. 137).

Я хотів би навести цитату із «Словника біблійної символіки» під ред. Райкена, Вільгоста та Лонгмана III (*Dictionary of Biblical Imagery*, edited by Ryken, Wilhost and Longman III):

«Сучасні читачі часто не розуміють цього жанру та бувають розчаровані. Неочікувані символи та картини з потойбічного світу сприймаються як химерні та неузгоджені з більшою частиною Писання. Багато читачів сприймають цю книгу в прямому значенні та, силкуючись розібратися в тому, "коли що відбудуватиметься", не розуміють власне наміру апокаліптичного твору» (стор. 35).

П'ЯТЕ ПРОТИРІЧЧЯ (Боже Царство, що настало вже зараз, але ще настане в майбутньому)

Боже Царство настало вже зараз, але ще настане в майбутньому. Цей богословський парадокс найсильніше проявляється в есхатології. Якщо очікувати буквального здійснення всіх старозавітних пророцтв стосовно Ізраїлю, то Боже Царство в основному зводиться до відновлення Ізраїлю в певній географічній місцевості та його богословської винятковості! В такому випадку необхідно, щоб Церква була таємно підхоплена на небо у 5-й главі, після чого всі описані в книзі події повинні стосуватися лише Ізраїлю (але див. Об. 22:16).

Але якщо в фокусі знаходиться Царство Месії, обіцяного в Старому Заповіті, тоді воно з'являється в першому пришесті Христа і на передній план виходять боговтілення, життя, вчення, смерть і воскресіння Христа. Богословський акцент ставиться на теперішньому спасінні. Царство вже настало, Старий Заповіт здійснився через дароване всім спасіння Христа, а не через Його тисячолітнє царювання над деякими людьми!

Правда, що Біблія говорить про обидва пришестя Христа, але на якому з них треба ставити наголос? Мені здається, що більшість старозавітних пророцтв стосуються першого пришестя, заснування месіанського царства (пор. Дан. 2). Це багато в чому аналогічно вічному царюванню Бога (пор. Дан. 7). У Старому Заповіті в фокусі знаходиться вічне царювання Бога, однак воно проявляється в служінні Месії (пор. 1Кор. 15:25-27). Питання не в тому, котре з них є істинним, адже обидва є істинними; питання в тому, на якому з них ставиться акцент. Слід зазначити, що деякі тлумачі приділяють таку велику увагу тисячолітньому царству Месії (див. Контекстуальний погляд на Об. 20), що не помічають біблійного наголосу на вічному царстві Отця. Царювання Христа є попереднім етапом. У Старому Заповіті не були звіщені ясно ані два пришестя Христа, ані тимчасове царювання Месії!

Ключовою темою проповіді та вчення Ісуса була тема Божого Царства. Воно є як зараз (у спасінні та служінні), так і в майбутньому (коли воно прийде в силі та пошириться на всіх). Об'явлення звіщає месіанське тисячолітнє царство (пор. Об. 20) як тимчасове, а не вічне (пор. Об. 21-22). У Старому Заповіті не видно необхідності цього тимчасового царювання, і навіть месіанське царство в 7-й главі Даниїла є вічним, а не тисячолітнім.

ШОСТЕ ПРОТИРІЧЧЯ (близьке пришестя Христа і затримка *Parousia*[Парусії])

Більшість віруючих навчені, що Ісус скоро прийде на землю, раптом і несподівано (пор. Мт. 10:23; 24:27,34,44; Мр. 9:1; 13:30; Об. 1:1,3; 2:16; 3:11; 22:7,10,12,20; див. Спеціальну тему: «Скоре пришествя»). Але до цього часу кожне покоління віруючих помилялося в своїх очікуваннях! Скорє (швидке) повернення Ісуса було надією кожного покоління, згідно з вірною обітницею, але воно стане реальністю лише для одного покоління (причому переслідуваного). Віруючі повинні жити так, неначе Він прийде вже завтра, але планувати й здійснювати Велике доручення (пор. Мт. 28:19-20) в разі, якщо Він затримається.

Деякі тексти в Євангеліях та в Першому і Другому Посланнях до солунян основані на затримці другого пришествия (*Parousia*). Спершу мають відбутися деякі історичні події:

1. євангелізація всього світу (пор. Мт. 24:14; Мр. 13:10)
2. об'явлення «людини гріха» (пор. Мт. 24:15; 2Сол. 2; Об. 13)
3. велике переслідування (пор. Мт. 24:21,24; Об. 13)

Тут є сильна двозначність (пор. Мт. 24:42-51; Мр. 13:32-36)! Живи щодня так, неначе сьогодні твій останній день, але плануй та готуйся до майбутнього служіння!

ПОСЛІДОВНІСТЬ ТА БАЛАНС

Слід зазначити, що різні школи сучасного есхатологічного тлумачення всі мають якусь частину правди. Вони добре пояснюють і тлумачать деякі тексти. Проблема в тому, що вони не мають послідовності та балансу. Вони часто використовують біблійний текст, щоб заповнити свій вже готовий богословський «скелет». Біблія не дає нам логічну, хронологічну й систематичну есхатологію. Це нагадує сімейний фотоальбом. Фотографії справжні, але не завжди розміщені в правильному порядку, в контексті, у логічній послідовності. Деякі фотографії випали з альбому, і наступні покоління роду точно не знають, куди саме їх треба вставити. Ключем до правильного тлумачення книги Об'явлення є задум первісного автора, що відкривається в вибраному ним літературному жанрі. Більшість тлумачів намагаються використовувати в тлумаченні книги Об'явлення свої «екзегетичні знаряддя», якими вони користуються при тлумаченні інших текстів. Вони зосереджують увагу на Старому Заповіті, замість того, щоб дати можливість учням Ісуса та Павла закласти богословський фундамент, а книзі Об'явлення – слугувати ілюстрацією до цих учень.

Мушу зізнатися, що приступаю до цього коментаря до книги Об'явлення з певним страхом та тремтінням, і не стільки через прокляття Об. 22:18-19, скільки через величезні суперечки, які виникають у Божому народі стосовно тлумачення цієї книги. Я люблю Боже одкровення. Воно правдиве, а кожна людина неправдива (пор. Рим. 3:4)! Я би вас просив використовувати цей коментар як спонукання до роздумів, а не як остаточну догму; як «дорожній знак», а не «дорожню карту»; як роздуми «може...», а не як проголошення «Так говорить Господь!» Я добре усвідомлюю мої власні недолугі погляди, упередження та богословські рамки. Я бачу їх і в інших тлумачів. Майже здається, що кожен знаходить в Об'явленні те, чого бажає. Сам жанр твору дозволяє його неправильне використання! Однак цей жанр не випадково потрапив до Біблії. Не випадково й те, що завершальним «словом» є саме книга цього жанру. Через цю книгу Бог навчає Своїх дітей у кожному поколінні. Бог хоче, щоб ми розуміли! Давайте об'єднуватися, а не поділятися на ворожі групи! Давайте стояти на тому, що ясне і головне, а не на тому, що можливе й припустиме. Хай Бог всім нам допоможе!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «АПОКАЛІПТИЧНА ЛІТЕРАТУРА» (з Вступу до книги Об'явлення) (SPECIAL TOPIC: APOCALYPTIC LITERATURE [from Intro. to Revelation])

Книга Об'явлення написана в унікальному юдейському літературному жанрі – апокаліптичному. В важкі часи вона часто допомогала людям, зміцнюючи їх в переконанні, що Бог керує історією людства і несе спасіння Своему народу. Для цього літературного виду характерні

1. сильне відчуття вселенської суверенності Бога (монотеїзм та детермінізм)
2. боротьба між добром і злом, цим віком і прийдешнім віком (дуалізм)
3. використання слів із секретними кодами (зазвичай зі старозавітної літератури або з іудейської апокаліптичної літератури міжзавітного періоду)
4. використання кольорів, чисел, тварин, іноді тварино-людей
5. використання видінь та снів, але зазвичай через посередництво ангелів
6. головний фокус на кінцевих часах (новий вік)
7. використання певної системи символів, а не реальності, для передачі повідомлення про кінцеві часи
8. Деякі приклади цього жанру:
  - а. Старий Заповіт
    - (1) Ісаїя 24-27, 56-66
    - (2) Єзекіїль 37-48
    - (3) Даниїл 7-12
    - (4) Йоїл 2:28-3:21
    - (5) Захарія 1-6, 12-14
  - б. Новий Заповіт
    - (1) Євангеліє від Матвія 24, від Марка 13, від Луки 21, 1 Коринтян 15 (частково)
    - (2) 2 Солунян 2 (в більшості)
    - (3) Об'явлення (глави 4-22)
  - в. неканонічні книги (взято з книги Д.С. Рассела, «Метод та послання іудейської апокаліптичної літератури» [D. S. Russell, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic*], стор. 37-38)
    - (1) 1 Енох, 2 Енох (Тасмниці Еноха)
    - (2) Книга Ювілеїв
    - (3) Оракули Сивілл III, IV, V
    - (4) Завіт Дванадцяти патріархів
    - (5) Псалми Соломона
    - (6) Вознесіння Мойсея
    - (7) Мучеництво Ісаї
    - (8) Апокаліпсис Мойсея (Життя Адама та Єви)
    - (9) Апокаліпсис Авраама
    - (10) Завіт Авраама
    - (11) Друга книга Ездри (Четверта книга Ездри)
    - (12) Барух II, III
9. В цьому жанрі є відчуття дуальності. Тут дійсність сприймається як ряд дуалізмів, контрастів, конфліктів (які так часто зустрічаються в творах Івана) між такими протилежними явищами:
  - а. небо – земля
  - б. злий вік (злі люди та злі ангели) – новий вік праведності (благочестиві люди й Божі ангели)
  - в. нинішнє життя – прийдешнє життя

Усі ці протилежні явища ведуть до завершення, що його неодмінно здійснить Бог. Це вже не той світ, який задумав був Бог, але Бог постійно діє й веде до здійснення Своєї волі щодо відновлення Своїх близьких стосунків із людьми, що почалися ще в Еденському саді. Христос є переломним моментом в Божому плані, і ці нинішні дуалізми існують з причини двох пришесть Христа.

МОЖЛИВА СТРУКТУРА ГЛАВИ НА ОСНОВІ ПИТАНЬ УЧНІВ (взято з книги Ф.Ф. Брюса «Відповіді на запитання» [F.F. Bruce, *Answers to Questions*, стор. 57])

- А. Застереження, щоб не дасти себе звести (Мр. 13:5-8)
- Б. Провіщення переслідувань (Мр. 13:9-13)
- В. Зруйнування Єрусалима (Мр. 13:14-23)
- Г. Друге пришестя Христа (Мр. 13:24-27)

- Д. Заклик пильнувати в ситуації, що вела до зруйнування Єрусалима (Мр. 13:28-31; це стосувалося того покоління, Мр. 13:34)
- Е. Заклик пильнувати в зв'язку з другим пришествям Господа (Мр. 13:32-37; ніхто не знає, крім Отця, Мр. 13:32)
- Ж. Ф.Ф. Брюс (F. F. Bruce) вважає 13-у главу Марка паралельною шести печаткам в Об. 6 (пор. стор. 57 та 138)

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 13:1-2

¹І коли Він виходив із храму, говорить Йому один із учнів Його: Подивися, Учителю яке то каміння та що за будівлі! ²Ісус же до нього сказав: Чи ти бачиш великі будинки оці? Не залишиться тут навіть камінь на камені, який не зруйнується!

13:1 "храму" Це слово (*hieron*) означало всю територію храму. Ісус навчав там, починаючи з подій в Мр. 11 (пор. Мт. 26:55). Ця споруда стала великою надією іудеїв, символом Божої виняткової любові до Ізраїлю (пор. Єр. 7; Ів. 8:31-59).

▣ **"один із учнів Його"** Можливо, це був Петро (пор. Мр. 13:3). Скоріш за все, Іван Марк переповідає тут спогади Петра про те, що тоді казав Ісус. Це найдовший текст учення в Євангелії від Марка.

▣ **"яке то каміння"** Досл. «великі камені». Йосип Флавій розповідає, що Ірод Великий використав величезні відшліфовані вапняки або *mezzeh*, що були природними в тій місцевості. Їхні розміри були 25 x 8 x 12 ліктів (пор. «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities*] 15.11.3). Камні подібної форми та матеріалу можна й зараз побачити в Стіні плачу в Єрусалимі.

▣ **"що за будівлі"** Досл. «великі будівлі». Вони були побудовані з білих відшліфованих вапняків та оздоблені золотом. Метою цього величезного і дуже дорогого будівельного проекту було задобрити юдеїв, стурбованих тим, що царем був ідуменянин. Цей ремонт і розширення почалися в 20-19 рр. до н.е. та завершилися в прибіл. 63-64 рр. н.е. (пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities*] 15.11.1-7; «Юдейська війна» [Wars] 5.5.1-6).

13:2 "Не залишиться тут навіть камінь на камені" У цій фразі вжито два подвійних заперечення з кон'юнктивом. У граматиці грецької мови більш сильного заперечення немає! Мова йде про повне знищення! Ці слова, мабуть, глибоко вразили їх. Йосип Флавій повідомляє, що в 70 р. н.е. римляни так зруйнували це місце, що воно стало полем, яке можна було орати (пор. Мих. 3:12; Єр. 26:18).

У грецьких рукописах існує кілька варіантів цієї фрази. Один варіант, що узгоджується з Мт. 24:2, знаходиться в давньогрецьких унціальних рукописах κ, Β, L та W. Другий варіант, що узгоджується з Лк. 21:6, має місце в рукописі A та в Вульгаті. UBS⁴ бере за основу Мт. 24:2, де додається прислівник «тут» або вираз «на цьому місці».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 13:3-8

³Коли ж Він сидів на Оливній горі, проти храму, питали Його насамоті Петро, і Яків, і Іван, і Андрій: ⁴Скажи нам, коли станеться це? І яка буде ознака, коли все те виконатись має? ⁵Ісус же почав промовляти до них: Стережіться, щоб вас хто не звів. ⁶Бо багато-хто прийдуть в Ім'я Моє, кажучи: Це Я. І зведуть багатьох. ⁷І як про війни почуєте ви, і про воєнні чутки, не лякайтесь, бо статись належить тому. Та це ще не кінець. ⁸Бо повстане народ на народ, і царство на царство, будуть землетруси місцями, буде голод. Це початок терпінь породільних.

13:3 "сидів на Оливній горі" Ця гора, що простягалася приблизно на 4 км (висотою прибіл. 100-120 метрів), зі сходу примикала до Єрусалима і до території храму.

▣ **"Петро, і Яків, і Іван, і Андрій"** Ця деталь описана тільки в Євангелії від Марка. Можливо, це був один із спогадів Петра як очевидця тих подій.

13:4 "коли станеться це? І яка буде ознака, коли все те виконатись має?" У Мт. 24:3 ці питання записані більш широко. Учні хотіли дізнатися про кілька подій: (1) час зруйнування храму; (2) час другого пришествя; та (3) час кінця цього віку. Учні мабуть вважали, що все це станеться одночасно. Зверніть увагу на те, що в промові Ісуса історичні події змішуються з есхатологічними, як у пророків.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДПОВІДІ НА ДВА ЗАПИТАННЯ УЧНІВ ЩОДО ДРУГОГО ПРИШЕСТЯ ХРИСТА В МТ. 24:3» (SPECIAL TOPIC: ANSWERS TO THE DISCIPLES' TWO QUESTIONS RELATED TO CHRIST'S RETURN IN MATTHEW 24:3)

(з книги Ф.Ф. Брюса «Відповіді на запитання» [F. F. Bruce in *Answers to Questions*], стор. 57).

- A. Застереження, щоб лжепророки або великі лиха вас не звели і щоб ви не думали, що настає кінець
  - 1. Мт. 24:4-8
  - 2. Мр. 13:5-8
  - 3. Лк. 21:8-11
- B. Провіщення переслідувань та обіцянка допомоги
  - 1. Мт. 24:9-14
  - 2. Мр. 13:9-13
  - 3. Лк. 21:12-19
- V. Відповідь на перше запитання, що стосувалося зруйнування Єрусалима та розпорощення його мешканців
  - 1. Мт. 24:15-28
  - 2. Мр. 13:14-23
  - 3. Лк. 21:20-24
- Г. Відповідь на друге запитання стосовно пришествя Христа
  - 1. Мт. 24:29-31
  - 2. Мр. 13:24-27
  - 3. Лк. 21:20-24
- Д. Заклик пильнувати в ситуації, що призведе до падіння Єрусалима
  - 1. Мт. 24:32-35
  - 2. Мр. 13:28-31
  - 3. Лк. 21:29-33
- Е. Заклик пильнувати, очікуючи пришествя Христа
  - 1. Мт. 24:36-44
  - 2. Мр. 13:32-37
  - 3. Лк. 21:34-36

13:5-13 "Стережіться, щоб вас хто не звів" Дієслово «стережіться» тут стоїть у теперішньому часі активного стану наказового способу. Ісус наказує їм постійно пильнувати. Вони в якійсь мірі знаходилися під впливом іудейських передань про Месію і мали певні упередження. В цих віршах розповідається про фальшиві ознаки або провісні ознаки, які здійснюються в кожному періоді історії. Ці слова часто повторюються (пор. Мр. 13:5,9,23,33). Буде багато людей, які захотять ввести учнів в оману в цьому питанні.

Християни кожного покоління силкувалися підвести біблійне пророцтво до своєї сучасної історії. І до цього часу всі вони були неправі! Проблема частково пов'язана з тим, що віруючі повинні жити в постійному очікуванні другого пришестя, але всі ці пророцтва написані лише для одного покоління переслідуваних віруючих кінцевих часів. Радійте з того, що не знаєте всіх подробиць!

13:6 "багато-хто придуть в Ім'я Моє" Під «багато хто» розуміються фальшиві месії (пор. Мт. 24:11,23-24). Йосип Флавій в «Юдейській війні» (Josephus, *Wars of the Jews* 6.54) навіть стверджує, що римляни зруйнували Єрусалим через фанатизм лжепророків, які звели народ своїми фальшивими обіцянками про те, що ЯХВЕ втрутиться в ситуацію та спасе Єрусалим згідно з пророцтвом Ісаї (див. Іс. 37); однак вони, звичайно, зовсім не згадували про числені пророцтва Єремії стосовно падіння невірною Єрусалима.

▣ **"кажучи: Це Я"** Досл. «Я єсмь». Це був титул Месії, взятий із старозавітного імені Бога, ЯХВЕ, що походить з єврейського дієслова «бути» (пор. Вих. 3:12,14; Ів. 4:26; 8:24,58; 13:19; 18:5). Див. Спеціальну тему до Мр. 12:36.

▣ **"І зведуть багатьох"** Такі застереження і вирази є типовими для апокаліптичної літератури. Вони вказують на силу переконування «лжемесій» і на духовну порожнечу грішного людства (пор. Мт. 24:11,23-26). Вони також вказують на наївність нових віруючих та/або плотських християн (пор. 1Кор. 3:1-3; Євр. 5:11-14).

13:7 "не лякайтесь" Це теперішній час наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання дії, яка вже в процесі.

▣ **"статись належить тому. Та це ще не кінець"** Війни та землетруси є не ознаками кінця, але провісними ознаками, що мають місце в кожному віці (пор. Мр. 13:8,10; Мт. 24:6-8). Ці страшні стихійні лиха є ознакою не другого пришестя Христа, але життя в грішному світі (пор. Джон Л. Брей, «Здійснення 24-ї глави Євангелія від Матвія» [John L. Bray, *Matthew 24 Fulfilled*], стор. 25,28, – там добре викладене претеристичне тлумачення).

13:8 "буде голод" У деяких грецьких рукописах додана фраза «і лиха» (пор. рукописи A, W та переклад НКJV). Існують також інші варіанти, але в більшості англійських перекладів вжито фразу «and famines» («і голод»), як у Мт. 24:7 та в рукописах x, B та L (і в рукописі D в дещо іншій формі). У паралельному тексті в Лк. 21:11 перелічуються деякі інші ознаки. UBS⁴ дає коротшому варіанту рейтинг «В» (майже точно).

▣ **"терпінь породільних"** Повною ідіомою є «породільні муки» нового віку (пор. Іс. 13:8; 26:17; Єр. 30:6-7; Мих. 4:9-10; Мт. 24:8; Мр. 13:8; Дії 2:24; 1Сол. 5:3). Ця ідіома відображає іудейську віру в посилення зла перед початком нового віку праведності (пор. Мр. 13:19-20 та Книга Ювілеїв [*Book of Jubilees*] 23:18 разом із «Апокаліпсисом Барухі» [*Apocalypse of Baruch*] 27-29). Іудеї вірили в два віки: злий сучасний вік (вік гріха та непокори Богові) і «прийдешній вік». Новий вік почнеться з пришестя Месії (пор. Пс. 2). Це буде час праведності та вірності Богу. Хоча цей погляд іудеїв був частково правильним, в ньому не бралися до уваги два пришестя Месії. Ми живемо в період, коли ці два стани Божого Царства збіглися в часі: воно «вже настало», але водночас «ще не настало»!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЦЕЙ ВІК І ПРИЙДЕШНІЙ ВІК» (SPECIAL TOPIC: THIS AGE AND THE AGE TO COME)

Пророки Старого Заповіту дивилися на майбутнє як на продовження теперішнього. Вони очікували на майбутнє відновлення географічного Ізраїлю. Однак навіть вони розглядали це майбутнє як новий день (пор. Іс. 65:17; 66:22). В процесі тривалого самовільного відкидання ЯХВЕ цими нащадками Авраама (навіть після вавилонської неволі), в іудейській апокаліптичній літературі міжзавітного періоду (1 Енох, 4 Ездра, 2 Барух) сформувалася нова парадигма. В цих творах виділяються два окремих віки: злий сучасний вік, в якому панує сатана, та прийдешній вік праведності, в якому пануватиме Дух і який ознаменується пришестям Месії (що Його часто зображали сильним воїном).

В цій галузі богослов'я (есхатологія) має місце очевидний розвиток. Богослови називають його «поступовим одкровенням». Новий Заповіт підтверджує цю нову космічну реальність двох віків (тобто тимчасовий дуалізм).

Ісус	Павло	Послання до євреїв (Павло)
Мт. 12:32; 13:22,39	Рим. 12:2	Євр. 1:2; 6:5; 11:3
Мр. 10:30	1Кор. 1:20; 2:6,8; 3:18	
Лк. 16:8; 18:30; 20:34-35	2Кор. 4:4	
	Гал. 1:4	
	Еф. 1:21; 2:2,7; 6:12	
	1Тим. 6:17	
	2Тим. 4:10	
	Тит. 2:12	

У новозавітному богослов'ї ці два іудейські віки збіглися в часі через неочікувані, непомітні провіщення про два пришестя Месії. У боготіленні Ісуса здійснилася більшість пророцтв Старого Заповіту про початок нового віку (Дан. 2:44-45). Однак в Старому Заповіті Його пришестя зображено як пришестя Судді та Завойовника, хоча Він спершу прийшов як Страждальний Раб (пор. Іс. 53; Зах. 12:10), смиренний та покірний (пор. Зах. 9:9). Він знову прийде в силі, як і провістив Старий Заповіт (пор. Об. 19). Через таку двохетапну реалізацію Божого Царства, воно вже є присутнім (розпочалося), але поки що залишається майбутнім (не досягло повноти). Це – новозавітна суперечність Божого Царства, що вже настало, але ще не настало!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 13:9-13

⁹Пильнуйте ж самі, бо вас на суди видаватимуть, і бичуватимуть вас у синагогах, і поведуть до правителів та до царів ради Мене, на свідчення їм. ¹⁰Але перше Євангелія мусить бути народам усім проповідувана. ¹¹Коли ж видадуть вас і поведуть, не турбуйтеся задалегідь, що вам говорити, а що дане вам буде тієї години, то те говоріть: бо не ви промовлятимете, але Дух Святий. ¹²І видасть на смерть брата брат, а батько дитину. І діти повстануть навпроти батьків, і їм смерть заподіють. ¹³І за Ім'я Моє будуть усі вас ненавидіти. А хто витерпить аж до кінця, той буде спасений!

13:9-13 Цей текст на має паралелі в Мт. 24, але з'являється в Мт. 10:17-22. З цього можна зробити висновок, що Ісус мабуть часто повторював одні й ті самі істини в різних випадках; або можна зробити інший висновок, що Матвій та Марк по-різному організували структуру тексту в своїх Євангеліях.

13:9 "Пильнуйте ж самі" Це теперішній час активного стану наказового способу (та сама форма, що і в Мр. 13:5 та 23). Віруючі в певній мірі несуть особисту відповідальність за приготування до переслідувань кінцевих часів.

▣ **"на суди... у синагогах... до правителів та до царів"** Про «суди» та «синагоги» в Мт. 24:9 нічого не сказано; ці слова вказують на переслідування християн з боку державної та релігійної влад, як від іудеїв, так і від язичників (пор. 1Петр. 4:12-16).

▣ **"суди"** Це множина від слова «Синедріон». Тут ідеться про суди при місцевих синагогах (пор. 1Кор. 11:24).

▣ **"бичуватимуть"** Досл. «бити» або «здирати шкіру» (пор. 2Кор. 11:24). Іудеї бичували злочинців тридцять дев'ять разів – тринадцять ударів спереду і двадцять шість ударів по спині, згідно з Повт. Зак. 25:1-3.

13:9,12 "ради Мене" Чи будуть віруючих переслідувати не за якісь провини або злочини, але просто за те, що вони християни (пор. Мт. 5:10-16; 1Петр. 4:12-16)?

13:10 "Але перше Євангелія мусить бути народам усім проповідувана" Слово «мусить» – то грецьке *dei*, що означає необхідність. Ісус (або Петро чи Марк – усі вони богонатхненні) старався показати учням (1) їхню місію до язичників (пор. Бут. 12:3; 1Цар. 8:60; Іс. 42:6; 49:6; 51:4; 52:10; 60:1-3; Мт. 24:14; 28:19-20; Дії 1:8; Рим. 11:25-27) і (2) те, що в них буде багато часу від зруйнування Єрусалима до другого пришествя (пор. 2Сол. 2; 2Петр. 2). Ми повинні зберігати суперечливість можливого пришествя нашого Господа будь-якої миті з істиною про те, що перше мають відбутися деякі події. У Новому Заповіті існує справжня суперечливість стосовно часу другого пришествя: воно є «скорим», «затримується» або «його час невідомий».

13:11 Дух завжди буде з віруючими! Дух дасть віруючим силу серед переслідувань (пор. Дії 4)! Дух часто ототожнюється з Ісусом, як це видно в паралельному тексті в Лк. 21:15. Ця обіцянка не відмінняє необхідності особистого приготування до регулярного навчання і проповіді; отже, вона не заміщає вивчення Божого Слова. Це особлива благодать, що дозволяє віруючим свідчити про свою віру в Христа під час переслідувань (пор. Мт. 10:19-20; Лк. 12:11-12; 21:14-15).

▣ **"тієї години"** Див. Мр. 14:35, Спеціальна тема: «Година».

13:12 "брата брат" Сім'я була «серцем» іудейського життя, але сім'ї будуть руйнуватися через Христа (пор. Мт. 10:21,35-37). Це також часто повторювана тема в апокаліптичних творах (пор. «Книга Ювілеїв» [Jubilees] 23:19 та 2 Барух [II Baruch] 70:3).

13:13 "А хто витерпить аж до кінця, той буде спасений" Це доктрина стійкості в вірі (пор. Мт. 10:22). Вона повинна знаходитися в діалектичній суперечності з доктриною безпеки віруючого (пор. Об. 2:7,11, 17,26; 3:5,12,21; 21:7). Див. Мр. 4:17, Спеціальна тема: «Потреба в стійкості».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 13:14-23

¹⁴Коли ж ви побачите ту гидоту спустошення, що про неї звіщав пророк Даниїл, що вона залягла, де не слід, хто читає, нехай розуміє, тоді ті, хто в Юдеї, нехай в гори втікають. ¹⁵І хто на покрівлі, нехай той не сходить, і нехай не входить узяти щось із дому свого. ¹⁶І хто на полі, хай назад не вертається взяти одягу свою. ¹⁷Горе ж вагітним і тим, хто годує грудьми, у ті дні! ¹⁸Моліться ж, щоб не трапилося це зимою! ¹⁹Будуть бо ті дні такою скорботою, що її не було з первопочину світу, що його Бог створив, аж досі, і не буде. ²⁰І коли б Господь не вкоротив був тих днів, не спаслася б ніяка людина; але ради вибраних, кого вибрав, укоротив Він ті дні. ²¹Тоді ж, як хто скаже до вас: Ото, Христос тут, Ото там, не йміть віри. ²²Бо повстануть христи неправдиві, і неправдиві пророки, і будуть чинити ознаки та чуда, щоб спокусити, як можна, і вибраних. ²³Але ви стережіться! Я сказав вам усе наперед.

13:14

NASB, NKJV «гідота спустошення»

NRSV «спустошливе блюзнірство»

TEV «страшний жаж»

JB «лиха гідота»

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГИДОТА СПУСТОШЕННЯ» (SPECIAL TOPIC: THE ABOMINATION OF DESOLATION)

М.Р. Вінсент (M. R. Vincent) добре описує значення слова «гідота»: «Споріднене дієслово βδελύσσαι означає відчуття нудоти або відрази до їжі, отже це слово вживається в значенні загальної огиди. В моральному сенсі воно означає об'єкт моральної або релігійної відрази (пор. 2Хр. 15:8; Єр. 13:27; Єз. 11:21; Дан. 9:27; 11:31). Воно вживається як еквівалент ідолопоклонства в 1Цар. 11:17; Повт. Зак. 7:26; 2Цар. 23:13. Воно означає будь-який прояв відчуження від Бога – споживання м'яса нечистих тварин, Лев. 11:11; Повт. Зак. 14:3; і взагалі всі форми язичництва. В Новому Заповіті це моральне значення слова виходить на передній план (пор. Лк. 16:15; Об. 17:4,5; 21:27). Воно означає не лише фізичну або естетичну відразу. Тут мабуть мова йде про вступ на територію храму римлян-ідолопоклонників під керівництвом Тита з їхніми прапорами та знаменами. За словами Йосипа Флавія, спаливши храм, римляни принесли свої знамена та встановили їх біля східної брами, і там вони принесли цим знаменам жертви і проголосили Тита імператором» («Вивчення слів у Новому Заповіті» [Word Studies in the New Testament], стор. 74-75).

Єврейське слово «спустошення» (BDB 1055, KB 1640) означало «блюзнірство». Ця фраза зустрічається в Дан. 9:27, 11:31 та 12:11.

1. Спочатку вона стосувалася Антіоха IV Епіфана, який встановив в Єрусалимському храмі жертовника Зевсу Олімпійському в 167 р. до н.е. і там приніс в жертву свиню (пор. Дан. 8:9-14; 1Мак. 1:54, 59; 2Мак. 6:1-2).
2. В Дан. 7:7-8 ця фраза стосувалася антихриста кінцевих часів (пор. 2Сол. 2:4).
3. У Мт. 24:15; Мр. 13:14; Лк. 21:20 вона стосується римського генерала (пізніше імператора) Тита, який в 70 р. н.е. приніс жертву знаменам своєї армії, посвяченим язичницьким богам, які він встановив біля східної брами храму. Про облогу Єрусалима тут не може йтися, адже віруючим було б уже пізно спасатися.

Тут ми маємо приклад фрази, що вживається в кількох різних, але взаємозв'язаних значеннях. Це називається «пророцтвом багаторазового здійснення». Таке пророцтво можливо тлумачити тільки після події, до якої воно відноситься. Лише дивлячись назад, ми можемо ясно бачити типологію.

NASB «що стоїть, де не повинна»

NKJV «що стоїть, де не слід»

NRSV, NJB «встановлена там, де не слід»

TEV «що стоїть в місці, де їй не слід бути»

Вжитий тут дієприкметник перфекта активного стану знахідного відмінку, згідно з «Аналітичним грецьким Новим Заповітом» Барбари і Тімоті Фріберга (*The Analytical Greek New Testament* by Barbara and Timothy Friberg, стор. 154; пор. TEV) стоїть в чоловічому роді, але згідно з «Аналітичним лексиконом до грецького Нового Заповіту» Вільяма Д. Мунса (*The Analytical Lexicon to the Greek New Testament* by William D. Mounce, стор. 219; пор. NASB, NRSV, NJB) – в середньому роді. Якщо він середнього роду, то він відноситься до (1) «гідоти» (*bdelugma*) або до (2) армії Тита (*strateuma*). У Мт. 24:15 додано «на місці святому» (тобто в Святому місці або храмі), що вказує на чоловічий рід і

відноситься до римського генерала. Це також підходить до Тита, який встановив римські знамена (що були для них замість їхніх богів) в єрусалимському храмі.

▣ **"хто читає, нехай розуміє"** Тобто «нехай добре думає» або «нехай гарненько поміркуює» (пор. 2Тим. 2:7). Це коментар автора Євангелія. Очевидно, цей вислів призначався для того, щоб розпочати подальшу розмову (стосовно гідоти спустошення з Дан. 9:27; 11:31; 12:11) на цю тему в групі дослідження Писання або на Богослужінні, трохи схоже на наші недільні школи.

▣ **"ті, хто в Юдеї, нехай в гори втікають"** Церковний історик IV століття Євсевій писав, що християни полишили Єрусалим і пішли до Пелли, що знаходилася приблизно в 32 км на південному сході від Галілейського моря, якраз перед тим, як почалася облога міста в 70 р. н.е. (пор. «Церковна історія» [Eusebius, *Hist. Eccl.*] 3:5:2-3).

13:15 "хто на покрівлі" Доми мали плоскі дахи, які використовувалися як місце соціальних зібрань в спекотні місяці. Казали, що по дахах можна було перейти весь Єрусалим. Очевидно, деякі доми були побудовані біля стіни міста. З появою ворожої армії треба було одразу втікати.

13:16 "одежу" Тобто верхню одягу, що нею також користувалися як ковдрою або покривалом. Чоловіки, які працювали на полі, не брали з собою цю одягу.

13:17 "Горе" У Старому Заповіті це слово вживається в пророцтвах про суд. Так називали жалобливу пісню або плач. Божий суд над Єрусалимом був потрясінням як для віруючих, так і для невіруючих (так само буде і з Великим горем).

▣ **"вагітним"** Тут явно мова йде тільки про зруйнування Єрусалима. Вагітним жінкам було важко швидко втікати через стіну. Це не має ніякого відношення до другого пришествя! Учні задали Ісусу питання стосовно трьох різних речей: зруйнування Єрусалима, його друге пришествя та кінець цього віку. Проблема в тому, що відповіді на ці питання даються разом, а не окремо. Ці вірші важко розділити на частини за темами.

13:18 "зимою" Вагітним жінкам і дітям також було б важко кудись швидко переселитися взимку.

13:19 Це можна сприймати як (1) жорстокість переслідувань віруючих та Божого суду над невіруючими в кінцеві часи, або (2) східне перебільшення. Важко визначити, чи слід розуміти ці слова буквально, чи в переносному значенні (пор. Йоїл 2:28-32 та використання цього тексту Петром в Діях 2, де воно не тлумачиться буквально). Новий Заповіт є східною книгою. На стародавньому Сході люди були значно більше звиклими до перебільшень та тропів, ніж ми, сучасні західні люди. Це не питання серйозного ставлення до одкровення. Це скоріш герменевтичне питання, пов'язане з задумом первісного богонатхненного автора. Щоразу розуміти кожний текст Нового Заповіту буквально є не біблійною консервативністю, але неправильним тлумаченням.

Цей вірш може бути посиленням на Дан. 12:1, але з додатковою фразою. Обрані – це ті, чиї імена записані в книзі життя (тобто віруючі юдеї, істинний останок, та віруючі язичники; це Божа таємниця, що була прихована, але тепер відкрилася; пор. Еф. 2:11-3:13)!

▣ **"з первопочину світу"** Див. Спеціальну тему до Мр. 10:6.

13:20 Для правильного тлумачення слід задати питання, до якої з трьох подій це стосується ([1] зруйнування Єрусалима; [2] пришествя Христа; або [3] кінець цього віку)? Відповіді на ці три події даються вперемішку. Між ними немає чіткого розділення. Мені здається, що це стосується другого пришествя в кінці віку, але не зруйнування Єрусалима, тому що християни полишили місто ще до його зруйнування.

▣ "коли б" Це рідкісне умовне речення другого типу, що називається «всупереч фактам». Воно починається з неправильного припущення, що призводить до неправильного висновку. Дослівно це речення розуміється так: «коли б Господь не вкоротив був тих днів (але Він вкоротив), не спаслася б ніяка людина (але люди спаслися)».

▣ "Господь" Мабуть ідеться про ЯХВЕ, а не про Ісуса. ЯХВЕ обирає людей (пор. Еф. 1:4).

▣ "спаслася" Це слово вжите в старозавітному значенні фізичного порятунку (пор. Як. 5:15), а не в духовному значенні.

▣ "але ради вибраних, кого вибрав" Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОБРАННЯ / ПЕРЕДВИЗНАЧЕННЯ І ПОТРЕБА В ТЕОЛОГІЧНОМУ БАЛАНСІ» (SPECIAL TOPIC: ELECTION/PREDESTINATION AND THE NEED FOR A THEOLOGICAL BALANCE)

Обрання – чудова доктрина. Однак вона повинна сприйматися не як фаворитизм, але як заклик бути каналом, інструментом для спасіння інших людей! У Старому Заповіті це слово часто вживалося в значенні служіння; в Новому ж Заповіті воно перш за все означає спасіння, що веде до служіння. Біблія не вирішує видимого протиріччя між суверенністю Бога і вільною волею людини, але стверджує обидві істини! Гарним прикладом цієї біблійної суперечливості є 9-а глава Послання до римлян, де йдеться про Божий суверенний вибір, та 10-а глава про необхідну відповідь людини (пор. Рим. 10:11,13).

Ключ до цієї богословської суперечливості можна знайти в Еф. 1:4. Ісус – Божий Обранець, і всі люди потенційно обрані в Ньому (Карл Барт [Karl Barth]). Ісус є Божим «так» у відповідь на потребу грішного людства (Карл Барт [Karl Barth]). У Еф. 1:4 Павло також допомагає прояснити це питання, стверджуючи, що ціллю передвизначення є не потрапити на небо, але досягти святості (уподібнення Христу). Ми часто сприймаємо вигоди Євангелія, але нехтуємо обов'язками! Боже покликання (обрання) стосується як життя в тимчасовому світі, так і вічності!

Доктрини існують у зв'язку з іншими істинами, а не як окремі, не пов'язані одна з одною. Чудовою аналогією може слугувати сузір'я та окрема зірка. Бог представляє істину в жанрах східних, а не західних. Не треба намагатися зняти напругу суперечливих діалектичних (парадоксальних) пар доктринальних істин:

1. Передвизначення та вільна воля людини
2. Безпека віруючих та потреба в стійкості
3. Первородний гріх та вольовий гріх
4. Жити безгрішно (удосконалення) та грішити менше
5. Одноразове миттєве виправдання/освячення та поступове освячення
6. Християнська свобода та християнська відповідальність
7. Божа трансцендентність та Божа іманентність
8. Бога неможливо до кінця пізнати та Бога можливо пізнати в Писанні
9. Царство Боже настало вже зараз та настане в майбутньому в повноті
10. Покаяння як Божий дар та покаяння як необхідна відповідь людини в завіті
11. Ісус Божественний та Ісус як людина
12. Ісус як рівний Отцю та Ісус як підкорений Отцю

У богословському концепті «завіту» суверенність Бога (Він проявляє ініціативу та визначає план дій) поєднується з обов'язковою відповіддю людини покаяттям та вірою, як спочатку, так і постійно (пор. Мр. 1:15; Дії 3:16,19; 20:21). Стережіться, щоб не наводити докази однієї сторони парадоксу,

нехтуючи іншою його стороною! І стережіться, щоб не підтверджувати тільки свою улюблену доктрину чи богословську систему!

▣ **"вкоротив був тих днів"** З цих слів можна зробити висновок, що незмінний Бог (пор. Пс. 102:26-27; Мал. 3:6) може змінювати Свої плани! Його характер та задум відкуплення ніколи не змінюються, але молитви Його народу дійсно впливають на Нього і часто призводять до зміни Його планів. Це таємниця! І саме в цьому полягає сутність заступницької молитви.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАСТУПНИЦЬКА МОЛИТВА» (SPECIAL TOPIC: INTERCESSORY PRAYER)

Вступ

- А. Молитва є важливою, тому що Ісус подав нам приклад молитви
  - 1. особиста молитва, Мр. 1:35; Лк. 3:21; 6:12; 9:29; 22:31-46
  - 2. очищення Храму, Мт. 21:13; Мр. 11:17; Лк. 19:46
  - 3. взірцева молитва, Мт. 6:5-13; Лк. 11:2-4
- Б. Молитва є втіленням в конкретну дію нашої віри в Бога як особу, що піклується про нас, присутня з нами, хоче і може діяти заради нас та інших, через наші молитви.
- В. Бог Сам обмежив Себе і в багатьох галузях діє по молитвах Своїх дітей (пор. Як. 4:2)
- Г. Чи не головною ціллю молитви є наше спілкування з триєдиним Богом.
- Д. Молитва охоплює що завгодно, пов'язане з віруючими, або кого завгодно, пов'язаного з ними. Можна молитися один раз і вірити, а можна молитися знову і знову, щораз, коли щось або хтось приходить на думку.
- Е. Молитва може включати в себе декілька елементів
  - 1. хвала та поклоніння триєдиному Богу
  - 2. дяка Богу за Його присутність, спілкування та забезпечення
  - 3. сповідання нашої гріховності, як минулої, так і теперішньої
  - 4. прохання за наші потреби чи бажання
  - 5. заступництво, коли ми приносимо до Отця потреби інших
- Ж. Заступницька молитва є таємницею. Бог любить тих, за кого ми молимося, більше ніж ми, але наші молитви часто призводять до змін, реакцій або потреб не лише в нас самих, але і в них.

Біблійні тексти

- А. Старий Заповіт
  - 1. Деякі приклади заступницької молитви:
    - а. Благання Авраама за Содом, Бут. 18:22 і далі
    - б. Молитви Мойсея за Ізраїль
      - (1) Вих. 5:22-23
      - (2) Вих. 32:9-14,31-35
      - (3) Вих. 33:12-16
      - (4) Вих. 34:9
      - (5) Повт. Зак. 9:18,25-29
    - в. Самуїл молиться за Ізраїль
      - (1) 1Сам. 7:5-6,8-9
      - (2) 1Сам. 12:16-23
      - (3) 1Сам. 15:11
    - г. Давид молиться за свою дитину, 2Сам. 12:16-18
  - 2. Бог шукає заступників, Іс. 59:16

3. Коли людина знає про гріх у своєму житті і не кається в ньому, то така нерозкаяність відбивається й на її молитвах
  - а. Пс. 66:18
  - б. Пр. 28:9
  - в. Іс. 59:1-2; 64:7

Б. Новий Заповіт

1. Заступницьке служіння Сина і Духа
  - а. Ісус
    - (1) Рим. 8:34
    - (2) Євр. 7:25
    - (3) 1Пв. 2:1
  - б. Святий Дух, Рим. 8:26-27
2. Заступницьке служіння Павла
  - а. Він молиться за іудеїв
    - (1) Рим. 9:1 і далі
    - (2) Рим. 10:1
  - б. Він молиться за церкви
    - (1) Рим. 1:9
    - (2) Еф. 1:16
    - (3) Фил. 1:3-4,9
    - (4) Кол. 1:3,9
    - (5) 1Сол. 1:2-3
    - (6) 2Сол. 1:11
    - (7) 2Тим. 1:3
    - (8) Филим., в. 4
  - в. Павло просить церкви молитися за нього
    - (1) Рим. 15:30
    - (2) 2Кор. 1:11
    - (3) Еф. 6:19
    - (4) Кол. 4:3
    - (5) 1Сол. 5:25
    - (6) 2Сол. 3:1
3. Заступницьке служіння церкви
  - а. Молиться одне за одного
    - (1) Еф. 6:18
    - (2) 1Тим. 2:1
    - (3) Як. 5:16
  - б. Прохання молитися за конкретні групи
    - (1) наші вороги, Мт. 5:44
    - (2) християнські служителі, Євр. 13:18
    - (3) правителі, 1Тим. 2:2
    - (4) хворі, Як. 5:13-16
    - (5) відступники, 1Пв. 5:16

І. Умови для відповіді на молитву

А. Наші стосунки з Христом та Духом

1. Залишатися в Ньому, Ів. 15:7
2. В Його ім'я, Ів. 14:13,14; 15:16; 16:23-24
3. В Духу, Еф. 6:18; Юд. 20
4. Згідно з волею Божою, Мт. 6:10; 1Пв. 3:22; 5:14-15

Б. Мотиви

1. Без сумнівів, Мт. 21:22; Як. 1:6-7
2. Смирення і покаяння, Лк. 18:9-14
3. Просити не те, Як. 4:3
4. Егоїзм, Як. 4:2-3

В. Інші аспекти

1. Стійкість
  - а. Лк. 18:1-8
  - б. Кол. 4:2
2. Надалі просити
  - а. Мт. 7:7-8
  - б. Лк. 11:5-13
  - в. Як. 1:5
3. Розлад вдома, 1Петр. 3:7
4. Свобода від свідомого гріха
  - а. Пс. 66:18
  - б. Пр. 28:9
  - в. Іс. 59:1-2
  - г. Іс. 64:7

Г. Богословський висновок

- А. Який то привілей і яка можливість! Який обов'язок і яка відповідальність!
- Б. Ісус – наш приклад. Дух – наш провідник. Отець так чекає на нас!
- В. Молитва може змінити вас, вашу сім'ю, друзів і весь світ.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СОРОК ДВА МІСЯЦІ» (з книги Даниїла) (SPECIAL TOPIC: FORTY-TWO MONTHS [from Daniel])

Фраза «сорок два місяці» є пророцьким символом періоду переслідування. «Попрання» зовнішнього двору храму символізує перебування Божого народу під владою невірних в різні періоди історії – Антіоха Епіфана, римлян у 70 р. н.е. та антихриста кінцевих часів.

Сорок два місяці або їхній еквівалент неодноразово згадується в Біблії. Здається, це символічне число бере свій початок із книги Даниїла.

1. У Дан. 7:25; 12:7 говориться про «час, часи і половина часів» або 1277 днів (якщо припустити, що «час» дорівнює одному року), пор. Об. 12:14
2. У Дан. 8:14 говориться про 2300 вечорів та ранків
3. У Дан. 12:11 згадуються 1290 днів
4. У Дан. 12:12 згадуються 1335 днів. Подібні фрази мають місце в Об. 11:3; 12:6 (1260 днів) та 11:2; 13:5 (42 місяці).

Цю таємничу фразу можна також розглядати як послідовність: один, два, але не три – обмежений Богом період часу, коли язичницькі царства переслідують Божий народ. У книзі Даниїла Бог повністю керує всім (пор. Дан. 7:4,6,11,12,18,22,25,26,27)!

Беручи до уваги всі ці події, ми доходимо висновку, що їхня різноманітність вказує на символічний характер чисел (див. Спеціальну тему: «Символічні числа в Писанні»), а наближеність до сорока двох місяців, очевидно, вказує на те, що це символічне число періоду переслідувань. Оскільки три з половиною є половина семи, це може вказувати на скорочення повного періоду переслідувань (пор. Мт. 24:22; Мр. 13:20; Лк. 21:24). Переслідування, як і суд, обмежені Божою любов'ю.

13:21 "як" (умовний сполучник) Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію.

▣ **"не йміть віри"** Це теперішній час активного стану наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання дії, яка знаходиться в процесі, але в даному контексті він не може мати це звичайне значення.

Християнам треба бути мудрими, як змії, і невинними, як голубки (пор. Мт. 10:16). Є занадто багато наївних християн, довірливих християн, «немовлят» у Христі. Ми повинні випробовувати духів (пор. 1Пв. 4:1), чи дійсно вони промовляють від Бога. Дуже гірко чути про віруючих, які сходяться в особливих святих місцях, щоб там побачити Ісуса. Тут цілком ясний контекст! Коли Ісус прийде, всі побачать Його і будуть знати, що то Він (пор. Мт. 24:27).

Безпосередній контекст Мр. 13:14-23 стосується тих, хто спасається з Єрусалима, щоб вони не вірили чуткам про те, що Христос з'явився в місті або десь в іншому місці.

13:22 "будуть чинити ознаки та чуда" Ці лжехристи будуть творити чудеса. Завжди стережіться, щоб не пов'язувати будь-які чудеса з Богом (пор. Вих. 7:11-12,22; Повт. Зак. 13:1 і далі; Мт. 24:24; 2Сол. 2:9-12; Об. 13:13-14). Чудеса можуть робити і фальшиві віруючі (пор. Мт. 7:21-23).

▣ **"як можна"** Мені здається, що умовність Мр. 13:22 можна контекстуально поєднати з умовністю Мр. 13:20 (умовне речення другого типу), тому що Божих обранців (пор. Мр. 13:20 та 22) звести неможливо!

13:23 Таким чином, провіщаючи майбутні події (що відображає провіщення ЯХВЕ в Старому Заповіті), Ісус показував Своїм послідовникам, що Він керує історією та відкупленням. ЯХВЕ і Його Христос мають владу над часом та історією! Навіть тяжкі часи є частиною Його всеохоплюючого плану відкуплення.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 13:24-27

²⁴Але за тих днів, по скорботі отій, сонце затьмиться, і місяць не дасть свого світла. ²⁵і зорі спадатимуть з неба, і сили небесні порушаться... ²⁶І побачать тоді Сина Людського, що йтиме на хмарах із великою потугою й славою. ²⁷І тоді Він пошле Анголів і зберуть Його вибраних від вітрів чотирьох, від краю землі до край-неба.

13:24 "Але" Це сильний протиставний сполучник, що вказує на перехід в контексті. Тут відкривається новий період часу.

13:24 "сонце затьмиться" Це старозавітний апокаліптичний образ кінцевих часів (пор. Єз. 32:78; Йоїл 2:10; 3:15; 28:3-4; Амос 8:9; тж. див. 2 Ездра 5:5; Вознесіння Мойсея 10:5; та 1 Енох 80:47). Тут цитується низка текстів із Старого Заповіту:

1. в. 24 – з Іс. 13:10
2. в. 25 – з Іс. 34:3
3. в. 26 – з Дан. 7:13

Однак це може стосуватися криз, що відбуваються в природі з наближенням Творця (пор. 2Петр. 3:7,10, 11,12; Рим. 8:18-22). Ці апокаліптичні космічні явища часто слугують образами падіння держав.

13:25 Це цитата з Іс. 34:4. В ній відображається віра в зірки як небесні сили (пор. Суд. 5:20; Йов 38:7). В апокаліптичній літературі падаючі зірки часто символізують ангелів (пор. Об. 8:10; 9:1; 12:4). В Біблії ангели є Божими слугами, але в месопотамському ідолопоклонстві вони є богами, які керують людською долею (дванадцять знаків Зодіака або рух планет).

13:26 "Сина Людського, що йтиме на хмарах" Вираз «син людський» в контексті Пс. 8:4 підкреслює людську природу Ісуса та Його божественність; у звичайному юдейському розумінні ця ідіома означає просто людську істоту, як в Єз. 2:1; в Дан. 7:13 вона означає божественну особу (пор. Мр. 8:38; 13:26;

14:62 – усі вони пов'язані з Дан. 7:13). Те, що цей «Син Людський» ходить на хмарах небесних, свідчить про Його божественність (пор. Пс. 68:4; 104:3). Хмари є засобом руху ЯХВЕ та Його покриттям (Хмара слави *Shekinah* [«шекіна»], що з'являлася під час блукання в пустелі, як записано в книгах Вихід та Числа. Ісус вознісся на хмарі [пор. Дії 1:9] та повернеться на хмарах [пор. 1Сол. 4:17]).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРИШЕСТЯ НА ХМАРАХ» (декілька єврейських слів, але в більшості *anan*, BDB 777, KB 857) (SPECIAL TOPIC: COMING ON THE CLOUDS [several Hebrew words, but mostly *anan*, BDB 777, KB 857])

Пришестя на хмарах було значною есхатологічною ознакою. У Старому Заповіті воно вживалося в трьох різних значеннях.

1. фізична присутність Бога, хмара Слави – *Shekinah* ([«шекіна»]; пор. Вих. 13:21; 14:19,20,24; 16:10; 19:9; Чис. 11:25; Неем. 9:19)
2. покриття Його святості, щоб людина не побачила Бога й не вмерла (пор. Вих. 33:20; Іс. 6:5)
3. засіб руху Божества (пор. Пс. 18:9; 104:3; Іс. 19:1; Наум 1:3; Дії 1:9; 1Сол. 4:17)

У Дан. 7:13 хмари слугували засобом руху Боголюдини, Месії (див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ: «МЕСІЯ»). У Новому Заповіті є понад 30 посилань на це пророцтво з книги Даниїла. Той самий зв'язок Месії з хмарами небесними можна побачити в Мт. 24:30; 26:64; Мр. 13:26; 14:62; Лк. 21:27; Дії 1:9,11; 1Сол. 4:17; Об. 1:7.

▣ **"великою потугою й славою"** Це показує велику різницю між Його першим пришестям (пор. Зах. 9:9; Іс. 53) та другим пришестям (пор. Об. 19). Деякі іншими словами це повторюється в паралельному тексті Мт. 24:30.

13:27 "Анголів" У 2Сол. 1:7 ангели названі Ісусовими ангелами. Зазвичай вони називаються ангелами ЯХВЕ (пор. Юд. 14).

▣ **"зберуть Його вибраних"** Це старозавітня пророцька фраза (пор. Повт. Зак. 30:35; Іс. 43:6; і Пс. 50:5). Точна послідовність цих подій кінцевих часів невідома. Павло вчив, що в момент смерті віруючі одразу опиняються разом з Христом (пор. 2Кор. 5:6,8). 1Сол. 4:13-18 вчить, що в час пришестя Господа залишок наших фізичних тіл з'єднається з нашим духом. Це вказує на безтілесний стан людини між смертю та днем воскресіння. В Біблії написано небагато про події кінцевих часів та потойбічне життя.

▣ **"від вітрів чотирьох, від краю землі до край-неба"** Мова йде про всіх послідовників Ісуса у всьому світі! Це також вказує на те, що Євангеліє буде поширюватися протягом довгого часу.

Число чотири в Біблії є символом світу. Воно означало чорити сторони світу (Іс. 11:12), чотири небесні вітри (Дан. 7:2; Зах. 2:6) та чотири кінці неба (Єр. 49:36). Божі обранці будуть зібрані з усіх місць, куди вони розійшлися. Див. Мр. 1:13, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СИМВОЛІЧНІ ЧИСЛА В ПИСАННІ».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 13:28-32

²⁸Від дерева ж фігового навчіться прикладу: коли віття його вже розпукується, і кинеться листя, то знаєте, що близько літо. ²⁹Так і ви: коли тільки побачите, що діється це, то знайте, що близько, під дверима. ³⁰Поправді кажу вам: не перейде цей рід, аж усе оце станеться! ³¹Небо й земля проминуться, але не минуться слова Мої! ³²Про день же той чи про годину не знає ніхто: ні Анголи на небі, ні Син, тільки Отець.

13:28 "Від дерева ж фігового" В цій притчі фігове дерево очевидно не символізує ізраїльський народ, як в Мр. 11:12-14, але виступає метафорою що вказує на те, що віруючі матимуть загальне уявлення про час

пришестя Господа, конкретного ж часу не знатимуть. Фігове дерево розцвітало пізно. Його цвітіння сповіщало наближення літа, а не весни.

13:29 "знайте" Це дієслово стоїть або в теперішньому часі активного стану дійсного способу, або в теперішньому часі активного стану наказового способу. Останнє покоління буде точно розуміти ці пророцькі тексти. Проблема церкви в тому, що кожне покоління віруючих силкувалося підвести пророцтва до своїх сучасних історій та культури, але досі всі помилялися. Через всі ці фальшиві провіщення церква втрачає свою довіру!

▣ **"знайте, що близько"** Тут підмет пропущений, а дієслово «бути» може бути або чоловічого, або середнього роду. Зважаючи на Мр. 13:14, середній рід є більш імовірним. В такому випадку мова йде про зруйнування Єрусалима.

13:30 Це сильна граматична конструкція подвійного заперечення. Вона може стосуватися

1. зруйнування Єрусалима
2. преображення (пор. Мр. 9:1)
3. ознак другого пришестя

Проблема в тому, що Ісус дає відповідь на всі три питання (пор. Мт. 24:3) учнів одночасно, не розділяючи ці три події.

13:31 "Небо й земля проминуться" Ця велика істина виражена старозавітною апокаліптичною мовою (пор. 2Петр. 3:7,10). Боже Слово ніколи не минеться, але фізичне створіння, зіпсоване людським гріхом, буде очищене. Це часто повторювана тема в Писанні (пор. Єг. 21:45; 23:14-15; 1Цар. 8:56; Іс. 40:6-8; 55:8-11; Мт. 5:17-20).

13:32 "день... той" Це скорочення старозавітної фрази «День Господній» (що так часто зустрічається в Амоса та Йоїля). Воно означає друге пришестя або судний день (історичний = зруйнування Єрусалима; або есхатологічний = кінцевий суд).

▣ **"чи про годину"** Див. Мр. 14:35, Спеціальна тема: «Година».

▣ **"не знає ніхто... тільки Отець"** Це стосується другого пришестя та нового віку, а не зруйнування Єрусалима. В Мр. 13:30 Ісус говорить конкретно про те покоління. Це сильний вірш, що забороняє християнам стверджувати конкретні дати другого пришестя.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОТЕЦЬ» (SPECIAL TOPIC: FATHER)

У Старому Заповіті була введена сімейна метафора Бога-Отця (див. Спеціальну тему: «Отцівство Бога»):

1. ізраїльський народ часто описується як «син» ЯХВЕ (пор. Ос. 11:1; Мал. 3:17)
2. ще раніше, в Повторенні Закону вжито аналогію Бога як Отця (1:31)
3. У Повт. Зак. 32 Ізраїль названий «дітьми», а Бог названий «їхнім Батьком».
4. ця аналогія стверджується в Пс. 103:13 і далі розвивається в Пс. 68:5 (батько сиріт)
5. вона часто зустрічається в пророків (пор. Іс. 1:2; 63:8; Ізраїль як син, Бог як Отець, 63:16; 64:8; Єр. 3:4,19; 31:9)

Ісус розмовляв арамейською мовою, отже в багатьох місцях грецьке *Pater* (Отець) очевидно є перекладом арамейського *Abba* («Авва»; пор. Мр. 14:36). Це сімейне слово «Тато» відображає близькі стосунки Ісуса з Отцем. Відкриваючи це слово нам, Своїм учням, Ісус також заохочує нас до близьких стосунків з Отцем. У Старому Заповіті слово «Отець» вживалося стосовно ЯХВЕ нечасто, але Ісус

вживає це слово часто й повсякчас. Це є важливим підтвердженням нових стосунків віруючих з Богом через Христа (пор. Мт. 6:9).

▣ **"ні Анголи на небі"** Ангелів уявляли собі зацікавленими дізнатися більше про стосунки Бога з людьми (пор. 1Кор. 4:9; Еф. 2:7; 3:10; 1Петр. 3:12). Навіть хоча вони близькі до Бога, вони не розуміють Його планів у всій повноті. Ці вічні задуми Творця відкриваються в Христі!

▣ **"ні Син"** Ця обмеженість інформації ясно вказує на справжню людську природу Ісуса. Хоча Ісус був повністю людиною і повністю Богом, під час Свого втілення Він залишив частину Своїх божественних атрибутів на небі (пор. Фил. 2:7). Це обмеження діяло тільки до вознесіння Ісуса.

Вживання Ісусом слова «Син» стосовно Самого Себе відкриває те, як Він Себе розумів (ЯХВЕ – Отець, а Він – вибраний Син, Месія). Тут вжито рідкісне слово «Син», що означає «Син Отця» (тобто Бог). Ісус часто називав Себе «Сином Людським», але цю фразу народ міг сприймати в значенні «людська особа», хіба що вони могли також знати про особливе вживання цього титулу в Дан. 7:13. Проте іудаїзм не приділяв уваги ані цьому тексту з книги Даниїла, ані титулу.

Фраза «ні Син» не включена в Мт. 24:36, немає її і в деяких давньогрецьких унціальних рукописах κ^a , κ , L та W . Вона включена в більшість перекладів, тому що вона є в рукописах κ , B та D , в Діатессероні, в грецьких текстах, відомих Іренею, Оригену й Івану Золотоустому, а також в латинських рукописах, які використовував Ієронім. Можливо, це був один із текстів, дещо змінених ортодоксальними переписчиками з ціллю акцентування на божественності Христа в боротьбі зі лжеучителями (См. Барт Д. Ерман, «Ортодоксальне перекручення Писання» [Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, Oxford University Press, 1993, стор. 91-92]).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 13:33-37

³³Уважайте, чувайте й моліться: бо не знаєте, коли час той настане! ³⁴Як той чоловік, що від'їхав, і залишив свій дім, і дав рабам своїм владу й кожному працю свою, а воротареві звелів пильнувати. ³⁵Тож пильнуйте, не знаєте бо, коли прийде пан дому: увечорі, чи опівночі, чи як півні співатимуть, чи ранком. ³⁶Щоб вас не застав, що спите, коли вернеться він несподівано. ³⁷А що вам Я кажу, те всім Я кажу: Пильнуйте!

13:33 "Уважайте, чувайте" Ці дієслова вжиті в теперішньому часі активного стану наказового способу (пор. Мр. 13:5,9,23). Віруючі повинні жити в постійній надії другого пришествя. В Мр. 13:33-37 два різних грецьких слова перекладено як «пильнуйте»:

1. *blepō* (в. 33, пор. Гал. 6:1)
2. *grēgoreō* (вв. 34,35,37, пор. Еф. 6:18)

У «Грецько-англійському лексиконі Нового Заповіту, укладеному за семантичними сферами» Лоув та Найди (Louw and Nida's *Greek-English Lexicon of the New Testament, Based On Semantic Domains*, Том 1, стор. 333) ці слова частково співпадають за значеннями: №1 – «не спати» або «пильнувати» і №2 – «бути чутливим до» або «стерегтися».

Хоча в дійсності друге пришествя переживе лише одне покоління, кожне покоління живе в постійній надії повернення Господа будь-якої миті. Ось чому Апостоли і рання церква очікували на близьке пришествя Христа. Затримка на 2000 років є дивною, але Бог довготерпить і не хоче, щоби хтось загинув (пор. 1Тим. 2:4; 2Петр. 3:9). Він бариться, щоби церква виконала Велике доручення (пор. Мт. 28:19-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8) і щоби повне число віруючих юдеїв та віруючих язичників увійшли до Царства (пор. Рим. 11). Друге пришествя для віруючих є чудовою подією, але для невіруючих воно є бідою з вічними наслідками.

▣ **"й моліться"** Ці слова є в багатьох давньогрецьких унціальних рукописах, зокрема в κ, Α, С, К, L, W та X, але їх немає в рукописах В та D. Не виключно, що вони були в оригіналі (пор. NKJV). Одначе UBS⁴ дає коротшому варіанту рейтинг «В» (майже точно).

▣ **"час той"** Це не слово *chronos*, що означає хронологічний час (у Марка воно взагалі не вживається); це слово означає особливий встановлений час (*kairos*, пор. Мр. 1:15). Тут ідеться про велику есхатологічну подію. Питання в тому, про яку саме подію: (1) зруйнування Єрусалима; (2) з'явлення Сина Людського; або (3) початок нового віку? Перша подія сталася в 70 р. н.е. Друга подія в певному сенсі вже відбулася (у боговтіленні та житті Ісуса), але в іншому сенсі є майбутньою (завершення Божого Царства в другому пришесті Христа). Третя подія, як і друга, вже відбулася в певному сенсі. Віруючі вже живуть у двох станах нового віку, Божого Царства: у теперішньому, що «вже настав», і водночас у майбутньому, що «ще не настав» (пор. Фі та Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Fee and Stuart, *How to Read The Bible For All Its Worth*], стор. 131-134).

13:34 "Як той чоловік, що від'їхав" Ісус часто вживав такі фрази в Своїх притчах (пор. Мр. 12:1; Мт. 21:33; 25:14; Лк. 15:13; 19:12; 20:9). Тут головним є часовий чинник (пор. Мр. 13:35-37). З часом справжня природа людей стає явною. Затримка пришестя Христа виявляє, кому люди дійсно віддані і які в них пріоритети. В Євангелії від Матвія дається ширша версія цих слів (Мт. 24:42-51).

▣ **"кожному працю свою"** Можливо, мова йде про дари Духа, перелічені в Рим. 12; 1Кор. 12; та Еф. 4. Християни будуть судитися (пор. 2Кор. 5:10), але за що? Очевидно, не за гріхи, тому що кров Ісуса прощає всі гріхи (пор. Євр. 9). Можливо, християни дадуть Богові звіт за те, що вони зробили з довіреном їм Євангелієм і як вони використовували свої духовні дари.

13:35

NASB	«чи ввечері, чи опівночі, чи коли півень співає вранці»
NKJV	«увечері, опівночі, при співі півня, чи вранці»
NRSV	«увечері, чи опівночі, чи при співі півнів, чи на світанку»
TEV	«увечері, чи опівночі, чи перед світанком, чи при сході сонця»
NJB	«увечері, опівночі, при співі півнів, чи на світанку»

В цих словах відображаються чотири римських нічних сторожі, кожна приблизно три години:

1. вечір – 6:00-9:00 вечора
2. північ – 9:00 вечора - північ
3. спів півнів – 12:00 ночі - 3:00 ранку
4. світанок – 3:00-6:00 ранку

13:37 Див. примітку до Мр. 13:33.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. В чому полягає основна мета цієї глави?
2. Чи описуються в віршах 4-7 кінцеві часи?
3. Як пророцтво Даниїла в гл. 7-12 пов'язане з другим пришестям?

4. Чому Ісус використовує апокаліптичну мову, як у в. 24?
5. Чи можуть віруючі знати, коли повернеться Господь?
6. Чи прийде Ісус скоро, чи Він затримується, чи час Його пришествя невідомий?
7. Як Ісус міг не знати часу Свого другого пришествя?
8. Чи очікуєте ви пришествя Ісуса за вашого життя?

Copyright © 2013 Bible Lessons International

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Змова вбити Ісуса	Змова вбити Ісуса	Смерть Ісуса (14:1-15:47)	Змова проти Ісуса	Змова проти Ісуса
14:1-2	14:1-2	14:1-2	14:1-2	14:1-2
Помазання в Віфанії	Помазання в Віфанії		Ісуса помазано в Віфанії	Помазання в Віфанії
14:3-9	14:3-9	14:3-9	14:3-5 14:6-9	14:3-9
Згода Юди щодо зради Ісуса	Юда погоджується зрадити Ісуса		Юда погоджується зрадити Ісуса	Юди зраджує Ісуса
14:10-11	14:10-11	14:10-11	14:10-11	14:10-11
Пасха з учнями	Ісус святкує Пасху з учнями	Темна вечеря	Ісус їсть пасхальну вечерю зі своїми учнями	Підготовка до пасхальної вечері
14:12-21	14:12-21	14:12-16 14:17-21	14:12 14:13-15 14:16 14:17-18 14:19 14:20-21	14:12-16 Передвіщення Юдиної зради 14:17-21
Установлення вечері Господньої	Ісус установлює вечерю Господню		Господня вечеря	Установлення свхаристії
14:22-26	14:22-26	14:22-25 Гефсиманія 14:26-31	14:22 14:23-25 14:26	14:22-25 Передвіщення зречення Петра 14:26-31
Передвіщення зречення Петра	Ісус передвіщає зречення Петра		Ісус передвіщає зречення Петра	
14:27-31	14:27-31		14:27-28 14:29 14:30 14:31a	

			14:31b	
Молитва в Гефсиманії	Молитва в Гефсиманії		Ісус молиться в Гефсиманії	Гефсиманія
14:32-42	14:32-42	14:32-42	14:32-34	14:32-42
			14:35-36	
			14:37-38	
			14:39-40	
			14:41-42	
Зрада й арешт Ісуса	Зрада й арешт у Гефсиманії		Арешт Ісуса	Арешт
14:43-50	14:43-50	14:43-50	14:43-44	14:43-52
			14:45-49	
Юнак, який втік	Юнак тікає голим		14:50	
14:51-52	14:51-52	14:51-52	14:51-52	
Ісус перед Радою	Ісус з'являється перед Синедріоном	Ісус перед Кайяфою	Ісус перед Радою	Ісус перед Синедріоном
14:53-65	14:53-65	14:53-65	14:53-56	14:53-54
				14:55-64
			14:57-59	
			14:60	
			14:61	
			14:62	
			14:63-64a	
			14:64b	
			14:65	14:65
Петро зрікається Ісуса	Петро зрікається Ісуса і плаче		Петро зрікається Ісуса	Зречення Петра
14:66-72	14:66-72	14:66-72	14:66-67	14:66-72
			14:68	
			14:69-70a	
			14:70b	
			14:71	
			14:72	

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ПАРАЛЕЛЬНІ ТЕКСТИ В СИНОПТИЧНИХ ЄВАНГЕЛІЯХ

- А. Змова вбити Ісуса в Мр. 14:1-2 є паралельною до Мт. 16:1-5 та Лк. 22:1-2.
- Б. Помазання в Віфанії в Мр. 14:3-9 є паралельним до Мт. 16:6-13 та Ів. 12:2-8 (можливо інше помазання в Галілеї в Лк. 7:36-39).
- В. Згода Юди щодо зради Ісуса в Мр. 14:10-11 є паралельною до Мт. 26:14-16 та Лк. 22:3-6.
- Г. Пасха з учнями в Мр. 14:12-21 є паралельною до Мт. 26:17-25, Лк. 22:21-23 та Ів. 13:21-30.
- Д. Установлення вечері Господньої в Мр. 14:22-26 є паралельним до Мт. 26:26-29 та Лк. 22:17-20 (пор. 1Кор. 11:23-26).
- Е. Передвіщення зречення Петра в Мр. 14:27-31 є паралельним до Мт. 26:31-35.
- Ж. Ісусова молитва в Гефсиманії в Мр. 14:32-42 є паралельною до Мт. 26:36-46, Лк. 22:39-40 та Ів. 18:1.
- З. Зрада й арешт Ісуса в Мр. 14:43-50 є паралельними до Мт. 26:47-56, Лк. 22:47-53 та Ів. 18:2-12.
- И. Розповідь про Ісуса перед Синедріоном в Мр. 14:53-65 є паралельною до Мт. 26:57-68 та Ів. 18:12,19-24.
- К. Зречення Петра в Мр. 14:66-72 є паралельним до Мт. 26:69-75, Лк. 22:54-62 та Ів. 18:15-18,25-27.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:1-2

¹За два ж дні була Пасха й Опрісноки. А первосвященики й книжники стали шукати, як би підступом взяти Його та забити. ²Вони говорили: Та не в свято, щоб була колотнеча в народі не сталась.

14:1 "Пасха й Опрісноки" Спочатку то були два окремих свята в пам'ять про ту саму подію: останню кару, що змусила фараона відпустити євреїв із Єгипту. Правила пасхальної вечері описані в Вих. 12:1-14,21-28,43-51, а правила проведення семиденного свята опрісноків – у Вих. 12:8,15-20 (пор. Чис. 28:16-25, Повт. Зак. 16:1-8 та Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiquities*] 3.10.5).

▣ **"За два ж дні"** Оскільки два свята поєднувалися, євреї іноді називали весь цей час «Пасхою». Тому незрозуміло, що саме означає вираз «два дні»: (1) два дні перед восьмиденним святом, чи (2) два дні перед самою Пасхою.

В Ів. 12:1-8 сказано, що це сталося іншого дня; не виключно, що текст від 3-го вірша і далі є ретроспекцією. Хронологія останніх днів життя Ісуса записана по-різному в чотирьох Євангеліях. На мою думку, рання церква усвідомлювала розбіжності між чотирма Євангеліями, але не намагалася узгодити їх між собою. Причиною тих розбіжностей є (1) сам характер цих творів як розповідей очевидців та (2) богословські / благовісницькі цілі кожного окремого автора. Кожен з них міг вільно (під натхненням) обирати, адаптувати й розкладати в певному порядку вчення та дії Ісуса згідно зі своїми цілями та групами адресатів (пор. Гордон Фі та Дуглас Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Gordon Fee and Doug Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*], стор. 126-129).

▣ **"первосвященики й книжники"** Матвій додає також «і старші народу», що є повною назвою Синедріону. Див. Спеціальну тему до Мр. 12:13.

▣ **"підступом взяти Його та забити"** В цьому не було нічого нового (пор. Мр. 3:6; 11:18), але дії Ісуса, коли Він під час урочистого в'їзду до Єрусалима схвально прийняв вигуки народу і коли Він очистив Двір язичників у храмі від торговців, стали вирішальними для фарисеїв та саддукеїв і визначили Його долю.

14:2 "щоб була колотнеча в народі не сталась" Ісус був дуже популярним в Галілеї. На свято Пасхи населення Єрусалима зростало в три рази, адже туди сходилися паломники з усього Присередземномор'я, в тому числі багато з Галілеї. Можлива «колотнеча» згадується в Мт. 26:5 та 27:24.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:3-9

³Коли ж Ісус був у Віфанії, у домі Симона, на проказу слабого, і сидів при столі, підійшла одна жінка, алябастрову пляшечку маючи щирого народного дуже цінного мира. І розбила вона алябастрову пляшечку, і вилила миро на голову Йому! ⁴А дехто обурювались між собою й казали: Нащо таке марнотратство на миро? ⁵Бо можна було б це миро продати більше, як за три сотні динаріїв, і вбогим роздати. І нарікали на неї. ⁶Ісус же сказав: Залишіть її! Чого прикрість їй робите? Вона добрий учинок зробила Мені. ⁷Бо вбогих ви маєте завжди з собою, і коли схочете, можете їм робити добро, Мене ж не постійно ви маєте. ⁸Що могла, те зробила вона: задалегідь намастила Моє тіло на похорон... ⁹Поправді кажу вам: де тільки ця Євангелія проповідувана буде в цілому світі, на пам'ятку їй буде сказане й те, що зробила вона!

14:3 "Віфанії" Віфанія – місто на горі, що називалася Оливною й була розташована недалеко від Єрусалима; у цьому місті паломники любили зупинятися під час трьох щорічних свят. В єврейській

культури того часу вважалося, що кожна єврейська сім'я, яка мешкає неподалік від Єрусалима, повинна приймати паломників.

▣ **"Симона, на проказу слабого"** У Старому Заповіті проказа була ознакою Божого невдоволення і мала жахливі соціальні наслідки. Як видно, цей чоловік змілювався від прокази, і скоріш за все його змілюв Ісус. У стародавньому світі проказою називали різні шкірні захворювання (пор. Лев. 13-14), а не лише сучасну проказу.

У паралельному тексті, Ів. 12:2-8, повідомляється, що це відбувалося в домі Лазаря і тією жінкою була сестра Лазаря Марія. Можливо, Симон був їхнім батьком, якого Ісус ще раніше змілюв.

▣ **"сидів при столі"** Вони не сиділи на стільцях, але напівлежали, спираючись на лівий лікоть, навколо трьох низьких столів, поставлених у вигляді підкови.

▣ **"підійшла одна жінка"** В Лк. 7:36-50 записаний дуже схожий випадок помазання в тому самому місці, але сказано, що Ісуса помазала грішна жінка. В Ів. 12:3 цю жінку названо Марією, сестрою Лазаря, але Марк не повідомляє її імені. Можливо, Марк писав у ранні роки й боявся називати ім'я цієї послідовниці Ісуса, але Іван писав набагато пізніше й відчував себе вільним називати її (пор. Ленський, «Євангеліє від Марка» [Lenski, *St. Mark's Gospel*]).

Безумовно, це був прекрасний прояв любові до Ісуса, що символізував Його скорий похорон.

NASB «алябастрова посудина»
NKJV «алябастрова пляшечка»
NRSV, TEV,
NJB «алябастровий посуд»

Це була запечатана пляшечка з білого непрозорого каменя, якого видобували в єгипетському місті Алябастрон. Відкривши цю пляшечку, її вже не можна було запечатати. В Ів. 12:3 сказано, що в тій пляшці була ціла літра мира. Можливо, це було придане тієї жінки. Поза всяких сумнівів, цим вчинком вона виявила велику любов і посвяту Ісусові.

14:3

NASB «цінних пахоців із чистого нард»
NKJV «дуже цінної нардової олії»
NRSV «дуже цінної нардової мазі»
TEV «дуже дорогих пахоців, зроблених із чистого нард»
NJB «дуже цінної мазі, чистого нард»

Нард виготовлявся з кореня однієї гімалайської рослини і мав сильний аромат. Слово «щирий» (або «чистий») походить із слова *pistikos*, що означає надійну якість («чистий», «без домішок», пор. Ів. 12:3).

Слово «нард», мабуть, походить із латинської мови (пор. А.Т. Робертсон, «Розгляд слів в Новому Заповіті» [A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*], Том 1, стор. 380). В Євангелії від Марка більше латинських слів та виразів, ніж в будь-якому іншому Євангелії. Видно, воно було адресоване римлянам.

▣ **"на голову Йому"** В Євангелії від Івана розповідається, що жінка вилила нард на ноги Ісусу (пор. Ів. 12:3). Можливо, обидва твердження є вірними, адже цілої літри було забагато для однієї голови – її вистачало на все тіло.

Можливо, помазання голови нагадувало тим юдеям про помазання царя (пор. 1Сам. 10:1; 2Цар. 9:3,6; тж. розуміється в 1Сам. 16:13). Це міг бути царсько-месіанський символ, а також похоронний процес / пророцтво (пор. Мр. 15:46; 16:1; Лк. 23:56; Ів. 19:39-40).

14:4 "дехто" В Ів. 12:4-5 вказано, що то був Юда Іскаріот. Видно, Ісусові учні обговорювали це між собою (пор. Мр. 9:10; 10:26; 11:31; 12:7; 16:3).

▣ **"обурювались між собою"** Це перифрастичний імперфект. Учні розмовляли між собою й засуджували марнотратство тієї жінки. Вони сердилися, обурювалися. Це слово вживається в Мр. 10:14 стосовно ставлення Ісуса до дітей, коли учні не пускали їх до Нього.

▣ **"можна було б це миро продати більше, як за три сотні динаріїв"** Сучасні грошові еквіваленти не є корисними, тому що вартість грошей змінюється. Один динарій був денною платою воїна або робітника, отже це була майже річна заробітна плата.

14:5 "вбогим роздати" Роздача грошей бідним в час Пасхи була важливим релігійним правилом рабинів (пор. Ів. 13:29). Це називалося милостинею.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «МИЛОСТИНЯ» (SPECIAL TOPIC: ALMSGIVING)

Власне сам термін

- А. Цей термін сформувався в межах іудаїзму.
- Б. Він означає подаяння біднякам і/або нужденим.
- В. Англійське слово «alms» походить зі скороченого варіанту грецького *eleēmosunē*.

Старозавітний концепт

- А. Концепт допомоги біднякам представлений ще в перших книгах Тори.
  - 1. типовий контекст, Повт. Зак. 15:7-11
  - 2. полишення краю поля та попадалих колосків жнива для бідняків, Лев. 19:9; 23:22; Повт. Зак. 24:20
  - 3. «суботній рік» – кожний сьомий рік землю не обробляли, а весь врожай віддавали біднякам, Вих. 23:10-11; Лев. 25:2-7.
- Б. Цей концепт сформувався в літературі мудрості (окремі приклади)
  - 1. Йов 5:8-16; 29:12-17 (опис безбожних в 24:1-12)
  - 2. Псалми, 11:7
  - 3. Приповісті 11:4; 14:21,31; 16:6; 21:3,13

Формування цього концепту в іудаїзмі

- А. У першій частині Мішни йдеться про те, як ставитися до бідняків, нуждених та левитів.
- Б. Окремі цитати

- 1. Книга Премудрості Ісуса, Сина Сираха 3:30, «Як палкий вогонь гасить вода, так і милостиня гріхи відпускає» (переклад І. Огієнка)
- 2. Книга Товита 4:6-11, «⁶Бо ті, що чинять правду, в ділах своїх будуть щасливі, як усі ті, що чинять справедливість. ⁷Роби милостиню з того, що маєш. А коли милостиню робиш, око твоє нехай не буде скупим. Не відвертай свого лица від усякого бідного, і обличчя Боже не відвернеться від тебе. ⁸Милостиню роби згідно з тим, що маєш; коли у тебе є достатків повно, роби з них, а коли мало маєш, то не бійся й з того дати. ⁹Бо так готуєш собі добрий скарб на день потреби, ¹⁰тому що милосердя рятує від смерти й не дає ввійти у темряву. ¹¹Милостиня ж – приємний дар для всіх, що її чинять, перед Всевишнім» (переклад І. Огієнка).
- 3. Книга Товита 12:8-9, «⁸Молитва з постом – річ добра, однак милостиня зо справедливістю – ліпші, ніж багатство з кривдою. Ліпше творити милостиню, ніж

нагромаджувати золото. ⁹Милостиня від смерті вибавляє, вона усякий гріх очищає.

Ті, що дають милостиню, проживатимуть у достатку» (переклад І. Огієнка).

- В. Остання цитата з Товита 12:8-9 вказує на виникнення певних проблем. Людські вчинки або заслуги сприймаються як механізми для прощення та збагачення.

Цей концепт було розвинуто далі в Септуагінті, де грецьке слово «милостиня» (*eleēmosunē*) стало синонімом «праведності» (*dikaïosunē*). Обидва ці слова вживалися при перекладі єврейського «праведність» (BDB 842, Божа любов та вірність, пор. Повт. Зак. 6:25; 24:13; Іс. 1:27; 28:17; 59:16; Дан. 4:27).

- Г. Людські вчинки милосердя стали засобом для досягнення добробуту на землі та спасіння після смерті. На передній план вийшов сам вчинок, а не його мотиви. Бог дивиться на серце людини й лиш потім судить діла її рук. Так навчали рабини, але з часом це вчення згубилося в самоправедності (пор. Мих. 6:8).

Новозавітна реакція

- А. Цей термін зустрічається в

1. Мт. 6:1-4
2. Лк. 11:41; 12:33
3. Діях 3:2-3,10; 10:2,4,31; 24:17

- Б. Ісус звертається до традиційного розуміння праведності як (пор. 2 Климент 16:4)

1. милостині
2. посту
3. молитви

- В. У Нагірній проповіді (пор. Мт. 5-7) Ісус радикально переорієнтує традиційні погляди на праведність (коли людина надіється на свої власні вчинки). «Новий завіт» Єр. 31:31-34 стає новим стандартом правильних стосунків з Богом (пор. Рим. 3:19-31). Бог дає людині нове серце, новий розум та новий дух. У фокусі знаходяться Божі вчинки, а не людські (Єз. 36:26-27).

14:6 "Залишіть її!" Це аорист активного стану наказового способу. Ісус захищає жінку, виправдовує її вчинок любові й благодаті. Він вбачав у ньому пророцьке приготування до Його скорої смерті й поховання (пор. Мр. 14:8).

14:7 "Бо вбогих ви маєте завжди з собою" Ісус тут не принижує бідних (пор. Повт. Зак. 15:4,11), але відзначає Свою унікальність і особливість Свого часу на землі.

14:8 "здалегідь намастила Мос тіло" Чи розуміла вона дещо, чого не розуміли учні? Ті самі пахощі використовувалися в приготуванні до похорон (пор. Ів. 19:40).

14:9 "Поправді" Дослівно: «Амінь». Див. Спеціальну тему до Мр. 3:28.

▣ **"де тільки ця Євангелія проповідувана буде"** Під Євангелієм розуміється Ісусова вістка про Бога, про людей, про гріх, про Себе, про спасіння і про потойбічне життя. Ісус через посередництво Духа відкрив ці істини богонатхненним авторам Нового Заповіту. Ці істини дані через одкровення, а не через пошуки людей. Це перш за все одкровення особи та стосунків із тією особою, а не лише віровчення або якась система доктрин про ту особу. Воно ґрунтується на особистих стосунках із Христом через віру та на розумінні того, Хто Він є і чому Він прийшов, що призводить до христоподібного життя в світлі цих нових стосунків із Богом і цілком нового світогляду.

▣ **"в цілому світі"** Ісус очікував, що Євангеліє розповсюдиться по всій землі (пор. Мр. 13:27 та Мр. 28:19-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8).

▣ **"на пам'ятку їй буде сказане й те, що зробила вона"** Ісус не забуває добрих вчинків любові й посвяти. Цей випадок записаний у Святому Письмі, але багато інших випадків зберігаються в серці Бога і будуть відкриті того славного дня (пор. Гал. 6:7-9; 1Тим. 5:25; Об. 14:13; тж. 2:1,19; 3:8).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:10-11

¹⁰Юда ж Іскаріотський, один із Дванадцятьох, подався до первосвящеників, щоб їм Його видати. ¹¹А вони, як почули, зраділи, і обіцяли йому срібняків за те дати. І він став вишукувати, як би слухного часу їм видати Його.

14:10 "Юда ж Іскаріотський, один із Дванадцятьох" Існує кілька теорій стосовно Іскаріота (це слово пишеться по-різному в різних грецьких рукописах). Воно може означати

1. чоловіка з Керіота, міста в Юдеї
2. чоловіка з Картама, міста в Галілеї
3. сумку, в якій носять гроші
4. єврейське слово «задушити»
5. грецьке слово, що означає ніж убивці

Якщо 1-й варіант правильний, то Юда був єдиним юдеянином серед дванадцяти апостолів. Якщо ж правильні 4-й або 5-й варіанти, то він був зилотом, як Симон.

Нещодавно вийшла цікава, але надзвичайно спекулятивна книга (в ній нехтується Євангелієм від Івана), де Юду зображено в позитивному світлі. Це книга Вільяма Класена «Юда: зрадник чи друг Ісуса?» (William Klassen, *Judas Betrayer or Friend of Jesus?*, Fortress Press, 1996).

▣ **"один із Дванадцятьох"** Він входив до числа особливо обраних учнів Ісуса. Він брав участь в місіонерських подорожах і навчаннях Ісуса, був свідком Його чудес, брав участь у таємній вечері.

В цій фразі вжито означений артикль, що означає «той самий». Існує декілька припущень стосовно значення цього артикля: (1) Юда був лідером апостольської групи. Він держав у себе гроші групи й сидів на почесному місці під час таємної вечері; або (2) воно стосується нарікань в Мр. 14:4.

▣ **"подався до первосвящеників"** В Лк. 22:4 додано «та начальниками». Юда запитав, скільки вони дадуть йому (пор. Мт. 26:15). Це була ціна забитого биком раба (пор. Вих. 21:32; Зах. 11:12).

В Мт. 26:15 сказано «тридцять срібняків». Так здійснилося пророцтво Зах. 11:12-13 (пор. Мт. 27:9-10). Ісус був тим «Пастухом», якого відкинули. Автори Євангелій цитують глави 9-14 книги Захарії як пророцьке джерело або типологію відносно служіння Ісуса.

1. У Мт. 21:4-5 цитується Зах. 9:9
2. У Мт. 24:3 цитується Зах. 12:10
3. У Мт. 26:15 цитується Зах. 11:12-13
4. У Мт. 26:31 цитується Зах. 13:7
5. У Мт. 27:9-10 цитується Зах. 11:12-13

▣ **"видати"** Це грецьке слово «передати» (*paradidōmi*) в англійських перекладах Біблії завжди перекладається як «betray» («зрадити»), хоча це не є його встановленим значенням. Воно може мати позитивне значення «довіряти» (пор. Мт. 11:27) або «відновлювати» чи «заповідувати» (пор. Дії 14:26; 15:40), а також негативне значення «передати когось владі» або «передати когось в руки сатані» (пор. 1Кор. 5:5; 1Тим. 1:20), або означати випадок, коли Бог полишає людину в її ідолопоклонстві (пор. Дії 7:42). Очевидно, що значення цього багатозначного дієслова визначається за контекстом. Дії Юди підходять до значення «зраджувати».

14:11 "зраділи" Не сказано, що вони здивувалися. Мотив Юди завжди був і є спірним питанням. Ці релігійні лідери знаходили в відході Юди від апостольської групи виправдання своїх кривавих планів!

▣ **"слухного часу"** В Лк. 22:6 додано «без народу». Вони боялися популярності Ісуса серед галілейських паломників, що прибули до Єрусалима на свято (пор. Мр. 11:18; 12:12; Мт. 26:5; 27:24).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:12-16

¹²А першого дня Опрісноків, коли пасху приношено в жертву, сказали Йому Його учні: Куди хочеш, щоб пішли й приготували ми Тобі пасху спожити? ¹³І посилав Він двох із Своїх учнів, і каже до них: Підійть до міста, і стріне вас чоловік, що нестиме в глекові воду, то йдіть за ним. ¹⁴І там, куди він увійде, скажіть до господаря дому: Учитель питає: Де кімната Моя, в якій Я споживу зо Своїми учнями пасху? ¹⁵І він вам покаже велику горницю, вистелену та готову: там приготуйте для нас. ¹⁶І учні пішли, і до міста прийшли, і знайшли, як Він їм сказав, і зачали вони пасху готувати.

14:12 "першого дня Опрісноків" Є велике питання стосовно того, в який саме день Господь їв останню вечерю із Своїми учнями: 13 чи 14 нісана. Згідно з Євангелієм від Івана, то було 13-го числа (пор.

Мр. 18:29; 19:14,31,32), а за Синоптичними Євангеліями – 14-го числа. Можливо, ця різниця пов'язана з

1. використанням римського календаря та юдейського місячного календаря
2. різними способами відрахунку дня: у євреїв з вечора, а в римлян з ранку
3. свідомством про те, що громада Мертвого моря, за сонячним календарем, святкувала Пасху на один день раніше, відкидаючи священницьке керівництво в Єрусалимі

Чотири Євангелія – то розповіді очевидців, написані з богословськими та благовісницькими цілями.

Автори мали право (під божественним натхненням) обирати, адаптувати й розкладати в певному порядку події життя Ісуса і Його слова. Саме з цим пов'язана більшість складнощів в євангельських оповіданнях (див. Фі та Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Fee and Stuart, *How To Read The Bible For All Its Worth*], стор. 126-129). Різниця між ними фактично підтверджує їхню справжність. Рання церква приймала ці чотири версії, не намагаючись їх узгоджувати (за винятком Татіанового «Діатессарона» кінця II століття).

Герменевтика вимагає тлумачити Євангелія в їхньому контексті (авторському задумі) та не порівнювати їх з іншими Євангеліями, хіба що для того, щоб отримати більше історичної інформації.

14:13 "двох із Своїх учнів" В Лк. 22:8 сказано, що то були Петро та Іван. Як відомо із рабиністичних джерел, лише дві особи з однієї сім'ї допускалися в храм, щоб принести в жертву вівцю з допомогою священика.

▣ **"і стріне вас чоловік, що нестиме в глекові воду"** В тій культурі чоловіки дуже рідко носили воду, тим більше в глеку. Якщо чоловіку й доводилося віднести кудись воду, він використовував для цього овечі або козячі шкури, а не глиняний посуд. Це ще одна деталь із розповіді очевидця – Петра.

14:14 "скажіть до господаря дому" Багато хто вважає, що то був дід Івана Марка (який уклав проповіді Петра і зробив із них Євангеліє від Марка), де, можливо, пройшла таємна вечеря і де Ісус з'являвся після Свого воскресіння. Іван Марк був двоюрідним братом Варнави і брав участь у першій частині першої місіонерської подорожі Варнави й Савла (тобто Павла). Він також був супутником Петра і, очевидно, написав перше Євангеліє за спогадами або проповідями Петра. Здається, це була заздалегідь спланована подія, а не передвіщення.

14:15 В тому самому місці Ісус з'являвся учням після Свого воскресіння (пор. Дії 1:12). Ця кімната стала єрусалимським центром діяльності учнів.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:17-21

¹⁷А коли настав вечір, Він приходить із Дванадцятьма. ¹⁸І як сиділи вони при столі й споживали, промовив Ісус: Поправді кажу вам, що один з-поміж вас, який споживає зо Мною, видасть Мене...

¹⁹Вони зачали сумувати, і один по одному питати Його: Чи не я? ²⁰А Він їм сказав: Один із Дванадцятьох, що в миску мачає зо Мною... ²¹Людський Син справді йде, як про Нього написано; та горе тому чоловікові, що видасть він Людського Сина! Було б краще тому чоловікові, коли б він не родився!...

14:17 "коли настав вечір" В іудеїв день починається в сутінках (пор. Бут. 1:5,8,13,19,23,31). Це була пасхальна вечеря, бо юдеї зазвичай вечеряли перед сутінками, і тільки пасхальна вечеря проводилася після 18:00.

14:18 "сиділи" Спочатку Пасху їли стоячи, згідно з Вих. 12:11. Іудеї I століття не користувалися стільцями – про такий звичай вони дізналися від персів (пор. Естер 1:6; 7:8). Вони їли напівлежачи, спираючися на лівий лікоть, на низьких подушках навколо столу в вигляді підкови (щоб слугам легко було приносити їм їжу).

▣ **"Поправді"** Дослівно: «Амінь». Див. Спеціальну тему до Мр. 3:28.

▣ **"що один з-поміж вас, який споживає зо Мною, видасть Мене"** Це посилання на Пс. 41:9. В тій культурі це підкреслювало провину Юди (пор. Ів. 13:18). Спілкування за столом було важливим символом дружби й вірності. На сході вважалося жакливим зрадити когось, із ким ти їв разом за одним столом.

14:19 "один по одному питати Його: Чи не я?" Кожен учень думав про себе, що він може стати зрадником. Ми бачимо, що в той час ніхто навіть не підозрював Юду. Кожен сумнівався в самому собі.

14:20 "що в миску мачає зо Мною" Це була миска з особливим фруктовим соусом сірого кольору, що нагадував розчин для цегли. Юда сидів на почесному місці поруч з Ісусом, з правого боку! Ісус навіть в цю останню годину залишався спокійним і старався духовно «достучатися» до Юди.

14:21 "та горе тому чоловікові, що видасть він Людського Сина! Було б краще тому чоловікові, коли б він не родився!" Згідно з Ів. 13:27 і далі, Юда пішов після третьої чаші благословення, перед установленням вечері Господньої. Юда залишається таємницею. Ніколи не пояснюється, з якими мотивами він зрадив Ісуса. Дехто вбачає в ньому юдейського патріота (зилота), що намагався змусити Ісуса виступити проти Рима військовою силою. Інші вважають його посвяченим юдеєм, що був невдоволеним ставленням Ісуса до усного передання та Його стосунками з вигнанцями й грішниками в юдейському суспільстві. В Євангелії від Івана його описано як злодія від початку, який любив гроші. Однак вчинки Юди після арешту Ісуса не відповідають цій характеристиці. Якими б не були справжні мотив і причина – чи то дія сатани, чи передбачення в пророцтві, – Юда є відповідальним за свої вчинки, як і кожен із нас за свої (пор. Гал. 6:7).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:22-25

²²Як вони ж споживали, Ісус узяв хліб, і поблагословив, поламав, і дав їм, і сказав: Прийміть, споживайте, це тіло Моє! ²³І взяв Він чашу, і, вчинивши подяку, подав їм, і пили з неї всі. ²⁴І промовив до них: Це кров Моя Нового Заповіту, що за багатьох проливається. ²⁵Поправді кажу вам, що віднині не питиму Я від плоду виноградного до того дня, як новим буду пити його в Царстві Божім!

14:22 "узяв хліб" Зауважте на те, що це було не пасхальне ягня (не гіркі трави), але опрісноки (*azymos*, пор. Мр. 14:1). Тут вжито грецьке слово *artos*, що означає звичайний хліб (пор. Мр. 3:20; 6:8,16,36,37; 7:2,5,27; 8:4,14,16,17). Але воно також означає опрісноки в паралельних текстах в Мт. 26:26 та Лк. 22:19. Напевне, ягня передавало занадто багато націоналістичних конотацій. Всупереч усім історичним зв'язкам між Пасхою та таємною вечерею, між ними проводиться свідоме богословське розмежування.

Якщо є обґрунтована типологія між виходом з Єгипту та Ісусом, а це виглядає саме так, тоді хліб слід пов'язувати з «манною» (пор. Вих. 16), що її ЯХВЕ давав народу під час блукання в пустелі. Ця їжа забезпечувала стабільне життя Божого народу. Тепер ЯХВЕ дає «істинний» хліб з небес, «справжнє» життєдайне забезпечення, посилає «досконалого» лідера та встановлює нову Пасху – визволення від гріха і смерті. Автори Нового Заповіту часто використовують христологічну типологію, коли представляють Ісуса в старозавітних прообразах.

Вино в Старому Заповіті вважалося кров'ю винограду і часто вживалося в судовому значенні (виноград гніву). Тепер це жертва, що дає вічне життя. Цей символізм чітко видно в 6-й главі Євангелія від Івана.

▣ **"поблагословив"** Пасхальна вечеря здійснювалася за встановленим порядком. Вірогідно, що символізм поламаного хліба й вина мав місце в ритуалі, що називався «третьою чашею благословення» (пор. 1Кор. 10:16).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПАСХА (ПОРЯДОК СЛУЖІННЯ)» (SPECIAL TOPIC: PASSOVER [ORDER OF SERVICE])

- А. Молитва
  - Б. Чаша вина
  - В. Господар умиває руки й передає всім таза
  - Г. Хліб умочують в соус із гірких трав
  - Д. Ягня та головна страва
  - Е. Молитва і хліб удруге вмочують в соус із гірких трав
  - Ж. Друга чаша вина та бесіда з дітьми в формі запитань і відповідей (пор. Вих. 12:26-27)
  - З. Спів із псалмів «Галлель» Пс. 113-114 та молитва
  - И. Господар вимиває руки і дає кожному по шматку хліба, вмоченого в соус
  - К. Всі їдять досита, в кінці з'їдають по шматку ягнятини
  - Л. Третя чаша вина після миття рук
  - М. Спів із псалмів «Галлель» Пс. 115-118
  - Н. Четверта чаша вина, що символізує прихід Царства
- Багато-хто вважає, що встановлення вечері Господньої сталося на пункті «Л».

▣ **"Прийміть, споживайте, це тіло Моє"** В Ів. 6:22 і далі та 1Кор. 10:16 показано сильний богословський символізм цього ритуалу. Слова Ісуса про Його тіло та кров, напевне, були шокуючими для тих іудеїв. Людоїдство та споживання крові заборонялися в Лев. 11. Ці слова, незважаючи на їхню явну символічність, все одно були вражаючими.

Ламанням хліба Ісус символізував Своє розп'яття. Як колір вина нагадував кров, так колір хліба нагадував тіло людини. Ісус був істинним Хлібом життя («манною», пор. Ів. 6:31-33,51), істинною Пасхою, новим Виходом з Єгипту!

**СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВЕЧЕРЯ ГОСПОДНЯ В 6-Й ГЛАВІ ЄВАНГЕЛІЯ ВІД ІВАНА»
(SPECIAL TOPIC: THE LORD'S SUPPER IN JOHN 6)**

- А. В Євангелії від Івана не розповідається про саму вечерю Господню, але в главах 13-17 записані розмови й молитва в горниці. Можливо, Іван навмисне пропустив вечерю. Наприкінці I століття церква почала сприймати таїнства в сакраментальному сенсі, як «канали благодаті». Не виключно, що у відповідь на такий сакраментальний погляд Іван вирішив нічого не писати про хрещення Ісуса та вечерю Господню.
- Б. У 6-й главі Івана події відбуваються на тлі насичення п'яти тисяч. Однак багато хто на основі цієї глави навчає сакраментальному погляду на євхаристію. Саме цю главу взято за основу римо-католицької доктрини «трансубстанціації» (тобто «переходу субстанції»; Ів. 6:53-56). У питанні щодо того, яке відношення має 6-а глава до євхаристії, проявляється двояка природа Євангелій. Безумовно, Євангелія передають слова Ісуса й розповідають про Його життя, але вони були написані десятки років пізніше й виражають погляди громад віруючих, до яких належали їхні автори. Таким чином, в них є три рівні авторського задуму:
1. Дух
  2. Ісус та Його первісні слухачі
  3. автори Євангелій та їхні читачі
- Як тлумачити? Єдиним методом, що може бути перевірено, є контекстуальний граматично-лексичний підхід, оснований на історичному фоні.
- В. Слід пам'ятати, що автори писали до іудеїв на культурно-історичному фоні рабиністичних очікувань Месії як «супер-Мойсея» (пор. Ів. 6:30-31), зокрема творця чудес, подібних до чудес Мойсея під час виходу з Єгипту, таких як «манна» з неба. Рабини посилалися на Пс. 72:16. Незвичні вислови Ісуса (пор. Ів. 6:60-62, 66) мали ціль розбити хибні месіанські очікування людей (пор. Ів. 6:14-15).
- Г. Ранні отці церкви не всі погоджувалися в тому, що цей текст стосується вечері Господньої. Климент Олександрійський, Ориген та Євсевій взагалі не згадують Господню вечерю в зв'язку з цим текстом.
- Д. Ужиті тут метафори дуже схожі на слова, які Ісус казав «жінці біля криниці» в 4-й главі Івана. Земні вода та хліб слугують метафорами вічного життя і духовних реальностей.
- Е. Це примноження хліба є єдиним чудом, записаним у всіх чотирьох Євангеліях!

14:23 "вчинивши подяку" Грецьке слово «подяка» – *eucharistē*, з якого походить наше «євхаристія» (Господня вечеря).

14:24 "Це кров Моя Нового Заповіту" Вино за кольором нагадувало кров людини. Ця фраза має три можливі джерела у Старому Заповіті.

1. Вих. 24:6-8, скріплення Книги завіту кров'ю завіту
2. Єр. 31:31-34, єдиний текст у Старому Заповіті, де згадується «новий завіт»
3. Зах. 9:11, що знаходиться в контексті гл. 9-14, де є багато пророцтв (христологічна типологія) щодо життя Ісуса

В грецькій рукописній традиції існує два варіанти.

1. «завіту», згідно з Мт. 26:28; цей варіант знаходиться в грецьких манускриптах α , B, C, D² та L (а також в D* та W з невеликою зміною). UBS⁴ дає цьому коротшому варіанту рейтинг «А» (точно).
2. «нового завіту», згідно з Лк. 22:20 та 1Кор. 11:25; цей варіант знаходиться в манускриптах A та E, а також у Вульгаті, сирійських, коптських та вірменських перекладах (пор. NKJV). Можливо, це слово було додане для того, щоб пов'язати слова Ісуса із «новим» завітом Єр. 31:31-34.

В усьому цьому зрозумілим є одне. Смерть Ісуса була суттєво важливою для відновлення стосунків грішного людства з Отцем (пор. Мр. 10:45). Ісус прийшов, щоб (1) відкрити Отця; (2) дати нам приклад

для наслідування; та (3) вмерти за наші гріхи замість нас. Іншого шляху відкуплення немає (пор. Ів. 10,14). Це було центральним аспектом Божого вічного плану (пор. Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАВІТ» (SPECIAL TOPIC: COVENANT)

Нелегко дати визначення старозавітному терміну *berith* («беріт»; BDB 136, KB 157), «завіт». У єврейській мові немає відповідного ДІЄСЛОВА. Всі спроби дати якийсь етимологічне або споріднене визначення цього слова виявилися непереконливими. Можливо, найкращим варіантом є дієслово «різати» (BDB 144), що означає жертвоприношення тварин під час укладення завіту (пор. Бут. 15:10, 17). Оскільки цей концепт є ключовим, богослови вважали за необхідне вивчати вживання цього слова, щоб визначити його функціональне значення.

Стосунки єдиного істинного Бога (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя») з людьми ґрунтуються на завіті. Концепт завіту, угоди або домовленості є суттєво важливим для розуміння біблійного одкровення. У цьому концепті чітко проявляється напруга між суверенністю Бога та вільною волею людини. Деякі завіти ґрунтуються виключно на характері та діях Бога.

1. саме створіння (пор. Бут. 1-2)
2. збереження Ноя та обітниця, що була дана йому (пор. Бут. 6-9)
3. покликання Авраама (пор. Бут. 12)
4. завіт з Авраамом (пор. Бут. 15)

Однак сама природа завіту вимагає від людини відповідних дій.

1. вірою Адам повинен був слухатися Бога й не їсти з дерева, що посеред Еденського саду
2. вірою Ной повинен був спорудити великий корабель далеко від води та зібрати туди тварин
3. вірою Авраам повинен був полишити свою сім'ю, іти за Богом і вірити в майбутніх нащадків
4. вірою Мойсей вивів ізраїльтян з Єгипту до гори Сінай та прийняв закони для релігійного і громадського життя з обітницями благословення або прокляття (пор. Левит 26; Повторення Закону 27-28)

Та сама напруга стосунків Бога з людьми є і в «новому завіті» (пор. Єр. 31:31-34; Євр. 7:22; 8:6,8,13; 9:15; 12:24). Цю напругу ясно видно при порівнянні Єз. 18:31 з Єз. 36:27-38 (дії ЯХВЕ). На чому ґрунтується завіт: на дії благодаті Божої, чи на відповідній реакції людини? Це є головною проблемою між старим завітом та новим завітом. Обидва завіти мають однакову ціль:

1. відновлення відносин з ЯХВЕ, що були втрачені в 3-й главі Буття.
2. створення праведного народу, що відображає Божий характер.

Новий завіт Єр. 31:31-34 знімає цю напругу, об'являючи вчинки людини недостатніми для того, щоб людина була прийнятою Богом. Божі закони з зовнішніх правил перетворюються у внутрішні бажання серця. Сама ціль благочестивого, праведного народу залишається незмінною, змінюються лише методи досягнення цієї цілі. Грішне людство виявляється нездібним до того, щоб бути відображенням Божого образу. Проблема була не в Божому завіті, але в людській гріховності та слабості (пор. Бут. 3; Рим. 7; Гал. 3).

Та сама старозавітна напруга між безумовним та умовним завітами залишається і в Новому Заповіті. Спасіння є даром завдяки завершеним роботі Ісуса Христа, але для нього потрібні покаєння й віра (як спочатку, так і постійно, див. Спеціальну тему: «"Вірити" в Новому Заповіті»). Ісус називає ці нові стосунки з віруючими «новим завітом» (пор. Мт. 26:28; Мр. 14:24; Лк. 22:20; 1Кор. 11:25). Це і правове (юридичне) проголошення, і заклик до уподібнення Христу (пор. Мт. 5:48; Рим. 8:29-30; 2Кор. 3:18; 7:1; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 4:13; 1Сол. 3:13; 4:3,7; 5:23; 1Петр. 1:15); і прийняття в дійсному способі дієслова (Рим. 4), і заклик до святості в наказовому способі (Мт. 5:48)! Віруючі спасаються не своїми вчинками, але для послуху (пор. Еф. 2:8-10; 2Кор. 3:5-6). Благочестиве життя свідчить про спасіння людини, а не служить засобом спасіння (див. Якова та 1 Івана). Дійсно, вічне життя має видимі характеристики! Цю напругу ясно видно в остереженнях у Новому Заповіті (див. Спеціальну тему: «Відступництво»).

▣ **"що за багатьох проливається"** Смерть Ісуса, що її символізувала Його пролита кров, була жертвою за гріх людей (пор. Мр. 10:45; Мт. 26:28; 1Кор. 15:3; 2Кор. 5:21; Євр. 9:11-15). Під «багатьма» слід розуміти не якусь обмежену групу людей, але всіх, тому що це – єврейська (або семітська) метафора, що означає «всіх, хто відгукнеться». Цю метафору можна бачити в паралелізмі Рим. 5:18 та 5:19, а також в порівнянні слова «усі» в Іс. 53:6 зі словом «багатьох» в Іс. 53:11-12. Див. примітку до Мр. 10:45.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРОЛИТА (НОВИЙ ЗАПОВІТ)» (SPECIAL TOPIC: POURED OUT [NT])

Класичне грецьке слово *sheō* означає «пролити» (зазвичай у прямому значенні). Посилена форма цього слова, *eksheō*, несе в собі дві конотації.

1. пролиття невинної крові, пор. Бут. 9:6; 37:22; Повт. Зак. 19:10; Мт. 23:35; Дії 22:20; Рим. 3:15
2. принесена жертва, пор. Суд. 6:20; 1Сам. 7:6; 2Сам. 23:16; Мт. 26:28; Мр. 14:24; Лк. 22:20

В Ісусі ці два значення зійшлися на Голгофі (пор. Колін Браун, ред., «Новий міжнародний словник богослов'я Нового Заповіту» [Colin Brown, ed., *The New International Dictionary of New Testament Theology*], Том 2, стор. 853-855).

В Біблії це ДІЄСЛОВО також уживається в зв'язку з

1. пролиттям Святого Духа (пор. Йоїл 2:28-29; Єз. 39:29; Зах. 12:10; Дії 2:17-18,33; 10:45; Тит. 3:6)
2. Божої любові (пор. Рим. 5:5; зверніть увагу на богословську паралель в Гал. 4:6)
3. Божого гніву (пор. Об. 16, ДІЄСЛОВО вжито вісім разів)

14:25 "віднині не питиму Я" В пасхальній літургії були чотири чаші благословення. Рабини пояснювали цю церемонію на основі Вих. 6:6-7. Третя чаша символізувала відкуплення. Ця чаша є основною в вечері Господній. Ісус відмовився пити четверту чашу благословення, бо вона символізувала завершення всього. Ісус пов'язував цю чашу з месіанським банкетом кінцевих часів (пор. Іс. 25:6; 55; Мт. 8:11; Лк. 13:29; 14:15,24; 22:30; Об. 19:9,17).

▣ **"до того дня"** Це очевидно стосується майбутнього пришествя Ісуса в славі й силі, що так відрізняється від Його тодішнього стану, коли Він мусив терпіти сором, біль, зраду й смерть! Ці два пришествя Ісуса, зовсім неочікувані для юдеїв, поділили Його місію на дві частини: відкупителя (викупна заступницька жертва) та переможця й судді. Напевне, Сам Ісус (можливо на дорозі до Еммауса) пояснив учням повне значення ключових старозавітних текстів (Бут. 3:15; Пс. 22; Іс. 53 та Зах. 9-14).

▣ **"в Царстві Божім"** Див. Спеціальну тему до Мр. 1:15с.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:26

²⁶А коли відспівали вони, на гору Оливну пішли.

14:26 "відспівали" З цього грецького дієслова походить наше «гімн». Мабуть, вони співали щось із так званих псалмів «Галлель» (Пс. 113-118, пор. Мт. 26:30), адже пасхальний ритуал завершувався співом цих псалмів. Ці псалми виражали радість і подяку ЯХВЕ за Його відкуплення. Їх повністю або частково співали на всіх великих святах, окрім Дня Спокутування. Пс. 113-114 співали в першій частині пасхальної вечері, а Пс. 115-118 – в останній її частині.

▣ **"гору Оливну"** Ісус та Його учні, мабуть, регулярно ходили на цю гору молитися в пасхальні дні (протягом восьми святкових днів).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:27-31

²⁷Промовляє тоді їм Ісус: Усі ви спокуситесь ночі цієї, як написано: Уражу пастиря, і розпорощаться вівці! ²⁸По воскресенні ж Своїм Я вас випереджу в Галілеї. ²⁹І відізвався до Нього Петро: Хоч спокусяться й усі, та не я! ³⁰Ісус же йому відказав: Поправді кажу тобі, що сьогодні, цієї ось ночі, перше ніж заспіває півень двічі, відречешся ти тричі від Мене! ³¹А він ще сильніш запевняв: Коли б мені й умерти з Тобою, я не відречуся Тебе! Так же само сказали й усі...

14:27

NASB, NJB «Ви всі відпадете»
NKJV «Всі ви спіткнетесь»
NRSV «Ви всі повтікасте»
TEV «Всі ви розбіжितесь»

Тут дієслово стоїть в майбутньому часі пасивного стану дійсного способу. Це ще раз вказує на те, що Ісус знає майбутні події та керує ними. Пасивний стан відображено в англійському перекладі ASV «all ye shall be offended», тобто «ви всі будете спокушені» (вжите тут грецьке слово *skandalizō* вживали стосовно пастки з принадою). Є тут і друге дієслово в майбутньому часі пасивного стану: «розпорощаться» (з Зах. 13:7). Те саме слово, що означає невіру («відпадати»), вживалося в випадках, коли люди відкидали Христа (пор. Мт. 11:6; 13:21,57; 24:10; 26:31). Віра учнів виявилася слабкою! Зречення Петра було показовим прикладом усіх їхніх страхів.

▣ **"як написано"** Тут дієслово стоїть в перфекті пасивного стану дійсного способу. Цей вислів (єврейська ідіома) вказує на богонатхненний Старий Заповіт.

▣ **"Уражу"** Це цитата з Зах. 13:7. Задумом Отця було, щоб Ісус віддав Своє життя в жертву за гріх (пор. Іс. 53:4,6,10; Мр. 10:45; Лк. 22:22; Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; 2Кор. 5:21).

14:28 Ісус неодноразово казав учням, що зустріне їх на горі в Галілеї (пор. Мт. 26:32; 28:7,10,16). На тій зустрічі Він дав їм Велике доручення (пор. Мт. 28:16-20), і цілком вірогідно, що саме про це явлення після Його воскресіння йдеться в 1Кор. 15:6. Це не вознесіння, що сталося на Оливній горі через сорок днів після воскресіння (пор. Дії 1:12).

Це було провіщення Христового воскресіння, але учні цього не розуміли. Ця фраза дає нам чудову можливість показати, що Новий Заповіт свідчить про участь усіх трьох Осіб Божества в ділах відкуплення.

1. Бог Отець воскресив Ісуса (пор. Дії 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Рим. 6:4,9; 10:9; 1Кор. 6:14; 2Кор. 4:14; Гал. 1:1; Еф. 1:20; Кол. 2:12; 1Сол. 1:10)
2. Бог Син воскресив Самого Себе (пор. Ів. 2:19-22; 10:17-18)
3. Бог Дух воскресив Ісуса (пор. Рим. 8:11). Так само в Євангелії від Мр. 14:9-10. Див. Мр. 1:11, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТРИЦЯ».

14:29 "Хоч" Досл. «Навіть якщо» (пор. NKJV та NJB). Це умовне речення першого типу, що передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму. Петро міг собі уявити, що інші втечуть, але про себе він такого не міг уявити!

▣ **"та"** Це сильний протиставний сполучник *alla*. Петро емоційно стверджував, що ніколи й ні за що не полише Ісуса (пор. Лк. 22:33; Ів. 13:37-38). Петро публічно проголошував те, чого не міг зробити! Він мав бажання, але йому не стачало сил!

14:30 "цієї ось ночі, перше ніж заспіває півень двічі, відречешся ти тричі від Мене" Тут займенник «ти» є емоційним – «ти сам»! Це майбутній час медіального стану дійсного способу. У Луки розповідь

довша (пор. Лк. 22:31-34). Те, що півень заспіває двічі, є особистим спогадом Петра як очевидця подій. Ця деталь записана лише в Євангелії від Марка.

14:31

NASB	«все казав наполегливо»
NKJV	«твердив ще палкіше»
NRSV	«палко казав»
TEV	«відповідав навіть ще сильніше»
NJB	«повторював ще завзятіше»

Це слово (*perisseia*) виражає надмірність або надзвичайну ступінь і часто вживається в Новому Заповіті (пор. Мт. 5:20; 27:23; Дії 26:11; Фил. 1:9; 1Сол. 4:1). Така посилена форма з прийменниковим префіксом *ek* зустрічається лише в Марка. Можливо, вона належить самому Петру, що пам'ятав, як шалено він зрікся Ісуса!

▣ **"Коли"** (умовний сполучник) Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію. Досл. «навіть якщо так має бути».

▣ **"я не відречуся Тебе"** Петро дійсно в це вірив. Він всім серцем і силою волі був рішуче налаштований стояти за Ісуса до кінця! Як гріх Давида і його прощення підбадьорюють віруючих наступних поколінь, так і ці слова Петра й його слабощі. Грішні й слабкі люди мають бажання робити все правильно (пор. Рим. 7), але виявляються нездібними до того! Ісус може допомогти тим, у кого не виходить, але не може порадити тим, хто не вірить і не кається.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:32-42

³²І приходять вони до місцевости, на ім'я Гефсиманія, і каже Він учням Своїм: Посидьте ви тут, поки Я помолюся. ³³І, взявши з Собою Петра, і Якова та Івана, Він зачав сумувати й тужити... ³⁴І сказав Він до них: Обгорнена сумом смертельним душа Моя! Залишіться тут і пильнуйте! ³⁵І Він відійшов трохи далі, припав до землі, та й благав, щоб, як можна, минула Його ця година. ³⁶І благав Він: Авва-Отче, Тобі все можливе: прнеси мимо Мене цю чашу!... А проте, не чого хочу Я, але чого Ти... ³⁷І вернувся, і знайшов їх, що спали, та й каже Петрові: Симоне, спиш ти? Однієї години не зміг попильнувати? ³⁸Пильнуйте й моліться, щоб не впасти в спокусу, бадьорий бо дух, але немічне тіло! ³⁹І знову пішов і молився, те саме промовивши слово. ⁴⁰А вернувшись, ізнову знайшов їх, що спали, бо зважніли їм очі були. І не знали вони, що Йому відказати... ⁴¹І вернувсь Він утретє, та й каже до них: Ви ще далі спите й спочиваєте? Скінчено, надійшла та година: у руки грішникам ось видається Син Людський!... ⁴²Уставайте, ходім, ось наблизивсь Мій зрадник...

14:32 "Гефсиманія" Ця назва в єврейській мові означає «оливкова давильня». Це очевидно був приватний сад за межами Єрусалима, на Оливній горі. В середині міста сади були заборонені, щоб місто не занечистилося гноєм, необхідним для рослин. Видно, Ісус часто приходив до цього саду. Не виключно навіть, що пасхального тижня Він ночував тут разом із Своїми учнями. Це місце було добре відоме Юді.

▣ **"Посидьте ви тут, поки Я помолюся"** В паралельних текстах Мт. 26:41 та Лк. 22:40 Ісус прохає їх молитися, щоб не впасти в спокусу.

14:33 "взявши з Собою Петра, і Якова та Івана" Це були найближчі учні Ісуса. В деяких випадках Ісус брав із Собою лише цих учнів. Видно, це дало їм змогу пройти особливу підготовку, але також призвело до ревнощів з боку інших учнів. Точно не відомо, чому Ісус мав трьох найближчих учнів. Список дванадцяти апостолів завжди складається з чотирьох груп по три чоловіки в кожній. Ці групи ніколи не

змінюються. Можливо, ці групи дозволяли учням по черзі навідуватися до своїх сімей. Див. Спеціальну тему до Мр. 3:16.

NASB	«почав дуже непокоїтися й турбуватися»
NKJV	«Він почав турбуватися й глибоко непокоїтися»
NRSV	«почав непокоїтися й хвилюватися»
TEV	«Його охопила тривога й мука»
NJB	«Він почав відчувати жах і муку»

Ісус був глибоко встрашований! Це дуже сильні слова в грецькій мові. Тут ми, сучасні читачі, ступаємо на найсвятішу землю, коли бачимо, як в тому садку Божий Син переживав мабуть найвразливіший час Свого людського життя. Напевно, Ісус розповів Своїм учням про це після Свого воскресіння. Видно, цей випадок має бути корисним для тих, хто стоїть перед спокусою, а також для тих, хто бажає зрозуміти муки Христа на Голгофі та ціну, яку Він там заплатив.

▣ **"Обгорнена сумом смертельним душа Моя"** Це надзвичайно виразний вислів Ісуса, в якому Він передає Свої тривогу, страх та сум. І хоча в самому тексті не вказується причина, здається, Ісус боявся розриву близьких стосунків з Отцем, які завжди були для Нього нерозривними. Це підтверджується і в словах Ісуса в Мр. 15:34. В цьому моменті земного життя Ісуса найбільш яскраво проявляється Його людська природа; тут нам дозволяється зазирнути всередину й побачити внутрішню боротьбу Ісуса.

Це була старозавітна ідіома (пор. Пс. 42:5), що виражала неймовірну напругу, з якою здійснювалося відкуплення грішного людства. Весь 42-й псалом відображає пережиті Ісусом відторгнення й смерть, як і 22-й псалом. Цю боротьбу певною мірою можна побачити в паралельному тексті Лк. 22:43-44 (хоча UBS⁴ оцінює випущення цих фраз рейтингом «А» [точно]), де записано, як ангел прийшов на допомогу Ісусові, коли піт Ісуса став немов каплі крові. Саме тут, у цьому саду, Ісус одержав перемогу над лукавим. В цьому тексті цілком розкрито підступність спокус сатани в Мт. 4 та нібито корисних, але насправді страшенно небезпечних порад Петра в Мт. 16:22.

▣ **"Залишіться тут і пильуйте"** Перше дієслово стоїть в аористі активного стану наказового способу, а друге – в теперішньому часі активного стану наказового способу. Їм було доручено уважно пильувати, чекаючи Юду з натовпом, але вони позасинали!

14:35 "припав до землі, та й благав" Обидві ці дієслова стоять в часі імперфекта. Зазвичай цей час означає тривалу дію в минулому часі, але тут, очевидно, він не може цього означати. Крім того цей грецький дієслівний час також вказував на початок дії в минулому часі. Молитва, припавши до землі, вказує на сильну емоцію.

14:35 "як можна" Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору. Ісус знав, що ЯХВЕ має силу зробити будь-що (пор. Мр. 14:36, «Тобі все можливе»).

▣ **"ця година"**

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГОДИНА (*hōra*)» (SPECIAL TOPIC: THE HOUR [*hōra*])

Слово «година» вживається в Євангеліях по-різному.

1. вказує на час (пор. Мт. 8:13; 26:40; Лк. 7:21; Ів. 11:9)
2. метафора часу випробування (пор. Мт. 10:19; Мр. 13:11; Лк. 12:12)
3. метафора початку служіння Ісуса (пор. Ів. 2:4; 4:23)

4. метафора судного дня (Друге пришествя Христа, пор. Мт. 24:36,44; 25:13; Мр. 13:32; Ів. 5:25,28)
5. метафора страждань Ісуса (пор. Мт. 26:45; Мр. 14:35,41; Ів. 7:30; 8:20; 12:23,27; 13:1; 16:32; 17:1)

▣ **"минула Його ця година"** Це аорист активного стану кон'юнктива. Ісус стверджує, що ЯХВЕ може зробити будь-що, і Ісус сподівається, що Він збереже Його від хреста (пор. Мр. 14:36). Саме такими були спокуси Христа в пустині, пор. Джеймс Стюарт, «Життя і вчення Ісуса Христа» (James Stewart, *The Life and Teaching of Jesus Christ*, стор. 39-46). З Мт. 26:39,42 і 44 та з Мр. 14:39 і 41 ми дізнаємося про те, що Ісус тричі молився тими самими словами, що в іудеїв вказувало на інтенсивність.

14:36 "Авва" Це арамейське слово, яким дитина вдома звертається до батька: тато, татусю тощо. Ісус мав із ЯХВЕ такі близькі сімейні стосунки (пор. Євр. 1:2; 3:6; 5:8; 7:28). Його смерть надала нам можливість вступити в такі стосунки.

Це єдине місце, де арамейське слово *Abba* вживається Ісусом (тобто в грецькому тексті). Це відкриває нам напружену боротьбу Ісуса в момент Його тілесної спокуси (тут описані Його сильні емоції. Він впав на землю и тричі молився). Він застосував Свого «козиря», Свій найсильніший засіб для того, щоб переконати Отця змінити Своє рішення щодо Голгофи. Він назвав ЯХВЕ найінтимнішим іменем! Але кожна Його молитва закінчувалася словами «проте, не чого хочу Я, але чого Ти». Бог Отець показав Свою любов до грішного людства, відмовивши Ісусу в цьому благанні. Ісус мусив принести остаточну жертву за гріх, але це було нелегко, за це треба було заплатити неймовірно велику ціну, емоційно й фізично, і це багато коштувало як Ісусу, так і Отцю!

Ісус знає нас, тому що знає всі споскуи людства (тільки не знає гріха). Страх, жах, збентеження і відчай **не** є гріхом! Ісус одержав перемогу в Гефсиманії.

▣ **"Отче"** В Євангелії від Марка часто вживаються арамейські слова та фрази (пор. Мр. 3:17; 5:41; 7:34; 14:36; 15:34). Ісус і Його учні розмовляли між собою арамейською. Марк перекладає всі ці вирази, і це свідчить про те, що він писав не юдеям, але язичникам, скоріш за все римлянам, адже в Євангелії від Марка вжито багато латинських слів та фраз. Див. Мр. 13:32, Спеціальна тема: «Отець».

▣ **"цю чашу"** Це була старозавітна метафора долі людини (пор. Пс. 16:5; 23:5; Єр. 51:2; Мт. 20:22). Вона зазвичай вживалася в негативному сенсі суду (пор. Пс. 11:6; 75:8; Іс. 51:17,22; Єр. 25:15-16,27-28; 49:12; Плач 4:21; Єз. 23:31-33; Ав. 2:16). Ця ідіома часто пов'язується з пияцтвом, що є ще однією старозавітною метафорою суду (пор. Йов 21:20; Іс. 29:9; 63:6; Єр. 25:15-16,27-28). Ісус хоче вийти зі скрутного становища! Страх не є гріхом. Він протидіяв страху вірою. Так само повинні робити й ми!

▣ **"А проте, не чого хочу Я, але чого Ти"** Займенники «Я» і «Ти» в грецькій мові стоять в емпатичних позиціях. Ісус продовжував підкорятися волі Отця. В цьому контексті яскраво сяють істинна людська природа Ісуса і Його віра! Хоча Його людська природа благає про визволення, серцем Він твердо вирішив виконати волю Отця і принести заступницьку жертву (пор. Мр. 10:45; Мт. 26:39).

14:37,40 "знайшов їх, що спали" Ці учні також заснули були під час Його преображення (пор. Мт. 26:43 та Лк. 9:32). Вони не були злими або байдужими, вони просто були людьми! Перш ніж осуджувати учнів, слід відзначити, що в Лк. 22:45 фраза «спали з журби» вказує на те, що вони не могли знести Ісусового пророцтва про Свою смерть та їхнє розпорошення. І хоча Ісус прагнув людського спілкування та заступництва в такий важкий для Нього час, Йому довелося пройти цей час наодинці, і Він зробив це для всіх віруючих!

14:37 "Симоне" Це єдиний випадок, коли Ісус звертається до Петра іменем «Симон» з того часу, як Він перейменував його в Мр. 3:16. «Скеля» (Петро) зовсім не була міцною й непохитною, твердою й надійною. Петро мабуть з великим болем згадував цей випадок «зворотного перейменування». Я впевнений, що він усе зрозумів!

14:38 "Пильнуйте й моліться" Перше дієслово стоїть у теперішньому часі активного стану наказового способу, а друге – в теперішньому часі медіального стану (депонент) наказового способу. Подальший контекст виявляє ворога.

▣ **"щоб не впасти в спокусу"** Існує декілька теорій щодо значення «спокуси» в цьому контексті:

1. пророцтво Ісуса в Мр. 14:27
2. коли учні спали замість того, щоб молитися, Мр. 14:37,40
3. коли учні покинули Ісуса в Мр. 14:56
4. зречення Петра в Мр. 14:69-75
5. світський або релігійний суди (пор. Мт. 5:10-12; Ів. 9:22; 16:2)

Слово «спокуса» (*peirasmos*) має конотацію «спокушувати» або «випробування з метою знищення» (пор. Мт. 6:13; Лк. 11:4; Як. 1:13). Воно часто протиставляється іншому грецькому слову «випробувати» (*dokimazo*), що має конотацію «випробування з метою зміцнення». Однак ці конотації мають місце не завжди і не в усіх контекстах. З богословської точки зору можна сказати, що Бог не випробовує й не спокушує Своїх дітей, але надає їм можливості для духовного росту через випробування (пор. Бут. 22:1; Вих. 16:4; 20:20; Повт. Зак. 8:2,16; Мт. 4; Лк. 4; Євр. 5:8). При цьому Він завжди дає вихід із положення (пор. 1Кор. 10:13). Див. Мр. 1:13, Спеціальна тема: «Грецькі терміни зі значенням випробування».

▣ **"батьорий бо дух, але немічне тіло"** Це може бути коментарій до слів Петра або інших учнів в Мр. 14:29,31. Ісус цілком розуміє цю боротьбу (пор. Мр. 14:36).

Тут слово «дух» ужито в зв'язку з людським духом, тобто нашим внутрішнім життям і думками (пор. Пс. 51:10,12,17).

У творах Павла «дух» часто протиставляється «тілу» або «плоті» (пор. Рим. 8:1-11).

14:40 "не знали вони, що Йому відказати" вони не мали жодної причини для виправдання (пор. Мр. 9:6), хіба що слабкість тіла (пор. Лк. 9:32).

14:41 "Ви ще далі спите й спочиваєте?" Цю грецьку ідіому важко тлумачити. Чи це питання? Чи це іронія? Чи це твердження? Хоча значення неясне, зрозумілим є те, що Ісус вже одержав перемогу і твердо стоїть перед тим, що на Нього очікує: нічні суди, ранкові побиття та розп'яття.

▣ **"Скінчено"** Це слово має кілька варіантів написання в грецькій рукописній традиції. Чи стосується воно того, що учні заснули? Його можна перекласти як (1) «годі», (2) «вже вирішено» або (3) «скінчено» (пор. NJB «Все кінчено»). У знайдених в Єгипті папірусах, написаних на грецькому койне, це слово вживалося стосовно того, за що заплачена повна ціна (Мултон та Міліган, «Словник грецького Нового Заповіту» [Moulton and Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*], стор. 57-58). В такому разі це слово є схожим на «звершилося» або «сплачено» в Ів. 19:30. Можливо, воно стосується Юди та його зради, що важким тягарем лежала на серці Ісуса. Ісус одержав духовну перемогу в Гефсиманії!

14:41с-42 Ці твердження в стилі «стакато» наголошуються, бо не мають між собою сполучників або слів-зв'язок (*asyndeton*). Ці події розгортались саме так, як передвістив був Ісус. Час настав.

▣ **"надійшла та година"** Див. Спеціальну тему до Мр. 14:35.

▣ **"видається"** Це слово (*paradidōmi*) буквально означає «передавати в руки» (пор. Мр. 9:31), але в випадку з Юдою в більшості англійських перекладів його перекладено словом «betray» («зраджувати»). Див. детальну примітку до Мр. 14:10d.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:43-50

⁴³І зараз, як Він ще говорив, прийшов Юда, один із Дванадцятьох, а з ним люди з мечами та киями від первосвящеників, і книжників, і старших. ⁴⁴А зрадник Його дав був знака їм, кажучи: Кого я поцілую, то Він, беріть Його, і обережно ведіть. ⁴⁵І, прийшовши, підійшов він негайно та й каже: Учителю! І поцілував Його... ⁴⁶Вони ж руки свої наклали на Нього, і схопили Його. ⁴⁷А один із тих, що стояли навколо, меч вихопив та й рубонув раба первосвященика, і відтяв йому вухо. ⁴⁸А Ісус їм промовив у відповідь: Немов на розбійника вийшли з мечами та киями, щоб узяти Мене. ⁴⁹Я щодня був із вами у храмі, навчаючи, і Мене не взяли ви. Але, щоб збулися Писання. ⁵⁰Тоді всі полишили Його й повтікали...

14:43 "І зараз" Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"люди"** В Ів. 18:3,12 сказано, що туди прийшов римський полк. В Лк. 22:52 написано, що в натовпі були представники Синедріону, тобто храмова «поліція». Таке велике число воїнів можна пояснити тим, що тоді був час Пасхи і влада боялася повстання (пор. Мр. 14:2; Мт. 26:5; 27:24).

▣ **"з мечами та киями"** Під «мечами» розуміються короткі мечі, які римські воїни носили на поясі. «Кий» – то була зброя храмової поліції.

▣ **"первосвящеників, і книжників, і старших"** Мається на увазі Синедріон. Див. Спеціальну тему до Мр. 12:13.

14:44 "беріть Його" Це аорист активного стану наказового способу.

NASB, NRSV,

TEV «відведіть Його геть під вартою»

NKJV «відведіть Його цілим»

NJB «дивіться, щоб Його добре берегли, відводячи Його геть»

Це грецьке слово *sphallomai* («впасти або спотикнутися») з заперечним префіксом альфа. Воно є метафорою «твердості». Юда боявся, що Ісус якимось чином запобіжить Своему арешту. Цей текст виявляє страх Юди. Він бачив чудеса Ісуса і знав Його силу.

14:45 "та й каже: Учителю! І поцілував Його" В тій культурі було прийнято вітатися поцілунком у щоку або лоба (особливо між рабинами). Прочитайте, що сказав Ісус про вчинки Юди в Мт. 26:50 та Лк. 22:48. Цей знак показує, що то мабуть були римські воїни, адже храмова поліція напевне впізнала б Ісуса.

14:47 "А один із тих, що стояли навколо, меч вихопив" Із паралельних текстів Ів. 18:10 та Лк. 22:50-51 відомо, що то був Петро, а рабом, якого він ранив, був Малх. Ісус раніше звелів був учням купити собі мечі (пор. Лк. 22:36-38), але учні неправильно зрозуміли Його слова. Слід зазначити, що в ту мить Петро дійсно готовий був вмерти за свого Господа. Ризикуючи життям, він вихопив одного з мечів і кинувся вперед. Такі недоречні й імпульсивні дії взагалі були характерними для нього.

▣ **"раба первосвященика"** В Ів. 18:10 назване його ім'я: Малх.

▣ "відтяв йому вухо" В Лк. 22:51 сказано, що Ісус повернув рабу вухо!

14:48

NASB, NKJV «злодія»

NRSV, NJB «бандита»

TEV «розбійника»

Вони ставилися до Ісуса як до злочинця, а не як до богохульника. Вони зробили з Ісусом те, що мали б зробити з Варавою (якого названо тим самим словом, пор. Ів. 18:40).

14:49 "Я щодня був із вами у храмі, навчаючи" Ісус звертається до членів Синедріону або храмової поліції та відкриває їхні таємні задуми.

▣ "Але, щоб збулися Писання" У Мр. 14:50 «всі полишили Його» (пор. Мр. 14:27, де цитується Зах. 13:7 та Мт. 26:31). Цікаво, як Ів. 18:15-16 узгоджується з цим пророцтвом. Здається, Іван залишався разом з Ісусом протягом всіх Його судів і був присутнім на Його розп'ятті (пор. Ів. 19:26-27).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:51-52

⁵¹Один же юнак, по нагому загорнений у покривало, ішов услід за Ним. І хапають його. ⁵²Але він, покривало покинувши, утік нагий.

14:51-52 "юнак, по нагому загорнений у покривало" За церковним переданням, то був Іван Марк, автор цього Євангелія. Він був раннім місіонерським товаришем свого дядька Варнави (пор. Дії 12:25) та Савла (Павла) з Тарса. Передання переконливо стверджує, що саме він записав спогади Петра про життя Ісуса (Євангеліє від Марка). За переданням, таємна вечеря також відбулася в його домі (пор. Дії 12:12).

Незрозуміло, чому він був в ту ніч в такому вигляді. Можливо, він спав, і його розбудили, коли Ісуса вже арештовували, або він хотів бути ближче до Ісуса та учнів і спав наподалік в саду.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:53-65

⁵³А Ісуса вони повели до первосвященника. І зійшлися всі первосвященники й старші та книжники.

⁵⁴Петро ж здалека йшов услід за Ним до середини двору первосвященника; і сидів він із службою, і грівсь при огні. ⁵⁵А первосвященники та весь синедріон шукали посвідчення на Ісуса, щоб Йому заподіяти смерть, і не знаходили. ⁵⁶Бо багато-хто свідчив фальшиво на Нього, але не було згідних свідчень. ⁵⁷Тоді деякі встали, і кривосвідчили супроти Нього й казали: ⁵⁸Ми чули, як Він говорив: Я зруйную цей храм рукотворний, і за три дні збудую інший, нерукотворний. ⁵⁹Але й так не було їхнє свідчення згідне. ⁶⁰Тоді встав насередині первосвященик, та й Ісуса спитав і сказав: Ти нічого не відповідаєш, що свідчать вони проти Тебе? ⁶¹Він же мовчав, і нічого не відповідав. Первосвященик ізнову спитав Його, до Нього говорячи: Чи Христос Ти, Син Благословенного? ⁶²А Ісус відказав: Я! І побачите ви Сина Людського, що сидітиме по правиці сили Божої, і на хмарах небесних приходитиме! ⁶³Роздер тоді первосвященик одержу свою та й сказав: На що нам ще свідки потрібні? ⁶⁴Ви чули цю богозневагу. Як вам здається? Вони ж усі присудили, що Він умерти повинен... ⁶⁵Тоді деякі стали плювати на Нього, і закривати обличчя Йому, і бити Його та казати Йому: Пророкуй! Служба теж Його була по щоках...

14:53 "Ісуса вони повели до первосвященника" В Ів. 18:13а знадується Анна, але Кайяфа був первосвящеником в 18-36 рр. н.е. (пор. Мт. 26:57). В Синоптичних Євангеліях не записані допити в Анни. Анна був попереднім первосвящеником і мав справжню владу (пор. Ів. 18:13b).

▣ **"всі первосвященики й старші та книжники"** Ця фраза означала Велику Раду, Синедріон (пор. Мр. 14:55). Див. Спеціальну тему до Мр. 12:13.

14:54 Цей вірш готує ґрунт до зречень Петра. Петро не міг піти собі геть, але не міг і відкрито сказати про те, що був з Ісусом. Яка іронія!

NASB	«він сидів із воїнами»
NKJV	«він сів із слугами»
NRSV	«він сидів із охоронцями»
TEV	«він присів із охоронцями»
NJB	«він сидів із прислугами»

Це дієприкметник перифрастичного імперфекта медіального стану (депонента). Здається, Петро старався вдавати із себе одного зі слуг. Він хотів влитися в групу, але його видавали схвильований вираз обличчя та галілейський акцент. Петро добре пам'ятав ту ніч!

14:55 Це був не суд, але обман (пор. А.Н. Шервін-Вайт, «Римське суспільство і римський закон в Новому Заповіті» [A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in The New Testament*], стор. 24-47).

14:56 "Бо багато-хто свідчив фальшиво на Нього" Час імперфекта (двічі в цьому вірші та в Мр. 14:57 і 59) вказує на те, що було декілька спроб фальшивого свідчення, але слова свідків не узгоджувалися між собою. Це був «парад брехунів»!

▣ **"не було згідних свідчень"** У Старому Заповіті для затвердження справи потрібно було свідчення двох осіб (пор. Повт. Зак. 17:6; 19:15). Також у Старому Заповіті коли хтось давав фальшиве свідчення, він мусив понести кару того, кого звинувачував.

14:58 "Я зруйную цей храм" Цей вірш є гарним прикладом того, як Ісус використовував метафори для описання майбутніх подій. Слово «храм» тут вказує на два об'єкти й два часових проміжки.

1. Тіло Ісуса (пор. Ів. 2:19-22), що буде розп'ятим, але через три дні воскресне (ознака Йони, пор. Мт. 12:39-40; Лк. 11:29-32). Це мало статися протягом кількох годин.
2. Храм Ірода в Єрусалимі, що буде зруйнований римлянами в 70 р. н.е. і вже не відбудується. Цей суд здійснився через сорок років, але в ньому відобразився есхатологічний суд (пор. 1 Сол. 2 та книга Об'явлення).

Тут можна побачити, як догматичні релігійні законники як тоді, так і тепер можуть неправильно розуміти часове, але есхатологічне царство Ісуса з його етикою.

▣ **"за три дні"** Цей проміжок часу (пор. Мр. 8:31; 9:31; 10:34) пов'язаний із старозавітним пророцтвом в 1 Кор. 15:3-4. «Три дні» пов'язані як із «новим храмом», так і з новим воскреслим тілом. Ісус навмисне поєднав ці два значення. Храмом нового віку є кожний віруючий окремо та громада віруючих колективно (пор. 1 Кор. 3:16; 6:19).

▣ **"збудую інший, нерукотворний"** Це – дивовижне пророцтво про смерть і воскресіння Ісуса. Як храм відігравав центральну роль в старозавітному поклонінні, так тепер цю роль відіграє Сам Ісус. Він є наріжним каменем, якого відкинули! Він стоїть в центрі нового поклоніння!

Він має владу віддати Своє життя і знову взяти його назад (пор. Ів. 10:11,15,17,18). Він повністю керує Своїм життям, смертю й воскресінням.

14:60 "встав насередині первосвященик, та й Ісуса спитав" Первосвященик намагався підштовхнути Христа до таких дій або слів, за які Його можна було б звинуватити. Це заборонялося юдейським законом, як і проведення суду вночі та здійснення суду й покарання в один день.

14:61 "Він же мовчав" Це може бути здійсненням пророцтва Іс. 53:7 (пор. Мт. 26:63; 27:12-14; Мр. 15:5; Лк. 23:9; Ів. 19:9).

▣ **"Первосвященик ізнову спитав Його"** У Мт. 26:63 також сказано, що первосвященик змушував Його присягати.

▣ **"Христос"** Це грецький переклад єврейського слова «Месія», що означає «помазаник». У Старому Заповіті пророків, священників та царів особливо помазували на знак того, що Бог їх обрав та забезпечив усім необхідним для виконання доручених завдань. З часом це слово стало вживатися стосовно особливого царського «Давидового Сина» (пор. 2Сам. 7), який відкупить та відновить Ізраїль.

▣ **"Син Благословенного"** Іудеї часто називали Бога іменем «Благословенний» (замість імені, яке не можна вимовляти). Юдеї не чекали, що Месія буде втіленням Богом; вони чекали надзвичайно обдаровану й сильну людину, подібну до стародавніх суддів. Але Ісус стверджував повну рівність із Богом як Його Син (пор. Ів. 5:18; 10:30,33; і також 1:1).

14:62 "Я!" Це може бути посиланням на старозавітне ім'я Бога, ЯХВЕ, що походить із єврейського дієслова «бути» (пор. Вих. 3:14; Повт. Зак. 32:39; Іс. 41:4; 43:10; 46:4; Ів. 4:26; 8:24,28,58; 13:19; 18:5). Див. Мр. 12:36, Спеціальна тема: «Імена Бога». Така пряма відповідь схожа на Лк. 22:70. В Євангелії від Матвія відповідь є більш прихованою (пор. Мт. 26:64).

В Євангелії від Марка Ісус із самого початку усвідомлює Себе Божим Сином та Месією (пор. Мр. 1:1). Це усвідомлюють і демони та вголос про це заявляють (пор. Мр. 1:24,34; 3:11). Однак учням було важко зрозуміти (пор. Мр. 8:29) особу Ісуса та Його діло. Вони все ще дивилися на Нього очима юдеїв I століття (як і первосвященик).

▣ **"Сина Людського, що сидітиме по правиці сили Божої"** Це посилання на Пс. 110:1. Досл. «Сили» («Божої» додано перекладачем). Тут «Сила» є антропоморфічною метафорою місця влади і вживається замість імені ЯХВЕ. Ісус (Син Людський, пор. Мр. 14:21,41,62) зрозумілою їм есхатологічною мовою стверджує, що Він є Месією ЯХВЕ. І хоча Пс. 110:4 має священницьку конотацію, цей вірш має царську конотацію (пор. Євр. 1:3).

Слід зазначити, що первосвященик розумів питання в Мр. 14:61 не так, як його розумів Ісус (те саме стосується й запитань Пілата в Мр. 15). Первосвященик сприймав це як загрозу своїй особистій владі та владі Рима. Старозавітне уявлення про Месію як переможного Царя було в усіх апостолів (пор. Мр. 10:37).

Однак Сам Ісус бачив Своє Царство майбутнім та духовним (пор. Ів. 18:36). Саме тому Він цитував ці есхатологічні тексти з Пс. 110 та Дан. 7.

Безумовно, з двома пришествями Христа пов'язаний парадокс: Христос явився як смиренний страждальний раб, а вдруге явиться як прославлений Цар та Суддя. Старий Заповіт провіщає про обидва пришестя, але юдеї зосереджували увагу тільки на другому. Те саме богословське протиріччя пов'язане з Царством Божим, яке вже настало, але ще не досягло свого завершення! Ми не можемо собі уявити, як важко було іудеям часів Ісуса розуміти Його вчення.

▣ **"на хмарах небесних приходитиме"** Це цитата з Дан. 7:13. Тут божественність Ісуса стверджується дуже ясними старозавітними виразами. На хмарах небесних ходить тільки ЯХВЕ, але тепер на них також приходять Його «Син» (пор. Мр. 13:26; Дії 1:9; Об. 1:7).

14:63 "Роздер тоді первосвященик одягу свою" Цей жест виражав глибоке потрясіння людини від почутого богохульства. Карою за богохульство, згідно з Лев. 24:15, була смерть через побиття камінням. Якби Ісус не був Грядущим Месією, Божим Сином та Спасителем світу, Він заслуговував би смертної кари, як написано в Повт. Зак. 13:1-3 та 18:22. Середина тут немає. Він був або Тим, Ким Себе називав,

або богохульником, що заслуговував на смерть (пор. Джош Макдавел, «Незаперечні свідощтва» [Josh McDowell, *Evidence That Demands a Verdict*]).

14:64 "богозневагу" За наклеп на ЯХВЕ людина заслуговувала смерть через побиття камінням (пор. Лев. 24:14-16).

14:65 "плювати на Нього" Це був старозавітний символ зневаги (пор. Чис. 12:14; Повт. Зак. 25:9; Йов 17:6; 30:10; Іс. 50:6). Члени Синедріону та римські солдати (пор. Мр. 15:19) плювали на Ісуса.

▣ **"закривати обличчя Йому, і бити Його та казати Йому: Пророкуй!"** Вони закривали Йому обличчя, били Його, а потім питали: «Хто тебе вдарив?» Вони насміхалися з Нього за те, що Він видавав Себе за пророка. Рабини часів Ісуса тлумачили Іс. 11:3 так, ніби Месія буде здатний судити не тільки зором, але й нюхом. Може, це пов'язане з цим випадком, а може й ні. Воно очевидно пов'язане з Іс. 52:14. Рабини тлумачили цей вірш так, нібито Месія матиме проказу, але я вважаю, що тут мова йде про сильне побиття різними групами воїнів.

В кількох грецьких манускриптах цей текст в Євангелії від Марка є більш розширеним і відображає Мт. 26:68 та Лк. 22:64.

NASB	«бити Його кулаками»
NKJV	«ударяли Його долонями»
NRSV	«ударяти Його»
TEV	«били Його»
NJB	«побиваючи Його»

В цій розповіді про жорстоке поводження з Ісусом ужито грецькі слова *kolaphizō*, що означає бити кулаком, та *hrapizō*, що означає ударяти долонею (пор. Мт. 26:67). Удар долонею на Сході виражає зневагу (пор. Мт. 5:39; Ів. 18:22; 19:3). Ті самі слова означають «побиття палицями» в Діях 16:27.

Як Синедріон, так і римські солдати принижували Ісуса і фізично знущалися над Ним (пор. Іс. 52:14; 53:4).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 14:66-72

⁶⁶А коли Петро був на подвір'ї надолі, приходить одна із служниць первосвященика, ⁶⁷і як Петра вона вгледіла, що грівся, подивилась на нього та й каже: І ти був із Ісусом Назарянином! ⁶⁸Він же відрікся, говорячи: Не відаю, і не розумію, що кажеш... І вийшов назовні, на передвір'я. І заспівав тоді півень. ⁶⁹Служниця ж, коли його вгледіла, стала знов говорити приявним: Цей із них! ⁷⁰І він знову відрікся. Незабаром же знов говорили приявні Петрові: Поправді, ти з них, бо ти галілеянин. Та й мова твоя така сама. ⁷¹А він став клястись та божитись: Не знаю Цього Чоловіка, про Якого говорите ви! ⁷²І заспівав півень хвилі тієї подруге. І згадав Петро слово, що Ісус був промовив йому: Перше ніж заспіває півень двічі, відречешся ти тричі від Мене. І кинувся він, та й плакати став...

14:66 "приходить одна із служниць первосвященика" В Ів. 18:17 сказано, що вона була «воротаркою». У Матвія, як звичайно, є дві особи, але в Марка служанка одна (пор. Мт. 26:69-71). Мабуть, Петро розповів Івану Марку цю ганебну історію, або Іван Марк почув її в одній із проповідей Петра в Римі.

14:67 "Петра вона вгледіла" Був повний місяць (на Пасху). Вона могла чітко розгледіти обличчя Петра в світлі вогнища (пор. Мр. 14:54, 67; Ів. 18:18,25) та в місячному світлі.

▣ **"Ісусом Назарянином"** Іудеї, що вирости в Галілеї (пор. Мт. 26:69), розмовляли з особливим акцентом. Це пов'язувало Ісуса з Його учнями (пор. Мр. 14:70). Див. Спеціальну тему до Мр. 10:47.

14:68 "Не відаю, і не розумію, що кажеш" Ці три звинувачення в різних Євангеліях подаються в різному порядку, але в усіх Євангеліях розповідається, що Петро зрікся Ісуса тричі й кожне наступне зречення було більш виразним.

▣ **"І вийшов назовні, на передвір'я"** Видно, Петро спробував піти геть. Слова «І заспівав тоді півень» в Мр. 4:68 увійшла рівно в половину стародавніх грецьких манускриптів (вона є в манускриптах А, С і D, а також у перекладах Вульгати та Пешітти; але її нема в манускриптах х, В, L і W). Вона пояснює фразу «І заспівав півень хвили тієї подруге» в Мр. 14:72. В деяких сучасних англійських перекладах (пор. NASB, NIV) її пропущено, але в деяких вона подається в примітці (пор. NKJV, NRSV, TEV, NJB). Укладачі UBS⁴ не змогли визначитися щодо того, яка версія є оригінальною.

14:70 "Незабаром" В Лк. 22:59 «з годину».

▣ **"галілеянин"** Петра видавав або його акцент, або одяг.

14:71 "став клястись та божитись" Слово «клястись» (*anathematizō*) спочатку означало щось, посвячене Богу (*anathēma*), але з часом почало вживатися в значенні «прокляття» (пор. Дії 23:12,14,21). Людина клялася, стверджуючи правдивість своїх слів та закликаючи на себе Божий суд у випадку, якщо каже неправду.

Петро сказав неправду, клянучись і закликаючи на себе прокляття перед Богом! Гріх Юди не був тяжкішим за гріх Петра! Петро зрікся свого Господа кілька разів перед людьми, та ще і з клятвами (пор. Мт. 26:34,74).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРОКЛЯТТЯ (*anathema*)» (SPECIAL TOPIC: CURSE [*anathema*])

I. Старий Заповіт

В єврейській мові є декілька слів зі значенням «прокляття». *Herem* («Херем»; BDB 356, KB 353) вживалося щодо чогось, посвяченого Богу (пор. в Септуагінті це слово перекладено грецьким *anathema*, «BAGD» 54, Лев. 27:28). Воно, як правило, передбачало знищення речі, що була занадто святою для людського використання (пор. Повт. Зак. 7:26; Єг. 6:17-18; 17:12). Це слово вживалося в контексті «священної війни». Бог велів Ісусу Навину знищити ханаанеян. «Першим плодом» такого знищення/очищення був Єрихон.

II. Новий Заповіт

У Новому Заповіті *anathema* та інші форми цього слова вживалися в різних значеннях:

- А. як дар або приношення Богові (пор. Лк. 21:5)
- Б. як смертельна клятва (пор. Дії 23:14)
- В. проклин (пор. Мр. 14:71)
- Г. формула проклинання Ісуса (пор. 1Кор. 12:3)
- Д. передача когось або чогось на Божий суд або на знищення Богом (пор. Рим. 9:3; 1Кор. 16:22; Гал. 1:8-9)

Значення «Г» є дуже суперечливим. Подаю мої примітки до 1Кор. 12:3:

«Нехай анатема буде на Ісуса» – то жакливі слова. Навіщо людина (за винятком традиційних юдеїв), яка стверджує, що промовляє від імені Бога, буде таке казати? Саме це слово (*anathema*) походить зі Старого Заповіту (єврейське *herem* [«херем»]). Воно пов'язане з концептом священної війни, коли місто посвячували Богу, і воно вважалося святим. Це означало, що все живе – всі люди й тварини – слід було вбити (пор. Єг. 6:17; 7:12). Теорії про те, як це слово вживалося в Коринті:

1. воно вживалося в юдейському контексті в зв'язку з синагогальними присягами (пор. Дії 26:11, тобто пізніше рабини використовували прокляття, щоб не

допустити в синагогу християн). Щоб залишитися в синагозі, людина повинна була відкинути Ісуса з Назарета або проклянути Його.

2. воно вживалося в римському контексті в зв'язку з культом імператора, де тільки кесаря можна було називати «Господом»
3. воно вживалося в контексті ідолослужіння, де на людей наводилося прокляття шляхом вживання імені язичницького бога. Тоді це можна перекласти, «Нехай Ісус прокляне _____» (пор. 1Кор. 16:22).
4. воно вживалося в зв'язку з богословським концептом, що Ісус поніс старозавітне прокляття за нас (пор. Повт. Зак. 21:23; Гал. 3:13).
5. Під час нових досліджень в Коринті (див. примітка №1 на стор. 164 в книзі Брюса Вінтера «Коли Павло полишив Коринт» [Bruce Winter, *After Paul Left Corinth*]) було знайдено стародавні надписи проклять в акрополісі Коринта. Вчені богослови припустили, що у фразі «Нехай Ісус буде проклятий» має стояти сполучне ДІЄСЛОВО «буде», але археологічні дані ясно вказують на те, що в цих прокляттях з римського Коринта I століття цього ДІЄСЛОВА немає (як і в деяких прокляттях з Повт. Зак. 22:15-20 в перекладі Септуагінти), отже його немає і в 1Кор. 12:3. Інші археологічні дані також свідчать про те, що християни в римському Коринті I століття використовували прокляття в похоронних церемоніях (за часів Візантії), і такі прокляття знайдено на християнських могилах (Дж. Г. Кент, «Написи» [J. H. Kent, *The Inscriptions, 1926-50. Princeton: American School of Classical Studies, 1966, Том 8:3, № 644*]).

Деякі групи в коринтській церкві вдавалися до язичницьких проклять і проклинали інших членів церкви в ім'я Ісуса. Проблемою був не лише сам метод, але ненависть в серці тих, хто проклинав. Це є ще одним прикладом конфліктів всередині церкви. Павло хоче, щоб вони будували церкву, напучували її, вони ж проклинали інших членів церкви!

▣ **"Не знаю Цього Чоловіка"** Можливо, фраза «цей чоловік» була принизливою семітською ідіомою.

14:72 "І заспівав півень хвилі тієї подруге" Петро згадав слова Ісуса (пор. Лк. 22:31-32). В Лк. 22:61 сказано, що Ісус поглянув на нього. Видно, Ісуса якраз переводили з частини Анни до частини Кайяфи в палаці первосвященника.

Фраза «подруге» пропущена в деяких грецьких манускриптах. Проблема переписчиків була в тому, що в трьох інших Євангеліях (від Матвія, від Луки та від Івана) згадується лише один спів півня, а в Марка їх два (пор. манускрипти А, В, С², D та W), тому в деяких манускриптах це слово пропущене (пор. манускрипти x, C та L).

▣ **"та й плакати став"** Петро своїми зреченнями здійснив пророцтво і дав надію всім віруючим, що зрелися Ісуса своїми словами, життям та пріоритетами. Є надія й для всіх, хто наворачнається до Господа з вірою (пор. Ів. 21).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чи існує протиріччя між Марком та Іваном щодо дня Господньої вечері?
2. Чому Марія була такою марнотраткою? Чому Ісус таке дозволяв?
3. Чи вчить Мр. 14:7 про те, що Ісус не дбав про бідних?
4. Чому релігійні лідери намагалися вбити Ісуса?
5. Як можна пояснити вчинки Юди?
6. Як Господня вечеря пов'язана з Пасхою? В чому значимість Господньої вечері?
7. Чому гефсиманська молитва Ісуса є такою парадоксальною (Він благає, щоб чаша пройшла мимо Нього, але водночас Він хоче, щоб була Божа воля)?
8. Чому цитати Ісуса з Пс. 110 та Дан. 7:13 так сильно стурбували первосвященника?

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Ісус перед Пілатом	Ісус стоїть перед Пілатом	Ісус перед Пілатом	Ісус перед Пілатом	Ісус перед Пілатом
15:1-5	15:1-5	15:1-5	15:1-2a 15:2b 15:3-4 15:5	15:1 15:2-5
Ісуса прирікають на смерть	Ісус займає місце Варавви		Ісуса прирікають на смерть	
15:6-15	15:6-15	15:6-15	15:6-10 15:11-12 15:13 15:14a 15:14b 15:15	15:6-15
Воїни насміхаються з Ісуса	Воїни насміхаються з Ісуса	Розп'яття	Воїни висміюють Ісуса	Ісуса коронують тернами
15:16-20	15:16-20	15:16-20	15:16-20	15:16-20a
Розп'яття Ісуса	Цар на хресті		Ісуса розпинають	Хресна путь 15:20b-22
15:21-32	15:21-32	15:21-24 15:25-32	15:21-28 15:29-30 15:31-32a 15:32b	Розп'яття 15:23-28 Насмішки над розп'ятим Ісусом 15:29-32
Смерть Ісуса	Ісус помирає на хресті		Смерть Ісуса	Смерть Ісуса
15:33-41	15:33-41	15:33-41	15:33-34 15:35-36 15:37 15:38-39	15:33-39 Жінки на Голгофі

			15:40-41	15:40-41
Поховання Ісуса	Ісуса ховають у гробі Йосипа		Поховання Ісуса	Поховання
15:42-47	15:42-47	15:42-47	15:42-47	15:42-47

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15:1-5

¹А первосвященники з старшими й книжниками, та ввесь синедріон, зараз уранці, нараду вчинивши, зв'язали Ісуса, повели та й Пилатові видали. ²А Пилат запитався Його: Чи Ти Цар Юдейський? А Він йому в відповідь каже: Сам ти кажеш... ³А первосвященники міцно Його винуватили. ⁴Тоді Пилат знову Його запитав і сказав: Ти нічого не відповідаєш? Дивись, як багато проти Тебе свідкують! ⁵А Ісус більш нічого не відповідав, так що Пилат дивувався.

15:1 "уранці" Марк, як і всі юдейські автори, не приділяє уваги точному часу. Вірогідно, що юдеї часів Ісуса поділяли ніч і день на дві дванадцятигодинні частини (пор. Ів. 11:9), кожна з яких у свою чергу складалася з трьох чотиригодинних частин. Рахування діб прийшло з Вавилона. Греки й римляни перейняли це від них. Сонячний годинник мав дванадцять відміток.

У 15-й главі Євангелія від Марка кілька разів мова йде про часи:

1. ранок, Мр. 15:1 (прибл. 6:00 ранку, залежно від пори року)
2. третя година, Мр. 15:25 (прибл. 9:00 ранку)
3. шоста година, Мр. 15:33 (прибл. опівдні)
4. дев'ята година, Мр. 15:34 (прибл. 15:00)
5. вечір, Мр. 15:42 (вечір, прибл. 18:00)

В Лк. 22:66-71 це зібрання описане більш детально. Це ранкове зібрання проводилося для того, щоб надати хоч якоїсь законності незаконному нічному суду (пор. А.Н. Шервін-Вайт, «Римське суспільство і римський закон в Новому Заповіті» [A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in The New Testament*], стор. 24-47). Нижче наведена хронологія суду Ісуса перед Пилатом та Його розп'яття:

	<u>Матвій</u>	<u>Марк</u>	<u>Лука</u>	<u>Іван</u>
Вирок Пілата				Шоста година 19:14
Розп'яття		Третя година 15:25		
Темрява опустилася	Шоста-дев'ята година 27:45	Шоста-дев'ята година 15:33	Шоста-дев'ята година 23:44	
Ісус закричав	Дев'ята година 27:46	Дев'ята година 15:34		

Якщо порівняти ці хронології, можна вивести два наступних пояснення: (1) часові хронології є однаковими. Іван просто використовував римський спосіб обрахування часу (день починався о 12:00 ночі, пор. Див. Глісон Л. Арчер, «Енциклопедія складних місць Біблії» [Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*], стор. 364), тоді як у Синоптичних Євангеліях використовується єврейський спосіб обрахування часу (день починається о 6:00 ранку); (2) Іван вказує на більш пізній час розп'яття Ісуса, а отже, в цьому випадку хронологія його Євангелія та Синоптичних Євангелій не співпадає. Крім того, в текстах Ів. 1:39 та 4:6, швидше за все, використовується єврейський, а не римський час (пор. М.Р. Вінсент «Вивчення слів» [T. M. R. Vincent, *Word Studies*], Том 1, стор. 403).

Також вказані часові рамки можуть бути в усіх чотирьох Євангеліях символічними, якщо вони стосуються (1) часу щоденних жертвоприношень у Храмі (о 9 годині ранку та о 3 годині дня; пор. Дії 2:15; 3:1), і (2) традиційного часу заколення пасхального агня – відразу після полудня 14 числа місяця нісана. У Біблії як стародавній східній книзі не акцентується особлива увага на хронології, так як це роблять у сучасній західній історичній літературі.

▣ **"первосвященики з старшими й книжниками, та весь синедріон"** Див. Мр. 12:13, Спеціальна тема: «Синедріон».

▣ **"зараз"** Для Євангелія від Марка типовою є дія («тоді», «і», «зараз» тощо). Ісус розкривається переважно в Своїх діях. Темп розповіді забезпечується такими словами, що виражають рух. Див. примітку до Мр. 1:10.

▣ **"зв'язали Ісуса"** Можливо, так робили з усіма злочинцями, або це вказує на те, що вони особливо боялися Ісуса. Багато хто вважав Ісуса ворожитом або чаклуном і боявся сили, що нібито була в Його руках.

▣ **"повели та й Пилатові видали"** Де саме це сталося – точно невідомо. Багато богословів вважають, що Пилат під час перебування в Єрусалимі зупинявся в палаці Ірода. Взагалі його резиденція знаходилася в приморській Кесарії, в іншому палаці Ірода, де він влаштував свій преторій. Інші припускають, що Пилат міг залишатися у військовому штабі, що в фортеці Антонія біля храму. Це відбувалося на світанку, за римським звичаєм раннього суду (можливо, через спеку). Пилат правив Палестиною як представник імператора в 25/26-36/37 рр. н.е., а тоді був звільнений з посади через численні звинувачення з боку Вітеллія, легата Сирії.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОНТІЙ ПІЛАТ» (SPECIAL TOPIC: PONTIUS PILATE)

I. Його особа

- A. Місце і час його народження невідомі
- B. Він був з еквітів (вищого середнього класу римського суспільства)
- B. Одружений, але не мав дітей

Г. Попередні адміністративні посади невідомі (таких посад напевне було кілька)

II. Його особистість

A. Два різних погляди

1. Філон (Philo, *Legatio ad Gaium*, 299-305) та Йосип Флавій (Josephus, *Antiq.* 18.3.1 і *Jewish Wars* 2.9.2-4) зображають його як жорстокого та немилосердного диктатора.
2. У Новому Заповіті (Євангелії, Дії) він представлений як слабкий римський прокуратор, що ним було легко маніпулювати.

Б. Поль Барнетт у своїй книзі «Ісус та виникнення раннього християнства» (P. Barnett, *Jesus and the Rise of Early Christianity*, стор. 143-148) дає правдоподібне пояснення цих двох поглядів.

1. Пилат був призначений прокуратором в 26 р. н.е., за правління Тиберія, прихильника іудеїв (пор. Філон [Philo], *Legatio ad Gaium*, 160-161), за радою Сеяна, головного радника Тиберія і ворога іудеїв.
2. Тиберій поступився політично владою своєму префекту преторію Л. Елію Сеяну, який мав дійсну владу і ненавидів іудеїв (Філон, *Legatio ad Gaium*, 159-160).
3. Пилат був протеже Сеяна і, стараючись справити на нього добре враження,
  - а. встановив в Єрусалимі римські знамена (26 р. н.е.), чого не робив жодний прокуратор до нього. Ці символи римських богів обурили іудеїв (пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiq.*] 18.3.1; «Юдейська війна» [Jewish Wars] 2.9.2-3).
  - б. карбував монети (29-31 рр. н.е.) з зображеннями римського культу. Йосип Флавій повідомляє, що він свідомо намагався відмінити юдейські закони та звичаї (пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiq.*] 18.4.1-2).
  - в. брав з храмової скарбниці гроші на будівництво водопроводу в Єрусалимі (пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiq.*] 18.3.2; «Юдейська війна» [Jewish Wars] 2.9.3).
  - г. влаштував вбивство кількох галілеян під час жертвоприношення на пасху в Єрусалимі.
  - д. встановив в Єрусалимі римські щити в 31 р. н.е. Син Ірода Великого звернувся до нього з проханням забрати ці щити, але він відмовився; тоді вони написали Тиберію, і Тиберій наказав, щоб ті щити морем відвезли назад до Кесарії (пор. Філон [Philo], *Legatio ad Gaium*, 299-305).
  - е. влаштував масове вбивство самарян на горі Гарізім (36/37 рр. н.е.), коли самаряни шукали якісь загублені святині своєї релігії. Через це місцевий начальник Пилата (Вітеллій, префект Сирії) усунув його з посади і відправив до Рима (пор. Йосип Флавій, «Юдейські старожитності» [Josephus, *Antiq.*] 18.4.1-2).
4. Сеяна було страчено в 31 р. н.е., а Тиберію було повернено всю політичну владу; таким чином, вчинки Пилата а, б, в і г, можливо, робилися з метою заслужити довіру Сеяна; а вчинки д і е, мабуть, були спробою заслужити довіру Тиберія, але привели до протилежних наслідків.
5. Коли в імперії знову зацарював прихильник іудеїв і від Тиберія були розіслані листи до прокураторів з наказом добре ставитися до них (пор. Філон, *Legatio ad Gaium*, 160-161), тоді іудейські керівники в Єрусалимі скористалися політичною вразливістю Пилата і змогли маніпулювати ним, щоб добитися розп'яття Ісуса. У цій теорії Барнетта правдоподібно зводяться два погляди щодо Пилата.

III. Його доля

- A. Одразу після смерті Тиберія (37 р. н.е.) Пилата викликали до Рима.
- Б. Він не був знову призначений на посаду.
- В. Про його подальше життя нічого не відомо. Є багато припущень, але жодних фактів.

15:2 "Пилат запитався Його" Якою мовою? Навряд чи Пилат говорив арамейською; скоріше Ісус міг говорити грецьким койне. Цієї теми торкаються автори в таких книжках (англійською мовою):

1. "Did Jesus Speak Greek" by Joseph A. Fitzmeyer, in *Approaches to the Bible: the Best of Bible Review* (Стаття Джозефа А. Фітцмейера «Чи розмовляв Ісус грецькою мовою?» в виданні «Підходи до Біблії»), гл. 21, стор. 253-264
2. "The Languages of the New Testament" by J. Harold Greenlee in *Expositor's Bible Commentary* (Стаття Дж. Гаролда Грінлі «Мови Нового Заповіту» в «Тлумачному коментарі до Біблії»), Том 1, стор. 410-411

▣ **"Чи Ти Цар Юдейський?"** Тут займенник «ти» емпатичний і саркастичний. В Лк. 23:1-2 перелічуються звинувачення Синедріону. В Ів. 19:8-19 розмова Ісуса з Пилатом описана більш детально. Пилата не цікавила релігійна сторона звинувачення; його цікавила лише політична сторона.

NASB, NKJV «*Це як ти кажеш*»

NRSV, TEV «*Ти так кажеш*»

NJB «*Це кажеш ти*»

Буквально «ти кажеш, що Я є»; можливо, це єврейська ідіома ствердження (пор. Мт. 26:25,64; Лк. 22:70; 23:3) або «прихований» спосіб відповіді, що означає: «Ти так кажеш, але насправді вважаєш, що Я – інший цар». Це схоже на приватну розмову (пор. Ів. 18:33-38) в преторії. Мабуть Ісус Сам розповів про неї учням, або Іван був там присутній. Іудеї навряд чи стали б туди заходити, бо зайшовши туди, вони б занечистилися і не змогли брати участь у пасхальній вечері.

Розповідь про допит Ісуса з боку Ірода Антипи відсутня в Марка, але є в Луки (Лк. 23:6-12).

15:3

NASB «*почали Його жорстоко звинувачувати*»

NKJV, NRSV «*звинувачували Його багато в чому*»

TEV «*звинувачували Ісуса багато в чому*»

NJB «*висунули проти Нього багато звинувачень*»

Тут дієслово стоїть у часі імперфекта і вказує на те, що вони знову й знову звинувачували Його. Це, мабуть, сталося після приватної розмови Пилата з Ісусом (пор. Мр. 15:4). Звинувачення перелічені в Лк. 23:2.

15:5 "Ісус більш нічого не відповідав" Це може бути здійсненням пророцтва Іс. 53:7 (пор. Мр. 14:61; Мт. 26:63; 27:12; Ів. 19:9).

▣ **"так що Пилат дивувався"** Чого Пилат дивувався?

1. Ісус говорив із ним віч-на-віч, але не хотів говорити в присутності тих, хто Його звинувачував.
2. Первосвященик висунув проти Нього так багато звинувачень, і звинувачення були такими страшними!
3. Ісус, на відміну від інших в'язнів, не став усіма силами захищатися.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15:6-15

⁶На свято ж він їм відпускав був одного із в'язнів, котрого просили вони. ⁷Був же один, що звався Варавва, ув'язнений разом із повстанцями, які за повстання вчинили були душогубство. ⁸Коли ж натовп зібрався, він став просити Пилата зробити, як він завжди робив їм. ⁹Пилат же сказав їм у відповідь: Хочете, відпушу вам Царя Юдейського? ¹⁰Бо він знав, що Його через заздрощі видали первосвященики. ¹¹А первосвященики натовп підмовили, щоб краще пустив їм Варавву. ¹²Пилат же промовив ізнов їм у відповідь: А що ж я чинитиму з Тим, що Його ви Юдейським Царем називаєте?

¹³Вони ж стали кричати знов: Розіпни Його! ¹⁴Пилат же сказав їм: Яке ж зло вчинив Він? А вони ще сильніше кричали: Розіпни Його!... ¹⁵Пилат же хотів догодити народові, і відпустив їм Варавву. І видав Ісуса, збичувавши, щоб розп'ятий був.

15:6 "свято" Мається на увазі Пасха. Богослови часто сперечаються стосовно тривалості публічного служіння Ісуса. Церковне передання стверджує, що воно тривало три роки, тому що в Євангелії від Івана згадуються три Пасхи. Проте в Євангелії від Івана також згадується «свято», як і тут, а це вказує на ще одну Пасху. На мою думку, цілком можливо, що публічне служіння Ісуса тривало п'ять чи навіть шість років. Очевидно, що авторів Євангелій не цікавила хронологія сама по собі, їх більш цікавило богослов'я. Євангелія – то не західні історичні твори, але східні богословські твори; то не біографія, не автобіографія; то окремих жанр. Автори Євангелій могли вільно (під натхненням) обирати, адаптувати й розкласти в певному порядку слова і дії Ісуса, згідно зі своїми цільовими аудиторіями. Я не вірю, що вони мали право вільно вкладати в уста Ісуса слова, яких Він не говорив, однак розбіжності між чотирма Євангеліями можна пояснити тим, що вони були написані очевидцями або зі слів очевидців набагато пізніше з різними богословськими цілями й для різних цільових аудиторій.

▣ **"він їм відпускав був одного із в'язнів, котрого просили вони"** Здається, це стало щорічною римською традицією в Палестині часів Ісуса. Про це не розповідається в жодному давньому історичному творі, за винятком «Юдейських старожитностей» Йосипа Флавія (Josephus, *Antiquities of the Jews* 20:9:3). Пилат намагався викликати в людей співчуття до Ісуса, щоб відпустити Його (пор. Мр. 15:14; Лк. 23:14-16; Ів. 18:38-39; 19:4).

15:7 "Варавва" Це ім'я складається із «Вар» («син») та «Авва» («отець»). У неканонічному Євангелії євреїв його названо «Вар Раббою», тобто «сином рабина». В деяких грецьких манускриптах Мт. 27:16-17 його названо «Ісусом Вараввою», дещо іронізуючи, називаючи обох «Ісусом», хоча справжнім «Синоном Отця» був Ісус.

▣ **"із повстанцями"** Чоловік, якого народ вимагав відпустити, був якраз таким злочинцем, яким вони зображали Ісуса. Оце так іронія!

15:8 "натовп" Дехто вважає, що то були друзі Варавви, які намагалися скористатися нагодою визволити свого друга. Інші вважають, що цей натовп складався не з паломників, але із лжесвідків та інших, хто брав участь у нічних судах. Між ними не було нічого спільного, крім того, що вони хотіли визволення Варавви, але зовсім з різних причин.

Місто було переповнене паломниками, і багато з них прийшли з Галілеї, але вони б не з'явилися в дворі Пілата так рано вранці.

NASB, NJB	«піднявся»
NKJV	«голосно кричачи»
NRSV	«прийшов»
TEV	«зібрався»

Грецькі слова «піднятися» (*anabainō*) та «голосно кричати» (*anaboō*) пишуться й вимовляються схоже, і тому їх можна було легко переплутати при переписуванні, коли переписувачі писали текст Нового Заповіту під диктовку. Грецька рукописна традиція має два варіанти:

1. дієприкметник аориста активного стану «піднявся» в манускриптах κ^* , В та в Вульгаті.
2. дієприкметник аориста активного стану «голосно закричав» в манускриптах κ^2 , А, С, W та в Пешітті.

Дієслово «[голосно] кричати» не зустрічається в жодному іншому місці в Євангелії від Марка, але «піднятися» зустрічається дев'ять разів і вживається стосовно:

1. того, що росте (4:7)
2. посадки на корабель (6:51)
3. підйому вгору (15:8)

Скоріш за все, правильними є варіанти, що в версіях NASB та NJB.

15:9 Марк, як і Лука (у своєму Євангелії та в Діях), писав з метою показати, що християнство не загрожує римській владі.

15:10 "через заздрощі" Пілат розумів мотиви Синедріону (пор. Мт. 27:18), але не вчинив справедливо! Заздрощі, звичайно, є одним із можливих мотивів іудейських начальників, але мені дивно, що Пілату не були очевидними також їхні богословські й політичні мотиви (Лк. 23:2). Не виключно й таке, що Пілат почув про Ісуса від шпигунів або інформаторів (чи навіть від своєї дружини, пор. Мт. 27:19).

15:12 "з Тим, що Його ви Юдейським Царем називаєте" В Ів. 19:15 написано, що цей натовп іудеїв (повстанців та юдейських начальників) сказав: «Ми не маєм царя, окрім кесаря!» Яка іронія!

15:13

NASB, NRSV,

TEV, NJB «вони закричали назад»

NKJV «вони знову закричали»

Грецьке слово *palin* в сучасних перекладах тлумачиться як «назад». І «знову», і «назад» є стандартними варіантами перекладу в «Грецько-англійському лексиконі» Бауера, Арндта, Гінтріха та Данкера (Bauer, Arndt, Gingrich and Danker, *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, стор. 606). Тут за контекстом розуміється «назад».

15:14 "Яке ж зло вчинив Він?" В паралельному місці Євангелія від Івана ці слова повторюються тричі (Ів. 18:38; 19:4,6). Пілат намагався викликати в народі співчуття до Ісуса й визволити Його (пор. Ів. 18:38; 19:6,12), але несправедливі люди цього не допустили!

15:15

NASB, NRSV «бажаючи задовольнити натовп»

NKJV «потураючи натовпу»

TEV «хотів догодити натовпу»

NJB «клопотав про те, щоб утихомирити натовп»

Для Пілата державний порядок був важливішим за справедливість. Юдейським начальникам вдалося залякати його (пор. Ів. 19:12). Пілата багато в чому звинувачували перед владою в Сирії та Римі. Він не міг допустити ще більше звинувачень проти себе. Вони знали про це й скористалися цим.

Кілька сучасних лінгвістів відзначають, що грецькі слова *hikanon poiēsai* є латинською ідіомою (Бауер, Арндт і Гінтріх [Bauer, Arndt and Gingrich], стор. 374; Мултон і Міліган [Moulton and Milligan], стор. 302; К.Ф.Д. Мул, «Книга ідіом новозавітної грецької мови» [C. F. D. Moule, *An Idiom Book of the New Testament Greek*], стор. 192). Це важливо тому, що в Євангелії від Марка вживається так багато латинських слів, фраз та ідіом, мабуть через те, що воно було написане на свідчення римлянам.

▣ **"збичувавши"** Так здійснилося пророцтво Іс. 53:5. Римляни зазвичай бичували злочинців перед розп'яттям. Бичування було жахливим. Чоловіка нахилили й прив'язували руки до низького стовпа. Тоді два воїни з обох боків били його батогами, зробленими з дев'яти шкіряних смуг, до яких були прив'язані тверді предмети. Часто людина вмирала ще під час бичування.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15:16-20

¹⁶Вояки ж повели Його до середини двору, цебто в преторій, і цілий відділ скликають. ¹⁷І вони зодягли Його в багряницю і, сплівши з тернини вінка, поклали на Нього. ¹⁸І вітати Його зачали: Радій, Царю Юдейський! ¹⁹І тростиною по голові Його били, і плювали на Нього. І навколішки кидалися та вклонялись Йому... ²⁰І коли назнушались з Нього, зняли з Нього багряницю, і наділи на Нього одержу Його. І Його повели, щоб розп'ясти Його.

15:16 "Вояки ж повели Його" Ці римські солдати (пор. Мт. 27:27) ненавиділи юдеїв за їхній ексклюзивізм та зверхне ставлення до язичників, і вони вилили свою ненависть на Ісуса. Як видно в Лк. 23:11, солдати Ірода Тетрарха також глумилися над Ісусом як царем.

NASB «в палац (цебто преторію)»
NKJV «в залу, що називалася преторією»
NRSV «у двір палацу (цебто в штаб правителя)»
TEV «всередину до двору палацу правителя»
NJB «в середню частину палацу, цебто преторію»

Мова йде про резиденцію римських посадовців під час перебування в Єрусалимі. Можливо, це була фортеця Антонія, що знаходилася поруч із храмом, або вірогідніше палац Ірода Великого в Єрусалимі.

NASB «цілий римський полк»
NKJV «цілий гарнізон»
NRSV, NJB «цілий полк»
TEV «решта групи»

Грецьке слово *speiran* («полк») спочатку означало щось скручене разом, наприклад, нитку чи мотузку. З часом це слово стало вживатися в переносному значенні стосовно групи людей, що працюють разом для певної цілі. Це ще один латинський термін. Він означав десяту частину легіона, зазвичай 600 чоловік. Але він міг означати й значно менше число людей (пор. Ів. 18:3). Римська армія складалася з (1) легіонів, 6000 чоловік; (2) полків, 600 чоловік; (3) маніпул, 200 чоловік; та (4) сотень, 100 чоловік.

15:17 "зодягли Його в багряницю" В Мт. 27:28 вжите інше слово, що означає одяг офіцера кавалерії. Багрянний колір був символом царської влади. Вони глумилися над Ісусом, як над царем іудеїв (пор. Мр. 15:18,20; Ів. 19:2).

В Лк. 23:11 записано, що юдейські воїни Ірода тетрарха або Ірода Антипи також глумилися над Ісусом, як над Царем-Месією, надягнувши на Нього царську багряницю.

▣ **"з тернини вінка"** Традиційно вважалося, що вінок наділи для знущання над Ісусом, адже гострі колючки врізалися в Його чоло. Однак цілком можливо, що цей вінок був зроблений на подоби променистої корони з пальмових листів для того, щоб висміяти царське достоїнство Ісуса (пор. Мт. 27:27-31; Мр. 15:15-20). Грецьким словом «вінок» (*stephanos*) також називали спеціальні гірлянди переможців спортивних змагань або лаврові вінки, які носив римський імператор.

15:19 У цьому вірші описується насміхання римських воїнів.

1. «Радій!» – особливе привітання начальника (Мр. 15:18)
2. «тростиною по голові Його били» – мабуть, цю тростину спочатку всунули в руку Ісусу, неначе Він тримає царського жезла, щоб поглумитися над Ним
3. «плювали на Нього» – це було знаком зневаги або імітацією поцілунка (привітання)
4. «навколішки кидалися та вклонялись Йому» – ще один знак насміхання над Його царством
5. на Його плечі накинули багряницю, як символ царства

Від №2 до №4 дієслова стоять в часі імперфекта, що вказує на повторювану дію в минулому. Багато воїнів робили все це знову й знову, а можливо, кожний з присутніх там воїнів робив усе це.

15:20 "І Його повели" Ісус, як і всі злочинці, яким був винесений вирок розп'яття, повинен був Сам нести Свого хреста на місце розп'яття, за межі міста. Вони пішли довгим шляхом, єрусалимськими вулицями, щоб усі бачили їх і боялися римського правосуддя.

Можливо, злочинців страчували за межами Єрусалима в знак пошани до юдейського закону (пор. Лев. 24:14 та Чис. 15:35-36). Римляни не хотіли повстання народу в ці святкові дні, коли в місті було так багато людей.

▣ **"щоб розп'ясти Його"** Розп'яття було винаходом фінікійців. Олександр Великий розп'яв приблизно 2000 чоловік після падіння Тира. Римляни вдосконалили цей спосіб страти так, щоб засуджені злочинці мусили кілька днів страждати перед смертю. Таке жорстоке покарання призначалося для залякування, щоб стримувати людей від злочинів. Розпинати римських громадян було заборонено.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15:21

²¹І одного перехожого, що з поля вертався, Симона Кірінеянина, батька Олександра та Руфа, змусили, щоб хреста Йому ніс.

15:21 "змусили" Це слово, запозичене з перської мови, означало конфіскацію майна або залучення урядом до примусових робіт.

NASB	«одного перехожого, що йшов із поля»
NKJV	«що виходив із поля»
NRSV	«одного перехожого, який заходив з поля»
TEV	«який заходив в місто з поля»
NJB	«одного перехожого... який ішов з поля»

Чи був той перехожий мешканцем Палестини, чи прибув з інших країв на Пасху? Я гадаю, що то був паломник, який у ті дні жив на околицях Єрусалима і просто випадково там проходив. Однак в Єрусалимі мешкало багато людей з Кіренаїки (тобто з Північної Африки). У них була навіть своя особлива синагога (пор. Дії 6:9). Тут згадуються Симонові діти, які, очевидно, були відомими в ранній церкві (не в Єрусалимі, але в Римі).

▣ **"Симона Кірінеянина"** Кіренаїка була провінцією в Північній Африці. Її столицею біло місто Кірінея. Проте Симон – ім'я іудейське. З книги Дій відомо, що в тій провінції було чимало юдеїв (пор. Дії 2:10; 6:9; 11:20; 13:1). Расова приналежність Симона невідома. Від часів Соломона й цариці Шеви (Ефіопії) існували юдеї темної раси.

▣ **"батька Олександра та Руфа"** Ці слова, очевидно, вказують на те, що Симон та/або його діти були добре відомими в ранній церкві. Оскільки Євангеліє від Марка написано римлянам, цілком вірогідно, що згаданий тут Руф є тим самим Руфом, про якого написано в Рим. 16:13.

▣ **"хреста"** У римлян були хрести різних форм: Т, Х, t, або ешафот з кількома вертикальними стовпами. Археологи встановили, що в Палестині I століття використовувалися хрести всіх цих форм.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15:22-26

²²І Його привели на місце Голгофу, що значить Череповище. ²³І давали Йому пити вина, із миррою змішаного, але Він не прийняв. ²⁴І Його розп'яли, і поділили одягу Його, кинувши жереб про неї,

хто що візьме. ²⁵Була ж третя година, як Його розп'яли. ²⁶І був написаний напис провини Його: Цар Юдейський.

15:22 "Голгофу" Голгофа – арамейське слово. Воно означає не повний череп, але його лобову частину. Точне місце Голгофи невідоме. Відомо лиш те, що вона знаходилася за межами Єрусалима, мабуть на низькому пагорбі біля головної дороги, яка вела до святого міста (пор. Лев. 24:14; Чис. 15:35-36; Ів. 19:20).

15:23 "І давали Йому пити вина, із миррою змішаного" Дієслово стоїть в часі імперфекта. Це вказує на те, що вони кілька разів спробували це зробити. За переданням Талмуда, єрусалимські жінки таким чином служили засудженим в'язням. Це був дуже сильний болезаспокійливий засіб.

▣ **"але Він не прийняв"** Причина невідома.

15:24 "Його розп'яли" Римляни пробивали цвяхами не долоні, але зап'ястки. Тіло прив'язували до хреста за руки. Ноги були трохи зігнуті в колінах, ступні прибивалися цвяхами до невеличкої трикутної коробки, що давала людині змогу підняти своє тіло, щоб дихати. Також на хресті був невеликий шматок дерева, так зване «сідло», на яке розп'ятий міг опертися, неначе «присісти» на якийсь час і відпочити. Більшість розп'ятих помирала від задушення.

▣ **"поділили одягу Його"** Римські солдати, які розпинали злочинців, забирали собі їхню одягу як частину плати.

▣ **"кинувши жереб"** Це було провіщене в Пс. 22:18. У цьому псалмі описується розп'яття Ісуса (христологічна типологія). Ісус цитував першу строку цього псалма в Мр. 15:34. Також у Пс. 22:7-8 передвіщаються вигуки перехожих, які глушилися над Ісусом (пор. Мр. 15:29).

15:25 "третя година" В Ів. 19:14 сказано «шоста година». В Синоптичних Євангеліях послідовно використовується іудейський час, але в Євангелії від Івана часто використовується також римський час.

▣ **"Його розп'яли"** Автори Євангелій не описують усього жаху тієї події, щоб не знущатися над нашими емоціями. Богословське питання полягає не в тому, як Він помер (хоча Повт. Зак. 21:23 є важливим, пор. Гал. 3:13), але Хто Він є і чому Він помер!

15:26

NASB, NRSV,

NJB «напис... читався»

NKJV «напис... написаний вгорі»

TEV «оголошення звинувачення проти Нього було таке»

В Ів. 19:20 написано, що цей напис був зроблений трьома мовами, а в Мт. 27:37 сказано, що він був прибитий над головою Ісуса.

В англійських перекладах KJV та NKJV Мр. 15:26 перекладено так, нібито напис був «вгорі», але слово «напис» повторюється в дієслові «написати», що означає викарбувати, надписати, відбити, написати, але не обов'язково «вгорі».

▣ **"напис провини"** Римляни називали таку дощечку словом *Titulus*. Зазвичай то була біла дощечка, на якій писали чорними літерами. Цей офіційний напис провини (1) проносили перед засудженим, або (2) вішали йому на шию. Провину Ісуса прибили до хреста над Його головою (пор. Мт. 27:37). Див. Джеймс М. Фрімен, «Обряди та звичай Біблії» (James M. Freeman, *Manners and Customs of the Bible*), стор. 395-396.

▣ **"Цар Юдейський"** Цікаво, що цей напис над головою Ісуса на хресті у кожному з Євангелій представлено по-різному.

1. Мт. 27:37 – «Це Ісус, Цар Юдейський»
2. Мр. 15:26 – «Цар Юдейський»
3. Лк. 23:38 – «Це Цар Юдейський»
4. Ів. 19:19 – «Ісус Назарянин, Цар Юдейський»

Хоча написи й різні, але суть одна. Це стосується й багатьох інших історичних деталей в Євангеліях. Кожен з авторів записав свої спогади (або спогади своїх джерел) трохи інакше, але, в будь-якому разі, це записи слів очевидців подій.

Пілат хотів подратувати юдейських вождів, тому й прибив до хреста напис, якого вони боялися (пор. Мр. 15:21-22).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15:27-32

²⁷Тоді розп'ято з Ним двох розбійників, одного праворуч, і одного ліворуч Його. ²⁸І збулося Писання, що каже: До злочинців Його зараховано! ²⁹А хто побіч проходив, то Його лихословили, головами своїми хитали й казали: Отак! Ти, що храма руйнуєш та за три дні будуєш, ³⁰зійди із хреста, та спаси Самого Себе! ³¹Теж і первосвященики з книжниками глузували й один до одного казали: Він інших спасав, а Самого Себе не може спасти! ³²Христос, Цар Ізраїлів, нехай зійде тепер із хреста, щоб побачили ми та й увірували. Навіть ті, що разом із Ним були розп'яті, насміхалися з Нього...

15:27 "з Ним двох розбійників" Це слово означає «зłodіїв» або «повстанців». В цьому випадку конкретно здійснилося пророцтво Іс. 53:12.

У Пс. 22 та Іс. 52:13-53:12 конкретними є деякі деталі, але не все! Такі месіанські пророцтва дуже важко читати, адже Ісуса стосуються лише окремі деталі. Решта тексту могла бути (1) символічною; (2) поетичною; або (3) стосуватися лише первісної історичної ситуації. Така христологічна типологія підтверджується тільки через богонатхнення новозавітних авторів. Ми, сучасні віруючі, читаючи Біблію, водимося Духом (просвітлення), але ми розходимося в думках щодо окремих деталей, і це вказує на те, що богонатхнення вище за просвітлення.

Типологією так багато зловживали християнські автори, що я рішуче відкидаю цей тип тлумачення Біблії, за винятком таких тлумачень у новозавітних авторів. Ми не можемо використовувати цей метод герменевтики богонатхнених біблійних авторів. Ми повинні виходити з розуміння того, що казали ці богонатхненні автори в умовах їхньої доби (див. Вступну статтю «Посібник для правильного читання Біблії»). І тоді ми повинні застосовувати ці істини до умов нашого часу.

15:28 Цей вірш пропущений у стародавніх грецьких унціальних манускриптах κ , A, B, C і D. Він також пропущений в англійських перекладах NRSV, TEV, NJB та NIV. Очевидно, це була примітка на полях одного з переписчиків, що посилався на Лк. 22:37. В оригінальному тексті Євангелія від Марка цього вірша не було. Марк писав до язичників і зазвичай не наводив цитат із Старого Заповіту (Мр. 15:28 є посиланням на Іс. 53:12). UBS⁴ оцінює пропущення цього вірша рейтингом «А» (точно).

15:29 "хто побіч проходив, то Його лихословили" Мабуть, відповідно до цілей та порядку римського розп'яття, воно здійснювалося на головній дорозі, що вела до Єрусалима. Можливо, ці люди, що проходили поруч, здійснили пророцтво Пс. 22:6-8,12-13,16-17.

▣ **"Отак! Ти, що храма руйнуєш"** Можливо, тими насмішниками були фальшиві свідки, які свідчили проти Ісуса на нічному суді в Синедріоні (пор. Мр. 14:58).

15:30 Тут продовжуються насмішуи (пор. Мр. 15:31-32) над владою Ісуса. Народ все ще вимагав від Нього чуда, навіть в останні миті Його життя. Люди обіцяли повірити в Нього, якщо Він дасть їм чудесну ознаку (пор. Мр. 15:32).

15:31 "Він інших спасав" Слово «спасав» тут ужито в старозавітному значенні фізичного порятунку. Начальники не могли заперечувати чудес Ісуса, і тому пояснювали їх тим, що Ісус начебто черпає силу від сатани (пор. Мр. 3:22). Мешканці Єрусалима добре знали про те, як Ісус воскресив Лазаря (пор. Ів. 11).

15:32 "Христос, Цар Ізраїлів" Так первосвященики глумилися над Пілатовим написом «Цар Юдейський», прибитим над головою Ісуса. Вони казали це не всерйоз, але з сарказмом!

Це безумовно віддзеркалює насмішки, передвіщені в Пс. 22:6-8,12-13,16.

▣ **"ті, що разом із Ним були розп'яті, насміхалися з Нього"** Тільки в Лк. 23:35-43 є розповідь про каяття одного з тих злочинців.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15:33-39

³³А як шоста година настала, то аж до години дев'ятої темрява стала по цілій землі. ³⁴О годині ж дев'ятій Ісус скрикнув голосом гучним та й вимовив: Елої, Елої, лама савахтані, що в перекладі значить: **Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?** ³⁵Дехто ж із тих, що стояли навколо, це почули й казали: **Ось Він кличе Іллю!** ³⁶А один із них побіг, намочив губку оцтом, настромив на тростину, і давав Йому пити й казав: **Чекайте, побачим, чи прийде Ілля Його зняти!** ³⁷А Ісус скрикнув голосом гучним, і духа віддав!... ³⁸І в храмі завіса роздерлась надвоє, від верху аж додолу. ³⁹А сотник, що насупроти Нього стояв, як побачив, що Він отак духа віддав, то промовив: **Чоловік Цей був справді Син Божий!**

15:33 "шоста година" Якщо тут використовується іудейський час, то це було опівдні, приблизно в дванадцятій годині дня. Див. примітку до Мр. 15:1.

▣ **"темрява стала по цілій землі"** Це одна із старозавітних ознак суду: або в завітних відносинах (одна з єгипетських кар, пор. Вих. 10:21; Повт. Зак. 28:28-29), або в апокаліптичному сенсі (пор. Йоїл 2:2; Ам. 8:9-10; Соф. 1:15). Це символізувало відвернення Бога Отця від Свого Сина, коли Син поніс на Собі гріх усього людства. Саме цього Ісус найбільше боявся в Гефсиманії (це виражено в Мр. 15:34 словами «Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?»). Ісус став жертвою за гріх і поніс на Собі гріх усього світу (пор. 2Кор. 5:21). Він пережив особисте відлучення від Отця. Темрява символізувала відвернення Бога Отця від Свого Сина.

15:34 "О годині ж дев'ятій" Якщо вважати це юдейським часом, то це сталося о третій годині дня.

▣ **"Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?"** Це цитата з Пс. 22:1. Оскільки в юдейських сувоях не було поділів на глави та вірші (вони були зроблені лише в Середньовіччі), мабуть, цитуючи перший вірш, Ісус мав на увазі весь псалом.

Богослови сперечаються з приводу перекладу цієї фрази

1. В Септуагінті: «О Боже, мій Боже, зверни на Мене увагу!» (подібні вирази часто зустрічаються в псалмах)
2. У Пешітті (переклад Джорджа М. Ламси [George M. Lamsa]):
  - а. Пс. 22:1, «Боже Мій, Боже Мій, нащо Ти дав Мені жити?»
  - б. Мр. 15:34, «Боже Мій, Боже Мій, на це Я був полишений!»
3. Пс. 22:1 у перекладі Іудейського видавничого товариства Америки (The Jewish Publications Society of America): «Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?»
4. Кодекс Бези (V століття): «Боже Мій, Боже Мій, нащо Ти Мене скривдив?» Для повного опису гностичних проблем, пов'язаних із цим віршем, див. Барт Д. Ерман, «Ортодоксальне перекручення Писання: Вплив ранніх христологічних суперечок на текст Нового Заповіту» (Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture: The Affect of Early Christological Controversies on the Text of the New Testament*), стор. 143-145.

Ісус переживав найвищу ступінь гріха людей – відлучення від близьких стосунків з Отцем (пор. Іс. 54:2). Люди були створені для спілкування з Богом, і без цього ніяк не можна бути повноцінною людиною!

15:34,35 "Він кличе Іллю" Ісус і апостоли (як і всі юдеї в Палестині I століття) говорили арамейською мовою. Марк писав для римлян і завжди перекладав ці арамейські фрази, які Петро чудово пам'ятав. Ілля по-арамейськи «Еліа». Ця арамейська фраза також записана в Мт. 27:46. Це найбільш вражаючі слова, сказані Ісусом з хреста. Ісус відчував Себе відчуженим від Отця. Ілля традиційно вважався пророком, який прийде в скрутні часи, перед пришествям Месії (пор. Мал. 3:1-6; 4:4-6), і тому прохожі думали, що Він кличе Іллю на допомогу.

Один з моїх найулюбленіших авторів Ф.Ф. Брюс у своїй книзі «Відповіді на запитання» (F. F. Bruce, *Answers to Questions*, стор. 65) згадує про статтю Альфреда Гійома (Alfred Guillaume) в журналі «*Palestine Exploration Quarterly*» за січень-квітень 1951 р., де відзначається, що єврейський суфікс, який означає «мій», в Сувоях Мертвого моря пишеться як «-iya». Отже, коли Ісус казав «Боже Мій», то це могло звучати як «Eliya» («Елійя»), дуже схоже на ім'я Іллі. Цим можна пояснити, чому прохожі неправильно зрозуміли слова Ісуса.

15:36 "оцтом" Це був не зовсім оцет, але скоріше дешеве вино, яке пили прості люди й солдати. Це може бути пов'язане з Пс. 22:15. В Ісуса так пересохло горло, що Йому потрібно було щось випити, щоб промовити останні слова на хресті (пор. Ів. 19:28-30).

▣ **"настроїв на тростину"** Тростина була потрібна для того, щоб дістати до Його рота. Розп'ятим давали пити не зі співчуття, але для того, щоб вони довше залишалися живими й більше мучилися.

▣ **"побачим, чи прийде Ілля Його зняти"** Вони не співчували Ісусу, але бажали побачити чудо (пор. Мт. 27:47-48).

15:37 "голосом гучним" В Ів. 19:30 написано, що Він промовив «Звершилось!» Це слово знайшли в ділових документах, написаних грецьким койне на папірусах з Єгипту. Очевидно, це був комерційний термін, що означав «сплачено повну ціну» (Іс. 53).

15:38 "в храмі завіса роздерлась надвоє, від верху аж додолу" Всередині храму було дві завіси: одна в Святому місці, а друга – перед входом у Святеє святих. Якщо розірвалася друга завіса, то цього не міг бачити ніхто, крім священиків, хіба що коли перша завіса була відтягнута й прив'язана з обох сторін. Ці завіси описані в Вих. 26:31-37. За часів Ісуса, у відбудованому Іродом храмі ця завіса була розміру прибл. 150 x 75 см, а її товщина – прибл. 10 см! Якщо зовнішня завіса розірвалася, то її могли бачити всі юдеї, які поклонялися Богові в різних зовнішніх дворах. Це мабуть вказує на те, що під час смерті Христа Бог відновив близькі стосунки й спілкування з людьми (пор. Бут. 3:15; Вих. 26:31-35). В Мт. 27:51-53 записані й інші чудеса, що були ознаками й підтвердженням.

15:39 "сотник" Це був римський офіцер низького рангу, що керував сотнею. Ці люди склали костяк римської армії. Корнілій у Діях 10 теж був сотником. Євангеліє від Марка написане для проповіді Євангелія римлянам!

▣ **"Чоловік Цей був справді Син Божий"** Досл. «цей чоловік був сином Бога» (слово «син» не має означеного артикля). Однак відсутність артикля зовсім не означає, що «син» є неозначеним (пор. Мт. 4:3,6; 14:33; 27:43; та Лк. 4:3,9). Це був жорстокий римський солдат. На його очах померло багато людей (пор. Мт. 27:54). Цілком імовірно, що ця фраза є ключовою в Євангелії від Марка, адже це Євангеліє було написане особливо для римлян. В ньому багато латинських слів і дуже мало цитат із Старого Заповіту. Також в ньому перекладаються й пояснюються юдейські звичаї та арамейські фрази. Тут римський сотник сповідує віру в розп'ятого юдейського повстанця!

Можливо, Марк переслідував тут певну богословську ціль, коли описав, як прохожі, первосвященики й навіть інші розп'яті злочинці глумилися над Ісусом, але римський сотник увірував і злякався!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15:40-41

⁴⁰Були ж і жінки, що дивились здалека, між ними Марія Магдалина, і Марія, мати Якова Молодшого та Йосії, і Саломія, ⁴¹що вони, як Він був у Галілеї, ходили за Ним та Йому прислужували; і інших багато, що до Єрусалиму прийшли з Ним.

15:40 "Були ж і жінки, що дивились здалека" Декілька жінок обслуговували апостольську групу фінансово та фізично (тобто готували страви, прали одяг тощо; пор. Мр. 15:41; Мт. 27:55; Лк. 8:3).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЖІНКИ В БІБЛІЇ» (SPECIAL TOPIC: WOMEN IN THE BIBLE)

I. Старий Заповіт

A. У тій культурі жінки вважалися власністю

1. вони включені в списки власності (Вих. 20:17)
2. ставлення до рабниць (Вих. 21:7-11)
3. обітниця жінок могли відмінитися чоловіками, що мали над ними владу (Чис. 30)
4. жінки були здобиччю на війні (Повт. Зак. 20:10-14; 21:10-14)

B. На практиці існувала певна обопільність

1. чоловік і жінка створені за образом Божим (Бут. 1:26-27)
2. шануй батька та матір (Вих. 20:12 [Повт. Зак. 5:16])
3. заповідь боятися матері та батька (Лев. 19:3; 20:9)
4. чоловіки і жінки могли бути назірами (Чис. 6:1-2)
5. доньки мали право на спадщину (Чис. 27:1-11)
6. входили до народу завіту (Повт. Зак. 29:10-12)
7. зберігай науку батька і матері (Прип. 1:8; 6:20)
8. сини та доньки Гемана (левитської родини) керували музикою в Храмі (1Хр. 25:5-6)
9. сини та доньки будуть пророкувати в новому віці (Йоїл 2:28-29)

B. Жінки займали керівні посади

1. сестра Мойсея Маріям названа пророчицею (Вих. 15:20-21, див. також Мих. 6:4)
2. обдаровані Богом жінки пряли для шкіни (Вих. 35:25-26)
3. заміжня жінка Девора також була пророчицею (пор. Суд. 4:4) і керувала всіма племенами (Суд. 4:4-5; 5:7)
4. Хулда була пророчицею, що їй цар Йосія велів читати й тлумачити щойно знайдену «Книгу Закону» (2Цар. 22:14; 2Хр. 34:22-27)
5. благочестива цариця Естер спасла іудеїв в Персії

II. Новий Заповіт

A. У тій культурі – як в іудаїзмі, так і в греко-римському світі – жінки були другорядними громадянами, мали менше прав і привілеїв (єдиним винятком була Македонія).

B. Жінки на керівних посадах

1. Єлисавета і Марія, благочестиві жінки, що віддали себе Богові (Лк. 1-2)
2. Анна, пророчиця, що служила в Храмі (Лк. 2:36)
3. Лідія, віруюча та лідер домашньої церкви (Дії 16:14,40)
4. Чотири незаймані дочки Пилипа були пророчицями (Дії 21:8-9)
5. Фіва, диякониса церкви в Кенхреях (Рим. 16:1)
6. Прискилла, співробітниця Павла та вчителька Аполлоса (Дії 18:26; Рим. 16:3)

7. Марія, Трифена, Трифоса, Персида, Юлія, сестра Нірея і ще декілька жінок-співробітниць Павла (Рим. 16:6-16)
8. Юнія (КJV), можливо, жінка-апостол (Рим. 16:7)
9. Еводія і Синтихія, співробітниці Павла (Фил. 4:2-3)

III. Як сучасний віруючий повинен балансувати ці суперечливі біблійні приклади?

A. Як відрізнити історичні або культурні істини, що стосуються виключно первинного контексту, від вічних істин, що стосуються всіх церков та всіх віруючих всіх часів та народів?

1. Треба дуже серйозно ставитися до задуму первісного богонатхненного автора. Біблія є Словом Божим і єдиним джерелом віри та правильної практичної поведінки.
2. Богонатхненні тексти, очевидно, є історично обумовленими.
  - а. культ (тобто ритуал та літургія) Ізраїлю (пор. Дії 15; Гал. 3)
  - б. іудаїзм I століття
  - в. твердження Павла в Першому Посланні до коринтян, що цілком очевидно є історично обумовленими
    - (1) правова система язичницького Рима (1Кор. 6)
    - (2) залишатися рабом (1Кор. 7:20-24)
    - (3) целибат (1Кор. 7:1-35)
    - (4) незаймані дівчини (1Кор. 7:36-38)
    - (5) їжа, принесена в жертву ідолам (1Кор. 8; 10:23-33)
    - (6) недостойні вчинки під час вечері Господньої (1Кор. 11)
3. Бог повністю й ясно відкрив Себе людям у конкретній культурі в конкретну епоху. Треба ставитися серйозно до одкровення, але не до кожного аспекту його історичного вираження. Слово Боже було написано людськими словами і адресоване людям у конкретній культурі в конкретну епоху.

B. Тлумачення Біблії повинно бути пошуком оригінального авторського наміру. Що казав автор до своїх сучасників? Це питання є суттєво важливим для правильного тлумачення. Але потім треба ще прикласти це знання до наших днів. Справжньою проблемою тлумачення може стати визначення термінів. Чи були інші служителі, крім пасторів, до яких ставилися як до лідерів? Чи вважалися диякониси або пророчиці лідерами? Цілком очевидно, що в 1Кор. 14:34-35 та 1Тим. 2:9-15 Павло стверджує, що жінки не повинні керувати публічним Богослужінням! Але як це прикласти до нас сьогодні? Я не хочу, щоб Павлова культура або моя власна культура заглушила Боже Слово і Божу волю. Можливо, в часи Павла жінок занадто обмежували, але в наші часи, мабуть, їм занадто багато дозволяється. Я не можу зі спокійною совістю сказати, що слова Павла і його наука є лише умовною істиною, обмеженою I століттям та його географічним положенням. Хто я такий, щоб своїм розумом або своєю культурою заперечувати слова богонатхненного автора?!

Однак питання залишається відкритим, адже в Біблії є і жінки-лідери (навіть в Посланнях Павла, пор. Рим. 16). Гарним прикладом цього є розмова Павла про публічне Богослужіння в 1Кор. 11-14. У 1Кор. 11:5 Павло начебто дозволяє жінкам проповідувати й молитися на Богослужіннях, але за умови, що вони покривають голову; з іншого боку, в 1Кор. 14:34-35 Павло вимагає, щоб вони мовчали! Відомо, що були диякониси (пор. Рим. 16:1) та пророчиці (пор. Дії 21:9). Саме ця різноманітність дозволяє мені вважати слова Павла (щодо обмеження жінок) такими, що стосуються конкретно ситуації в Коринті та Ефесі I століття. В обох тих церквах існувала проблема занадто вільного поводження новонавернених жінок (пор. Брюс Вінтер, «Коли Павло полишив Коринт» [Bruce Winter, *After Paul Left Corinth*]), що могло бути перешкодою для церкви в її роботі по донесенню Христа до їхнього суспільства. Треба було обмежити волю тих жінок, щоб Євангеліє проповідувалося більш ефективно.

Нині в нашому суспільстві положення зовсім відрізняється від того, що було за часів Павла. Сьогодні, навпаки, якщо не дозволяти здібним і освіченим жінкам проповідувати Євангеліє і займати керівні посади, то це зашкодить Євангелію і значно обмежить його розповсюдження! Що є кінцевою ціллю публічного Богослужіння? Хіба не євангелізм та учнівство? Чи можуть жінки на керівних посадах в церкві прославляти Бога й догоджати Йому? Біблія в цілому дає позитивну відповідь на ці питання. Так!

Я хочу слідувати за Павлом. Моє богослов'я побудоване насамперед на Посланнях Павла. Я не хочу дозволяти сучасному фемінізму впливати на мене або маніпулювати мною! Проте я відчуваю, що церква дуже повільно реагує на очевидні біблійні істини, такі як неприйнятність рабства, расизму, фанатизму та сексизму. Вона також занадто повільно реагує на жорстоке поводження з жінками в сучасному світі. Бог у Христі визволив рабів та жінок. Я не можу допустити, щоб на них знову наділи кайдани, посилаючись на текст, що був написаний в певній культурній ситуації.

І останнє: мені, як тлумачу, добре відомо, що в коринтській церкві віруючі мали багато проблем зі взаємовідносинами. Вони хизувалися й хвалилися своїми харизматичними дарами. Серед них, напевне, були і жінки. Я також гадаю, що віруючі в Ефесі зазнавали впливу лжевчителів, які користувалися жінками і через них поширювали свої вчення в ефеських церквах.

В. Пропоновані джерела для додаткового читання

1. Гордон Фі та Дуглас Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» (*How to Read the Bible For All Its Worth* by Gordon Fee and Doug Stuart) (стор. 61-77)
2. Гордон Фі, «Євангеліє і Дух: проблеми в герменевтиці Нового Заповіту» (*Gospel and Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics* by Gordon Fee)
3. Волтер Кайзер, Пітер Девідс, Ф.Ф. Брюс та Манфред Т. Браух, «Важкі вислови в Біблії» (*Hard Sayings of the Bible* by Walter C. Kaiser, Peter H. Davids, F. F. Bruce, and Manfred T. Branch) (стор. 613-616; 665-667)

▣ **"Марія Магдалина"** Магдала була невеликим містом на березі Галілейського моря, в п'яти кілометрах на півночі від Тиверіади. Марія йшла за Ісусом з того часу, як Він вигнав з неї кількох демонів (пор. Лк. 8:2). Її несправедливо назвали блудницею, але в Новому Заповіті про це нічого не сказано. Див. Спеціальну тему до Мр. 16:1.

▣ **"Марія, мати Якова Молодшого та Йосії"** У Мт. 27:56 її названо «матір'ю Якова та Йосипа». У Мт. 28:1 її названо «іншою Марією». Питання в тому, хто був її чоловіком. Згідно з Ів. 19:25, можливо, вона була дружиною Клеопа, але її сина Якова було названо «сином Алфеївим» (пор. Мт. 10:3; Мр. 3:18; Лк. 6:15). Див. Спеціальну тему до Мр. 16:1.

▣ **"Саломія"** Вона була матір'ю Якова та Івана, які входили до числа трьох найближчих учнів Ісуса, і дружиною Зеведея (пор. Мт. 27:56; Мр. 15:40; 16:1-2). Див. Мр. 16:1, Спеціальна тема: «Жінки, що йшли за Ісусом».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 15:42-47

⁴²А коли настав вечір, через те, що було Приготовлення, цебто перед суботою, ⁴³прийшов Йосип із Ариматеї, радник поважний, що сам сподівався Царства Божого, і сміливо ввійшов до Пилата, і просив тіла Ісусового. ⁴⁴А Пилат здивувався, щоб Він міг уже вмерти. І, покликавши сотника, запитався його, чи давно вже Розп'ятий помер. ⁴⁵І, дізнавшись від сотника, він подарував тіло Йосипові. ⁴⁶А Йосип купив плащаницю, і, знявши Його, обгорнув плащаницею, та й поклав Його в гробі, що в скелі був висічений. І каменя привалив до могильних дверей. ⁴⁷Марія ж Магдалина й Марія, мати Йосієва, дивилися, де ховали Його.

15:42 "коли настав вечір" Про це повідомляється тільки в Євангелії від Марка. В єврейському тексті Вих. 12:6 слово «вечір» стоїть у двоїні, нібито було два вечори: (1) від 15:00 до 18:00 та (2) після 18:00. За контекстом, видно, це сталося після 15:00 (час вечірньої жертви) і до 18:00 (початок пасхальної суботи).

▣ **"Приготування"** Мається на увазі день приготування до великої святої суботи пасхального тижня (свято Пасхи або Опрісноків тривало вісім днів і включало в себе дві суботи), а не сама пасхальна вечеря.

15:43 "Йосип із Ариматеї" Здається, він був таємним учнем разом із Никодимом (пор. Мт. 27:57; Ів. 12:42), а після смерті Ісуса відкрито пішов до Пілата й попросив у нього тіло Ісуса (пор. Ів. 19:38). Представляється другом розп'ятого повстанця було небезпечно.

Йосип як ортодоксальний іудей, мабуть, вважався нечистим і не міг відзначати пасхальну суботу, бо

1. зайшов у дім язичника
2. доторкнувся мертвого тіла

Можливо, він старався зняти з Ісуса прокляття Повт. Зак. 21:22-23. Римляни, як правило, полишали тіла розп'ятих злочинців висіти на хрестах, і їх не можна було ховати, але юдеям римляни дозволяли ховати своїх померлих, тому що юдеї були занадто чутливими до цього питання, хоча зазвичай римляни давали їм дозвіл не одразу, а лише через деякий час.

Назва «Ариматея» означає «висоту» і, ймовірно, була іншою назвою міста Рама в 8 км від Єрусалима.

▣ **"радник поважний"** Йосип був членом Синедріону, як і Никодим. Див. Мр. 12:13, Спеціальна тема: «Синедріон».

▣ **"сподівавсь Царства Божого"** Йосип був побожним чоловіком (пор. Мт. 27:58). Фарисеї та весь іудейський народ чекали на Боже Царство. Ісус часто проповідував на цю тему. Боже Царство було головною темою першої та останньої проповіді Ісуса і Його притч. Див. Спеціальну тему до Мр. 1:15.

Неясно, в якому сенсі Йосип чекав на Боже Царство. Як він міг бути учнем і не знати, що Царство вже настало? Можливо, він все ще чекав на земне царство (як і Христові учні, пор. Дії 1:6).

▣ **"ввійшов до Пілата, і просив тіла Ісусового"** Через це він став ритуально нечистим і не міг брати участі в великій суботі пасхального тижня. Крім того, він показав себе прихильником Ісуса, розп'ятого повстанця. Це був сміливий і рішучий вчинок.

▣ **"просив тіла"** Римляни, як правило, полишали мертві тіла не хресті, щоб стримувати людей від участі в повстаннях. Ці тіла були власністю Рима. Їх зазвичай не віддавали родичам для поховання, а для юдеїв це було вкрай важливо. Такі прохання були незвичайними. На них давали згоду лише через чутливість юдеїв, які вимагали, щоб мертві тіла не занечищували їхню землю, особливо в святкові пасхальні дні.

15:44 "Пілат здивувався, щоб Він міг уже вмерти" Розп'яття було дуже повільною й болісною стратою. Часто смерть наставала лише через кілька днів. Римські солдати час від часу давали розп'ятим на хресті воду або вино, щоб відтягнути їхню смерть. Але на цей раз треба було, щоб розп'яті вмерли швидко, бо наближалася пасхальна субота, і тому солдати перебили їхні голінки (пор. Ів. 19:31 і далі). З перебитими голінками вони не могли спиратися на ноги, і тому не могли дихати, а це призводило до швидкої смерті. Однак Ісус був уже мертвий, і Йому не зламали голінок. Це було здійсненням пророцтва (пор. Ів. 19:36, цитата з Вих. 12:46. Див. герменевтичну примітку до Мр. 15:27).

Пілат здивувався, що Ісус помер так швидко, і тому покликав сотника й запитав його про це.

15:45 "тіло" Тут у грецькому тексті вжите не слово *soma*, але *ptōma*, що означає труп. Ісус був мертвий!

15:46 "Йосип купив плащаницю, і, знявши Його, обгорнув плащаницею" Там також був Никодим (пор. Ів. 19:39-40). Вони швидко приготували тіло Ісуса (тому що наближалася субота) за юдейським

звичаєм. Юдеї не практикували бальзамування, як єгиптяни, але в них був свій звичай поховання, коли мертве тіло обгортали лляною тканиною («плащаницею») та мастили пахощами.

▣ **"поклав Його в гробі, що в скелі був висічений"** Це було здійсненням конкретного пророцтва Іс. 53:9. В Мт. 27:57-60 сказано, що то був особистий гріб Йосипа.

▣ **"в скелі був висічений"** Ісуса поховали не в землі, але в родинній гробниці Йосипового роду, що була висічена в скелі та, мабуть, мала кілька кам'яних плит. Навколо Єрусалима було багато таких гробниць.

▣ **"каменя"** Цей круглий камінь мав форму жорнового каменя. Гробниці часто грабували, і тому їх закривали важким каменем. Величина каменя вказувала на те, що гробниця належала багачу.

15:47 "дивилися, де ховали Його" Це слово означає «дивитися з цікавістю та увагою». Вони хотіли бути впевнені в тому, що Ісус як слід підготовлений до поховання. А також вони виступали двома свідками, потрібними для (Повт. Зак. 17:6; 19:15) підтвердження свідчення на суді. Ісус був мертвий – вони не переплутали могили!

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Хто арештував Ісуса? (Хто був серед народу, який туди прийшов?)
2. Чому цей суд над Ісусом був неправильним навіть за юдейськими стандартами?
3. Про скількох служниць написано в Мр. 14:66-69: про одну чи про дві?
4. Чому Петро так нервував там, на дворі?
5. Прочитайте розповідь про ці суди в усіх чотирьох Євангеліях і запишіть хронологію подій.
6. Якщо можливо, опишіть мотивацію Пілата в усіх цих подіях.
7. Як можна пояснити поведінку натовпу?
8. Чому солдати глумили над Ісусом? Які групи людей насміхалися над Ним?
9. Перелічіть, як вони по-різному глумили над Ісусом.
10. Де був розп'ятий Ісус?
11. Чому Ісус відчував Себе покинутим Отцем (пор. Мр. 15:34)?
12. Чому Мр. 15:39 є одним із ключових віршів в Євангелії від Марка?
13. Чому Йосип хотів швидше поховати Ісуса?

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 16

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Воскресіння	Він воскрес	Перше свято воскресіння	Воскресіння	Порожній гріб Вістка ангела
16:1-8	16:1-8	16:1-8	16:1-5	16:1-2 16:3-8
			16:6-7	
			16:8	

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятиох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КАНОНІЧНІСТЬ ВІРШІВ 9-20

- А. Я не вірю, що вірші 9-20 були в оригіналі Євангелія від Марка. Вони не є богонатхненними і не повинні входити до Нового Заповіту.
- Б. Все, що після 8-го вірша, відсутнє в стародавніх грецьких манускриптах:
1. Синайський кодекс, що позначається першою літерою єврейського алфавіту α . Цей манускрипт IV століття, що містить у собі весь Новий Заповіт, був знайдений в монастирі Святої Катерини на Джебель Муса, традиційному місці гори Синай.
  2. Ватіканус, що позначається грецькою літерою В. Цей рукопис теж відноситься до IV століття і містить в собі весь Новий Заповіт, окрім книги Об'явлення. Він був знайдений в сучасну епоху в римській ватиканській бібліотеці.
- В. Третім стародавнім унціальним свідком грецького Нового Заповіту є Олександрійський кодекс, що позначається грецькою літерою А. Цей рукопис V століття містить в собі весь Новий Заповіт. Він походить із єгипетського міста Олександрія. До нього ввійшла кінцівка Євангелія від Марка (яка є в Загальноприйнятому тексті [Textus Receptus] та в Біблії короля Якова [KJV]). Ця довга кінцівка спершу з'явилася в творі Іренея (120-202 рр. н.е) «Проти єресей» (Irenaeus, *Against*

Heresies III:10:5) та в Татіановому (110-172 рр. н.е.) «Діатессароні», де він поєднав Чотири Євангелія. Однак Климент Олександрійський та Ориген Олександрійський жодного разу не цитували цих віршів і не посилалися на них. З цього можна зробити висновок, що навіть в оригіналі Олександрійського кодексу цієї кінцівки не було. Ці вірші були включені до манускрипту С, що також походить із Олександрії й відноситься до V століття.

- Г. Ранньоцерковний історик IV століття Євсевій (275-340 рр. н.е.) казав, що «найточніші екземпляри» Євангелія від Марка закінчуються на вірші 16:8.
- Д. Автор латинського перекладу «Вульгата» Ієронім (347-420 рр. н.е.) казав, що майже в усіх грецьких манускриптах кінцівка після 8-го вірша відсутня.
- Е. У віршах 9-20 вжито 14-17 слів, які або взагалі не вживалися в Євангелії від Марка, або вживалися в іншому значенні. Також помітна зміна стилю та синтаксису. Очевидно небіблійні «ознаки» в Мр. 16:18 підтверджують, що ці додаткові вірші не є богонатхненними.
- Ж. В манускриптах із Єгипту (коптських) існує чотири різні версії кінцівки після 8-го вірша. В деяких грецьких манускриптах вслід за довгою кінцівкою (Мр. 16:9-20) іде коротка, або спершу коротка, а далі довга, або тільки коротка чи тільки довга.
1. Ось одна коротка кінцівка з коптських манускриптів: «І все, що Він заповів Петру та тим, Хто належав Йому, вони закінчили розповідати, і потому Ісус явився їм і зі сходу сонця до заходу послав їх проповідувати вічне спасіння нетлінним Святим Духом».
  2. А ось ще один варіант короткої кінцівки: «Але вони коротко доповіли Петру і тим, хто був із ним, про все, що було сказано їм. І після цього Сам Ісус послав через них, із сходу до заходу, святе й нетлінне проголошення вічного спасіння». Така «коротка кінцівка» є в давньолатинському манускрипті К.
- З. Головна проблема в тому, що Євангеліє від Марка закінчується на 8-му вірші якимось несподівано. Існує багато теорій, але ніхто точно не знає, чому Євангеліє від Марка закінчується так несподівано на ноті страху.
- И. Ця текстуальна проблема гарно пояснюється у «Текстовому коментарі до грецького Нового Заповіту» Брюса М. Метцгера, видання Об'єднаних біблійних товариств [Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, published by the United Bible Societies], стор. 122-126, або в «Довіднику перекладача з Євангелія від Марка» Роберта Г. Бретчера та Юджена Найди, видання Об'єднаних біблійних товариств [Robert G. Bratcher and Eugene Nida, *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark*, published by the United Bible Societies], стор. 517-522.
- К. Для короткого опису текстуальної критики див. Додаток 2 в кінці цього коментаря.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАРКА 16:1-8

¹Як минула ж субота, Марія Магдалина, і Марія Яковова, і Саломія накупили пахощів, щоб піти й намастити Його. ²І на світанку дня першого в тижні, як сходило сонце, до гробу вони прибули, ³і говорили одна одній: Хто відвалить нам каменя від могильних дверей? ⁴А зиркнувши, побачили, що камінь відвалений; був же він дуже великий... ⁵І, ввійшовши до гробу, побачили там юнака, що праворуч сидів, і був одягнений в білу одягу, і жажнулись вони... ⁶А він промовляє до них: Не жахайтесь! Ви шукаєте Розп'ятого, Ісуса Назарянина. Він воскрес, нема Його тут! Ось місце, де Його поховали були. ⁷Але йдіть, скажіть учням Його та Петрові: Він іде в Галілею попереду вас, там

Його ви побачите, як Він вам говорив. ⁸А як вийшли вони, то побігли від гробу, бо їх трепет та страх обгорнув. І не сказали нікому нічого, бо боялись...

16:1 "Як минула ж субота" У ізраїльтян ще з давнини день починався в сутінках (тобто ввечері), згідно з Бут. 1:5,8,13,19,23,31. Але римляни (і греки) прийняли вавилонський спосіб поділу на день і ніч, що складалися з дванадцяти частин. День і ніч не були рівними за часом через зміну світлих і темних періодів доби. У 15-й главі Євангелія від Марка вжито декілька способів рахування часу (третя година, Мр. 16:25; шоста година, Мр. 16:33; дев'ята година, Мр. 16:34).

Ця фраза, здається, відноситься до рахування часу в давньому Ізраїлі, тобто субота починалася з 18:00 у п'ятницю і закінчувалася о 18:00 в суботу.

▣ **"Марія Магдалина, і Марія Якова, і Саломія"** Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЖІНКИ, ЩО ЙШЛИ ЗА ІСУСОМ» (SPECIAL TOPIC: THE WOMEN WHO FOLLOWED JESUS)

А. Жінки, що йшли за Ісусом і допомагали Йому та апостолам, вперше згадуються в Лк. 8:1-3.

1. Марія, яку звали Магдалиною (Лк. 8:2)
  - а. Мт. 27:56,61; 28:1
  - б. Мр. 15:40,47; 16:1,9
  - в. Лк. 8:2; 24:10
  - г. Ів. 19:25; 20:1,11,16,18
2. Іванна, дружина Худзи (що був на службі в Ірода, Лк. 8:3), також згадується в Лк. 24:10
3. Сусанна (Лк. 8:3)
4. «і інших багато, що маєтком своїм їм служили» (Лк. 8:3)

Б. Розповідається також про групу жінок, що були присутні на розп'ятті

1. Список Матвія
  - а. Марія Магдалина (Мт. 27:56)
  - б. Марія, мати Якова й Йосипа (Мт. 27:56)
  - в. мати синів Зеведеєвих (Мт. 27:56)
2. Список Марка
  - а. Марія Магдалина (Мр. 15:40)
  - б. Марія, мати Якова Молодшого та Йосії (Мр. 15:40)
  - в. Саломія (Мр. 15:40)
3. Лука каже тільки «ті жінки, що прийшли були з Ним із Галілеї» (23:49)
4. Список Івана
  - а. Марія, мати Ісуса (Ів. 19:25)
  - б. Сестра Його матері (Ів. 19:25)
  - в. Марія Клеопова (це може означати дружину Клеопа або доньку Клеопа, Ів. 19:25)
  - г. Марія Магдалина (Ів. 19:25)

В. Згадується група жінок, які приглядали за місцем, де був похоронений Ісус

1. Список Матвія
  - а. Марія Магдалина (Мт. 27:61)
  - б. інша Марія (Мт. 27:61)
2. Список Марка
  - а. Марія Магдалина (Мр. 15:47)
  - б. Марія, мати Йосієва (Мр. 15:47)
3. Лука каже тільки «жінки, що прийшли були з Ним із Галілеї» (Лк. 23:55)
4. Іван нічого не пише про жінок, які прийшли до гробу

Г. Група жінок прийшла до гробу в неділю вранці

1. Список Матвія
  - а. Марія Магдалина (28:1)
  - б. інша Марія (28:1)
2. Список Марка
  - а. Марія Магдалина (16:1)
  - б. Марія Яковава (16:1)
  - в. Саломія (16:1)
3. Список Луки
  - а. «прийшли вони... до гробу» (24:1-5,24)
    - (1) Марія Магдалина (24:10)
    - (2) Іванна (24:10)
    - (3) Марія Яковава (24:10)
4. Іван згадує тільки Марію Магдалину (20:1,11)

Д. Про цих жінок сказано, що вони були присутні в горниці (Дії 1:14)

1. «із жінками» (Дії 1:14)
2. Марія, мати Ісуса (1:14)

Е. Взаємовідносини між різними жінками в цьому списку точно не відомі. Очевидно, що Марія Магдалина відігравала в них домінуючу роль. Гарна стаття про «жінок» у житті й служінні Ісуса міститься в «Словнику Ісуса і Євангелій» (*Dictionary of Jesus and the Gospels*, IVP), стор. 880-886

▣ "накупили пахощів... намастити Його" Хоча ці жінки бачили, що Йосип і Никодим приготували тіло Ісуса й поклали його до гробу, але, мабуть, через брак часу (від 15:00 до 18:00) якісь похоронні ритуали були пропущені (можливо, ароматичні свічки або якісь особливі благовоння), і ці жінки збирались як слід завершити всі традиційні ритуали.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОХОРОННІ БЛАГОВОННЯ» (SPECIAL TOPIC: BURIAL SPICES)

А. Мирра, пахуча смола з арабських дерев (BDB 600, KB 629; див. Об'єднані біблійні товариства, «Фауна і флора Біблії» [UBS, *Fauna and Flora of the Bible*], стор. 147-148)

1. Це благовоння згадується у Старому Заповіті дванадцять разів, переважно в літературі мудрості (пор. Пс. 45:8; Пісн. 1:13; 4:14; 5:1,5)
2. Воно було одним із дарів, принесених волхвами немовляті Ісусу (пор. Мт. 2:11)
3. Символізм мирри є вражаючим
  - а. вона використовувалася у виготовленні «святої оливи помазання» (Вих. 30:23-25)
  - б. приносилася в дар царям (Мт. 2:11)
  - в. нею був помазаний Ісус, коли Його поховали (пор. Ів. 19:39, тж. символічно в Ів. 11:2). Це робилося згідно з іудейськими звичаями, описаними в Талмуді (Берахот 53а).
  - г. єрусалимські жінки використовували мирру у виготовленні напою, що його давали чоловікам, яких вели на розп'яття (пор. Мр. 15:23), щоб полегшити біль

Б. Алое, пахуче дерево (BDB 14 III, KB 19)

1. у поєднанні з благовоннями (пор. Чис. 24:6; Пс. 45:8; Прип. 7:17; Пісн. 4:14; див. Об'єднані біблійні товариства, «Фауна і флора Біблії» [UBS, *Fauna and Flora of the Bible*], стор. 90-91)
2. єгиптяни змішували алое з миррою в процесі бальзамування
3. Никодим приніс багато алое для поховання Ісуса і помазав ним Його тіло (пор. Ів. 19:39). Це робилося згідно з іудейськими звичаями, описаними в Талмуді (Бетса 53а). Див. Спеціальну тему: «Похоронні обряди»

16:2 "на світанку дня першого в тижні, як сходило сонце" У всіх Євангеліях відзначений трохи інший час.

1. У Мт. 28:1 «на світанку»
2. У Лк. 24:1 «рано вранці»
3. У Ів. 20:1 «як ще темно було»

Видно, ці жінки вийшли з дому, як було ще темно, але коли вони дійшли до гробу (можливо, їм ще треба було купити благовоння), вже розсвіло.

16:3 "і говорили одна одній" Це час імперфекта. Вони знову й знову хвилювалися про це і питали одна в одної, поки йшли до гробу.

▣ **"Хто відвалить нам каменя"** Вони вже пройшли чималу відстань з благовоннями, коли згадали про камінь, яким було запечатано гробницю. В Марка нічого не написано про сторожів та печатку, про що розповідається в Мт. 27:62-66.

Камінь був круглий і виточений таким чином, щоб його можна було пересувати по канаві, виритій прямо перед входом у гробницю. Його було досить легко штовхати вниз по канаві, закриваючи вхід, але дуже важко було тягнути назад, щоб відкрити вхід.

16:4 "зиркнувши" Вони мабуть були дуже засмучені та йшли, потупивши очі в землю.

▣ **"камінь відвалений"** З Мт. 28:2 можна зрозуміти, що камінь був вибитий з канави землетрусом (який вчинив ангел, пор. Лк. 24:4; Ів. 20:12) і лежав на боці.

▣ **"був же він дуже великий"** Гробниці часто грабували, тому що благовоння та інші похоронні речі високо цінилися. Місцезнаходження гробу та величина каменя вказували на те, що гробниця належала багачу (пор. Іс. 53:9).

16:5 "ввійшовши до гробу" В Ів. 20:11 розповідається про те, як Марія стояла поза гробом і дивилася всередину, але Лк. 24:3 підтверджує, що принаймні на якусь мить жінки таки зайшли всередину.

▣ **"побачили там юнака, що праворуч сидів"** Як правило, Матвій бачить усюди двох осіб (двох гадаринських одержимих, двох сліпих у Єрихоні тощо), але тут Лука та Іван розповідають про двох ангелів, а Марк і Матвій – лиш про одного.

В Біблії ангели зазвичай зображаються як чоловіки, за винятком Зах. 5:9-10.

▣ **"одягнений в білу одежу"** Про цю одежу більше розповідається в Мт. 28:3 (пор. Лк. 24:4 – «в одежах блискучих»).

16:6 "Не жахайтесь!" Це теперішній час наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання дії, яка вже в процесі. Люди завжди жахаються від фізичних проявів духовного світу.

▣ **"Ісуса Назарянина"** Див. детальну примітку до Мр. 14:67.

▣ **"Розп'ятого"** Це дісприкметник перфекта пасивного стану (пор. Мт. 28:5). Оскільки він тут ужитий із визначеним артиклем, то він може бути титулом «Розп'ятий» (пор. 1Кор. 1:23; 2:2; Гал. 3:1). Коли ми побачимо Ісуса, в Нього на руках і ногах будуть шрами від цвяхів, і ті шрами будуть знаками Його честі й слави (пор. 1Кор. 15:4 та Об. 5:12). Ісус – єдина Особа Трійці з фізичним тілом.

▣ **"Він воскрес"** Воскресіння є центральним стовпом християнської віри (пор. 1Кор. 15). Воно вказує на те, що Ісус догодив Богу Своїм життям і жертвою. У Петра ця тема часто повторюється (пор. Дії 2:24-

28,32, 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 1Петр. 1:13, 3:18,21; також у Павла, Дії 13:30,33,34,37; 17:31; Рим. 4:24, 8:11; 10:9; 2Кор. 4:14). Це підтверджує, що Отець прийняв заступницьку смерть Сина (пор. 1Кор. 15). З богословської точки зору, в воскресінні Христа брали активну участь усі три Особи Трійці: Отець (Дії 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34; 17:31); Дух (Рим. 8:11); і Син (Ів. 2:19-22; 10:17-18). Див. Мр. 8:31, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВОСКРЕСІННЯ».

▣ **"Ось місце, де Його поховали були"** Ідеться про одну з кількох кам'яних плит у гробниці Йосипа. В Ів. 20:6-7 описується місце поховання і де саме лежала плащаниця.

16:7 "Але йдіть, скажіть учням Його та Петрові" Чому ангел особливо згадав ім'я Петра? Тут ми бачимо дбайливість і лагідність нашого Господа, Який через ангела особливо звернувся до Петра, що відступив був від віри та мучився! Петро пам'ятав про це!

▣ **"Він іде в Галілею попереду вас"** Ісус заздалегідь влаштував зустріч із Своїми учнями в Галілеї після Свого воскресіння. Учні не могли чітко збагнути богословське значення цієї події (пор. Мр. 14:28; Мт. 28:32; 28:7,10; Ів. 21; 1Кор. 15:6). Я вважаю, що саме там і в той час Ісус дав їм Велике доручення.

16:8 "бо їх трепет та страх обгорнув" У Мт. 28:8 сказано: «зо страхом і великою радістю».

▣ **"І не сказали нікому нічого"** Чи це було лише протягом короткого часу, чи вони не послухались наказу ангела в Мр. 16:7? В Ів. 20:1-10 розповідається про те, як Марія Магдалина сповістила учнів про порожній гріб, але про вістку ангела вона там нічого не каже!

▣ **"бо боялись"** Це Євангеліє закінчується так несподівано, та ще й на негативній ноті, що давні переписчики мабуть відчули потребу дописати якусь кінцівку.

16:9-20 Я вірю, що богонатхненні апостольські писання є істинним словом Божим, єдиним джерелом віри та правильної практичної поведінки. Проте ці вірші не є богонатхненими. Вони навіть можуть бути єретичними (бо закликають пити отруту і брати в руки змії). Я не буду їх коментувати! Для глибокого дослідження цієї текстуальної проблеми див. Брюс М. Метцгер, «Текстовий коментар до грецького Нового Заповіту» (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*), стор. 122-126.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому оповідання в чотирьох Євангеліях так відрізняються одне від одного?
2. Чому Євангеліє від Марка закінчується на такий негативній ноті?
3. Чому воскресіння є центральним стовпом християнської віри?

ВСТУП ДО ПЕРШОГО СОБОРНОГО ПОСЛАННЯ СВ. АПОСТОЛА ПЕТРА

АВТОРСТВО

А. Докази внутрішнього характеру щодо авторства Апостола Петра

1. пряме твердження в 1Петр. 1:1

2. посилення на слова Ісуса та події Його життя і життя дванадцяти апостолів

а. приклади наведені з книги Е.Г. Сельвіна «Перше Послання Петра» (E. G. Selwyn, *The First Epistle of St. Peter*, 1946)

(1) 1Петр. 1:3 – Ів. 21:27

(2) 1Петр. 1:7-9 – Лк. 22:31; Мр. 8:29

(3) 1Петр. 1:10-12 – Лк. 24:25 і далі; Дії 15:14 і далі

(4) 1Петр. 3:15 – Мр. 14:29,71

(5) 1Петр. 5:2 – Ів. 21:15 і далі

б. приклади наведені з книги Алана Стібса «Перше Соборне Послання Петра» (Alan Stibbs, *The First Epistle General of Peter*, 1971)

(1) 1Петр. 1:16 – Мт. 5:48

(2) 1Петр. 1:17 – Мт. 22:16

(3) 1Петр. 1:18 – Мр. 10:45

(4) 1Петр. 1:22 – Ів. 15:12

(5) 1Петр. 2:4 – Мт. 21:42 і далі

(6) 1Петр. 2:19 – Лк. 6:32; Мт. 5:39

(7) 1Петр. 3:9 – Мт. 5:39

(8) 1Петр. 3:14 – Мт. 5:10

(9) 1Петр. 3:16 – Мт. 5:44; Лк. 6:28

(10) 1Петр. 3:20 – Мт. 24:37-38

(11) 1Петр. 4:11 – Мт. 5:16

(12) 1Петр. 4:13 – Мт. 5:10 і далі

(13) 1Петр. 4:18 – Мт. 24:22

(14) 1Петр. 5:3 – Мт. 20:25

(15) 1Петр. 5:7 – Мт. 6:25 і далі

3. слова та вирази, схожі на проповіді Петра в книзі Дій

а. 1Петр. 1:20 – Дії 2:23

б. 1Петр. 2:7-8 – Дії 4:10-11

в. 1Петр. 2:24 – Дії 5:30; 10:39 (особ. вживання грецького слова *xylon* у значенні «хрест»)

г. 1Петр. 4:5 – Дії 10:45

4. місіонерські служителі I століття, які були сучасниками Петра

а. Силуан (Сила) – 1Петр. 5:12

б. Марк (Іван Марк) – 1Петр. 5:13

Б. Докази зовнішнього характеру щодо авторства Апостола Петра

1. рання церква швидко в повсюди прийняла це послання до канону

а. подібні фрази, можливо, цитати, зустрічаються в «Листі до коринтян» Климента Римського (95 р. н.е.; Clement of Rome, *Letter to Corinthians*)

б. подібні фрази, можливо, цитати, зустрічаються в «Посланні Варнави» (130 р. н.е.; *Epistle of Barnabas*)

в. на це послання посилається Ієрапольський єпископ Папій (прибл. 140 р. н.е.); цитата з «Церковної історії» Євсевія (Eusebius, *His. Eccl.*)

- г. це послання цитує Полікарп у своєму «Посланні до филип'ян» (Polycarp, *Epistle to the Philippians* 8:1), але він не вказує назву 1 Петра (Полікарп помер 155 р. н.е.)
- д. його цитує Іреней (140-203 рр. н.е.)
- е. його цитує Ориген (185-253 рр. н.е.) На думку Оригена, вираз «мій син» у 1Петр. 5:13 вказує на те, що Євангеліє від Петра написав Марк.
- ж. його цитує Тертуліан (150-222 рр. н.е.)

В. Підстави для сумнівів в авторстві Апостола Петра

1. цього послання немає в Мураторіївму фрагменті – списку канонічних книг, складеному в Римі між 180 та 200 рр. н.е.
2. послання написане відмінним стилем грецького койне, що є дивним і неочікуваним від «невченого» (*a grammatos*, пор. Дії 4:13) риболова-галілеянина
3. воно схоже на Послання Павла до римлян та до ефесян
4. опис переслідувань в 1 Петра більш відповідає пізній даті написання
  - а. Доміціан (81-96 рр. н.е.)
  - б. Траян (98-117 рр. н.е.)

Г. Можливі відповіді на сумніви сучасних вчених

1. Мураторіїв фрагмент дійшов до нас в пошкодженому вигляді та без деяких частин тексту (пор. Б.Ф. Весткотт, «Загальний огляд історії канону Нового Заповіту» [B. F. Westcott, *A General Survey of the History of the Canon of the New Testament*, 6th ed. стор. 289]).
2. Петро не був невченим (пор. Дії 4:13), але він не отримав освіти в визнаній рабиністичній школі. Очевидно, більшість іудеїв в Галілеї були двомовними з малого віку. Іншим важливим питанням є писар Петра. 1Петр. 5:12 наводить на думку, що Петро написав цього листа з допомогою Силуана (Сили).
3. І Петро, і Павло часто цитували поширені в ранній церкві літургійні або навчальні матеріали (катехізиси). До того ж вони протягом років підтримували зв'язок одне з одним (Дії, Гал. та 2Петр. 3:15-16).
На мою думку, найбільш переконливим поясненням схожості між творами Петра та Павла є те, що Павло користувався писарськими послугами місіонерського товариша Павла Сили (Силуана).
4. У Першому Посланні Петра не обов'язково відображається всеімперське переслідування віруючих. Якби Петро писав це послання в часи всеімперського переслідування, то навряд чи він закликав би читачів коритися владі (пор. 1Петр. 2:13-17).
Поступове погіршення психічної хвороби (манії величі) Нерона (54-68 рр. н.е.) призвело до переслідування віруючих з боку місцевих культів імператора, особливо в Малій Азії. Перше Послання Петра більше підходить до правління Нерона, ніж до правління Доміціана (81-96 рр. н.е.) або Траяна (98-117 рр. н.е.). Можливо навіть і таке, що це переслідування частково приходило від юдейських груп та місцевих урядовців або культів імператора.

Д. В самому Першому Посланні Петра немає нічого, що вказувало б на більш пізній період або більш пізнього автора.

ДАТА

- А. Дата написання послання, очевидно, пов'язана з його авторством.
- Б. За переданням, Петро та Павло обидва були страчені в Римі за правління Нерона, можливо, в 65 р. н.е. В такому випадку 1 Петра, мабуть, було написане прибрл. в 63-64 рр. н.е.

В. Якщо Климент Римський (95 р н.е.) дійсно посилається на 1 Петра, то дата написання приходить на середину I століття.

Г. А.Т. Робертсон (А. Т. Robertson) вважає, що Петро вмер у 67-68 рр. н.е. і написав 1 Петра в 65-66 рр. н.е. На мою думку, він вмер у 64-65 рр. н.е. і написав це послання незадовго до своєї смерті.

АДРЕСАТИ ПОСЛАННЯ

А. Типово для листів I століття, адресати названі в 1Петр. 1:1 як «захожани Розпорошення: Понту, Галатії, Каппадокії, Азії й Віфінії». Ці римські провінції (якщо припустити, що Галатія – то етнічна Галатія на півночі країни) знаходяться в північній частині сучасної Туреччини. Очевидно, то були місця, в яких ані Павло (пор. Дії 16:6), ані Петро (пор. 1Петр. 1:12) не проповідували Євангеліє. Можливо, ці церкви були засновані юдейськими віруючими, які повернулися додому після дня П'ятидесятниці (пор. Дії 2:9-11).

Б. Хоча ті церкви були засновані віруючими юдейського походження за часів Петра, вони склалися переважно з язичників

1. вони раніше не знали Бога (1Петр. 1:14)
2. вони впадкували марне життя від своїх пращурів (1Петр. 1:18)
3. тепер вони стали Божим народом (1Петр. 2:9-10, тут обігрується Осія 1:9-10; 2:23)
4. поміж поганами (1Петр. 2:12)
5. перелік язичницьких пороків (1Петр. 4:3-4)

В. Це послання має і юдейські елементи

1. вживання слів «захожани» та «розпорошення» («діаспора») вказує на юдейський контекст (пор. Ів. 7:35; Дії 7:6)
2. використання текстів Старого Заповіту
  - а. Вих. 19 (пор. 1Петр. 2:5,9)
  - б. Іс. 53 (пор. 1Петр. 1:19; 2:22,24,25)

Однак ці приклади не обов'язково вказують на юдейську церкву

1. вони можуть вказувати на перенесення старозавітних титулів з Ізраїлю на церкву (напр. «священство царське»)
  - а. 1Петр. 2:5
  - б. 1Петр. 2:9
2. церковні навчальні матеріали (катехізис для ново навернених віруючих), в яких використовуються месіанські тексти Старого Заповіту
  - а. 1Петр. 1:19 – Іс. 53:7 (Ангець)
  - б. 1Петр. 2:22 – Іс. 53:5
  - в. 1Петр. 2:24 – Іс. 53:4,5,11,12
  - г. 1Петр. 2:25 – Іс. 53:6

Г. Хоча Павло був покликаний особливо на служіння юдеям (пор. Гал. 2:8), він, як і Павло, служив як серед іудеїв, так і серед язичників (пор. Дії 10). Навернення Корнилія дало Петру розуміння вселенського характеру Євангелія! Це розуміння відображається в Першому посланні Петра.

МЕТА НАПИСАННЯ ПОСЛАННЯ

А. Перше Послання Петра має як доктринальний, так і практичний аспекти. Однак, на відміну від Павла, який розділяв свої послання на доктринальну та практичну частини, у Петра вони зливаються в одне. Цю книгу набагато важче поділити на частини. Вона багато в чому схожа на проповідь, а не на лист.

- Б. Головною темою є страждання та переслідування. Ці теми обговорюються двома способами.
1. Ісус зображається найвищим прикладом страждання та неприйняття (пор. 1Петр. 1:11; 2:21,23; 3:18; 4:1,13; 5:1).
  2. Послідовники Ісуса закликаються до наслідування Його прикладу і ставлення (пор. 1Петр. 1:6-7; 2:19; 3:13-17; 4:1,12-19; 5:9-10).
- В. Зважаючи на страждання та переслідування християн у перші роки християнства, не дивно, що автор так часто говорить про друге пришествя Христа. Ця книга, як і більшість новозавітних творів, є глибоко есхатологічною.

ЖАНР

- А. Початок та закінчення цього послання є типовими для греко-римської традиції I століття
1. 1Петр. 1:1-2
    - а. автор
    - б. адресати
    - в. молитва
  2. 1Петр. 5:12-14
    - а. заключні привітання
      - (1) від кого
      - (2) до кого
    - б. молитва
- Б. Головна частина послання нагадує скоріш проповідь, ніж лист. Дехто припускає, що це
1. спочатку була проповідь
  2. спочатку була літургія хрещення
  3. спочатку були матеріали катехізису ранньої церкви
- В. Лист неначебто закінчується славослів'ям у 1Петр. 4:11, але жодний грецький рукопис не закінчується на цьому вірші. Можливо, що 1Петр. 4:12-5:11 служить підсумком усього листа.
- Г. Я вважаю, що 1 Петра було написано як циркулярний лист до церков, не заснованих самим Петром (як Послання Павла до колосян, адресоване до Колосів, Лаодикії та Іераполіса, пор. Кол. 4:13), але водночас – як загальне підбадьорення віруючих, щоб вони були готовими до неминучих проблем, як Послання Павла до галатів та до ефесян.
- Цим циркулярним характером можна пояснити, чому цей лист не має вступної та заключної частин, а також чому в ньому немає конкретних прикладів переслідування.

КАНОНІЗАЦІЯ

- А. Я подаю цю категорію канонізації саме тут, в 1 Петра, тому що в 2 Петра це питання є дуже суперечливим.
- Б. 1 Петра входить до списку «незаперечно канонічних книг» у «Церковній історії» Євсевія (Eusebius, *Eccl. His.* 3:3:25). У стародавній церкві не було жодних сумнівів щодо того, що ця книга була справжнім посланням Апостола Петра.
- В. Питання канонічності ускладнюється великою кількістю приписаних Петру апокрифів. Рання церква не прийняла жодного з них і визнала лише 1 Петра та 2 Петра істинними творами Апостола Петра.
1. Дії Петра

2. Дії Петра та Андрія
3. Дії Петра та Павла
4. Страждання Петра та Павла
5. Дії Петра та Дванадцяти Апостолів
6. Апокаліпсис Петра
7. Євангеліє від Петра
8. Страждання Петра
9. Проповідь Петра
10. Слов'янська версія Дій Петра

(Про кожен із цих псевдонімних творів більше говориться в «Ілюстрованій біблійній енциклопедії Зондерван» [*Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, Том 4, стор. 721-723, 732-733, 740]). Жоден із цих творів, що приписувалися Петру, ніколи навіть всерйоз не розглядався для прийняття до канону Нового Заповіту. Одне це вже багато говорить про включення 1 і 2 Петра до канону.

ЧИТАННЯ ПЕРШЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Сформулюйте основну тему всієї книги власними словами.

1. Тема всієї книги
2. Літературний вид (жанр) книги

ЧИТАННЯ ДРУГЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Вдруге прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Визначте головні теми та сформулюйте тему одним реченням.

1. Тема першої частини книги
2. Тема другої частини книги
3. Тема третьої частини книги
4. Тема четвертої частини книги
5. І т. д.

ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:1-2:3

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Привітання	Привітання обраних паломників	Привітання	Вступ	Звернення та привітання
1:1-2	1:1-2	1:1-2	1:1a 1:1b-2a 1:2b	1:1-2
Жива надія	Небесна спадщина	Радійте в спасінні	Жива надія	Вступ та спадщина християн
1:3-9	1:3-12	1:3-9	1:3-5 1:6-9	1:3-5 Вірність Христу і любов Христа 1:6-9 Надія пророків
1:10-12		1:10-12	1:10-12	1:10-12
Заклик до святого життя	Жити перед Отцем нашим Богом	Заклик до святості (1:13-2:10)	Заклик до святого життя	Вимоги нового життя і святості від новохрещених
1:13-16	1:13-21	1:13-16	1:13-16	1:13-21
1:17-21		1:17-21	1:17-21	
	Тривале Слово			Відродження Словом
1:22-25	1:22-2:3	1:22-2:3	1:22-25	1:22-2:3

* Незважаючи на те, що поділ книги на фрагменти не є богонатхненним, він все ж таки допомагає краще зрозуміти оригінальний задум автора та слідувати йому. У кожному сучасному перекладі текст поділено на фрагменти. Кожен фрагмент має одну основну тему, істину або думку. І в кожній версії перекладу ця тема виражено по-своєму. При читанні тексту визначіть для себе, який із перекладів відповідає вашому уявленню щодо теми та поділу тексту на фрагменти.

Опрацьовуючи кожний розділ, ми повинні спочатку читати Біблію, а вже потім пробувати визначати її теми (фрагменти) та порівнювати наше сприйняття тексту із сучасними перекладами. Тільки тоді, коли ми зрозуміємо початковий авторський задум, слідуючи його логіці розповіді, ми зможемо по-справжньому зрозуміти Біблію. Тільки первісний автор був натхненний Богом, читачі не мають права змінювати чи викривлювати його послання. Читачі Біблії несуть відповідальність за втілення богонатхненної істини у власне повсякденне життя.

Зверніть увагу на те, що всі терміни та скорочення пояснюються в наступних документах: «Короткі визначення грецьких граматичних структур», «Текстуальна критика» та «Тлумачний словник».

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:1-2

¹Петро, апостол Ісуса Христа, захожанам Розпорошення: Понту, Галатії, Каппадокії, Азії й Віфінії, вибраним ²із передбачення Бога Отця, посвяченням Духа, на покору й окроплення кров'ю Ісуса Христа: нехай примножитья вам благодать та мир!

1:1 "Петро" Петро явно був промовцем від Апостолів. Від був одним із найближчих учнів Ісуса (Петро, Яків, Іван). Розповідь Петра як очевидця життя і вчення Ісуса (пор. 1Петр. 5:1) записана в Євангелії від Марка (що, можливо, було першим записаним Євангелієм, і не виключно, що Марк написав його на основі проповідей Петра в Римі).

Особливі стосунки Ісуса з Петром описані як в Мт. 16, так і в Ів. 21. Однак ці особливі стосунки не розумілися як головування Петра. Уявлення про Петра як голову (папу) західного християнства склалося протягом історії (як і римо-католицьке уявлення про Марію) і не є біблійним вченням. 1 Петра є вікном до пасторського серця та бурхливого життя цього прекрасного лідера.

Грецьке слово *petros* означає «камінь», а подібне слово жіночого роду *petra* означає «скелю» (пор. Мт. 16:18); арамейською мовою обидва ці слова перекладаються як *Sephas* («кефас»), отже в устах Ісуса різниці між цими двома грецькими словами, якими Він називав Петра, зовсім не було!

▣ **"апостол"** В рабиністичному юдаїзмі це слово мало конотацію «посланого з владою». Ім'я Петра завжди стоїть першим. Ісус обрав Собі дванадцять апостолів, щоб вони були з Ним особливо, і назвав їх «Апостолами» (пор. Лк. 6:13). Це слово часто вживається у фразах, де розповідається про те, що Ісус був посланий від Отця (пор. Мт. 10:40; Mr. 9:37; Лк. 9:48; Ів. 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21). Дванадцять апостолів перелічені в Мт. 10:1-4; Mr. 3:13-19; Лк. 6:12-16; Діях 1:12-13.

▣ **"Ісуса"** Це єврейське ім'я означало «ЯХВЕ спасає» або «ЯХВЕ дає спасіння». Батькам Ісуса явився ангел і велів їм назвати Його цим іменем (пор. Мт. 1:21). Ім'я «Ісус» походить з єврейського слова, що означає спасіння, *hosea* («гошеа»), до якого приставлений суфікс «Йе-», взятий від завітного імені Бога ЯХВЕ. Це ім'я відповідає єврейському імені Єгошуа.

▣ **"Христос"** Це грецький відповідник єврейського слова «Месія», що означає «помазаник», людина, покликана і підготовлена Богом на виконання спеціального завдання. У Старому Заповіті помазувалися три групи керівників: священники, царі та пророки. Ісус виконав усі ці три помазаних служіння (пор. Євр. 1:2-3). Див. Mr. 6:13, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОМАЗАННЯ В БІБЛІЇ (BDB 603)».

NASB	«до тих, хто живе, як чужинці»
NKJV	«до паломників діаспори»
NRSV	«до вигнання Розпорошення»
TEV	«до Богообраного народу, що живе, як біженці»
NJB	«до всіх тих, хто живе як, чужинці»

Цей циркулярний лист був відправлений до громад, що склалися переважно з язичницьких віруючих (1Петр. 1:14,18; 2:9-10,12; 4:34). Петро часто вживає старозавітні терміни стосовно новозавітної церкви (пор. 1Петр. 2:5,9).

▣ **"Розпорошення"** Буквально «діаспори». Так палестинські юдеї називали юдеїв, які жили поза межами Палестини (пор. Ів. 7:35). Петро так називав церкви, що склалися з віруючих язичників та юдеїв в північній Малій Азії. Тепер ці віруючі – громадяни небес (пор. Фил. 3:20; Євр. 11:8-10,13-16), але до кінця земного життя вони житимуть як чужинці та вигнанці.

▣ **"Понту, Галатії, Каппадокії, Азії й Віфінії"** Понт не був римською провінцією. Тут здебільшого перелічені етнічні групи. Цей перелік, здається, відображає шлях, яким відносили цього листа, починаючи з Сінопа на Чорноморському узбережжі і за годинниковою стрілкою назад до Віфінії. Деякі з цих груп згадуються серед тих, що були присутніми на П'ятидесятниці (пор. Дії 2:9-11).

1:2 "вибраним із передбачення Бога Отця" Тут ставиться сильний акцент на суверенності Бога (це характерно для 1 Петра), що в Старому Заповіті часто проголошувалася в зв'язку з тим, як ЯХВЕ обрав Ізраїля (пор. Повт. Зак. 4:37; 7:6-7; 14:2; Ис. 65:9). У Старому Заповіті обрання пов'язане із служінням, але в Новому Заповіті воно пов'язане з духовним спасінням.

Передбачення (іменник [*prognōsis*] вжитий тільки тут та в Діях 2:23; дієслово [*proginōskō*] вжите в Рим. 8:29; 11:2) не має ніякого відношення до людських зусиль або заслуг (пор. Еф. 2:8-9; 2Тим. 1:9; Тит. 3:5). Бог має повну владу, і вся історія для Нього – в теперішньому часі. Тільки люди переживають час як минулий, теперішній та майбутній. Не забувайте, що ці слова пише Петро, промовець апостолів, який був відрікся від Господа. Петро був обраний не тому, що він був такий добрий, але тому, що Бог є добрий! Божа благодать не пов'язана з передбаченням, інакше спасіння залежало б від майбутніх дій людини.

Тут можна побачити активну дію Трійці: Отця (1Петр. 1:3-5), Сина (1Петр. 1:6-9) та Святого Духа (1Петр. 1:10-12). Слово «Трійця» не є біблійним, але в багатьох текстах Біблії розповідається про Триєдиного Бога. Див. Мр. 1:11, Спеціальна тема: «Трійця».

Див. Мр. 13:20, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОБРАННЯ / ПЕРЕДВИЗНАЧЕННЯ І ПОТРЕБА В ТЕОЛОГІЧНОМУ БАЛАНСІ».

▣ **"посвяченням Духа"** «Посвячення» походить із того самого грецького кореня, що й «святий»; в арамейській мові цей корінь означає «відділений для особливого завдання». Віруючих названо «покликаними, відділеними, яким доручено завдання» (пор. 2Сол. 2:13, ще один тринітарний текст).

Це вступне підтвердження участі всіх трьох Осіб Трійці в ділі відкуплення грішного людства є суттєво важливим для Петрового розуміння Євангелія.

1. Отець – обрав
2. Дух – освятив
3. Син – поклав Своє життя

Оскільки ця фраза зустрічається і в 2Сол. 2:13, і в 1Петр. 1:2, цікаво дослідити, чи міг Силуян (пор. 1Петр. 5:12, також відомий під іменем Сила) бути писарем, що допомагав Петру написати 1 Петра, а також допомагав Павлу написати 1 і 2 Солунян (пор. 1Сол. 1:1; 2Сол. 1:1). В 1 Петра є кілька місць, що свідчать про це. Див. Мр. 3:29, Спеціальна тема: «Дух як Особа». Це також вказує на те, що писарі могли вільно писати своїм стилем (вживаючи ті чи інші слова і фрази).

▣ **"на покору... Ісуса Христа"** У Біблії стосунки людей із Богом описуються мовою завіту. Бог завжди проявляє ініціативу та визначає план дій, але людство має відгукнутися каяттям, вірою, покорою, служінням та стійкістю. Ми спасенні для того, щоб служити! Послух є суттєво важливим (пор. Лк. 6:46; Еф. 2:10). Див. Мр. 14:24, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАВІТ».

▣ **"й окроплення кров'ю"** Це старозавітна метафора, що стосується

1. очищення і прощення (пор. Лев. 14:1-7)
2. посвячення книги Завіту (пор. Вих. 24:3-8)
3. початку служіння в новому положенні (пор. Вих. 29:20-22)

Жертва Ісуса (пор. Іс. 53; Мр. 10:45; 2Кор. 5:21) дає Його послідовникам нові стосунки з Богом, в яких Бог їх приймає, очищує й прощає (пор. Євр. 10:22; 12:24). Віруючі – то народ, викуплений ціною крові (відкуплення) та окроплений кров'ю (освячення).

▣ **"нехай примножитьесь вам благодать та мир"** Ці слова схожі на 2Петр. 2:1 та Юд. 2. Павло також починав свої листи зі схожих вступних слів. Можливо, Петро вже читав послання Павла, зокрема до римлян і до ефесян; або вони обидва користувалися одним катехізисом (навчальним матеріалом для нових віруючих) I століття. Слід пам'ятати, що Сила міг служити писарем як Петра (пор. 1Петр. 5:12), так і Павла (пор. 1 та 2Сол. 1:1). Сила також заміщав Івана Марка, який, дуже вірогідно, навчав ново навернених віруючих. В такому випадку Сила також міг брати участь в навчанні катехізису і бути добре ознайомленим із письмовими матеріалами для навчання ново навернених в ранній церкві.

«Благодать та мир» – то суто християнське привітання на початку листів, а також богословське ствердження пріоритету благодатного характеру Бога і Його діл заради відкуплення, що є основою для миру людей, – миру, створеного в результаті дій Трьохідиного Бога (пор. 1Петр. 1:2). Наш мир є можливим тільки завдяки особі Бога та Його ділам.

З певною натяжкою можна сказати, що цей загальнохристиянський вступ до листів вказує на те, що Петро писав до віруючих язичницького та юдейського походження (адже благодать – то християнізована форма грецького привітання, *charein* [«хареїн»], а мир – переклад типового юдейського привітання *shalom* [«шалом»]).

▣ **"нехай примножитьесь вам "** Це єврейська ідіома, що часто вживалася в юдейських молитвах (пор. 1Петр. 1:2; Юд. 2).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:3-9

³Благословений Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що великою Свєю милістю віродив нас до живої надії через воскресення з мертвих Ісуса Христа, ⁴на спадщину нетлінну й непорочну та нев'янучу, заховану в небі для вас, ⁵що ви бережені силою Божою через віру на спасіння, яке готове з'явитися останнього часу. ⁶Тіштеся з того, засмучені трохи тепер, якщо треба, всілякими випробовуваннями, ⁷щоб досвідчення вашої віри було дорожчим за золото, яке гине, хоч і огнем випробовується, на похвалу, і честь, і славу при з'явленні Ісуса Христа. ⁸Ви Його любите, не бачивши, і віруєте в Нього, хоч тепер не бачите, а вірувавши, радієте невимовною й славною радістю, ⁹бо досягаєте мети віри вашої спасіння душам.

1:3 "Благословений" Це слово (*eulogētos*) вживається в Новому Заповіті виключно стосовно Бога. З цього слова походить англійське «eulogy» («панегірик», «хвала»). Воно схоже на хвалу Трійці в Еф. 1:3-14; у 1Петр. 1:3-5 дається хвала Отцю, в 1Петр. 1:6-9 – Сину, а в 1Петр. 1:10-12 – Духу.

▣ **"Бог і Отець"** Тома Аквінський намагався довести існування Бога на основі

1. ладу творіння
2. логічної необхідності першопричини або первісного рушія
3. причинно-наслідкових зв'язків

Однак усе це стосується людських філософських і логічних необхідностей. Біблія відкриває Бога як особу, непідлеглу людському розуму чи досліді. Тільки одкровення відкриває Бога як Отця Господа нашого Ісуса Христа. Див. Мр. 13:22, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОТЕЦЬ».

▣ **"Господа"** Грецьке слово «Господь» (*kurios*) може вживатися в загальному сенсі або в спеціальному богословському сенсі. Воно може означати «пан», «господар», «володар», «чоловік» або «Боголюдина» (пор. Ів. 9:36, 38). Старозавітне вживання цього слова (євр. *adon*) було обумовлене тим, що юдеї не хотіли вимовляти завітного імені Бога, ЯХВЕ, що походило від єврейського дієслова «бути» (пор. Вих. 3:14). Див. Мр. 12:26, Спеціальна тема: «Імена Бога». Вони боялися порушити заповідь «Не призывай Імення Господа, Бога твого, надаремно» (пор. Вих. 20:7; Повт. Зак. 5:11) і гадали, що якщо не будуть вимовляти імені Бога взагалі, то напевне не призвуть його надаремно. Отже, коли вони читали Писання, то замість імені Бога вимовляли єврейське слово *adon*, близьке за значенням до грецького *kurios* (Господь). Новозавітні автори вживали це слово для описання повної божественності Христа. Фраза «Ісус є Господь», мабуть, була публічним сповіданням віри ранньої церкви та формулюванням сповідання при хрещенні (пор. Рим. 10:9-13; 1Кор. 12:3; Фил. 2:11).

▣ **"що великою Своєю милістю"** Ці слова прославляють характер Бога Отця (1Петр. 1:3-5) і, можливо, взяті з ранньоцерковної пісні, вірша або літургії катехізису. Головним персонажем Біблії є Бог! Єдиною надією грішного людства є Божий задум, Його характер та дії, завдяки яким Бог приймає людей і дає їм можливість стійко перебувати в вірі до кінця (пор. Еф. 2:4; Тит. 3:5).

▣ **"відродив нас"** Це слово походить із того самого кореня (*anagennaō*, пор. 1Петр. 1:23), що й «народитися» в Ів. 3:3 (*gennaō*). Це дієприкметник аориста, що виражає рішучу дію. У Новому Заповіті наше спасіння описується й іншими метафорами: (1) «оживив» (пор. Кол. 2:13; Еф. 2:4-5; (2) «нове створіння» (пор. 2Кор. 5:17; Гал. 6:15); та (3) «учасники Божої Істоти» (пор. 2Петр. 1:4). Павло любить вживати сімейну метафору «всиновлення», а Іван та Петро люблять «відродження».

Біблійні вирази «відродитися» або «народитися згори» підкреслюють потребу в зовсім новому початку, в зовсім новій сім'ї (Рим. 5:12-21). Християнство не є реформацією або новою мораллю – воно є якісно новими відносинами з Богом. Ці нові відносини є можливими завдяки

1. милості та благодаті Отця
2. жертвенній смерті Ісуса та Його воскресінню з мертвих
3. роботі Духа (пор. 1Петр. 1:2)

Ця божественна воля та дія дають віруючим нове життя, живу надію та вірну спадщину.

▣ **"до живої надії"** Прикметник «живий» неодноразово наголошується в 1 Петра (пор. 1Петр. 1:3,23; 2:4,5,24; 4:5,6). Все, чого бажає Бог і що Він робить, є «живим» і тривалим (гра слів із «ЯХВЕ»).

▣ **"через воскресення з мертвих Ісуса Христа"** Ісус є посередником Отця в ділі відкуплення (як Він був посередником Отця в створінні й буде на суді). Воскресіння Ісуса є центральною істиною Євангелія (пор. Рим. 1:4; 1Кор. 15). Воскресіння є тим аспектом християнської вістки, яку греки не могли прийняти (пор. Дії 17:16-34).

1:4 "на спадщину" У Старому Заповіті всі племена, крім Левіїного, отримали землю у спадщину. Левити були племенем священників, служителів храму та духовних учителів, і їхньою спадщиною вважався Сам ЯХВЕ (пор. Пс. 16:5; 73:23-26; 119:57; 142:5; Плач 3:24). Новозавітні автори часто брали права й привілеї левитів та застосовували їх до всіх віруючих. Тим самим вони визнавали послідовників Ісуса справжнім Божим народом, а кожного віруючого окремо – покликаним служити Богу як священник (пор. 1Петр. 2:5,9; Об. 1:6), подібно до того, що сказано в Старому Заповіті про весь Ізраїль (пор. Вих. 19:4-6). У Новому Заповіті наголос не ставиться на окремій особі віруючого як священника, але підкреслюється та істина, що всі віруючі колективно є священниками й слугами (пор. 1Кор. 12:7). Новозавітному Божому народу було

дано старозавітне доручення проповіді доброї вістки всьому світу (пор. Бут. 12:3; Вих. 19:5b; Мт. 28:18-20; Дії 1:8).

В цьому уявленні Ісус є володарем створіння, бо через Нього Отець створив Всесвіт (пор. Ів. 1:3,10; 1Кор. 8:6; Кол. 1:16; Євр. 1:2-3). Ми – Його співспадкоємці, тому що Він є спадкоємцем (пор. Рим. 8:17; Гал. 4:7; Кол. 3:24).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СПАДЩИНА ВІРУЮЧИХ (з 1Петр. 1)» (SPECIAL TOPIC: BELIEVERS' INHERITANCE [from 1 Peter 1])

У Старому Заповіті всі племена, крім Левіїного, отримали землю у спадщину (пор. Єг. 14-22). Левити були племенем священників, служителів храму та духовних учителів, і їхньою спадщиною вважався Сам ЯХВЕ (пор. Пс. 16:5; 73:23-26; 119:57; 142:5; Плач 3:24). Новозавітні автори часто брали права й привілеї левитів та застосовували їх до всіх віруючих. Тим самим вони стверджували, що послідовники Ісуса є справжнім Божим народом і нині всі віруючі покликані служити Богу як священники (пор. 1Петр. 2:5,9; Об. 1:6), подібно до того, як у Старому Заповіті сказано про весь Ізраїль (пор. Вих. 19:4-6). У Новому Заповіті наголос не ставиться на окремій особі віруючого, як священника, але підкреслюється та істина, що всі віруючі колективно є священниками й слугами (пор. 1Кор. 12:7). Новозавітному Божому народу було дано старозавітне доручення проповіді доброї вістки всьому світу (пор. Бут. 12:3; Вих. 19:5b; Мт. 28:18-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8; див. Спеціальну тему: «Вічний план відкуплення ЯХВЕ»).

В цьому уявленні Ісус є володарем створіння, тому що Отець через Нього створив Всесвіт (пор. Ів. 1:3,10; 1Кор. 8:6; Кол. 1:16; Євр. 1:2-3). Ми – співспадкоємці, тому що Він – спадкоємець (пор. Рим. 8:17; Гал. 4:7; Кол. 3:24). Писання вчить, що віруючі успадковують (пор. Дії 20:32; 26:18; Еф. 1:4; Кол. 1:12; 3:24) багато чого завдяки своїм «родинним» зв'язкам із Ісусом, який є спадкоємцем усього (пор. Євр. 1:2). Тому вони є співспадкоємцями (пор. Рим. 8:17; Гал. 4:7)

1. царства (пор. Мт. 25:34, 1Кор. 6:9-10; 15:50; Еф. 5:5)
2. вічного життя (пор. Мт. 19:29; Євр. 9:15)
3. Божих обітниць (пор. Євр. 6:12).
4. Божих гарантій стосовно Його обітниць (пор. 1Петр. 1:4-5)

▣ **"нетлінну й непорочну та нев'янучу"** У 1Петр. 1:4 спадок віруючих описаний цими трьома словами, що в Старому Заповіті вживалися стосовно Обіцяного краю. Палестина завдяки своєму географічному положенню була єдиним сухопутним зв'язком (неначе «мостом») між Месопотамією і Єгиптом. Це призвело до багатьох вторгнень і політичних маневрувань. Але жодні земні конфлікти не впливають на спадщину віруючих.

1. вона є «нетлінною» або «захищеною від вторгнення»
2. вона є «непорочною» або «не старіє»
3. вона є «нев'янучою», тобто володіння нею не має часових обмежень

▣ **"заховану в небі для вас"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану, який вказує на те, що Бог охороняв і буде далі охороняти спадщину віруючих. Це військовий термін, що означає фортецю, яка охороняється або в якій знаходяться солдати (пор. Фил. 4:7).

Слово «небо» стоїть у множині («небеса»), відображаючи форму єврейського слова, що вживається тільки у множині. В давньоєврейській мові багато іменників вживалися у множині для акцентування (пізніше рабини почали вживати множину величності стосовно Бога). Рабини сперечалися про те, чи існують три «рівні» неба (пор. Повт. Зак. 10:14; 1Цар. 8:27; Неєм. 9:6; 2Кор. 12:2), чи сім небес, бо число сім є символом досконалості (пор. Бут. 2:1-3).

1:5 "бережені силою Божою" Це дієприкметник теперішнього часу пасивного стану. Бог береже і нашу спадщину (духовне життя), і нас самих (фізичне життя). Божа особа і Його обітниця відносяться до всіх галузей нашого життя. Це було дуже потрібне й корисне слово підтримки за часів переслідувань, страждань і лжечення (пор. 2 Петра). Це не значить, що віруючих ніхто не зможе вбивати й мучити. Це значить, що Бог з нами, Бог за нас, і в Бозі ми – переможці! З богословської точки зору це схоже на вчення книги Одкровення.

▣ **"через віру"** Зверніть увагу на парадокс завіту. Бог береже їх та їхню спадщину, але вони повинні залишатися в вірі. Через таке протиріччя подібних діалектичних пар (напр. суверенність Бога та вільна воля людини) виникли богословські системи, що наголошують лише на одній стороні парадоксу. Обидві її сторони є біблійними, і обидві сторони є необхідними! Стосунки Бога з людьми основані на безумовному (Боже забезпечення) та умовному (відповідь людини Богові) завітах.

▣ **"спасіння, яке готове з'явитися"** В Біблії спасіння описується всіма грецькими граматичними часами. Ми будемо остаточно, повністю спасенні тільки в день воскресіння (пор. 1 Пв. 3:2). Це часто називають нашим «прославленням» (пор. Рим. 8:29-30). Див. Мр. 4:27-29, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГРЕЦЬКІ ДІЄСЛІВНІ ЧАСИ СТОСОВНО СПАСІННЯ».

▣ **"останнього часу"** В іудаїзмі з часом виникло уявлення про два віки, але з Нового Заповіту ми дізнаємося про те, що ці два віки збіглися в часі. Останні дні почалися з боготілення у Вифлеємі та триватимуть до другого пришествя. Ми вже два тисячоліття живемо в ці останні дні. Див. Мр. 13:8, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЦЕЙ ВІК І ПРИЙДЕШНІЙ ВІК».

1:6

NASB	«З цього ви дуже радійте»
NKJV	«З цього ви радійте»
NRSV	
(примітка)	«Радійте з цього»
TEV	«Тіштеся з цього»
NJB	«Це для вас велика радість»

Це теперішній час медіального стану дійсного способу (за А.Т. Робертсоном [A. T. Robertson]) або наказового способу (за Барбарою й Тімоті Фрібергом [Barbara and Timothy Friberg]). Віруючі постійно радіють своїми надійними стосунками з Богом (пор. 1Петр. 1:3-5) в цьому грішному світі (пор. Як. 1:2-4; 1Сол. 5:16; Рим. 5:3; 8:18).

▣ **"трохи тепер"** Ці теперішні випробування та переслідування не можна порівняти з цілою вічністю разом з нашим Господом (пор. Рим. 8:18).

▣ **"якщо треба, всілякими випробовуваннями"** Тут вжите грецьке слово *dei*, що означає «потрібно» або «необхідно», пов'язане з умовним реченням. Пропущене дієслово «бути» робить цю фразу перифрастичним умовним реченням першого типу, що передбачає правдивість сказаного. Петро мав на увазі, що благочестиве життя неодмінно призводить до переслідувань. Він часто повертався до цієї теми переслідувань (пор. 1Петр. 1:6-7; 2:19; 3:14-17; 4:1,12-14,19; 5:9).

▣ **"засмучені"** Це дієприкметник аориста пасивного стану. Суб'єктом пасивного стану тут виступає лукавий. Бог навіть зло використовує для Своїх добрих задумів. Навіть Ісус досягнув зрілості з того, що вистраждав (пор. Євр. 5:8-9). У житті віруючого страждання служить важливим цілям! Богословська дилема полягає в тому, що існує три можливих джерела страждань

1. лукавий
2. грішний світ

3. Бог

- а. для короткочасного покарання за гріх
- б. для христоподібної зрілості

Проблема в тому, що я ніколи не знаю причини конктерного страждання! Тому я вірю, що коли я страждаю, то Бог використовує моє страждання в Своїх цілях. Моєю улюбленою книгою на цю тему є книга Ганни Вітгол Сміт «Секрет щасливого життя християнина» (Hannah Whithall Smith, *The Christian's Secret of a Happy Life*).

▣ **"всілякими випробовуваннями"** Цей грецький прикметник означає «барвистий» або «різнокольоровий» (пор. Як. 1:2). Є багато різних типів випробувань, спокус і переслідувань. У 1Петр. 4:10 те саме слово вжито стосовно різноманітних проявів Божої благодаті. Ми ніколи не зазнаємо випробувань і спокус, більших від Його благодаті (пор. 1Кор. 10:13).

1:7 "щоб досвідчення вашої віри" Це підрядне речення мети, що вводиться словом *hina*. Страждання дійсно укріплює віру. В усій Біблії ми бачимо, як Бог випробовує Своїх дітей (пор. Бут. 22:1; Вих. 15:22-25; 16:4; Повт. Зак. 8:2,16; 13:3; Суд. 2:22; 2Хр. 32:31; Мт. 4:1; Лк. 4:1-2; Рим. 5:2-4; Євр. 5:8-9; Як. 1:2-4).

В цьому вірші вжитий іменник *dikimon* та діеприкметник від *dikimazō* – обидва ці слова мають конотацію випробування з метою зміцнення та схвалення. Див. Марк 1:13, Спеціальна тема: «Грецькі терміни зі значенням випробування та їхні конотації».

▣ **"було дорогоцінніше за золото"** У цьому житті найбільшим дарунком, що ми можемо принести Богові, є наша віра (пор. Ів. 20:27; 2Кор. 4:17). У вічності ми вже не будемо вірити, адже будемо бачити все. Ми прославляємо Бога й догоджаємо Йому, коли з вірою зносимо випробування, яких зазнаємо через нашу віру в Нього (пор. 1Петр. 4:12-16). Духовний ріст здійснюється тільки через випробування віри (пор. Рим. 5:2-5; Євр. 12:11; Як. 1:2-4).

▣ **"при з'явленні Ісуса Христа"** Це саме слово (*apokalupsis*) є назвою останньої книги Нового Заповіту, книги Об'явлення. Воно означає «відкрити», «виявити» або «повністю розкрити». Тут воно означає друге пришествя Христа, про що Петро часто говорить у своїх посланнях (пор. 1Петр. 1:7,13; 2:12; 4:13; 5:4).

1:8 "хоч тепер не бачите" Навіть серед страждань віруючі повинні довіряти Йому. В Ів. 17:20; 20:29 Ісус молиться за тих, хто вірить в Нього, хоча ніколи не бачив Його.

▣ **"віруєте в Нього"** Етимологія цього слова допомагає нам встановити його сучасне значення. Пам'ятайте, що новозавітні автори були єврейськими мислителями, які писали на грецькому койне. В єврейській мові це слово спочатку означало людину в стійкому положенні (яка стоїть так, що її неможливо збити з ніг). Згодом це слово стало метафорою особи, якій можна довіряти, вірної та надійної. Грецький відповідник (*pistis* або *pisteuō*) перекладається як «віра», «вірити», «довіра» та «довіряти». Біблійна віра або довіра – це перш за все не дія, яку ми робимо, але особа, якій ми довіряємо. У фокусі знаходиться не наша, але Божа вірність чи надійність. Грішна людина довіряє Богу як надійному, вірить в Божу вірність, вірує в Його Улюбленого та в Його забезпечення. У фокусі знаходиться не сила людської віри, але об'єкт цієї віри (пор. 1Петр. 1:8,21; 2:6-7). Див. Спеціальну тему до Мр. 1:15.

▣ **"радієте невимовною... радістю"** Слово «радієте» вживалося раніше, в 1Петр. 1:6. Воно означає сильну радість, як правило, виражену вигуками, танцями тощо (пор. Лк. 1:44,47; 10:21; Ів. 5:35; 8:56). Ця радість, про яку каже Петро, буває навіть серед страждань (пор. 1Петр. 4:13; Рим. 5:3; 1Сол. 5:17). Вона є одним із несподіваних благословінь Духа в часи випробувань і переслідувань.

▣ **"й славною"** Це діеприкметник перфекта пасивного стану. Невимовна й славна радість б'є джерелом у віруючих завдяки їхній вірі (а не видінню)! Цю славну радість неможливо приховати. Це джерело Духа

(пор. Ів. 4:14; 7:38). Це свідчення про силу Євангелія для всіх, хто бачить віруючих, які страждають. Див. Мр. 10:37, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЛАВА» (DOXA).

1:9 "досягаєте мети віри вашої" Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану. Це вказує на те, що ми радіємо не лише тому, що спасемося в майбутньому, але і тому, що вже зараз, серед теперішніх страждань, Триєдиний Бог активно діє заради нас (пор. 1Петр. 1:2).

▣ **"спасіння душам"** Це стосується нашого прославлення. Спасіння розглядається в Новому Заповіті як уже здійснена дія (аорист, пор. Рим. 8:24), а також як триваючий процес (теперішній час, пор. 1Кор. 1:18; 15:2; 1Сол. 4:14), що завершиться в майбутньому (майбутній час, пор. Рим. 5:9,10; 10:9). Див. Спеціальну тему до 1Петр. 1:5. Майбутній аспект спасіння часто називають «прославленням» (пор. Рим. 8:29-30). Колись віруючі побачать Ісуса і зміняться в Його подобу (пор. 1Ів. 3:2).

Грецьке слово *psuchē* (душа) часто вживається в творах Петра (пор. 1Петр. 1:9,22; 2:11,25; 3:20; 4:19; 2Петр. 2:8,14). Це єврейська ідіома, що означає всю людину. Людина не складається з двох чи трьох частин, але є одним цілим (пор. Бут. 2:7). Правда, що ми, люди, зв'язані з цією планетою, а також як особи, створені за образом та подобою Божою, ми зв'язані з духовним світом. Ми належимо двом світам.

Неправильно будувати систематичне богослов'я на 1Сол. 5:23 та Євр. 4:12 і намагатися відносити всі біблійні тексти до цих трьох категорій (тіло, душа і дух). Ці слова просто означають цілу особу і велику силу Божого слова. Стережіться вчителів, які стверджують, начебто ключ до розуміння всієї Біблії знаходиться в двох неясних текстах, вирваних із контексту і використаних як богословські рамки, що застосовуються до всього Писання (Вотлман Ні [Watchman Nee]). Якби це насправді було таким ключем, то Дух навчив би про це ясніше і частіше. Біблія не є книгою загадок або головоломок! Бог хоче спілкуватися з нами, і головні істини даються в контексті ясного вчення.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ВІРШІ 1:10-21

- А. У 1Петр. 1:10-12 ідеться про знання старозавітних пророків стосовно новозавітного спасіння у Христі.
- Б. У 1Петр. 1:11-12 «Дух» через пророків відкриває віруючим три істини.
  - 1. страждання Месії (Бут. 3:15; Пс. 22; Іс. 52:13-53:12)
  - 2. слава, що прийде по них (Іс. 56-66)
  - 3. слова пророків були звернені не лише до людей їхньої доби (Ісая, Єзекіїль, Даниїл, Михей, Захарія)
- В. У 1Петр. 1:13-17 Петро просить віруючих робити шість речей, щоб захищати себе:
  - 1. підперезати стегна свого розуму, 1Петр. 1:13
  - 2. бути тверезими духом, 1Петр. 1:13
  - 3. мати досконалу надію на благодать кінцевих часів, 1Петр. 1:13
  - 4. не пристосовуватися до теперішнього віку, 1Петр. 1:14
  - 5. жити свято, 1Петр. 1:15
  - 6. жити з повагою до Бога, 1Петр. 1:17
  - 7. ревно від серця любити одне одного (сьоме додано з 1Петр. 1:22)

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:10-12

¹⁰Про це спасіння розвідували та допитувалися пророки, що звіщали про благодать, призначену вам. ¹¹Вони досліджували, на котрий чи на який час показував Дух Христів, що в них був, коли Він

сповіщав про Христові страждання та славу, що прийдуть по них.¹² Їм відкрито було, що вони не для себе самих, а для вас служили тим, що тепер звіщено вам через благовісників Духом Святим, із неба посланим, на що бажають дивитися Анголи.

1:10 "Про це спасіння" Ця тема почалася з (1) 1Петр. 1:2, де розповідається про роботу Триєдиного Бога в спасінні; (2) 1Петр. 1:3-5, де говориться про те, що Бог береже і захищає це спасіння; (3) 1Петр. 1:6-9, де описуються страждання цих віруючих через це спасіння.

▣ **"пророки"** Тобто старозавітні пророки (пор. 1Петр. 1:12). За рабиністичним уявленням, всі богонатхненні автори вважалися пророками. Мойсея названо пророком (пор. Повт. Зак. 18:18) і книги, які ми називаємо історичними (від Ісуса Навина до Царів), юдеї називали «ранніми пророками».

▣ **"про благодать, назначену вам"** Ця фраза вказує на те, що старозавітні пророки дещо знали про новий завіт. На це вказують також слова Ісуса про Авраама в Євангелії від Івана 8:56 (пор. 2 Ездра 3:14). Про те саме йдеться в Євр. 11:13b. Важко сказати, наскільки багато старозавітні пророки знали про Євангеліє. В описанні нового завіту пророком Єремією (Єр. 31:31-34; тж. Єз. 36:22-38) підкреслюється те, що Бог прийматиме людей на основі Своєї любові та Своїх дій, а не на основі заслуг людини. У Мт. 13:17 сказано, що багато старозавітних пророків бачили те, що Ісус робив і говорив, і чули про це.

Навіть пророцтво Ісаї про народження Христа від незайманої діви (пор. Іс. 7:14) в контексті є провіщенням природного народження в надприродний час (пор. Іс. 7:15-16), а не виключно як народження майбутнього Месії. Матвій та Лука побачили повне значення цього пророцтва. Те саме стосується й інших пророцтв у книгах Осії (пор. Ос. 11:1) та Захарії (пор. Зах. 9:9; 11:13; 12:10). Лише грекомовні юдеї Нового Заповіту й апостоли повністю «відкрили» Ісуса в Старому Заповіті (христологічна типологія). Можливо, вони дізналися про це від Самого Ісуса, коли Він навчив був двох учнів на дорозі до Еммауса (пор. Лк. 24:13-35, особ. 1Петр. 1:27).

▣ **"розвідували та допитувалися"** Здається, це синоніми (пор. «Грецько-англійський лексикон Нового Заповіту, укладений за семантичними сферами» [*Greek-English Lexicon of the New Testament: based on Semantic Domains*], Том 1, стор. 331).

1:11

NASB «бажали знати, на яку людину або час»

NKJV «досліджували, на що або на який час»

NRSV «допитувалися про особу або час»

TEV (примітка) «намагалися дізнатися, коли буде час і як він настане»

NJB «досліджуючи час та обставини»

Тут маються на увазі особа і час. Вони чекали на Месію з роду Давида, який увірветься в історію у встановлений Богом час. Вони, як і ми, «бачили ніби у дзеркалі, у загадці» (пор. 1Кор. 13:9-13).

▣ **"Дух Христов, що в них був"** У Старому Заповіті Дух і Месія пов'язані між собою (пор. Іс. 11:1-2; 48:16; 61:1). Зверніть увагу на те, що Святого Духа названо «Духом Христовим» (пор. Рим. 8:9; Гал. 4:6). Також зауважте, що навіть у Старому Заповіті говориться про перебування Духа всередині людини. Дії Ісуса і Духа пересікаються. Про ту саму істину розповідається в 2Петр. 1:21.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІСУС І ДУХ» (SPECIAL TOPIC: JESUS AND THE SPIRIT)

Робота Духа та робота Сина часто перетинаються. Дж. Кемпбел Морган (G. Campbell Morgan) казав, що найкращим іменем Духа є «другий Ісус» (хоча вони є окремими вічними особами). Далі йде коротке порівняння роботи й титулів Сина та Духа.

Дух називається «Духом Ісуса» або схожими виразами (пор. Рим. 8:9; 2Кор. 3:17; Гал. 4:6; 1Петр. 1:11).

Обидва називаються однаково

- а. «істина»
  - 1) Ісус (Ів. 14:6)
  - 2) Дух (Ів. 14:17; 16:13)
- б. «заступник»
  - 1) Ісус (1Ів. 2:1)
  - 2) Дух (Ів. 14:16,26; 15:26; 16:7)
- в. «Святий»
  - 1) Ісус (Мр. 1:24; Лк. 1:35; Дії 3:14; 4:27,30)
  - 2) Дух (Лк. 1:35)

Обидва живуть в віруючих

- а. Ісус (Мт. 28:20; Ів. 14:20,23; 15:4-5; Рим. 8:10; 2Кор. 13:5; Гал. 2:20; Еф. 3:17; Кол. 1:27)
- б. Дух (Ів. 14:16-17; Рим. 8:9,11; 1Кор. 3:16; 6:19; 2Тим. 1:14)
- в. Отець (Ів. 14:23; 2Кор. 6:16)

Завданням Духа є свідчити про Ісуса (пор. Ів. 15:29; 16:13-15)

▣ **"сповіщав про Христові страждання"** Це дивувало юдеїв (пор. 1Кор. 1:23). Страждальний раб був центральною темою ранніх проповідей Петра і Павла в книзі Дій, які ми називаємо *kerygma* («керигма», тобто те, що проголошувалося; пор. Дії 2:23,24; 3:18; 4:11; 10:39; 17:3; 26:23). Саме про це Ісус намагався сказати дванадцяти апостолам, коли був із ними (пор. Мт. 16:21; 20:17-19; Мр. 8:31; Лк. 9:22), але вони не могли цього прийняти (пор. Мр. 9:31-32; 10:32-34; Лк. 9:44-45; 18:31-34).

У Старому Заповіті є натяки на страждання Месії (Бут. 3:15; Пс. 22; Іс. 53), але старозавітні ізраїльтяни чекали на Месію, що з'явиться як переможний герой, який судитиме всіх людей і відновить велич і силу Ізраїлю. Вони просто не збагнули істини про два пришествя Месії, що вона відкрилася в житті та вченні Ісуса (Спаситель і Суддя).

Далі подаємо цікаве описання «керигми» (*kerygma*) з книги Г. Вейна Гауза «Хронологічні й історичні таблиці Нового Заповіту» (H. Wayne House's *Chronological and Background Charts of the New Testament*, стор. 120).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «*KERYGMA*» (SPECIAL TOPIC: THE *KERYGMA*)

Існує безліч уявлень про християнство. Ми живемо в час релігійного плюралізму, подібний до I століття. Власне я цілком приймаю всі групи, які стверджують, що знають Ісуса Христа і вірують в Нього. Всі ми не погоджуємося в тих чи інших моментах, але по суті християнство повністю стосується тільки Ісуса. Однак існують групи, що називають себе християнами, але насправді не є такими, а лише ззовні схожі на християн, так звані «культи». Як же розрізнити між ними?

Є два способи:

- А. корисна книга про те, у що вірять сучасні культу (згідно з їхніми текстами) – то книга Волтера Мартіна «Царство культів» (Walter Martin, *The Kingdom of the Cults*).

Б. проповіді ранньої церкви, особливо апостолів Петра та Павла в книзі Дій, дають нам уявлення про те, як богонатхненні автори I століття представляли християнство різним групам людей. Це ранне «проголошення» або «проповідь» (викладене коротко в книзі Дій) називається грецьким словом *kerygma* (керигма). Головні євангельські істини про Ісуса в книзі Дій такі:

1. Ісус виконує багато старозавітних пророцтв – Дії 2:17-21,30-31,34; 3:18-19,24; 10:43; 13:17-23,27; 33:33-37,40-41; 26:6-7,22-23
2. Ісус був посланий ЯХВЕ, за обітницею – Дії 2:23; 3:26
3. Він робив чудеса, що підтверджували Його вчення та являли Боже милосердя – Дії 2:22; 3:16; 10:38
4. Його видали, зріклися – Дії 3:13-14; 4:11
5. Його розп'яли – Дії 2:23; 3:14-15; 4:10; 10:39; 13:28; 26:23
6. Він воскрес – Дії 2:24,31-32; 3:15,26; 4:10; 10:40; 13:30; 17:31; 26:23
7. Він був вознесений і сів праворуч Бога – Дії 2:33-36; 3:13,21
8. Він знову прийде – Дії 3:20-21
9. Він поставлений Суддею – Дії 10:42; 17:31
10. Він послав Святого Духа – Дії 2:17-18,33,38-39; 10:44-47
11. Він є Спасителем усіх віруючих – Дії 13:38-39
12. іншого Спасителя немає – Дії 4:12; 10:34-36

У відповідь на ці головні апостольські істини треба:

1. Покаятися – Дії 2:38; 3:19; 17:30; 26:20
2. Вірувати – Дії 2:21; 10:43; 13:38-39
3. Хреститися – Дії 2:38; 10:47-48
4. Прийняти Духа – Дії 2:38; 10:47
5. Усі можуть прийти – Дії 2:39; 3:25; 26:23

Це – головні істини, що проголошувалися ранньою церквою, хоча різні новозавітні автори в своїх писаннях ставили акценти на різних моментах і пропускали інші частини. Євангеліє від Марка слідує Петровому аспекту керигми. За переданням, Марк написав Євангеліє на основі проповідей Петра в Римі. Матвій та Лука теж слідує загальній структурі Марка.

▣ "та славу, що придуть по них" Про це говориться в Іс. 53:10-12.

1:12 "вони не для себе самих, а для вас служили" У творах Павла є кілька місць, де він стверджує ту саму істину (пор. Рим. 4:23-24; 15:4; 1Кор. 9:9-10; 10:6,11). По суті те саме богослов'я викладається в 2Тим. 3:15-17. Божі чини (одкровення) та їхній запис і тлумачення (богонатхнення) призначалися для всіх майбутніх віруючих (просвітлення).

Якщо Петро писав до переважно віруючих язичницького походження, то він також стверджував тут богословське положення про прийняття Богом язичників, що завжди було в Божому задумі (пор. Бут. 3:15; Рим. 9-11; Еф. 2:11-3:13).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОГЛЯДИ ПАВЛА НА ЗАКОН МОЙСЕЇВ» (SPECIAL TOPIC: PAUL'S VIEWS OF THE MOSAIC LAW)

Закон – добрий та від Бога (пор. Рим. 7:12,16).

- А. Він не є способом, яким Бог дає людині праведність та приймає людину (він навіть може бути прокляттям, пор. Гал. 3). Див. Спеціальну тему: «Закон Мойсеїв та християнин».
- Б. Проте Закон все ще залишається Божою волею для віруючих, тому що в ньому Бог відкриває Самого Себе (Павло часто цитує Старий Заповіт, щоб переконати та/або підбадьорити віруючих).

В. Старий Заповіт дає віруючим пізнання (пор. Рим. 4:23-24; 15:4; 1Кор. 10:6,11), але не спасіння (пор. Дії 15; Рим. 4; Гал. 3; Послання до євреїв). Він діє в освяченні, але не в виправданні.

Г. В новому завіті закон:

1. виявляє гріховність людини (пор. Гал. 3:15-29)
2. дає відкупленим людям орієнтир для життя в суспільстві
3. інформує християн для прийняття етичних рішень

Такий широкий богословський спектр Закону – від прокляття (пор. Гал. 3:10-13) та тимчасового явища до благословіння та вічного явища – створює проблему для розуміння поглядів Павла на Закон Мойсеїв. В книзі Джеймса Стюарта «Людина у Христі» (James Stewart, *A Man in Christ*) показана парадоксальність мислення та писання Павла:

«Від людини, що взялася розробляти систему мислення та доктрини, природно очікувати якомога чіткішого визначення термінів, які вона вживає. Можна очікувати, що така людина поставить собі за мету точно висловлення своїх головних ідей і що слово, один раз вжите автором в певному значенні, матиме те саме значення в усьому тексті. Але якщо ми маємо такі очікування від Павла, то нас спіткає розчарування. Більшість його висловлювань розпливчасті, нечіткі... Він пише: "Закон святий... маю задоволення в Законі Божому за внутрішнім чоловіком" (пор. Рим. 7:12-13), але в іншому місці він ясно веде мову про інший аспект закону (*nomos*) і каже: "Христос відкупив нас від прокляття Закону" (пор. Гал. 3:13)» (стор. 26).

▣ **"через благовісників"** З цього можна зрозуміти, що Петро не був засновником усіх цих церков. Можливо, вони були засновані віруючими юдеями, що повернулися з Єрусалима після П'ятидесятниці (пор. Дії 2), або внаслідок проповіді Павла чи якогось іншого благовісника.

▣ **"Духом Святим, із неба посланим"** Святий Дух згадується в кількох ключових місцях Першого послання Петра (пор. 1Петр. 1:2,11; 4:14). Ця фраза була єврейською ідіомою, яку можна було розуміти так, що новий вік праведності від Бога через Духа вже повністю настав (пор. Дії 2).

▣ **"на що бажають дивитися Анголи"** Буквально «нахиляються, щоб бачити», як в Ів. 20:5,11. В Як. 1:25 це слово перекладене як «заглядати», а точніше – «уважно дивитися». Тут ідеться і про добрих ангелів, і про злих (пор. Еф. 3:10; 1Кор. 4:9).

В рабиністичному юдаїзмі ангели вважалися посередниками між ЯХВЕ та Мойсем на горі Синай (пор. Дії 7:53; Гал. 3:19; Євр. 2:2). До того ж вони зображалися ревливими через Божу любов та увагу до людей. В Євр. 1:14 ангели названі слугами «тих, хто має спасіння впадкувати». Павло навіть стверджував, що віруючі судитимуть ангелів (пор. 1Кор. 6:3).

Бог особливо відкрився ангелам у Своїх стосунках із грішним людством (пор. 1Кор. 4:9; Еф. 2:7; 3:10).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:13-16

¹³Тому то, підперезавши стегна свого розуму та будши тверезі, майте досконалу надію на благодать, що приноситься вам в з'явленні Ісуса Христа. ¹⁴Як слухняні, не застосовуйтеся до попередніх пожадливіостей вашого невідання, ¹⁵але за Святим, що покликав вас, будьте й самі святі в усім вашім повожденні, ¹⁶бо написано: **Будьте святі, Я бо святий!**

1:13 "Тому то" Це (*dio*, пор. 2Петр. 1:10,12; 3:14) вказує на те, що подальші настанови є наслідком попередньої дискусії.

NASB   «приготуйте свій розум до дії»
NKJV   «підпережіть стегна свого розуму»
NRSV   «приготуйте свій розум до дії»

TEV «нехай ваш розум буде готовим до дії»
NJB «ваш розум... готовий до дії»

Це дієприкметник аориста медіального стану, вжитий в значенні наказового способу. Його форма вказує на потребу в рішучій дії особистого вибору. «Підперезати стегна свого розуму» – це єврейська ідіома. На Близькому Сході з давнини чоловіки й жінки вдягалися в мантиї. З мантиї можна було легко зробити штани, для цього треба було протягнути задню нижню частину мантиї між ногами, підняти вгору та всунути в пояс. Це давало людині можливість бути більш рухомою. Подібні заклики до готовності активних дій розуму є також в Рим. 12:2 та Еф. 4:17,23.

▣ **"бувши тверезі"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану, вжитий серед цілої низки дієслів в наказовому способі та дієприкметників, що виражають наказ. Це не є закликом до буквальної тверезості, але метафорою, що означає пильнування розуму та врівноваженість (пор. 1Петр. 4:7; 5:8; 1Сол. 5:6,8; 2Тим. 4:5).

▣ **"майте досконалу надію"** Це аорист активного стану наказового способу, що означає тверде рішення повністю покластися на друге пришествя Христа. «Надія» в Новому Заповіті часто пов'язана з другим пришествям (пор. Тит. 2:13). Наша надія ґрунтується на незмінному й вірному характері та діях Триєдиного Бога (пор. 1Петр. 1:2,3-5).

▣ **"на благодать, що приноситься вам в з'явленні Ісуса Христа"** Це та сама благодать, про яку допитувалися старозавітні пророки (пор. 1Петр. 1:10). Це ясно вказує на те, що віруючі покладають надію на характер та дії Триєдиного Бога (пор. 1Петр. 1:2,3-5) і що Його благодать явиться в усій повноті за другого пришествия Ісуса (пор. 1Пв. 3:2). Спасіння описане всіма грецькими граматичними часами. Див. Спеціальну тему до 1Петр. 1:5.

1:14 "слухняні" «Слухняні діти» – то єврейська метафора, що виражає наші сімейні стосунки з Богом Отцем та Сином Ісусом (негативні вирази вжиті в Еф. 2:2; 5:6). Віруючі є співспадкоємцями через Нього (пор. Рим. 8:15-17). Як це не дивно, але грішники є частиною Божої сім'ї за Його запрошенням та через Ісусову жертву.

NASB, NRSV «не пристосовуватися»
NKJV «не пристосовуючись»
TEV «не допускайте, щоб ваше життя формувалося»
NJB «не допускайте собі формуватися»

Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану, вжитий у значенні наказового способу. Як часто буває в Новому Заповіті, віруючі тут описані як об'єкти дії Бога або Духа (пасивний стан), але граматично є можливим і таке, що автор закликає віруючих жити в нових стосунках із Богом силою Святого Духа (медіальний стан).

Християнське життя, подібно спасінню, є умовним завітом, якого розпочав Бог, але на який людина повинна відгукнутися. Вічне життя має видимі характеристики (пор. 1Петр. 1:15). Петро вживає багато слів, які вживав і Павло в своїх посланнях, в даному випадку в Рим. 12:2.

▣ **"попередніх пожадливоростей вашого невідання"** Мова йде про аморальне та безбожне минуле віруючих язичницького походження (пор. 1Петр. 4:2-3; Еф. 4:17-19).

1:15
NASB «але як Святий, що покликав вас»
NKJV «але як Той, Хто покликав вас, є святим»
NRSV «натомість, як Той, Хто покликав вас, є святим»

Тут акцентується на характері та суверенному виборі Бога (пор. 1Петр. 2:9; 5:10). Ніхто не може прийти до Бога, якщо його не притягне Дух (пор. Ів. 6:44,65). Це богослов'я ще раз підтверджує хибність думки про те, що Бог начебто приймає людину за її заслуги (пор. Еф. 2:8-9). У мене є проповідь на цю тему під назвою «святі, що належать Святому».

▣ **"будьте й самі святі"** Це аорист пасивного стану (депонент) наказового способу. Віруючі покликані до святості. Божа воля завжди була в тому, щоб Його діти віддзеркалювали Його характер (пор. Тит. 2:14). Ціль християнства не лише щоб ми пішли на небеса після смерті, але щоб ми вже зараз уподібнювалися Христу (пор. Рим. 8:29-30; 2Кор. 3:18; 7:1; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 2:10; 4:13; 1Сол. 3:13; 4:3,7; 5:23). Завданням Ісуса було не лише відпущення гріхів, але й відновлення Божого образу в грішному людстві. Слід завжди ставитися з недовірою до впевненості у спасінні без христоподібності! Євангелія – це (1) Особа, яку треба прийняти, (2) істина про ту Особу, в яку треба вірити, і (3) життя, подібне життю тієї Особи, яке треба наслідувати (пор. Еф. 4:1; 5:1-2,15; 1Ів. 1:7; 2:4-6). Пам'ятайте шокуючі слова Ісуса в Мт. 5:20 та 48! Завжди стережіться корисливого ставлення до християнства («А що мені від цього буде?»). Ми спасенні для того, щоб служити. Ми дуже ясно покликані до святості. Боже, змилуйся над західною церквою, що потрапила в пастку проповіді (1) процвітання, (2) матеріалізму та (3) здоров'я і багатства!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НОВОЗАВІТНА СВЯТІСТЬ / ОСВЯЧЕННЯ» (SPECIAL TOPIC: NT HOLINESS / SANCTIFICATION)

Новий Заповіт стверджує, що коли грішники навертаються до Ісуса в покаянні й вірі (пор. Мр. 1:15; Дії 3:16,19; 20:21), вони вмить виправдуються і освячуються. Це їхнє нове положення в Христі. Його праведність залічена нам (пор. Бут. 15:6; Рим. 4). Їх об'явлено праведними й святими (правова дія Бога).

Але Новий Заповіт також спонукає віруючих до святості або освячення. Це і богословська позиція в завершеній роботі Ісуса Христа, і заклик до христоподібного ставлення й поведінки в повсякденному житті. Освячення, як і спасіння, є водночас і даром, і життям повного зречення від усього.

Первинна реакція (увірування)

Дії 26:18
Рим. 15:16
1Кор. 1:2-3; 6:11
2Сол. 2:13
Євр. 2:11; 10:10,14; 13:12
2Петр. 1:2

Поступове уподібнення Христу

Рим. 6:19
2Кор. 7:1
Еф. 1:4; 2:10
1Сол. 3:13; 4:3-4,7; 5:2
1Тим. 2:15
2Тим. 2:21
1Петр. 1:15-16
Євр. 12:14

▣ **"в усім вашім поводженні"** Зверніть увагу на акцент у слові «усім». Важливо, щоби наша праведність була не частковою, але суцільною святістю (пор. 1Ів. 3:3).

1:16 "бо написано: Будьте святі, Я бо святий!" Дієслово «написано» стоїть у перфекті пасивного стану дійсного способу і є ідіомою, що означає Писання. Ісус часто вживав цю ідіому, але Петро вжив її лише один раз, у цьому тексті. Це цитата з Лев. 11:44-45; 19:2; 20:7,26. Вимога святості не є новою, але часто повторюється (пор. Мт. 5:48). Святість у старозавітному сенсі означала не безгрішність, але виконання встановлених Богом завітних умов (Вих. 19:6; 22:31; Повт. Зак. 14:2,21; 26:19). Новий Заповіт також має

завітні умови, виконання яких веде людину до уподібнення Христу (пор. Рим. 8:28-29; 2Кор. 3:18; 7:1; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 4:13; 1Сол. 3:13; 4:3,7; 5:23). Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СВЯТИЙ» (SPECIAL TOPIC: HOLY)

- I. Старий Заповіт (переважно з книги Ісаї)
- A. Етимологія слова *kadosh* («Кадош»; BDB 872, KB 1072) є невизначеною. Можливо, це слово походить із Ханаану (з угаритської мови). Можливо, частина цього кореня (*kd*) означає «розділяти». Саме від цього походить популярне визначення святості як «відділення (з ханаанської культури, пор. Повт. Зак. 7:6; 14:2,21; 26:19) для використання Богом».
- B. Це слово означає Божу присутність в речах, місцях, часах та особах. У книзі Буття воно не вживається взагалі, але в книгах Вихід, Левит та Числа вживається часто.
- B. У книгах пророків (особ. Ісаї та Осії) особова сторона цього поняття, що раніше була на задньому плані, починає виходити на передній план (Спеціальна тема: «Святий»). Вона стає іменем Бога, що виражає сутність Його Істоти (пор. Іс. 6:3). Бог святий. І Його ім'я «Святий». Його народ, який повинен відкривати Його характер усьому світові, є святим (якщо з вірою виконує завіт).
1. ПРИКМЕТНИК, BDB 872 קדוש , «святий» вживається стосовно
    - а. Бога, Іс. 5:16; 6:3 (тричі); див. Спеціальну тему: «Святий»
    - б. Його ім'я, Іс. 40:25; 49:7; 57:15 40:25; 49:7; 57:15)
    - в. Його житла, Іс. 57:15
    - г. Його суботи, Іс. 58:13
  2. ДІСЛОВО, BDB 872 קדוש , «бути відділеним», «бути посвяченим», «освятитися»
    - а. Божий характер, Іс. 5:16; 29:23
    - б. Бог, Іс. 8:13; 65:5
    - в. Божі ангели, Іс. 13:3
    - г. Боже ім'я, Іс. 29:23
    - д. свято, Іс. 30:29
    - е. освячені люди, Іс. 66:17
  3. ІМЕННИК, BDB 871 קדוש , «відділеність», «освяченість»
    - а. святе насіння, Іс. 6:13
    - б. свята гора, Іс. 11:9; 27:13; 56:7; 57:13; 65:11,25; 66:20
    - в. відділити, Іс. 23:18
    - г. дорога святості, Іс. 35:8
    - д. святилище, Іс. 43:28; 62:9; 64:11
    - е. святе місто, Іс. 48:2; 52:1
    - ж. Святий, Іс. 49:7 (див. Спеціальну тему: «Святий»)
    - з. святе рамено, Іс. 52:10
    - и. святий день, Іс. 58:13
    - к. святий народ, Іс. 62:12
    - л. Святий Дух, 63:10,11
    - м. Божий престол, Іс. 63:15
    - н. святе місце, Іс. 63:18
    - о. святі міста, Іс. 64:10
- Г. Божу милість і любов неможливо відокремити від богословських понять завітів, справедливості та Божого характеру. Це є причиною суперечливого ставлення Бога до несвятого, грішного й непокірного людства. Дуже цікава стаття про суперечливість між «милостивим» Богом і «святим» Богом є в книзі Роберта Б. Гірделстоуна «Синоніми Старого Заповіту» (Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, стор. 112-113).

II. Новий Заповіт

- А. Новозавітні автори (за винятком Луки) були єврейськими мислителями, що писали грецьким койне. Новозавітна церква користувалася грецьким перекладом Старого Заповіту, Септуагінтою. У їхньому слововжитку визначальним є саме цей грецький переклад Старого Заповіту, а не класична грецька література, філософія чи релігія.
- Б. Ісус святий тому, що Він від Бога і подібний Богові (пор. Лк. 1:35; 4:34; Дії 3:14; 4:27,30; Об. 3:7). Він – Святий та Праведний (пор. Дії 3:14; 22:14). Ісус святий, тому що безгрішний (пор. Ів. 5:21; Євр. 4:15; 7:26; 15; 2Кор. 7:26; 1Петр. 1:19; 2:22)
- В. Оскільки Бог святий (пор. Ів. 17:11; 1Петр. 1:156-16; Об. 4:8; 6:10), Його діти теж повинні бути святими (пор. Лев. 11:44-45; 19:2; 20:7,26; Мт. 5:48; 1Петр. 1:16). Оскільки Ісус святий, Його послідовники повинні бути святими (пор. Рим. 8:28-29; 2Кор. 3:18; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 1Сол. 3:13; 4:3; 1Петр. 1:15). Християни спасенні для того, щоб служити в подібі Христа (у святості).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:17-21

¹⁷І коли ви Отцем звете Того, Хто кожного, не зважаючи на особу, судить за вчинок, то в страху провадьте час вашого тимчасового замешкання. ¹⁸І знайте, що не тлінним сріблом або золотом відкуплені ви були від марного вашого життя, що передане вам від батьків, ¹⁹але дорогоцінною кров'ю Христа, як непорочного й чистого Ягняти, ²⁰що призначений був іще перед закладами світу, але був з'явлений вам за останнього часу. ²¹Через Нього ви віруєте в Бога, що з мертвих Його воскресив та дав славу Йому, щоб була ваша віра й надія на Бога.

1:17 "коли" (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму.

▣ **"ви Отцем звете"** Це теперішній час медіального стану дійсного способу (пор. Ос. 11:1-3; Єр. 3:19), що означає, що віруючі будуть далі звертатися до ЯХВЕ сімейним словом «отець» (пор. Рим. 8:15; Гал. 4:6), як навчав їх Ісус (пор. Мт. 6:9). Див. Мр. 13:32, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОТЕЦЬ».

▣ **"Того, Хто кожного, не зважаючи на особу, судить"** Бог судитиме не тільки тих, хто Його не пізнав, але й тих, хто стверджують, що пізнали Його (пор. 1Петр. 4:5,17-18; Рим. 14:12; 2Кор. 5:10). Кому багато дано, від нього багато й жадатимуть (пор. Лк. 12:48)!

Якщо ми звемо Його Отцем, ми повинні відображати Його характер так, як відображає його старший Син! Наш Отець, Святий Бог, є справедливий суддя (пор. Повт. Зак. 10:17; 2Хр. 19:7; Дії 10:34; Рим. 2:11; Гал. 2:6; Еф. 6:9; Кол. 3:25; 1Петр. 1:17).

Люди самі вибирають (пор. Повт. Зак. 30:15-20; Єр. 24:15; Єз. 18:30-32), у яких стосунках із Богом їм бути. Він може бути їхнім люблячим Отцем, якщо вони довіряться Йому в Христі (пор. Ів. 1:12; Рим. 10:9-13), або Він може бути для них святим Суддею, якщо вони покладатимуться на свої власні заслуги або виконання релігійних обрядів, правил та постанов (пор. Мт. 25:31-46; Кол. 2:20-23). Чого бажаєте ви: милості чи справедливості?

Вираз «не зважаючи на особу» відображає старозавітну ідіому «підіймати обличчя». Судді не повинні були зважати на особу підсудного, але тільки на їхні вчинки.

▣ **"судить за вчинок"** Ми живемо в моральному всесвіті. Бог є Суддя. Люди дадуть звіт Богові за дароване їм життя (пор. Мт. 25:31-46; 2Кор. 5:10; Об. 20:11-15). Всі ми є управителями й починаємо те, що сіємо (пор. Йов 34:11; Пс. 28:4; 62:12; Пр. 12:14; 24:12; Іс. 3:10-11; Єр. 17:10; Ос. 4:9; Мт. 16:27; 25:31-46; Рим. 2:6; 1Кор. 3:8; Гал. 6:7; Кол. 3:25; Об. 2:23; 20:12-13; 22:12).

▣ **"в страху провадьте"** До святого Бога має бути відповідна пошана (пор. 2Кор. 5:21). Ця пошана виражається в тому, що Його діти повинні жити благочестиво, знаючи, що вони дадуть звіт Богу за дароване їм життя та за Євангеліє.

▣ **"час вашого тимчасового замешкання"** Це означає проживання віруючих на чужій землі (пор. 1Петр. 1:1; 2:11; Євр. 11:9-10). Світ не є нашим рідним домом!

1:18 "І знайте" Коли ми знаємо про те, що зробив для нас Христос, ми живемо в послуху, подібно Христу.

Серед коментаторів існує багато припущень стосовно вживання Петром ранньоцерковних сповідань віри, гімнів або Богослужбової літургії. 1Петр. 1:18-21 та 2:21-25 мають ознаки поетичних текстів. Павло також використовував такі сповідання віри, пісні та літургії, а може навіть і катехізис, викладений в художній формі для легшого запам'ятовування (пор. Еф. 5:19; Фил. 2:6-11; Кол. 1:15-16; 3:15-20; 1Тим. 3:16; 2Тим. 2:11-13).

▣ **"відкуплені"** Це слово є відповідником старозавітного терміну, що означає «купити назад», тобто викупити зі злиднів або рабства. В єврейській мові є два слова (викуп, відкуплення) Одне з них має додаткову конотацію «викупу з боку близького родича» (*go'el* [«го'ель»], родич-відкупитель, пор. Рут 4:1,3,6,8,14). Ісус – наш близький родич, який ціною власного життя придбав нам прощення (пор. Іс. 53; Мр. 10:45; 2Кор. 5:21). Див. Мр. 10:45, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДКУПЛЕННЯ/ВІДКУПИТИ».

NASB, NJB «від вашого марного способу життя»
NKJV «від вашого безцільного поведження»
NRSV «від ваших марних шляхів»
TEV «від нікчемного способу життя»

Існують два можливих тлумачення цієї фрази:

1. Вона стосується старозавітних традицій (пор. Іс. 29:13; Мт. 15:1-20; Мр. 7:1-23) та відображає єврейське слово «даремний», «порожній» або «туман» (пор. Єр. 2:5; Зах. 10:2). Наступна фраза стосується старозавітної системи жертвоприношення. Якщо це так, то Петро тут звертається до віруючих іудейського походження.
2. Вона пов'язана з 1Петр. 1:14 і стосується аморального язичницького минулого віруючих язичницького походження.

Про загальне значення цього слова див. Дії 14:15; 1Кор. 15:17; Тит. 3:9 та Як. 1:26.

1:19 "дорогоцінною кров'ю Христа, як... Ягняти" Тут Петро посилається на жертвоприношення Ізраїлю (пор. Лев. 1-7). Бог Своєю милістю дозволив грішним людям наблизитися до Нього через жертву. Гріх позбавляє життя. Життя знаходиться в крові (пор. Лев. 18:11,14). Бог дозволив заміну людського життя життям тварини. Іван Христитель називав Ісуса «Божим Агнцем (Ягнятом), Який взяв на Себе гріхи всього світу» (пор. Ів. 1:29). Смерть Ісуса, про яку звіщали пророки (пор. Іс. 53:7-8), вирішила проблему гріха всього світу (пор. Ів. 3:16,17; 4:42; 1Пв. 2:2; 4:14).

▣ **"непорочного й чистого"** Ці старозавітні метафори означали ознаки тварин, придатних для принесення в жертву (пор. Лев. 22:19-20), але тут вони вказують на безгрішність Ісуса (пор. Ів. 8:46; 14:30; Лк. 23:41; 2Кор. 5:21; Євр. 4:15; 7:26-27; 1Петр. 2:22, 3:18, 1Пв. 3:5). Він був придатною святою жертвою.

1:20 "що призначений був" Це дієприкметник перфекта пасивного стану. Тут Божа робота відкуплення описана тим самим словом, що і в 1Петр. 1:2. Смерть Христа було не пізнішим задумом (пор. Бут. 3:15; Пс. 22; Іс. 53; Мр. 10:45; Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29). Ісус прийшов, щоб вмерти!

▣ **"перед закладами світу"** Ця фраза неодноразово вживається в Новому Заповіті. Вона означає, що Бог активно діяв заради відкуплення людства ще перед тим, як створив світ (пор. Мт. 25:34; Ів. 17:24; Еф. 1:4; 1Петр. 1:19-20; Об. 13:8). Вона також проголошує передвічне існування Ісуса (пор. Ів. 1:1-2; 8:57-58; 2Кор. 8:9; Фил. 2:6-7; Кол. 1:17; Об. 13:8).

▣ **"але був з'явлений"** Це дієприкметник аориста пасивного стану, що означає «Він з'явився внаслідок дії Бога» (пор. Євр. 9:26; 1Ів. 1:2; 3:5,8).

▣ **"за останнього часу"** Тобто за боговтілення у Вифлеємі. Він од вічності існував як Божество, але з'явився в людській подобі в Вифлеємі, згідно з пророцтвом (пор. Мих. 5:2).

Кінцеві дні почалися з народження Ісуса, коли Він розпочав Царство Боже, і остаточно завершаться за Його другого пришествя. Див. 1Петр. 1:5, Спеціальна тема: «Цей вік і прийдешній вік».

▣ **"Через Нього ви віруєте в Бога"** Прикметник *pistos* тут є субстантивованим («віруючі»).

Етимологія слова «вірити» (євр. *emeth* [«емерт»]; гр. *pistis* [«пістіс»]) допомагає нам встановити його сучасне значення. В єврейській мові це слово спочатку означало людину в стійкому положенні. Згодом воно стало метафорою особи, якій можна довіряти. Його грецький відповідник перекладається як «віра», «вірити», «довіра» та «довіряти». Біблійна віра або довіра – це перш за все не якась дія, яку ми робимо, але особа, якій ми довіряємо. У фокусі знаходиться не наша, але Божа вірність чи надійність. Грішна людина довіряє Богу як надійному, вірить в Божу вірність, вірує в Його Улюбленого. У фокусі знаходиться не сила людської віри, але об'єкт цієї віри.

1:21 "що з мертвих Його воскресив" Це вказує на те, що Ісус догодив Богу своїм життям і смертю. У Петра ця тема часто повторюється (пор. Дії 2:24-28,32, 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 1Петр. 1:13, 3:18,21; також у Павла, Дії 13:30,33,34,37; 17:31; Рим. 4:24, 8:11; 10:9; 2Кор. 4:14). Це підтверджує, що Отець прийняв заступницьку смерть Сина (пор. 1Кор. 15). З богословської точки зору, всі три особи Трійці брали активну участь у воскресінні Христа.

1. Отець (Дії 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34; 17:31)
2. Дух (Рим. 8:11)
3. Син (Ів. 2:19-22; 10:17-18)

▣ **"та дав славу Йому"** В цьому контексті те, як Отець прийняв та схвалив слова й діла Сина, показано в двох великих подіях.

1. воскресіння Ісуса з мертвих
  2. вознесіння Ісуса праворуч Отця
- Див. Мр. 10:37, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЛАВА (DOXA)».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:22-25

²²Послухом правді очистьте душі свої через Духа на нелицемірну братерську любов, і ревню від щирого серця любіть один одного, ²³бо народжені ви не з тлінного насіння, але з нетлінного, Словом Божим живим та тривалим. ²⁴Бо кожне тіло немов та трава, і всяка слава людини як цвіт трав'яний: засохне трава то й цвіт опаде, ²⁵а Слово Господнє повік пробуває! А це те Слово, яке звіщено вам в Євангелії.

1:22 "Послухом" У 1-й главі послух є часто повторюваною темою (пор. 1Петр. 1:2,14,22). Під послухом розуміється прийняття Євангелія (істини, пор. Ів. 17:17; 2Сол. 2:12) та «ходіння» в ньому. Слід пам'ятати, що Євангелія – це (1) Особа, яку треба прийняти, (2) істина про ту Особу, в яку треба повірити, і (3) життя, подібне життю тієї Особи. Ісус ясно говорив про важливість послуху в Лк. 6:46. Послух показує, що ми дійсно пізнали Його і змінилися Його силою. Вічне життя має видимі характеристики.

▣ **"правді"** Досл. «послухом правди», тобто «правда» стоїть в об'єктному родовому відмінку. Істина є характерною ознакою Бога і Його дітей. Див. 2Петр. 1:12, Спеціальна тема: «Істина».

▣ **"очистьте душі свої"** Це дієприкметник перфекта активного стану. Послух правді або істині призводить до особистого очищення (пор. Як. 4:8; 1Ів. 3:3). Духовне очищення не є заслугою, за яку Бог проявляє Свою любов до людини та приймає її. Воно скоріш є відображенням цього. Процес очищення починається в момент спасіння і триває протягом усього життя (дієприкметник перфекта активного стану). Наслідком цього процесу є щира любов між братами (пор. 1Ів. 4:7-21). Християнство – це і (1) відгук віри окремої людини на спасіння, дароване Богом через Христа, і (2) колективне служіння тілу Христа (пор. 1Кор. 12:7). Віруючі виражають свою любов до Бога тим, що люблять інших Божих дітей (пор. Рим. 14:1-15:13). Див. про «душі» в детальній примітці до 1Петр. 1:9.

▣ **"братерську любов, і ревно від широкого серця любіть один одного"** «Братерська любов» – то грецьке складене слово *philadelphia* (братня любов), а «любіть» – то дієслово *agapaō* в аористі активного стану наказового способу. Ці слова (*phileō* та *agapaō*) вживалися як синоніми в Новому Заповіті (пор. Ів. 5:20 та 3:25; 16:27 та 17:23). В деяких текстах, таких як Ів. 21:15-17, вони можуть виражати різні сторони любові. Рання церква взяла відносно невживаний іменник (*agapē*) і почала вживати його в значенні унікальної самовідданої Божої любові у Христі.

1:23 "бо народжені ви" Це дієприкметник перфекта пасивного стану. Тут розвивається богословська думка, розпочата в 1Петр. 1:3. Це сімейна метафора, що описує християн як нових членів Божої сім'ї через віру в Христа (пор. Ів. 1:12-13). За значенням вона подібна вислову «народитися згори» в Ів. 3:3.

Зверніть увагу на дивовижну істину, яку виражає це дієслово.

1. час перфекта = наше спасіння почалося в минулому і продовжується в теперішньому стані речей
2. пасивний стан = ми не спасли себе самі, але нас спас Триєдиний Бог
3. Та сама форма дієслова (інше грецьке слово) має місце в Еф. 2:5,8, де також розповідається про впевненість та безпеку віруючого.

▣ **"не з тлінного насіння"** Насіння є біблійною метафорою (1) розмноження (рабини вживають її стосовно сперми) або (2) фізичних нащадків (в Бут. 12:1-3 про нащадків Авраама). З насіння виходить життя.

▣ **"Словом Божим живим та тривалим"** Проповідь Євангелія персоніфікована як посередник, через якого Отець породив віруючих (пор. Як. 1:18). Апостольська проповідь євангельської істини описана як жива та тривала (пор. Євр. 4:12). Ці дві ознаки є характерними для ЯХВЕ!

1:24 У віршах 24-25 наводиться цитата з Іс. 40:6-8 в перекладі Септуагінти (пор. Йов 14:1-2; Пс. 90:5-6, 103:15-17), де також підкреслюється крихкість і недовговічність людського життя (пор. Як. 1:10-11) на відміну від вічності Божого Слова (пор. Як. 1:21). Ці вірші в первісному контексті стосувалися Ізраїлю, але тепер вони стосуються церкви (пор. 1Петр. 2:5,9). Таке перенесення є характерним для 1 Петра.

1:25 "Слово Господнє" У грецькій мові є два слова, що часто перекладаються як «слово» або «вістка»: *logos* (пор. Ів. 1:1; 1Петр. 1:23) та *rēma* (пор. цитату зі Старого Заповіту в перекладі Септуагінти в 1Петр. 1:25а, на яку є посилання в 1Петр. 1:25b). У грецькому койне ці два слова зазвичай є синонімами. Синонімію визначає контекст, а не словник. Бог Себе відкрив (одкровення).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:1-3

¹Отож, відкладіть усяку злобу, і всякий підступ, і лицемірство, і заздрість, і всякі обмови, ²і, немов новонароджені немовлята, жадайте широкого духовного молока, щоб ним вирости вам на спасіння, ³якщо ви спробували, що добрий Господь.

2:1 "Отож" Це вказує на те, що далі йде дискусія, основана на щойно проголошених положеннях.

▣ **"відкладіть"** Це дієприкметник аориста медіального стану, що буквально означає «скинути з себе». Скидання одягу в Біблії часто слугує метафорою духовного життя (пор. Йов 29:14; Пс. 109; 29; Іс. 61:10; Рим. 13:12; Еф. 4:22,25,31; Кол. 3:8; Євр. 12:1).

Зверніть увагу на медіальний стан, що наголошує на дії суб'єкта. Віруючі повинні раз і назавжди (час аориста як завершена дія) скинути з себе всяке зло. Це можливе тільки завдяки щойно описаній роботі Триєдиного Бога (пор. 1Петр. 1:2) Грішне людство не здібне без зовнішньої допомоги відвернутися від гріха і зла, але Бог у Христі через Духа дає віруючим силу цілком навернутися до Бога (пор. Рим. 6). Трагедія в тому, що віруючі постійно відкидають цю даровану Богом силу і знову вибирають зло (пор. Рим. 7).

▣ **"усяку злобу"** Мається на увазі «активна зла воля» (пор. Рим. 1:29; 1Кор. 5:8; 14:20; Еф. 4:31; Кол. 3:8; Тит. 3:3; 1Петр. 2:16). Переліки пороків широко використовувалися в римському світі (напр. у стоїків) та в Новому Заповіті (пор. Мр. 7:21-27; Рим. 1:29-31; 13:13; 1Кор. 5:10; 6:9-10; 2Кор. 12:2; Гал. 5:19-20; Еф. 4:31; Кол. 3:8; 1Тим. 1:9-10; 2Петр. 2:10-14; Об. 21:8, 22:15).

▣ **"всякий підступ"** Цим словом називали «рибальську наживку». Воно означало спробу приманити інших обманом (пор. 1Кор. 12:16; 1Сол. 2:3; 1Петр. 2:1,22; 3:10).

▣ **"лицемірство"** Буквально «судити під». Це був театральний термін, який означав акторів, що грали роль у масках.

▣ **"зздрість"** Це ревність, викликана бажанням володіти чимось, що належить іншому (пор. Мт. 27:18; Мр. 15:10; Рим. 1:29; Фил. 1:15; 1Тим. 6:4; Тит. 3:3; Як. 4:5).

▣ **"обмови"** Це слово означає говорити погано про іншу людину, щоб зганьбити її (пор. Рим. 1:30; 2Кор. 12:20; 1Петр. 2:1,12; 3:16). Така дія як у Старому, так і в Новому Заповітах пов'язується з сатаною. Сама згадка про це вказує на те, що така проблема існувала навіть у раних церквах, що зазнавали переслідувань.

2:2 "немов новонароджені немовлята" Можливо, ця фраза була пов'язана з заповіддю Ісуса, щоб Його учні вірили, як малі діти (пор. Мт. 18:3 і далі). Вона також пов'язана з сімейною метафорою нового народження (пор. 1Петр. 1:3,23; Ів. 3:3).

В 1Петр. 2 Петро описує віруючих кількома метафорами.

1. новонароджені немовлята, 1Петр. 2:1
2. живе каміння, з якого будується духовний дім, 1Петр. 2:5
3. священство, 1Петр. 2:5,9
4. народ, 1Петр. 2:9-10
5. приходьки та чужинці, 1Петр. 2:11
6. вівці, 1Петр. 2:25

▣ **"жадайте"** Це аорист активного стану наказового способу. Це слово означає сильне бажання (пор. Фил. 1:8; 2:26). Духовний ріст та зрілість не відбуваються автоматично в християнському житті. Сутність цієї заповіді можна побачити в Пс. 42:1-4 та Мт. 5:6.

▣ **"щирого"** Так в I столітті називали «чисте» вино. Це слово *dolon* (обман, підробка, пор. 1Петр. 1:1) з префіксом альфа. Вино часто змішували з водою, особливо старе вино. Торговці часто намагалися продати розбавлене вино. І тому це слово вживалося в переносному значенні як «без домішок» або «справжній».

Беручи до уваги контекстуальну метафору християн як новонароджених немовлят, цей вираз стосується необхідної їжі немовлят, тобто молока. Ці люди спаслися словом Божим (пор. 1Петр. 1:23), і тепер їм потрібно було зростати в слові Божому. Це є очікуваним і необхідним результатом нового народження. Яка велика трагедія християн, що залишаються немовлятами в вірі!

▣ **"молока"** Тертуліан одразу після хрещення «новонавернених віруючих» давав їм молоко та мед, як символ нового життя у Христі, на основі саме цих текстів. Нам потрібна Божа істина, що постійно розкривається в Христі та проповіді Апостолів (пор. Євр. 5:12).

NASB, NKJV «словесного»
NRSV, TEV,
NJB «духовного»

Це філософський термін *logikos*, що також вжитий в Рим. 12:1. Він може означати міркування розуму (пор. NASB, NKJV) або в переносному значенні щось духовне (пор. NRSV, TEV, NJB). Він очевидно пов'язаний з потребою нових віруючих у апостольській проповіді та вченні (пор. 1Петр. 1:23-25). Віруючим треба читати й знати Біблію.

▣ **"щоб ним вирости вам на спасіння"** Це аорист пасивного стану кон'юнктива. Апостольська проповідь персоналізується в особі суб'єкта пасивного стану, що дає віруючим змогу рости. Спасіння в Новому Заповіті представлено як

1. минуле рішення (час аориста)
2. триваючий процес (теперішній час)
3. минула подія, наслідком якої є теперішній стан (час перфекта)
4. майбутнє завершення (майбутній час)

В цьому контексті стверджується, що для повноцінного християнського життя необхіден духовний ріст через відкриття Богом істину (пор. 1Петр. 1:23,25; 2:2). Див. Спеціальну тему до 1Петр. 1:5.

2:3 "якщо ви спробували, що добрий Господь" Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість сказаного. Віруючі, які пережили Божу благодать, повинні прагнути Божої істини та зростати в ній, досягаючи повноти спасіння. 3-й вірш є посиланням на Пс. 34:8, де мова йде про ЯХВЕ, але тут ці слова стосуються Ісуса. У «Довіднику перекладача з Першого послання Петра» видання Об'єднаних біблійних товариств (The United Bible Societies, *Handbook on the First Letter from Peter*) висловлено думку, що це могло стосуватися першого причастя віруючого (стор. 53).

1. гра слів між «добрий» (*chrēstos*) та «Христос» (*Christos*)
2. 34-й псалом в ранній церкві читався під час причастя
3. дієслово «спробували» (час аориста) стосувалося першого причастя (можливо після хрещення)

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Кому пише Петро: юдеям, язичникам, чи обом групам?
2. В чому полягає головна істина молитви Петра в 1Петр. 1:3-9?
3. Чому християни страждають?

4. Чому про наше спасіння все ще говориться в майбутньому часі?
5. Що саме бажали знати старозавітні пророки в 1Петр. 1:10-12?
6. Перелічіть накази в 1Петр. 1:13-22.
7. Що є найбільш потрібним новим віруючим?

Copyright © 2013 Bible Lessons International

ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:4-25

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Живе каміння та святий народ	Тривале Слово	Заклик до святості	Живе каміння та святий народ	Відродження Словом
	(1:22-2:3)	(1:23-2:10)		(1:22-2:3)
2:1-8	Обраний камінь та Його обраний народ		2:1-8	Нове священство
	2:4-10	2:4-8		2:4-8
2:9-10		2:9-10	2:9-10	2:9-10
Живіть як Божі слуги	Жити перед світом	Обов'язки християн	Божі раби	Обов'язки християн: перед невірними
		(2:11-4:11)		
2:11-12	2:11-12	2:11-12	2:11-12	2:11-12
	Покора уряду			Обов'язки християн: перед державною владою
2:13-17	2:13-17	2:13-17	2:13-17	2:13-17
Приклад страждання Христа	Покора панам		Приклад страждання Христа	Обов'язки християн: перед панам
2:18-25	2:18-25	2:18-25	2:18-25	2:18-20
				2:21-25

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:4-8

⁴Приступайте до Нього, до Каменя живого, дорогоцінного, що відкинули люди Його, але вибрав Бог. ⁵І самі, немов те каміння живе, будуйтеся в дім духовий, на священство святе, щоб приносити жертви духовні, приємні для Бога через Ісуса Христа. ⁶Бо стоїть у Писанні: Ось кладу Я на Сіоні Каменя вибраного, наріжного, дорогоцінного, і хто вірує в Нього, той не буде осоромлений! ⁷Отож бо, для вас, хто вірує, Він коштовність, а для тих, хто не вірує камінь, що його занедбали були будівничі, той наріжним став каменем, ⁸і камінь спотикання, і скеля спокуси, і об нього вони спотикаються, не вірячи слову, на що й призначені були.

2:4 "Приступайте до Нього" Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану (депонент). В перекладах NKJV, NRSV та TEV (як і в українському перекладі) це дієслово перекладається наказовим способом. Зверніть увагу на те, що дієслово «приступати» виражає триваючу дію, а також на особовий елемент – «до Нього». Євангеліє перш за все є Особою, яку треба прийняти, якій треба довіряти, і яку треба наслідувати. Це слово може мати конотацію наближення до Бога, як до Нього наближаються священники або народ під час поклоніння (пор. Євр. 4:16; 7:25; 10:1,22; 11:6). Петро переходить від метафори молока в 1Петр. 2:2-3 до будівельних метафор в 1Петр. 2:4-8 (віруючі як живе каміння та Ісус як наріжний камінь). Можливо, тут продовжується посилення на Пс. 34:4 з Септуагінти.

▣ **"до Каменя живого"** У Старому Заповіті незмінність, міць і непохитність Бога за аналогією часто називалися «скелею» (пор. Повт. Зак. 32:4,15,18,30; Пс. 18:2,31,46; 28:1; 31:3; 42:9; 71:3).

Метафора Ісуса як каменя вживається в таких текстах:

1. відкинутий камінь (Пс. 118:22)
2. будівельний камінь (Пс. 118:22; Іс. 28:16)
3. камінь спотикання (Іс. 8:14-15)
4. камінь, що перемагає та завойовує (царство) (Дан. 2:45)

Ісус говорив про Себе, посилаючись на ці тексти (пор. Мт. 21:40; Мр. 12:10; Лк. 20:17).

▣ **"що відкинули люди Його"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану. Тут може бути посилення на 1Петр. 2:7, де наводиться цитата з Пс. 118:22 в перекладі Септуагінти. Цього каменя забракували «будівничі», під якими можуть розумітися юдейські начальники, але в Петра вони розширені на всіх невіруючих людей. Це слово, що складається з *apo* та *dokimazō*, означає випробування когось або чогось на справжність. Іудеї продовжували відкидати Ісуса як Месію і це для них перетворилося в стан духовної сліпоти (пор. Мр. 8:31; Мт. 6:23).

▣ **"але вибрав Бог"** Ця фраза стоїть у повній протилежності до попередньої фрази. Досл. «обраний Богом». Тут слово «обраний» має значення «передвизначений» (пор. 1Петр. 1:2,20). Відкинутий (розп'ятий чи не прийнятий) Месія завжди був, є і буде єдиним Божим планом відкуплення (пор. Лк. 22:22; Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Еф. 1:11).

2:5 "немов те каміння живе" У Новому Заповіті церква описується кількома колективними метафорами.

1. виноградна лоза (Ів. 15:5)
2. отара (Ів. 10:16)
3. наречена (сім'я, пор. Еф. 5:27; Об. 19:7, 21:9)
4. тіло (Еф. 1:22-23, 1Кор. 12)
5. сім'я (Рим. 8:15-17; 1Тим. 3:15)
6. місто (Євр. 11:10,16; 12:22, 13:14; Об. 2:2,10)
7. тут: храм (пор. 1Кор. 3:9,16; 6:19)

▣ **"будуйтеся в дім духовий"** Тут дієслово, скоріш за все, стоїть у теперішньому часі пасивного стану дійсного способу, хоча за формою воно може стояти і в теперішньому часі пасивного стану наказового способу. Те саме дієслово вжито в Мт. 16:18 стосовно церкви, збудованій на скелі особистої віри (Петро слугує прикладом). Весь контекст продовжує розвивати цю метафору 1Петр. 2:4. Ісус – новий Храм (пор. Ів. 2:18-22). Віруючі в Христа є істинними священиками. Невіруючі юдеї спотикаються (пор. 1Петр. 2:7-8) на тому самому камінні, на якому ЯХВЕ збудував Свій духовний Храм – (1) на Ісусі та (2) на Церкві (пор. 1Тим. 3:15). Тільки ті, хто має віру в Христа, можуть служити в Божому духовному храмі, приносячи вгодні Богу духовні жертви (святе самовіддане життя, пор. 1Петр. 1:14-16; Рим. 12:1-2).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАПУЧУВАТИ» (SPECIAL TOPIC: EDIFY)

Павло часто вживає це слово *oikodomeō* та його споріднені форми. Воно буквально означає «будувати дім» (пор. Мт. 7:24), але виступає метафорою:

1. Тіла Христа, церкви, 1Кор. 3:9; Еф. 2:21; 4:16
2. збудування
  - а. слабих братів, Рим. 15:1
  - б. ближніх, Рим. 15:2
  - в. одне одного, Еф. 4:29; 1Сол. 5:11
  - г. святих на служіння, Еф. 4:11
3. ми «будуємо» або напучуємо
  - а. любов'ю, 1Кор. 8:1; Еф. 4:16
  - б. обмежуючи свою свободу, 1Кор. 10:23-24
  - в. не звертаючи уваги на вигадки, 1Тим. 1:4
  - г. обмежуючи служителів на Богослужінні (співаків, вчителів, пророків, тих, хто розмовляє мовами та тлумачить), 1Кор. 14:3-4,12
4. все повинно бути на збудування
  - а. влада Павла, 2Кор. 10:8; 12:19; 13:10
  - б. підсумкові заяви в Рим. 14:19 та 1Кор. 14:26.

▣ **"на священство святе"** Петро описує церкву іменами старозавітного Божого народу, Ізраїлю (пор. Вих. 19:5; 1Петр. 2:9-10; Об. 1:6). У Старому Заповіті ЯХВЕ обіцяв відкупити все людство через насіння Єви (пор. Бут. 3:15). ЯХВЕ покликав Аврама (пор. Бут. 12:1-3), щоб покликати царство священиків (пор. Вих. 19:56) і спасти весь світ (пор. Бут. 12:3 та Вих. 19:5). Ізраїль не впорався з цим завданням (пор. Єз. 36:27-38). Тоді Бог призначив новий народ віри (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38) для спасіння всього світу (пор. Мт. 28:19-20; Лк. 24:47; Дії 1:8; 1Петр. 2:9).

Мартін Лютер відкинув традиції католицької церкви, спираючись на авторитет Біблії та Павлові істини виправдання благодаттю через віру. Він ввів фразу «священство віруючого» (в однині). Західний індивідуалізм підхопив це гасло і перетворив його на дозвіл особистої волі в питаннях віри та життя. Але цей концепт є колективним, а не індивідуальним (зверніть увагу на займенники множини в 1Петр. 2:5,7,9). У фокусі знаходиться проповідь Євангелія, а не особиста воля. Завдання проповіді Євангелія всьому світу, що колись було доручене Ізраїлю, тепер передане віруючим (пор. Рим. 15:16; Євр. 13:15-16). Наше священство дійсно є прямим доступом до Бога через Христа, але суть цієї метафори не в цьому. Священик стоїть між нужденним народом та святим Богом. Він відстоює не свою власну позицію, але потреби народу. Новий Заповіт стверджує священство віруючих (у множині, колективно), які приводять загиблій світ до віри в Христа.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ХРИСТІЯНСТВО Є СПІЛЬНИМ» (SPECIAL TOPIC: CHRISTIANITY IS CORPORATE)

А. Павло і Петро вживають ЗБІРНІ метафори стосовно Божого народу

1. тіло (пор. 1Кор. 12:12-20)
2. поле (пор. 1Кор. 3:9)
3. будівля (пор. 1Петр. 2:4-5)

Б. Слово «святі» завжди стоїть у МНОЖИНІ (окрім Фил. 4:21, але навіть там воно є збірним)

В. Акцент реформатора Мартіна Лютера на «священстві віруючого» (здатність душі) ґрунтується на Біблії. Насправді Біблія вчить про «священство віруючих» (пор. Вих. 19:6; 1Петр. 2:5,9; Об. 1:6).

Г. Кожний віруючий обдарований на користь усім (пор. 1Кор. 12:7).

Д. Божий народ може бути ефективним тільки в співпраці. Служіння є спільним (пор. Еф. 4:11-12).

▣ **"щоб приносити жертви духовні"** Після зруйнування храму в 70 р. н.е. юдеї почали приділяти увагу старозавітним текстам, в яких говориться про принесення безкровних жертв (пор. Пс. 50:14, 51:27, 69:30-31, 107:22, 141:2; Ос. 14:2). Саме про такі християнські жертви йде мова в Євр. 13:5. У контексті це стосується святого й самовідданого життя віруючих з 1Петр. 1 (особ. 1Петр. 2:14-16; Євр. 13:15-16).

2:6 "Каме́ня вибраного, нарі́жного, доро́гоцінного" Це цитата з Іс. 28:16. Уявлення про Месію як камінь або скелю широко представлене в Старому Заповіті (пор. Пс. 118:22; Дан. 2:34-35; Іс. 8:14, 28:16). Ці старозавітні тексти часто цитуються в Новому Заповіті (пор. Мт. 21:42; Мр. 12:10; Лк. 20:17; 1Кор. 10:4; Еф. 2:22; 1Петр. 2:6-8) стосовно Ісуса як обіцяного Богом Христа. Петро також цитує ці тексти в своїй проповіді в Діях 4:11. Див. примітку до 1Петр. 2:4б. Див. Мр. 12:10, Спеціальна тема: «Наріжний камінь».

NASB	«і хто вірує в нього, не буде розчарований»
NKJV	«і хто вірує в нього, в жодному разі не буде засоромлений»
NRSV	«і всякий, хто вірує в нього, не буде засоромлений»
TEV	«і всякий, хто вірує в Нього, ніколи не буде розчарований»
NJB	«ніхто з тих, хто покладесться на нього, не зазнає ганьби»

Ця фраза взята з перекладу Септуагінти Іс. 28:16. Зверніть увагу на те, що запрошення дано усім (пор. Ів. 1:12; 3:16; Рим. 10:9-13; 1Тим. 2:4; 2Петр. 3:9). Це подвійне заперечення «ніколи, ні, ніколи не буде розчарований» або «засоромлений». Про «вірує» див. Спеціальну тему до Мр. 1:15.

Ф.Ф. Брюс у своїй книзі «Відповіді на запитання» (F. F. Bruce, *Answers to Questions*, стор. 158) відзначає різницю між варіантами цієї фрази в Септуагінті та в єврейському масоретському тексті.

1. Септуагінта – «не буде розчарований» (NASB) або «не зазнає ганьби» (NJB). Тут вжито дієслово *yēbōsh* («йевóш»)
2. Масоретський текст – «не буде стривожений» (NASB, на полях), «не поспішатиме». Тут вжито дієслово *yahish* («йахіш»)

На стор. 157 Брюс (Bruce) зауважує, що новозавітні автори мабуть цитували ту версію, яка більше вживалася в ранній церкві, якщо не мали особливих богословських причин відійти від неї й використовувати іншу. Для богонатхнення ключовим є загальний зміст тексту, а не кожне окреме слово. Людство отримало надійне одкровення!

2:7 "будівничі" В іудейських Таргумах (арамейському перекладі з коментарем) це слово означає книжників. Це цитата з Пс. 118:22. Ісус наводить цитату з того самого старозавітного тексту в притчі про злих виноградарів у Мт. 21:42, де описуються юдейські начальники часів Ісуса. Неясно, кого стосуються Ісусові суворі слова осуду: чи (1) Він відкидає юдейських начальників, що не походять з роду Аарона

(тобто Анну і Кайяфу), але купили свої посади в римській владі, чи (2) Він відкидає весь іудейський народ (Ізраїль), який не схотів вірити в Нього (пор. Рим. 9-11).

2:8 "і камінь спотикання, і скеля спокуси" Це цитата з Іс. 8:14. Цей текст також цитується в Рим. 9:32, де він стосується Ісуса. Цей особливий камінь був відкинутий і став об'єктом знищення!

▣ **"не вірячи"** Це дісприкметник теперішнього часу активного стану. Вони (невіруючі юдеї та язичники часів Петра) й надалі не вірять і не коряться, тому що відкидають Ісуса як Страждального Месію. Вони відкидають і проповідь Ісуса, і проповідь Його апостолів (пор. 1Петр. 1:24,25). Вони відкидають вічне слово (тобто Євангеліє, пор. 1Петр. 1:22-2:2).

NASB	«і на цю загибель вони також були призначені»
NKJV	«на що вони також були призначені»
NRSV	«як їм було призначено робити»
TEV	«такою була Божа воля для них»

Кальвіністи на основі цього вірша та Рим. 9:22 і 1Сол. 5:9 стверджують, що Бог обрав одних людей на спасіння, а інших – на загибель. Проте такі вірші, як Ів. 3:16; 1Тим. 2:4; 2Петр. 3:9 показують, що це не може бути правдою. Бог передусім обирає людей на святість (пор. Еф. 1:4; 2:10) та уподібнення Христу (пор. Рим. 8:29).

Цей вірш нагадує мені Іс. 6:9-13. Божий народ, з яким Він склав завіта, мав необхідне світло для того, щоб дати Йому належну відповідь, але не схотів. Постійне відкидання світла призвело до зачерствілості їхніх серць, так що вони вже не були здатними до відгуку. Їм залишався тільки суд. Бог часу й історії знає, що робитимуть люди, але дає їм волю робити це та підтверджує наслідки їхніх земних і вічних рішень.

Ці віруючі юдейського походження, мабуть, дуже важко переживали відкидання юдеями Ісуса. Як таке могло статися? Ці ранні віруючі почали читати Писання й шукати в них пояснення причини цієї дивної невіри.

1. Іс. 6:9-10; 8:14-15; 43:8
2. Єр. 5:21; 7
3. Мт. 21:33-44; Мр. 12:1-12
4. Лк. 2:34; 20:9-18
5. Рим. 9-11
6. 1Кор. 1:23

Далі наводиться цитата з книги Ф.Ф. Брюса «Відповіді на запитання» (F. F. Bruce, *Answers To Questions*, стор. 196-197) стосовно «обрання» та «відбору».

«Чи є "обрання на спасіння" та "обрання на загибель" взаємозв'язаними поняттями?»

В певних богословських системах вони є такими, але важливо перевіряти всі богословські системи Писанням і пам'ятати, що при систематизації вчення Писання якісь аспекти зазвичай залишаються непоміченими. Термін «обрання» уже сприймається в зв'язку з богословськими суперечками, і тому біблійне вчення на цю тему можна краще викладати з допомогою «небогословського» слова, такого як «відбір». Христос відібрав дванадцять чоловіків і зробив їх Своїми апостолами (Лк. 6:13); Він відібрав Савла з Тарса як "вибрану посудину" (Дії 9:15); проте відбір цих чоловіків для Його особливої цілі зовсім не принижує інших, які не були так відібрані. Бог відібрав з усіх народів Ізраїля (Дії 13:17), і це жодним чином не позбавило інші народи переваг, навпаки, вони мали від цього велику користь. Коли постає питання обрання Божого народу в наші часи, наголос ставиться не стільки на їхньому "обранні на спасіння", скільки на їхньому обранні на святість. Так, наприклад, в Еф. 1:4 та 1Петр. 1:1 і далі, а також в Рим. 8:29 стверджується, що Бог передвизначив тих, кого передбачив, з ціллю "щоб вони були подібні до образу Сина Його". В жодному з цих текстів не вказується на те, що це обрання пов'язане з "обранням на загибель". Слід остерігатися узагальнення таких конкретних текстів, як Рим. 9:22 ("посудини гніву, що готові були

на погибіль") та 1Петр. 2:8 ("вони спотикаються, не вірячи слову, на що й призначені були"). Загальна аналогія біблійного вчення на цю тему вказує на те, що дехто обраний або відібраний Богом – не для того, щоб інші загинули, але щоб інші через них благословилися».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:9-10

⁹Але ви вибраний рід, священство царське, народ святий, люд власности Божої, щоб звіщали чесноти Того, Хто покликав вас із темряви до дивного світла Свого, ¹⁰колись ненарод, а тепер народ Божий, колись непомилювані, а тепер ви помилювані!

2:9 "Але ви" Зверніть увагу на займенник «ви» у множині та на протиставний сполучник «але». Автор посилається на Вих. 19:6, а далі на 19:5.

▣ **"вибраний рід"** Той самий вираз знаходиться в Повт. Зак. 7:6; 10:15; Іс. 43:20-21. Вибраний на служіння! Це старозавітна назва вибраних слуг.

▣ **"священство царське"** Цей вираз знаходиться в Вих. 19:6; Іс. 61:6; 66:21. Як Ізраїль був вибраний для того, щоб привести весь світ до пізнання ЯХВЕ, так тепер церква покликана проповідувати й приводити нужденних грішників до ЯХВЕ.

▣ **"народ святий"** Той самий вислів знаходиться в Вих. 19:6; Повт. Зак. 7:6; 14:2,21; 26:19. Ізраїль був покликаний до святості, щоб нести грішному світу одкровення про святого Бога (пор. Мт. 5:48; 1Петр. 1:15-16).

▣ **"люд власности Божої"** Той самий вислів знаходиться в Вих. 19:5; Повт. Зак. 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; Мал. 3:17. В цьому тексті про церкву говориться, як про духовний Ізраїль (пор. Гал. 6:16). Ці старозавітні назви Божого народу тепер застосовуються до новозавітного Тіла Христа (пор. Рим. 2:28-29; Гал. 3:29, 6:16; Еф. 2:11-3:13; Об. 1:6). Багато в чому церква замістила Ізраїля, в тому числі у дорученні світової місії (пор. Мт. 28:19-20; Лк. 24:47; Дії 1:8).

▣ **"щоб звіщали чесноти Того"** Призначенням Божого народу є свідчити про велич єдиного істинного Бога-творця та відкупителя! Вони вибрані та забезпечені всім необхідним для того, щоб жити й звіщати Євангеліє.

▣ **"Хто покликав вас із темряви до дивного світла Свого"** Темрява та світло – то біблійні метафори з одного боку гріха, непокори та зла, а з іншого боку надії, істини, зцілення й добра (пор. Ів. 1:4-5; 3:19-21; 8:12; 12:35-36,46; Дії 26:18; 2Кор. 4:6; 1Пв. 1:5; 2:8-9,11). Як попередня фраза може бути посиленням на Іс. 42:12, так ця фраза – посиленням на Іс. 42:16.

2:10 "колись ненарод" Тут починається цитата з Ос. 1:10 та 2:23. Ключовим терміном є ім'я *lo ammi* (ім'я одного з дітей Осії), яке спочатку вказувало на те, що Ізраїль не є Божим народом через своє ідолопоклонство та несумісний з завітом спосіб життя. Цей народ (1) покладався на політичні союзи, а не на Бога, і (2) поклонявся Ваалу, вимовляючи ім'я ЯХВЕ.

▣ **"а тепер народ Божий"** Це продовження цитати з Ос. 2:23. Цей текст у старозавітному контексті передає таку думку, що, хоча Ізраїль згрішив та відійшов від Бога, з яким був у завіті, Бог готовий був відновити завіт (шлюбна метафора). Той самий люблячий та прощаючий Бог тепер простягає руки до неслухняних язичників.

Пророцтво Осії, що в VIII столітті до н.е. було адресоване неслухняному північному царству Ізраїлю, тепер використовується Петром стосовно язичників. Таке розширення старозавітного тексту з контексту

юдеїв та язичників на контекст невіруючих і віруючих є характерним для Нового Заповіту! Тепер віруючі язичницького походження стали частиною Божого народу завіту (пор. Еф. 2:11-3:13).

▣ **"непомилувани"** Пророк Осія мав трьох дітей, яким він дав пророцькі імена

1. син *Jezreel* («Ізреел») – «Бог зробить плодовитим»
2. донька *Lo-Ruhamah* («Ло-Рухама») – «непомилувана»
3. син *Lo-Ammi* («Ло-Аммі») – «не народ Мій»

Як у першій частині 1Петр. 2:10 використовується ім'я третьої дитини, так в останній частині 1Петр. 2:10 – ім'я другої дитини (пор. Ос. 1:6; 2:20,23). Бог повністю приймає грішників, тому що співчуває їм.

Грамматичні форми в 1Петр. 2:10 слугують вираженню богословської думки. Язичники за чином сатани (дієприкметник перфекта пасивного стану) противилися Богові, але Бог через Свого Месію рішуче увірвався в історію людства та розпочав новий день можливості участі в завіті (дієприкметник аориста пасивного стану). Ця істина подібна до таємниці Божого задуму, що колись був прихованим, але тепер відкрився (пор. Еф. 2:11-3:13).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:11-12

¹¹Благаю вас, любі, як приходьків та подорожніх, щоб ви здержувались від тілесних пожадлиностей, що воюють проти душі. ¹²Поводьтеся поміж поганами добре, щоб за те, за що вас обмовляють вони, немов би злочинців, побачивши добрі діла, славили Бога в день відвідання.

2:11 "приходьків" У Старому Заповіті це слово означає людей, подібних Аврааму, який тимчасово мешкав на чужій землі з обмеженими правами (пор. Бут. 23:4; Пс. 39:12; Євр. 11:13; 1Петр. 2:11). Тут воно вживається в переносному значенні стосовно віруючих, що живуть у грішному світі.

▣ **"подорожніх"** Це слово означає людину, яка перебуває в якійсь землі протягом короткого часу (пор. 1Петр. 1:1,17). Воно вказує на те, що віруючі є громадянами небесного світу, а не лише цієї фізичної дійсності, що відбувається в часі та просторі. Ми – істоти тілесні та духовні (пор. Бут. 1:26-27).

▣ **"щоб ви здержувались"** Досл. «продовжуйте стримуватися від» (теперішній час медіального стану). Віруючі повинні не переставати боротися з гріхом та спокусами (пор. Рим. 7). Боротьба зі злом не перестає в момент спасіння (пор. Еф. 6:10-20). Багато в чому вона ще більше посилюється. Коли людина вірує в Христа і приймає Його, в ній поселяється Дух (пор. Рим. 8:9) і їй дається Божя природа (пор. 2Петр. 1:4). Однак це не значить, що стара гріховна природа знищується. Вона стає недіючою завдяки завершеній роботі Христа заради нас (пор. Рим. 6, див. Спеціальну тему: «Скасований та недійсний»).

Рабини кажуть, що в серці кожної людини живе чорна та біла собаки. Та, яку більше кормлять, виростає більшою. Віруючі постійно стоять перед вибором шукати добра, перебувати в праведності, ходити в світлі, або знову активізувати стару гріховну природу! Віруючі належать двом світам (гріховна людська природа та Дух, пор. Рим. 8:5-17) та двом вікам (злomu сучасному віку та віку праведності, пор. Тит. 2:11-14). Який з цих двох світів більше впливає на вас?

▣ **"від тілесних пожадлиностей"** Саме тіло не є злом (на відміну від грецької думки), але є полем битви для егоїстичних та сатанинських спокус (пор. Рим. 6-8; Гал. 5:16-24).

▣ **"що воюють"** Це теперішній час медіального стану дійсного способу. Ця війна описана в Як. 4:1-4.

2:12 "Поводьтеся поміж поганами добре" Це дієприкметник теперішнього часу активного стану, вжитий у значенні наказового способу. Невіруючі спостерігають за нами! Як віруючі живуть і як вони реагують на звичайні життєві проблеми – це є свідченням для всіх, хто їх знає. Часто наше життя говорить голосніше за слова!

▣ **"вас обмовляють вони, немов би злочинців"** Ранніх християн звинувачували в

1. людодійстві (через терміни, що вживалися в Господній вечері)
2. кровозмішенні (через те, що вони любили одне одного)
3. атеїзмі (тому що їхній Бог був невидимим)
4. зраді (тому що вони не служили в армії та не присягали кесарю)
5. аморальності (можливо, через святий поцілунок)

Такий наклеп на «Дорогу» (пор. 1Петр. 24:14; Дії 28:22), здається, з'явився в прихильних до імператора східних провінціях Римської імперії (Малій Азії).

▣ **"щоб... побачивши добрі діла, славили Бога"** Ми, як християни, своїм життям відображаємо Бога, Якого ми, за нашим твердженням, знаємо і Якому служимо (пор. 1Петр. 2:15; 3:16; Мт. 5:16; Фил. 2:15; Тит. 2:7-8). Кон'юнктив вводить умовну форму. Божа слава є нашим високим покликанням та мандатом для проповіді Євангелія (пор. 1Петр. 4:11,16).

▣ **"в день відвідання"** Це означає будь-який час, коли Бог наближається до людей: або для благословення, або для суду (пор. Іс. 10:3; Єр. 8:12; 10:15; 11:23; 23:12; 46:21; 48:44; 50:27; 51:18; Ос. 9:7; Мих. 7:4); або тимчасового, або есхатологічного (пор. Лк. 19:44). Дехто вбачає в цьому вчення про суд над віруючими, але в контексті, здається, йдеться про можливість неспасеним людям почути Євангеліє та прийняти Ісуса Спасителем, перш ніж їм доведеться постати перед Ним на суд.

ОСНОВНІ СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ПЕРШОГО ПОСЛАННЯ ПЕТРА

- A. Покора уряду та громаді (1Петр. 2:13-17)
- B. Покора земним панам (1Петр. 2:18-25)
- V. Покора в християнській родині (1Петр. 3:1-7)
- Г. Покора серед переслідувань (1Петр. 3:8-22)

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:13-17

¹³Отож, коріться кожному людському творінню ради Господа, чи то цареві, як найвищому, ¹⁴чи то володарям, як від нього посланим для карання злочинців та для похвали добродійців. ¹⁵Бо така Божа воля, щоб добродійці гамували нецтво нерозумних людей, ¹⁶як вільні, а не як ті, що мають волю на прикриття лихого, але як раби Божі. ¹⁷Шануйте всіх, братство любіть, Бога бійтеся, царя поважайте.

2:13 "коріться" Це аорист пасивного стану наказового способу, але в англійських перекладах NASB та NKJV це дієслово перекладено в медіальному стані (пор. 1Петр. 2:18). Це значить, що їм слід приймати тверде рішення коритися (пор. 1Петр. 2:18; 3:1). Це військовий термін, що вживається в командному ланцюжку. Він буквально означає «поставити себе під владу». Ця тема часто зустрічається в Петра (пор. 1Петр. 2:13,18; 3:1,5,22; 5:5). Покора не означає нерівності, адже й Ісус був покірним. Покора – це ставлення особи, яка служить під владою іншої особи. В Еф. 5:21 покірливість є однією з п'яти характеристик життя, сповненого Духом (взаємна покора одне одному в Христі).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОКОРА (*hupotassō*)» (SPECIAL TOPIC: SUBMISSION [*hupotassō*])

У Септуагінті це слово вживається як відповідник різних єврейських слів. Основним єврейським значенням цього слова є «веліти» або «право наказувати». Ці значення відображені в Септуагінті.

1. Бог велить (пор. Лев. 10:1; Йона 2:1; 4:6-8)

2. Мойсей велить (пор. Вих. 36:6; Повт. Зак. 27:1)
3. царі наказують (пор. 2Хр. 31:13)

У Новому Заповіті це значення продовжується в Діях 10:48, де Апостоли «велять». Однак в Новому Заповіті з'являються нові конотації.

1. добровільний аспект (часто в МЕДІАЛЬНОМУ СТАНІ)
2. цю «самообмежуючу» дію можна бачити в покорі Ісуса
  - а. Отцю (пор. 1Кор. 15:25)
  - б. Своїм земним батькам (пор. Лк. 2:51)
3. віруючі в певній мірі підкоряються культурі, щоб не завдати шкоди Євангелію
  - а. віруючі коряться одне одному (пор. Еф. 5:21)
  - б. віруючі жінки коряться своїм чоловікам (пор. Кол. 3:18; Еф. 5:22-24; Тит. 2:5; 1Петр. 3:1)
  - в. віруючі коряться язичницьким урядам (пор. Рим. 13:1-7; 1Петр. 2:13)

Віруючі діють в любові, заради Бога, заради Христа, заради Царства, на добро інших.

Як і слово *agapaō* (любити), церква наповнила це слово новим змістом, згідно з потребами Царства та інших людей. Нове значення цього слова має відтінок самовідданості, що кориться не тому, що так наказано, але через нові стосунки з самовідданим Богом та Його Месією. Послух і покора віруючих слугують добру всіх і благословенню Божої сім'ї.

▣ **"ради Господа"** Це є мотивом цих наших дій (пор. 1Петр. 4:11; 1Кор. 10:31; Кол. 3:17; Еф. 6:5).

▣ **"кожному людському творінню"** Під «творінням» розуміється «установа». Див. Спеціальну тему до Мр. 10:6. З подальшого тексту видно, що це заклик до покори уряду або державній владі, схожий на Рим. 13:1-7 та Тит. 3:1. У світлі переслідувань тих віруючих з боку уряду цей заклик виглядає ще більш переконливим. Неясно, чи то були переслідування з боку юдеїв, язичників або місцевого уряду, чи вони мали всеімперський масштаб. Наше найсильніше свідчення про силу Євангелія проявляється в часи переслідувань. Ми звертаємо до себе увагу невіруючих нашою відповіддю на несправедливе ставлення до нас, нашими словами та ділами.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЛЮДСЬКЕ ПРАВЛІННЯ» (SPECIAL TOPIC: HUMAN GOVERNMENT)

I. ВСТУП

- А. Визначення. Уряд є людською установою, створеною людством з метою забезпечення своїх потреб (Бут. 4 та 11). Люди є соціальними істотами від самого початку (ще до гріхопадіння; пор. Бут. 2:18). Сім'ї, племена та народи забезпечують нас суспільством.
- Б. Ціль. Бог так задумав, щоб порядок був ліпшим від анархії.
  1. Закон Мойсея, зокрема Десять Заповідей, є Божою волею для людства у суспільстві. В Десяти Заповідях зберігається баланс між поклонінням та життям.
  2. У Писанні не віддається перевага жодній формі або структурі уряду, хоча давня ізраїльська теократія вважається небесною формою. Ні демократія, ні капіталізм не є біблійною істиною. Християни повинні діяти згідно з урядовою системою країни, в якій проживають. Ціллю християнства є проповідь Євангелія та служіння, а не революція. Кожний уряд є тимчасовим!
- В. Походження людського уряду
  1. Римо-католицька церква стверджує, що людський уряд є природною потребою людей, навіть до гріхопадіння. Здається, першим про це заявив Аристотель. Він назвав людину

«політичною твариною», розуміючи під цим, що уряд «існує для забезпечення кращого життя».

2. Згідно з протестантизмом, зокрема зі слів Мартіна Лютера, людський уряд є результатом гріхопадінням. Лютер називає уряд «Царством Божої лівіці». Він казав, що «Бог керує злими людьми, ставлячи інших злих людей керівниками».
3. Карл Маркс стверджував, що уряд є засобом, за допомогою якого невелика еліта тримає маси під контролем. Для нього уряд і релігія відіграють схожу роль.

II. БІБЛІЙНІ ТЕКСТИ

A. Старий Заповіт

1. Ізраїль є моделлю, яка буде здійснена на небесах. В давньому Ізраїлі царем був ЯХВЕ. Безпосереднє правління Бога називається теократією (пор. 1Сам. 8:4-9).
2. Боже суверенне правління в людському уряді ясно видно в тому, що Він призначає:
  - а. всіх царів, Дан. 2:21; 4:17,24-25
  - б. месіанське царство, Дан. 2:44-45
  - в. Навуходоносора (Нововавилонська імперія), Єр. 27:6; Дан. 5:28
  - г. Кір II (Персія), 2Хр. 36:22; Езд. 1:1; Ис. 44:28; 45:1
3. Божий народ повинен коритися владі та поважати її, навіть коли влада представлена окупаційними силами:
  - а. Дан. 1-4, Навуходоносор (Нововавилонська імперія)
  - б. Дан. 5, Валтасар (Нововавилонська імперія)
  - в. Дан. 6, Дарій (Персія)
  - г. Ездра та Неемія (Персія)
4. Відновлена Юдея повинна була молитися за правління Кіра та його нащадків
  - а. Езд. 6:10; 7:23
  - б. Юдеї повинні були молитися за державну владу, Мішна, Авот. 3:2

B. Новий Заповіт

1. Ісус виражав повагу до людського уряду
  - а. В Мт. 17:24-27 Він платив храмовий податок (релігійна та світська влада була однією, пор. 1Петр. 2:17)
  - б. В Мт. 22:15-22; Мр. 12:13-17; Лк. 20:20-26 Він радив платити римський податок, тим самим визнаючи державну владу Рима
  - в. В Ів. 19:11 Він стверджує, що Бог забезпечує функціонування державної влади
2. Слова Павла щодо людського уряду
  - а. Рим. 13:1-5, віруючі повинні коритися владі, тому що влада встановлена Богом
  - б. Рим. 13:6-7, віруючі повинні платити податки та ставитися з повагою до державної влади
  - в. 1Тим. 2:1-3, віруючі повинні молитися за державну владу
  - г. Тит. 3:1, віруючі повинні коритися державній владі
3. Слова Петра щодо людського уряду
  - а. Дії 4:1-31; 5:29, Петро та Іван перед Синедріоном (це є біблійним прецедентом для громадської непокори)
  - б. 1Петр. 2:13-17, віруючі повинні коритися державній владі для добра суспільства та для проповіді Євангелія
4. Слова Івана щодо людського уряду
  - а. Об. 17, вавилонська розпусниця є символом людського уряду, організованого та діючого без Бога
  - б. Об. 18, вавилонську розпусницю знищено

III. ЗАВЕРШЕННЯ

- А. Людський уряд (в грішному світі) є встановлений Богом. Це не «божественне право царів», але божественне завдання уряду (лад замість хаосу). Жодна форма не представлена як краща за іншу.
- Б. Коритися державній владі та молитися за неї є релігійним обов'язком віруючих.
- В. Віруючим слід підтримувати людський уряд податками з належним шанобливим ставленням до нього.
- Г. Людський уряд існує з метою забезпечення громадського порядку. Урядові посадовці є Божими слугами в цій справі.
- Д. Людський уряд не є найвищим. Його авторитет обмежений. Віруючі повинні діяти за совістю і не коритися владі, якщо вона переходить встановленні Богом межі. Як каже Августин в «Божому місті» (Augustine, *The City of God*), ми є громадянами двох царств: тимчасового та вічного (пор. Фил. 3:20). Ми несемо відповідальність перед обома з них, але Боже Царство є вищим! В нашій відповідальності перед Богом є індивідуальна сторона, а є колективна сторона.
- Е. Ми повинні заохочувати віруючих в демократичних країнах до активної участі в державних процесах і, коли можливо, до застосування біблійного вчення.
- Ж. Соціальним змінам має передувати навернення окремих людей. В уряді немає остаточної есхатологічної надії. Будь-який людський уряд, хоча й існує за Божою волею і служить Богу, є грішною людською організацією, що функціонує окремо від Бога. Цей концепт в творах Івана виражається словом «світ» (1Ів. 2:15-17).

▣ "як найвищому" У класичній грецькій мові це означало «людина-засновник міста»; однак в Новому Заповіті це завжди означає Божу владу (пор. Мт. 22:21; Рим. 13:1-7; 1Тим. 2:1-7; Тит. 3:1-8), що часто дається людським організаціям. Бог віддає перевагу ладу, а не анархії.

2:14 "чи то володарям, як від нього посланим" Це дієприкметник теперішнього часу пасивного стану. Бог керує всім на світі. Цей текст не вчить «божественному праву царів», але стверджує, що Бог підтримує лад (стабільне суспільство) замість анархії.

Займенник «нього» може стосуватися (1) Бога або (2) правителя (володаря).

▣ "для карання злочинців" Уряду Бог дав владу охороняти лад і стримувати та карати безлад. Однією з форм цієї влади є здійснення смертної кари (пор. Рим. 13:4; Дії 25:11).

2:15 "Бо така Божа воля" Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВОЛЯ (*THELĒMA*) БОЖА» (SPECIAL TOPIC: THE WILL [*THELĒMA*] OF GOD)

Божа «воля» включає в себе різні категорії.

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА

- Ісус прийшов, щоб виконати Божу волю (пор. Ів. 4:34; 5:30; 6:38)
- щоб в останній день воскресити всіх, кого Отець дав Сину (пор. Ів. 6:39)
- щоб усі вірили в Сина (пор. Ів. 6:29,40)
- відповідь на молитву, пов'язану з виконанням Божої волі (пор. Ів. 9:31 та 1Ів. 5:14)

СИНОПТИЧНІ ЄВАНГЕЛІЯ

- виконання Божої волі є вкрай необхідним (пор. Мт. 7:21)
- виконання Божої волі робить людину братом та сестрою Ісуса (пор. Мт. 12:50; Мр. 3:35)
- немає волі Божої, щоб хтось загинув (пор. Мт. 18:14; 1Тим. 2:4; 2Петр. 3:9)
- Голгофа була для Ісуса волею Отця (пор. Мт. 26:42; Лк. 22:42)

ПОСЛАННЯ ПАВЛА

- зрілість та служіння всіх віруючих (пор. Рим. 12:1-2)
- щоб віруючі спаслися від сучасного віку (пор. Гал. 1:4)
- Божя воля – Його план відкуплення (пор. Еф. 1:5,9,11)
- щоб віруючі жили життям, наповненим Духом (пор. Еф. 5:17-18)
- щоб віруючі були наповнені пізнанням Бога (пор. Кол. 1:9)
- щоб віруючі були досконалі та завершені (пор. Кол. 4:12)
- освячення віруючих (пор. 1Сол. 4:3)
- щоб віруючі складали подяку за все (пор. 1Сол. 5:18)

ПОСЛАННЯ ПЕТРА

- щоб віруючі робили добро (корячися державній владі), гамуючи неуцтво нерозумних людей і тим самим створюючи можливість для євангелізму (пор. 1Петр. 2:15)
- страждання віруючих (пор. 1Петр. 3:17; 4:19)
- щоб віруючі не жили егоїстично (пор. 1Петр. 4:2).

ПОСЛАННЯ ІВАНА

- щоб віруючі жили вічно (пор. 1Ів. 2:17)
- ключ до відповіді на молитви віруючих (пор. 1Ів. 5:14)

▣ **"гамували"** Досл. «вдягали вуздечку» (пор. Мр. 1:25, 4:39).

▣ **"неуцтво"** Ідеться про людину, якій бракує духовної проникливості (пор. 1Кор. 15:34).

▣ **"нерозумних людей"** Це слово вжито в переліку гріхів у Мр. 7:22. В Рим. 3:20 ним описані невіруючі юдейські вчителі, але в Еф. 5:17 воно стосується віруючих. Це слово означає ледачий стан розуму, який впливає як на спасених, так і на неспасених. Тут воно стосується нерозумних поганів, які неправдиво звинувачують віруючих (пор. 1Петр. 2:12).

2:16 "як вільні" Розуміється наказовий спосіб – «поводьтесь» (пор. NASB, TEV, NIV). Віруючі протиставляються поганам, що знаходяться в рабстві гріха. Віруючі мають вибір. Ісус звільнив їх від рабства гріха (пор. Рим. 6), але вони, користуючись цією волею, часто знов обирають гріх.

▣ **"не як ті, що мають волю на прикриття лихого"** Вжитий тут дієприкметник теперішнього часу активного стану (зі значенням «ті, що не мають») виконує функцію наказового способу («не використовуйте свою волю на...»). Як часто ми сприймаємо нашу волю за дозвіл робити, що нам хочеться (пор. 1Кор. 8:9; Гал. 5:13), а не за можливість для жертвенного життя Христового свідка (пор. Рим. 14:1-15:13). Воля завжди несе за собою відповідальність, але слід остерігатися законництва або ритуалізму (пор. 1Кор. 8-10; Кол. 2:16-23). Віруючі вільні від гріха, щоб служити Богові (пор. Рим. 6) та одне одному (пор. 1Кор. 9:19-23).

▣ **"але як раби Божі"** Віруючі звільнилися від гріха і тепер можуть вільно служити Богу (пор. Рим. 6:22).

2:17 "Шануйте всіх" Це дієслово стоїть в аористі активного стану наказового способу і є першим з чотирьох підсумкових наказів в 1Петр. 2:17. Це означає усвідомлювати цінність усіх людей в очах Бога (пор. Бут. 1:26-27; Ів. 3:16) і жити так, щоб приводити їх до віри в Христа (пор. Мт. 28:18-20; Лк. 24:47; Дії 1:8).

▣ **"братство любіть"** Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Християни повинні постійно любити одне одного (пор. 1Петр. 1:22; Ів. 13:34, 15:12,17; Рим. 12:10; 1Сол. 4:9; Євр. 13:1; 1Ів. 2:7-8, 3:11, 23; 4:1,11; 2Ів. 5). Любов є істинним доказом того, що ми знаємо Бога, віримо в Христа і живемо під керівництвом Духа. Це важлива ознака Божої сім'ї. Віруючі повинні любити всіх людей заради Євангелія та любити християн тому, що вони є частиною Божої сім'ї.

▣ **"Бога бійтеся"** Це теперішній час медіального стану (депонент) наказового способу (пор. Йов 28:28; Пс. 111:10; Пр. 1:7;15:33). З цього грецького слова походить «фобія». Воно вживається в значенні благоговіння та поваги. Всі дії віруючих повинні витікати з їхніх стосунків з Богом та поваги до Бога!

▣ **"царя поважайте"** Ці останні два дієслова в теперішньому часі наказового способу можуть бути посиланням на Пр. 24:21. Слід пам'ятати, що за часів Петра імператором був Нерон (пор. 1Петр. 2:13)!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:18-25

¹⁸Раби, коріться панам із повним страхом, не тільки добрим та тихим, але й прикрим. ¹⁹Бо то вгодне, коли хто, через сумління перед Богом, терпить недолю, непоправді страждаючи. ²⁰Бо яка похвала, коли терпите ви, як вас б'ють за провини? Але коли з мукою терпите за добрі вчинки, то це вгодне Богові! ²¹Бо на це ви покликані. Бо й Христос постраждав за нас, і залишив нам приклада, щоб пішли ми слідами Його. ²²Не вчинив Він гріха, і не знайшлося в устах Його підступу! ²³Коли був лихословлений, Він не лихословив взаємно, а коли Він страждав, не погрожував, але передав Тому, Хто судить справедливо. ²⁴Він тілом Своїм Сам підніс гріхи наші на дерево, щоб ми вмерли для гріхів та для праведности жили; Його ранами ви вздоровилися. ²⁵Ви бо були як ті вівці заблукані, та ви повернулись до Пастиря й Опікуна ваших душ.

2:18 "Раби, коріться панам" Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану, вжитий у значенні наказового способу (див. примітку та Спеціальну тему до 1Петр. 2:13). Віруючі раби поважають своїх земних панів, тому що поважають Бога! Це стосується навіть тих невіруючих панів, які ставляться до рабів несправедливо та жорстоко, або панів-християн, які поводяться неналежним чином. В наші дні цей наказ стосується християн-роботодавців або начальників та християн-робітників. Це схоже на вчення Павла в Еф. 6:5-9. Див. №3 в Спеціальній темі нижче.

Це гарний текст для дослідження культурного аспекту біблійного тлумачення. Якби Євангеліє кинуло виклик (1) греко-римській патріархальній культурі або (2) її рабовласницькій культурі, то воно було б відторгнене та знищене суспільством I століття. Обидва ці бар'єри з часом самі впали внаслідок проповіді Євангелія! Біблію завжди слід тлумачити в її історичному контексті, а тоді богонатхненні істини слід застосовувати до нашої доби та культури з тією самою силою та чином. Це не значить, що нам треба відтворити культуру I століття як Божу волю для всіх часів і народів. Наша ціль – проповідувати вічну євангельську істину, що впливає на окремих людей, а в результаті й на все суспільство.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАСТАНОВИ ПАВЛА ДО РАБИВ» (SPECIAL TOPIC: PAUL'S ADMONITIONS TO SLAVES)

1. Будьте задоволені зі свого положення, але якщо з'явиться нагода стати вільними, скористайтеся нею (1Кор. 7:21-24).
2. У Христі немає ні раба, ні вільного (Гал. 3:28; Кол. 3:11; пор. 1Кор. 12:13).
3. Працуйте як для Господа; Він вас нагородить (Еф. 6:5-9; Кол. 3:22-25; пор. 1Петр. 2:18-20).
4. У Христі раби стають братами (1Тим. 6:2; Филип. 1:16-17).
5. Благочестиві раби приносять честь Богові (1Тим. 6:1; Тит. 2:9).

Настанови Павла до рабовласників:

Християни-раби та християни-рабовласники мають одного Пана-Господа; тому вони повинні ставитися одне до одного з повагою (Еф. 6:9; Кол. 4:1).

Рабовласництво (як і патріархальна культура) було одним із важливих культурних засад світу I століття. Новий Заповіт не кидає виклик жодній із цих засад. Однак євангельська істина з часом призвела до змін в цих аспектах культури.

2:19

NASB	« Бо то знаходить ласку »
NKJV	« Бог то є похвальним »
NRSV	« Бо то є честю для вас »
TEV	« Бог благословить вас за це »
NJB	« Бачите, є заслуга »

Це означає, що Бог схвалює покору навіть серед переслідувань, коли ці страждання пов'язані з нашими християнськими переконаннями та вірою в Христа (пор. 1Петр. 3:14,17; 4:13-14,16). Слово, перекладене тут як «вгодне», є грецьким *charis* (благодать), вжитим у небогословському значенні.

▣ "коли" (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму. Християнські раби страждали від жорстоких рабів заради Христа.

▣ "сумління" Див. примітку до 1Петр. 3:16.

2:20 "Бо яка похвала" Це слово означає честь, пов'язану з репутацією людини (пор. Лк. 6:32-34). Воно походить з грецького дієслова *kaleō*, що означає «кликати». Таким чином, тут ідеться про «кликання» хвали, честі або слави на комусь.

▣ "коли" (умовний сполучник) У цьому вірші є два умовних речення першого типу, що передбачають правдивість сказаного. Перше умовне речення є негативним, а друге – позитивним. Богу вгодно, щоб віруючі терпеливо зносили несправедливі страждання за свою віру (пор. 1Петр. 1:29; 3:24,27; 4:12-16; Мт. 5:10-16).

2:21 "Бо на це ви покликані" Це аорист пасивного стану дійсного способу. В контексті ця фраза означає, що віруючі покликані наслідувати життя Ісуса, що приносить Богові славу, а людям спасіння. Це є закликом до покірливості всіх віруючих, що призведе до духовної зрілості та сильного свідчення Євангелія.

Твердження, що віруючі покликані Богом до страждань, є вражаючим, особливо в західних країнах, де (1) люди підходять до християнства з питанням «що я матиму від цього» і де (2) розповсюджується так

зване «євангеліє здоров'я, багатства та процвітання». Переслідування віруючих є реально можливим у грішному світі (пор. Дії 14:22; Рим. 5:3-4; 8:17; Фил. 1:29; 1Сол. 3:3-4; 2Тим. 3:12; Як. 1:2-4; 1Петр. 3:14; 4:12-19).

▣ **"Бо й Христос постраждав"** Страждання Месії було несподіванкою для юдеїв, що очікували Його як переможного командира. У Старому Заповіті є конкретні натяки на це (пор. Бут. 3:15; Пс. 22; Іс. 53). Сам Ісус показав (1) Своїм Апостолам (пор. Мт. 16:21; 17:12,22-23; 20:18-19) та (2) ранній церкві ці пророцькі тексти (пор. Лк. 24:25-27).

Його страждання та смерть були невід'ємною частиною апостольської проповіді ранньої церкви в книзі Дій (так званої «керигми» [*Kerygma*]; пор. Дії 2:23; 3:13-14,18; 17:3; 26:23). Див. Спеціальну тему до 1Петр. 1:11.

З цим стражданням пов'язані деякі ключові богословські істини.

1. Христос є прикладом для нас (1Петр. 2:21)
2. Христос поніс наш гріх на хресті (1Петр. 2:24)
3. Завдяки роботі Христа ми маємо можливість вмерти для гріха й жити для Бога (1Петр. 2:24)
4. Христос є Пастирем і Опікуном ваших душ (1Петр. 2:25)

Слово «постраждав» (*epathen*) вжите в манускриптах P⁷², A, B та C, але в інших давніх манускриптах P⁸¹ та κ вжите слово «помер» (*apethanen*). UBS⁴ дає першому варіанту рейтинг «А» (точно), на тому припущенні, що переписчики списали слово «помер» з вірша 3:18.

▣ **"приклад"** Новий Заповіт вказує три причини, для чого прийшов Христос:

1. Щоби стати викупною заступницькою жертвою. Він був невинним і непорочним (пор. 1Петр. 2:22) Божим Агнцем (пор. Ів. 1:29), Який приніс Себе в жертву за нас (пор. 1Петр. 2:24).
2. Щоб бути повним одкровенням Отця (пор. Ів. 1:1-14; 14:8-9).
3. Щоб бути прикладом для віруючих (пор. 1Петр. 2:21). Він – ідеальний ізраїльтянин, досконала людина, що показує, яким мало б бути людство, яким воно може бути і колись буде.

2:22 "Не вчинив Він гріха" Це цитата з Іс. 53:9. Цей концепт виражений в Ів. 8:46, 14:30; Лк. 23:41; 2Кор. 5:21; Євр. 4:15, 7:26-27; 1Петр. 1:19; 2:22; 3:18, 1Пв. 3:5. Він міг вмерти за нас, тому що Він не повинен був вмирати за Свій гріх!

▣ **"не знайшлося в устах Його підступу"** Ісус був ідеальним ізраїльтянином (пор. Іс. 53:9 та Соф. 3:13).

2:23 "Коли був лихословлений, Він не лихословив взаємно" Тут вжито три дієслова в імперфекті активного стану дійсного способу, що вказують на повторювану дію в минулому. Перше є посиланням на Іс. 53:7. Ісус здійснив це пророцтво в Своїх судах перед Кайяфою, первосвященником Анною, Пілатом та Іродом.

▣ **"коли Він страждав, не погрожував"** Він говорив тільки слова прощення всім, хто брав участь у здійсненні Його смерті (пор. Лк. 23:34).

▣ **"але передав Тому, Хто судить справедливо"** Ісус у Своєму житті завжди довіряв Богові та передавав все Йому. Це яскраво зображено в Лк. 22:42 та 23:46.

2:24 "Сам підніс гріхи наші" Це явно взято з Іс. 53:4,11,12. Слово «підніс» вживається стосовно приношення жертв у Лев. 14:20 та Як. 2:21. Воно є сутністю викупної заступницької жертви (пор. Мр. 10:45; Рим. 5:6,8,10; 2Кор. 5:21).

▣ **"тілом Своїм... на дерево"** Хоча 1 Петра не має зв'язку з конкретним гностичним елементом (в ранній церкві / грецькій філософії було таке уявлення, начебто Ісус не був справжньою людиною; пор. Кол.;

1Тим.; 1Пв.). Цей текст стверджує, що Ісус із Назарета дійсно був людиною і вмер фізичною смертю (пор. Кол. 1:22).

Можливо, вираз «на хресті» пов'язаний із Повт. Зак. 21:23, де кожна людина, повішена на дереві й не похована належним чином, проголошується проклятою Богом. За часів Ісуса рабини в своїх тлумаченнях цього тексту відносили до цього й римське розп'яття. Ісуса звинуватили в богохульстві, за яке Закон Мойсеїв вимагав побити Його камінням. Чому ж тоді юдейські начальники хотіли, щоб Ісуса розп'яли на хресті, адже для цього їм треба було отримати дозвіл від римлян та ритуально занечиститися перед Пасхою? Дехто припускає, що за римським законом юдеї не мали права самі виносити смертний вирок та бивати людину. Але в такому випадку незрозуміло, як вони змогли вбити Степана в 7-й главі Дій?

Я гадаю, що вони добивалися, щоб Ісус був страчений саме через розп'яття на хресті, тому що це було б доказом того, що Бог прокляв Його за те, що Він видавав Себе за Месію! Так і сталося. Ісус став прокляттям за нас (пор. Гал. 3:13). Сам Старий Заповіт став прокляттям (пор. Кол. 2:14). В ньому сказано, що душа, яка грішить, – помре (пор. 2Цар. 14:6; Єз. 18:4,20). Але всі люди згрішили (пор. Рим. 3:9-18,23; Гал. 3:22), і тому всі заслуговують на смерть. Ісус як безгрішний Агнець Божий (пор. Ів. 1:29) поніс на Собі гріх усього світу (пор. Рим. 5:12-21).

▣ **"щоб ми вмерли для гріхів та для праведности жили"** Це речення мети (з *hina*). Такою є ціль християнства (пор. Рим. 6:20; Гал. 2:20) – відновлення Божого образу в людях, що призводить до відновлення близьких стосунків із Богом.

▣ **"Його ранами ви вздоровилися"** Це аорист пасивного стану дійсного способу. В Іс. 53:4-6 ця фраза стосується духовного, а не фізичного зцілення. Я не заперечую, що Бог благодаті здійснює фізичне зцілення людей, але я заперечую те, що зцілення є об'явним аспектом відкуплення Христа. У Старому Заповіті гріх зображався тілесною хворобою (пор. Іс. 1:5-6; Пс. 103:3). Це є метафорою прощення гріхів, а не обіцянкою того, що коли віруючі матимуть достатньо віри, Бог вздоровить їх від усіх тілесних хвороб.

Гарний розгляд Іс. 53:4 та вживання цього вірша в Мт. 8:17 подається в книзі Ф.Ф. Брюса «Відповіді на запитання» (F. F. Bruce, *Answers to Questions*, стор. 44-45).

2:25 "Ви бо були як ті вівці заблукані" Тут є посилання на Іс. 53:6. Це перифрастичний імперфект пасивного стану, що означає повторювану дію в минулому часі або початок дії. Про кого тут іде мова?

1. про старозавітних іудеїв (пор. Рим. 3:9-18, де наводиться ціла низка цитат із Старого Заповіту)
2. про все людство
3. про віруючих язичницького походження, які не витримували переслідувань (можливо, відрікалися від Ісуса на суді)
4. про віруючих юдейського та язичницького походження, які щодня терпіли поразки в боротьбі з гріховною природою

▣ **"та ви повернулись"** Це аорист пасивного стану дійсного способу, що виражає рішуче повернення, здійснене Богом, Христом або Духом (пор. TEV «ви були повернені»). В більшості англійських версій це дієслово перекладене як дієслово медіального стану (пор. NASB, NRSV, NJB, NIV). У Старому Заповіті слово «повернутися» або «навернутися» (*shub* [«шув»]) часто означає каяття Божого народу та навернення до Бога.

▣ **"Пастиря"** Це слово вживається стосовно Бога (пор. Пс. 23:1, Єз. 34), а тут – стосовно Ісуса, як в Ів. 10:1-18 та Євр. 13:20. Воно означає лагідне, дбайливе та постійне піклування. В цьому імені, можливо, навіть віддзеркалюється розмова Петра з Ісусом в Ів. 21 (пор. 1Петр. 5:1-3).

NASB, NRSV,
NJB   «Опікуна»
NKJV   «Наглядача»
TEV   «Охорнця»

Тут слово *episkopos* вживається стосовно Ісуса, але зазвичай воно стосується лідерів помісної церкви. Це слово перекладається як «єпископ» або «наглядач» і пов'язане з грецьким містом-державою, а його синонім «старець» (*presbuteros*) пов'язаний із єврейськими племенами. Ці терміни зазвичай вживаються як синоніми в Новому Заповіті та означають новозавітне служіння пастора (пор. Дії 20:17,28; Тит. 1:5,7).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чи всі християни починають як духовні немовлята? Чому?
2. Чому Петро вживає так багато старозавітних виразів стосовно новозавітних віруючих?
3. В чому значимість того, що віруючих названо «камінням»?
4. Чому наше життя є таким важливим?
5. Чому ми як християни повинні коритися державній владі?
6. Чому християнство не виступало проти рабовласництва?
7. Що радив Петро тим, хто несправедливо страждає?
8. В чому значимість смерті Христа?

Copyright © 2013 [Bible Lessons International](http://www.biblelessons.org)

ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Дружини і чоловіки	Покора чоловікам	Обов'язки християн: (2:11-4:11)	дружини і чоловіки	Обов'язки християн: у шлюбі
3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6
3:7	3:7	3:7	3:7	3:7
Страждання заради праведності	Покликані до благословення		Страждання за правду	Обов'язки християн: любов до братів
3:8-12	3:8-12	3:8-12	3:8-12	3:8-12
	Страждання за правду та кривду			Обов'язки християн: у переслідуванні
3:13-22	3:13-17	3:13-22	3:13-22	3:13-17
	Страждання Христове та наше			Воскресіння та сходження в ад
	3:18-4:6			3:18-22

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3:1-6

¹Так само дружини, коріться своїм чоловікам, щоб і деякі, хто не кориться слову, були присдані без слова поведженням дружин, ²як побачать ваше поведження чисте в страху. ³А окрасою їм нехай буде не зовнішнє, заплітання волосся та навішання золота або вбирання одєж, ⁴але захована людина серця в нетлінні лагідного й мовчазного духа, що дорогоцінне перед Богом. ⁵Бо так само колись прикрашали себе й святі ті жінки, що клали надію на Бога й корились своїм чоловікам. ⁶Так Сара корилась Авраамові, і паном його називала. А ви її діти, коли добро робите та не лякаєтесь жадного страху.

3:1 "Так само" Це відноситься до попередньої настанови Петра до християн-громадян (пор. 1Петр. 2:13) та християн-рабів (пор. 1Петр. 2:18).

▣ **"дружини, коріться"** Тут, як і у вірші 2:18, вжито дієприкметник теперішнього часу медіального стану. Це військовий термін, що означає «поставити себе під владу» (пор. Еф. 5:21-33; Кол. 3:18-19; Тит. 2:4-5). Вся ця глава пов'язана з наукою Петра про те, що віруючі повинні коритися уряду (2:13-17), а віруючі раби – своїм панам (2:18-20). Слово «покора» не є негативним, адже й Ісус корився Своїм земним батькам і Небесному Отцю.

▣ **"щоб"** Це речення мети (з *hina*), що виражає богословську мету покори дружини. Це завжди робиться заради євангелізму! Віруючі повинні щодня показувати Боже Царство (пор. Нагірна проповідь, Мт. 5-7).

▣ **"деякі, хто не"** Досл. «якщо хто не». Це умовне речення першого типу, що передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму. В контексті мова йде про невіруючих чоловіків. В I столітті більшість подружжів не були обидва віруючими, тому що до віри приходив або сам чоловік, або сама жінка. Цей текст не можна брати за основу в питанні одруження з невіруючою людиною!

▣ **"хто не кориться"** Тут ужите дієслово теперішнього часу активного стану дійсного способу, що вказує на триваючу дію. Триваючою є як біблійна віра, так і невіра!

▣ **"слову"** В 1 Петра «слово» (*logos*) є метафорою апостольської проповіді Євангелія. Віруючі відроджуються словом (пор. 1Петр. 1:23). Вони повинні жадати духовного або щирого словесного молока (*logikos*, пор. 1Петр. 2:2).

▣ **"приєднані"** Це дієслово стоїть у майбутньому часі пасивного стану дійсного способу. Воно буквально означає «отримати користь». В 1Кор. 9:19-22 воно вживається в значенні спасіння. Природною ціллю віруючої дружини є спасіння її чоловіка. Це повинно бути ціллю всіх віруючих.

▣ **"без слова"** Її життя віри говорить голосніше та ясніше за слова! Однак в якийсь момент необхідні слова, щоб донести до чоловіка євангельську вістку!

▣ **"поводженням"** Наше життя часто говорить голосніше за слова.

3:2 "побачать" Це слово вживалося стосовно очевидців. Петро тричі вжив його в своїх посланнях (пор. 1Петр. 2:12; 3:2; 2Петр. 1:16). Життя віруючих знаходиться в усіх перед очима. Хоча це може звучати як кліше, але правда, що для деяких людей життя віруючих є єдиною Біблією, яку вони коли-небудь прочитають. Для деяких життя віруючих є єдиним Ісусом, якого вони коли-небудь пізнають. Яка величезна відповідальність!

NASB	«вашу цнотливу та поважливу поведінку»
NKJV	«ваше цнотливе поведіння, що супроводжується страхом»
NRSV	«чистоту й благоговіння вашого життя»
TEV	«яким чистим та благоговійним є ваше поведіння»
NJB	«благоговіння та чистоту вашого способу життя»

Петро ще раніше, в 1Петр. 1:17 та 2:18, вжив слово «страх» у значенні поваги (пор. Дії 9:3; 10:2; Рим. 3:18; 13:7; Еф. 5:33; Об. 11:18). Віруючі живуть самовіддано, благочестиво, як це прийнято в їхній культурі, щоб свідчити про Царство та проповідувати Євангеліє.

Слово «чисте» (*agnos*) можна перекласти по-різному (чисте, цнотливе, скромне, невинне, непорочне). В 2Кор. 11:2, Тит. 2:5 і тут воно вживається стосовно жінок.

3:3 "А окрасою їм нехай буде не зовнішнє" Це не заборона прикрас, але акцент на внутрішніх якостях віруючого. Зовнішні прикраси можуть шкодити людині, якщо вона надає їм занадто великого значення або гордиться ними (пор. Іс. 3:18-24). Одяг людини є вікном до її серця (пор. 1Петр. 3:4).

Словом «окраса» перекладене особливе значення слова *kosmos* (вжите в формі дієслова в 1Петр. 3:5). З цього слова походить «косметика».

▣ **"заплітання волосся та навішання золота або вбирання одерж"** Все це стосується дорогих і вишуканих зачісок та модного одягу жінок греко-римського світу I століття. Віруючі не повинні бажати прихильного або шанобливого ставлення суспільства через їхні зовнішні прикраси. Це зовсім не значить, що нам треба вбиратися в лахміття, але це значить, що віруючі повинні вдягатися відповідно до своєї культури та доби і не привертати до себе занадто великої уваги.

3:4 "захована людина серця" Це стосується оновленої людини після спасіння. У новому завіті людині дається нове серце і новий дух (пор. Єз. 36:22-38). Про «серце» див. Спеціальну тему до Мр. 2:6.

▣ **"в нетлінні"** Петро говорить про (1) Божу нетлінну спадщину, яку Він зберігає для віруючих в небі (вірш 1:4) та про (2) відродження віруючих від нетлінного насіння (вірш 1:23).

Павло вживає те саме слово щодо наших нових воскреслих тіл в 1Кор. 15 та щодо нетлінного вінця віруючих в 1Кор. 9:25.

▣ **"лагідного й мовчазного духа"** Перше слово *praus* (лагідний, тихий) вживається стосовно Ісуса в Мт. 11:29 та 21:5 і є однією з ознак віруючих у заповідях блаженства (пор. Мт. 5:5). Це слово також вжито в 1Петр. 3:15, де воно характеризує свідоцтво віруючого.

Друге слово, *hēsuchia* або *hēsuchia*, неодноразово вживається в посланнях Павла у значенні «тихий» або «спокійний» (пор. 1Сол. 4:11; 2Сол. 3:12; 1Тим. 2:2,11,12).

Мінливість світу (пор. 1Петр. 3:3) протиставляється сталому характеру життя спасеної людини (пор. 1Петр. 3:4).

3:5 "й корились" Це є головною темою всього цього контексту (покора віруючих державній владі, 1Петр. 2:13-17; покора віруючих рабів своїм панам, 1Петр. 2:18-20; покора Христа задуму Отця, 1Петр. 2:21-25; покора віруючих дружин своїм чоловікам, 1Петр. 3:1-6). Це є повною протилежністю тому, що сталося під час гріхопадіння в Бут. 3. Віруючі живуть уже не для себе, але для Бога.

3:6 "Сара... паном його називала" Це старозавітний приклад (Бут. 18:12) покори благочестивої жінки своєму чоловікові.

▣ **"А ви її діти"** Старозавітні святі часто слугують прикладом для заохочення віруючих (пор. Євр. 11), а також для ілюстрації тієї істини, що Бог повністю приймає віруючих через їхню віру в Христа (пор. Рим. 2:28-29; 4:11; Гал. 3:7,9). Ми належимо до сім'ї віри, що почалася з Авраама та Сарі. Ми є новим народом Божим, новим Ізраїлем віри (пор. Гал. 6:16; 1Петр. 2:5,9).

▣ **"коли добро робите"** Див. примітку до 1Петр. 2:14. Умовний елемент («коли») виражений в англійських перекладах (NASB, NKJV, TEV), у грецькому ж тексті він не виражений прямо, але маєсья на увазі. Життя віри має видимі характеристики.

▣ **"та не лякаєтесь жадного страху"** Це ще одна характеристика життя віри (пор. 1Петр. 3:6,14). Це може бути посиленням на Пр. 3:25 та істину Пс. 23:4; 27:1; 91:5.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3:7

⁷Чоловіки, так само живіть разом із дружинами за розумом, як за слабішою жіночою посудиною, і виявляйте їм честь, бо й вони є співспадкоємиці благодаті життя, щоб не спинялися ваші молитви.

3:7 "Чоловіки" Це звернення до віруючих чоловіків є значно коротшим від звернення до віруючих дружин; однак для часів Петра це було радикально позитивним балансом, як і для часів Павла (пор. Еф. 5:21-31).

▣ **"за розумом"** Це може стосуватися (1) певних істин Писання (Бут. 1:26-27; 2:18-25; Гал. 3:28) або (2) ставлення до жінок згідно з їхньою унікальною фізичною будовою (див. примітку нижче).

▣ **"за слабішою жіночою посудиною"** Мова йде виключно про фізичну слабкість (пор. Йов 4:19; 10:9; 33:6; 2Кор. 4:7), не про духовну або інтелектуальну (пор. Гал. 3:28). Деякі коментатори пов'язують ці слова з соціальним положенням жінок. Те саме слово «посудина» в 1Сол. 4:4, можливо, було вжите стосовно дружини (або як ідіома, що означає вічного духа в фізичному тілі, зробленому з глини або землі (пор. Бут. 2:7; 3:19)).

▣ **"виявляйте їм честь, бо й вони є співспадкоємиці благодаті життя"** Тут підкреслюється духовна рівність (співспадкоємиці, пор. 1Петр. 1:4-5) чоловіків та жінок (пор. Бут. 1:27; 2:18; Гал. 3:28). Спасіння вже зараз відмінює деякі наслідки гріхопадіння (пор. Бут. 3:16) і відновлює спільність чоловіків та жінок, що була в Бут. 1-2.

▣ **"щоб не спинялися ваші молитви"** Ставлення віруючих чоловіка й дружини одне до одного впливає на їхні стосунки з Богом (пор. 1Кор. 7:5).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3:8-12

⁸Нарешті ж, будьте всі єдиномисльними, спочутливими, братолюбними, милосердними, покірливими. ⁹Не платіть злом за зло, або лайкою за лайку, навпаки, благословляйте, знаючи, що на це вас покликано, щоб ви впадкували благословення. ¹⁰Бо хто хоче любити життя та бачити добрі дні, нехай здержить свого язика від лихого та уста свої від говорення підступу. ¹¹Ухиляйся від злого та добре чини, шукай миру й женися за ним! ¹²Бо очі Господні до праведних, а вуха Його до їхніх прохань, а Господнє лице проти тих, хто чинить лихе!

3:8

NASB «Підводячи підсумки»
NKJV, NRSV,
NJB «Нарешті»
TEV «Завершуючи»

Це грецька ідіома (досл. «тепер кінець»), що означає «у підсумку» та підбиває підсумок не всього листа, але цієї частини про покірність (пор. 1Петр. 2:13-17, 18-25; 3:1-7, 8-22).

▣ **"будьте всі"** Це звернення до всієї громади віри. У цьому переліку бажаних рис зовсім немає дієслів.

NASB «гармонічні»
NASB «єдиномисльними»
NRSV «єдність духа»
TEV «однакове ставлення»
NJB «ви повинні всі погодитися між собою»

Буквально це складене слово складається з *homos* (один або той самий) та *phrēn* (розум або думка). Заклик до цієї самої риси є також в Ів. 17:20-23; Рим. 12:16; Фил. 1:27 і 2:2.

NASB, NJB «співчутливі»
NKJV «маючи співчуття одне до одного»
NRSV «співчуття»
TEV «маючи одні й ті самі почуття»

Буквально це складене слово складається з *sun* («із») та *paschō* («страждати»). З цього грецького слова походить англійське «*sympathy*», що означає «співчуття», а також наше «симпатія». В часи переслідувань та випробувань ця риса є дуже важливою, як і всі інші риси, перелічені в 1Петр. 3:8.

NASB «братолюбні»
NKJV «любіть як брати»
NRSV «любов одне до одного»
TEV «любіть одне одного»
NJB «любіть братів»

Буквально це складене слово складається з *philos* («любов») та *adelphos* («брат»). Тут «брат», звісно, вживається в загальному значенні. Можливо, зміст цього вислову краще передається так: «ставтеся до всіх віруючих із любов'ю, як до рідних» (пор. Рим. 12:10; 1Сол. 4:9). Це віддзеркалює Ісусову заповідь в Ів. 13:34; 1Пв. 3:23; 4:7-8, 11-12, 19-21. У грецькому койне *philos* та *agapē* зазвичай є синонімами (порівняйте Ів. 3:35 із Ів. 5:20).

NASB «добросерді»
NKJV «мякосердий»
NRSV «м'яке серце»
TEV «будьте добрими»
NJB «майте співчуття»

Це складене слово, що складається з *eu* («добро») та *splagchnon* («черевко, нутрощі»). У давнину люди вважали, що емоції людини знаходяться в її нижніх внутрішніх органах (пор. Дії 1:18; Лк. 1:28; 2Кор. 6:12; Фил. 1:8). Це складене слово закликає віруючих мати «гарні почуття» одне до одного (пор. Еф. 4:32).

NASB «смирненні в душі»
NKJV «люб'язні»
NRSV «смирненний розум»
TEV «смирненні»
NJB «скромні»

Це складене слово, що складається з *tapeinos* («смирненний») та *phrēn* («розум»). Воно вживається в Діях 20:19; Еф. 4:2 та Фил. 2:3. Ця риса є виключно християнською чеснотою. Вона є повною протилежністю самоствердження та егоцентричної гордості.

3:9 "Не платіть злом за зло" Це дієприкметник теперішнього часу активного стану, вжитий у значенні наказового способу. Тут мова йде про істинне прощення (пор. Пр. 17:13, 20:22; Рим. 12:17, 1Сол. 5:15). Пам'ятайте, що Перше послання Петра написано віруючим, що зазнавали переслідувань та страждали, але повинні були відповідати на несправедливе ставлення так, як це робив Христос.

▣ **"лайкою за лайку"** Це відображає життя Ісуса (пор. 1Петр. 2:23).

▣ **"навпаки, благословляйте"** Це ще один дієприкметник теперішнього часу активного стану, вжитий в значенні наказового способу. Це слово буквально означає «говорити добре про когось», англійською «eulogize», тобто «хвалити» (пор. Мт. 5:10,12,44, 6:14-15; Лк. 6:28; Рим. 12:143; 1Кор. 4:12).

3:9 "на це вас покликано" Та сама істина проголошується в 1Петр. 2:21. Страждання, як і приклад Христа, є ознакою зрілості віруючого (пор. Євр. 5:8) та його свідоцтвом (пор. 1Петр. 3:15).

▣ **"щоб ви впадкували благословення"** Цей вираз віддзеркалює слова Ісуса в Мт. 5:44 та Лк. 6:28. Спадщина віруючих є часто повторюваною темою (пор. 1Петр. 1:4-5; 3:7,9). Ми члени Божої сім'ї та співпадкоємці з Ісусом (пор. Рим. 8:17).

3:10-12 Тут наводиться цитата з 34-го псалма у версії масоретського тексту, а не Септуагінти. На цей псалом також є посилання в

1. 1Петр. 2:3 – Пс. 34:8 (пор. Євр. 6:5)
2. 1Петр. 2:22 – Пс. 34:13
3. 1Петр. 3:10 – Пс. 34:12-13
4. 1Петр. 3:11 – Пс. 34:14 (пор. Рим. 14:19; Євр. 12:14)
5. 1Петр. 3:12 – Пс. 34:15-16

▣ Зверніть увагу на три настанови.

1. слід здержувати свого язика від лихого (1Петр. 3:10, див. Мр. 7:20, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЛЮДСЬКА МОВА»)
2. слід ухилитися від злого (1Петр. 3:11)
3. слід шукати миру й гнатися за ним (1Петр. 3:11)

Це вказує на людський аспект відгуку віруючого в завіті. В 1Петр. 3:12 говориться про те, чому віруючі повинні так робити:

1. Господь звертає особливу увагу на праведних
2. Господь чує праведних
3. Господь особисто протриває злим

Слово «Господь» в усіх Псалмах вживається стосовно ЯХВЕ – Бога, Який склав завіта з Ізраїлем; але в даному контексті це слово означає Ісуса, засновника нового завіту (як і 1:25 та 2:3). Автори Нового Заповіту широко використовували цей засіб для ствердження божественності Ісуса.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3:13-22

¹³І хто заподіє вам зле, коли будете ви оборонцями доброго? ¹⁴А коли ви за правду й страждаете, то ви блаженні! А їхнього страху не бійтеся, і не тривожтеся! ¹⁵А Господа Христа святить у ваших серцях, і завжди готовими будьте на відповідь кожному, хто в вас запитає рахунку про надію, що в вас, із лагідністю та зо страхом. ¹⁶Майте добре сумління, щоб тим, за що вас обмовляють, немов би злочинців, були посоромлені лихословники вашого поведження в Христі. ¹⁷Бо ліпше страждати за добрі діла, коли хоче того Божа воля, аніж за лихі. ¹⁸Бо й Христос один раз постраждав був за наші гріхи, щоб привести нас до Бога, Праведний за неправедних, хоч умертвлений тілом, але Духом оживлений, ¹⁹Яким Він і духам, що в в'язниці були, зійшовши, звіщав; ²⁰вони колись непокірливі були, як їх Боже довготерпіння чекало за Носєвих днів, коли будувався ковчег, що в ньому мало, цебто вісім душ, спаслось від води. ²¹Того образ, хрищення не тілесної нечистоти позбуття, але обітниця Богові доброго сумління, спасає тепер і нас воскресенням Ісуса Христа, ²²що, зійшовши на небо, пробуває по Божій правиці, а Йому підкорилися Анголи, влади та сили.

3:13 "хто заподіє вам зле" Це може бути посиланням на Пс. 118:6, тому що цей псалом цитується в 1Петр. 2:7 і 9. Та сама істина виражена в Рим. 8:31-34.

Віруючі повинні постійно пам'ятати про те, що цей світ не є їхнім рідним домом і фізична реальність не є найвищою! Ми в цьому світі чужинці, короткочасні гості. Нам не треба боятися (1Петр. 3:14).

Іронія в тому, що люди, яких захищає Господь, часто зазнають переслідувань. Знати Бога, любити Його і служити Йому не є спасенням людини від болі, несправедливого ставлення і навіть смерті. Може здаватися, що зло перемагає, але зачекайте, адже віруючий блажений навіть серед страждань (пор. Мт. 5:10-12; Дії 5:41).

▣ **"коли будете ви оборонцями доброго?"** Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію. Вони страждали саме за те, що були християнами (пор. 1Петр. 3:14; 2:19; 3:16; 4:16). Однак слід звернути увагу на умову (кон'юнктив) «коли ви будете ревнувати про добро»!

3:14 "А коли ви... й страждаете" Це рідкісне умовне речення четвертого типу (найбільш віддалене від дійсності), що означає можливість дії, але не впевненість у ній (пор. 2Тим. 3:12). Страждали не всі віруючі й не всюди. Страждання ніколи не було, не є і не буде обов'язковою частиною життя всіх християн, але кожен християнин має бути готовим (пор. 1Петр. 4:12-16; Ів. 15:20; Дії 14:22; Об. 8:17)!

▣ **"за правду"** В даному контексті під «правдою» розуміється благочестиве життя або наше словесне свідчення про Євангеліє. Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРАВЕДНІСТЬ» (SPECIAL TOPIC: RIGHTEOUSNESS)

Тема праведності є настільки важливою, що кожний дослідник Біблії повинен особисто глибоко вивчити цю тему.

У Старому Заповіті Бог охарактеризований як «справедливий» або «праведний» (дієслово, BDB 842, KB 1003; іменник чоловічого роду, BDB 841, KB 1004; іменник жіночого роду, BDB 842, KB 1006). Месопотамський термін походить від «річної очеретини», що її використовували під час будівництва для перевірки горизонтальної прямої стін та тинів. Бог вибрав цей термін як метафору для описання Свого характеру. Він є прямим кутом (лінійкою), що дає можливість все перевіряти й оцінювати. Цей концепт стверджує Божу праведність та Його право судити.

Людина створена за образом Бога (пор. Бут. 1:26-27; 5:1,3; 9:6). Вона створена для спілкування з Богом (пор. Бут. 3:8). Все створіння є сценою або тлом для взаємин між Богом та людьми. Бог хотів, щоб Його найвеличніше створіння, людина, знала Його, любила Його, служила Йому і була подібною Йому! Людство було випробуване на вірність (пор. Бут. 3), і перше подружжя не змогло достойно пройти це випробування. Наслідком цього став розрив у стосунках між Богом і людьми (пор. Рим. 5:12-21).

Бог обіцяв виправити ситуацію і відновити спілкування (пор. Бут. 3:15; див. Спеціальну тему: «Вічний план відкуплення ЯХВЕ»). Він це зробив Своєю волею через Свого Сина. Люди були не в змозі виправити цю ворожнечу (пор. Рим. 1:18-3:20; Об. 5).

Після гріхопадіння першим кроком Бога до відновлення був завіт, що ґрунтувався на Його заклик і відклику людей покаятися, вірністю й покорю (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38). Після гріхопадіння люди не були здібними навіть дотримувати завіт (пор. Рим. 3:21-31; Гал. 3). Богу Самому довелося ініціювати відновлення людства. Для цього Він

1. об'явив людей праведними через роботу Христа (судова праведність)
2. дарував людям праведність через роботу Христа (залічена праведність)
3. послав людям Духа Божого, що в них оселився і створював праведність в них (уподібнення Христу, відновлення образу Божого)
4. відновив спілкування Еденського саду (порівняй Бут. 1-2 з Об. 21-22)

Однак Бог вимагає відповіді з боку людини. Бог постановляє (тобто дарує, Рим. 5:8; 6:23) і забезпечує, але люди повинні відкликнутися та продовжувати відкликатися

1. покаянням
2. вірою
3. життям послуху
4. стійкістю в вірі

Отже, праведність є обопільною дією в завіті між Богом і Його найвеличнішим створінням; в її основі лежить характер Бога, робота Христа і сила Духа, і кожна людина повинна особисто і постійно реагувати на всі ці божественні дії. Цей концепт називається «виправданням благодаттю через віру» (Еф. 2:8-9). Він відкривається в Євангеліях, але ще не формулюється там. Формула вперше визначається Павлом, який понад 100 разів вживає грецький термін «праведність» в різних формах.

Павло був освіченим рабином, і тому він вживав цей термін *dikaionē* в єврейському сенсі, як відповідник єврейського *tsaddiq* («цаддік»), як в Септуагінті, а не в грецькій літературі. У греків цей термін означав людину, що відповідає очікуванням божества та суспільства (напр. Ной, Йов). В єврейському сенсі праведність завжди пов'язана з завітом (див. Спеціальну тему: «Завіт»). Яхве – справедливий, етичний, моральний Бог. Він хоче, щоб Його народ віддзеркалював Його характер. Відкуплені люди стають новим створінням (пор. 2Кор. 5:17; Гал. 6:15). Ця новизна призводить до нового, благочестивого життя (пор. Мт. 5-7; Гал. 5:22-24; Послання Якова; 1 Івана). Оскільки Ізраїль був теократичною державою, в ньому не було чіткого розрізнення між світським (сусільні норми) та священним (Божа воля). Ця відмінність виражена єврейськими та грецькими термінами, що перекладаються як «справедливість» (у суспільстві) та «праведність» (в релігії).

Євангеліє (добра вістка) Ісуса – то вістка про відновлення спілкування грішного людства з Богом. Це здійснилося через любов, милість і благодать Отця; життя, смерть і воскресіння Сина; спонування Духа, що Він притягує людину до Євангелія. Виправдання – то дар від Бога, але воно повинно призвести до благочестя (позиція Августина, що відображає як акцент реформаторів на тому, що Євангеліє є Божим даром, так і акцент римських католиків на необхідності зміненого життя, повного любові й вірності). Реформатори сприймали термін «Божа праведність» в ОБ'ЄКТИВНОМУ РОДОВОМУ ВІДМІНКУ (тобто як Божу дію, завдяки якій Бог приймає грішних людей [позиційне освячення], а католики сприймали його в СУБ'ЄКТИВНОМУ РОДОВОМУ ВІДМІНКУ, як процес поступового уподібнення Богу [практичне поступове освячення]. Насправді обидві позиції є вірними!!)

На мою думку, вся Біблія від Бут. 4 до Об. 20 є історією про те, як Бог відновлює спілкування Еденського саду. Біблія починається з того, що Бог і люди живуть у спілкуванні на землі (пор. Бут. 1-2), і закінчується тим самим (пор. Об. 21-22). Образ Божий і задум Божий будуть відновлені!

Далі подаються окремі тексти з Нового Заповіту, що ілюструють вжиток різних форм цього грецького слова.

1. Бог праведний (це часто пов'язано з Богом як Суддею)
  - а. Рим. 3:26
  - б. 2Сол. 1:5-6
  - в. 2Тим. 4:8
  - г. Об. 16:5
2. Ісус праведний
  - а. Дії 3:14; 7:52; 22:14 (титул Месії)
  - б. Мт. 27:19
  - в. Ів. 2:1,29; 3:7
3. Божою волею для Його створіння є праведність
  - а. Лев. 19:2
  - б. Мт. 5:48 (пор. 5:17-20)
4. Спосіб, яким Бог дарує та творить праведність
  - а. Рим. 3:21-31

- б. Рим. 4
- в. Рим. 5:6-11
- г. Гал. 3:6-14
- 5. Дарована Богом
  - а. Рим. 3:24; 6:23
  - б. 1Кор. 1:30
  - в. Еф. 2:8-9
- 6. Приймається вірою
  - а. Рим. 1:17; 3:22,26; 4:3,5,13; 9:30; 10:4,6,10
  - б. 2Кор. 5:7,21
- 7. Через дії Сина
  - а. Рим. 5:21
  - б. 2Кор. 5:21
  - в. Фил. 2:6-11
- 8. Воля Божа – щоб Його послідовники були праведними
  - а. Мт. 5:3-48; 7:24-27
  - б. Рим. 2:13; 5:1-5; 6:1-23
  - в. Еф. 1:4; 2:10
  - г. 1Тим. 6:11
  - д. 2Тим. 2:22; 3:16
  - е. 1Ів. 3:7
  - ж. 1Петр. 2:24
- 9. Бог судитиме світ за праведністю
  - а. Дії 17:31
  - б. 2Тим. 4:8

Праведність – то характер Бога, що дарується грішним людям через Христа. Праведність – це

1. Божа постанова
2. Божий дар
3. дія Христа
4. життя, яке треба прожити

Але це також є процесом, в якому людина повинна рішуче і твердо старатися досягнути праведності, що колись буде завершена в другому пришесті Христа. Коли людина спасається, її спілкування з Богом відновлюється, але потім це спілкування поступово зміцнюється протягом всього життя, і врешті-решт стає зустріччю з Ним віч-на-віч (пор. 1Ів. 3:2) під час смерті або *Parousia* («парусії»)!

Завершімо цю тему на гарній цитаті зі «Словника Павла та його листів» видавництва IVP (*Dictionary of Paul and His Letters*, IVP)

«Кальвін більше, ніж Лютер, ставить акцент на аспекті Божої праведності, пов'язаному зі взаєминами. Погляди Лютера на Божу праведність, здається, відображають аспект, пов'язаний з викупом гріха. Кальвін підкреслює дивовижний характер спілкування або передавання нам Божої праведності» (стор. 834).

На мою думку, взаємини віруючого з Богом мають три сторони.

1. Євангеліє – то особа (на цьому акцентували Східна Церква та Кальвін)
2. Євангеліє – це істина (на цьому акцентували Августин та Лютер)
3. Євангеліє – це змінене життя (акцент католиків)

Всі три твердження є істиною і повинні прийматися разом для здорового, вірного, біблійного християнства. Надмірний акцент на будь-якій з цих сторін або нехтування будь-якою з них призводить до проблем.

Треба приймати Ісуса!

Треба вірити в Євангеліє!

Треба старатися уподібнюватися Христу!

▣ **"ви блаженні"** Це слово Ісус часто вживає в заповідях блаженства у Своїй Нагірній проповіді (пор. Мт. 5:10-12). Віруючі, як і старозавітні пророки, є Божим світлом і одкровенням для загиблого світу. Коли ми свідчимо про Христа навіть серед переслідувань, невіруючі можуть навернутися й хвалити Бога (пор. 1Петр. 3:1,8-9).

▣ **"А їхнього страху не бійтеся"** Це посилення на Іс. 8:12-13 (див. подібний концепт в Іс. 50:9; 54:17; Рим. 8:31-38). Цю фразу можна розуміти двояко: (1) як Божий страх, що його відчують переслідувачі, або (2) як страх, який вони наводять на інших. Безстрашся є характерною рисою Божої дитини (пор. 1Петр. 3:6).

3:15 "святить" Це аорист активного стану наказового способу, що вказує на рішуче відділення когось у минулому для використання Богом (це також може бути відображенням Іс. 8:14, де вжито слово «святиня»). Віруючі повинні святити Христа в своїх серцях, як Христос посвятив Себе заради них (пор. Ів. 17:19).

Зауважте, що в 1Сол. 5:23 Бог освячує віруючих. Водночас віруючим наказано освячуватися. Таким є парадокс завіту біблійної віри (порівняйте Єз. 18:31 з 36:26-27). Бог має повну владу, але люди теж вільні й повинні спрямовувати свою волю на виконання Божої волі. Але як нам святити Христа?

1. нашою любов'ю одне до одного (пор. 1Петр. 3:8-9)

2. нашим життям (пор. 1Петр. 3:13-14)

3. нашим словесним свідченням (пор. 1Петр. 3:15).

▣ **"Господа Христа"** В Біблії короля Якова (King James Version) сказано «Lord God» («Господа Бога»), згідно з Іс. 8:12-13, де сказано «Господа Саваота», але 1Петр. 3:14 є месіанським текстом. Проте в давньогрецьких манускриптах P⁷², κ, Α, Β та С написано «Христа Господа», що ліпше відповідає даному контексту.

▣ **"у ваших серцях"** «Серця» – то старозавітна ідіома, що означає всю людину. Див. Мр. 2:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЕРЦЕ».

▣ **"завжди готовими будьте на відповідь"** Тут ужите грецьке слово *apologia*, що складається з *apo* («з») та *logos* («слово»). Воно означає правовий захист в судній залі (пор. Дії 19:33; 22:1; 25:16; 26:1,2,24). Цей текст часто використовують для заохочення віруючих до проповіді Євангелія, що, звісно, є необхідним, але в даному контексті мова йде скоріш про формальні суди або допити. Слід зазначити, що всім віруючим важливо мати готову проповідь або логічне пояснення своєї віри в Христа: або для суду, або для сусіда. Кожний віруючий повинен бути готовим до словесного свідчення!

▣ **"про надію, що в вас"** Тут надія є збірним словом, що означає Євангеліє та його вчення щодо майбутнього. Віруючі зараз живуть благочестиво через свою впевненість в обітницях Христа та Його другому пришесті.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАДІЯ (*elpis*, у Апостола Павла)» (SPECIAL TOPIC: HOPE [*elpis*, in Paul])

Павло часто вживав це слово в різних, але взаємозв'язаних значеннях. Воно часто асоціювалося з доведенням віри віруючої людини до завершення (напр., 1Тим. 1:1). Це слово можна замінити виразами «слава», «вічне життя», «остаточне спасіння», «друге пришестя», тощо. Завершення неодмінно настане, але це ще буде в майбутньому й невідомо коли. Поняття «надія» часто асоціювалося з «вірою» та «любов'ю» (пор. 1Кор. 13:13; 1Сол. 1:3; 2Сол. 2:16). Далі йде частковий список прикладів вживання Павлом цього слова.

1. Друге пришестя, Гал. 5:5; Еф. 1:18; 4:4; Тит. 2:13
2. Ісус – наша надія, 1Тим. 1:1 (Бог – наша надія, 1Тим. 5:5; 1Петр. 3:5)
3. Віруючий постане перед Богом, Кол. 1:22-23; 1Сол. 2:19
4. Надія приготована на небесах, Кол. 1:5
5. Віра в Євангеліє, Кол. 1:23; 1Сол. 2:19
6. Остаточне спасіння, Кол. 1:5; 1Сол. 4:13; 5:8
7. Божа слава, Рим. 5:2; 2Кор. 3:12; Кол. 1:27
8. Спасіння язичників через Христа, Кол. 1:27
9. Впевненість у спасінні, 1Сол. 5:8
10. Вічне життя, Тит. 1:2; 3:7
11. Наслідки християнської зрілості, Рим. 5:2-5
12. Відкуплення всього створіння, Рим. 8:20-22
13. Завершення всиновлення, Рим. 8:23-25
14. Ім'я Бога, Рим. 15:13
15. Павлове бажання щодо віруючих, 2Кор. 1:7
16. Старий Заповіт як путівник для новозавітних віруючих, Рим. 15:4

▣ **"із лагідністю та зо страхом"** Перше слово вживається стосовно дружин в 1Петр. 3:4, де воно означає вгодне Богу ставлення. Це стосується не лише міжособистісних стосунків в сім'ї, але також стосунків віруючого з іншими, навіть з їхніми переслідувачами (пор. 2Тим. 2:25).

Друге слово часто вживається в 1 Петра та означає день переслідування й страху (пор. 1Петр. 1:17; 2:17,18; 3:2,15). Ми повинні шанувати Бога і тому шанувати навіть невіруючих панів, чоловіків та переслідувачів, як свідки Його сили і Царства.

3:16 У версіях NASB та NKJV цей вірш починається тут, а в версіях UBS⁴, NRSV, TEV та NJB він починається з попередньої фрази.

▣ **"Майте добре сумління"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану, вжитий в значенні наказового способу.

У Старому Заповіті немає відповідника грецького слова «сумління», хіба тільки єврейське слово «груди», що означає пізнання себе та своїх мотивів. Грецьке слово, що означало совість або сумління, спочатку стосувалося п'яти почуттів людини. З часом воно почало вживатися в значенні внутрішніх почуттів (пор. Рим. 2:15). Павло двічі вжив це слово на суді у книзі Дій (пор. Дії 23:1 та 24:16). Воно вказує на його власне відчуття того, що він свідомо не порушував своїх обов'язків перед Богом (пор. 1Кор. 4:4).

Сумління є поступово зростаючим усвідомленням віруючими своїх мотивів та дій на основі

1. біблійного світогляду
2. Духа Божого, що в них
3. знання Божого слова
4. особистого прийняття Євангелія

Петро тричі вжив цей вираз, 1Петр. 2:19; 3:16 та 21. Релігійне законництво не може цього дати, але Євангеліє може!

▣ **"щоб тим, за що вас обмовляють, немов би злочинців, були посоромлені лихословники вашого поведження в Христі"** Див. примітки до 1Петр. 2:12 та 2:15.

3:17 "коли хоче того Божа воля" Це рідкісна форма умовного речення четвертого типу, як і в 1Петр. 3:14. Петро послідовно висловлював цю непевну умову страждань та переслідувань (пор. 1Петр. 1:6; 2:15; 3:17; 4:14).

3:18-22 Річард Н. Лонгенекер в своїй книзі «Біблійна екзегеза в апостольський час» (Richard N. Longenecker, *Biblical Exegesis In the Apostolic Period*, стор. 69, 172) стверджує, що ці вірші взяті з пісні, яку співали під час хрещення. Грант Осборн в «Герменевтичній спіралі» (Grant Osborne, *The Hermeneutical Spiral*) висловлює думку, що 1Петр. 3:18 є поетичним текстом (в жодному з перекладів, використаних в даному коментарі, цей текст не виділяється, як поетичний). Якщо це пісня або вірш, то на основі цього тексту не можна будувати доктрину!

3:18 "Бо й Христос один раз постраждав був за наші гріхи" В Септуагінті цей вислів вживається як відповідник «жертви за гріх» (пор. Лев. 5:7, 6:30; Ис. 53; 2Кор. 5:21). У цій фразі мова йде про викупну заступницьку смерть Ісуса, як і в віршах 2:22-24.

Дві частини цієї фрази мають різночитання в грецьких текстах.

1. «Христос помер» (пор. NASB, TEV, NJB). Цей варіант є в манускриптах P⁷², κ, Α, Β та С. В інших давньогрецьких унікальних текстах ужито дієслово «постраждав» (NKJV, NRSV, манускрипти В, К та Р). «Постраждав» найбільш відповідає контексту та слововжитку Петра (він вживає слово «постраждав» одинадцять разів), але якщо в оригіналі було вжите саме це слово, то чому переписчики змінили його на «помер».
2. «За гріхи». Існує понад семи варіантів цієї частини вірша. В більшості з них сказано «за нас». Проблема полягає в тому, що грецький приєдник *peri* вжитий у зв'язку з гріхом замість більш очікуваного *hyper*.

▣ **"один раз"** Ця тема детально висвітлена в Посланні до євреїв (пор. Рим. 6:10; Євр. 7:17; 9:12,18,26,28; 10:10). Христос є досконалою, ефективною жертвою за гріх, принесеною один раз!

▣ **"Праведний за неправедних"** Це може бути посиланням на Ис. 53:11-12. Можливо, слово «Праведний» було іменем Ісуса в ранній церкві (пор. Дії 3:14; 7:52; 1Пв. 2:1,29; 3:7). Наголос ставиться на Його безгрішному житті (пор. 1Петр. 1:19; 2:22), що він віддав його в жертву за гріх (пор. 1Петр. 2:24).

▣ **"щоб"** Це речення мети (з *hina*).

▣ **"щоб привести нас до Бога"** Ідеться про «доступ» або «допущення» до божества (пор. Рим. 5:2; Еф. 2:18; 3:12). Смерть Ісуса відновлює стосунки з Богом, що були зіпсовані через гріхопадіння. Божий образ в людині відновлюється через Христа. Віруючі мають можливість таких само близьких стосунків із Богом, які мали Адам і Єва перед гріхопадінням в Бут. 3.

▣ **"хоч умертвлений тілом, але Духом оживлений"** Існує контраст (паралелізм) між фізичним тілом Ісуса (пор. 1Петр. 4:1) та Його духовним життям (пор. 1Петр. 4:6; 1Кор. 15:45). Можливо, та сама істина була відображена в ранньоцерковному символі віри або гімні, що записаний в 1Тим. 3:16.

В обидвох цих фразах вжитий дієприкметник аориста пасивного стану, що вказує на історичну подію (розп'яття і воскресіння, пор. Рим. 1:3-4), здійснену зовнішнім суб'єктом (Отцем або Святим Духом). Важко встановити, чи слід писати «духа» в цьому тексті з великої літери (тобто чи йде мова про Святого

Духа), чи ні (якщо мова йде про людський дух Ісуса). Я схилиюся до другого (як і А.Т. Робертсон [A. T. Robertson]), але Ф.Ф. Брюс (F. F. Bruce) – до першого.

▣ **"звіщав"** Це грецьке слово *kērussō*, що означає проголошувати або оголошувати. В пов'язаному з цим віршем вірші 4:6 вжите дієслово *euangelizō*, що означає виключно проповідь Євангелія. Неясно, чи слід в даному контексті розрізняти ці два слова (пор. Мр. 5:20; Лк. 9:60, де *kērussō* означає проповідь Євангелія). Я гадаю, що вони є синонімами.

▣ **"духам"** Існують дві теорії стосовно цих духів: (1) то були померлі (4:6; Євр. 12:23) або (2) злі ангели (Бут. 6; 2Петр. 2:4-5; Юд. 6; 1 Енох). Люди в Новому Заповіті називаються «духами» тільки в складі атрибутивних словосполучень (пор. Ф.Ф. Брюс, «Відповіді на запитання» [F.F. Bruce, *Answers to Questions*, стор. 128]).

▣ **"що в в'язниці були"** В цьому тексті є кілька елементів, які треба якось поєднати, щоб установити, про що саме говорить Петро:

1. Ісус був «в дусі» (1Петр. 3:18)
2. Ісус проповідував ув'язненим духам (1Петр. 3:19)
3. ці духи були непокірливі за днів Ноя (1Петр. 3:20)

При порівнянні всіх цих елементів, єдиними можливими варіантами виявляються або впалі ангели з Бут. 6, або люди за днів Ноя, що втонули в водах потопу. Про Ноеві дні також згадується в 2Петр. 2:4-5 разом з Содомом і Гоморрою (пор. 2Петр. 2:6). В Посланні Юди непокірливі ангели (пор. Юд. 6) теж поєднуються з Содомом і Гоморрою (пор. Юд. 7).

З ширшого контексту неясно, чому Петро навіть згадує про цю тему, якщо він не використовує потоп як образ хрещення (спасіння через воду, пор. 1Петр. 3:20).

Двома важливішими питаннями в тлумаченні цього тексту є (1) час проповіді Христа (2) та зміст Його проповіді.

1. предвічний Христос проповідував через Ноя (пор. 1Петр. 1:11, де Дух Христовий проповідує через авторів Старого Заповіту) людям його часів, які тепер знаходяться у в'язниці (Августин)
2. Христос у проміжку часу від Своєї смерті до воскресіння проповідував ув'язненим людям часів Ноя, звіщаючи їм
  - а. осуд
  - б. спасіння (Климент Олександрійський)
  - в. благословення Ноя та його сім'ї (що були в раю, в той час, як вони були в *Tartarus* [«тартарусі»])
3. Христос у проміжку часу від Своєї смерті до воскресіння проповідував
  - а. ангелам, які взяли собі людських жінок і мали від них дітей (пор. Бут. 6:1-2)
  - б. наполовину ангельським, наполовину людським дітям, про яких ідеться в Бут. 6:4 (Див. Спеціальну тему до Бут. 6 на сайті www.freebiblecommentary.org). Змістом цієї проповіді було їхнє засудження та Його перемога. У 1 Еноха говориться про те, що ці безтілесні «пів ангели, пів люди» в Новому Заповіті називаються демонами.
4. Христос як переможний Месія зійшов на небо (ангельські сфери гностиків або сім небес рабинів, пор. 1Петр. 3:22; Еф. 4:9). У 2 Еноха 7:1-5 сказано, що впалі ангели знаходяться у в'язниці на другому небі. Христос тим самим проголосив Свою перемогу над ангельськими сферами (тобто над усяким духовним протистоянням, пор. «Біблійний коментар Ієроніма» [*Jerome Bible Commentary*], стор. 367). Мені в даному контексті більш за все подобається цей варіант. Див. Мр. 9:43, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ДЕ ЗНАХОДЯТЬСЯ ПОМЕРЛІ?»).

3:20 "як їх Боже довготерпіння чекало" Це складене слово, що складається з *mēkos* (далекий) та *thumos* (гнів). Це імперфект медіального стану (депонент) дійсного способу, що вказує на те, що Сам Бог знову й знову чекав на них. Божий довготерпеливий характер, що не поспішає мститися, але з любов'ю терпить грішників, є основою стосунків Бога з непокірним людством (пор. 1Петр. 3:20; Вих. 34:6; Неєм. 9:16-23;

Пс. 103:8-14; Йоїл 2:13; Мих. 6:18-20; 2Петр. 3:15; Рим. 2:4; 9:22). Цей благочестивий характер повинен також проявлятися в Його дітях (пор. 2Кор. 6:6; Гал. 5:22; Еф. 4:2; Кол. 1:11; 3:12; 1Тим. 1:16; 2Тим. 3:10; 4:2).

Петро в своїх посланнях зображає Бога терпеливим, що не поспішає судити людей, але дає їм можливість спастися.

1. Він чекав за днів Ноя, 1Петр. 3:20

2. Він не поспішає з другим пришествям, 2Петр. 3:9

Бог хоче, щоб усі спаслися (пор. 2Петр. 3:9,15)!

▣ **"вони колись непокірливі були... за Носвих днів"** Тут мабуть мова йде про ангелів з Бут. 6 (пор. 2Петр. 2:45; Юд. 6) або про невіруючих людей за днів Ноя.

▣ **"спаслось від води"** У цьому контексті, здається, Петро звертається до історії Ноя та потопу, щоб показати, що «спасіння» (фізичний порятунок у Старому Заповіті та духовне спасіння в Новому Заповіті) здійснюється через воду (старозавітний потоп із Бут. 6-9 та християнське хрещення). Якщо Петро розповідає про це на фоні 1 Еноха, то Ной і його сім'я (тобто все людство) спаслися в водах потопу від злої раси пів людей, пів ангелів.

3:21

NASB «відповідно до того»

NKJV «є також антитип»

NRSV «прообразом якого воно було»

TEV «що було символом, який вказував на»

NJB «відповідно до цього»

Це грецьке слово *antitupon*, що складається з *anti* («проти» або «відповідно») та *typos* («образ» або «копія»). Цей прикметник вживається в Новому Заповіті тільки тут, але відповідний іменник зустрічається також в Євр. 9:24. Ця фраза показує символічний, типологічний характер слів Петра.

▣ **"хрещення"** Хрещення в ранній церкві було нагодою для публічного сповідання віри віруючої людини. Хрещення було не засобом для спасіння, але нагодою для словесного ствердження віри. Пам'ятайте, що рання церква не мала будівель і збиралася по домах або часто в таємних місцях через переслідування.

Багато коментаторів припускають, що 1 Петра – то проповідь на хрещення. Можливо, це так, але таке припущення не є єдиним можливим. Правда, Петро часто використовував хрещення як важливий акт віри (пор. Дії 2:38,41; 10:47). Однак воно було не сакраментальним актом, але подією віри, що символізувала смерть, похорон та воскресіння в єднанні віруючого з Христом (пор. Рим. 6:7-9; Кол. 2:12). Цей акт символічний, а не сакраментальний; він є нагодою для сповідання віри, а не засобом для спасіння.

▣ **"спасає тепер і нас"** Це слово в Старому Заповіті означає в основному фізичний порятунок, але в Новому Заповіті – духовне спасіння. У цьому контексті переслідування він очевидно має обидві конотації.

▣ **"але обітниця Богові доброго сумління"** Це говорить про те, що спасає не обряд хрещення, але ставлення людини до Бога (пор. 1Петр. 3:16). Однак я би додав, що хрещення не є предметом вибору, але (1) Сам Ісус подав нам у цьому приклад (пор. Мт. 3:13-17; Мр. 1:9-11; Лк. 3:21-22; Ів. 1:31-34) і (2) це є Ісусовим наказом (пор. Мт. 28:19) до всіх віруючих. У Новому Заповіті про нехрещених віруючих навіть не йде мова. Хрещення вважалося невід'ємною частиною сповідання віри. Див. примітку до 1Петр. 3:16 про «сумління».

▣ **"воскресінням Ісуса Христа"** Це вказує на те, що сутністю спасіння є не наше хрещення, але воскресіння Ісуса (пор. Рим. 1:4-5). Цю думку ясно викладено в Рим. 6:3-4. Хрещення здійснюється за

аналогією через занурення і символізує смерть, поховання та воскресіння. Насправді важливою є не форма хрещення, але серце хрещасямого.

3:22 "що... пробуває по Божій правіці" Це антропоморфічна метафора влади, сили та престижу (пор. 1Пв. 2:1). Цей символ узятий із Пс. 110:1.

В Біблії людською мовою розповідається про надприродних осіб, надприродні місця та події. Все це очевидно є аналогією, символами й метафорами, якими можна описувати дійсність в певних межах (у межах (1) нашого недосконалого людського сприйняття та (2) в зв'язку з часовими й культурними обмеженнями). Вони є достатніми, але не остаточними.

▣ **"Йому підкорилися Анголи, влади та сили"** Це, здається, стосується ангельських чинів (пор. Рим. 8:38-39; 1Кор. 15:24; Еф. 1:20-21, 6:12; Кол. 2:15; 1 Енох). Ці терміни вказують на владу та силу Ісуса над духовним світом.

Хоча 1 Петра безпосередньо не пов'язане з гностицизмом, з інших текстів Нового Заповіту (Кол., Еф., 1Тим., Тит. та 1Пв.) ясно видно, що культурний контекст греко-римського світу I століття зазнав впливу цього філософсько-богословського мислення. У гностицизмі II століття (і в текстах Наг-Хаммаді) грецьке слово *pleroma* (повнота), що його часто вживав Павло, означає «Божу повноту», ангельські сфери (*aeons*, можливо, юдейські «сім небес») між вищим добрим богом та «малими богами». Ключем до неба є Ісус, а не таємні паролі або знання щодо ангельських/демонічних посередників.

Навіть якщо гностичні «еони» в цьому тексті не виходять на передній план, ангели виходять. З цього можна зробити висновок, що вираз «духи у в'язниці» стосується непокірливих ангелів, що взяли собі лююдських жінок і мали від них дітей (пор. Бут. 6:1-4).

Див. Мр. 1:10, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГНОСТИЦИЗМ».

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чи були автори Нового Заповіту «чоловічими шовіністами»?
2. Як жінкам слід одягатися?
3. Як наші сімейні взаємини можуть впливати на наші молитви?
4. Перелічіть характеристики, що повинні керувати нашими соціальними стосунками.
5. Чому християни страждають?
6. Чи має кожний християнин свідчити словесно?
7. Хто такі духи у в'язниці?
8. Чи спасає нас хрещення?

ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 4

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Добрі доморядники Божої благодаті	Страждання Христове та наше (3:18-4:6)	Обов'язки християн: (2:11-4:11)	Змінене життя людей	Розрив із гріхом
4:1-6		4:1-6	4:1-6	4:1-6
	Служіння для Божої слави		Добрі управителі Божих дарів	Явлення Христа є близьким
4:7-11	4:7-11	4:7-11	4:7-11	4:7-11
Страждати як християнин	Страждання для Божої слави	Повторення	Страждати як християнин	Страждання за Христа
4:12-19	4:12-19	4:12-19	4:12-19	4:12-19

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятиох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 4:1-6

¹Отож, коли тілом Христос постраждав за нас, то озбройтеся й ви тією самою думкою, бо хто тілом постраждав, той перестав грішити, ²щоб решту часу в тілі жити вже не для пожадливоростей людських, а для Божої волі. ³Бо досить минулого часу, коли ви чинили волю поган, ходили в розпусті, у пожадливоростях, у п'яцтві, у гулянках, у п'ятках, у беззаконних ідолослужбах. ⁴Вони з того дивуються, що ви разом із ними не берете участі в розпусті, та зневажають. ⁵Вони дадуть відповідь Тому, Хто судитиме живих та мертвих! ⁶Бо на те й мертвим звіщувано Євангелію, щоб вони прийняли суд по-людському тілом, але жили по-Божому духом.

4:1 "Отож" Це слово пов'язує попередню тему з наступною.

▣ **"тілом Христос постраждав"** Ця фраза пов'язана з 3:18. Під тілом розуміється фізичне життя Ісуса. Він дійсно був одним із нас (тобто людиною). Він вмер замість нас (пор. 1Петр. 4:18; Іс. 53; Мр. 10:45; 2Кор. 5:21). У 1 Петра підкреслюється, що Христос страждав (пор. 1Петр. 2:21,23; 3:18; 4:1) і Його послідовники страждають через те, що йдуть вслід за Ним (пор. 1Петр. 2:19-20; 3:14,17; 4:15,19; 5:10).

Заступницький характер страждань Христа, про який ідеться в 1Петр. 3:18 та 2:21, в деяких грецьких манускриптах підсилюється додатковою фразою «за вас» (κ) або «за нас» (κ^c, Α, Κ та Ρ).

Таким самим займенником є додане в 1Петр. 4:3 слово «ви». Переписчики ранньої церкви старалися зробити тексти більш зрозумілими.

▣ **"озбройтеся й ви"** Це аорист медіального стану наказового способу. «Озброїться» – це військовий термін, що означає надягти важку зброю та підготуватися до битви. В нашому повсякденному житті триває духовна битва (пор. Еф. 6:10-20; Рим. 13:12; 1Сол. 5:8).

▣ **"тією самою думкою"** Ісус вважав страждання, зокрема й несправедливі, нормальною частиною життя благочестивих людей у грішному світі (пор. Ів. 15:20; Рим. 8:17; Фил. 1:29; 2Тим. 3:12; 1Петр. 4:12-19).

▣ **"бо хто тілом постраждав, той перестав грішити"** Цю фразу можна тлумачити по-різному, залежно від граматичної форми. Христос став для нас прикладом невинних, і навіть заступницьких страждань (дієприкметник аориста активного стану). Віруючі зараз страждають тому, що ототожнюються з Ним.

Головне дієслово може стояти або в медіальному (А.Т. Робертсон [A. T. Robertson, *Word Pictures of the New Testament*], стор. 121), або в пасивному стані («Аналітичний грецький лексикон» Мултона [Moulton's *Analytical Greek Lexicon*] та «Аналітичний грецький Новий Заповіт» Барбари і Тімоті Фріберга [Barbara and Tim Friberg's *Analytical Greek New Testament*]). Якщо це дієслово медіального стану, то воно заохочує віруючих до активної боротьби з гріхом, щоб наслідувати приклад Христа і не грішити. Якщо ж воно пасивного стану, то в ньому наголошується на духовному факті звільнення віруючого від влади гріха.

Смерть скасовує стосунки людини з гріхом. Це можна зв'язати з богословськими поняттями 6-ї глави Римлян. Вмираючи для старого життя, людина отримує можливість служити Богу (пор. Рим. 6:2,6,7), а хрещення символізує нове життя (пор. Рим. 6:4; Кол. 2:12).

Головна думка полягає в тому, що віруючі наслідують приклад Христа як у стражданнях, так і в перемозі над гріхом. Ми – нові створіння в Христі! І ми повинні жити відповідно. Уподобнення Христу є Божою волею (пор. Рим. 8:28-29; 2Кор. 3:18; 7:1; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 4:13; 1Сол. 3:13; 4:3,7; 5:23; 1Петр. 1:15). Воно відображає той факт, що образ Божий, згублений в гріхопадінні (Бут. 3), повністю відновлюється в Христі. Християни знову можуть обирати, як їм жити. Вони вже не є рабами гріха! Отже поведіться достойно Господа!

4:2 "щоб решту часу в тілі жити вже не для пожадлиостей людських" Тут відображається та сама богословська істина, що і в 6-й главі Послання до римлян. Віруючі вмерли для гріха і живуть тепер для служіння Богу (пор. Рим. 6:20). Спасіння є новим життям, новим створінням. Воно має видимі характеристики.

▣ **"а для Божої волі"** Див. 1Петр. 2:15, Спеціальна тема: «Воля Божа».

4:3 У цьому вірші засуджується минуле язичницьке життя читачів. Це один із віршів, з якого коментатори роблять висновок, що Петро писав це послання переважно церквам віруючих язичницького походження. Поганське суспільство було вкрай аморальним, навіть у своїх релігійних обрядах. Християнство повинно помітно відрізнятись від цього, і віруючим слід радикально змінити свої життєві звички. Ця зміна часто призводить до переслідувань з боку інших поганів. Грішники люблять грішити разом з іншими.

В деяких грецьких текстах на початку цього вірша сказано «Бо вам досить», а в деяких «Бо нам досить». В обох цих варіантах займенники «вам» та «нам» додані переписчиками, які старалися додати чіткості авторському вислову.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОРОКИ ТА ЧЕСНОТИ В НОВОМУ ЗАПОВІТІ» (SPECIAL TOPIC: VICES AND VIRTUES IN THE NT)

У Новому Заповіті неодноразово зустрічається перелік пороків та чеснот. Він часто відображає як рабиністичні, так і культурні (стоїчні) списки. Новозавітні списки протилежних характеристик можна знайти в:

	Пороки	Чесноти
1. Павла	Рим. 1:28-32 Рим. 13:13 1Кор. 5:9-11 1Кор. 6:10 2Кор. 12:20 Гал. 5:19-21 Еф. 4:25-32 Еф. 5:3-5 --- Кол. 3:5,8 1Тим. 1:9-10 1Тим. 6:4-5 2Тим. 2:22а, 23 Тит. 1:7, 3:3	--- Рим. 12:9-21 --- 1Кор. 6:6-9 2Кор. 6:4-10 Гал. 5:22-23 --- --- Фил. 4:8-9 Кол. 3:12-14 --- --- 2Тим. 2:22б,24 Тит. 1:8-9; 3:1-2
2. Якова	Як. 3:15-16	Як. 3:17-18
3. Петра	1Петр. 4:3 1Петр. 1:9	1Петр. 4:7-11 2Петр. 1:5-8
4. Івана	Об. 21:8; 22:15	---

▣ **"ходили в"** Це дієприкметник перфекта медіального стану. Невіруючі свідомо й постійно ходять дорогою егоїзму та гріха.

NASB «похоті»
NKJV, NRSV «розпусті»
TEV «непристойності»
NJB «поводячись розпущено»

Це слово означає відсутність самовладання, свідоме порушення соціальних норм, особливо в статевому житті (пор. Мр. 7:22; Рим. 13:13; 2Кор. 12:21; Гал. 5:19; Еф. 4:19; 1Петр. 4:3; 2Петр. 2:7,18; Юд. 6).

▣ **"пожадливість"** Це сильне бажання чогось або когось, що може бути позитивним (пор. Лк. 22:15; 1Тим. 2:1; 1Петр. 1:12), але частіше є негативним (пор. 1Петр. 1:14; 2:11; 4:2,3; 2Петр. 1:4; 2:10,18; 3:3; Мр. 4:19).

▣ **"п'яцтві"** Це складене слово, що зустрічається лише тут у Новому Заповіті; воно складається зі слів «вино» (*oinos*) та «переливатися» (*phluō*). У стародавньому світі люди пили вино постійно. Так Ісус (пор. Мт. 11:18-19) і рання церква теж пили вино. Засуджується не саме вино, але його надмірне споживання (пор. Пр. 23:29-35; Рим. 13:13; Гал. 5:21).

**СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «БІБЛІЙНЕ ВІДНОШЕННЯ ДО АЛКОЛОГІЮ ТА АЛКОГОЛІЗМУ»
(SPECIAL TOPIC: BIBLICAL ATTITUDES TOWARD ALCOHOL AND ALCOHOL ABUSE)**

I. Біблійні терміни

A. Старий Заповіт

1. *Yayin* («Яїн») – Загальний термін, що означає вино (BDB 406, KB 409); вживається 141 раз. Етимологія цього слова невідома, тому що воно походить не з єврейського кореня. Це слово завжди означає ферментований фруктовий сік, звичайно виноградний. Воно вживається зокрема в таких віршах: Бут. 9:21; Вих. 29:40; Чис. 15:5,10.
2. *Tirosh* («Тірош») – «молоде вино» (BDB 440, KB 1727). В кліматичних умовах Близького Сходу ферментація починалася вже через шість годин після віджиму соку. Це слово означає вино в процесі ферментації. Воно вживається зокрема в таких віршах: Повт. Зак. 12:17; 18:4; Іс. 62:8-9; Ос. 4:11.
3. *Asis* («Асіс») – Це вже явно алкогольні напої («солодке вино», BDB 779, KB 860, напр., Йоїл 1:5; Іс. 49:26).
4. *Sekar* («Секар») – «міцний напій» (BDB 1016, KB 1500). Цей єврейський корінь вживається в термінах «пити» або «п'яниця». До такого напою щось додавали, щоб зробити його більш п'яним. Це слово паралельне до *yayin* (пор. Пр. 20:1; 31:6; Іс. 28:7).

Б. Новий Заповіт

1. *Oinos* – грецький еквівалент єврейського *yayin*
2. *Neos oinos* (молоде вино) – грецький еквівалент єврейського *tirosh* (пор. Мр. 2:22).
3. *Gleuchos vinos* (солодке вино, *asis*) – вино на ранніх стадіях ферментації (пор. Дії 2:13).

II. Вживання в Біблії

A. Старий Заповіт

1. Вино – то Божий дар (Бут. 27:28; Пс. 104:14-15; Екл. 9:7; Ос. 2:8-9; Йоїл 2:19,24; Амос 9:13; Зах. 10:7).
2. Вино було частиною жертвоприношення (Вих. 29:40; Лев. 23:13; Чис. 15:7,10; 28:14; Повт. Зак. 14:26; Суд. 9:13).
3. Вино використовувалося як ліки (2Сам. 16:2; Пр. 31:6-7).
4. Вино може бути серйозною проблемою (Ной – Бут. 9:21; Лот – Бут. 19:33,35; Самсон – Суд. 16; Навал – 1Сам. 25:36; Урія – 2Сам. 11:13; Амнон – 2Сам. 13:28; Ела – 1Цар. 16:9; Бен-Гадад – 1Цар. 20:12; Правителі – Амос 6:6; та господині – Амос 4).
5. Вином можна зловживати (Пр. 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Іс. 5:11,22; 19:14; 28:7-8; Ос. 4:11).
6. Вино було заборонене деяким групам (священникам на службі, Лев. 10:9; Єз. 44:21; назаряям, Чис. 6; та правителям, Пр. 31:4-5; Іс. 56:11-12; Ос. 7:5).
7. Вино використовувалося в есхатологічному символізмі (Амос 9:13; Йоїл 3:18; Зах. 9:17).

Б. Твори міжзавітного періоду

1. Вино, коли його споживати в міру, є дуже корисним (Книга Премудрості Ісуса, Сина Сираха 31:27-33).
2. Рабини кажуть: «Вино є найкращими ліками; де немає вина – там потрібні препарати» (BB 58b).

В. Новий Заповіт

1. Ісус перетворив багато води на вино (Ів. 2:1-11).

2. Ісус пив вино (Мт. 11:18-19; Лк. 7:33-34; 22:17 і далі).
3. Петра в День П'ятидесятниці звинуватили в тому, що він напився «молодого вина» (Дії 2:13).
4. Вино може використовуватися як ліки (Мр. 15:23; Лк. 10:34; 1Тим. 5:23).
5. Керівники не повинні зловживати вином. Це не значить, що їм треба повністю відмовитися від вина (1Тим. 3:3,8; Тит. 1:7; 2:3; 1Петр. 4:3).
6. Використання вина в есхатологічному символізмі (Мт. 22:1 і далі; Об. 19:9).
7. Пияцтво засуджується (Мт. 24:49; Лк. 12:45; 21:34; 1Кор. 5:11-13; 6:10; Гал. 5:21; 1Петр. 4:3; Рим. 13:13-14).

III. Богословське розуміння

A. Діалектична суперечність

1. Вино – то Божий дар.
2. Пияцтво є величезною проблемою.
3. В деяких культурах віруючі повинні заради Євангелія обмежити свою свободу споживання вина (Мт. 15:1-20; Мр. 7:1-23; 1Кор. 8-10; Рим. 14).

B. Тенденція переходити встановлені межі

1. Бог є джерелом усякого добра.
  - а. їжа – Мр. 7:19; Лк. 11:44; 1Кор. 10:25-26
  - б. усе чисте – Рим. 14:14,20; Тит. 1:15
  - в. усе можна – 1Кор. 6:12; 10:23
  - г. усе добре – 1Тим. 4:4
2. Грішне людство спотворило всі Божі дари, використовуючи їх поза межами дозволеного Богом.

V. Проблема в нас, а не в самих речах. У фізичному створінні немає нічого злого (див. Б. 1. вище).

IV. Іудейська культура I століття та ферментація

- A. Ферментація починалася дуже швидко, приблизно через 6 годин після отримання соку з винограду.
- B. Згідно з іудейським переданням, коли на поверхні соку з'явилася перша пінка (ознака ферментації), то з вина треба віддати десятину (Ма асерот 1:7). Таке вино називалося «молодим» або «солодким».
- V. Перший етап ферментації завершався через тиждень.
- Г. Другий етап ферментації тривав приблизно 40 днів. На цій стадії вино вважалося «дозрілим» та могло приноситися на жертovníку (Едуййот 6:1).
- Д. Вино, що зберігалось в діжках (старе вино), вважалося добрим, але перед вживанням його треба було ретельно процідити.
- Е. Вино вважали цілком дозрілим, як правило, після ферментації протягом року. Вино можна було безпечно зберігати щонайбільше три роки. Таке вино називалося «старим» і повинно було розбавлятися водою.
- Ж. Тільки за останні 100 років термін ферментації було збільшено завдяки стерильній середі та хімічним добавкам. У давнину люди не могли зупинити природного процесу ферментації.

V. Завершальні твердження

- A. Будьте уважними, щоб не судити про Ісуса та іудейську/християнську культуру I століття через призму вашого власного досвіду, богослов'я та тлумачення Біблії! Ісус та Його народ явно не були повними тверезениками.

- Б. Я не підтримую соціальне вживання алкоголю. Проте багато хто перебільшує негативне ставлення Біблії до цього предмета і вважає себе більш праведним, ніж споживачі алкоголю, згідно зі своїми культурними або конфесійними упередженнями.
- В. На мою думку, Рим. 14 та 1Кор. 8-10 дають нам розуміння та рекомендації, основані на любові й повазі до інших віруючих заради поширення Євангелія в нашій культурі, а не для особистої свободи або осуду й критики. Якщо Біблія є єдиним джерелом віри і правильної практичної поведінки, тоді, можливо, нам всім треба знову переоцінити своє ставлення до алкоголю.
- Г. Якщо ми стверджуємо, що повна тверезість – то Божа воля, то що ми скажемо про Ісуса і про ті сучасні народи, які регулярно споживають алкогольні напої (напр. Європа, Ізраїль, Аргентина)?

NASB	«пиятиці»
NKJV	«безчинстві»
NRSV	«пируванні»
TEV	«оргіях»

Це грецьке слово, *kōmos*, пов'язане з *kōmē*, «село», і означає всенародне гуляння з надмірною їжею й питтям та нестримними статевими зносинами (пор. Рим. 13:13; Гал. 5:21).

▣ **"п'ятиках"** Це слово пов'язане з попереднім. У перекладі NJB ці два слова об'єднані в єдину фразу: «проводячи дикі банкетні та п'яні оргії».

NASB, NKJV	«огидних ідолослужбах»
NRSV	«беззаконному ідолопоклонстві»
TEV	«відразливому поклонінні ідолам»
NJB	«богозневажливо поклоняючись лжебогам»

Цей перелік гріхів відносить до поганського поклоніння надмірне споживання напоїв та їжі, а також найгірші види статевої розпусти. Поганське поклоніння нагадувало ханаанський культ плодючості, що так часто засуджувався в Старому Заповіті.

4:4 Цей вірш пов'язаний із віршами 2:12,15; 3:16. Християн неправильно розуміли, на них нападали, тому що (1) їхнє життя й пріоритети змінювалися так явно і радикально, що їхні родичі, друзі й сусіди не могли не помітити цього, і тому що (2) деякі християнські поняття та звичаї неправильно тлумачилися (вечері любові сприймалися як кровозмішення, а вечеря Господня – як людодіство, тощо).

4:5 "Вони дадуть відповідь Тому, Хто судитиме" Суд є певним (пор. Мт. 12:36; Євр. 9:27; 10:27; 2Петр. 2:4,9; 3:7). Судити буде

1. Бог (пор. Рим. 2:2-3; 14:10,12; 1Петр. 1:17; 2:23; Об. 20:11-15)
2. Христос (пор. Ів. 9:39; Мт. 16:27; 25:31-46; Дії 10:42; 17:31; 2Кор. 5:10; 2Тим. 4:1)
3. Отець через Сина (пор. Ів. 5:22-27; Дії 17:31; Рим. 2:16)

Суд – тема неприємна, але часто повторювана в Біблії. Вона ґрунтується на кількох фундаментальних біблійних істинах.

1. Ми живемо в моральному Всесвіті, що його створив етичний Бог (ми пожинаємо те, що сіємо, пор. Гал. 6:7).
2. Людство грішне; всі ми непокірні.
3. Це вже не той світ, що його задумав був Бог.
4. Всі свідомі істоти (ангели, люди) дадуть своєму Творцю звіт за дароване їм життя. Ми управителі.

5. Наші дії та рішення в цьому житті визначають нашу вічність.

▣ **"живих та мертвих"** Тобто всі люди: ті, хто зараз живе, і ті, хто вже помер (пор. Фил. 2:10; Об. 2:13).

4:6 "Бо на те й мертвим звіщувано Євангелію" Існує кілька теорій щодо значення цієї фрази:

1. вона пов'язана з 3:18-20 («духи, що у в'язниці були»)
2. вона означає всіх людей, адже всі – віруючі та невіруючі – фізично вмирають через гріх (паралель із 1Петр. 4:5)
3. вона означає тих, хто відгукнувся на Євангеліє, але вже помер (обидва слова стоять в аористі пасивного стану)
4. вона означає духовно мертвих (тобто загиблих), за Августином, Беде, Еразмом та Лютером (пор. Лк. 15:24,32; Еф. 2:1,5; 5:14; Кол. 2:13)

Згідно з останньою теорією, дехто (тобто люди, які ніколи не чули Євангелія) матимуть можливість прийняти Христа після смерті. Ця теорія чисто по-людськи приваблива, але суперечить усьому Писанню (Євр. 9:27). Її логіка приводить до заперечення невідкладності й необхідності проповіді Євангелія та місії в теперішньому світі! На мою думку, 1-а і 3-я теорії найліпше відповідають контексту.

▣ **"прийняли суд по-людському тілом, але жили по-Божому духом"** Ця фраза дуже схожа на описання Ісуса в 1Петр. 3:18. Вона підтверджує реальність потойбічного життя. Біблія ясно вчить про воскресіння спасених та загиблих (пор. Дан. 12:2; Мт. 25:46; Ів. 5:28-29; Дії 24:15).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 4:7-11

⁷Кінець же всьому наблизився. Отже, будьте мудрі й пильуйте в молитвах! ⁸Найперше майте щирю любов один до одного, бо любов покриває багато гріхів! ⁹Будьте гостинні один до одного без нехоті! ¹⁰Служіть один одному, кожен тим даром, якого отримав, як доморядники всілякої Божої благодаті. ¹¹Коли хто говорить, говори, як Божі слова. Коли хто служить, то служи, як від сили, яку дає Бог, щоб Бог прославлявся в усьому Ісусом Христом, що Йому слава та влада на віки вічні, амінь.

4:7 "Кінець же всьому наблизився" Це перфект активного стану дійсного способу. Друге пришествя є часто повторюваною темою в 1 Петра (пор. 1Петр. 1:5,6; 4:13,17; 5:1,10). Ця фізична земля буде зруйнована й очищена вогнем (пор. 2Петр. 3:10). Такий погляд на близьку «парусію» можна побачити також в Ісуса (пор. Мр. 1:15; Лк. 21:32), Павла (пор. Рим. 13:11), Якова (пор. Як. 5:8) та Івана (пор. Об. 1:1,3; 3:11; 22:6,7,10,12,20).

Вже дві тисячі років звучать проповіді про близький час повернення Ісуса, але Він досі ще не повернувся. Чи значить це, (1) що Він взагалі не прийде, або (2) що Новий Заповіт неправильно вчить про те, що Він нібито прийде скоро? Ісус не знав часу Свого другого пришествя (пор. Мт. 24:36). Для нас це дивно, але це одна з таємниць, пов'язаних із боговтіленням.

Здається, автори Нового Заповіту чекали швидкого повернення Христа. Що ж сталося? По-перше, слід пам'ятати, що час є важливим лише для тих, хто знаходиться в ньому. Бог не затыгає час, але Бог стоїть понад часом. Близьке пришествя Христа для кожного покоління віруючих було джерелом натхнення й заохочення до благочестивого життя. Однак з богословської точки зору Друге Послання до солунян учить про затримку другого пришествя («поки не з'явиться беззаконник»). Про друге пришествя написано багато, але живими свідками його стане лиш одне покоління віруючих (пор. 2Петр. 3).

NASB	«майте здоровий глузд і тверезий дух»
NKJV	«будьте серйозні та пильуйте»
NRSV	«будьте серйозні та навчайтеся»
TEV	«ви повинні мати самовладання і бути пильними»
NJB	«отже заспокойтеся й отрезвіться розумом»

Тут починається низка дієслів в наказовому способі або дієприкметників, ужитих в значенні наказу, що наголошують на благочестивому житті (пор. 1Петр. 4:6с). Ці два слова означають пильність розуму, особливо в молитві. Перше слово *sōphroneō* (а також інші форми цього слова) означає спокійні, тверезі, тверді й енергійні думки (воно часто вживається в Пасторських посланнях Павла, пор. 1Тим. 2:9,15; 3:2; 2Тим. 1:7; Тит. 1:8; 2:2,4,5,6,12). Друге слово *nēphō* (а також інші форми цього слова) буквально стосується пияцтва, але в переносному значенні вживається щодо розумного, керованого, тверезого мислення, можливо, із самовладанням (пор. 1Сол. 5:6,8; 1Тим. 3:11; Тит. 2:2; та 1Петр. 1:13; 5:8).

Однак зауважте, що Петро не говорить про будь-які події кінцевих часів, пов'язані з другим пришествям Христа. Він говорить про це тільки для заохочення читачів до благочестивого життя. Обидва дієлова стоять в аористі наказового способу. Можливо, це пов'язано з тим, що Петру довелося пережити в Гефсиманському саду (пор. Мт. 26:40-41). Очікування близької парусії в усі часи було і є ефективним мотиватором до христоподібного життя, особливо за часів тяжких переслідувань.

▣ **"в молитвах"** Молитва є могутньою зброєю в часи переслідувань і спокус (пор. Еф. 6:18-19), причому не тільки для самого себе, але й для інших (пор. 1Сол. 5:17,25; Як. 5:16). Як у 1Петр. 4:3 описується неприпустима поведінка невірних поганів, так у 1Петр. 4:7-11 описується поведінка, якої очікують від віруючих.

4:8

NASB, NRSV,

NJB «передусім»

NKJV «над усе»

TEV «над усе»

Це грецька ідіома пріоритету (пор. Як. 5:12). Любов є пріоритетом (пор. 1Петр. 1:22; 3:8; Ів. 13:34; 15:12,17; 1Кор. 13; 1Ів. 2:7-8; 3:11,23; 4:7-21).

▣ **"майте щирю любов"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану, вжитий у значенні наказового способу. Тема любові до інших віруючих ще раніше зустрічалася в Першому посланні Петра (пор. 1Петр. 1:22; 3:8).

▣ **"один до одного"** Зверніть увагу, що фразу «один до одного» в різних формах тут вжито тричі (пор. 1Петр. 4:8,9,10). Християнство є колективним. Ми даровані одне одному (пор. 1Кор. 12:7).

▣ **"любов покриває багато гріхів"** Існує кілька теорій щодо значення цієї фрази.

1. це старозавітна цитата з Пр. 10:12 (з масоретського тексту, але не з Септуагінти), де йдеться про те, що любов не пам'ятає зла, зробленого проти неї
2. вона пов'язана з Як. 5:20, де йдеться про те, що любов допомагає іншим віруючим скасувати духовні наслідки відступництва
3. вона пов'язана з Мт. 6:14-15 та Мр. 11:25, де йдеться про те, що наше прощення інших свідчить про те, що ми самі прощені (Ориген і Тертуліан)
4. вона пов'язана з 1Кор. 13:7, де стверджується, що любов здатна не помічати явних слабких сторін інших християн, що зазнають переслідувань

4:9 "Будьте гостинні один до одного" Це складене слово, що складається з *phileō* (любов) та *xenos* (чужинець). Така любов до чужинців була особливо потрібною мандрівним християнським проповідникам, адже в ті часи заїжджі двори мали жахливу репутацію (пор. Мт. 25:35 і далі; Рим. 12:13; 1Тим. 3:2; Тит. 1:8; Євр. 13:2; 2Ів. 5-8). У грецькому тексті в цій фразі немає дієслова. Оскільки ця фраза вжита в контексті кількох наказів, то, мабуть, і вона є наказом.

▣ **"без нехоті"** Ставлення віруючих є вкрай важливим. Віруючі розуміють, що вони не власники, але управителі всього. Така «політика відкритих дверей» була потрібною не лише мандруючим служителям церкви, але й віруючим, які втратили роботу або дім через переслідування. Цей наказ, як і всі інші, показує колективну природу християнської віри.

4:10 "кожен тим даром, якого отримав" Це аорист активного стану дійсного способу, що вказує на завершену дію в минулому часі. Слово «дар» (*charisma*) походить із кореня «благодать» (*charis*). Це незаслужені дари любові, що даються для служіння. Кожний віруючий має духовний дар, якого він отримав від Бога в час спасіння з метою служіння Церкві (пор. Рим. 12:6-8; 1Кор. 12:7,11,18; Еф. 4:7). Ці дари можуть бути природними талантами, але в такому разі вони мають додаткове надприродне підсилення на славу Христа!

Практичним аспектом цієї новозавітної істини є те, що кожний віруючий є покликаним, обдарованим Христовим служителем повного часу (пор. Еф. 4:12). Тому кожний віруючий конче потрібен для ефективної роботи помісної церкви. Це є біблійним виправленням поширеного в сучасній церкві хибного поділення на духівництво та мирян, яке виявилось зовсім неефективним. Неможливо завоювати світ для Христа і навчити всі народи з допомогою одних лише рукопокладених служителів, що працюють в церкві за плату!

▣ **"Служіть один одному"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану, вжитий у значенні наказового способу. Це дієслово походить із грецького іменника, що означає слугу (*diakonos*). З часом це слово стало вживатися як титул дияконів (пор. Фил. 1:1). У християнстві лідери – слуги, а не начальники. Наші духовні дари призначені для інших, а не для нас самих (пор. 1Кор. 12:7). Духовні дари не є «медалями за заслуги», але «рушниками для служіння».

▣ **"як доморядники"** Дослівно «управителі дому». Церква є Божим домом (пор. 1Петр. 4:17). Віруючі дадуть звіт Богу й Христу за те, як вони використовували свої духовні дари (пор. 1Кор. 3:10-17; 2Кор. 5:10).

▣ **"всілякої Божої благодаті"** Слово «всіляка» зустрічається в 1 Петра двічі в значенні «різнокольорові», як світло, що проходить через призму. Цей текст балансує 1Петр. 1:6. На кожне випробування (пор. Як. 1:2) дається достатня Божя благодать, і Бог вирішив зробити так, щоб ця благодать передавалася через інших віруючих. Жоден віруючий не є окремим «островом».

4:11 "Коли хто... Коли хто" Ці два речення є умовними реченнями першого типу. Божі обдаровані слуги повинні говорити й служити Його силою. Коли ми говоримо, то Його словами. Коли ми служимо, то Його силою.

▣ **"яку дає Бог"** Це дієслово в теперішньому часі активного стану дійсного способу вживалося стосовно людини, яка фінансово підтримувала «хор» (*chorēgēō* – складене слово, що складається з *choros* та *hēgeomai*). Бог продовжує щедро наділяти Своїх обдарованих людей (пор. 2Кор. 9:10, те саме слово з префіксом *epi* вжито в 2Петр. 1:5,11).

Цікаво, що Павло пов'язує духовні дари з Духом (пор. Рим. 12) або Христом (пор. Еф. 4:11), Петро ж пов'язує їх із Богом Отцем. Це є черговим прикладом того, як Особи Божества діють в ділах Царства (пор. 1Кор. 12:4-6).

▣ **"щоб Бог прославлявся в усьому Ісусом Христом"** Це речення мети (з *hina*). Духовні дари повинні прославляти Бога, а не людину, через яку вони діють. Наша обдарованість вказує на Нього (пор. Мт. 5:16; 1Кор. 10:31; 1Петр. 2:12).

▣ **"що Йому слава та влада на віки вічні"** В даному контексті ці слова стосуються Ісуса (пор. 2Тим. 4:18; 2Петр. 3:18; Об. 1:6). В Об. 5:13 ті самі слова вживаються стосовно Отця і Сина. Ця фраза

зазвичай стосується Отця (пор. 1Петр. 5:11; Рим. 11:36; 16:27; Еф. 3:21; Фил. 4:20; 1Тим. 1:17; 1Петр. 5:11; Юд. 25; Об. 7:12). Див. примітку про «славу» в вірші 1:21.

▣ У Новому Заповіті часто зустрічається славослів'я. Новозавітні автори часто проголошують хвалу Богові (пор. Рим. 11:33-36; Еф. 3:20-21; 1Петр. 5:11).

▣ "амінь" Див. Мр. 3:28, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «АМІНЬ».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 4:12-19

¹²Улюблені, не дивуйтесь огневі, що вам посилається на випробовування, немов би чужому випадку для вас. ¹³Але через те, що берете ви участь у Христових стражданнях, то тіштеся, щоб і в з'явленні слави Його раділи ви й звеселялись. ¹⁴Коли ж вас ганьблять за Христове Ім'я, то ви блаженні, бо на вас спочиває Дух слави й Дух Божий. ¹⁵Ніхто з вас хай не страждає, як душолюб, або злодій, або злочинець, або ворохобник, ¹⁶а коли як християнин, то нехай не соромиться він, але хай прославляє Бога за те. ¹⁷Бо час уже суд розпочати від Божого дому; а коли він почнеться перше з нас, то який кінець тих, хто противиться Божій Євангелії? ¹⁸А коли праведний ледве спасеться, то безбожний та грішний де зможе з'явитись? ¹⁹Тому й ті, хто з Божої волі страждає, нехай душі свої віддадуть в добродіє Йому, як Створителю вірному.

4:12 "Улюблені" Так Отець називав Свого Сина (під час хрещення Ісуса, пор. Мт. 3:17; цитата з Іс. 42:1,12:18; під час преображення Ісуса, 17:5). Пізніше це слово вживалося й стосовно Його послідовників (пор. 1Петр. 2:11; 4:12; 2Петр. 1:17; 3:1,8,15,15,17; і воно неодноразово вживається в посланнях Павла).

▣ "не дивуйтесь" Це теперішній час пасивного стану наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай вказує на переривання дії, яка вже в процесі. Ті віруючі дивувалися переслідуванням.

▣ "огневі" Це метафора випробувань та переслідувань (не простих повсякденних життєвих проблем, пор. 1Петр. 4:14,18; але наше поведіння серед людей у повсякденному житті є свідченням). В Біблії багато текстів, де стверджується, що переслідування та страждання є нормальними для послідовників Христа (пор. Мт. 5:10-12; Ів. 15:18,21; 16:1-3; 17:14; Дії 14:22; Рим. 5:3-4; 8:17; 2Кор. 4:16-18; 6:3-10; 11:23-30; Фил. 1:29; 1Сол. 3:3; 2Тим. 3:12; Як. 1:2-4; 1Петр. 4:12-16). Через них Отець змінює нас у подобу Христа (пор. Євр. 5:8).

▣ "що вам посилається" Це не дієслово в майбутньому часі, але дієприкметник теперішнього часу. Те випробування було неочікуваною теперішньою дійсністю!

▣ "на випробовування" Це грецьке слово *periazō*, див. Спеціальну тему до Мр. 1:13, №2, в.

▣ "немов би чужому випадку для вас" У цій фразі вжите складене дієслово (дієприкметник теперішнього часу активного стану) з прийменником *sin*, що означає «співучасть із». Ці віруючі зазнавали переслідувань. Їм треба було знати, що

1. це не було для віруючих незвичним ділом
2. це не було наслідком гріха (Повт. Зак. 27-28)
3. це мало певну ціль у Божій волі

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЧОМУ ХРИСТІЯНИ СТРАЖДАЮТЬ?» (SPECIAL TOPIC: WHY DO CHRISTIANS SUFFER?)

1. Через особистий гріх (тимчасовий суд). Це не значить, що всі проблеми та негативні обставини є наслідком гріха (пор. Йов; Пс. 73; Лк. 14:1-5; Неєм. 9; Ів. 9; Дії 5:1-11; 1Кор. 11:29-30; Гал. 6:7).
2. Для уподібнення Христу (Євр. 5:8). Навіть Ісус, говорячи по-людському, мав досягти зрілості; і Його послідовники теж (пор. Рим. 5:3-4, 8:28-29; 2Кор. 12:7-10; Фил. 3:10; Євр. 12:5-12; Як. 1:2-4; 1Петр. 1:7).
3. Для могутнього й ефективного свідoctва (пор. Мт. 5:10-12; Ів. 15:18-22; 1Петр. 2:18-21, 3:13-17).
4. В знак родових мук нового віку (пор. Мт. 24:6; Мр. 13:8).

В питанні несправедливості та зла в цьому грішному світі мені стали в негоді дві книги: Ганна Вітгол Сміт, «Секрет щасливого життя християнина» (Hannah Whithall Smith, *The Christian's Secret of a Happy Life*) та Джон. В. Венгем, «Доброта Бога» (John W. Wenham, *The Goodness of God*).

Віруючим слід пам'ятати, що проблеми і страждання не завжди є ознакою Божого гніву або відкидання. У грішному світі лихо трапляється й вірних послідовників Христа (пор. 1Петр. 4:12-19). Божі обітниці та жертвенна смерть Христа є ознаками Божої любові (пор. Рим. 5:8). Писання має стояти вище за тимчасові обставини!

4:13 "участь" Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «KOINŌNIA (СПІЛКУВАННЯ)» (SPECIAL TOPIC: KOINŌNIA [FELLOWSHIP])

Термін «спілкування» (*koinōnia*) означає

1. близькі стосунки з кимось
  - а. з Сином (пор. 1Кор. 1:9; 1Пв. 1:6)
  - б. з Духом (пор. 2Кор. 13:14; Фил. 2:1)
  - в. з Отцем і Сином (пор. 1Пв. 1:3)
  - г. з іншими учасниками завіту, братами й сестрами (пор. Дії 2:42; 2Кор. 8:23; Гал. 2:9; Филим. в. 17; 1Пв. 1:3,7)
  - д. не з злом (пор. 2Кор. 6:14)
2. близький зв'язок з чимось або з якимись групами
  - а. з Євангелієм (пор. Фил. 1:5; Филим. в. 6)
  - б. з кров'ю Христа (пор. 1Кор. 10:16)
  - в. не з темрявою (пор. 2Кор. 6:14)
  - г. зі стражданнями (пор. 2Кор. 1:7; Фил. 3:10; 4:14; 1Петр. 4:13)
3. щирий і щедрий дар або внесок (пор. Рим. 12:13; 15:26; 2Кор. 8:4; 9:13; Фил. 4:15; Євр. 13:16)
4. Божий дар благодаті через Христа, що відновляє взаємини людей з Богом та братами й сестрами.

Таким чином, горизонтальні стосунки (людини з людиною) здійснюються через вертикальні стосунки (людини з її Творцем). Також підкреслюється потреба віруючого в християнській громаді та радість, яку дарує ця громада (Євр. 10:25).

▣ **"тіштеся"** Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Як дивно, що страждання Христа пов'язуються з радістю. Це зовсім новий світогляд віруючих, які довіряють Христу. Сам Ісус першим проголосив цю істину в Мт. 5:10-12. Ту саму істину проголошує й Павло в Рим. 5:2,3.

▣ **"щоб і в з'явленні слави Його"** Мова йде про славне пришестя Христа, коли Він прийде за Своїми людьми (пор. Ів. 14:1-3).

4:14 "Коли" (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму.

▣ **"ганьблять"** Те саме слово вжите в Мт. 5:11. Петро мабуть пам'ятав, як Ісус говорив на цю тему.

▣ **"Христове Ім'я"** «В ім'я...» – то старозавітна ідіома, що означає саму особу. Призивати ім'я Господа (і.е., Йоїл 2:32; Дії 2:21, пор. Рим. 10:9-13) означає вірити в Ісуса як Спасителя. Молитися в ім'я Господа (пор. Ів. 14:13; 15:16; 16:23-24) означає молитися через Його особу і характер.

▣ **"ви блаженні"** Це саме грецьке слово *makarios* Ісус вживав у заповідях блаженства (пор. Мт. 5:3-9). У цьому вірші віддзеркалюється Мт. 5:10-12. Та сама істина (і те саме слово) передається в 1Петр. 3:14. Західним матеріалістам здається дивним, що страждання й переслідування можуть давати людині радість і блаженство.

▣ **"на вас спочиває Дух слави й Дух Божий"** Тут ідеться або про (1) переживання, подібне Христовому хрещенню (пор. Мт. 3:16; Ів. 1:32), або про те, (2) як Дух підкріплював Месію (пор. Іс. 11:2, 42:2, 59:21, 61:1). Страждання, які пережив Ісус, тепер стали нашими (пор. Рим. 8:17). Присутність Святого Духа несе нам не здоров'я, багатство та процвітання, але переслідування (пор. Ів. 15:18; 17:14). Ісус обіцяв присутність і допомогу Духа за часів переслідування (пор. Мт. 10:16-23, особ. 1Петр. 4:20).

Існує кілька (4) варіантів цієї фрази в грецьких манускриптах. UBS⁴ оцінює поданий вище варіант даного вірша (який також відповідає англійському перекладу NASB) рейтингом «А» (точно).

У Загальноприйнятому тексті (Textus Receptus) тут додано фразу, яка є в англійських версіях KJV та NKJV: «ними Він зневажається, але вами – прославляється». Ця фраза з'являється в різних формах лише в більш пізніх манускриптах (К, IX століття; L, VIII століття; P, VI століття) і напевне відсутня в оригіналі. UBS⁴ оцінює варіант без цієї фрази за рейтингом «точно».

4:15 "Ніхто з вас хай не страждає, як" Це теперішній час активного стану наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання дії, яка вже в процесі.

▣ **"ворохобник"** Це слово зустрічається лише тут у всій грецькій літературі. Воно складається з двох грецьких слів: «що належить іншому» (*allogrios*) та «розглядати» або «наглядати» (*episkopos*). Отже це може означати людину, яка втручається в справи інших, «влізливу» людину.

4:16 "коли" (умовний сполучник) Це ще одне умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість сказаного. Християни страждали лише за те, що були християнами.

▣ **"християнин"** Це слово спочатку виражало насмішку (пор. Дії 11:26; 26:28). Воно тричі вживається в Новому Заповіті. Воно означало «малий Христос» (*Christianos*). До середини I століття воно вже широко вживалося стосовно віруючих (Тацит, «Аннали» [Tacitus, *Ann.* 15:44]).

▣ **"нехай не соромиться він"** Це теперішній час пасивного стану наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай вказує на переривання дії, яка вже в процесі. Можливо, тут відображено згадку

Петра про нічні суди Ісуса, коли Петро соромився Його (пор. Мт. 26:69-75; Мр. 14:66-72; Лк. 22:56-62; Ів. 18:16-18,25-27).

4:17 "час уже суд розпочати від Божого дому" Тут може бути посилання на Мал. 3:1-6, де сказано, що суд почнеться з несподіваного пришествя Месії, яке здивує Його народ (кому багато дано, від нього багато й жадатимуть, пор. Єр. 25:29). Якщо серед Божого народу є нерозкаяні грішники (а вони неодмінно є!), то їх будуть судити першими. Єдиною надією для них є незмінний характер ЯХВЕ (пор. Мал. 1:6).

Ця фраза може також бути юдейською ідіомою близького другого пришествя Христа як Судді. Старозавітні юдеї (і новозавітні апостоли) уявляли собі катастрофічне завершення людської історії, що часто називалося «родовими муками нового віку» і що Сам Ісус ясно передвіщав у Мр. 13:8.

▣ **"Божого дому"** У 1 Петра вжиті дві будівельні метафори церкви: (1) церква як храм, збудований з живого каміння (пор. 1Петр. 2:4-10) та (2) церква як Божий дім (колективна метафора роду або великої сім'ї, пор. 1Петр. 4:17; 1Тим. 3:15; Євр. 3:6).

▣ **"коли"** (умовний сполучник) Це ще одне умовне речення першого типу, подібне 1Петр. 4:16 і 18.

4:18 "праведний ледве спасеться" Це посилання на Пр. 11:31 в Септуагінті («Коли праведний ледве спасеться, то що буде з безбожним та грішним?»).

4:19 "ті, хто з Божої волі страждає" Якщо в цьому світі страждає «праведний» (умовне речення першого типу, 1Петр. 4:18), то що буде з неправедним в день Божого суду? Господь перебуває із спасеними (пор. 1Петр. 3:12,14), але Він проти некокірливих невіруючих та переслідувачів (пор. 1Петр. 3:12).

▣ **"нехай душі свої віддають"** Це теперішній час медіального стану наказового способу. Розуміється, що їм самим слід постійно віддавати (довіряти, передавати) свої душі Богу. Павло передавав Євангеліє Тимофію (пор. 1Тим. 1:18); він передавав його віруючим, щоб вони передавали його іншим (2Тим. 2:2). Це слово вживалося як банківський термін «депозит». Ісус вжив це слово перед смертю на хресті. Він віддав Свого духа в руки Отця (пор. Лк. 23:46).

▣ **"Створителю вірному"** Бог вірний! Це одна з основних істин, що стверджуються в Біблії (пор. Чис. 23:19; Повт. Зак. 7:9; Іс. 40:8; 49:7; 55:11; 1Кор. 1:9; 10:23; 2Кор. 1:18; 1Сол. 5:24; 2Сол. 3:3; 2Тим. 2:13 та 1Петр. 1:19). Тільки незмінний характер Бога (пор. Мал. 3:6) є твердою надією кожного віруючого. Бог зробить те, що обіцяв!

▣ **"в добродіє"** Це грецьке слово означає «робити добро». Це часто повторювана тема в 1 Петра (пор. 1Петр. 2:14,15,20; 3:6,17; 4:19). В цьому посланні багато настанов жити правильно і бути готовим до страждань. Див. 1Петр. 4:14, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЧОМУ ХРИСТІЯНИ СТРАЖДАЮТЬ?».

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Перелічіть, що повинні робити віруючі в зв'язку з близьким другим пришествям Христа.
2. Новозавітні автори чекали швидкого пришествя Господа чи значно пізнішого пришествя?

3. Як любов покриває гріхи? Чиї гріхи?
4. Чи має кожний християнин духовного дара? Якщо так, то чому?
5. Чи є переслідування віруючих явищем звичайним, чи незвичайним?
6. Який сенс невинних страждань та судів у житті віруючих?
7. Як християнам слід реагувати на невинні страждання?
8. Чи буде Бог судити християн? Як? Чому? Коли? Де?

Copyright © 2013 Bible Lessons International

ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 5

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Навчання Божого стада	Пасіть стадо	Останні заохочення та привітання	Боже стадо	Настанови старійшинам
5:1-4	5:1-4	5:1-5	5:1-4	5:1-4
	Покоріться Богу, противтесь дияволу			Настанови вірним
5:5	5:5-11		5:5-7	5:5-11
5:6-7		5:6-11		
5:8-11			5:8-11	
Завершальні привітання	Прощавання та мир		Завершальні привітання	Останні слова привітання
5:12-14	5:12-14	5:12-14a	5:12	5:12
			5:13-14a	5:13
		5:14b	5:14b	5:14

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 5:1-5

¹Тож благаю між вами пресвітерів, співпресвітер та свідок Христових страждань, співучасник слави, що повинна з'явитись: ²пасіть стадо Боже, що у вас, наглядайте не з примусу, але добровільно по-Божому, не для брудної наживи, а ревно, ³не пануйте над спадком Божим, але будьте для стада за взір. ⁴А коли Архипастир з'явиться, то одержите ви нев'янучого вінка слави. ⁵Також

молоді, коріться старшим! А всі майте покору один до одного, бо Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать!

5:1 "пресвітерів, співпресвітер" У віршах 1Петр. 5:1 і 5 є гра слів: «пресвітери» в 1-му вірші та «старші» в 5-му вірші – то одне й те саме слово (*presbuteros*). У першому випадку воно означає служіння пресвітера (пор. 1Петр. 5:1), а в другому – вік людини (пор. 1Петр. 5:5). Вживання цього слова дивує, адже так називали вождів іудейських племен, а в грецьких містах-державах керівників називали «єпископами» або «наглядачами» (*episcopos*). У 1 Петра те саме юдейське слово вживається стосовно віруючих язичницького походження.

Петро називає себе «співпресвітером» – вживає слово *presbuteros* із прийменником *syn*, що означає «співучасть із». Петро не стверджує свою апостольську владу (пор. 2Ів. 1, де інший апостол називає себе тим самим словом, але там його перекладено як «старець»), але наставляє («благаю», теперішній час активного стану дійсного способу) керівників помісних громад діяти й жити

1. за прикладом Христа
2. зважаючи на Його близьке повернення

В ранніх церквах не було оплачуваних керівних посад, але кожна помісна церква визнавала в обдарованих Богом людях дари служіння й керівництва. Підтвердження обдарування балансувалося тодішнім шанобливим ставленням до «мудрості, що приходить з віком», особливо серед громад віруючих юдейського походження. Тому Петро звертається до керівництва обох типів.

Також зверніть увагу на форму множини слова «пресвітери». Це може вказувати на (1) число керівників домашніх церков (пор. Дії 20:17) або (2) різні духовні дари серед керівників (пор. Еф. 4:11), що говорить про те, що служіння належить усім віруючим. Це є паралельним концепту «царського священства» (пор. 1Петр. 2:5,9).

▣ **"свідок Христових страждань"** Петро стверджує, що був очевидцем Ісусового життя (пор. Дії 3:15; 10:39). Не виключно, що в цих словах відображаються спогади Петра про слова Ісуса в Діях 1:8. Слово «страждання» тут означає розп'яття. Петро часто говорить про страждання (пор. 1Петр. 1:11; 2:19,20,21, 23; 3:14,17,18; 4:1[двічі],13,15,19; 5:1,10). Тема страждань Христа заради нашого відкуплення, а також як приклад для наслідування, є важливою в 1 Петра.

▣ **"співучасник слави, що повинна з'явитись"** Мова йде не лише про майбутнє друге пришестя (пор. 1Петр. 1:5,7; 4:13; 5:4), але, цілком можливо, також про преображення, свідком якого був Петро і яке він бачив на власні очі (пор. Мт. 17; Мр. 9:2-8; 2Петр. 1:16-18). Див. Мр. 10:37, Спеціальна тема: «Слава».

5:2 "пасіть стадо Боже" Це аорист активного стану наказового способу. «Пастир» у Старому Заповіті є метафорою Бога (пор. Пс. 23:1; 100:3). З часом так стали називати керівників (пор. Єз. 34:7-10). Вівці потребують постійного піклування, захисту й уваги. В 10-й главі Євангелія від Івана Ісус названий «Добрим Пастирем», а в 21-й главі Він наказує Петру бути пастирем Його овець.

У Новому Заповіті є декілька титулів керівників помісних церков.

1. пресвітери або старійшини
2. єпископи або наглядачі
3. пастирі, пастори або пастухи

Ці слова, здається, вживаються як синоніми (пор. Дії 20:17,28 і Тит. 1:5,7).

NASB	«наглядайте»
NKJV	«служіть як наглядачі»
NRSV	«наглядайте»
TEV	-пропущено-
NJB	-пропущено-

У кількох давньогрецьких манускриптах (P⁷², κ², A, P та Вульгата) вжито дієслівну форму (дієприкметник теперішнього часу активного стану) «наглядача» поруч із роботою пресвітерів. У деяких стародавніх манускриптах цей дієприкметник взагалі пропущений (κ* та В). Незрозуміло, чи переписчики навмисне пропустили його, тому що їм було незручно від змішання ролей пресвітерів та єпископів.

5:2-3 Тут починається перелік (пор. 1Петр. 5:2-3) позитивних і негативних вимог до керівників церков.

Позитивні	Негативні
1. добровільно	не з примусу
2. ревно	не для брудної наживи
3. подаючи приклад («за взір»)	не пануючи

Можна лише здогадуватися, наскільки ці негативні риси відображали дійсний стан керівників деяких домашніх церков, пов'язаних із лжевчителями (пор. 2 Петра).

▣ **"по-Божому"** Ця фраза має місце в багатьох давньогрецьких манускриптах (P⁷², κ², A та P), але вона пропущена в манускриптах В, К та L. В більшості сучасних англійських перекладів вона присутня, але в Біблії короля Якова (KJV) вона відсутня. Петро часто вживає цю фразу в 1 Петра (пор. 1Петр. 2:15; 3:17; 4:2,3,19), отже вона напевне є оригінальною.

▣ **"взір"** Див. Спеціальну тему нижче.

5:4 "Архипастир" Уявлення Петра про Христа як Пастира (пор. 1Петр. 2:25), можливо, було пов'язане з розмовою Петра з воскреслим Господом в Ів. 21:15-17. Тут Петро вживає складене слово, що складається з *archi* та *poimen* і означає найвищого або першого пастира (пор. Ів. 10:1-18). В Євр. 13:20 Христа названо «великим Пастирем». Всі інші керівники («пресвітери» або «єпископи») є «нижчими» пастирями.

Можливо, Петро посилається на Іс. 63:11, де Мойсея названо «пастирем».

▣ **"з'явиться"** Тут знову мова йде про друге пришестя (пор. 1Петр. 5:1; 1:5,7; 4:13).

▣ **"нев'янучого вінка слави"** У даному контексті (1Петр. 5:1-5) ці слова стосуються «нижчих пастирів». Петро використовує спортивну метафору (пор. 1Кор. 9:23) разом із рослинною метафорою. Цей нев'янучий вінок слави може бути спадщиною віруючого, що зберігається в Бога, про яку написано в 1Петр. 1:4. Він є паралельним до

1. Павлового «вінку праведності» в 2Тим. 4:8
2. Якового «вінця життя» в Як. 1:12
3. Ісусового «вінця життя» в Об. 2:10; 3:11

Цей вінок є символом перемоги віруючого в битві з власним гріхом, а також вірності й терпеливості в стражданнях за Христа.

5:5 "молоді" В іудеїв чоловіка вважали молодим до сорокалітнього віку. У віруючих не повинно бути розриву між поколіннями або конфлікту поколінь, але повинна бути взаємоповага (зверніть увагу на слово «Також» в 1Петр. 5:5).

▣ **"коріться старшим"** Це аорист пасивного стану наказового способу, що вказує на сталий спосіб життя. «Пресвітери» в 1Петр. 5:1 та «старші» в 1Петр. 5:5 – то одне й те саме грецьке слово, і за контекстом в обох випадках мова йде про тих самих осіб. Однак слово «молоді» означає саме молодих за віком (пор. «старший» в 1Тим. 5:1 та «пресвітери» в 1Тим. 5:17, де те саме слово також вживається в різних значеннях). Див. 1Петр. 2:13, Спеціальна тема: «Покора».

▣ **"А всі"** Петро переходить від настанов церковним керівникам та іншим чоловікам до звернення до всіх членів церкви (пор. Еф. 5:21). Важливо, щоб віруючі розуміли свою особисту відповідальність за мир та єдність у громаді (пор. Еф. 4:2-3).

▣ **"майте покору"** Це аорист медіального стану наказового способу. Досл. «підпережіться покурою». Надягання або скидання з себе певних рис є біблійною ідіомою, що означає моральний спосіб життя віруючих (пор. Йов 29:14; Пс. 109:29; Іс. 61:10; Еф. 4:22,24,25,31). Вони повинні «підперезатися» Божим характером та «скидати» з себе дух суперництва.

Не виключно, що Петро згадував, як Ісус у горниці «підперезався» рушником слуги й обмив ноги учням в Ів. 13:2-11. Петро на власні очі бачив справжню покору, і тому він закликає віруючих наслідувати Христа (пор. Фил. 2:8; Як. 4:10).

▣ **"покору"** Це складене слово, що складається із «смирення» та «розуму». Див. примітку до 1Петр. 3:8.

▣ **"один до одного"** Тут ставиться акцент на спільноті (пор. 1Петр. 3:9; Еф. 5:21). Віруючі даровані одне одному (та обдаровані для одне одного, пор. 1Кор. 12:7). Ми разом стоїмо або разом падаємо!

▣ **"бо Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать"** Це цитата з Пр. 3:34 (пор. Як. 4:6). Слово «благодать» тут вживається в старозавітному значенні «ласки», тобто прихильного ставлення.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 5:6-11

⁶Тож покоріться під міцну Божу руку, щоб Він вас Свого часу повищив. ⁷Покладіть на Нього всю вашу журбу, бо Він опікується вами! ⁸Будьте тверезі, пильнуйте! Ваш супротивник диявол ходить, ричучи, як лев, що шукає пожерти кого. ⁹Противтесь йому, тверді в вірі, знаючи, що ті самі муки трапляються й вашому братству по світі. ¹⁰А Бог усякої благодаті, що покликав вас до вічної слави Своєї в Христі, нехай Сам удосконалить вас, хто трохи потерпів, хай упевнить, зміцнить, уgruntує. ¹¹Йому слава та влада на вічні віки, амінь.

5:6 "покоріться" Це аорист пасивного стану наказового способу. Це слово виражає смиренний характер Ісуса (пор. Мт. 11:29), який є стандартом для Його послідовників (пор. Як. 4:10).

▣ **"міцну Божу руку"** Це антропоморфічна фраза (пор. Як. 4:6,10). Під «Божою рукою» розуміються Його піклування, забезпечення та вірна любов, навіть серед переслідувань. Він є тією «невидимою рукою», що діє в книзі Естер!

▣ **"щоб Він вас... повищив"** Тут віддзеркалюються слова Ісуса в Мт. 23:12 та Якова в Як. 4:6. Про ЯХВЕ постійно говориться, що Він противиться гордим та підіймає принижених (пор. Йов 5:11; Пс. 138:6; Пр. 3:34; Єз. 17:24; 21:26).

NASB   «своєчасно»
NKJV, NRSV,
NJB   «в належний час»
TEV   «Свого часу»

У контексті цей вислів служить двом богословським цілям: (1) читачі в той час зазнавали переслідувань, а не підвищення; (2) часом їхнього піднесення буде друге пришествя Христа. Коли сатана спричиняє переслідування віруючих, їм слід бути пильними, смиренними та спокійними й не хвилюватися.

5:7 "Покладіть на Нього всю вашу журбу" Це дієприкметник аориста активного стану, якого вжито в значенні наказового способу і, можливо, з посиланням на Пс. 55:22 в перекладі Септуагінти. Ця ідіома означає в думках перекласти свої турботи на Христа (пор. Мт. 6:25). Христос понесе наші турботи для нас навіть за часів переслідувань та страждань. Він поніс на Собі наші гріхи, а тепер Він несе нашу журбу і наш страх!

Віруючі можуть покласти свою журбу на Нього, адже ми знаємо, що Він піклується про нас, тому що

1. Він вмер за нас (пор. 1Петр. 2:22-24; 3:18)
2. заступається за нас (пор. 1Пв. 2:1-2)
3. пасе нас, як пастух овець (пор. 1Петр. 2:25; 5:4)

5:8 "Будьте тверезі, пильнуйте" Ці два дієслова стоять в аористі активного стану наказового способу. Віруючі повинні рішуче налаштуватися на пильнування (пор. Мт. 24:42; 25:13; 26:41; Мр. 13:35,37; 14:38; Дії 20:31; 1Кор. 16:13; Кол. 4:2; 1Сол. 5:6,10; Об. 3:2-3; 16:15). Петро ще раніше наголошував на необхідності тверезості й пильнування (пор. 1Петр. 1:13; 4:7). Пильнуючи та тверезо мислячи, ми можемо здолати журбу і спокуси.

▣ **"Ваш супротивник диявол"** Слово «супротивник» відображає значення єврейського імені «сатана» (вжите 36 разів в Новому Заповіті). Ім'я «диявол» (вжито 37 разів в Новому Заповіті) є грецьким складеним словом з буквральним значенням «перекидати через», що означало «зводити наклеп». Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОСОБОВЕ ЗЛО» (SPECIAL TOPIC: PERSONAL EVIL)

I. САТАНА – ТО ДУЖЕ ВАЖКА ТЕМА

- А. Старий Заповіт зображує сатану не як заклятого ворога добра (Бога), але як раба ЯХВЕ, що дає людям альтернативу і звинувачує їх в неправедності (А.Б. Девідсон, «Богослов'я Старого Заповіту» [А. В. Davidson, *A Theology of the OT*], стор. 300-306).
- Б. Концепт особистого ворога Бога з'явився в (неканонічній) літературі міжзавітного періоду під впливом перської релігії (зороастризму). Це, в свою чергу, вплинуло на рабиністичний іудаїзм (під час заслання Ізраїлю в Вавилон, Персію).
- В. У Новому Заповіті ці старозавітні теми розвиваються в надзвичайно строгих, але вибіркових категоріях.

Якщо вивчати зло з точки зору біблійного богослов'я (вивчаючи цю тему окремо в різних книгах Біблії, за авторами або жанрами), то в Біблії виявляються дуже різні погляди на зло.

Якщо ж вивчати зло з небіблійних або позабіблійних джерел, з точки зору світових релігій чи східних релігій, то ми побачимо, що багато новозавітних ідей були передвіщені ще в перському дуалізмі й греко-римському спиритизмі.

Якщо виходити з положення Божественного авторитету Біблії (а я як раз і виходжу з цього положення!), то розвиток новозавітного вчення треба розглядати як поступове одкровення. Християнам треба остерігатися впливу іудейського фольклору або класичної літератури (напр. Данте, Мільтон) на формування їхніх уявлень про сатану. Безперечно, в цій сфері одкровення є багато таємничого та неясного. Бог вирішив не відкривати нам всіх сторін зла, його походження (див. Спеціальну тему: «Люцифер») та цілі, але Бог відкрив нам те, що зло буде переможене!

II. САТАНА В СТАРОМУ ЗАПОВІТІ

У Старому Заповіті термін «сатан» (BDB 966, KB 1317) – «сатана» або «обвинувач» – очевидно, вживається стосовно трьох різних груп.

- А. люди-обвинувачі (1Сам. 29:4; 2Сам. 19:22; 1Цар. 5:4, 11:14,23,25; Пс. 109:6,20,29)
- Б. ангели-обвинувачі (Чис. 22:22-23; Зах. 3:1)

1. Ангел Господній – Чис. 22:22-23
2. Сатана – 1Хр. 21:1; Йов 1-2; Зах. 3:1

В. демони-обвинувачі (можливо Сатана) (1Цар. 22:21; Зах. 13:2)

Лише пізніше, в міжзавітній період, змія в Бут. 3 почали тлумачити як сатану (пор. Книга Премудрості 2:23-24; 2 Еноха 31:3), а ще пізніше рабини теж сприйняли це тлумачення (пор. Сот. 96 та Син. 29а). «Сини Божі» в Бут. 6 стали злими ангелами в 1 Еноха 54:6. В рабиністичному богослов'ї вони стали джерелом зла. Згадуючи про це, я зовсім не стверджую правдивості цієї богословської думки, я просто показую її розвиток. В Новому Заповіті ці старозавітні дії відносяться до ангельського уособлення зла (тобто сатана) у 2Кор. 11:3; Об. 12:9.

Походження особового зла важко або неможливо (залежно від вашої точки зору) встановити зі Старого Заповіту. Причиною цього є, зокрема, сильне єдинобожжя Ізраїлю (пор. Повт. Зак. 6:4-6; 1Цар. 22:20-22; Екл. 7:14; Іс. 45:7; Амос 3:6). ЯХВЕ зображується як причина всього, таким чином демонструється Його винятковість і верховенство (пор. Іс. 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

Можливими джерелами інформації є (1) Йов 1-2, де сатана – один з «Божих синів» (тобто ангелів), або (2) Іс. 14; Єз. 28, де горделиві царі Близького Сходу (Вавилону та Тира) слугують образами гордості сатани (пор. 1Тим. 3:6). Я ставлюся до такого підходу неоднозначно. Єзекііль вживає метафори Еденського саду не лише стосовно царя Тира, порівнюючи його з сатаною (див. Єз. 28:12-16), але і стосовно царя Єгипту, порівнюючи його з деревом пізнання добра і зла (Єз. 31). Однак Іс. 14, особливо вірші 12-14, здається, схожі на опис горделивого повстання ангелів. Якби Бог хотів конкретно відкрити нам природу сатани й повідати його походження, то чому Він обрав для цього такий «таємний» спосіб (див. Спеціальну тему: «Люцифер»)? Слід остерігатися тенденції систематичного богослов'я до виривання окремих неясних текстів з різних заповітів, авторів, книг та жанрів і поєднання їх як частин одного божественного «пазла».

III. САТАНА В НОВОМУ ЗАПОВІТІ

Альфред Едершейм («Життя і часи Ісуса Месії» [Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*], Том 2, Додаток XIII [стор. 748-763] та Додаток XVI [стор. 770-776]) стверджує, що рабиністичний іудаїзм зазнав великого впливу перського дуалізму та припущень щодо демонів. Рабини не є надійним джерелом істини в цій сфері. Вчення Ісуса різко відрізнялося від того, чому навчали в синагозі. Я вважаю, що рабиністичне уявлення про посередництво та протистояння ангелів (пор. Дії 7:53) під час надання закону Мойсею на горі Синай сприяло формуванню уявлення про архангела, що є заклятим ворогом ЯХВЕ і всього людства. В іранському дуалізмі (зороастризмі) були два вишніх бога.

1. Ахура Мазда, пізніше Ормазд, – бог-творець, добрий бог
2. Ангра Маїн'ю, пізніше Ахріман, – дух руйнування, злий бог

Вони борються за верховенство, і земля – то їхнє поле битви. Цей дуалізм переріс в іудейський обмежений дуалізм ЯХВЕ і сатани.

Безсумнівно, в Новому Заповіті є поступове одкровення щодо розвитку зла, але воно не таке складне, як вчать рабини. Цю різницю добре видно на прикладі «війни на небі». Падіння сатани (диявола) є логічною необхідністю, але подробиці не надаються (див. Спеціальну тему: «Падіння сатани і його ангелів»). Навіть те, що повідомляється, подається під пеленою апокаліптичного жанру (пор. Об. 12:4,7,12-13). Хоча сатана (диявол) зазнав поразки і був вигнаний на землю, він все ще виступає слугою ЯХВЕ (пор. Мт. 4:1; Лк. 22:31-32; 1Кор. 5:5; 1Тим. 1:20).

Нам слід стримувати свою цікавість у цьому питанні. Існує особова сила спокуси та зла, але при цьому є тільки один Бог, і людина все одно несе відповідальність за свій вибір. Людина знаходиться на духовній війні і до спасіння, і після. Здобути і утримувати перемогу можна лише в триєдиному Бозі і через Нього. Зло зазнало поразки і буде знищене (пор. Об. 20:10)!

▣ **"ходить, ричучи, як лев"** Ця тваринна метафора сатани мабуть походить із Старого Заповіту.

1. символ могутнього ворога (пор. Пс. 7:2; 10:2; 17:12; 22:13,21; 2Тим. 4:17)
2. один із способів, якими Бог судить Свій народ (пор. 2Цар. 17:25; Іс. 15:9; Єр. 50:17)

▣ **"шукає пожерти кого"** Остаточною ціллю сатани є знищення й смерть людини. Сатана є ворогом усього доброго, благочестивого та істинного.

5:9 "Противтєсь йому" Це знову аорист активного стану наказового способу. В Ісусі віруючі мають владу протистояти злу та лукавому! У Як. 4:7 цей самий наказ протистояти сатані дається з обіцянкою, що він втече від вас, але тут він дається у зв'язку зі стражданням та переслідуванням. Перемога над дияволом не означає відсутність страждань!

▣ **"тверді в вірі"** Віруючі повинні продовжувати жити вірою (пор. Кол. 2:5). Процвітання й здоров'я далеко не завжди є ознаками Божого благословення (пор. Йов, Пс. 73). Віруючі повинні діяти вірою за будь-яких обставин. Постійність є вкрай важливою (пор. Дії 14:22; Рим. 8:17) Див. Мр. 4:17, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СТІЙКІСТЬ».

▣ **"знавши, що ті самі муки трапляються й вашому братству по світі"** Петро говорить про загальний досвід віруючих у Римській імперії, щоб підбадьорити переслідуваних віруючих. Такий досвід не був незвичайним, але був нормативним.

5:10 "вас, хто трохи потерпів" Тобто протягом земного життя (пор. 1Петр. 1:6).

▣ **"Бог усякої благодаті"** Надією всіх віруючих є сталий, незмінний характер люблячого, благодатного, милостивого Бога. Хоча ми живемо в грішному світі, де панують зло та непоко́ра, ніщо не може відлучити нас від Господа, якщо ми довіряємо Йому (пор. Рим. 8:31-39).

У «NIDOTTE» (Новому міжнародному словнику богослов'я та екзегези Старого Заповіту; Том 2, стор. 78-79) подається чудовий список генитивних фраз, якими описується Бог.

1. Бог миру – Рим. 15:33; 16:20; 1Кор. 14:33; 1Сол. 5:23; Фил. 4:9; Євр. 13:20
2. Бог милості – Лк. 1:78
3. Бог усякої потіхи – Рим. 12:1; 2Кор. 1:3
4. Бог усякої благодаті – 1Петр. 5:10
5. Бог любові – 2Кор. 13:11
6. не Бог безладу – 1Кор. 14:33

▣ **"що покликав вас до вічної слави Своєї в Христі"** Тут знову акцентується на нашому ототожненні з Христом. Ми вже зараз ототожнюємося з Ним в Його смерті (пор. Рим. 6:4) та стражданнях (пор. Рим. 8:17), але також в Його воскресінні та славі (пор. 2Кор. 4:17; 2Тим. 2:10). Цієї вічної слави можна досягнути лише після фізичної смерті або другого пришествя Христа!

▣ **"нехай Сам удосконалив вас, хто трохи потерпів, хай упевнить, зміцнить, угрунтує"** Божою ціллю для всіх віруючих є уподібнення Христу через страждання й труднощі (пор. 1Петр. 4:13; Рим. 8:17; 2Кор. 1:5,7; Фил. 3:19; 2Тим. 2:12; Євр. 2:10; 5:8). Однак Він Сам забезпечує нас усім необхідним. Тут ми знову стикаємося з парадоксальним концептом завіту. Бог робить Свою частину роботи, а ми повинні робити нашу частину!

5:11 "Йому слава та влада на вічні віки" Тут повторюється вірш 4:11, тільки без дієслова. В Першому посланні Петра (як і в 1 Івана) багато тем нагадують візерунки на килимі або мелодійні варіації музичного твору. Бог керує всім на світі (пор. Рим. 11:36).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 5:12-14а

¹²Я коротко вам написав через Силуяна, як гадаю вірного брата. Закликаю та свідчу, що це Божа благодать правдива, що ви в ній стоїте. ¹³Вітає вас разом вибрана Церква в Вавилоні, і Марко, мій син. ¹⁴Вітайте один одного поцілунком любови.

5:12 "через Силуяна" Це Сила, про якого написано в Діях 15:40. Він разом з Іваном Марком був джерелом інформації про Павлове богослов'я та твори. Послання Петра багато в чому схожі на послання Павла.

Існує багато припущень стосовно відношення цієї фрази до авторства Петра. На мою думку, Петро безсумнівно користувався послугами писаря, але чи був ним Силуян? Цікава стаття Е. Рандольфа Річардза під заголовком «Силуян не був Петровим писарем» ("Silvanus Was Not Peter's Secretary" by E. Randolph Richards) в «Журналі євангельського богословського товариства» (*Journal of the Evangelical Theological Society*, Том 43 №3, стор. 417-432) переконала мене в тому, що ця фраза напевне вказує на те, що Силуян відніс цього листа читачам, а не написав його для Петра.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СИЛА/СИЛУЯН» (SPECIAL TOPIC: SILAS/SILVANUS)

Сила або Силуян – чоловік, якого Павло обрав собі супутником в другій місіонерській подорожі (Дії 15:40-18:5), коли Варнава з Іваном Марком повернулися на Кіпр (суперечка щодо Марка, пор. Дії 15:36-39).

- А. Його ім'я вперше згадується в Біблії в Діях 15:22, де його названо головним серед братів Єрусалимської церкви.
- Б. Він також був пророком (пор. Дії 15:32).
- В. Він був римським громадянином, як Павло (пор. Дії 16:37).
- Г. Його разом з Юдою Варсаввою Єрусалимська церква послала в Антіохію, щоб розвідати положення діл (пор. Дії 15:22,30-35).
- Д. Павло згадує його в 2Кор. 1:19 як свого товариша, проповідника Євангелія.
- Е. Пізніше і Петро згадує його в своєму Першому посланні (пор. 1Петр. 5:12; можливо, саме тому послання Петра звучать схоже на послання Павла).
- Ж. І Павло, і Петро називають його Силуяном, а Лука – Силою (арамейська форма імені Савл). Можливо, Сила було його іудейське ім'я, а Силуян – латинське (пор. Ф.Ф. Брюс, «Павло: Апостол визволеного серця» [F. F. Bruce, *Paul: Apostle of the Heart Set Free*], стор. 213).

▣ **"Божа благодать правдива"** До того часу, коли були написані послання Петра, виникли інші погляди на Ісуса. Петро стверджує, що є тільки одна істинна благодать – Євангеліє. Петро часто ставив акцент на цій Божій благодаті в своєму Першому посланні (пор. 1Петр. 1:10,13; 2:3; 3:7; 4:10; 5:5,10,12). Євангеліє Ісуса Христа дійсно відображає серце ЯХВЕ. Вона названа «правдивою» тому, що ті віруючі під час страждань переживали її в своєму житті!

▣ **"в ній стоїте"** Це аорист активного стану наказового способу. Під час переслідувань це було дуже важливо. Дієслово «стояти» пов'язане з виразом «твердо в вірі» в 1Петр. 5:9. Це стан повернення в сторону Бога та Христа, відвернення від гріха, від свого егоїзму та від сатани. В Еф. 6:11,13,14 це слово вживте як військовий термін. Павло живає його по-різному.

1. зміст Євангелія в 1Кор. 15:1
2. пояснення «виправдання вірою» в Рим. 5:2
3. застереження віруючих язичницького походження, щоб вони трималися вірою в Рим. 11:20
4. попередження щодо духовної гордості в 1Кор. 10:12

Віручі відповідальні за «тверде стояння» в завіті! Див. 1Петр. 5:9, Спеціальна тема: «Стійкість».

5:13 "вибрана Церква" В оригіналі слова «Церква» немає. Прикметник жіночого роду «вибрана» вжитий без іменника. Церкву часто персоніфікували як жінку (пор. 2Ів.), можливо, виходячи зі старозавітного концепту ЯХВЕ як чоловіка та Ізраїлю як дружини (пор. Ос. 1-3). Церква є нареченою Христа (пор. Еф. 5:21-31).

▣ **"в Вавилоні"** Можливо, це є шифорованою назвою Рима (пор. Об. 14:8; 17:5; 18:2,10; Оракули Сивілл 5:143,152; Барух 9:1). Рим за часів Петра був символом, подібним до світових сил Старого Заповіту (Ассирія, Вавилон, Персія). Він був прототипом безбожної світової системи влади, гордості та ідолопоклонства (пор. Еф. 2:2а).

Петро писав із самого лігва звіра. Божа церква сформувалася на ворожій території.

▣ **"Марко"** Тобто Іван Марк. Рання церква збиралася в садибі його родини в Єрусалимі (пор. Дії 12:12). Там само Господь тричі явився учням після воскресіння та пришестя Духа.

Іван Марк разом з Павлом та своїм кузенем Варнавою (пор. Кол. 4:10) відправився в першу місіонерську подорож (пор. Дії 12:25-13:13). Потім він з якоїсь причини полишив їх та повернувся додому (пор. Дії 15:38). Варнава хотів узяти його і в другу місіонерську подорож, але Павло не погодився на це (пор. Дії 15:36-41), внаслідок чого Павло та Варнава розійшлися. Варнава взяв Івана Марка на Кіпр (пор. Дії 15:39). Пізніше, коли Павло був у в'язниці, він добре відзивався про Івана Марка (пор. Кол. 4:10), а ще пізніше, під час другого ув'язнення Павла в Римі, незадовго до його смерті, він знову згадав Івана Марка (пор. 2Тим. 4:11).

Видно, Іван Марк став членом місіонерської команди Петра (пор. 1Петр. 5:13). В «Церковній історії» Євсевія (Eusebius' *Eccl. His.* 3.39.12) є цікава розповідь про стосунки Івана Марка з Петром.

«Папій в своїй книзі переказує нам слова Господа, що він почув їх від Аристіона або від самого пресвітера Івана. Передавши ці слова на розгляд учених людей, я вважаю за потрібне тепер додати до тих слів також розповідь про Марка, автора Євангелія.

Ось що казав пресвітер: "Марк був перекладачем Петра і уважно, але не по порядку, записав все, що запам'ятав зі слів та діл Господа. Адже він сам не чув Господа й не був серед Його послідовників, але, як я вже казав, був послідовником Петра. Петро зазвичай викладав своє вчення згідно з обставинами і не робив систематичного запису слів Господа, отже Марк не згрішив, коли записав почуте від Петра так, як запам'ятав. Адже він мав одну ціль – не пропустити нічого з тих слів, які він чув, і не передати їх неправильно"» (стор. 152).

В цитаті Папія йдеться про «старця Івана». Іреней в своєму творі «Проти ересей» (Irenaeus, *Against Heresies* 5:33:4) каже, що «про все це засвідчено в творах Папія, що був слухачем Івана та приятелем Полікарпа». Це вказує на те, що Папій почув про це від Апостола Івана. Іван Марк написав своє Євангеліє на основі спогадів та проповідей Петра про Ісуса.

5:14 "поцілунком любови" У тій культурі поцілунок був звичайним знаком привітання між членами родини. Спочатку цей звичай був перейнятий і Божою сім'єю (пор. Рим. 16:16; 1Кор. 16:20; 2Кор. 13:12; 1Сол. 5:6). До IV століття н.е. поцілунком віталися лише особи однієї статі, щоб уникнути зловживань у церкві та неправильного розуміння з боку зовнішніх людей. Ритуальне цілування було постійною частиною вечері Господньої або вечері любові.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 5:14b

^{14b}Мир вам усім у Христі! Амінь.

5:14b Тільки ті, хто в Христі, можуть мати мир (пор. Лк. 2:14). Ті, хто мають мир Христа, зазвичай не мають миру цього світу (пор. Мт. 10:34; Лк. 12:49-53; Ів. 14:27).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Перелічіть та поясніть новозавітні терміни, що означають керівників помісних домашніх церков.
2. Перелічіть чотири настанови до пасторів у 1Петр. 5:2-3.
3. Перелічіть посилання на особисті переживання Петра з Ісусом у цій главі.
4. Як страждання пов'язане з християнською зрілістю? А як воно пов'язане з дияволом?

Copyright © 2013 Bible Lessons International

ВСТУП ДО ДРУГОГО ПОСЛАННЯ ПЕТРА

ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ

- А. Ціллю цього вступу не є детальний розгляд проблем, пов'язаних із авторством Другого Послання Петра. Я особисто дійшов до висновку, що для сумнівів щодо авторства Петра немає серйозних причин. В цьому мені допомогли три джерела.
1. Стаття Брюса Метцгера «Літературні підробки та канонічна псевдепіграфія» (Bruce M. Metzger, “Literary Forgeries and Canonical Pseudepigrapha”) в «Журналі товариства біблійної літератури» (*The Journal of the Society of Biblical Literature*, 1972, стор. 3-24).
  2. Стаття Марка Дж. Крюгера «Автентичність Другого Послання Петра» (Michael J. Kruger, “The Authenticity of 2 Peter”) в «Журналі євангельського богословського товариства» (*The Journal of the Evangelical Theological Society*, Том 42, №4, стор. 645-671).
  3. Книга Е.М.Б. Гріна «Перегляд Другого Послання Петра» (E. M. B. Green, *2 Peter Reconsidered*, Tyndale Press, 1961).
- Б. Коли я думаю про можливість того, що Друге Послання Петра не було написано Петром, в мене з'являється багато думок.
1. Моє переконання в тому, що ця книга є богонатхненною та істинною, не залежить від питання, хто її написав. Авторство впливає на герменевтику, але не на богонатхнення, адже богонатхнення книг Біблії є питанням віри та історичним процесом, який може бути задокументованим.
  2. Чому псевдонімія повинна мене непокоїти? Адже це було звичним явищем в греко-римському світі I століття (стаття Метцгера [Metzger]).
  3. Може, я неготовий навіть допускати таку можливість? Чи я можу чесно розглянути проведені вченими історичні та текстові дослідження? Може, традиція змушує мене робити певні висновки?
  4. Стародавня церква ставила під сумнів авторство Петра, але беззаперечно приймала сам текст (за винятком сирійської церкви). Текст є ортодоксальним і з богословської точки зору узгоджується з іншими новозавітними книгами та проповідями Петра в книзі Дій.
- В. Євсевій поділяв християнські тексти на три категорії:
1. прийняті
  2. спірні
  3. фальшиві (тобто апокрифи)
- 2 Петра, а також Якова, Юди, 2 і 3 Івана він відносив до 2-ї категорії (тобто «спірні»). Євсевій приймав 1 Петра, мав сумніви щодо 2 Петра та відкидав як фальшиві інші приписані Петру твори: (1) Дії Петра; (2) Євангеліє від Петра; (3) Проповідь Петра; (4) Апокаліпсис Петра.

АВТОРСТВО

- А. Це – найбільш спірна книга Нового Заповіту.
- Б. Сумніви мають причини як внутрішнього (стиль і зміст), так і зовнішнього (пізніє прийняття до канону) характеру.

ПРИЧИНИ ВНУТРІШНЬОГО ХАРАКТЕРУ

1. Стиль

- а. Це послання значно відрізняється від 1 Петра за стилем. Це усвідомлювали Ориген та Ієронім.
  - (1) Ориген визнавав, що дехто заперечує авторство Петра, але шість раз наводив цитати з 2 Петра в своїх творах.
  - (2) Ієронім пояснював це тим, що Петро використовував іншого писаря. Він також визнавав, що дехто в його часи заперечував авторство Петра.
  - (3) Євсевій торкався цього питання в своїй «Церковній історії» (Eusebius, *Eccl. His.* 3:3:1): «але так зване Друге послання ми не прийняли за канонічне, хоча багато хто вважає його корисним і вивчає його разом з іншими текстами Писання».
- б. 2 Петра дуже відрізняється за стилем. У статті Б. Райке «Послання Якова, Петра та Юди» в Тлумачній Біблії «Anchor» (B. Reicke, *The Epistle of James, Peter and Jude, the Anchor Bible*, стор. 146-147) цей стиль названо «азіанізмом» («Asianism»).

«Він називається "азійським" стилем, тому що найвизначніші представники цього стилю були виходцями з Малої Азії. Цей стиль відрізнявся важкою, багатослівною, високою манерою вираження з ухилом до нового та химерного, нехтуючи класичними ідеалами простоти... Наше послання безумовно було написано за правилами азійської школи, яка все ще займала важливе місце в першому столітті християнства».
- в. Можливо, Петро намагався писати мовою (грецьким койне), якою не дуже гарно володів. Його рідною мовою була арамейська.

2. Жанр

- а. Чи це послання є типовим листом I століття?
  - (1) воно має типові початок та закінчення
  - (2) проте, здається, що це – циркулярний лист до кількох церков, як і Послання до галатів, до ефесян, Якова та 1 Івана
- б. Можливо, це особливий іудейський жанр, що називається «заповітом» і має такі характерні риси:
  - (1) прощальна промова
    - а) Повторення Закону 31-33
    - б) Ісус Навин 24
    - в) завіт Дванадцяти патріархів
    - г) Євангеліє від Івана 13-17
    - д) Дії 20:17-28
  - (2) провіщення близької смерті (пор. 2 Тимофію)
  - (3) заклик до слухачів дотримуватися передання

3. Зв'язок між 2 Петра 2 та Посланням Юди

- а. Тут, очевидно, мало місце літературне запозичення.
- б. Посилання на неканонічні джерела змусили багатьох відкинути Послання Юди та 2 Петра, проте навіть у 1 Петра є посилання на 1 Еноха і в Павла є цитати з грецьких поетів.

4. У самій книзі говориться, що її написав Апостол Петро

- а. Його ім'я подається в 2Петр. 1:1 як Симеон Петро. Петром його назвав Ісус (пор. Мт. 16). Симеон (не Симон) – то рідкісна й незвичайна форма цього імені. Якщо хтось старався писати від імені Петра, то дуже дивно, що він вибрав саме таку семітську форму написання цього імені, яка аж ніяк не є корисною для псевдонімії.
- б. Він стверджує, що був свідком преображення (пор. Мт. 17:1-8; Мр. 9:2-8; Лк. 9:28-36) в 2Петр. 1:16-18.
- в. Він стверджує, що написав першого листа (пор. 2Петр. 3:1), тобто 1 Петра.

5. Ортодоксія

- а. У цьому посланні немає нічого, що протирічить новозавітному апостольському вченню.

- б. Є декілька унікальних речей (про те, світ буде знищений вогнем, а також про Послання Павла як Писання), але нічого гностичного, адопціоністичного або явно еретичного немає.

ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОГО ХАРАКТЕРУ

1. Євсвєй поділяє християнські твори I і II століть на три категорії:
    - а. прийняті
    - б. спірні
    - в. фальшиві (тобто апокрифи)Друге Послання Петра, а також Послання до євреїв, Якова та 2 і 3 Івана відносяться до категорії спірних книг.
  2. 2 Петра немає в каноні Маркіона (154 р. н.е.), але Маркіон відкидав також багато інших книг Нового Заповіту.
  3. 2 Петра немає в Мураторіївому фрагменті (180-200 рр. н.е.), але цей список, здається, був пошкоджений і в ньому також немає Послань до євреїв, Якова та 1 Петра.
  4. Східна (сирійська) церква не приймала його
    - а. його немає в Пешітті (перша половина V століття)
    - б. воно не увійшло до Філоксеніани (Philoxeniana; 507 р. н.е.) з Іраку та до Гарклеанської версії (Harclean version; 616 р. н.е.) з Північної Африки
    - в. Іван Золотоустий та Феодор Мопсуестійський (начальники антиохійської школи тлумачення) відкидали всі соборні послання.
  5. Здається, 2 Петра цитується в «Євангелії Істини» та «Апокрифі Івана», знайдених у гностичних текстах Наг-Хаммаді (пор. Ендрю К. Гельмболд, «Гностичні тексти Наг-Хаммаді та Біблія» [Andrew K. Helmbold, *The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible*], стор. 91). Ці твори, написані коптською мовою, є перекладами більш ранніх грецьких текстів. Якщо в них є посилання на 2 Петра, то не може бути, щоб воно було написане у II столітті.
  6. Ця книга входить до P⁷² і датується III або IV століттям в UBS⁴ (стор. 8).
  7. Климент Римський (95 р. н.е.) посилається на нього або цитує його
    - а. 1 Климент (9:2 – 2Петр. 1:17)
    - б. 1 Климент (23:3 – 2Петр. 3:4)
    - в. 1 Климент (35:5 – 2Петр. 2:2)
  8. Можливо, на нього посилається Юстин Мученик (115-165 рр. н.е.) в своєму «Діалозі з Трифоном» (Justin Martyr, *Dialogue with Trypho*, 82:1) – 2Петр. 2:1. Лише в цих двох стародавніх християнських текстах вжито грецьке слово *pseudoprophetai*.
  9. Можливо, Іреней (130-200 рр. н.е.) посилається на 2 Петра (його цитує Євсвєй в «Церковній історії» [Eusebius, *His. Eccl.* 5:32:2] – 2Петр. 3:8 та 3:1:1 – 2Петр. 1:15).
  10. Климент Олександрійський (150-215 рр. н.е.) написав перший коментар (він не зберігся) до Другого Послання Петра.
  11. Він згадується в Пасхальному листі Афанасія (367 р. н.е.), де подається тогочасний список канонічних книг.
  12. Послання було прийняте як канонічне на ранньоцерковних соборах в Лаодикії (372 р. н.е.) та Карфагені (397 р. н.е.).
  13. Цікаво, що всі інші твори, неначебно написані Петром (Дії Петра, Дії Андрія та Петра, Дії Петра та Павла, Страждання Петра та Павла, Дії Петра та Дванадцяти Апостолів, Апокаліпсис Петра і Проповідь Петра), були відкинута церквою як фальшиві (тобто апокрифи, небогонатхненні твори).
- В. Річард Н. Лонгенекер в своїй книзі «Біблійна ексегеза у апостольський час» (Richard N. Longenecker, *Biblical Exegesis in the Apostolic Period*, стор. 174) відзначає, що Петро міг написати своє Друге послання сам, без допомоги писаря (Сила в 1Петр. 5:12 та Іван Марк в Євангелії від

Марка). В доказ цього він стверджує, що у 1 Петра всі старозавітні цитати подаються виключно з Септуагінти, але в 2 Петра (пор. 2Петр. 2:22) використано цитату з Пр. 26:11 масоретського тексту, що вказує на єврейський історичний фон.

ДАТА

- А. Вона залежить від авторства.
- Б. Якщо вважати автором Петра, то це послання було написане незадовго перед його смертю (пор. 2Петр. 1:14).
- В. За церковним переданням, Апостол Петро помер в Римі за правління кесаря Нерона. Нерон розпочав переслідування християн в 64 р. н.е. У 68 р. н.е. він наклав на себе руки.
- Г. Якщо це послання написав послідовник Петра від його імені, тоді його слід датувати 130-150 рр. н.е., тому що 2 Петра цитується в «Апокаліпсисі Петра», а також в «Євангелії Істини» та «Апокрифі Івана» (*Apocalypse of Peter, The Gospel of Truth, Apocryphon of John*).
- Д. Видатний американський археолог В. Ф. Олбрайт (W. F. Albright) стверджує, що це послання було написане до 80 р. н.е., тому що воно схоже на Сувої Мертвого моря.

АДРЕСАТИ ПОСЛАННЯ

- А. Якщо у 2Петр. 3:1 мова йде саме про Друге Послання Петра, то цільова аудиторія була тією самою (північна частина Туреччини).
- Б. Можливо, 2 Петра – то свідоцтво для заохочення всіх віруючих до стійкості в часи переслідувань, до протистояння лжевчителям і до вірного життя за євангельським преданням в очікуванні другого пришествя Христа.

ОБСТАВИНИ НАПИСАННЯ

- А. Як в 1 Петра головною темою були переслідування та страждання, та у 2 Петра головною темою є лжевчителі.
- Б. Точна природа лжевчення неясна, але вона може бути пов'язана з антиноміанським гностицизмом (пор. 2Петр. 2:1-22; 3:15-18). У цій книзі вживаються слова, які вживалися в гностицизмі та в містичних релігіях. Можливо, це було навмисним апологетичним прийомом для боротьби з їхнім богослов'ям.
- В. У цій книзі, як і в Другому Послання до солунян, розглядається тема другого пришествя, що затримується, але неодмінно станеться, і тоді Божі діти прославляться, а невіруючі будуть осуджені (пор. 2Петр. 3:3-4). Цікаво, що в 1 Петра друге пришествя Ісуса позначається словом *apocalupsis* (апокаліпсис), а в 2 Петра – *parousia* (парусія). Можливо, це пов'язано з різними писарями (Ієронім).

ЧИТАННЯ ПЕРШЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Сформулюйте основну тему всієї книги власними словами.

1. Тема всієї книги
2. Літературний вид (жанр) книги

ЧИТАННЯ ДРУГЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Вдруге прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Визначте головні теми та сформулюйте тему одним реченням.

1. Тема першої частини книги
2. Тема другої частини книги
3. Тема третьої частини книги
4. Тема четвертої частини книги
5. І т. д.

ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Привітання	Привітання вірних	Привітання	Вступ	Привітання
1:1-2	1:1-4	1:1-2	1:1 1:2	1:1-2
Християнське покликання та обрання		Заохочення до святості	Боже покликання та обрання	Щедрість Бога
1:3-11	Плодовитий ріст у вірі 1:5-11	1:3-11	1:3-9	1:3-11
	Наближення смерті Петра			Апостольське свідощтво
1:12-15	1:12-15	1:12-15	1:12-15	1:12-15
Христова слава та пророцьке слово	Надійне пророцьке слово		Очевидці Христової слави	
1:16-21	1:16-21	1:16-18	1:16-18	1:16-18
		1:19-21	1:19-21	Цінність пророцтва 1:19-21

* Незважаючи на те, що поділ книги на фрагменти не є богонатхненним, він все ж таки допомагає краще зрозуміти оригінальний задум автора та слідувати йому. У кожному сучасному перекладі текст поділено на фрагменти. Кожен фрагмент має одну основну тему, істину або думку. І в кожній версії перекладу ця тема виражено по-своєму. При читанні тексту визначіть для себе, який із перекладів відповідає вашому уявленню щодо теми та поділу тексту на фрагменти.

Опрацьовуючи кожний розділ, ми повинні спочатку читати Біблію, а вже потім пробувати визначати її теми (фрагменти) та порівнювати наше сприйняття тексту із сучасними перекладами. Тільки тоді, коли ми зрозуміємо початковий авторський задум, слідує його логіці розповіді, ми зможемо по-справжньому зрозуміти Біблію. Тільки первісний автор був натхненний Богом, читачі не мають права змінювати чи викривлювати його послання. Читачі Біблії несуть відповідальність за втілення богонатхненної істини у власне повсякденне життя.

Зверніть увагу на те, що всі терміни та скорочення пояснюються в наступних документах: «Короткі визначення грецьких граматичних структур», «Текстуальна критика» та «Тлумачний словник».

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є

богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ВІРШІ 1-11

А. Вірші 1-11 у грецькому тексті є одним реченням, що поєднує два аспекти завіту: суверенну вільну благодать та необхідність христоподібного життя.

Б. Структура цих віршів може бути такою:

1. традиційний вступ (2Петр. 1:1-2)
  - а. від кого
  - б. до кого
  - в. привітання
2. вірші 3-4 – Божа частина роботи
3. вірші 5-7 – частина віруючого
4. verses 8-9 – позитивні й негативні аспекти вірності
5. вірші 10-11 – впевненість через благочестиве життя

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:1-11

¹Симеон Петро, раб та апостол Ісуса Христа, до тих, хто одержав із нами рівноцінну віру в правді Бога нашого й Спасителя Ісуса Христа: ²благодать вам та мир нехай примножиться в пізнанні Бога й Ісуса, Господа нашого! ³Усе, що потрібне для життя та побожності, подала нам Його Божа сила пізнанням Того, Хто покликав нас славою та чеснотою. ⁴Через них даровані нам цінні та великі обітниці, щоб ними ви стали учасниками Божої Істоти, утікаючи від пожадливого світового тління. ⁵Тому докладіть до цього всю пильність, і покажіть у вашій вірі чесноту, а в чесноті пізнання, ⁶а в пізнанні стримання, а в стриманні терпеливість, а в терпеливості благочестя, ⁷а в благочесті братерство, а в братерстві любов. ⁸Бо коли це в вас є та примножується, то воно зробить вас нелінивими, ані безплідними для пізнання Господа нашого Ісуса Христа. ⁹А хто цього не має, той сліпий, короткозорий, він забув про очищення з своїх давніх гріхів. ¹⁰Тому, браття, тим більше дбайте чинити міцним своє покликання та вибрання, бо, роблячи так, ви ніколи не спіткнетесь. ¹¹Бо щедро відкриється вам вхід до вічного Царства Господа нашого й Спасителя Ісуса Христа.

1:1 "Симеон" Про це ім'я див. Брюс М. Метцгер, «Текстовий коментар до грецького Нового Заповіту» (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, стор. 699). Це було єврейське ім'я Петра, і одне з дванадцяти племен було Симеоновим племенем. Така форма цього імені зустрічається тільки в Діях 15:14. Якби це послання було псевдонімним, то автор напевне використав би частіше вживану форму цього імені – «Симон».

▣ **"Петро"** Буквально *Petros*, що з грецької означає велику скелю чи камінь. Таке прізвисько дав Симону Ісус в Мт. 16:18, а також в Ів. 1:42, де Іван назвав його арамейським *Cephas* («Кефас»). У повсякденному житті Ісус розмовляв арамейською мовою, а не єврейською чи грецькою. Павло часто вживав цю форму *Cephas* (Кефас або Кифа; пор. 1Кор. 1:12; 3:22; 9:5; 15:5; Гал. 1:18; 2:9,11,14).

Католичні та протестантські богослови багато сперечаються про те, яке значення мала зміна імені Симона (як у Старому Заповіті зміна імен Аврама, Якова та інших людей мали певне значення). У Мт. 16:18 сказано, що Петро-скеля є фундаментом церкви. Протестанти в своєму богослов'ї завжди відзначали, що ім'я Петра чоловічого роду (*Petros*), але «скеля» – жіночого роду (*Petra*), і тому фундаментом церкви є не сам Петро, але його сповідання віри. Однак ця відмінність родів, характерна для грецької мови (як і для української), не є характерною для арамейської, де в обох випадках, мабуть, було вжите єдине слово *Cephas*.

Я як богослов вважаю, що лідерство Петра є беззаперечним, але я мушу визнати, що інші апостоли не сприймали його головним серед них (пор. Мр. 9:34; Лк. 9:46; 22:24-27; Мт. 20:20-24). І хоча Ісус не розмовляв грецькою мовою, богонатхненний текст записаний саме грецькою, отже й граматичні роди слід визнавати богонатхненими.

▣ **"раб"** Це грецьке слово *doulos*, що означає слугу або раба. Воно є або старозавітним почесним титулом «раба Господнього» (Мойсей, Ісус Навин, Давид, Ісая), або новозавітним титулом смирення по відношенню до Ісуса як Господа (пор. Мт. 10:24-25).

▣ **"апостол"** Тут автор 2 Петра представляється очевидцем Ісуса, Його послідовником та вибраним учнем.

Слово «апостол» походить від грецького дієслова «Я посылаю» (*apostellō*). Ісус обрав Собі дванадцять апостолів, щоб були разом з Ним, і назвав їх «Апостолами» (пор. Лк. 6:13). Це слово часто вживалося у фразах, де мова йде про те, що Ісус посланий від Отця (пор. Мт. 10:40; 15:24; Мр. 9:37; Лк. 9:48; Ів. 4:34; 5:24,30,36,37,38,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21, 23,25; 20:21). В іудейських джерелах воно вживалося стосовно людини, посланої офіційним представником, подібно «послу» (пор. 2Кор. 5:20). Петро стверджує свою владу, що була дана йому Самим Христом!

Згодом це слово почало вживатися ширше, ніж «дванадцять апостолів» (пор. Дії 14:4, 14, Варнава; Рим. 16:7, Андронік та Юній; 1Кор. 4:6, 9; 12:28-29; 15:7, Аполлос; Фил. 2:25, Епафродит; 1Сол. 2:6, Силуян та Тимофій). Обов'язки апостолів точно не відомі, але до них відносилося проголошення Євангелія та смиренне служіння в церкві. Не виключно навіть, що в Рим. 16:7 мова йде про жінку-апостола (в Біблії короля Якова [KJV] замість чоловічого імені «Юній» вжите жіноче «Junia» [«Юнія»])!

▣ **"Ісуса Христа"** Див. примітки до 1Петр. 1:1.

NASB, NRSV,

NJB «до тих, хто прийняв віру»

NKJV «до тих, хто одержав рівноцінну віру»

TEV «до тих... була дана віра»

Це дієприкметник аориста активного стану від дієслова (*lagchanō*), що означало кидання жереба

1. в азартних іграх (пор. Ів. 19:24)
2. з відчуттям обов'язку (пор. Лк. 1:9)
3. для визначення Божого вибору (пор. Дії 1:17)

Воно може просто означати «одержати» або «прийняти», а може мати додатковий відтінок значення, пов'язаний із вжитком цього слова в Септуагінті стосовно «Божої волі». Та сама тема виражена в словах «подала» і «даровані» в 2Петр. 1:3 і 4; див. тж. 2Петр. 1:10 – «своє покликання та вибрання».

Ця двозначність цілком відповідає парадоксу спасіння. Чи є спасіння Божим вибором, чи вибором людини, яка його приймає? Відповідь – звичайно так! Біблія ясно вчить, що весь світ належить Богові. Бог бере участь в усіх аспектах його життя. Він обрав будувати стосунки зі свідомими істотами на основі завіту. Бог першим вступає в стосунки. Він визначає план дій, але вимагає від нас відгуку (як спочатку, так і постійно).

Читачі цього послання прийняли віру, що була Божою волею для них (і є такою для всіх).

Термін «віра» походить із грецького *pistis* і перекладається на англійську мову як «faith» (віра), «trust» (довіра, довіряти) або «believe» (вірити). В єврейській мові він спочатку означав людину в стійкому положенні, але з часом він почав вживатися стосовно вірних або надійних людей. У Біблії він пов'язаний не стільки з вірою людини, скільки з Божою вірністю, і не стільки з довірою людини, скільки з Божою надійністю. Див. Спеціальну тему до Мр. 1:15.

NASB «того самого виду, що й наша»
NKJV «рівноцінну»
NRSV, TEV,
NJB «таку само цінну, як і»

Це грецьке складене слово *isotimos* складається з *isos* (рівний, подібний, відповідний) та *time* (ціна, вартість, цінність із конотацією дорожочінності або коштовності). Віра, яку дає Бог, є безцінною (пор. 1Петр. 1:7), і всі віруючі володіють тією самою вірою. Немає особливої віри для апостолів, окремої для юдеїв та язичників, або для інших віруючих (пор. 1Кор. 12:13; Гал. 3:28; Кол. 3:11). Дари різні, але віра одна (пор. Еф. 4:5).

▣ **"в правді"** Досл. «в праведності». Мова йде не про залічену нам праведність (пор. Рим. 4), але про Христову праведність (пор. Дії 3:14; 7:52; 22:14; 1Ів. 2:1,29; 3:7). Див. 1Петр. 3:14, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРАВЕДНІСТЬ». Це найясніший текст в Новому Заповіті, де слово *Theos* вживається стосовно Ісуса.

Цей грецький корінь (що відображає єврейський קָדַשׁ, BDB 841) вживається в 2 Петра кілька разів.

1. праведний, справедливий (*dikaios*) – 2:8, праведник
2. праведний, справедливість (*dikniosunē*)
  - 1:1 – праведність Ісуса
  - 2:5 – праведність Ноя (пор. Бут. 7:1)
  - 2:21 – дорога праведності
  - 3:13 – нове небо й нова земля, де пробуває праведність
3. правий (*dikaion*)
  - 1:13 – правильний, належний
  - 2:7 – праведний Лот
  - 2:8 – праведний чоловік

Ісус праведний; віруючі праведні в Ньому; тому вони повинні жити в праведності, що відповідає новому віку!

▣ **"Бога нашого й Спасителя Ісуса Христа"** Вся ця фраза відноситься виключно до Ісуса.

1. визначений артикль стоїть тільки перед першим іменником (правило Ґренвіла Шарпа [Granville Sharp])
2. граматична форма всіх чотирьох ключових термінів: «Бог», «Спаситель», «Ісуса» та «Христос» (родовий відмінок чоловічого роду однини)
3. граматична форма, що повторюється (тільки замість слова «Бог» вжите слово «Господь») в 2Петр. 1:11; 2:20; 3:18
4. А.Т. Робертсон у «Розгляді слів в Новому Заповіті» (А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, Том 6, стор. 148) нагадує нам, що в 2 Петра слова *gnōsis* та *epignōsis* завжди вживаються стосовно Ісуса
5. божественність Ісуса стверджується також в інших місцях Нового Заповіту (пор. Ів. 1:1; 8:57-58; 20:28; Рим. 9:5; Фил. 2:6-11; 2Сол. 1:12; Тит. 2:13; Євр. 1:8; 1Ів. 5:20). З позиції старозавітного єдинобожжя це є вражаючим

У Старому Заповіті слово «Спаситель» зазвичай вживається стосовно ЯХВЕ, і лише в окремих випадках – стосовно Месії. У Новому Заповіті воно зазвичай означає Бога Отця. У Посланні Титу ця фраза тричі вживається щодо Отця (пор. Тит. 1:3; 2:10; 3:4), хоча в тому самому контексті вона також стосується Ісуса

(пор. Тит. 1:4; 2:13; 3:6). В 2 Петра вона часто вживається виключно стосовно Ісуса (пор. 2Петр. 1:1,11; 2:20; 3:2,18).

1:2 "благодать вам та мир нехай примножиться" Ця фраза подібна до 1Петр. 1:2. Павло часто вживав фразу «благодать та мир», але з продовженням «від Отця нашого Бога» і часто з додатком «та Господа Ісуса Христа».

Благодать відображає ту істину, що спасіння грішних людей та їхнє спілкування з Богом є наслідком Божого характеру і забезпечення. Ці нові (відновлені) відносини з Богом призводять до миру. Люди були створені для спілкування з Богом, за образом Якого вони створені, і для спілкування один з одним. Благодать завжди передує миру! Тут дієслово стоїть в аористі пасивного стану оптатива. Це молитва. Петро просить у Бога благодаті й миру.

▣ **"в пізнанні Бога"** Благодать та мир даються Богом (пасивний стан) через практичне пізнання (*epignōsis*) Його Самого і Його Сина.

Пізнання або знання є важливою темою в Другому Посланні Петра (як і в Посланні до колоссян та в Першому Посланні Івана), можливо, через неправильне вчення лжевчителів-гностиків про знання.

1. <i>epignōsis</i> (повне знання);	<i>epignōskō</i> (знати повністю)
2Петр. 1:2	2Петр. 2:21 (двічі)
2Петр. 1:3	
2Петр. 1:8	
2Петр. 2:20	<i>ginōskō</i> (знати)
2. <i>gnōsis</i> (знання);	2Петр. 1:20
2Петр. 1:5	2Петр. 3:3
2Петр. 1:6	<i>gnōrizō</i> (сповіщати)
	2Петр. 1:16

Ці лжевчителі з другої глави схожі на гностиків, що їх пізніше стали називати антиноміанами. Ця складна система філософсько-богословської єресі виникла в II столітті, але сягає корінням у I століття. Для неї характерним є ексклюзивізм, оснований на таємному знанні. Спасіння пов'язувалося з цим знанням, а не з етикою. Див. Спеціальну тему до 1Петр. 3:22.

▣ **"Бога й Ісуса, Господа нашого"** У 2Петр. 1:1 я вже відзначав граматичні особливості подібної фрази, що стосувалася виключно Ісуса.

1. один артикль
2. всі іменники в родовому відмінку

Ця фраза має ті самі граматичні особливості, що додає певного скептицизму стосовно того, чи дійсно 2Петр. 1:1 стосується виключно Христа, чи і Отця, і Сина. Однак ця відмінність пов'язана зі складним різночитанням у грецьких рукописах. Граматика 2Петр. 1:1 не має різночитань у грецьких рукописах. Для повного переліку варіантів різночитань див. примітку до 4-го видання Грецького Нового Заповіту Об'єднаних біблійних товариств (United Bible Society's fourth edition Greek New Testament, стор. 799) та книгу Барта Д. Ермана «Ортодоксальне перекручення Писання» (Bart Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, стор. 85).

1:3-7 Це одне довге грецьке речення.

1:3 "Його" Цей займенник стосується Бога Отця або Бога Сина. Всі займенники в цих вступних віршах є однаково двозначними. Це характерно для Петра. Можливо, ця двозначність є навмисною (подібно двозначним фразам у творах Івана). В 2Петр. 1:1 Ісуса названо «Богом»; у 2Петр. 1:2 Отець і Син граматично поєднані; і в 2Петр. 1:3 прикметник «божественний» відноситься до Них обох.

▣ **"подала нам"** Це дієприкметник перфекта медіального стану (депонент). Ця форма грецького слова (*dōreomai* від *didōmi*) вживається тільки в Марка (пор. Мр. 15:45) та Петра (пор. 1Петр. 1:3,4), що може вказувати на літературний зв'язок між Євангелієм від Марка та Першим посланням Петра.

▣ **"Усе, що потрібне для життя"** Третій вірш фактично є спростуванням богослов'я гностичних лжевчителів, які відділяли спасіння через таємне знання від повсякденного благочестивого життя. Бог дає вічне життя (*zoe*, життя) і уподібнює людину Христу в повсякденному житті (*eusebeia*, побожність). Справжнім знанням (або пізнанням) є віра в Ісуса Христа, що змінює повсякденне життя людини. У Христі віруючі мають все, що їм духовно потрібно! Нам не треба шукати більш глибокого переживання істини!

▣ **"побожности"** Це складене слово (*eusebia*) складається зі слів «добре» і «поклоніння». Воно означає благочестя і має відтінок значення повсякденного життя, вгодного Богу. Петро часто акцентує на благочесті, тому що лжевчителі нехтували етикою й мораллю (пор. 2Петр. 1:3,6,7; 2:9; 3:11). Див. детальну примітку до 2Петр. 1:6.

NASB   «істинним пізнанням»
NKJV, NRSV,
NJB   «пізнанням»
TEV   «нашим пізнанням»

Це ще один удар по «таємному знанню» лжевчителів (пор. 2Петр. 2:20-21). Євангеліє, що його проповідували Апостоли, є істинним знанням, а Ісус є Правдою (пор. Ів. 14:6). Це посилена форма *epignōsis*, що несе в собі відтінок значення «практичного знання» (пор. 2Петр. 1:2,3,8; 2:20). Євангеліє – то Особа, яку треба практично пережити, а не просто вістка з богословським визначенням.

▣ **"Того, Хто покликав нас"** Петро неодноразово вживав це дієслово (1Петр. 1:15; 2:9,21; 3:9; 5:10; 2Петр. 1:3). Воно завжди означає покликання від Бога. Жодна людина не прийде до Бога, якщо її не притягне Дух (пор. Ів. 6:44,65; Еф. 1:4-5).

▣ **"славою та чеснотою"** Цей текст має різночитання в грецьких манускриптах.

1. У манускриптах P⁷², В, К, L, а також в більшості мінускулів сказано «через (*dia*) славу та чесноту» (пор. NKJV).
2. У манускриптах κ, А, С, Р, а також в більшості стародавніх перекладів сказано «Його власними (*idia*) славою та чеснотою» (пор. NASB, NRSV, TEV, NJB).

Екзегетичне питання таке: «Чи покликані віруючі (1) через якості Божества (Отця або Сина), чи (2) для того, щоб бути учасниками цих якостей?» Перекладацький комітет UBS⁴ дає 1-му варіанту рейтинг «В» (майже точно).

1:4 "Через них даровані нам" Це дієслово в перфекті медіального стану (депонент) дійсного способу, що відповідає дієприкметнику в 2Петр. 1:3. Божественна сила Бога дарувала і продовжує давати віруючим все, що їм необхідно як спочатку (виправдання), так і постійно (освячення), через Його обітниці.

NASB   «цінні та великі обітниці»
NKJV   «надзвичайно великі та цінні обітниці»
NRSV   «цінні та дуже великі обітниці»
TEV   «дуже великі та дорогоцінні дари, які Він обіцяв»
NJB   «найвеличніші та дорогоцінні обітниці»

Це мабуть означає Євангеліє, через яке віруючі стають учасниками божественної природи (через поселення в них Святого Духа). Надією грішного людства є постійний та благодатний характер Бога, виражений в Його обітницях (також старозавітних, але головним чином у Христі, пор. Євр. 6:17-18). У різних грецьких манускриптах ці два слова стоять у різній послідовності.

Слово «цінний» було вжите в 1Петр. 1:19 стосовно жертвенної крові Христа. Саме з цього кореня походить ім'я «Тимофій».

▣ **"учасниками Божої Істоти"** Це означає (1) поселення в людині Святого Духа (пор. 2Петр. 1:3) під час її спасіння, або (2) духовне відродження (пор. 1Петр. 1:3,23). Це дуже відрізняється від грецького філософського уявлення (хоча термін узятий в стоїків) про божественну іскру, яка існує в кожній людині від створіння. Це не значить, що всі ми боги або колись станемо богами, але це значить, що ми маємо бути подібними Ісусу (пор. Рим. 8:29; Еф. 1:4; Ів. 3:2). Віруючі повинні демонструвати світу сімейні характеристики Бога (Божий образ). Слово «Божий» (або «божественний»), яке вжите двічі в 2Петр. 1:3 та 4, – то грецьке *theios*, що означає «побожний» або «богоподібний».

▣ **"утікаючи"** Це слово зустрічається тільки в 2 Петра в усьому Новому Заповіті (пор. 2Петр. 1:4; 2:18,20). Це дієприкметник аориста активного стану, що вказує на завершену дію (спасіння, прийняття Євангелія, пор. 2Петр. 1:1).

▣ **"пожадливого світового тління"** У 2 Петра проблема полягала в лжеучителях, які проповідували особливе таємне знання (гностицизм), але нехтували повсякденним благочестивим життям (пор. 1Петр. 1:14; 2:11; 4:3; 2Петр. 2:10,18). У першій главі на цю неправду дається відповідь (2Петр. 1:3-11)! Життя віруючих є свідченням (а не основою) їхнього істинного навернення (пор. Послання Якова та Перше послання Івана). Немає плода, бо немає коріння (пор. Мр. 4:1-20).

1:5 "Тому" Мова йде про відгук віруючих на Божі дари й обітниці в 2Петр. 1:3-4 (пор. Фил. 2:12-13). Див. 1Петр. 4:3, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОРОКИ ТА ЧЕСНОТИ».

NASB	«докладаючи всю старанність... доповніть»
NKJV	«докладаючи всю старанність, додайте»
NRSV	«ви повинні докладати всіх зусиль, щоб підтримувати»
TEV	«всіма силами старайтеся додавати»
NJB	«робіть усе можливе, щоб підтримувати»

Досл. «принносячи всю старанність, доповнюйте...» Це дієприкметник аориста активного стану, вжитий у значенні наказового способу, та дієслово в аористі активного стану наказового способу. Бог дивовижним чином забезпечив наше спасіння (пор. 2Петр. 1:3-4), і тепер віруючі повинні ходити в ньому (пор. 2Петр. 1:5-7). Євангеліє повністю вільне від (1) Божої волі, (2) завершеної роботи Христа та (3) спонукання Духа, але коли людина приймає його, то воно стає повсякденним учнівством (будь-якою ціною). Це парадокс Євангелія. Воно є даром (пор. Ів. 4:10; Рим. 3:24; 6:23; Еф. 2:8; Євр. 6:4), але водночас звітом з правами й обов'язками. Істинне Євангеліє впливає на розум, серце і руки!

▣ **"вірі"** Це слово має кілька відмінних відтінків значення:

1. у Старому Заповіті воно означало «вірність» або «надійність»
2. наше прийняття дарованого Богом прощення в Христі
3. вірне, благочестиве життя
4. у колективному сенсі – християнська віра або істина про Ісуса (пор. Дії 6:7 та Юд. 3,20)

У даному контексті (2Петр. 1:1) вона означає прийняття Христа Спасителем. Тепер віруючі повинні зростати й розвиватися.

Очікуваний від християн зріст також виражений в Рим. 5:3-4; Як. 1:3-4.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗРІСТ ХРИСТІЯНИНА (характеристики)» (SPECIAL TOPIC: CHRISTIAN GROWTH [characteristics])

Рим. 5:3-4

Гал. 5:22-23

Як. 1:3-4

2Петр. 1:5-7

Утиски приносять
* терпеливість
* досвід
* надію (пор. в. 2)

Плід духа
* любов
* радість
* мир
* довготерпіння
* добрість
* милосердя
* віра
* лагідність
* здержливість

Досвідчення віри дає
* терпеливість
* досконалість (тобто зрілість)
1. постійність
2. бездоганність

Докладення пильності
* чеснота
* пізнання
* стримання
* терпеливість
* благочестя
* братерство
(*philadelphia*)
* християнська любов
(*agapē*)

▣ **"чесноту"** У 2Петр. 1:3 чеснота відноситься до Христа (або Бога Отця). Вона є частиною плоду Духа (пор. Гал. 5:22-23). Вона є антонімом «зажерливості» (пор. 2Петр. 2:3,14). Див. 1Петр. 4:2, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОРОКИ ТА ЧЕСНОТИ В НОВОМУ ЗАПОВІТІ».

▣ **"пізнання"** Пізнання (*gnōsis*) Євангелія, що приводить до уподібнення Христу, є чудовим. Лжевчителі проповідували фальшиве «знання», що вело до розпусти.

▣ **"стримання"** Ця чеснота належить людям, здатним панувати над своєю егоїстичною гріховною природою (пор. Дії 24:25; Гал. 5:23; Тит. 1:8). В деяких контекстах (1Кор. 7:9) це слово означає неналежну статевою діяльність, і в світлі антиноміанських схильностей лжевчителів воно може й тут мати цей відтінок значення.

▣ **"терпеливість"** Це слово означає активну добровільну витривалість. Цей характер є відображенням Божого терпіння до людей та обставин (пор. Рим. 5:3-4; Як. 1:3).

▣ **"благочестя"** Це настільки важливе слово в Пасторських посланнях, а також в 2 Петра (див. примітку до 2Петр. 1:3), що я хотів би подати тут цитату із 9-го тому свого коментаря, 1Тим. 4:7:

«Це дуже важливий термін в Пасторських посланнях. Він пов'язаний із доктринальним ученням Євангелія та висновками з цього вчення для повсякденного життя людини (пор. 1Тим. 3:16). Він описує не виняткове, але обов'язково очікуване. Це складене слово з компонентами «добрий» (*eu*) та «поклоніння» (*sebomai*). Істинне поклоніння є щоденним життям з правильним мисленням (пор. 1Тим. 4:16а). Зверніть увагу на те, скільки разів це слово вживається в Пасторських посланнях.

1. іменник (*eusebeia*), 1Тим. 2:2; 3:16; 4:7,8; 6:3,5,6,11; 2Тим. 3:5; Тит. 1:1
2. прислівник (*eusebēs*), 2Тим. 3:12; Тит. 2:12
3. дієслово (*eusebeō*), 1Тим. 5:4
4. Споріднене слово *theosebeia*, 1Тим. 2:10
5. Заперечна форма (з префіксом альфа, *asebeia*), 2Тим. 2:16; Тит. 2:12» (стор. 53).

1:7

NASB, NKJV «братерська ласка, любов»

NRSV «взаємна ласка з любов'ю»

TEV «християнська ласка та любов»

NJB «ласка до братів з любов'ю»

Це складене грецьке слово: *phileō* (любов) та *adephos* (брат). Воно також зустрічається в 1Петр. 1:22. В даному контексті воно відноситься до віруючих братів та сестер (з якими віруючий знаходиться в завіті).

Часто кажуть, що *phileō* означає меншу любов, ніж *agapeō* (пор. 2Петр. 1:7), але в грецькому койне ці слова є синонімами (пор. Ів. 5:20, де *phileō* вживається в значенні любові Отця до Сина). Проте тут і в 21-й главі Євангелія від Івана ці два слова, можливо, навмисне вживаються в окремих значеннях.

1:8 "Бо коли" Це не звичайне умовне речення в грецькій мові (пор. NJB, хоча в «Розгляді слів в Новому Заповіті» А.Т. Робертсон [A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*] визначає дієслова в цій фразі як два активних [умовних] дієприкметники теперішнього часу; див. Том 6, стор. 151), але тут стверджується умова, необхідна для впевненості, основаній на житті, яке змінилося й надалі змінюється, – житті покаяння, віри, послуху, служіння та стійкості. Вічне життя (тобто «Божа Істота» або «божественна природа») має видимі характеристики.

1. віруючі демонструють християнські якості, 2Петр. 1:5-7
2. ці якості є в віруючих та примножуються (два дієприкметники теперішнього часу активного стану), 2Петр. 1:8
3. віруючі є корисними для Бога та приносять плід, 2Петр. 1:8
4. віруючі своїм життям демонструють істинне пізнання Бога (уподібнення Христу, пор. 2Петр. 1:8)

▣ **"нелінивими, ані безплідними"** Трагічно, але дуже часто віруючі бувають лінивими й безплідними.

1. марні або непродуктивні – Як. 2:20
2. безплідні – Мт. 7:16-19; 13:22; Мр. 4:19; Кол. 1:10; Тит. 3:14
3. Павло вживає це слово в своєму застереженні: «не беріть участі в неплідних ділах темряви»

Стережіться! Якщо немає плоду – значить, є поганий плід! Вічне життя має видимі характеристики. Немає плода, бо немає коріння!

1:9 Як в 2Петр. 1:8 описується справжній християнин, так в 2Петр. 1:9 описуються віруючі, що зазнають впливу фальшивої дихотомії лжевчителів між знанням та життям, богослов'ям та етикою, ортодоксією та ортопраксією!

▣ **"короткозорий"** Буквально «кліпати», «підморгувати» або «мружитися». Це слово було метафорою людини, яка намагається бачити все чітко, але не може, можливо, свідомо відвертаючись від світла (пор. Джеймс Гоуп Мултон та Джордж Міліган, «Словник грецького Нового Заповіту з ілюстраціями із папірусів та інших нелітературних джерел» [James Hope Moulton and George Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament: Illustrated from the Papyri and Other Non-literary Sources*, стор. 420]).

NASB	«забувши своє очищення від колишніх гріхів»
NKJV	«забув, що він був очищений від своїх давніх гріхів»
NRSV	«забуває про очищення минулих гріхів»
TEV	«забув, що ти був очищений від своїх минулих гріхів»
NJB	«забуваючи, як були змиті гріхи минулого»

З цього видно, що то були віруючі, яких лжевчителі звабили повернутися до безбожного язичницького життя (пор. 2Петр. 2). Яка трагедія!

1. Таке життя не приносить радості, миру або впевненості
2. Таке життя заважає проповіді Євангелія
3. Таке життя руйнує ефективне служіння
4. Таке життя призводить до ранньої смерті

У цій фразі Петро веде мову про очищення від гріха через викупну заступницьку смерть Христа заради нас (пор. 1Петр. 1:18; 2:24; 3:18).

1:10 "тим більше дбайте" Це аорист активного стану наказового способу. Це слово (пор. 2Петр. 1:15; 3:14) може означати:

1. робити щось швидко (пор. Тит. 3:12)
2. робити все можливе (пор. Еф. 4:3)
3. дуже старатися (пор. Дії 20:16; Гал. 2:10)

3-й варіант здається найкращим (пор. NRSV).

NASB	«чинити певним»
NKJV	«чинити... надійним»
NRSV	«підтверджувати»
TEV	«чинити... постійним»
NJB	«ніколи не дозволяти... вагатися»

Це слово вживається в трьох значеннях.

1. певний, тому що добре затверджений (пор. Рим. 4:16)
2. надійний (пор. 2Петр. 2:19 та Євр. 3:14; 6:19)
3. неголослівний (вживається в ділових документах, написаних грецьким койне на папірусах з Єгипту, у значенні законних гарантій, таких як затвердження заповіту). Християни можуть мати впевненість (пор. Фил. 2:12-13; 1Ів. 5:13). Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВПЕВНЕНІСТЬ» (SPECIAL TOPIC: ASSURANCE)

- A.** Чи може християнин знати, що він спасений (пор. 1Ів. 5:13)? У Першому посланні Івана є три тексти або докази.
1. Доктринальний (переконання, 1Ів. 1:1,5,10; 2:18-25; 4:1-6,14-16; 5:11-12)
  2. Життєвий (послух, 1Ів. 2:2-3; 2:3-6; 3:1-10; 5:18)
  3. Соціальний (любов, 1Ів. 1:2-3; 2:7-11; 3:11-18; 4:7-12, 16-21)
- B.** Впевненість у спасінні стала деномінаційним питанням
1. Жан Кальвін вірив у впевненість на основі Божого обрання. Він казав, що в цьому житті ми ніколи не можемо бути впевненими.
  2. Джон Веслі вірив у впевненість на основі релігійного переживання. Він вважав, що ми здатні жити, не знаючи за собою жодного гріха.
  3. Римо-католики та члени Церкви Христової (Church of Christ) вірять у впевненість на основі авторитетної Церкви, тобто для впевненості в спасінні ключовою є належність до правильної церкви.
  4. Більшість євангельських християн вірять у впевненість на основі обітниць Біблії, пов'язаних із плодом Духа (пор. Гал. 5:22-23) в житті віруючого (щоденне уподібнення Христу).
- B.** Впевненість віруючого перш за все пов'язана з характером Триєдиного Бога
1. Любов Бога Отця
    - а. Ів. 3:16; 10:28-29
    - б. Рим. 8:31-39
    - в. Еф. 2:5,8-9
    - г. Фил. 1:6
    - д. 1Петр. 1:3-5
    - е. 1Ів. 4:7-21
  2. Дії Бога Сина
    - а. Його смерть заради нас
      - 1) Дії 2:23

- 2) Рим. 5:6-11
- 3) 2Кор. 5:21
- 4) 1Ів. 2:2; 4:9-10
- б. первосвященницька молитва (Ів. 17:12)
- в. триваюче заступництво
  - 1) Рим. 8:34
  - 2) Євр. 7:25
  - 3) 1Ів. 2:1
- 3. Служіння Бога Духа
  - а. покликання (Ів. 6:44,65)
  - б. запечатання
    - 1) 2Кор. 1:22; 5:5
    - 2) Еф. 1:13-14; 4:3
  - в. запевнення
    - 1) Рим. 8:16-17
    - 2) 1Ів. 5:7-13

- Г. Однак люди повинні відповідати на запропонований Богом завіт (як спочатку, так і постійно)
- 1. віруючі повинні відвертатися від гріха (покаянням) та повертатися до Бога через Ісуса (вірою)
    - а. Мр. 1:15
    - б. Дії 3:16,19; 20:21
  - 2. віруючі повинні прийняти Божий дар у Христі (див. Спеціальну тему: «Що означає "отримувати", "вірувати", "сповідати / визнавати" та "кликати»?»)
    - а. Ів. 1:12; 3:16
    - б. Рим. 5:1 (та за аналогією 10:9-13)
    - в. Еф. 2:5,8-9
  - 3. віруючі повинні перебувати в вірі (див. Спеціальну тему: «Стійкість»)
    - а. Мр. 13:13
    - б. 1Кор. 15:2
    - в. Гал. 6:9
    - г. Євр. 3:14
    - д. 2Петр. 1:10
    - е. Юд. 20-21
    - ж. Об. 2:2-3,7,10,17,19,25-26; 3:5,10,11,21

- Д. Впевненість є важкою через те, що
- 1. віруючі часто шукають якихось переживань, не обіцяних в Біблії
  - 2. віруючі часто не зовсім розуміють Євангелія
  - 3. віруючі часто продовжують свідомо грішити (пор. 1Кор. 3:10-15; 9:27; 1Тим. 1:19-20; 2Тим. 4:10; 2Петр. 1:8-11)
  - 4. люди певного типу («перфекціоністи») не можуть прийняти Божого безумовного прощення та любові
  - 5. В Біблії є багато прикладів неправильних сповідань віри (пор. Мт. 13:3-23; 7:21-23; Мр. 4:14-20; 2Петр. 2:19-20; 1Ів. 2:18-19, див. Спеціальну тему: «Відступництво»)
- Для іншого описання цієї доктрини див. Спеціальну Тему: «Впевненість».

▣ **"своє покликання"** Займенника «своє» в грецькому тексті немає, але, згідно з 2Петр. 1:3, мається на увазі «покликання Богом». Віруючі покладають надію на характер Отця, роботу Сина та спонування Духа. Однак усе це підтверджується індивідуально в житті віри, благочесті тощо (пор. 2Петр. 1:5-7;

Фил. 2:12-13). Стосунки Бога з людством основані на завіті. Бог визначає план дій, ініціює зустріч, притягує нас до Себе, але ми повинні відгукнутися на це і продовжувати відгукуватися покаанням, вірою, служінням, послухом та стійкістю в вірі. Євангелія – це Особа, Яку треба прийняти, істина, в яку треба повірити, і життя, яке треба прожити! Без усіх цих умов неможливе справжнє біблійне спасіння.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОКЛИКАНІ» (SPECIAL TOPIC: CALLED)

Бог завжди першим кличе віруючих, обирає їх та спонукає наблизитися до Нього (пор. Ів. 6:44,65; 15:16; 1Кор. 1:1-2; Еф. 1:4-5,11). Слово «покликання» вживається в кількох богословських значеннях.

А. У Старому Заповіті вислів «кликати Його ім'я» завжди вживався в контексті поклоніння (пор. Бут. 4:26; 12:8; 21:33; 26:25; Вих. 34:5).

Б. Грішники покликані до спасіння Божою благодаттю (Вих. 34:6-7) через завершену роботу Христа і спонукування Духа (*klētos*, пор. Рим. 1:6-7; 9:24, що з богословської точки зору є подібним до 1Кор. 1:1-2 та 2Тим. 1:9; 2Петр. 1:10).

В. Грішники кличуть Господнє Ім'я, щоби спаситися (*epikaleō*, пор. Дії 2:21; 22:16; Рим. 10:9-13). Це твердження є іудейською ідіомою поклоніння.

Г. Віруючі кличуть Його ім'я в часи кризи та потрясіння (Дії 7:59).

Д. Віруючі покликані до хриstopодібного життя (*klēsis*, пор. 1Кор. 1:26; 7:20; Еф. 4:1; Фил. 3:14; 2Сол. 1:11; 2Тим. 1:9).

Е. Віруючі покликані до виконання діл служіння (пор. Дії 13:2; 1Кор. 12:4-7; Еф. 4:1).

▣ **"та вибрання"** Іменник *eklogē* завжди вживається стосовно Божого обрання.

1. Яків/Ізраїль – Рим. 9:11
2. вірний остаток – Рим. 11:5,28
3. новозавітні віруючі – Рим. 11:7
4. церква – 1Сол. 1:4; 2Петр. 1:10

Див. Спеціальну тему до Мр. 13:20 та 1Петр. 1:2.

▣ **"роблячи так, ви ніколи не спіткнетесь"** Під «роблячи так» розуміється те, про що йдеться в 2Петр. 1:3-7. Вічне життя має видимі характеристики.

Граматична форма (подвійне заперечення) і слово *pote* («жодного часу» або «ніколи») дають велику впевненість віруючим в часи страждань та переслідувань (1Петр.) і перед небезпекою лжевчення (2Петр.).

А.Т. Робертсон у «Розгляді слів в Новому Заповіті» (А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, Том 6, стор. 153) визначає дієслово «робити» (*pioeō*) як обставинний [умовний] дієприкметник теперішнього часу, подібний тому, що в 2Петр. 1:8. В англійських версіях NASB, NKJV, NRSV та TEV вжито умовний сполучник «if» («коли»; подібно до 2Петр. 1:8).

▣ **"ніколи не спіткнетесь"** Ця граматична форма (подвійне заперечення є кон'юнктивом) є найсильнішим способом заперечення твердження. Та сама істина виражена в Юд. 24.

Однак, як і в Посланні до євреїв (пор. Євр. 2:1-4; 3:7-4:11; 5:11-6:12; 10:9-39; 12:14-29), у 2 Петра є кілька шокуючих попереджень (пор. 2Петр. 2:1,20-22; 3:17). Спасіння є певним (пор. 1Петр. 1:4-6), але його слід тримати.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДСТУПНИЦТВО (*APHISTĒMI*)» (SPECIAL TOPIC: APOSTASY [*APHISTĒMI*])

Грецьке слово *aphistēmi* має широке семантичне поле, знано ширше від англійського «apostasy» (відступництво), що походить від цього грецького слова. Значення даного слова в конкретному тексті, як завжди, визначається контекстом.

Це складене слово, що складається з ПРИЙМЕННИКА *apo* («від» or «далеко від») та *histēmi* («сидіти», «стояти» або «встановлювати»). Розглянемо деякі (небогословські) випадки вживання цього слова:

1. віддалити фізично
  - а. від храму, Лк. 2:37
  - б. від дому, Мр. 13:34
  - в. від когось, Мр. 12:12; 14:50; Дії 5:38
  - г. від усього, Мт. 19:27,29
2. віддалити політично, Дії 5:37
3. розірвати відносини, Дії 5:38; 15:38; 19:9; 22:29
4. віддалити легально (розрив шлюбу), Повт. Зак. 24:1,3 (Септуагінта); та в Новому Заповіті, Мт. 5:31; 19:7; Мр. 10:4; 1Кор. 7:11
5. скасувати борг, Мт. 18:7
6. полишити і тим самим проявити неувагу, Мт. 4:20; Ів. 4:28; 16:32
7. не полишити і тим самим проявити увагу, Ів. 8:29; 14:18
8. дозволяти, Мт. 13:30; 19:14; Мр. 14:6; Лк. 13:8

У богословському сенсі також широко вживається ДІССЛОВО:

1. скасувати, пробачити, простити провину гріха, Вих. 32:32 (Септуагінта); Чис. 14:19; Йов 42:10; та Новий Заповіт, Мт. 6:12,14-15; Мр. 11:25-26
2. відмовитися від гріха, 2Тим. 2:19
3. нехтувати, віддаляючися від
  - а. Закону, Мт. 23:23; Дії 21:21
  - б. віри, Єз. 20:8 (Септуагінта); Лк. 8:13; 2Сол. 2:3; 1Тим. 4:1; Євр. 3:12

Сучасні віруючі задають багато богословських питань, які навіть не приходили на думку новозавітним авторам. Одне з цих питань стосується сучасної тенденції відділяти віру (виправдання) від вірності (освячення).

В Біблії є такі особи, що вони були частиною Божого народу, але потім вийшли з якихось причин.

I. Старий Заповіт

- А. Ті, хто чув вістку дванадцяти (десяти) розвідників, Чис. 14 (пор. Євр. 3:16-19)
- Б. Корей, Чис. 16
- В. Сини Ілія, 1Сам. 2, 4
- Г. Саул, 1Сам. 11-31
- Д. Лжепророки (приклад)
  1. Повт. Зак. 13:1-5 18:19-22 (як розпізнати лжепророка)
  2. Єр. 28
  3. Єз. 13:1-7
- Е. Лжепророчиці
  1. Єз. 13:17
  2. Неем. 6:14
- Ж. Лихі лідери Ізраїля (приклад)
  1. Єр. 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4
  2. Єз. 22:23-31
  3. Мих. 3:5-12

II. Новий Заповіт

- А. Це грецьке слово буквально означає «відступити від віри». І Старий, і Новий Заповіти стверджують, що перед другим пришестям посиляться зло та лжевчення (пор. Мт. 24:24; Мр. 13:22; Дії 20:29,30; 2Сол. 2:9-12; 2Тим. 4:4). Можливо, це грецьке слово відображає слова Ісуса в притчі про сіяча в Мт. 13, Мр. 4 та Лк. 8. Ці лжевчителі, очевидно, не були християнами, але вийшли з церкви (пор. Дії 20:29-30; 1Пв. 2:19); тим не менш, вони могли збити зі шляху незрілих віруючих (пор. Євр. 3:12).

Для богослов'я цікаве питання, чи були ці лжевчителі віруючими взагалі? На це питання важко відповісти, тому що в помісних церквах були лжевчителі (пор. 1Пв. 2:18-19). Ми часто даємо відповідь на це питання на основі наших богословських або деномінаційних традицій, а не на основі конкретних біблійних текстів (за винятком методу «пошуку доказів у тексті», коли вірш цитується поза контекстом, щоб довести своє упередження).

- Б. Зовнішня віра
1. Юда, Ів. 17:12
  2. Симон ворожбит, Дії 8
  3. Ті, про кого написано в Мт. 7:13-23
  4. Ті, про кого написано в Мт. 13, Мр. 4 та Лк. 8
  5. Іудеї, про яких ідеться в Ів. 8:31-59
  6. Олександр та Гіменей, 1Тим. 1:19-20
  7. Ті, про кого йдеться в 1Тим. 6:21
  8. Гіменей та Філіт, 2Тим. 2:16-18
  9. Димас, 2Тим. 4:10
  10. Лжевчителі, 2Петр. 2:19-22; Юд. 1:12-19
  11. антихристи, 1Пв. 2:18-19

В. Безплідна віра

1. 1Кор. 3:10-15
2. 2Петр. 1:8-11

Ми рідко думаємо про ці тексти, тому що наші переконання формуються нашим систематичним богослов'ям (кальвінізм, армініанізм, тощо). Не судіть мене, будь ласка, за те, що я підіймаю це питання. Мене цікавить належна герменевтика. Слід прислухатися до того, що каже Біблія, і не намагатися підлаштувати Біблію під наперед визначене богослов'я. Це часто буває болісним, навіть шокуючим процесом, тому що наше богослов'я значною мірою обумовлене нашою деномінацією, культурою, або стосунками з людьми (батьки, приятелі, пастор), а не Біблією (див. Спеціальну тему: «Що означає "отримувати", "вірувати", "сповідати / визнавати" та "кликати"?») Дехто в Божому народі, виявляється, не є частиною Божого народу (напр. Рим. 9:6).

1:11 "вічного Царства" Мається на увазі вічне царювання ЯХВЕ та Месії (пор. Іс. 9:7; Дан. 7:14,27; Лк. 1:33; 1Тим. 6:16; Об. 11:15, 22:5). Це не стосується тисячолітнього царства чи будь-яких інших новозавітних текстів, за винятком Об. 20, хоча існує думка, що тут є приховане посилання на 1Кор. 15:25-28. Я не згоден із цією думкою.

▣ **"Господа нашого й Спасителя"** Так називали імператора. Це рідкісний вираз, що часто вживається в цьому посланні (пор. 2Петр. 1:11; 2:20; 3:2,18).

▣ **"щедро відкриється вам"** Це майбутній час пасивного стану дійсного способу. Це дієслово в наказовому способі вживається в 2Петр. 1:5 Бог забезпечує всі потреби віруючих (пор. 2Петр. 1:3). Віруючим наказано діяти відповідно до Божого забезпечення (пор. 2Петр. 1:4). Вони мали робити це не заради того, щоб Бог їх прийняв, але тому, що Він їх прийняв.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:12-15

¹²Тому то ніколи я не занедбую про це вам нагадувати, хоч ви й знаєте, і впевнені в теперішній правді. ¹³Бо вважаю я за справедливе, доки я в цій оселі, спонукувати вас нагадуванням, ¹⁴знаючи, що я незабаром повинен покинути оселю свою, як і Господь наш Ісус Христос об'явив був мені. ¹⁵А я пильнуватиму, щоб ви й по моєму відході завжди мали це в пам'яті.

1:12 "Тому" На основі євангельських істин 1-ї глави Другого послання Петра.

▣ **"ніколи я не занедбую про це вам нагадувати"** Це часто повторювана тема (пор. 2Петр. 1:12-13,15; 3:1-2; Фил. 3:1; Юд. 5,17). Ці євангельські істини треба повторювати знову й знову для навчання нових віруючих та зміцнення зрілих віруючих.

12-15-й вірші часто відносять до жанру «заповіту». Зазвичай цей жанр пов'язаний з останніми словами людини перед смертю (пор. Єг. 23-24; 1Сам. 12; 2Тим. 4:6-8; 2Петр. 1:12-15).

▣ **"впевнені"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану. Він може стосуватися (1) проповіді Євангелія або (2) чудес. Слід зауважити, що цю впевненість, а точніше стабільність людині дає Божа сила (пасивний стан; пор. 1Петр. 5:10). Однак віруючі повинні її берегти (пор. 2Петр. 3:17; 1Петр. 5:9).

▣ **"в теперішній правді"** Слова «правда» або «істина» є таким важливим поняттям, що я вважаю необхідним подати тут дві спеціальні теми з мого коментаря до творів Івана (Том 4).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «"ІСТИНА" (КОНЦЕПТ) У ТВОРАХ ІВАНА» (SPECIAL TOPIC: "TRUTH" [THE CONCEPT] IN JOHN'S WRITINGS)

Іван, певним чином, об'єднує єврейське та грецьке підґрунтя терміну слова *alētheia* («істина») так само, як він це зробив із терміном *logos* (пор. 1:1-14). В єврейській мові (див. Спеціальну тему: «Вірити, довіряти, віра та вірність у Старому Заповіті») це слово «істинний», «такий, що заслуговує довіри» (в Септуагінті його часто пов'язують з терміном *pisteuō*). В грецькій мові цей термін розумівся в межах платонівського протиставлення реального нереальному, небесного земному. Це співзвучно дуалізму Івана. Бог чітко відкрив (етимологія слова *alētheia* – відкривати, розкривати, чітко заявляти) Себе в Своєму Сині. Це виражено різними способами.

1. ІМЕННИК, *alētheia*, «істина» / «правда»
  - а. Ісус був повний благодаті й правди (пор. Ів. 1:14,17 – старозавітні терміни щодо завіту)
  - б. Ісус був у центрі свідчення Івана Хрестителя (пор. Ів. 1:32-34; 18:37 – останнього старозавітного пророка)
  - в. Ісуса говорить істину (пор. Ів. 8:40,44,45,46 – одкровення є особистісним і змістовним)
  - г. Ісус – дорога, правда і життя» (пор. Ів. 14:6)
  - д. Ісус освятив їх в істині (пор. Ів. 17:17)
  - е. Ісус (*Logos*, 1:1-3) є істина (пор. Ів. 17:17)
2. ПРИКМЕТНИК, *alēthēs*, «істинний», «правдивий», «достовірний»
  - а. свідчення Ісуса (пор. Ів. 5:31-32; 7:18; 8:13-14)
  - б. суд Ісуса (пор. Ів. 8:16)
3. ПРИКМЕТНИК, *alēthinus*, «справжній», «реальний»
  - а. Ісус – істинне світло (пор. Ів. 1:9)
  - б. Ісус – правдивий хліб (пор. Ів. 6:32)
  - в. Ісус – правдива виноградина (пор. Ів. 15:1)
  - г. Ісус – справжній свідок (пор. Ів. 19:35)
4. ПРИСЛІВНИК, *alēthōs*, «істинно», «правдиво»
  - а. свідчення самарян про Ісуса як Спасителя світу (пор. Ів. 4:42)

б. Ісус – це істинна їжа та істинний напій на протипагу манні днів Мойсея (пор. Ів. 6:55)

Термін «істина» та похідні від нього також виражають якісні характеристики свідчень інших людей про Ісуса, *alēthēs*

- а. свідчення Івана Хрестителя є правдивим (пор. Ів. 10:41)
- б. свідчення Івана (автора Євангелія) є правдивим (пор. Ів. 19:35; 21:24)
- в. в Ісусі люди бачили істинного пророка (пор. Ів. 6:14; 7:40)

Гарне дослідження питання істини з точки зору як Старого, так і Нового Заповіту можна знайти в книзі Джорджа Е. Ледда «Богослов'я Нового Заповіту» (George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, стор. 263-269).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «"ІСТИННИЙ" (ТЕРМІН) У ТВОРАХ ІВАНА» (SPECIAL TOPIC: "TRUE" [THE TERM] IN JOHN'S WRITINGS)

1. Бог Отець

- а. Бог є істинний / такий, що заслуговує довіри (пор. Ів. 3:33; 7:18,28; 8:26; 17:3; Рим. 3:4; 1Сол. 1:9; 1Ів. 5:20; Об. 6:10)
- б. Божі дороги правдиві / істинні (пор. Об. 15:3)
- в. Божі суди правдиві / істинні (пор. Об. 16:7; 19:2)
- г. Божі слова правдиві / істинні (пор. Об. 19:11)

2. Бог Син

- а. Син є істинний / правда
  - 1) істинне світло (пор. Ів. 1:9; 1Ів. 2:8)
  - 2) правдива виноградина (пор. Ів. 15:1)
  - 3) повний благодаті й правди (пор. Ів. 1:14,17)
  - 4) Ісус є Правда (пор. Ів. 14:6; 8:32)
  - 5) Ісус є Правдивий (пор. Об. 3:7,14; 19:11)
- б. свідчення Сина є правдивим (пор. Ів. 18:37)

3. Це слово може носити порівняльний характер

- а. закон Мойсея в порівнянні з благодаттю й правдою Ісуса (пор. Ів. 1:17)
- б. скинія в пустелі в порівнянні з небесною скинією (пор. Євр. 8:2; 9:1)

4. Як це часто буває в творах Івана, це слово має кілька відтінків значення (єврейських та грецьких).

Іван використовує всі ці відтінки, описуючи Отця і Сина як осіб, що говорять, і їхнє вчення, що має бути передане їхнім послідовникам (пор. Ів. 4:23; 19:35; Євр. 10:22; Об. 22:6).

5. Для Івана ці два ПРИКМЕТНИКИ описують Отця як єдиного правдивого Бога (пор. 5:44; 1Ів. 5:20) та Ісуса як Його істинне та повне одкровення, причому не лише когнітивне, що складається з одних фактів, але таке, що несе людям відкуплення!

NASB	«яка присутня з вами»
NKJV	«в теперішній правді»
NRSV	«що прийшла до вас»
TEV	«ви прийняли»
NJB	(фразу пропущено)

Дослівно сказано «в теперішній правді». Як «правда» може бути теперішньою?

Правда є (1) правдивістю або надійністю характеру та слова Бога і (2) описанням Самого Ісуса, а також євангельської вістки (Живе Слово та Писане Слово).

Слово, перекладене як «теперішня», – то грецьке *parousē*, що вживається щодо другого пришестя Христа як Його «присутності» (пор. 2Петр. 1:16; 3:4,12).

1:13 "в цій оселі" Цю саму фразу вживає і Павло в 2Кор. 5:1-10 стосовно свого фізичного тіла. У 14 та 15-му віршах ясно видно, що Петро очікував, що незабаром його стратять.

1:14 "Господь наш Ісус Христос" Цей вислів передавав іудео-християнським читачам I століття кілька богословських істин.

▣ **"Господь"** Грецьке слово «Господь» (*kurios*) може вживатися в загальному сенсі або в спеціальному богословському сенсі. Воно може означати «пан» (пор. Ів. 4:11), «господар», «володар», «чоловік» або «Боголюдина» (пор. Ів. 9:36,38). Старозавітне вживання цього слова (євр. *adon*) було обумовлене небажанням іудеїв вимовляти завітне ім'я Бога ЯХВЕ, що походило від єврейського дієслова «бути» (пор. Вих. 3:14). Див. Мр. 12:36, Спеціальна тема: «Імена Бога». Вони боялися порушити заповідь «Не призывай Імення Господа, Бога твого, надаремно» (пор. Вих. 20:7; Повт. Зак. 5:11). І вони гадали, що якщо взагалі не будуть вимовляти імені Бога, то напевне не будуть призивати його надаремно. Отже, коли вони читали Писання, то замість імені Бога вимовляли єврейське слово *adon*, близьке за значенням до грецького *kurios* (Господь). Новозавітні автори вживали це слово для описання повної божественності Христа. Фраза «Ісус є Господь» була публічним сповіданням віри ранньої церкви та формулюванням сповідання при хрещенні (пор. Рим. 10:9-13; 1Кор. 12:3; Фил. 2:11).

▣ **"Ісус"** Це єврейське ім'я означало «ЯХВЕ спасає» або «ЯХВЕ дає спасіння». Батькам Ісуса явився ангел і велів їм назвати Його цим іменем (пор. Мт. 1:21). Ім'я «Ісус» походить з єврейського слова, що означає спасіння, *hosea* («гошеа»), до якого приставлений суфікс «Йе-», взятий від завітного імені Бога ЯХВЕ. Це ім'я відповідає єврейському імені Єгошуа.

▣ **"Христос"** Це грецький відповідник єврейського слова «Месія», що означає «помазаник», тобто людина, покликана і підготовлена Богом для виконання спеціального завдання. У Старому Заповіті помазувалися три групи керівників: священники, царі та пророки. Ісус виконав усі ці три помазаних служіння (пор. Євр. 1:2-3).

▣ **"об'явив був мені"** Тут може розумітися смерть Петра (пор. Ів. 13:36) або те, як він помре, згідно зі словом Господа в Ів. 21:18-19.

1:15 "по моєму відході" Це слово «вихід» (пор. Лк. 9:31), ужите в значенні смерті (евфемізм) або повернення на небо.

▣ **"завжди мали це в пам'яті"** Можливо, тут мова йде про 1 Петра, 2 Петра або Євангеліє від Марка (пор. Іреней). Петро розумів, що після його смерті Дух використовуватиме його послання. Він мабуть відчував, що Дух звертався через нього до всіх християн і що після його смерті віруючі будуть читати написане ним!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:16-18

¹⁶Бо ми сповістили вам силу та прихід Господа нашого Ісуса Христа, не йдучи за хитро видуманими байками, але будши самовидцями Його величі. ¹⁷Бо Він честь та славу прийняв від Бога Отця, як до Нього прийшов від величної слави голос такий: Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав! ¹⁸І цей голос, що з неба зійшов, ми чули, як із Ним були на святій горі.

1:16

NASB	«розумно складеними казками»
NKJV	«хитро видуманими байками»
NRSV	«розумно видуманими міфами»
TEV	«видуманими історіями»
NJB	«розумно вигаданими міфами»

Це дієприкметник перфекта пасивного стану, що вказує на постійний стан омани (час перфекта), створений невизначеним зовнішнім суб'єктом (пасивний стан), таким як лжевчителі або лукавий. Наше слово «міф» походить із цього грецького слова, яке зустрічається тільки в

1. 1Тим. 1:4; 4:7
2. 2Тим. 4:4
3. Тит. 3:9,14
4. 2Петр. 1:16

Оскільки ці лжевчителі (за описанням 2Петр. 2) були гностиками з іудейським нахилом (№2), їхні «міфи» могли бути пов'язані з:

1. ангельськими сферами між святим богом та меншими духовними істотами (еонами) та їхніми таємними іменами
2. родоводами Месії як «небесної» людини на відміну від справжнього Христа, Який був істинною людиною
3. навмисним богословським розділенням між спасінням та етикою/мораллю

Про різні способи вживання слова «міф» див. Г.Б. Керд, «Мова та образність Біблії» (G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*), гл. 12-13, стор. 201-243.

▣ **"прихід Господа нашого"** Це ще одна центральна тема цього послання. Термін *parousia*, що перекладається як «пришестя» або «присутність» (слово «теперішня» в 2Петр. 1:12 має той самий корінь), вживається стосовно візиту царя у папірусах, написаних на грецькому койне. *Parousia* зазвичай означає друге пришестя (пор. 2Петр. 3:4,12), але може також означати й боговтілення. Не виключно, що саме в цьому значенні воно вживається й тут, адже в даному контексті воно передає розповіді про преображення.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ДРУГЕ ПРИШЕСТЯ» (SPECIAL TOPIC: THE SECOND COMING)

Є кілька термінів та фраз, що вказують на друге пришестя Ісуса.

1. *parousia* (Як. 5:7) – це слово означає «присутність»; воно використовувалося в значенні царського візиту (пор. Мт. 24:3,27,37,39; 1Кор. 15:23; 1Сол. 2:19; 3:13; 4:15; 5:23; 2Сол. 2:1,8; 2Петр. 1:16; 3:4,12; 1Ів. 2:28)
2. *epiphaneia* – «з'явлення лицем в лице» (1Тим. 6:14; 2Тим. 1:10; 4:1,8; Тит. 2:13)
3. *apokalypis* – «відкриття» або «об'явлення» (1Кор. 1:7; 2Сол. 1:7; 1Петр. 1:5,13; 4:13; 5:1)
4. «День Господній» і різні варіанти цієї фрази (див. Спеціальну тему: «День Господній»)

Новий Заповіт в цілому написаний в світогляді Старого Заповіту, що передбачав такі положення

1. сучасний злий і непокірний вік
2. прийдешній новий вік праведності
3. це здійсниться силою Духа через роботу Месії (Помазаника; див. Спеціальну тему: «Месія»)

Богословське припущення поступового одкровення є необхідним, тому що новозавітні автори дещо змінюють очікування Ізраїлю. Замість одного войовничого, націоналістичного (зосередженого на Ізраїлі) пришестя Месії ми маємо два пришестя. Перше пришестя було боговтіленням через непорочне зачаття й народження Ісуса з Назарета. Він прийшов не як воїн або суддя, але як «страждальний раб» Ісаї 53; Він в'їхав на молодім віслюкові (не на коні, як військовий, і не на мулі, як цар), згідно з

Зах. 9:9. З першого пришествя розпочався новий месіанський вік, Царство Боже на землі (див. Спеціальну тему: «Царство Боже»). З одного боку, Царство вже прийшло, але з іншого боку воно ще є дуже далеким. Саме ця напруга між двома пришествями Месії, в певному сенсі, є тим збігом в часі двох іудейських епох, що його не видно або принаймні не дуже чітко видно в Старому Заповіті (див. Спеціальну тему: «Цей вік і прийдешній вік»). Насправді в цих двох пришествях виділяється задум ЯХВЕ відкупити всіх людей (пор. Бут. 3:15; 12:3; Вих. 19:5 та проповіді пророків, особ. Ісаї та Йони; див. Спеціальну тему: «Вічний план відкуплення ЯХВЕ»).

Церква не чекає на здійснення пророцтв Старого Заповіту, тому що більшість з них стосується першого пришествия Христа (пор. «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [How To Read The Bible For All Its Worth], стор. 165-166). Віруючі чекають на славне пришествя воскреслого Царя над царями та Пана над панами і на історичне здійснення нового віку праведності на землі, як на небі (пор. Мт. 6:10). Старозавітні пророцтва не були неточними, але вони були неповними. Христос знову прийде, як передвіщали пророки, в силі та владі ЯХВЕ (див. Спеціальну тему: «Чому старозавітні обітниця завіту так відрізняються від новозавітних?»).

Друге пришествя не є біблійним терміном, але сам цей концепт формує світогляд та структуру всього Нового Заповіту. Бог все виправить. Знов відновиться спілкування Бога з людьми, створеними за Його образом (пор. Об. 21-22). Зло буде засуджене й знищене (пор. Об. 20:11-15). Божі задуми неодмінно здійсняться, інакше й бути не може!

▣ **"бувши самовидцями Його величі"** Ці слова підтверджують авторство Петра як очевидця земного життя Ісуса. Це зокрема стосується преображення (пор. 2Петр. 1:18 та Мр. 9:2-8). Ця фраза також уживалася стосовно людей, посвячених у містичні релігії, що наголошували на єднанні з божеством. Петро, як і Павло, часто цитував слова своїх противників, щоб спростувати їхні твердження або надати їхнім фразам належного значення.

Він говорить про «велич» Ісуса. У наступному вірші (2Петр. 1:17) говориться про Бога Отця і вживається те саме слово «величної слави». На тій горі божественність Ісуса була явлена Його найближчим учням (Петру, Якову та Івану).

▣ **1:17 "честь та славу"** Можливо, тут ідеться про «славу *Shekinah* [шекіна]» (що рабини називали її хмарою в книгах Вихід та Числа) – хмару, з якої промовляв Бог (пор. Мр. 9:2-8). Див. 1Петр. 1:21, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЛАВА» (DOXA).

▣ **"Отця"** Див. Спеціальну тему до Мр. 13:32.

▣ **"голос"** Рабини називали цей голос *Bath Kol* ([«Бат Коль»] голос із неба); цей голос підтверджував Божу волю в період від Малахії до Івана Христителя, коли не звучав голос пророків. Отець дав Ісусу підтвердження під час Його хрещення та преображення (пор. Мр. 1:11; Мт. 17:5-6).

▣ **"Син Мій Улюблений"** Це месіанський титул із Пс. 2:7.

▣ **"що Його Я вподобав!"** Тут є посилання на Іс. 42:1 (пор. Мт. 3:17; 17:5). Об'єднуючи Пс. 2 та Іс. 42, Петро наголошує на двох аспектах Месії як Царя та Страждального Раба. Ці два аспекти також є визначальними для Його двох пришествя: Боговтілення = Страждальний Раб; Друше пришествя = Цар та Суддя!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 1:19-21

¹⁹І ми маємо слово пророче певніше. І ви добре робите, що на нього вважаєте, як на світильника, що світить у темному місці, аж поки зачне розвиднятися, і світова зірниця засяє у ваших серцях, ²⁰бо ви знаєте перше про те, що жодне пророцтво в Писанні від власного вияснення не залежить. ²¹Бо

1:19 "слово пророче" Це означає або (1) текст Старого Заповіту (2Петр. 1:17), або (2) свідчення новозавітних Апостолів (пор. 2Петр. 1:12; 1Ів. 1:1-5).

▣ **"певніше"** Боже одкровення Старого Заповіту підтверджується одкровенням у Новому Заповіті. Старий Заповіт є суттєво важливим для повного розуміння Нового Заповіту (пор. Мр. 1:1-3).

Вся ця частина тексту пов'язана з затримкою другого пришествя Христа, в якому дехто вже почав був сумніватися. Петро хотів запевнити своїх читачів

1. своїм особистим переживанням нового віку (преображенням Ісуса)
2. здійсненням пророцтва в житті, вченні, смерті й воскресінні Ісуса

Новий день уже настав і буде завершений (як світильник, як світова зірниця). Див. Ф.Ф. Брюс, «Відповіді на запитання» (See F. F. Bruce, *Answers To Questions*), стор. 130.

▣ **"світильника, що світить у темному місці"** Це посилання на Пс. 119:105 та, можливо, на Пр. 6:23. Бог дав грішному людству всю необхідну інформацію для відгуку віри (одкровення, богонатхнення та просвітлення). Бог відкриває Самого Себе в Старому Заповіті, а найбільше – через Христа, дії та вчення Якого записали й пояснили новозавітні автори. Все це одкровення є цілком достатнім (хоча не вичерпним). Це одкровення (Старий Заповіт та Новий Заповіт), мов світло, сяє в темряві людських та ангельських гріхів і непокори. Але одного дня серце й розум кожного віруючого освітить значно яскравіше світло (зустріч віч-на-віч із Христом). Ціллю одкровення є не інформація, але спасіння (відновлене близьке спілкування).

Лжевчителі стверджували, нібито мають особливе одкровення від божества, але Петро стверджує, що повним і досконалим одкровення Бога є Ісус.

▣ **"світова зірниця"** Досл. «носії світла» або «денна зірка» (пор. Об. 2:28; 22:16). З цього грецького слова походить наше «фосфор». Цей аспект сяючого світла має кілька старозавітних конотацій.

1. Він пов'язаний із єврейським словом *helel* («гелель»), що перекладається як «ранкова зоря» (латинською «люцифер», пор. Іс. 14:12) і зазвичай означала планету Венеру.
2. Це слово стосується грядущого Месії в Чис. 24:17 («Сходить зоря он від Якова») та Мал. 4:2 («зійде Сонце Правди»).
3. В Дан. 12:3 воно стосується воскреслих святих («будуть сяяти, як світила небозводу»).
4. В Об. 22:16 воно стосується втілення царського Месії («рід Давидів, зоря ясна і досвітня»).

▣ **"засяє у ваших серцях"** У контексті цей вислів означає пережиту зустріч із Богом через Його одкровення в Святому Письмі (Старий Заповіт), в Ісусі (боговтілення) та в апостольських писаннях (Новий Заповіт). В якийсь момент Божа істина досягає свідомості грішної людини, і людина переживає просвітлення. Цим процесом усвідомлення й переконання керує Святий Дух (пор. Ів. 6:44,65).

Християнство починається як особиста зустріч людини з Богом у Христі та індивідуальний відгук на Божий заклик, але призводить до колективного досвіду любові й служіння у Божій сім'ї (пор. 1Кор. 12:7). Див. Мр. 2:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЕРЦЕ».

1:20 "Писанні" Це один із кількох новозавітних віршів, де мова йде про те, що Бог відкриває Самого Себе в Старому Заповіті та в Новому Заповіті (тобто в Писанні).

1. Мт. 5:17-19
2. 1Кор. 2:9-13
3. 1Сол. 2:13
4. 2Тим. 3:16
5. 1Петр. 1:23-25

6. 2Петр. 1:20-21

7. 2Петр. 3:15-16

Суть усіх цих текстів полягає в тому, що Писання походить від Бога, а не від людей. Бог надихає авторів (пор. 2Петр. 1:20-21) та їхні тексти (пор. 2Тим. 3:16).

▣ **"від власного вияснення не залежить"** Ця фраза очевидно відображає конфлікти, що виникали через лжевчителів в церквах. Можливо, вони цитували Писання й тлумачили на свій лад (це й досі поширене).

У контексті важко визначити, чи стосується ця фраза (1) старозавітних авторів, чи (2) тодішніх лжевчителів. У першому випадку вона стосується богословського концепту богонатхнення (пор. 2Тим. 3:16). Наступний вірш, здається, підтверджує таке тлумачення. У другому випадку ця фраза стосується богословського концепту просвітлення (Дух керує віруючими в тлумаченні Біблії).

Слід відзначити, що євангельський концепт «священства віруючого» зазвичай розуміється як дарована Духом здатність самому тлумачити Біблію. Однак згідно з Біблією, ця фраза стосується церкви як суб'єкта здійснення Великого доручення, пор. 1Петр. 2:5,9; Об. 1:6. Зверніть увагу на те, що в Старому Заповіті (пор. Вих. 19:6) та в Новому Заповіті фраза «священство віруюч~~их~~» вживається у множині (колективно, а не індивідуально).

1:21 "мужі, проваджені Духом Святим" Це дієприкметник теперішнього часу пасивного стану. Він наголошує, що Біблія є Божим, а не людським текстом! Правда, що Біблія написана людськими словами, але люди, які писали її, були проваджені Духом. Біблія не є вичерпною істиною, адже жодна людина не в змозі осягнути цього рівня дійсності; але вона є надійною й достатньою істиною про Бога, про гріх, про спасіння, про божественне життя та про вічність.

Методи богонатхнення відрізняються.

1. теофанії
2. Урім і туммім / жереб
3. сни
4. видіння
5. захоплення (транси)
6. ангели
7. символічні дії
8. особливі події та їхні тлумачення

Питання залишається: (1) чи визначає Бог зміст, а людина – форму, чи (2) Бог визначає і те, й інше?

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Християнське життя є чином Бога чи нашим чином?
2. Яка роль людей в їхніх відносинах із Богом?
3. Чи можна відділити життя християнина від спасіння?
4. Чи є спасіння умовним?
5. З яким лжевченням боровся Петро в цьому посланні?
6. В чому значимість слів Отця в 2Петр. 1:19?
7. Що говориться про Біблію в віршах 20-21?

ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Лжепророки та лжевчителі	Згубні доктрини	Напад на лжевчителів	Лжевчителі	Лжевчителі
2:1-3	2:1-3 Доля лжевчителів	2:1-3	2:1-3	2:1-3 Уроки з минулого
2:4-10a	2:4-11	2:4-10a	2:4-10a	2:4-10a Майбутня кара
2:10b-16	Гріховність лжевчителів 2:12-17	2:10b-16	2:10b-16	2:10b-12 2:13-16
2:17-22	Обмани лжевчителів 2:18-22	2:17-22	2:17-22	2:17-22

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМИРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА 2ПЕТР. 2:1-22

- А. Ця частина є паралельною до Послання Юди. Тут мало місце літературне запозичення, але неясно, хто запозичив у кого. Можливо, Юда посилається на пророцтво Петра, тому що після його смерті воно підтвердилося (NET Bible).
- Б. Ці лжевчителі схожі на антиноміанських гностиків з детально розробленою ангелологією (що могла відображати перський вплив; пор. 1Тим. 6:3-5). Усі згадані тут старозавітні історії якимось пов'язані з ангелами.

- В. Петро керувався загальновідомими текстами тих часів (старозавітні історії; 1 Енох; язичницькі джерела).
- Г. Біблія дуже неясно вчить про походження ангелів, їхнє падіння та їхню діяльність. Нехай ваша цікавість не втягне вас у пошуки інформації за межами того, про що повідомляє Біблія (напр, в сучасних романах).
- Д. Тут дається широка характеристика лжевчителів
1. таємно впроваджують згубні ересі (2Петр. 2:1)
  2. відрікаються від Владики (2Петр. 2:1)
  3. ідуть за пожадливістю (2Петр. 2:2)
  4. зажерливі (2Петр. 2:3)
  5. погорджують владою (2Петр. 2:10)
  6. поводяться як звірі (2Петр. 2:12)
  7. шукають насолоди (2Петр. 2:13)
  8. псують християнські бенкети любові (2Петр. 2:13)
  9. зваблюють слабих віруючих (2Петр. 2:14)
  10. обіцяють волю, самі будучи рабами (2Петр. 2:19).

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:1-3

¹А між людом були й неправдиві пророки, як і будуть між вас учителі неправдиві, що впровадять згубні ересі, відречуться від Владики, що викупив їх, і стягнуть на себе самі скору погибіль. ²І багато-хто підуть за пожадливістю їхньою, а через них дорога правдива зневажиться. ³І в зажерливості вони будуть ловити вас словами облесними. Суд на них віддавна не бариться, а їхня загибіль не дрімає!

2:1 "неправдиві пророки" Про істинних пророків мова йде в 2Петр. 1:19-21. У Старому Заповіті часто говориться про лжепророків (пор. Повт. Зак. 13:1-5, 18:19-22; 1Цар. 18:19, 22:6 і далі; Єр. 5:3, 23:9-18); так само і в Новому Заповіті (пор. Мт. 7:15; 24:11,24; Мр. 13:22; Лк. 6:26; Дії 13:6; 2Петр. 2:1; 1Пв. 4:1; Об. 16:13; 19:20; 20:10). Див. 1Петр. 1:10, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДСТУПНИЦТВО (*APHISTĒMI*)».

▣ **"між людом були й"** Мається на увазі старозавітний Божий народ. Зверніть увагу на паралелізм між першими двома простими реченнями (повторення «між»). Зауважте, що лжепророки вийшли з Божого народу, а не прийшли до нього ззовні.

▣ **"учителі неправдиві"** У 2Петр. 2 є ознаки того, що це були гностики, які тоді почали з'являтися. Див. 1Петр. 3:22, Спеціальна тема: «Гностики».

▣ **"впровадять"** Це складене слово, що складається з *para* та *eisagō* і має конотацію «таємного проникнення» (пор. Гал. 2:4 та Юд. 4).

▣ **"згубні ересі"** Слово «ересі» (поділення) вживається в Новому Заповіті в трьох значеннях.

1. релігійна секта або група (пор. Дії 24:14; 26:5)
2. поділення всередині християнства (пор. 1Кор. 11:19)
3. вчення, що суперечить ортодоксії

Зазвичай ересь має елемент істини з домішкою неправди. В ересі часто певна істина викладається в надмірному вигляді, так що інші біблійні істини заперечуються; часто спотворюється христологія. Ересь

завжди починається в християнській громаді (пор. Мт. 7:15-23, 24:24; 1Тим. 4:1-5; 1Пв. 2:18-25). Дії еретиків описані в (1) Контекстуальному погляді, «Д», та в (2) Гал. 5:19.

▣ **"відречуться від Владики"** Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану (депонент), що вказує на постійне особисте відкидання Христа лжевчителями. Мова йде про відречення від Ісуса (1) богослов'ям або (2) способом життя (пор. Юд. 4). Це перша з чотирьох фраз (2Петр. 2:1-3), що описують відречення лжевчителів від Владики

1. своїми діями та віруваннями
2. своєю аморальністю
3. своєю жадібністю
4. своїм самообманом

Слово «Владика» – то грецьке *despotēs*, що означає «пан» або «володар». Воно вживалося стосовно рабовласників (пор. 1Тим. 6:1,2; Тит. 2:9; 1Петр. 2:18).

Цікаво відзначити, що слово «Владика» як правило вживається стосовно Бога Отця (пор. Лк. 2:29; Дії 4:24 [цитата з Вих. 20:11 або Пс. 146:6 у версії Септуагінти]). Однак воно також вживається щодо Христа (пор. 2Тим. 2:21; Юд. 4; Об. 6:10). Це ще один титул Отця, який переноситься на Сина, стверджуючи Його божественність.

▣ **"що викупив їх"** Це дієприкметник аориста активного стану. Здається, тут, як і в 2Петр. 2:20-22, мова йде про людей, які раніше були спасеними, але тепер ні! Тут мова йде (1) про те, як ЯХВЕ спасав Свій народ у Старому Заповіті, або (2) про роботу відкуплення Христа в Новому Заповіті (пор. Мр. 10:45; Дії 20:28; 1Кор. 6:20; Еф. 1:7; 1Тим. 2:6; Євр. 2:9; 1Петр. 1:19; 1Пв. 2:2; Об. 5:9). У Старому Заповіті викуплення (або відкуплення) людини з рабства означало фізичний порятунок. В Новому Заповіті воно означає спасіння. У Старому Заповіті вираз «продати когось в руки ворогів» вживався в значенні суду.

В англійській версії NJB цю фразу перекладено цікаво: «Який купив їм свободу». Очевидно, вони бачили, що в контексті (2Петр. 2:2-3) мова йде про віруючих, які живуть безбожним життям та через яких інші зневажають Христа та християнство. В такому випадку цей текст стосувався віруючих, які передчасно вмирають через своє безбожне життя та згубний вплив.

▣ **"стягнуть на себе самі скоро погибель"** Жодний віруючий в I столітті не ставив цього питання, але сучасні віруючі багато думають про це, особливо з огляду на те, що їхня церква вчить про впевненість віруючого в спасінні! Дехто пов'язує цю фразу з «ЯХВЕ» або «народом», а отже з книгою Вихід (із блуканням в пустелі).

Насправді слід поставити таке питання: «Чи дійсно ці еретики були спасеними?» Я вірю, що біблійні доктрини даються в діалектичних або парадоксальних парах, що є характерним для східної літератури. Сучасні західні читачі та тлумачі схильні до формулювання та тлумачення віршів у відриві від контексту. Я безумовно стверджую безпеку віруючого, але, зважаючи на такі тексти, відчуваю себе дедалі більше незручно від формули «один раз спасений є спасеним назавжди». Безпека віруючого підтверджується благочестивим життям (а не ґрунтується на ньому; пор. Послання Якова та Перше послання Івана). Віруючі борються з гріхом, грішать, але продовжують довіряти Христу та реагувати (іноді повільно) на виправлення Святого Духа.

Тим не менш, притча про сіяча (пор. Мт. 13) та діяльні, але неспасені релігійні люди, про яких іде мова в Мт. 7:15-27, переконують мене в тому, що сповідання віри буває й фальшивим (пор. 2Петр. 2:20-22; 1Пв. 2:18-19).

Лжевчителі спричиняли й досі спричиняють великий безлад у церкві. В 1 Івана є кілька способів випробування істинних віруючих.

1. готовність сповідувати гріх (1Пв. 1:5; 2:22)
2. життя послуху (1Пв. 2:3-6)
3. життя любові (1Пв. 2:7-11)
4. перемога над лукавим (1Пв. 2:12-14)
5. полишення світу (1Пв. 2:15-17)

6. стійкість у вірі (1Пв. 2:19)

7. доктрина (1Пв. 2:20-24)

Петро також перелічує неправильні вчинки лжевчителів (див. Контекстуальний погляд, «Д»). Якщо дійсно Євангеліє – то (1) Особа; (2) повідомлення про ту Особу; та (3) життя, подібне життю тієї Особи, тоді ці лжевчителі суперечили Євангелію в усіх цих трьох аспектах. Чи може людина, яку Ісус «викупив», відректися від Ісуса? Це проблема. Спасіння є даром для всіх, хто відповість на Божий заклик покаятися, вірою, послухом та стійкістю в вірі. Але зрілість є учнівством, що вимагає повного зречення від усього. Слід міцно триматися обох цих біблійних істин. Доктрини виражені в конфлікуючих парах, тому що християнство – це не лише біблійне богослов'я (пор. Рим. 6), але і щоденна боротьба (пор. Рим. 7) за благочестя. Спасіння є стосунками, а не окремим рішенням!

2:2 "багато-хто підуть за" Яка велика трагедія людини, що уводить інших від правди (пор. Мт. 18:6-7)! Петро часто вживав це складене слово (пор. 2Петр. 1:16; 2:2,15,21; Мт. 18:6).

NASB	«їхньою похиттю»
NKJV	«їхніми згубними шляхами»
NRSV	«їхніми розпусними шляхами»
TEV	«їхніми аморальними шляхами»
NJB	«їхньою розпущеною поведінкою»

Слово *aselgeia* можна перекласти як «розпуста», «розпущеність» або «похіть», що означає нестримну статеву поведінку (пор. 2Петр. 2:2,7,18; 1Петр. 4:3; Юд. 4). Це слово часто зустрічається в списках гріхів язичницького суспільства (пор. Рим. 13:13; 1Кор. 12:21; Гал. 5:19).

▣ **"через них дорога правдива зневажиться"** Як віруючі живуть є суттєво важливим. Ми повинні відображати сімейні характеристики Бога (віра в Ісуса відновлює Божий образ в людстві, пор. 1Тим. 6:1; Тит. 2:5).

▣ **"дорога правдива"** Слово «Дорога» було ранньою назвою християн (пор. Дії 9:2; 18:25-26; 19:9,23; 22:4; 24:14,22). В ній відображається старозавітний образ біблійної віри як чітко визначеної стежки, якою ми повинні йти (пор. Пс. 119:105; Пр. 6:23). Ця фраза означає євангельську вістку. Безумовно, благочестиве життя є невід'ємною частиною спасіння (Еф. 1:4; 2:10).

▣ **"зневажиться"** Язичники неправильно розуміли християн та звинувачували їх в аморальності. Життя тих лжевчителів ще більше підсилювало хибне уявлення язичників.

2:3 "в зажерливості" Це слово має негативну конотацію як в Септуагінті, так і в Новому Заповіті. Лжевчителі були відомі своїм прагненням до збагачення любою ціною (пор. 2Петр. 2:14; Мих. 3:11; 1Тим. 6:5; Тит. 1:11; Юд. 16). Це слово часто вживається в Новому Заповіті (пор. Мр. 7:22; Лк. 12:15; Рим. 1:29; 2Кор. 9:5; Еф. 5:3; Кол. 3:5; 1Сол. 2:5; 2Петр. 2:3,14), тому що воно добре характеризує егоцентричну природу грішного людства. Тут може матися на увазі жадібність до грошей, прагнення сексуальної насолоди або бажання почесних посад в церкві (напр. посади вчителя).

▣ **"вони будуть ловити вас"** В Біблії короля Якова (King James Version) сказано буквально «зроблять з вас товар». З цього грецького слова походить англійське «emporium» (ринок, торговий центр).

NASB	«фальшивими словами»
NKJV, NRSV	«оманливими словами»
NJB	«неправдивими казками»

Цей прикметник означає виліплене або зроблене в певній формі (пор. Рим. 9:20). З цього грецького слова походить наше «пластик». Лжевчителі завдавали чимало проблем в громаді віруючих та в суспільстві. Через їхнє життя люди зневажали Євангеліє, а їхня неправда спотворювала зміст євангельського вчення.

▣ "Суд на них" В народі Божому завжди були лжевчителі. У Старому Заповіті вони були осуджені (пор. Повт. Зак. 13:1-5,6-11,12-18). Їхній земний, а також есхатологічний суд є певним і не бариться (пор. Гал. 6:7). У цьому тексті «суд» та «загибель» персоніфіковано.

Це духовний принцип. Як Сам Бог є моральним та етичним, так і Його створіння. Люди розбиваються на Божих стандартах. Ми пожинаємо те, що сіємо. Це стосується як віруючих (але не впливає на їхнє спасіння), так і невіруючих (пор. Йов 34:11; Пс. 28:4; 62:12; Пр. 24:12; Екл. 12:14; Єр. 17:10; 32:19; Мт. 16:27; 25:31-46; Рим. 2:6; 14:12; 1Кор. 3:8; Гал. 6:7-10; 2Тим. 4:14; 1Петр. 1:17; Об. 2:23; 20:12; 22:12).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:4-10a

⁴Бо як Бог Анголів, що згрішили, не помилував був, а в кайданах темряви вкинув до аду, і передав зберігати на суд; ⁵і Він не помилував першого світу, а зберіг самовосьмого Ноя, проповідника праведности, і навів потопа на світ безбожних; ⁶і міста Содом і Гоморру спопелив, засудивши на знищення, і дав приклада для майбутніх безбожників, ⁷а врятував праведного Лота, змученого поведженням розпусних людей, ⁸бо цей праведник, живши між ними, день-у-день мучив свою праведну душу, бачачи й чуючи вчинки безбожні, ⁹то вміє Господь рятувати побожних від спокуси, а неправедних берегти на день суду для карі, ¹⁰а надто тих, хто ходить за нечистими пожадливістями тіла та погорджує владою...

2:4 "як" Досл. «якщо». Це умовне речення першого типу, яке зазвичай передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму. Тут починається довге речення, що закінчується посередині 10-го вірша. Можливо, ця умовна форма розповсюджується на все це довге грецьке речення. В англійській версії NRSV слово «if» («якщо») вжите в 2Петр. 2:4,5,6,7; в NIV воно вжите в 2Петр. 2:4,5,6,7, 9, але в грецькому тексті цей умовний сполучний вжитий лише тут, в 2Петр. 2:4. В даному контексті розповідається про кілька старозавітних судів, пов'язаних із ангелами.

▣ "Анголів, що згрішили" Ця фраза паралельна до Юд. 6. Далі подаються замітки з мого коментаря до Послань Якова та Юди (Том 11).

Замітки з коментаря до Послання Юди

Юд. 6 "І Анголів, що не зберегли початкового стану свого, але кинули житло своє, Він зберіг у вічних кайданах під темрявою на суд великого дня" Содом та Гоморра, як і ці ангели, чинили жажливу розпусту і ходили за іншим тілом. І ті, й інші слугують прикладом покарання вічним вогнем.

Юд. 6 "І Анголів" У цьому вірші ангели долучаються до числа тих, хто спочатку поклонявся ЯХВЕ, але потім повстав проти Нього та був знищений або засуджений. Але про яких ангелів йде мова? Тут дається інформація стосовно конкретної групи ангелів:

1. вони не зберегли початкового стану свого
2. вони полишили житло своє
3. вони будуть залишатися у вічних кайданах під темрявою на суд великого дня
4. вони «згрішили» (2Петр. 2:4)
5. їх було вкинуто до *Tartarus*-а (тобто «аду»; 2Петр. 2:4)
6. їх було вкинуто «в кайданах темряви», щоб «зберігати на суд» (2Петр. 2:4)

Які ангели в Старому Заповіті повстали та згрішили?

1. ангели, що стоять за язичницьким поклонінням (ідолослужінням)
2. «нижчі» ангельські істоти, названі демонічними іменами в Старому Заповіті. Напр.: Ліліт (пор. Іс. 34:14), Азазель (пор. Лев. 16:8) та козли-демони (пор. Лев. 17:7)
3. «Божі сини» в Бут. 6 (про яких часто говориться в апокаліптичних творах міжзавітного періоду, 1 Енох 86-88; 106; 2 Енох 7,18; 2 Барух 56; Книга Ювілеїв 5)
4. ангели, згадані як приклад в іудейських апокаліптичних творах міжзавітного періоду (тому що Юда використовує й інші подібні книги в Юд. 9, 14)

NASB	«що не зберегли свого власного володіння»
NKJV	«що не зберегли свого належного володіння»
NRSV	«що не зберегли свого власного положення»
TEV	«що не залишилися в межах своєї належної влади»
NJB	«що не зберегли влади, яку мали»

В Юд. 2:6 є гра слів із дієсловом «зберегти». Ангели не зберегли свого місця (дієприкметник аориста активного стану), і тому Бог зберігає їх в місці ув'язнення до судного дня (перфект активного стану дійсного способу). Ті ангели, які порушили Божу волю, понесли тимчасову та есхатологічну кару, як і непокірні ізраїльтяни за часів блукання в пустелі та мешканці Содому і Гоморри.

Слово, перекладене тув як «початковий стан», – то грецьке *archē*, що означає «початок» або «походження» чого-небудь.

1. початок створеного порядку (пор. Ів. 1:1; 1Ів. 1:1)
  2. початок Євангелія (пор. Мр. 1:1; Фил. 4:15)
  3. перші очевидці (пор. Лк. 1:2)
  4. початок ознак (чудес, пор. Ів. 2:11)
  5. перші початки (пор. Євр. 5:12).
  6. перша впевненість (пор. Євр. 3:14).
- 3 часом воно почало вживатися в значенні «уряд» або «влада»
1. щодо урядових службовців
    - а. Лк. 12:11
    - б. Лк. 20:20
    - в. Рим. 13:3; Тит. 3:1
  2. щодо ангельської влади
    - а. Рим. 8:38
    - б. 1Кор. 15:24
    - в. Еф. 1:21; 3:10; 6:10
    - г. Кол. 1:16; 2:10,15

Ці лжевчителі знаважали всяку владу – земну й небесну. То були антиноміанські розпусники. Вони ставили себе та свої власні бажання вище Бога, ангелів, представників державної влади та церковних керівників.

NASB	«але полишили свою належну оселю»
NKJV	«але полишили своє власне житло»
NRSV	«але полишили своє належне житло»
TEV	«але полишили своє власне місце проживання»
NJB	«але полишили свою призначену сферу»

Ці ангели полишили своє небесне житло та перемістилися до іншого (на землю). Це чудово відповідає тлумаченню, за яким тут ідеться про ангелів в Бут. 6:1-4. Вони свідомо відкинули Божу волю та владу.

▣ **"у вічних кайданах"** Ангели в кайданах описані в 1 Еноха, а в Об. 20:1-2 зображено сатану, закованого в «кайдани великі». Слово «вічні» може означати «могутні», «достатні», «міцні», а не буквально вічні, адже ці ангели перебуватимуть в кайданах лише до Судного дня, після чого до них буде застосовано інші кари (пор. Об. 20:10,14-15). Головна думка полягає в тому, що деяких ангелів зараз ув'язнено для того, щоб стримувати їхню лиху діяльність.

▣ **"під темрявою"** слово *Tartarus* (що не вживається в Посланні Юди, але зустрічається в 2Петр. 2:4 та 1 Еноха 20:2) в грецькій міфології означало місце ув'язнення титанів – велетнів, що були наполовину богами, наполовину людьми. Це відповідає тлумаченню, за яким тут мова йде про ангелів в Бут. 6. У 1 Еноха нове житло цих непокірних ангелів зображується як вічна темрява (пор. 1 Енох 10:5,12). Це так відрізняється від небесного саява (слави)! Рабини поділяли *Sheol* («Шеол») на «Рай» (для праведних) та *Tartarus* (для нечестивих). Слово «безодня» (пор. Лк. 8:3, Об. 9:1; 11:7; 20:3) є синонімом метафори темряви, вжитої в вірші 13b.

▣ **"великого дня"** Мова йде про Судний день, коли Бог вимагатиме від усього свідомого створіння звіту за дар життя (пор. Фил. 2:10-11; Іс. 45:23; Рим. 14:10-12).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «"Божі сини" в 6-й главі Буття» (SPECIAL TOPIC: "the sons of God" in Genesis 6)

A. Про зміст фрази «Божі сини» не вщухають спори. Існує три головних тлумачення

1. ця фраза означає благочестивий рід Сифа (пор. Бут. 5)
2. ця фраза означає групу ангельських істот
3. ця фраза означає царів або тиранів з роду Каїна (пор. Бут. 4)

B. Свідчення на користь того, що ця фраза означає рід Сифа

1. Безпосередній літературний контекст 4 та 5 глав Буття вказує на розвиток непокірливого роду Каїна та благочестивого роду Сифа. Отже, контекст, здається, свідчить на користь благочестивого роду Сифа.
2. Між рабинами існувала незгода щодо розуміння цього тексту. Частина з них стверджувала, що тут ідеться про Сифа (але більшість стверджувала, що про ангелів).
3. Хоча фраза «Божі сини» найчастіше вживається стосовно ангельських істот, в окремих випадках вона стосується людей
  - а. Повт. Зак. 14:1, «сини Господа, Бога вашого»
  - б. Повт. Зак. 32:5, «Його сини»
  - в. Вих. 21:6; 22:8-9 (можливо левити-судді, пор. Пс. 82:1)
  - г. Пс. 73:15, «сини Твої»
  - д. Ос. 2:1, «сини Бога Живого»

B. Свідчення на користь того, що ця фраза означає ангелів

1. Це найпоширеніше традиційне розуміння цього тексту. У ширшому контексті книги Буття це могло розумітися як ще один приклад того, як надприродне зло намагалося перешкодити здійсненню Божої волі для людства (за словами рабинів, ангели діяли так через ревність до людей).
2. Ця фраза («Божі сини») в Старому Заповіті вживалася переважно стосовно ангелів.
  - а. Йов 1:6
  - б. Йов 2:1
  - в. Йов 38:7
  - г. Пс. 29:1
  - д. Пс. 89:6,7

3. Книга міжзавітного періоду, відома як Перша книга Еноха, що була дуже популярною серед віруючих за новозавітних часів, разом з «Апокрифом Буття» (*Genesis Apocryphon*) із Сувоїв Мертвого моря та «Книгою Ювілеїв» (*Jubilees* 5:1) – всі вони тлумачать цих «Божих синів» як непокірних ангелів (1 Енох 12:4; 19:1; 21:1-10).
4. За безпосереднім контекстом 6-ї глави Буття, здається, «силачі, що славні від віку» були результатом неприпустимого змішання представників різних ладів творіння.
5. У Першій книзі Еноха навіть стверджується, що Ноїв потоп був призначений для знищення цього роду ангело-людей, ворожого до ЯХВЕ та Його задуму створіння (пор. 1 Енох 7:1 і далі; 15:1 і далі; 86:1 і далі).

Г. Свідчення на користь того, що ця фраза означає царів або тиранів з Каїнового роду

1. такий погляд підтверджують кілька давніх перекладів
  - а. Таргум або Онкелос (II століття н.е.) – вираз «Божі сини» перекладений як «сини благородних»
  - б. У грецькому перекладі Старого Заповіту, виконаному Сіммахом (II ст. н.е.), вираз «Божі сини» перекладений як «сини царів»
  - в. слово *elohim* («елогім») іноді означає начальників Ізраїлю (пор. Вих. 21:6; 22:8; Пс. 82:1,6, див. NIV та NET Bible)
  - г. *Nephilim* («Нефілім»; NIDOTTE, Том 3, стор. 130, №5) пов'язане з *Gibborim* («Гібборім») в Бут. 6:4. *Gibborim* є множиною від *Gibbor*, що означає «силача, могутнього чоловіка; силу; багатство або владу»
2. це тлумачення та свідчення на його користь наводиться з книги «Важкі вислови в Біблії» (*Hard Sayings of the Bible*, стор. 106-108).

Д. Історичне свідчення прихильників двох поглядів

1. ця фраза означає нащадків Сифа
  - а. Кирило Олександрійський
  - б. Феодорит
  - в. Августин
  - г. Ієронім
  - д. Кальвін
  - е. Кайл (Kyle)
  - ж. Глісон Арчер (Gleason Archer)
  - з. Воттс (Watts)
2. ця фраза означає ангелів
  - а. автори Септуагінти
  - б. Філон
  - в. Йосип Флавій («Юдейські старожитності» 1.3.1)
  - г. Юстин Мученик
  - д. Климент Олександрійський
  - е. Тертуліан
  - ж. Ориген
  - з. Лютер
  - и. Делітш (Delitzsch)
  - к. Генгстенберг (Hengstenberg)
  - л. Олфорд (Olford)
  - м. Вестерманн (Westermann)
  - н. Венгем (Wenham)
  - о. Новий англійський переклад Біблії (NET Bible)

Е. Яким чином *Nephilim* («Нефілім») у Бут. 6:4 пов'язаний з «Божими синами» та «людськими дочками» в Бут. 6:1-2? Розгляньмо три теорії:

1. Ці велетні з'явилися внаслідок зносин ангелів із людськими жінками (див. Мудрість Бен Сираха 16:7).
2. Вони ніяк між собою не пов'язані. Просто сказано, що вони були на землі, коли сталися події Бут. 6:1-2 і після цього.
3. Р.К. Гаррісон у «Вступі до Старого Заповіту» (R. K. Harrison in *Introduction to the Old Testament*, стор. 557) говорить про «безцінні антропологічні висновки щодо взаємозв'язків між "гомо-сапієнсом" та доадамовими видами, про що йдеться в цьому тексті й що піддається дослідженню вчених, які мають достатню підготовку для таких досліджень».

Як я бачу, він розглядає ці дві групи як різних гуманоїдів. Це значить, що Адам і Єва були створені пізніше і окремо, а «гомо-еректус» виник внаслідок еволюційного розвитку.

Ж. Я мушу пояснити своє розуміння цього суперечливого тексту. Перш за все хочу нагадати, що цей текст із книги Буття є коротким та неоднозначним. Можливо, перші читачі Мойсея мали певну історичну інформацію, або Мойсей використав усне чи письмове передання часів патріархів, яке він сам не дуже розумів. Це питання не є суттєво важливою богословською темою. Ми часто цікавимося тим, про що Писання дає вкрай обмежену інформацію. Було б недоречно будувати складне богослов'я на цьому та подібних фрагментах біблійної інформації. Якби ця інформація була нам потрібна, Бог дав би її нам більш ясно та повно. Я вірю, що тут мова йде про ангелів та людей, тому що:

1. у Старому Заповіті фраза «Божі сини» постійно, а то навіть і виключно, вживалася стосовно ангелів
2. у Септуагінті (Олександрія) фраза «Божі сини» перекладена (кінець I століття до н.е.) як «Божі ангели»
3. псевдоепіграфічна апокаліптична книга 1 Еноха (можливо, написана прибіл. в 200 р. до н.е.) конкретно підтверджує, що ця фраза стосується ангелів (пор. гл. 6-7; див. тж. Книга Ювілеїв 4:19)
4. у Другому посланні Петра та Посланні Юди розповідається про ангелів, які згрішили та кинули своє житло (див. тж. 1 Енох 10:4,12)

Я знаю, що для когось це суперечить Мт. 22:30, але ці конкретні ангели знаходяться не на небі й не на землі, але в особливій в'язниці (*Tartarus*).

5. Гадаю, що однією з причин описання багатьох подій Бут. 1-11 в інших культурах (схожі історії створіння, потопу, одруження ангелів з людськими жінками) є те, що в ті часи всі люди ще були разом і мали певне знання про ЯХВЕ, але після Вавилонської вежі вони розійшлися і поступово це знання перетворилося в багатобожжя.

Гарним прикладом цього може служити грецька міфологія, де напівлюди-напівбоги, відомі як титани, перебували у в'язниці під назвою *Tartarus*, і те саме слово було вжите в Біблії (2Петр. 2) у значенні в'язниці, де знаходилися ангели, які кинули своє житло. За рабиністичним богослов'ям, «Гадес» поділявся на дві частини: одна для праведників (рай), а друга для злих (*Tartarus*).

NASB, NKJV,
NRSV, TEV,
NIV   «аду»
NJB   «підземелля»
Weymouth   «Тартаруса»

Див. примітку вище до «під темрявою» в Юд. 6.

▣ "в кайданах темряви" У стародавніх грецьких уніціальних манускриптах κ, Α, Β, та С вжите слово *sirois*, тобто «в ямах темряви». В Біблії Короля Якова (King James Version), як і в українському перекладі,

вжите слово «кайдани» (*seirais*), що схоже за значенням на слово *demois* в Юд. 6, що також перекладається як «кайдани»; останній варіант знаходиться в стародавньому папірусному манускрипті P⁷²; тж. пор. 1 Енох 10:12).

2:5 "і Він не помилював першого світу" Мова йде про Божий суд над злом людства (пор. Бут. 6:5,11-12,13; 8:21b). Цей суд, що був здійснений водою, описаний в Бут. 6-9. Про ту саме подію говориться в 1Петр. 3:18-22.

▣ **"Ноя"** Один чоловік зі своєю родиною «знайшов милість у Господніх очах» (то був Ной, пор. Бут. 6:8-9,18. Цю подію описано в «Юдейських старожитностях» Йосипа Флавія [Josephus, *Antiquities of the Jews* 1.3.1]; 1 Климента 7.6, 9.4; та Оракулах Сивілл 1.128).

▣ **"проповідника праведности"** У Старому Заповіті не сказано про проповідь Ноя, але про це розповідає рабиністичне передання (пор. Книга Ювілеїв 7:20-29; Оракули Сивілл 1.128-129).

▣ **"потоп"** З цього грецького слова подоходить «катаклізм». Згідно з 1 Еноха, це був Божий суд над змішаними расами, що виникли внаслідок статевого зв'язку між ангелами й людьми, про що розповідається в Бут. 6:1-4.

2:6 "Содом і Гоморру" Зруйнування цих злих міст описане в Бут. 19:24-28. Ангели були посередниками в справі врятування Лота і його родини, отже слід розуміти, що вони також взяли участь у руйнуванні цих міст на рівнині.

Цей текст є паралельним до Юд. 7. Здається, Ной слугує прикладом суду водою, а Содом і Гоморра – прикладом суду вогнем.

Далі я подаю замітки з мого коментаря до Послання Юди, вірш 7.

Замітки з коментаря до Послання Юди

Юд. 7 "Содом і Гоморра" Це вже третій приклад непокори, пов'язаної зі статевою діяльністю поза межами Божого задуму стосовно шлюбу:

1. ханаанський культ плодючості в Шіттімі (пор. Чис. 25)
2. спроба ангелів змішати різні лади створіння (пор. Бут. 6:1-4; 2Петр. 2:4)
3. сексуальні домагання до ангелів з боку мешканців Содому і Гоморри (пор. Бут. 19; 2Петр. 2:6)

▣ **"та міста коло них"** Назви цих міст перелічені в Повт. Зак. 29:23.

▣ **"таким самим способом"** Цей вираз стоїть в знахідному відмінку й граматично відноситься до ангелів (пор. Юд. 6), а не до тих «міст». Дехто припускає, що Юда наводить ці приклади із Старого Заповіту тому, що, як ангели брали собі жінок у Бут. 6, так тут чоловіки намагалися взяти собі за жінок ангелів (пор. Бут. 18:22; 19:1). В такому разі це було би черговою спробою змішання ладів створіння. Однак мені здається, що ці мешканці Содому не знали, що то ангели, і вважали їх звичайними чоловіками (пор. Бут. 18:22).

▣ **"чинили перелюб та ходили за іншим тілом"** Тут говориться про «тіло іншого роду (*heteros*)». Здається, це стосується як (1) ангелів та жінок, згідно з «Юдейськими старожитностями» Йосипа Флавія (Josephus, *Antiquities of the Jews* 1:3:1), так і (2) гомосексуалізму (пор. Рим. 1:26-27), що широко практикувався в Содомі та містах коло нього.

▣ **"понесли кару вічного огню, і поставлені в приклад"** Юда наводить ці приклади зі Старого Заповіту, як ясне застереження для читачів. Стережіться будь-якої статевої експлуатації!

Новий Заповіт ясно вчить про вічну кару (пор. Мт. 25:41,46; 2Сол. 2:8-9; Об. 19:20; 20:11,14-15; 21:28; тж. 1 Енох 54:1). На цю тему важко говорити, тому що в Біблії не дається достатньо інформації про небо чи ад. Біблія стверджує їхню реальність, але не розповідає про них конкретно, а лише описує їх метафорами. Ісус використовував порівняння з «долиною Гінномових синів», що знаходилася прямо на півдні від Єрусалима і де ізраїльтяни за часів Манасії поклонялися Молоху, ханаанському богу вогню, який вимагав принесення в жертву дітей. Іудеї дуже соромилися та шкодували про участь своїх пращурів в цих ритуалах культу плідності, і тому перетворили це місце на єрусалимський смітник. Ісус узяв Свої метафори вогню, диму та черв'яків саме з цього місця, що називалося Гегенна (геенна).

Це місце тортур було створене не для людей, але для непокірних ангелів (пор. Мт. 25:41). Зло на всіх рівнях буде знищене та відокремлене від Божого створіння. В Біблії це остаточне відокремлення зображається як ад.

Перш ніж перейти до іншої теми, я хотів би висловити біль, з яким я підходжу до цієї теми. Ад – це єдине страждання в Біблії, що не служить ділу відкуплення. Ад не є Божою волею для жодної особи. Він є наслідком вольової постійної непокори ангелів і людей. Це незагойна кривава рана в серці Бога! Бог вирішив допустити вільну волю серед Своїх створінь, і наслідком цього стали деякі болісні вічні втрати.

У «Біблійному коментарі Ієроніма» (*The Jerome Biblical Commentary*, Том II, стор. 379) відзначається, що опис покарання цих ангелів в Посланні Юди є дуже схожим на 1 Еноха 10:4-6,11,13; 12:4; 15:3; 19:1. Здається, це вказує на те, що Юда був знайомий із цим іудейським апокаліптичним твором міжзавітного періоду.

2:7-8 "праведного Лота" Це може бути посилання на (1) неканонічну юдейську книгу Мудрості Соломона 10:6 або (2) рабиністичне передання. Лот був дуже засмучений діями злих людей тих часів (дещо з цього рабиністичного передання відображено в 2Петр. 2:8 та 1Клим. 11:1), як і читачі Другого послання Петра були засмучені аморальністю лжевчителів.

Вся ця частина є формою старозавітної типології. Те, що сталося в історії Ізраїлю, повторювалося за часів Петра.

2:9 Тут завершується довге речення, що почалося в 2Петр. 2:4. Бог завжди рятує тих, хто належить Йому (Ноя, 2Петр. 2:5; Лот, 2Петр. 2:7), і карає неправедних (ангелів та людей).

2:10 "хто ходить за нечистими пожадливостями тіла" Тут мова йде про інстинкти, які вклав у людей Бог, але з певними обмеженнями (напр., людська сексуальність, але в межах шлюбу). Грішне людство використовує даний Богом дар поза встановлених Богом меж, для своїх егоїстичних цілей (взяти якомога більше собі будь-якою ціною).

▣ **"та погорджує владою"** Цей текст з кількох аспектів є паралельним до Юд. 8.

2Петр. 2:10

ходить за нечистими пожадливостями тіла
погорджує владою
не бояться зневажати слави

Юд. 8

опоганюють тіло
погорджують владами
зневажають слави

Юда тут напевне говорить про ангелів, але в 2 Петра ця фраза може бути пов'язана з 2Петр. 2:4 і стосуватися відкидання Христа. Подаю мої замітки до 8-го вірша Послання Юди.

Замітки з коментаря до Послання Юди

Юд. 8 "так само" Лжевчителі часів Юди були схожими на непокірних людей давнини. Характер цієї схожості точно не вказаний.

▣ "цим" Так Юда називає лжевчителів, що проникли в церкву (пор. Юд. 8,10,12,14,16,19).

▣ "сновидам" Так у Старому Заповіті називали лжепророків (пор. Повт. Зак. 13:1-5; Єр. 23:25-32), які стверджували, що мають особливе одкровення від Бога (пор. Кол. 2:18).

▣ "опоганюють тіло" Тут вжите слово «пляма» в переносному значенні. В їхньому вченні та/або способі життя, безумовно, був певний елемент аморальності. Всі ці приклади зі Старого Заповіту були пов'язані з якимось видом статевого гріха (пор. 2Тим. 3:1 і далі; 2Петр. 2).

▣ "погорджують владами, зневажають слави" Ці люди мали три характерні ознаки.

1. «опоганюють тіло»
2. «відкидають владу» (NASB, NKJV, NRSV)
«зневажають Божою владою» (TEV)
«нехтують Владою» (NJB)
3. «ганблять ангельську величність» (NASB)
«говорять лихе про високих осіб» (NKJV)
«обмовляють славних» (NRSV)
«ображають славних істот на висоті» (TEV)
«також зловживають Славними» (NJB)

Очевидно, що перша ознака пов'язана зі статевими гріхами. А що ж стосовно 2-ї та 3-ї? Другу ознаку (тобто «відкидають влади» або «погорджують владами») можна тлумачити принаймні двома способами:

1. грецьке слово «влада», *kuriotēa*, пов'язане зі словом «Господь» (*kurios*); тому дехто пов'язує це відкидання (хоча тут різні дієслівні форми) з відкиданням Ісуса в Юд. 4 («єдиного Владики і Господа нашого Ісуса Христа»)
2. грецьке слово «влада», *kuriotēta*, пов'язане з *kuriotēs*, що вживається в 2Петр. 2:10 (пор. Еф. 1:21; Кол. 1:16) стосовно ангелів

У контексті, здається, мова йде про ангелів, отже 2-й варіант виглядає найліпшим.

У третій характерній ознаці вжитий старозавітний термін «слава» (*kabod* [«кавод»]), що стосувався Бога (пор. Юд. 24,25; 2Петр. 1:3,17; 3:18) та всьго, пов'язаного з Ним, особливо на небі та в вічному житті. В даному випадку Юда вживає це слово в значенні, якого воно набуло після Старого Заповіту, в міжзавітний період, коли воно вживалося стосовно ангелів як носіїв сили і влади.

Не виключно, що тут навіть ідеться про відкидання старозавітного закону, адже юдеї вірили, що ангели були посередниками, через яких ЯХВЕ дав Мойсею закон на горі Синай (пор. Дії 7:35).

В даному контексті йдеться про нестримане життя «цих» лжевчителів в їхньому ставленні до моралі та влади. Перелік характерних рис лжевчителів, що почався в Юд. 1-4, продовжується: (1) погорджують владою, 2Петр. 2:10; (2) немов звірини, 2Петр. 2:12; (3) шукають насолод, 2Петр. 2:13; (4) псують вечері любові, 2Петр. 2:13; (5) зваблюють слабих віруючих гріхом, 2Петр. 2:14; та (6) обіцяють волю, самі будучи рабами, 2Петр. 2:19.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:10b-16

^{10b}зухвалі свавільці, що не бояться зневажати слави, ¹¹хоч Анголи, будучи міццю та силою більші за них, не несуть до Господа зневажливого суду на них. ¹²Вони, немов звірина нерозумна, зроджена природою на зловлення та загибель, зневажають те, чого не розуміють, і в тлінні своїм будуть знищені, ¹³і приймуть за плату за лихі вчинки. Вони повсякденну розпусту вважають за розкіш; самі бруд та неслава, вони насолоджуються своїми оманами, бенкетуючи з вами. ¹⁴Їхні очі наповнені перелюбом та гріхом безупинним; вони зваблюють душі незміцнені; вони, діти прокляття, мають серце, привчене до зажерливості. ¹⁵Вони покинули просту дорогу та й заблудили, і пішли слідом за Валаамом Беоровим, що полюбив нагороду несправедливості, ¹⁶але був докорений у своїм беззаконні: німа під'яремна ослиця проговорила людським голосом, та й безум пророка спинила.

2:10b "зухвали" (пор. Мр. 12:34; 15:43)

▣ "свавільці" (пор. Тит. 1:7)

▣ "не бояться" (пор. Мт. 28:4; Лк. 8:47; Дії 7:32; 1Кор. 2:3).

Три попередніх слова описують неповагу лжевчителів до духовної влади. Можливо, це стосується широкого богослов'я гностиків стосовно ангельських сфер (*aeons*) і таємних імен цих ангелів, нібито необхідних для того, щоб пройти через їхні сфери для досягнення спілкування з вищим добрим богом.

NASB	«ангельські величності»
NKJV	«говорять лихе про високих осіб»
NRSV	«обмовляють славних»
TEV	«ображають славних істот на висоті»
NJB	«ображають славного»

Див. примітку до попередньої частини з Юди про «славних» (*doxai*).

2:11 "не несуть до Господа зневажливого суду на них" Ця фраза є паралельною до Юд. 9, що може бути цитатою з «Вознесіння Мойсея» (*The Assumption of Moses*). Тут розповідається про спір між Михаїлом (архангелом та хранителем Ізраїлю) та сатаною через тіло Мойсея (пор. Повт. Зак. 34:6).

Ця фраза має різночитання в грецьких рукописах.

1. перед Господом (*para* з місцевим відмінком, κ, Β, С, К, Ρ, пор. NASB, NKJV, TEV, NJB)
2. від Господа (*para* з віддільним відмінком, Ρ⁷², пор. NRSV)

2:12 Цей вірш є паралельним до Юд. 10. В Юд. 9 описується зустріч Михаїла з сатаною. Цей вірш в 2 Петра та Юд. 10 описує реакцію лжевчителів на ангельську владу

1. вони поводяться, як нерозумні звірі
2. вони поводяться, як раби звіриноного інстинкту

Те, що вони знають (і як вони діють), знищить їх.

▣ "загибіль... знищені" Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАГИБЕЛЬ, РУЙНУВАННЯ, ТЛІННЯ (*phtheirō*) (SPECIAL TOPIC: DESTROY, RUIN, CORRUPT [*phtheirō*])

Основним значенням цього слова *phtheirō* є загибель, руйнування, тління або псування. Воно може вживатися стосовно

1. фінансового руйнування (можливо, 2Кор. 7:2)
2. фізичного руйнування (пор. 1Кор. 3:17а)
3. морального псування (пор. Рим. 1:23; 8:21; 1Кор. 15:33,42,50; Гал. 6:8; Об. 19:2)
4. сексуального зваблення (пор. 1Кор. 11:3)
5. вічної загибелі (пор. 2Петр. 2:12,19)
6. тлінних людських традицій (пор. Кол. 2:22)

Це слово часто вживається в одному контексті із своїх антонімом (пор. Рим. 1:23; 1Кор. 9:25; 15:50,53). Зверніть увагу на паралельні протиставлення наших фізичних тіл вічним небесним тілам.

1. тління та нетління, 1Кор. 15:42,50
2. неслава та слава, 1Кор. 15:43
3. неміч та сила, 1Кор. 15:43

4.	тіло звичайне та тіло духовне, 1Кор. 15:44
5.	перший Адам та останній Адам, 1Кор. 15:45
6.	образ земного та образ небесного, 1Кор. 15:49

2:13 "прийнуть за плату за лихі вчинки" Це незвичайна конструкція, що є або (1) ідіомою, або (2) грою слів (*adikoumenoi*, що означає «зносити лихо» та *adikias*, що перекладене як «лихі»).

▣ **"повсякденну розпусту"** Вони хизуються своїми вчинками перед усіма. Ця фраза й остання фраза з 2Петр. 2:12 передають ту саму думку.

NASB	«плями та пороки»
NKJV	«плями та пороки»
NRSV	«плями та пороки»
TEV	«сором та ганьба»
NJB	«лихі плями»

Перше слово *spilas* (та його форми) має два різних значення: (1) спочатку воно означало невидимі небезпеки, в прямому значенні – приховані або мілкі рифи (пор. Юд. 12) та (2) плями (пор. Еф. 5:27; Як. 3:6; 2Петр. 2:13; Юд. 23).

Друге слово є в певній мірі синонімом першого. Воно означає «плями» в переносному значенні. Обидва ці слова вказують на те, що ці аморальні лжевчителі шукали собі сексуальну «здобич» на християнських вечерях любові (коли віруючі їли разом та приймали вечерю Господню).

NASB	«поки вони бенкетують із вами»
NKJV, NRSV	«бенкетуючи з вами»
TEV	«беруть участь у вашій вечері»
NJB	«навіть коли вони сидять з вами за одним столом»

Цей текст є паралельним до Юд. 12. Під бенкетом тут розуміється так звана «вечеря любові» (пор. 1Кор. 11:17-22), на якій громада віруючих здійснювала євхаристію.

2:14 "очі наповнені перелюбом" Вони дивились на кожну жінку за Христовим столом як на об'єкт статевої насолоди. Ці лжевчителі були схильними до статевого використання інших (пор. 2Петр. 2:2,10, 14,18). Рабини кажуть, що очі – то вікна душі. Гріх починається з думок. У цих лжевчителів очі ніколи не спочивають!

▣ **"зваблюють душі незміцнені"** Вони заманюють в гріх нових віруючих (пор. Мт. 18:6; 2Тим. 3:6).

▣ **"мають серце, привчене до зажерливості"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану. З цього слова походить наше «гімнастика». Вони регулярно вправляються, щоби будь-якою ціною взяти собі якомога більше! Див. Мр. 2:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЕРЦЕ».

NASB	«прокляті діти»
NKJV	«і вони є проклятими дітьми»
NRSV	«Прокляті діти»
TEV	«Вони під Божим прокляттям»
NJB	«Вони під прокляттям»

Це єврейська ідіома (пор. Еф. 2:3). Вони демонструють характер свого отця, диявола. Антонімом цієї ідіоми є «слухняні діти» в 1Петр. 1:14!

2:15 "Вони покинули просту дорогу" Цей вислів є віддзеркаленням єврейської ідіоми, що означає «гріх» (пор. NRSV, TEV, NJB). Праведність зображалася як стежка або дорога. Благочестиві повинні були ходити цією стежкою (пор. Пс. 119:105; Пр. 6:23). Будь-яке відхилення від нею було гріхом.

▣ **"заблудили"** У грецькому тексті тут вжите слово «планета», що означає «мандрівник». Цей текст є паралельним до Юд. 13.

▣ **"слідом за Валаамом"** Про ту саме старозавітну подію, записану в Чис. 22-25; 31:8,16, розповідається в Юд. 11. Як Валаам прагнув грошей, так і ці лжевчителі (зажерливість, 2Петр. 2:14).

NASB, NKJV,
TEV «Беоровим»
NRSV, NJB «Босоровим»

Перший варіант відповідає 22-й главі Чисел в версії Септуагінти і має місце в манускрипті В. Другий варіант має місце в манускриптах P⁷², xi², A^c та С. UBS⁴ дає другому варіанту рейтинг «А» (точно). Ця назва більше ніде не зустрічається.

2:16 "німа під'яремна ослиця проговорила людським голосом" Це стосується Чис. 22:24 та 31, іншого старозавітного випадку, в якому брав участь ангел.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 2:17-22

¹⁷Вони джерела безводні, хмари, бурею гнані; для них приготований морок темряви! ¹⁸Бо, висловлюючи марне базікання, вони зваблюють пожадливістю тіла й розпустою тих, хто ледве втік від тих, хто живе в розпусті. ¹⁹Вони волю обіцяють їм, самі будучи рабами тління. Бо хто ким переможений, той тому й раб. ²⁰Бо коли хто втече від нечистоти світу через пізнання Господа й Спасителя Ісуса Христа, а потому знов заплутуються ними та перемагаються, то останнє буває для них гірше першого. ²¹Бо краще було б не пізнати їм дороги праведности, аніж, пізнавши, вернутись назад від переданої їм святої заповіді! ²²Бо їм трапилося за правдивою приказкою: Вертається пес до своєї блювотини, та: Помита свиня йде валятися в калюжу...

2:17 "джерела безводні, хмари" Цей текст є паралельним до Юд. 12. Вони обіцяли благословення, але приносили одну лиш смерть.

▣ **"для них приготований морок темряви"** Досл. «густа темрява темряви» (пор. 2Петр. 2:4; Юд. 6,13). Це дієслово стоїть в перфекті пасивного стану дійсного способу й означає вічний Божий суд та ув'язнення.

Цей текст також є паралельним до Юд. 13. Тут темрява виступає метафорою вічної кари (пор. Мт. 8:12; 22:13; 25:30 та 1 Енох 10:4-5; 63:6).

2:18
NASB «вимовляючи зухвалі слова марноти»
NKJV «говорять великі зарозумілі слова порожнечі»
NRSV «говорять помпезні дурниці»
TEV «роблять горделиві та дурні заяви»
NJB «промови, що звучать, як високі, але є порожніми»

Цей текст паралельний до 2Петр. 2:17 та Юд. 12-13,16. Ці слова здаються духовними та правдивими, але насправді є неправдою й оманною.

NASB	«вони спокушують тілесним бажанням»
NKJV	«вони зваблюють пожадливістю тіла, через розпусту»
NRSV	«розпусними бажаннями тіла спокушують»
TEV	«використовують аморальні тілесні похоті, щоб уловлювати в пастку»
NJB	«вони спокушують... граючи на безладних бажаннях людської природи та розпусті»

Тут знову проявляється сексуальна сторона лжевчителів. Вони помилялися не тільки в своєму богослов'ї, але і в своїй моралі.

NASB	«тих, хто ледве втік»
NKJV	«тих, хто дійсно втік»
NRSV	«хто щойно втік»
TEV	«тих, хто лише починає втікати»
NJB	«людей, які ледве втікли»

Ця фраза має різночитання в грецьких рукописах.

1. *oligōs*, що означає «майже» (пор. манускрипти P⁷², xi², A, B, а також Вульгата, сирійські та коптські переклади).
2. *onīōs*, що означає «справді» або «дійсно» (пор. манускрипти κ*, C, а також вірменський та слов'янський переклади).

Богословське питання полягає в тому, чи були ці віруючі зведені (пор. NKJV, NRSV, NIV), чи вони були «майже віруючими» (пор. NASB, NRSV [примітка], TEV)? Контекст 2Петр. 2:20-21 ясно вказує на те, що вони були віруючими (умовне речення першого типу).

2:19 "Вони волю обіцяють їм" Ці лжевчителі обіцяли волю в двох значеннях: (1) богословську волю, оснований на таємному знанні ангельських сфер, та (2) волю від моральних обмежень, оснований на суто інтелектуальному досягненні спасіння («лібертинські» або «антиноміанські» гностики).

Павло закликав віруючих не використовувати свою волю як дозвіл на гріх (пор. Гал. 5:13); те саме казав і Петро (пор. 1Петр. 2:16). Воля завжди була і є забороненим плодом. Стримання є ознакою духовної зрілості (пор. Гал. 5:23). Мова йде не про те панування над собою, якому навчали стоїки, але про стримання християнина, який віддав себе Божому Духу і живе згідно з Божим одкровенням (Новим Заповітом). Отже справжнім питанням є: хто або що керує нашим життям чи характеризує його?

▣ "тління" Див. Спеціальну тему до 1Петр. 2:12.

2:20 "коли" (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму. Це вказує на те, що «жертви» лжевчителів в 2Петр. 2:18 були віруючими.

▣ "хто втече від нечистоти світу" Це дієприкметник аориста активного стану, що вказує на завершену дію (їхнє сповідання віри в Христа). Євангеліє звільнило їх від влади грішної природи (пор. Рим. 6).

▣ "через пізнання Господа" Це слово *epignōskō*, що несе в собі відтінок значення повного «практичного» знання (пор. 2Петр. 1:2). Вони спасалися через Євангеліє, яке є Особою, що її треба прийняти, істиною про ту Особу, в яку треба повірити, і життям, подібним життю тієї Особи. Лжевчителі суперечили Євангелію в усіх цих трьох аспектах!

▣ **"знов заплутуються ними та перемагаються"** Перше дієслово в оригіналі є дієприкметником аориста пасивного стану, а друге стоїть в теперішньому часі пасивного стану дійсного способу. Зверніть увагу на пасивний стан, що вказує на дію зовнішнього суб'єкта (лжевчителі або лукавий). Згідно з безпосереднім контекстом, вони «заплутуються» в похотях та тілесних бажаннях. Для гарного розгляду цього вірша див. «Важкі вислови в Біблії» (*Hard Sayings of the Bible*), стор. 729-730. Я повністю згоден з висновками в цій книзі.

▣ **"останнє буває для них гірше першого"** Ця фраза може стосуватися (1) нових віруючих (2Петр. 2:14b, 18b, 21) або (2) лжевчителів (2Петр. 2:17, 18a). Та сама двозначність існує також в 2Петр. 2:19.

2:21 Як їхній останній стан міг бути ще гіршим? (1) Вони отримували «щеплення» від справжньої віри. Їхній стан описаний в Євр. 2:1-4; 6:4-6 та 10:26-31 (вони не вірять всупереч великому світлу); (2) Це може стосуватися втрати ефективності свідчення слабих віруючих через їхній спосіб життя, а не втрати їхнього спасіння. Між старою та новою природами йде жорстока битва (пор. Рим. 7) – як до спасіння, так і після.

▣ **"дороги праведности"** Це означає Євангеліє, як і вирази «свята заповідь» в 2Петр. 2:21 та «пізнання Господа» в 2Петр. 2:20 (пор. 2Петр. 3:2).

2:22 "правдивою приказкою" Приказка про пса взята з Пр. 26:11 в масоретському тексті, але не в Септуагінті. Приказка про свиню взята з арамейської книги мудрості Ахіяхара (8:18), що була добре відома юдеям за часів асирійської неволі. Ахіяхар згадується в юдейській книзі Товита (*Tobit*) як мудрець із одного з десяти північних племен у засланні. За юдейським переданням, Ахіяхар став високопосадовцем (як Даниїл) за правління Сінаххеріба та Асархаддона. Ці лжевчителі ззовні здавалися віруючими (мудрецьями), але їхні вчинки говорили про те, що вони змінилися лише на поверхні й не пережили справжнього покаєння (пор. Мт. 7 та 13).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чи були ті лжевчителі справжніми християнами? (2Петр. 2:1)
2. Чи були їхні послідовники християнами?
3. Перелічіть характеристики тих лжевчителів.
4. Чому в цій главі так багато говориться про ангелів?
5. Який висновок можна зробити з віршів 20-22?

ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Обітниця пришествия Господа	Божа обітниця не затримується	День Господній	Обітниця пришествия Господа	День Господній: пророки та апостоли
3:1-7	3:1-9	3:1-7	3:1-7	3:1-2 День Господній: лжевчителі 3:3-7
3:8-13	День Господній 3:10-13 Будьте міцними	3:8-10 3:11-13	3:8-9 3:10-13	3:8-10 Новий заклик до святості. Славослів'я 3:11-18
3:14-18	3:14-18	3:14-18	3:14-16 3:17-18	

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3:1-7

¹Це вже другого листа пишу я до вас, улюблені. У них нагадуванням я буджу вашу чисту думку, ²щоб ви пам'ятали слова, що святі пророки давніше звістили їх вам, і заповідь Господа й Спасителя, що одержали через ваших апостолів. ³Насамперед знайте оце, що в останні дні прийдуть із насмішками глузії, що ходитимуть за своїми пожадливістями, ⁴та й скажуть: Де обітниця Його приходу? Бо від того часу, як позасинали наші батьки, усе залишається так від початку творіння. ⁵Бо сховане від тих, хто хоче цього, що небо було напочатку, а земля із води та водою складена

словом Божим, ⁶тому тодішній світ, водою потоплений, згинув. ⁷А теперішні небо й земля заховані тим самим словом, і зберігаються для огню на день суду й загибелі безбожних людей.

3:1 "улюблені" Так Бог Отець назвав Сина під час Його хрещення (пор. Мт. 3:17) та преображення (пор. Мт. 17:5 та 2Петр. 1:17). Це слово стало назвою Божого народу (пор. Рим. 1:7). В Першому посланні Петра воно вживається лише один раз (пор. 1Петр. 2:11; 4:12), але воно дуже часто зустрічається в 3-й главі Другого послання Петра (пор. 2Петр. 3:1,8,14,15-17). Воно також часто вживається в Першому та Третьому посланнях Івана.

▣ **"другого листа"** Очевидно, мається на увазі 1 Петра, якщо вважати Петра автором обох цих листів: 1 та 2 Петра, а я саме так і вважаю.

NASB	«щирі розуми»
NKJV	«ваші чисті розуми»
NRSV	«ваші щирі наміри»
TEV	«ваші чисті думки»
NJB	«ясне розуміння»

Це слово може означати чистий у значенні «ширий» або «морально правильний» (пор. Фил. 1:10). Лжевчителі не були правильними в жодному сенсі. Вони були аморальними й маніпулятивними самолюбцями.

▣ **"нагадуванням"** Ця фраза майже точно повторює слова з 2Петр. 1:13-14 (пор. Юд. 17). Біблія часто закликає людей пам'ятати Бога, Його Слово та Його діла. А Бог, навпаки, забуває гріхи людей (Єр. 31:34; Іс. 43:25; у переносному значенні в Пс. 103:3; Іс. 1:18; 38:17; 44:22; Мих. 7:18).

3:2 "пам'ятали слова" Це інфінітив аориста пасивного стану. Тут сильно наголошується на пізнанні (1) Старого Заповіту (пор. 2Петр. 1:21); (2) слів Ісуса (пор. 2Петр. 2:21); та (3) їхнього апостольського застосування (пор. 2Петр. 1:1). Цей текст є паралельним до Юд. 17.

Таке пізнання або пам'ятання повинно було зміцнити впевненість віруючого в другому пришестві та заохотити їх до хриstopодібного життя!

▣ **"що святі пророки давніше звістили їх вам"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану, що вказує на вічне одкровення (час перфекта, пор. Мт. 5:17-19; 1Петр. 1:25), дароване Духом (пасивний стан, пор. 2Петр. 1:20-21).

Ідеться про весь Старий Заповіт. Юдеї вірили, що все Писання було написане пророками. Тому в Повт. Зак. 18:15 Мойсея названо пророком, а книги від Ісуса Навина до Царів називаються «ранніми пророками».

▣ **"заповідь Господа й Спасителя"** Це ідіома, що означає Євангеліє («свята заповідь», пор. 2Петр. 2:21; «заповідь», 1Тим. 6:14). Вона пов'язана з ідіомою «закон Христа» (пор. Гал. 6:2).

▣ **"ваших апостолів"** Як перший завіт був даний пророком, так другий завіт – Апостолами!

3:3 "Насамперед знайте оце" Ту саме фразу вжито в 2Петр. 1:20. Петро використовує цю ідіому для підкреслення головних думок.

▣ **"в останні дні"** Ця старозавітна фраза означає період часу безпосередньо перед кульмінацією історії людства. Не зовсім зрозуміло, який саме період часу має на увазі Петро. В 2-й главі свого Другого послання Петро говорить про майбутнє лжевчення, але лжевчителі вже активно діяли в ті часи. З

богословської точки зору це нагадує Іванові слова про антихриста та антихристів в 1Ів. 2:18. Ці лжевчителі та насмішники існуватимуть в кожному періоді історії церкви, починаючи від I століття. Див. Спеціальну тему до Мр. 13:8.

▣ **"прийдуть із насмішками глузії"** Цей текст є паралельним до Юд. 18. Те саме слово тут вживається в називному та орудному відмінках для підсилення акценту. Ці лжевчителі насміхалися й будуть насміхатися над біблійними обітницями стосовно другого пришествя Христа (пор. 2Петр. 3:4).

▣ **"що ходитимуть за своїми пожадливістями"** Цих лжевчителів можна пізнати за їхніми словами та вчинками (пор. Мт. 7:15-20 та 2Тим. 3:2-5). Цей текст є паралельним до Юд. 18.

3:4 "Де обітниця Його приходу?" Тут може матися на увазі (1) День пришествия ЯХВЕ або (2) новозавітне друге пришествя Христа.

NASB, NKJV «батьки»
NRSV, TEV «наші пращури»
NJB «наші Отці»

У 2Петр. 3:2 мова йде про старозавітний період, тому під «батьками» напевне розуміються старозавітні патріархи або племенні вожді. Це підтверджує і 2Петр. 3:4-6, де говориться про створення світу.

Контекст чітко вказує на пришествя Бога для суду (пор. 2Петр. 2). Згідно зі Старим Заповітом, одного дня люди дадуть звіт Богу за те, як вони використовували дароване їм життя (пор. Мт. 25:31-46; 20:11-15). Ці «глузії» або насмішники не лише знецінювали втілення Ісуса, але й насміхалися з Його другого пришествия, коли Він прийде як Суддя.

▣ **"позасинали"** Це старозавітний евфемізм смерті, який продовжується в Новому Заповіті (пор. Мт. 27:53; Мр. 5:39; Ів. 11:11; 1Кор. 11:30; 15:51; Еф. 5:14; 1Сол. 4:14).

▣ **"усе залишається так від початку творіння"** Хоча історія людства є дуже короткою в порівнянні з історією Землі, вона сприймається людьми як щось постійне, незмінне. У сучасній науці панує упередження (уніформітаріанізм), що природний процес і регулярність природних законів простягається в часі у бескінечне минуле й майбутнє. Біблія стверджує, що створіння має початок і буде кінець. Бог створив Всесвіт із певною метою – для спілкування з істотами, створеними за Його образом, які відображають Його характер. Світ підзвітний етичному й моральному Богу. Однак лжевчителі через оману безконечності часу та постійності природи відкидали одкровення Святого Письма, слова Ісуса та апостольську проповідь. Історія людства та життя окремої людини є достатньо довгими для того, щоб ввести людей в оманливе відчуття впевненості – «завтра буде те саме, що й сьогодні!»

3:5
NASB «це уникає їхньої уваги»
NKJV «вони свідомо забувають»
NRSV, NJB «вони навмисно нехтують»
TEV «вони свідомо нехтують»

Це слово має відтінок значення «забувати щось» або «приховувати щось», і тому містить в собі намір або навмисність (пор. 2Петр. 1:9; 3:5,8). Ці лжевчителі «зручно забули» або «вибрали забути» про те, що Бог бере участь в житті Свого створіння та оголосив намір судити все створіння.

▣ **"словом Божим"** Бог творив світ, вимовляючи слово (пор. Бут. 1:3,6,8,14,20,24). В богослов'ї це називається латинським терміном «fiat», що означає «через сказане слово». Див. Джон Г. Волтон, «Загублений світ Першої глави книги Буття» (John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*), де автор

стверджує, що в Бут. 1 описується не створіння матерії, але створіння функціонуючого Всесвіту. Гностичні лжевчителі не погоджувалися з тим, що Бог міг створити гріховну матерію.

NASB, TEV «ця земля була складена з води та водою»
NKJV «ця земля постала з води та в воді»
NRSV «і земля була складена з води та через воду»
NJB «ця земля була складена словом Божим з води та між водами»

Вода є важливим елементом в Бут. 1:2 («безодня» та «вода»). Про особливе створення води нічого не говориться. Грецький прийменник «через» (*dia*) воду (в українському перекладі: «водою») може також означати «між», «в оточенні», «серед», «чином» або «тримається» (пор. Пс. 24:2; 136:6). Ця фраза може бути пов'язана з Бут. 1:2; 1:6; or 1:9.

3:6 "світ... згинув" Тобто за Ноевого потопу (пор. Бут. 6-8). Я подаю коротку замітку з мого коментаря до книги Буття, глави 1-11.

БУТТЯ

«Існує припущення, нібито слово "потоп" може походити від асирійського "губити". Чи був потоп за Ноевих днів всесвітнім, чи він був тільки на стародавньому Близькому Сході? Слово "земля" часто вживається в обмеженому значенні місцевості. Якщо люди ще не розійшлися по всій землі, а саме такий висновок можна зробити з 10-11 глав Буття, то для знищення їх було достатньо потопу в одній місцевості. Нацкращою книгою про обмежений потоп, яку я читав, є книга Бернарда Рамма "Християнський погляд на науку та Святе Письмо" (Bernard Ramm, *The Christian View of Science and Scripture*)» (стор. 62).

3:7

NASB «Його словом»
NKJV, NRSV «тим самим словом»
TEV «тим самим наказом»
NJB «це те саме Слово»

Як Бог творив Всесвіт словом і царює словом (Христом, пор. Ів. 1:1), так ми були відроджені живим і тривалим Словом Божим (1Петр. 1:23). Він також здійснює очищення через сказане слово (суд потопом, суд вогнем). Символічне зображення Ісуса в Об. 19:15 з обосічним мечем в устах за Його повернення виражає ту саму істину.

▣ **"теперішні небо й земля заховані тим самим словом, і зберігаються для огню"** Це перифрастичний дієприкметник перфекта пасивного стану, що говорить про дію, яка вже відбулася. Тут він ужитий в пророцькому значенні врівненості в майбутній події на основі надійності Божого слова. Весь цей контекст наголошує на силі та верховенстві Божого слова (пор. 2Петр. 1:19; 3:5,7; 1Петр. 1:23; 2:8; 3:1).

Вогнений суд може бути пов'язаний зі Старим Заповітом двома способами: (1) у Псалмах зображається вогонь, що йде перед Господом (пор. Пс. 18:8; 50:3; 97:3); або (2) суди ЯХВЕ під час блукання народу в пустелі (пор. Лев. 10:2; Чис. 11:1-3; 16:35; 26:10) чи есхатологічні суди (пор. Дан. 7:10; Іс. 30:27,30,33).

У Старому Заповіті вогонь часто супроводжує присутність ЯХВЕ. Це може бути пов'язане з (1) Богом як джерелом пізнання та одкровення (світлом); (2) Богом як Тим, Хто очищує; або (3) Богом як Суддею (Тим, Хто руйнує).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВОГОНЬ» (SPECIAL TOPIC: FIRE)

Вогонь має в Писанні як позитивні, так і негативні конотації.

А. Позитивні

1. гріє (пор. Іс. 44:15; Ів. 18:18)
2. світить (пор. Іс. 50:11; Мт. 25:1-13)
3. на вогні готують страви (пор. Вих. 12:8; Іс. 44:15-16; Ів. 21:9)
4. очищує (пор. Чис. 31:22-23; Пр. 17:3; Іс. 1:25; 6:6-8; Єр. 6:29; Мал. 3:2-3)
5. Божа святість (пор. Бут. 15:17; Вих. 3:2; 19:18; Єз. 1:27; Євр. 12:29)
6. Боже керівництво (пор. Вих. 13:21; Чис. 14:14; 1Цар. 18:24)
7. Божа сила (пор. Дії 2:3)
8. Божий захист (пор. Зах. 2:5)

Б. Негативні

1. палить (пор. Єг. 6:24; 8:8; 11:11; Мт. 22:7)
2. руйнує (пор. Бут. 19:24; Лев. 10:1-2)
3. гнів (пор. Чис. 21:28; Іс. 10:16; Зах. 12:6)
4. кара (пор. Бут. 38:24; Лев. 20:14; 21:9; Єг. 7:15)
5. фальшива есхатологічна ознака (пор. Об. 13:13)

В. Божий гнів на гріх часто виражається через образ вогню

1. Його гнів палає (пор. Ос. 8:5; Соф. 3:8)
2. Він виливає вогонь (пор. Наум 1:6)
3. вічний вогонь (пор. Єр. 15:14; 17:4; Мт. 25:41; Юд. в. 7)
4. есхатологічний суд (пор. Мт. 3:10; 5:22; 13:40; Ів. 15:6; 2Сол. 1:7; 2Петр. 3:7-10; Об. 8:7; 16:8; 20:14-15)

Г. Вогонь часто проявляється в теофаніях

1. Бут. 15:17
2. Вих. 3:2
3. Вих. 19:18
4. Пс. 18:7-15; 29:7
5. Єз. 1:4,27; 10:2
6. Євр. 1:7; 12:29

Д. Вогонь, як і багато інших метафор в Біблії, може бути благословенням або прокляттям, в залежності від контексту.

▣ **"зберігаються... на день суду й загибелі безбожних людей"** Це дієприкметник теперішнього часу пасивного стану. Як в 2Петр. 2, так і в Посланні Юди акцентується на тому, що злі ангели та злі люди зберігаються на день суду. Всі свідомі істоти (пор. Фил. 2:9-11) одного дня даватимуть звіт за те, як вони використовували дароване їм життя (пор. Гал. 6:7).

Цей есхатологічний день є часом засудження безбожних та нагородження віруючих. Переслідувана церква має пам'ятати, що одного дня Бог завершить усю правду!

▣ **"загибелі"** З цього слово походить назва «Аполліон» (пор. Об. 9:11).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3:8-10

⁸Нехай же одне це не буде заховане від вас, улюблені, що в Господа один день немов тисяча років, а тисяча років немов один день! ⁹Не бариться Господь із обітницею, як деякі вважають це барінням, але вам довготерпить, бо не хоче, щоб хто загинув, але щоб усі навернулися до каяття. ¹⁰День же Господній прибуде, як злодій вночі, коли з гуркотом небо мине, а стихії, розпечені, рунуть, а земля та діла, що на ній, погорять...

3:8

NASB	«нехай цей один <i>факт</i> не уникне вашої уваги»
NKJV	«не забувайте це одне»
NRSV	«не нехтуйте цим одним фактом»
TEV	«не забувайте одну річ»
NJB	«є одне... чого вам не слід ніколи забувати»

Це дієслово стоїть у теперішньому часі наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає зупинення процесу, який вже відбувається. Через переслідування (пор. 1Петр.) та лжевчителів (пор. 2Петр.) віруючі починали сумніватися в правдивості біблійних есхатологічних подій.

▣ **"один день немов тисяча років"** Це є посиланням на Пс. 90:4. Тут стверджується та істина, що для вічного Бога час не є чинником. Тільки Божі створіння сприймають існування як минуле, теперішнє й майбутнє. Ми існуємо в межах часу, прив'язані до часу й мислимо категоріями часу. Віруючі повинні міцно триматися тієї істини, що Бог зробить те, що обіцяв (пор. 1Цар. 8:24,26,56). Ми покладаємося на характер Бога, Його обітницю, Його слово і Його Сина! Час є недоречним, хоча Бог використовує час для здійснення Свого задуму.

Перше покоління віруючих чекало скорого повернення Ісуса (пор. Мр. 13:30). Саме тому вони протягом багатьох років не записали слів та дій Ісуса (Євангеліє). Але з затримкою пришествия Христа

1. очевидці почали вмирати
2. лжевчителі почали групуватися
3. багато хто почав запитувати, чому Його пришествя затримується

Цієї теми затримки другого пришествия торкається і Павло (пор. 2Сол. 2), і Петро (пор. 2Петр. 3). Навіть у вченні Ісуса існує напруга між Його близьким пришествям (пор. Мт. 10:23; 24:27,34,44; Мр. 9:1; 13:30) та певними подіями, що «мають відбутися перед тим»

1. євангелізація всього світу, пор. Мт. 24:15; Мр. 13:10
2. об'явлення «людини гріха», пор. Мт. 24:15; 2Сол. 2; Об. 13
3. велике переслідування, пор. Мт. 24:21,24; Об. 13

Петро винятково пояснює цю затримку співчуттям Бога до загиблих! Бог «затягує» повернення Христа, щоб більше людей покалися та навернулися до Бога через Його Сина. Благочестиве життя віруючих повинне вказувати невіруючим на Бога!

3:9 "Не бариться Господь" Тут «Господь» мабуть означає ЯХВЕ. Розгортання Божого задуму (пор. Ав. 2:3) щодо створіння та відкуплення здається людям дуже повільним. Цей часовий елемент дозволяє нам проявляти довіру до Господа в межах часу. Тільки в цьому житті віруючі можуть жити вірою і тим самим догодити Богові. Наше терпіння та благочестиве життя є виразом та доказом нашої віри, довіри та посвячення Йому.

▣ **"але вам довготерпить"** Однією з характерних рис Бога є Його довготерпіння до грішників та до святих. І обидві групи користуються Його терпінням. Його терпіння має мету – відновлення образу, втраченого через гріхопадіння.

▣ **"не хоче, щоб хто загинув"** Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану (депонент). Бог хоче, щоб усі люди спаслися (пор. Єз. 18:23,32; 33:11; Ів. 3:16; 4:42; Дії 17:30; Рим. 11:32; 1Тим. 2:4,6; 4:10; Тит. 2:11; Євр. 2:9; 1Пв. 2:2). Оскільки всі люди створені за Його образом для спілкування з Ним, Він послав Свого Сина на смерть, щоб усі відгукнулися на Його заклик (пор. Рим. 5:12-21). Цей текст є важливим балансом для богословських систем, що надають занадто великого значення ролі Бога в спасінні, нехутючи необхідністю відгуку людини в завіті. Я подаю мої замітки до 1Тим. 2:4 (Том 9, стор. 25) стосовно цієї теми.

Замітки з мого коментаря до 1Тим. 2:4

2:4 "що хоче, щоб усі люди спаслися" Віруючі повинні молитися за всіх людей, тому що Бог хоче, щоб усі люди спаслися. Це була шокуюча заява для ексклюзивістських лжевчителів: чи гностиків, чи юдеїв, чи обох, як у пасторських посланнях. Це велика істина про Божу любов до всього людства (пор. 1Тим. 4:10; Єз. 18:23,32; 33:11; Ів. 3:16; Дії 17:30; Рим. 11:22; 1Тим. 2:4,6; 4:10; Тит. 2:11; Євр. 2:9; 2Петр. 3:9; 1Пв. 2:2). Цей вірш показує незбалансованість догматичного вчення про передвизначення, що надмірно акцентує на суверенності Бога та заперечує необхідність відповіді людини. Так звані «п'ять пунктів» кальвінізму, зокрема «непереможна благодать» та «обмежене спокутування» суперечать завітному аспекту біблійної віри. Не можна зводити Бога до рівня іграшки в руках людської волі, але не можна й зводити людину до маріонетки божественної волі. Бог у Своїй суверенності вирішив будувати стосунки з грішним людством на завіті. Бог завжди виступає першим у завіті та визначає його (Ів. 6:44,65), але Він постановив, щоб люди відкликнулися й продовжували відкликатися покайням та вірою (пор. Мр. 1:15; Дії 3:16,19; 20:21), а також послухом та стійкістю в вірі!

Богословські дискусії щодо суверенності Бога (передвизначення) та вільної волі людини часто зводяться до змагань між сторонами, кожна з яких наводить певні тексти для доказу своєї позиції. Біблія ясно вчить про суверенність ЯХВЕ. Однак вона також вчить про те, що Його найвище створіння – людина, створена за Його образом – наділене дивовижною особистою якістю прийняття моральних рішень. Люди повинні співпрацювати з Богом у кожній галузі життя.

Слово «багато» інколи розуміється як ствердження того, що Бог обрав деяких (обраних) людей, але не всіх, і що Ісус помер за деяких, а не за всіх. Якщо уважно прочитати наступні тексти, то стає очевидним, що ці слова вживаються паралельно, як синоніми!

Іс. 53

1. «усі» (Іс. 53:6)
2. «багато» (Іс. 53:11-12)

Рим. 5

1. «усі» (Рим. 5:18)
2. «багато» (Рим. 5:19)

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІЧНИЙ ПЛАН ВІДКУПЛЕННЯ ЯХВЕ» (SPECIAL TOPIC: YHWH'S ETERNAL REDEMPTIVE PLAN)

Я повинен зізнатися читачеві в тому, що я дещо упереджений в цьому питанні. Моє систематичне богослов'я не є кальвінізмом або диспенсационалізмом; натомість воно є євангельським богослов'ям Великого доручення (пор. Мт. 28:18-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8). Я вірю, що Бог мав вічний план для відкуплення всього людства (див. напр. Бут. 3:15; 12:3; Вих. 19:5-6; Єр. 31:31-34; Єз. 18; 36:22-39; Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Рим. 3:9-18,19-20,21-31) – всіх, кого Він створив за Своїм образом та подобою (пор. Бут. 1:26-27). Завіти об'єднані в Христі (пор. Гал. 3:28-29; Кол. 3:11). Ісус є Божою таємницею, що була прихована, але тепер відкрилася (пор. Еф. 2:11-3:13)! Ключем до Писання є не Ізраїль, але новозавітне Євангеліє.

Це упередження впливає на всі мої тлумачення Писання. Я читаю всі тексти через цю призму! Звичайно, це – моє упередження (всі тлумачі мають свої упередження!), але воно ґрунтоване на текстах Писання.

В центрі уваги Бут. 1-2 стоїть опис того, як ЯХВЕ створив місце для спілкування з Його найвеличнішим створінням, людиною (пор. Бут. 1:26,27; 3:8). Матеріальний світ є сценою для цього Божого задуму щодо взаємин Бога з людьми.

1. Святий Августин називав це порожнечою в кожній людині, яку може заповнити лише Сам Бог.
2. К.С. Льюїс (C.S. Lewis) називав нашу планету «приготованою планетою» (тобто Бог приготував її для людей).

У Старому Заповіті є багато посилань на цей Божий задум.

1. Бут. 3:15 є першою обітницею, що ЯХВЕ не залишить людство в жадливому стані гріха й непокори. Там не говориться про Ізраїль, адже Ізраїлю чи народу завіту тоді ще не було, він з'явився в 12-й главі Буття.
2. У Бут. 12:1-3 розповідається про те, як ЯХВЕ вперше покликав Авраама та відкрився йому, і пізніше від нього утворився народ завіту, Ізраїль. Проте навіть в цьому покликанні Бог передбачав увесь світ. Зауважте на Бут. 12:3!
3. У Вих. 20 (Повт. Зак. 5) ЯХВЕ дав Свій закон Мойсею, щоб ним керувався Його особливий народ. Слід зазначити, що в Вих. 19:5-6 ЯХВЕ відкриває Мойсею унікальні стосунки, що їх матиме Ізраїль. Але також зазначимо й те, що вони, як і Авраам, були вибрані для того, щоб благословити весь світ (пор. Вих. 19:5, «бо вся земля то Моя»). Ізраїль мав стати провідником для народів, щоб вони пізнали ЯХВЕ. На жаль, цього не сталося (пор. Єз. 36:22-28).
4. У 1Цар. 8 Соломон освячує храм, щоб усі могли прийти до ЯХВЕ (пор. 1Цар. 8:43,60).
5. У Псалтирі – 22:27-28; 66:4; 86:9 (Об. 15:4)
6. Далі ЯХВЕ через пророків розкривав Свої задуми відкупити все людство.
  - а. Ісаїя – 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6,10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18,23
  - б. Єремія – 3:17; 4:2; 16:19
  - в. Михей 4:1-3
  - г. Малахія 1:11

Цей акцент на відкупленні всього світу робиться через «новий завіт» (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38), в центрі якого стоїть милість ЯХВЕ, а не вчинки грішних людей. Тут ідеться про «нове серце», «новий розум» та «новий дух». Послух є суттєво важливим, але людина повинна слухатися від серця, а не просто виконувати якісь зовнішні правила (пор. Рим. 3:21-31).

Новий Заповіт чітко стверджує план відкуплення всього людства з кількох сторін.

1. Велике доручення – Мт. 28:18-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8
2. Вічний Божий план (передвизначений) – Лк. 22:22; Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29
3. Бог хоче, щоб усі спаслися – Ів. 3:16; 4:42; Дії 10:34-35; 1Тим. 2:4-6; Тит. 2:11; 2Петр. 3:9; 1Пв. 2:2; 4:14
4. Христос об'єднує Старий Заповіт та Новий Заповіт – Гал. 3:28-29; Еф. 2:11-3:13; Кол. 3:11. Всі людські перешкоди й відмінності долаються в Христі. Ісус є «Божою таємницею», що була прихована, але тепер відкрилася (Еф. 2:11-3:13).

В фокусі Нового Заповіту стоїть Ісус, а не Ізраїль. Центральним є Євангеліє, а не національність чи географічний регіон. Ізраїль був першим одкровенням, Ісус же є останнім одкровенням (пор. Мт. 5:17-48).

Сподіваюся, ви знайдете час почитати Спеціальну тему: «Чому старозавітні обітниці завіту так відрізняються від новозавітних обітниць завіту?». Її можна знайти на сайті www.freebiblecommentary.org.

▣ "щоб усі навернулися до каяття" Зверніть увагу на те, що акцент ставиться на «усіх», а не лише «деяких» (тобто обраних). Кожен є потенційно обраним у Христі. Див. Мр. 1:4, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОКАЯННЯ У СТАРОМУ ЗАПОВІТІ».

3:10 "День же Господній прибуде, як злодій" Фраза «День Господній» у Старому Заповіті означала кінець світу. Слово «злодій» часто слугує метафорою неочікуваного пришествя (пор. Мт. 24:43-44; Лк. 12:39; 1Сол. 5:2; Об. 3:3; 16:15) Бога (Судний день/Друге пришествя/День воскресіння).

▣ "небо мине" Це часто повторювана тема (фізичний світ припинить існування, але не слово Боже, пор. Мр. 13:31; Мт. 5:18; 24:35) – описання тимчасовості та недовговічності фізичного світу (пор. Об. 21:1).

NASB, NJB «з гуркотом»
NKJV «з великим галасом»
NRSV «з сильним галасом»
TEV «з пронизливим галасом»

Це слово має конотацію свистячого звуку, що створюється від швидкого руху предмету в повітрі. Завершення та очищення нового віку станеться зі звуком та вогнем, подібно до початку нового віку в день П'ятидесятниці (пор. Дії 2:2-3).

▣ "стихії" Більшість слів спочатку використовуються виключно в прямому, фізичному значенні, але з часом набувають метафоричного значення. Це слово (*stoicheia*) спочатку означало щось в ряду, низку чогось. З часом воно набуло таких конотацій:

1. Основні фізичні «будівельні» елементи світу (повітря, вода, земля та вогонь, пор. 2Петр. 3:10, 12).
2. Основні навчання на певну тему (пор. Євр. 5:12; 6:1 – щодо іудаїзму).
3. Ангельські сили, що стоять за небесними тілами (пор. 1 Енох 52:8-9; отці ранньої церкви; Кол. 2:8, 20; 1Кор. 15:24), або ангельські чини (*aeons*) гностичних лжевчителів (пор. Кол. 2:10, 15; Еф. 3:10).
4. Ворожі до людства ангели, які намагалися зупинити передання людству Закону Мойсея (пор. Дії 7:38; Євр. 2:2)
5. Можливо, неособові структури грішного світу, завдяки яким грішне людство здається незалежним від Бога (освіта, уряд, медицина, релігія тощо, пор. Гал. 4:3, 8-9 та Гендрік Беркоф, «Христос і влади» [Hendrik Berkhof, *Christ and the Powers* by Herald Press], стор. 32).

▣ "розпечені" Це дісприкметник теперішнього часу пасивного стану, в якому неназваним суб'єктом дії виступає Бог. Це був медичний термін, що означав гарячку.

NASB «земля та її діла погорять»
NKJV «земля та діла, що на ній, погорять»
NRSV «земля та все, що робиться на ній, відкриється»
TEV «земля з усім на ній зникне»
NJB «земля та все, що на ній, погорить»

Ця фраза має багато різночитань в грецьких рукописах.

1. «буде відкрито» (пор. манускрипти x, B, K, P)
2. «стане зруйнованою» (пор. манускрипт P⁷²)
3. «погорить» (пор. манускрипт A)
4. «сховається» (пор. манускрипт C)

Який варіант є оригінальним – неясно.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3:11-13

¹¹А коли все оце поруйнується, то якими мусите бути в святому житті та в побожності ви, ¹²що чекаєте й прагнете скорого приходу Божого дня, в яким небо, палючися, зникне, а розпалені стихії розтопляться? ¹³Але за Його обітницею ми дожидаємо неба нового й нової землі, що правда на них пробує.

3:11 "якими мусите бути... ви" Лжевчителі нехтували мораллю та благочестивим життям, тому Петро знову говорить про це.

▣ **"в святому житті та в побожності"** Слово «побожність» (або «благочестя») є важливим поняттям в 2 Петра, а також в Пасторських посланнях. Я подаю мої замітки до 1Тим. 4:7 (Том 9, стор. 53). У 2Петр. 1:3,6,7 та 3:11 вжито іменник, а в 2Петр. 2:9 – прислівник.

Замітки з мого коментаря до Першого послання до Тимофія

▣ **"побожності"** Це дуже важливий термін в Пасторських посланнях. Він пов'язаний із доктринальним ученням Євангелія та висновками з цього вчення для повсякденного життя людини (пор. 1Тим. 3:16). Він описує не щось виняткове, але обов'язково очікуване. Це складене слово з компонентами «добрий» (*eu*) та «поклоніння» (*sebomai*). Істинне поклоніння є повсякденним життям з правильним мисленням (пор. 1Тим. 4:16а). Зверніть увагу на те, скільки разів це слово вживається в Пасторських посланнях:

1. Іменник (*eusebeia*), 1Тим. 2:2; 3:16; 4:7,8; 6:3,5,6,11; 2Тим. 3:5; Тит. 1:1
2. Прислівник (*eusebēs*), 2Тим. 3:12; Тит. 2:12
3. Дієслово (*eusebeō*), 1Тим. 5:4
4. Споріднене слово *theosebeia*, 1Тим. 2:10
5. Заперечна форма (з префіксом альфа, *asebeia*), 2Тим. 2:16; Тит. 2:12

3:12

NASB, NKJV «чекаючи й прискорюючи прихід Божого дня»

NRSV «очікуючи й прискорюючи прихід Божого дня»

TEV «поки ви чекаєте Божого дня та робите все можливе для того, щоб він скоро настав»

NJB «поки ви чекаєте приходу Божого дня та стараетесь прискорити його прихід»

Обидва слова, що описують два аспекти другого пришестя, названого тут унікальною фразою «Божий день», є дієприкметниками теперішнього часу активного стану. Перше слово по суті означає «очікувати із сподіванням» (пор. Дії 3:5; 10:24) або «чекати зі страхом» (пор. Лк. 21:26; Дії 27:33; 28:6). Це слово вжито тричі в 2Петр. 3:12,13, та 14. Невіруючі бояться Судного дня, але віруючі очікують його із сподіванням.

Друге слово має два значення, що пов'язані з граматичною структурою, в якій воно знаходиться:

1. Якщо це перехідне дієслово (тобто виражає дію, спрямовану на об'єкта, вираженого прямим додатком), то воно означає «заохочувати», «прагнути» (див. примітки в англійських версіях NRSV, ASV, NEB, NIV, а також в Пешітті та в «Версії нового століття» [New Century Version], подібне за значенням до ранньохристиянського *maranatha* [«мараната»]).
2. Якщо це неперехідна граматична конструкція (тобто описує стан або фокусується на суб'єкті дії), то це слово означає «прискорювати» (пор. Лк. 19:5; Дії 22:18). Богословське твердження, що віруючі своїми ділами можуть прискорити повернення Господа, знаходиться в Мт. 6:10 (молитва) та в Діях 3:19-20 (пробудження); також в Рим. 9-11 (повне число спасених язичників та юдеїв). В даному контексті віруючі заохочуються до благочестивого життя близькою есхатологічною надією.

Нам важко сприйняти це через наше сучасне мислення, що відкидає парадокс. Бог має повну владу і визначив дату повернення Христа, але віруючі своїми діями (молитва, свідчення, благочестиве життя) можуть змінити цю дату (на більш ранню або пізню). Це завітна сторона біблійної істини, що здається такою суперечливою сучасним західним людям. Божі діти впливають на Бога (як негативно, так і позитивно)! Саме тому заступницька молитва є такою важливою.

▣ **"в яким небо, палючися, зникне, а розпалені стихії розтопляться"** Для тлумачення цієї фрази слід відповісти на питання: «Чи це сказано в прямому значенні, чи апокаліптично?» Подібні фрази нагадують Старий Заповіт і багато в чому схожі на Іс. 10:10-13; 34:4; 51:6; Йоїл 2:28-32; Мих. 1:4. У цьому контексті неодноразово говориться про те, що цей часо-просторовий фізичний світ вкінці погорить. Це очищення вогнем духовно готує ґрунт для нового неба й нової землі. Чи будуть вони фізичними (відновлений Еден), чи духовними (пор. 1Кор. 15:35-58)? Земними людськими словами важко описати вічні духовні реальності. Жанр не впливає на дійсність!

3:13 "Але за Його обітницею" (пор. Іс. 65:17-25; 66:22-24)

▣ **"неба нового й нової землі"** (пор. Іс. 11:6-9; 65:17; 66:22; Об. 21:1-27)

▣ **"що правда на них пробуває"** Бог бажає місце та народ, що відповідають Його характеру (пор. Іс. 45:24-25). Святий Бог вимагає святого народу (пор. Іс. 60:12; Мт. 5:48). Це нове створіння, тому що воно протиставляється створінню, яке впало в гріх (пор. Бут. 3).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ПЕТРА 3:14-18

¹⁴Тож, улюблені, чекаючи цього, попильнуйте, щоб ви знайшлися для Нього нескверні та чисті у мирі. ¹⁵А довготерпіння Господа нашого вважайте за спасіння, як і улюблений брат наш Павло написав був до вас за даною йому мудрістю, ¹⁶як і по всіх посланнях, що в них він говорить про це. У них є дещо тяжко зрозуміле, що неuki та незміцнені перекручують, як і інші Писання, на власну загибель свою. ¹⁷Тож ви, улюблені, знаючи це наперед, стережіться, щоб не були ви зведені блудом безбожних і не відпали від свого вґрунтування, ¹⁸але щоб зростали в благодаті й пізнанні Господа нашого й Спасителя Ісуса Христа. Йому слава і тепер, і дня вічного! Амінь.

3:14 "попильнуйте, щоб ви знайшлися для Нього... у мирі" Це аорист активного стану наказового способу, що акцентує на невідкладності діла. Віручі відповідальні за своє благочестиве життя. Вони повинні давати гідну відповідь Божій любові в завіті з Богом.

Друге дієслово є інфінітивом аориста пасивного стану. Воно очевидно пов'язане з «Божим днем» в 2Петр. 3:12. Ісус часто говорив про віруючих як про управителів маєтку свого пана. Вони мають щомиті бути готовими до повернення Господа, а коли Він повернеться, вони дадуть Йому звіт про своє управління (пор. Мр. 13:33-37; Лк. 18:8).

Мир можливий тільки за умов, що (1) людина відгукнулася та прийняла дар Євангелія; (2) людина розімує суть євангельської вістки; та (3) людина живе за Євангелієм у своєму повсякденному житті. Лжевчителі та їхні послідовники не виконують жодної з цих трьох умов, а отже не мають миру!

▣ **"нескверні та чисті"** Ця фраза вживається в 1Петр. 1:19 стосовно Христа (пор. Ів. 8:46; 14:30; Лк. 23:41; 2Кор. 5:21; Євр. 4:15; 7:26-27; 1Петр. 2:22; 3:18; 1Пв. 2:2; 4:14). Це старозавітна метафора, що означала чистоту жертвних тварин (пор. Лев. 22:19-20). Ми повинні жити в світлі (1) прикладу Христа, (2) заповідей Христа та (3) пришествя Христа!

3:15

NASB, NRSV «вважайте терпіння нашого Господа за спасіння»

NKJV «і думайте так, що довготерпіння нашого Господа є спасінням»

Кого стосуються ці слова: (1) вже спасених християн, чи (2) безбожних та непокірливих лжевчителів та їхніх послідовників? Ці слова явно пов'язані з Божим терпінням в 2Петр. 3:9. Одні користуються Божою милістю для гріха та егоїстичного життя, а інші приймають Боже прощення та наслідують Його характер.

▣ **"як і улюблений брат наш Павло"** Цей вірш ясно вказує на те, що між Павлом та Петром не було конфлікту. Кожен з них визнавав покликання та обдарування іншого (пор. Гал. 2:7-10). Випадок, записаний в Гал. 2:11-21, не призвів до постійного розриву.

▣ **"написав був до вас"** Неясно, про яке саме послання Павла тут іде мова. Якщо це послання було адресоване тим самим читачам (в Галатії, на півночі Малої Азії), що й 1 Петра, і якщо 1 Петра та 2 Петра адресовані одним і тим самим читачам, то мабуть, мова йде про Послання до галатів. Але насправді ми цього не знаємо.

Друге припущення таке, що, оскільки головною темою цієї глави є повернення Христа, то Петро міг говорити тут про ранні послання Павла до солунян. Третє припущення таке, що частина Послання до римлян спочатку була циркулярним листом. На мою думку, скоріш за все, тут мова йде про Послання до галатів або до римлян, де Павло більш детально викладає своє богослов'я спасіння.

3:16 "як і по всіх посланнях" Більшість сумнівів щодо авторства 2 Петра пов'язана з цими словами про послання Павла. Дійсно, всі послання Павла були зібрані в збірку під заголовком «Апостол», але це сталося через багато років після смерті Петра за правління Нерона (64-68 рр. н.е.). Проте в цьому тексті не вказано, про скільки саме послань Павла говорить Петро, і не обов'язково робити висновок, що тут говориться про повне зібрання його послань.

▣ **"що в них він говорить про це. У них є дещо тяжко зрозуміле"** Про що тут ідеться? (1) одкровення (пор. 2Петр. 3:2); (2) останні дні (2Петр. 3:3-4а); (3) створіння (2Петр. 3:4б-5); (4) Ноев потоп (2Петр. 3:6); (5) судний день (2Петр. 3:7,10); (6) Божий час (2Петр. 3:9); (7) друге пришестя (2Петр. 3:12); (8) новий вік праведності (2Петр. 3:12-13); (9) особисте спасіння (2Петр. 3:14а, 15а); (10) благочестиве життя (2Петр. 3:11,14б); чи (11) щось у гл. 1 або 2?

Що б це не було, лжевчителі того не розуміли та перекручували на власну погибіль. Можливо, тут мається на увазі вчення Павла про спасіння як незаслужений дар від Бога, незалежний від праведних діл людини (тобто виправдання вірою). Не виключно, що Яків (пор. Як. 2:14-26) виправляє інше хибне розуміння проповіді Павла.

▣ **"що неuki та незміцнені перекручують, як і інші Писання"** Мені дуже допомагає розуміння того, що апостоли, які кілька років ходили з Самим Ісусом, не завжди розуміли Його (пор. Мр. 9:32; Лк. 2:50; 9:45; 18:34; Ів. 2:22; 10:6; 12:16; 16:18). І не всі апостоли розуміли писання інших апостолів. Ми покликані бути вірними свідками та братами в завіті! Жоден з нас не розуміє всього.

У Новому Заповіті слово «Писання» завжди означає Старий Заповіт. Новий Заповіт до кінця I століття ще не був завершений. Більшість добре знайомих нам текстів про богонатхнення та достовірність Писання стосуються Старого Заповіту (пор. Мт. 5:17-19; 1Кор. 2:9-13; 1Сол. 2:13; 2Тим. 3:16; 1Петр. 1:23-25; 2Петр. 1:20-21).

Це одне з дуже рідкісних місць, де тексти Нового Заповіту прирівнюються до Старого Заповіту. Петро в цій фразі стверджує богонатхнення Павла та авторитет його послань.

▣ **"на власну загибель свою"** Біблія є Божим одкровенням, в якому Бог відкриває Самого Себе загиблому й нужденому світу. Грішні люди (лжевчителі) перекручують Біблію на свою власну загибель. Суд наближається. Єдина надія – Ісус. Одного дня кожен буде стояти перед Богом!

3:17 "знаючи це наперед" Лжевчителі завжди є! Читачів непокоїло те, що лжевчителі використовують Писання (Старий Заповіт) та апостольські послання (пор. 2Петр. 3:2). Існує кілька біблійних способів розпізнання лжевчителів.

1. ознаки або чудеса, але в ім'я іншого бога (Повт. Зак. 13:1-5)
2. правильне передвіщення майбутнього, але в ім'я іншого бога (Повт. Зак. 18:18-22)
3. спосіб життя (Мт. 7; Послання Якова, Перше послання Івана та Друге послання Петра)
4. чудеса не обов'язково є ознакою Бога (Мт. 24:24)
5. вчення має бути христоцентричним (1Ів. 4:1-6)
6. хибне тлумачення Божого одкровення (2Петр. 3:2)

▣ **"стерезіться"** Це дієслово стоїть у теперішньому часі медіального стану наказового способу. Воно є військовим терміном, як у 1Петр. 1:4. Віруючі несуть особисту відповідальність за постійну перевірку та оцінку того, що інші говорять про Бога/Христа. Як всередині церкви, так і поза її межами існують обманщики (пор. Еф. 4:14; 6:11-12). Не будьте духовно наївними!

▣ **"щоб не були ви зведені"** Це дієприкметник аориста пасивного стану. Це слово є антонімом старозавітного терміна «віра», що означав «твердо стояти на ногах» (міцність або стабільність). Те саме слово описує дії Петра в Гал. 2:13.

3:18 "але щоб зростали в благодаті й пізнанні Господа нашого й Спасителя" Тут дієслово стоїть в наказовому способі теперішнього часу активного стану («зростаєте»). Це головна тема цього послання. Віруючі захищаються від помилок, зростаючи в пізнанні Євангелія та поводячись згідно з Євангелієм у житті. Цей текст є паралельним до Юд. 20.

▣ **"Йому слава"** Ця фраза вживається переважно стосовно Бога Отця (див. примітку до 1Петр. 4:11, пор. Послання Юди; 2Петр. 3:24-25), але в окремих випадках стосовно Христа (пор. 2Тим. 4:18; 2Петр. 3:18; Об. 1:6).

У Старому Заповіті найпоширенішим єврейським словом «слава» (*kbd*) був колишній комерційний термін (що вказував на важільні терези) «важити». Що багато важило – те дорого коштувало або мало в собі цінність. До цього слова часто додавався концепт яскравості, що виражав величність Бога (пор. Вих. 19:16-18; 24:17; Іс. 60:1-2). Тільки один Бог є достойним честі. Він занадто яскравий для ока людини, і ніхто з людей не може дивитися на Нього (пор. Вих. 33:17-23; Іс. 6:5). Бога можна насправді пізнати тільки через Христа (пор. Єр. 1:14; Мт. 17:2; Євр. 1:3; Як. 2:1).

Термін «слава» є дещо неоднозначним.

1. він може бути паралельним до «Божої праведності»
2. він може означати Божу святість або досконалість
3. він може означати Божий образ, за яким були створені люди (пор. Бут. 1:26-27; 5:1; 9:6), але який пізніше був спотворений через непослух (пор. Бут. 3:1-22)

Це слово вперше було вжито в значенні присутності ЯХВЕ з Його народом у Вих. 16:7,10; Лев. 9:23; Чис. 14:10.

NASB, NRSV «і тепер, і до дня вічності»

NKJV «і тепер, і вічно»

TEV «тепер і вічно»

NJB «в часі й вічності»

Досл. «і тепер, і до дня віку». Це виняткова форма типового закінчення листа, дещо паралельна до Юд. 1:25. Іудеї поділяли історію на два віки: злий вік та прийдешній вік праведності. Цей прийдешній вік є синонімом вічного царства. Див. Спеціальну тему до Мр. 13:8.

▣ "Амінь" Це слово відсутнє в стародавньому унціальному грецькому манускрипті В (тобто Ватіканусі), але воно присутнє в P⁷², κ, Α та С. Див. Спеціальну тему до Мр. 3:28.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому гностики заперечували друге пришествя?
2. Яким є основне вчення Нового Заповіту про друге пришествя?
3. Чому Петро згадує про писання Павла?

Copyright © 2013 [Bible Lessons International](#)

КОРОТКІ ВИЗНАЧЕННЯ ГРЕЦЬКИХ ГРАМАТИЧНИХ СТРУКТУР

Загальногрецький діалект койне, що його часто називають елліністичним, був спільною мовою Присередземномор'я від часу завоювань Олександра Македонського (336-323 до н.е.) протягом приблизно восьмиста років (300 до н.е. - 500 н.е.). Він був не просто спрощеною класичною грецькою мовою, але в багатьох аспектах новою формою грецької мови, що стала другою мовою народів стародавнього Близького Сходу та Присередземномор'я.

Грецька мова Нового Заповіту є унікальною також через те, що першою мовою авторів Нового Заповіту, окрім Луки та автора Послання до євреїв, напевно, була арамейська. І тому їхні тексти написані під впливом ідіом та структурних форм арамейської мови. Також вони читали й цитували Септуагінту (грецький переклад Старого Заповіту), що вона теж була написана грецьким койне. До того ж Септуагінта була створена іудейськими богословами, для яких грецька мова не була рідною.

Це ще раз нагадує нам, що Новий Заповіт не можна вкладати в рамки граматичної структури. Він є унікальним, але він має багато спільного з (1) Септуагінтою, (2) іудейськими творами такими авторів, як Йосип Флавій, і (3) папірусами, знайденими в Єгипті. Як же нам слід підходити до граматичного аналізу Нового Заповіту?

Грамматичні особливості грецького койне взагалі та новозавітного грецького койне є досить гнучкими. В час написання Нового Заповіту відбувалося спрощення граматики. Ми будемо керуватися насамперед контекстом. Слова мають значення лише в ширшому контексті, і тому граматичну структуру можна зрозуміти лише в світлі (1) стилю конкретного автора та (2) конкретного контексту. Неможливо дати остаточні визначення грецьким формам та структурам.

У грецькому койне головну роль відігравало дієслово. Ключ до тлумачення часто знаходиться в типі та формі ДІЄСЛІВ. В більшості головних речень ДІЄСЛОВО стоїть першим, тим самим підкреслюється його важливе місце. Аналізуючи грецьке ДІЄСЛОВО, треба брати до уваги три аспекти: (1) основний наголос ЧАСУ, СТАНУ та СПОСОБУ (морфологія); (2) головне значення конкретного ДІЄСЛОВА (лексикографія); та (3) розвиток контексту (синтаксис).

I. ЧАС

А. Час або аспект, пов'язаний з відношенням ДІЄСЛІВ до доконаної чи недоконаної дії. Це часто називають «ПЕРФЕКТОМ» та «ІМПЕРФЕКТОМ».

1. ПЕРФЕКТНІ ЧАСИ вказують на минулу дію, результат якої існує і тепер. Повідомляється лиш те, що дана дія відбулася! Коли вона розпочалася, чи продовжувалася вона або досягла кульмінації – про це не повідомляється.
2. ІМПЕРФЕКТНІ ЧАСИ вказують на триваючий процес даної дії. Дія може бути описана як послідовна, неперервна, поступова, тощо.

Б. Часи можна категоризувати згідно з поглядом автора на розвиток дії

1. Дія відбулася = АОРИСТ
2. Дія відбулася й її результат існує і тепер = ПЕРФЕКТ
3. Дія відбулася в минулому й її результати існували тоді, але тепер вже не існують = ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТ
4. Дія відбувається = ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС
5. Дія відбувалася = ІМПЕРФЕКТ
6. Дія відбудеться = МАЙБУТНІЙ ЧАС

Конкретним прикладом того, як ці ЧАСИ допомагають у тлумаченні, може слугувати слово «спасати». Це слово вживається в різних часах, які вказують на процес та кульмінацію спасіння:

1. АОРИСТ – «спаслися» (пор. Рим. 8:24)
2. ПЕРФЕКТ – «спаслися й результат існує і тепер» (пор. Еф. 2:5,8)
3. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС – «спасається» (пор. 1Кор. 1:18; 15:2)
4. МАЙБУТНІЙ ЧАС – «спасемося» (пор. Рим. 5:9, 10; 10:9)

В. Зосереджуючи увагу на ЧАСІ ДІЄСЛОВА, тлумачі шукають причину, чому саме автор вирішив вжити саме цей ЧАС. Стандартним «простим» часом був АОРИСТ. Це була звичайна «неспецифічна», «немаркована» або «непозначена» форма ДІЄСЛОВА. Вона може виражати широкий спектр значень, що конкретно визначаються контекстом. Ця форма просто стверджує, що щось відбулося, сталося. Вона має аспект минулого часу лише в ДІЙСНОМУ СПОСОБІ. Інші ЧАСИ виявляєть більш конкретні аспекти. Які саме?

1. ЧАС ПЕРФЕКТА. Вказує на доконану дію з триваючим результатом. В якомусь сенсі цей час поєднує в собі АОРИСТ і ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС. У фокусі зазвичай знаходиться триваючий результат дії або завершення дії (напр.: Еф. 2:5 і 8: «ви спаслися й залишаєтеся спасеними»).
2. ЧАС ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТА. Цей час подібний ПЕРФЕКТУ, але триваючого результату більш не існує. Напр.: Ів. 18:16 «Петро стояв біля дверей надворі».
3. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС. Вказує на недоконану або незавершену дію. У фокусі зазвичай знаходиться продовження події. Напр.: Ів. 3:6 і 9: «Кожен, хто в Ньому перебуває, не продовжує грішити». «Кожен, хто родився від Бога, не продовжує чинити гріх».
4. ЧАС ІМПЕРФЕКТА. У цьому часі зв'язок з ТЕПЕРІШНІМ ЧАСОМ є аналогічним до зв'язку між ПЕРФЕКТОМ та ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТОМ. ІМПЕРФЕКТ вказує на недоконану дію, що відбувалася, але тепер припинилася, або на початок дії в минулому. Напр.: Мт. 3:5: «тоді весь Єрусалим продовжував виходити до нього» або «тоді весь Єрусалим почав виходити до нього».
5. МАЙБУТНІЙ ЧАС. Вказує на дію, що відбудеться в майбутньому. В фокусі цього часу стоїть потенціал дії, а не її здійснення. Цей час нерідко виражає певність дії. Напр.: Мт. 5:4-9: «Блаженні... бо вони будуть...»

II. СТАН

- А. СТАН визначає відношення між дією ДІЄСЛОВА та його СУБ'ЄКТОМ.
- Б. АКТИВНИЙ СТАН був звичайним очікуваним і «ненаголошеним» способом ствердження того, що суб'єкт виконує дію ДІЄСЛОВА.
- В. ПАСИВНИЙ СТАН вказував на те, що суб'єкт підлягав дії ДІЄСЛОВА, яку виконував інший, зовнішній суб'єкт. Цей зовнішній суб'єкт, що виконував дію, позначався в грецькому Новому Заповіті такими ПРИЙМЕННИКАМИ й відмінками:
  1. особовий прямий суб'єкт – *huro* у ВІДДІЛЬНОМУ ВІДМІНКУ (пор. Мт. 1:22; Дії 22:30).
  2. особовий непрямий суб'єкт – *dia* у ВІДДІЛЬНОМУ ВІДМІНКУ (пор. Мт. 1:22).
  3. безособовий суб'єкт – як правило, *en* в ОРУДНОМУ ВІДМІНКУ.
  4. іноді або особовий, або безособовий суб'єкт – лише ОРУДНИЙ ВІДМІНОК.
- Г. МЕДАЛЬНИЙ СТАН вказує на те, що суб'єкт сам виконує дію ДІЄСЛОВА і сам безпосередньо зазнає дії цього ДІЄСЛОВА. Цей стан часто називають станом підвищеного особистого інтересу. У цій конструкції якимось чином ставиться наголос на суб'єкті головного або підрядного речення. В англійській мові такої конструкції немає. В грецькій мові вона може передавати широкий спектр значень і перекладатися по-різному. Деякі приклади цієї форми:
  1. ЗВОРОТНИЙ – пряма дія суб'єкта над собою. Напр.: Мт. 27:5 «повісився».
  2. ПІДСИЛЮВАЛЬНИЙ – суб'єкт виконує дію для самого себе. Напр.: 2Кор. 11:14 «Сам сатана прикидається ангелом світла».
  3. ВЗАЄМНИЙ – взаємодія двох суб'єктів. Напр.: Мт. 26:4 «вони радилися».

III. СПОСІБ

- А. У грецькому койне є чотири СПОСОБИ ДІЄСЛОВА. Вони позначають зв'язок між ДІЄСЛОВОМ та дійсністю, принаймні в уявленні автора. СПОСОБИ поділяються на дві великі категорії: такі, що вказують на дійсність (ДІЙСНИЙ СПОСІБ), і такі, що вказують на потенційність (КОН'ЮНКТИВ, НАКАЗОВИЙ СПОСІБ та ОПТАТИВ).

- Б. ДІЙСНИЙ СПОСІБ – це звичайний спосіб для вираження дії, що відбулася або відбувалася, принаймні в уявленні автора. Це був єдиний спосіб дієслова в грецькій мові, що виражав конкретний час, і навіть в ньому цей аспект був другорядним.
- В. КОН'ЮНКТИВ означає можливу дію, яка ще не відбулася, але можливо відбудеться в майбутньому. Цей спосіб має багато спільного з МАЙБУТНІМ ЧАСОМ ДІЙСНОГО СПОСОБУ. Різниця в тому, що КОН'ЮНКТИВ виражає певний сумнів. В англійській мові цей спосіб часто виражається словами «could», «would», «may», або «might» (міг, міг би).
- Г. ОПТАТИВ виражає побажання, що є теоретично можливим. Цей спосіб віддаляється від дійсності на один крок далі, ніж КОН'ЮНКТИВ. ОПТАТИВ виражає можливість за певних умов. Оптатив зустрічається рідко в Новому Заповіті. Найчастіше він вживається в відомому вислові Павла «Зовсім ні!» – п'ятнадцять разів (пор. Рим. 3:4, 6, 31; 6:2, 15; 7:7, 13; 9:14; 11:1, 11; 1Кор. 6:15; Гал. 2:17; 3:21; 6:14).
- Д. НАКАЗОВИЙ СПОСІБ виражає наказ можливої дії, але наголос ставиться на намірі того, хто говорить. Можливість залежить від волі особи, якій адресовано наказ, і від її дій. НАКАЗОВИЙ СПОСІБ особливо вживався в молитвах та проханнях до третьої особи. У Новому Заповіті такі накази стоять тільки в ТЕПЕРІШНЬОМУ ЧАСІ та АОРИСТІ.
- Е. У деяких граматиках ДІСПРИКМЕТНИКИ відносяться до окремого типу СПОСОБУ ДІЄСЛОВА. ДІСПРИКМЕТНИКИ дуже часто вживаються в грецькому Новому Заповіті. Вони перекладаються відповідно до головного ДІЄСЛОВА, з яким вони зв'язані. Є багато варіантів перекладу ДІСПРИКМЕТНИКІВ. Найкраще порівнювати декілька англійських перекладів. Для цього дуже корисною є книга видавництва «Бейкер» (Baker) «Біблія в двадцяти шести перекладах» (*The Bible in Twenty Six Translations*).
- Ж. Нормальним або «немаркованим» способом повідомлення про подію був АОРИСТ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ. Всі інші ДІЄСЛІВНІ ЧАСИ, СТАНИ або СПОСОБИ вживалися автором для передачі певного специфічного значення, і це треба брати до уваги в процесі тлумачення.
- IV. Ті, хто не знає грецької мови, можуть одержати необхідну інформацію з наступних посібників (англійською мовою):
- А. Фріберг, Барбара і Тімоті, «Аналітичний грецький Новий Заповіт» (Friberg, Barbara and Timothy. *Analytical Greek New Testament*. Grand Rapids: Baker, 1988).
- Б. Маршалл, Альфред, «Підрядковий грецько-англійський Новий Заповіт» (Marshall, Alfred. *Interlinear Greek-English New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1976).
- В. Мунс, Вільям Д., «Аналітичний лексикон до грецького Нового Заповіту» (Mounce, William D. *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1993).
- Г. Саммерз, Рей, «Основи грецької мови Нового Заповіту» (Summers, Ray. *Essentials of New Testament Greek*. Nashville: Broadman, 1950).
- Д. Академічно акредитовані заочні курси грецького койне проводяться Біблійним інститутом Муді в м. Чикаго штату Іллінойс.
- V. ІМЕННИКИ
- А. За синтаксисом ІМЕННИКИ класифікуються по ВІДМІНКАХ. ВІДМІНОК – то граматична категорія ІМЕННИКА, що виражає його відношення до ДІЄСЛОВА та інших частин речення. У грецькому койне багато функцій ВІДМІНКА виконувались ПРИЙМЕННИКАМИ. Оскільки форми ВІДМІНКА могли позначати різні відношення, то ПРИЙМЕННИКИ з часом стали ясніше розрізняти ці можливі функції.
- Б. У грецькій мові є вісім ВІДМІНКІВ:
1. НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК вживався для називання й зазвичай виступав ПІДМЕТОМ в реченні. Він також вживався в ІМЕННОМУ ПРИСУДКУ та ПРИКМЕТНИКАХ зі сполучними ДІЄСЛОВАМИ «бути» або «стати».

2. РОДОВИЙ ВІДМІНОК вживався для описання та зазвичай вказував на певний атрибут або якість слова, до якого відносився. Він відповідав на запитання «Який?» і на англійську мову часто перекладався ПРИЙМЕННИКОМ «of».
3. ВІДДІЛЬНИЙ ВІДМІНОК мав ту саму словозмінну форму, що й РОДОВИЙ ВІДМІНОК, але вживався для вираження відділення. Він зазвичай виражав відділення від певної точки в часі або просторі, від джерела або ступеня і на англійську мову часто перекладався ПРИЙМЕННИКОМ «from».
4. ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК вживався для описання особистого інтересу. Він міг виражати позитивний або негативний аспект. Він часто виступав НЕПРЯМИМ ДОДАТКОМ. На англійську мову він часто перекладався ПРИЙМЕННИКОМ «to».
5. МІСЦЕВИЙ ВІДМІНОК мав ту саму словозмінну форму, що й ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК, але вказував на положення чи розташування в просторі, часі або логічних межах. На англійську мову він часто перекладався ПРИЙМЕННИКАМИ «in, on, at, among, during, by, upon, beside».
6. ОРУДНИЙ ВІДМІНОК мав ту саму словозмінну форму, що й ДАВАЛЬНИЙ та МІСЦЕВИЙ відмінки. Він виражав засіб або зв'язок. На англійську мову він часто перекладався ПРИЙМЕННИКАМИ «by» або «with».
7. ЗНАХІДНИЙ ВІДМІНОК вживався для вираження завершення дії й виражав обмеження. Він головним чином виступав в ролі ПРЯМОГО ДОДАТКА й відповідав на запитання «Наскільки?» або «В якій мірі?»
8. Кличний ВІДМІНОК вживався для прямого звертання.

VI. СПОЛУЧНИКИ ТА СЛОВА-ЗВ'ЯЗКИ

- А. Грецька мова є дуже точною завдяки багатьом зв'язкам. Вони з'єднують думки (ПРОСТІ РЕЧЕННЯ, СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ та АБЗАЦИ). Вони настільки поширені, що їхня відсутність (асиндетон) часто є суттєво важливою для екзегези. Фактично, ці СПОЛУЧНИКИ та СЛОВА-ЗВ'ЯЗКИ вказують на напрямок думок автора. Часто вони відіграють вирішальну роль у встановленні думки, що її автор намагався висловити.
- Б. Далі подаємо список деяких СПОЛУЧНИКІВ та СЛІВ-ЗВ'ЯЗОК і їхніх значень (цю інформацію взято головним чином з «Довідника з граматики грецької мови Нового Заповіту» Г.Е. Дани та Джуліуса К. Менті (H. E. Dana and Julius K. Mantey, *A Manual Grammar of the Greek New Testament*).
  1. Сполучники часу
    - а. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* (КОН'ЮНКТИВ) – «коли»
    - б. *heōs* – «в той час, як»
    - в. *hotan, epan* (КОН'ЮНКТИВ) – «кожного разу, коли»
    - г. *heōs, achri, mechri* (КОН'ЮНКТИВ) – «поки»
    - д. *priv* (ІНФІНІТИВ) – «перед»
    - е. *hōs* – «відколи», «коли»
  2. Логічні СПОЛУЧНИКИ
    - а. Цільові
      - (1) *hina* (КОН'ЮНКТИВ), *hopōs* (КОН'ЮНКТИВ), *hōs* – «для того, щоб», «щоб»
      - (2) *hōste* (АРТИКУЛЯРНИЙ ІНФІНІТИВ ЗНАХІДНОГО ВІДМІНКА) – «щоб»
      - (3) *pros* (АРТИКУЛЯРНИЙ ІНФІНІТИВ ЗНАХІДНОГО ВІДМІНКА) або *eis* (АРТИКУЛЯРНИЙ ІНФІНІТИВ ЗНАХІДНОГО ВІДМІНКА) – «щоб»
    - б. Наслідкові (цілові й наслідкові сполучники тісно пов'язані між собою)
      - (1) *hōste* (ІНФІНІТИВ, найпоширеніший) – «для того, щоб», «і тому»
      - (2) *hiva* (КОН'ЮНКТИВ) – «щоб»
      - (3) *ara* – «таким чином»
    - в. Причинні
      - (1) *gar* (причина/наслідок) – «бо», «тому що»
      - (2) *dioti, hotiy* – «тому що»

- (3) *epei, epeidē, hōs* – «оскільки»
- (4) *dia* (зі знахідним відмінком) та (з артикулярним інфінітивом) – «тому що»

г. Висновкові

- (1) *ara, poionun, hōste* – «тому»
- (2) *dio* (найсильніший висновковий СПОЛУЧНИК) – «через що», «унаслідок чого», «тому»
- (3) *oun* – «тому», «таким чином», «отже»
- (4) *toionoun* – «відповідно»

д. Протиставні або контрастні

- (1) *alla* (сильний ПРОТИСТАВНИЙ СПОЛУЧНИК) – «але», «хвіба що»
- (2) *de* – «але», «однак», «проте», «з іншого боку»
- (3) *kai* – «але»
- (4) *mentoi, oun* – «однак»
- (5) *plēn* – «тим не менш» (переважно в Євангелії від Луки)
- (6) *oun* – «однак»

е. Порівняльні

- (1) *hōs, kathōs* (вводять ПОРІВНЯЛЬНІ РЕЧЕННЯ)
- (2) *kata* (в складених словах, *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
- (3) *hosos* (у Посланні до євреїв)
- (4) *ē* – «ніж»

ж. З'єднувальні

- (1) *de* – «і», «та», «тепер»
- (2) *kai* – «і»
- (3) *tei* – «і», «та»
- (4) *hina, oun* – «що»
- (5) *oun* – «тоді» (в Євангелії від Івана)

3. Випадки емпатичного вжитку

- а. *alla* – «звичайно», «так», «фактично»
- б. *ara* – «насправді», «звичайно», «дійсно»
- в. *gar* – «але дійсно», «звичайно», «насправді»
- г. *de* – «насправді»
- д. *ean* – «навіть»
- е. *kai* – «навіть», «насправді», «дійсно»
- ж. *mentoi* – «насправді»
- з. *oun* – «дійсно», «авжеж»

VII. УМОВНІ РЕЧЕННЯ

- А. Складне речення, що містить в собі одне або більше простих умовних речень, називається **УМОВНИМ РЕЧЕННЯМ**. Ця граматична структура допомагає в тлумаченні, тому що вказує на умови або причини, за яких відбувається або не відбувається дія головного ДІЄСЛОВА. УМОВНІ РЕЧЕННЯ бувають чотирьох типів: від передбачення правдивості речей з авторської точки зору або його літературного задуму, до лише вираження побажання.
- Б. УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ПЕРШОГО ТИПУ виражає дію або стан, що вважалися правдивими з авторської точки зору або за його літературним задумом, хоча автор вживав умовний сполучник «коли» або «якщо». В деяких контекстах його можна перекладати як «оскільки» (пор. Мт. 4:3; Рим. 8:31). Однак це не значить, що всі УМОВНІ РЕЧЕННЯ ПЕРШОГО ТИПУ відповідають дійсності. Часто вони вживалися для того, щоб навести аргумент у спорі або викрити якусь помилку (пор. Мт. 12:27).
- В. УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ДРУГОГО ТИПУ часто називають «всупереч фактам». В ньому стверджувалося те, що не відповідає дійсності, з метою висловити певну думку. Напр.:
  - 1. «Коли б був Він пророк, - а Він не пророк, - то Він би знав, хто ото й яка жінка до Нього торкається, - але Він цього не знає» (Лк. 7:39)

2. «Коли б ви Мойсеєві вірили, - а ви йому не вірите, - то й Мені б ви повірили, - але ви Мені не вірите» (Ів. 5:46)
3. «Бо коли б догоджав я ще людям, - а я їм не догоджаю, - то я не був би рабом Христовим, - а я – Його раб» (Гал. 1:10)

- Г. УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ТРЕТЬОГО ТИПУ вказує на потенційну майбутню дію та часто стверджує ймовірність цієї дії. Зазвичай, воно виражає умовність. Дія головного ДІЄСЛОВА обумовлена дією речення зі сполучником «якщо/коли». Напр.: 1Ів.: 1:6-10; 2:4,6,9,15,20,21,24,29; 3:21; 4:20; 5:14,16.
- Д. УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ТИПУ виражає дію з найменшою ймовірністю. Цей тип рідко вживається в Новому Заповіті. Фактично, немає повного УМОВНОГО РЕЧЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ТИПУ, в якому обидві частини умови відповідають цьому визначенню. Як приклад часткового УМОВНОГО РЕЧЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ТИПУ можна навести першу частину речення в 1Петр. 3:14. Прикладом часткового УМОВНОГО РЕЧЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ТИПУ є заключна частина Дій 8:31.

VIII. ЗАБОРОНИ

- А. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС НАКАЗОВОГО СПОСОБУ з ЧАСТКОЮ МЄ часто (але не виключно) підкреслює переривання дії, яка вже в процесі. Напр.: «перестаньте складати собі скарби на землі...» (Мт. 6:19); «перестаньте журитися про своє життя...» (Мт. 6:25); «перестаньте віддавати гріху члени вашого тіла як знаряддя неправди...» (Рим. 6:13); «ви повинні перестати засмучувати Святого Духа Божого» (Еф. 4:30); «перестаньте впиватися вином...» (Еф. 5:18).
- Б. АОРИСТ КОН'ЮНКТИВА з ЧАСТКОЮ МЄ наголошує: «навіть не починайте дію». Напр.: «Навіть не починаєте думати, що...» (Мт. 5:17); «ніколи не починайте журитися...» (Мт. 6:31); «треба ніколи не соромитися...» (2Тим. 1:8).
- В. ПОДВІЙНЕ ЗАПЕРЕЧЕННЯ з КОН'ЮНКТИВОМ є дуже емпатичним запереченням. «Ніколи, ні, ніколи» або «за жодних обставин не...» Напр.: «він ніколи, ні, ніколи не скуштує смерті» (Ів. 8:51); «Я ніколи, ні, ніколи не...» (1Кор. 8:13).

IX. АРТИКЛЬ

- А. У грецькому койне визначений артикль вживався подібно до англійського «the». Головною функцією цього артикля було вказувати на щось, привертати увагу до слова, імені або фрази. Різні автори Нового Заповіту вживали артикль по-різному. ВИЗНАЧЕНИЙ АРТИКЛЬ міг також слугувати
1. засобом протиставлення й порівняння, як вказівний ЗАЙМЕННИК;
  2. для називання вже згадуваного ПІДМЕТА або особи;
  3. способом визначення ПІДМЕТА в реченні зі сполучним ДІЄСЛОВИМ. Напр.: «Бог є Дух» (Ів. 4:24); «Бог є світло» (1Ів. 1:5); «Бог є любов» (1Ів. 4:8,16).
- Б. У грецькому койне немає НЕВИЗНАЧЕНОГО АРТИКЛЯ, подібного англійському «a/an». Відсутність ВИЗНАЧЕНОГО АРТИКЛЯ може означати
1. фокус на характеристиках або якості чогось
  2. фокус на категорії чогось
- В. Автори Нового Заповіту вживали АРТИКЛЬ по-різному.

X. СПОСОБИ НАГОЛОШЕННЯ В ГРЕЦЬКОМУ НОВОМУ ЗАПОВІТІ

- А. Різні автори Нового Заповіту використовують різні способи наголошення. Найпослідовнішими й найформальнішими були Лука та автор Послання до євреїв.
- Б. Ми вже зазначили, що АОРИСТ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ був стандартною, немаркованою, ненаголошеною формою; але всі інші ДІЄСЛІВНІ ЧАСИ, СТАНИ та СПОСОБИ слід брати до уваги в процесі тлумачення. Це зовсім не означає, що АОРИСТ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ не вживався в особливому граматичному значенні. (Напр.: Рим. 6:10 [двічі]).
- В. Порядок слів у грецькому койне
1. Грецький койне, на відміну від англійської, був флективною мовою, що не залежала від порядку слів. Отже автор міг міняти звичайний, очікуваний порядок слів, щоб показати
    - а. що він хоче підкреслити для читача

- б.що, на його думку, здивує читача
в. про що автор глибоко переживає
2. Питання звичного порядку слів у грецькій мові все ще залишається невирішеним. Однак звичним вважається такий порядок:
    - а. для сполучних ДІЄСЛІВ
      - (1) ДІЄСЛОВО
      - (2) ПІДМЕТ
      - (3) ДОДАТОК
    - б. для ПЕРЕХІДНИХ ДІЄСЛІВ
      - (1) ДІЄСЛОВО
      - (2) ПІДМЕТ
      - (3) ПРЯМИЙ ДОДАТОК
      - (4) НЕПРЯМИЙ ДОДАТОК
      - (5) ФРАЗА З ПРИЙМЕННИКОМ
    - в. для ІМЕННИХ ФРАЗ
      - (1) ІМЕННИК
      - (2) ОЗНАЧЕННЯ
      - (3) ФРАЗА З ПРИЙМЕННИКОМ
  3. Порядок слів може бути вкрай важливим екзегетичним моментом. Напр.:
    - а. «правицю вони подали мені й Варнаві спільноти». Фраза «правиця спільноти» тут роз'єднана й перша частина поставлена на початок речення для наголосу (Гал. 2:9).
    - б. «з Христом» стоїть на початку. Його смерть була центральною (Гал. 2:20).
    - в. Фразу «багато разів і різними способами» (Євр. 1:1) було поставлено в початок речення. Тут виділено те, як Бог являв Себе людям, а не сам факт одкровення.
- Г. Для наголошення на певних моментах зазвичай вживалися такі способи:
1. Повторення ЗАЙМЕННИКА, який вже виражений в словозмінній формі ДІЄСЛОВА. Напр.: «Я, Сам, неодмінно буду з вами...» (Мт. 28:20).
  2. Відсутність очікуваного СПОЛУЧНИКА або іншого засобу зв'язку між словами, фразами або реченнями. Це називається «асиндетон» («безсполучниковість»). Засіб зв'язку є очікуваним, і його відсутність привертає увагу. Напр.:
    - а. Заповіді блаженства, Мт. 5:3 і далі (наголос на переліку)
    - б. Ів. 14:1 (нова тема)
    - в. Рим. 9:1 (новий розділ)
    - г. 2Кор. 12:20 (наголос на переліку)
  3. Повторення слів та фраз у даному контексті. Напр.: «на хвалу Його слави» (Еф. 1:6, 12 і 14). Ця фраза вживалася з метою показати роботу кожної особи Трійці.
  4. Вживання ідіоми або гри слів (звуків)
    - а. евфемізм – заміна слів, пов'язаних з темами, на які накладено табу, напр.: замість смерті «сон» (Ів. 11:11-14), замість статевих органів «ноги» (Рут 3:7-8; 1Сам. 24:3).
    - б. заміна Божого імені іншими словами, напр.: «Царство небесне» (Мт. 3:2) або «голос з неба» (Мт. 3:17).
    - в. ТРОПИ
      - (1) неймовірні перебільшення (Мт. 3:9; 5:29-30; 19:24)
      - (2) пом'якшення (Мт. 3:5; Дії 2:36)
      - (3) персоніфікації (1Кор. 15:55)
      - (4) іронія (Гал. 5:12)
      - (5) поетичні тексти (Фил. 2:6-11)
      - (6) гра слів (звуків)
        - (а) «церква»
          - (i) «церква» (Еф. 3:21)
          - (ii) «покликання» (Еф. 4:1,4)

- (iii) «покликані» (Еф. 4:1,4)
- (б) «вільний»
  - (i) «вільна жінка» (Гал. 4:31)
  - (ii) «воля» (Гал. 5:1)
  - (iii) «визволив» (Гал. 5:1)
- г. ідіоматичні звороти – звороти, властиві для певної культури та мови
  - (1) переносне використання слова «їжа» (Ів. 4:31-34)
  - (2) переносне використання слова «храм» (Ів. 2:19; Мт. 26:61)
  - (3) єврейська ідіома порівняння «ненавидіти» (Бут. 29:31; Повт. Зак. 21:15; Лк. 14:26; Ів. 12:25; Рим. 9:13)
  - (4) «Всі» та «багато». Пор. Іс. 53:6 («усі») з 53:11 та 12 («багато»). Ці слова є синонімами, як видно з Рим. 5:18 та 19.
- 5. Використання повної фрази замість одного слова. Напр.: «Господь Ісус Христос».
- 6. Особливе використання слова *autos*
  - а. коли з АРТИКЛЕМ (в ролі означення), воно перекладається як «той самий».
  - б. коли без АРТИКЛЯ (в ролі присудка), воно перекладається як ПІДСИЛЮВАЛЬНИЙ ЗВОРОТНИЙ ЗАЙМЕННИК – «сам», «сама», тощо.
- Д. Дослідники Біблії, які не володіють грецькою мовою, можуть встановлювати місце наголосу такими способами:
  - 1. Використання аналітичного лексикона та підрядкового грецько-англійського тексту.
  - 2. Порівняння англійських перекладів, особливо зроблених на основі різних теорій перекладу. Напр.: порівняння «дослівного» перекладу (KJV, NKJV, ASV, NASB, RSV, NRSV) з «динамічним еквівалентом» (Williams, NIV, NEB, REB, JB, NJB, TEV). В нагоді може стати книга видавництва «Бейкер» (Baker) «Біблія в двадцяти шести перекладах» (*The Bible in Twenty-Six Translations*).
  - 3. Використання розширеного перекладу Біблії «*The Emphasized Bible*» Джозефа Брайанта Ротергема (Joseph Bryant Rotherham, Kregel, 1994).
  - 4. Використання дуже буквального перекладу.
    - а. «Американська стандартна версія» (*The American Standard Version*) 1901 р.
    - б. «Дослівний переклад Біблії, виконаний Янгом» (*Young's Literal Translation of the Bible*, Guardian Press, 1976).

Вивчення граматики – справа важка, але необхідна для правильного тлумачення. Ці короткі визначення, коментарі та приклади призначені для заохочення читачів, які не володіють грецькою мовою, щоб допомогти їм користуватися граматичними примітками в цьому томі. Звичайно, ці визначення дуже спрощені та не повинні використовуватися догматично й жорстко. Вони повинні бути сходинками до кращого розуміння синтаксису Нового Заповіту. Сподіваємося, що ці визначення допоможуть читачам розуміти й примітки в інших посібниках, таких як спеціальні коментарі до Нового Заповіту.

Нам треба вміти підтверджувати свої тлумачення на основі інформації, що знаходиться в текстах Біблії. Важливою частиною цієї інформації є грамика; інші частини – то історичний фон, літературний контекст, використання лексики того часу і паралельні місця.

ТЕКСТУАЛЬНА КРИТИКА

Цю тему буде розглянуто таким чином, щоб пояснити текстові примітки в цьому коментарі. Розгляд буде здійснюватися за таким планом:

- I. Текстові джерела нашої англійської Біблії
    - A. Старий Заповіт
    - B. Новий Заповіт
  - II. Коротке пояснення проблем і теорій «нижчої критики», що також називається «текстуальною критикою».
  - III. Пропоновані джерела для додаткового читання
-

- I. Текстові джерела нашої англійської Біблії
  - A. Старий Заповіт

1. Масоретський текст (MT) – єврейський консонантний текст, затверджений рабином Акібою в 100 р. н.е. Оголоси, наголоси, примітки на полях, розділові знаки, тощо – все це було додано до тексту починаючи з VI ст. н.е. до IX ст. н.е. Це зробила сім'я іудейських богословів, відомих як масорети. Вони використовували ту саму текстову форму, що була в Мішні, Талмуді, Таргумах, Пешітті й Вульгаті.
2. Септуагінта (LXX) – За традицією, переклад Септуагінту (грецький переклад Старого Заповіту) було здійснено 70 іудейськими вченими за 70 днів в Олександрійській бібліотеці за підтримки Птолемея II (285-246 рр. до н.е.). Цей переклад начебто був замовлений одним іудейським начальником, що проживав в Олександрії. Ця традиція основана на «Посланні Арістея». Септуагінта в багатьох місцях слідує єврейській текстовій традиції, що відрізняється від тексту рабина Акіби (MT).
3. Сувої Мертвого моря (DSS) – Сувої Мертвого моря були написані в римську епоху до нашої ери (200 р. до н.е. - 70 р. н.е.) іудейською сектою «ессенів». Єврейські рукописи, знайдені в деяких місцях навколо Мертвого моря, належать до дещо ішної єврейської текстової сім'ї, ніж MT та LXX.
4. Кілька прикладів того, як порівняння цих текстів допомагає тлумачам зрозуміти Старий Заповіт.
  - a. Як LXX допомогла перекладачам та богословам зрозуміти MT
    - (1) Ис. 52:14 у LXX: «Як багато будуть здивовані Ним».
    - (2) Ис. 52:14 у MT: «Як багато хто дивувались Тобою».
    - (3) В Ис. 52:15 затверджується варіант LXX
      - (a) LXX: «отак численні народи будуть здивовані Ним»
      - (б) MT: «отак Він окропить численні народи»
  - б. Як DSS допомогли перекладачам та богословам зрозуміти MT
    - (1) Ис. 21:8 у DSS: «тоді прозорливець крикнув, На сторожовій вежі я стою...»
    - (2) Ис. 21:8 у MT: «і я крикнув, лев! Господи мій! Я завжди стою на сторожовій вежі вдень...»
  - в. LXX і DSS разом допомогли прояснити Ис. 53:11
    - (1) LXX і DSS: «після муки душі Його Він побачить світло, Він буде задоволений»
    - (2) MT: «Він побачить... мук душі Своєї, Він буде задоволений»

Б. Новий Заповіт

1. Ми сьогодні маємо понад 5300 рукописів повного Нового Заповіту або його частин. Приблизно 85 з них написано на папірусі, а 268 рукописів написано великими літерами (унціали). Пізніше, десь у IX ст. н.е., з'явилося рядкове письмо (мінускул). Грецьких рукописів, написаних таким письмом, приблизно 2700. Ми також маємо приблизно 2100 екземплярів так званого лекціонарія: списків текстів Писання, що застосовувалися під час богослужінь для біблійних читань.
2. Приблизно 85 грецьких папірусів з частинами Нового Заповіту зберігаються в музеях. Деякі з них відносяться до II ст. н.е., але більшість – до III й IV ст. н.е. Жоден з цих манускриптів не містить в собі всього Нового Заповіту. Хоча ці рукописи є найдавнішими екземплярами Нового Заповіту, це не значить, що в них менше різночитань. Багато з них переписувалися спішно і не дуже уважно, тому що помісні церкви мали нагальну потребу в цих текстах. Саме тому в них є чимало різночитань.
3. Синайський кодекс, що позначається єврейською літерою *א* (*алеф*) або номером нуль один (01), було знайдено Тішендорфом (Tischendorf) в монастирі Святої Катерини на горі Синай. Він датується IV ст. н.е. та містить в собі Септуагінту й грецький Новий Заповіт. Він належить до типу «Олександрійського тексту».
4. Олександрійський кодекс, що позначається літерою «A» або номером нуль два (02), є грецьким рукописом V століття, що його було знайдено в єгипетському місті Олександрія.
5. Ватиканський кодекс, що позначається літерою «B» або номером нуль три (03), було знайдено в Ватиканській бібліотеці в Римі й датується серединою IV ст. н.е. Він містить в собі Старий Заповіт в перекладі Септуагінти та грецький Новий Заповіт. Він належить до типу «Олександрійського тексту».
6. Кодекс Єфрема, що позначається літерою «C» або номером нуль чотири (04), є грецьким рукописом V століття, що його було частково знищено.
7. Кодекс Бези, що позначається літерою «D» або номером нуль п'ять (05), є грецьким рукописом V чи VI століття. Так званий «Західний текст» представлено насамперед цим кодексом. В ньому є багато додатків, і він був головним грецьким джерелом для англійського перекладу короля Якова.
8. Манускрипти Нового Заповіту можна розділити на три або чотири сім'ї, що мають певні спільні характеристики.
  - а. Олександрійський текст з Єгипту
    - (1) P⁷⁵, P⁶⁶ (приблизно 200 р. н.е.) - Євангелії
    - (2) P⁴⁶ (приблизно 225 р. н.е.) - Послання Павла
    - (3) P⁷² (приблизно 225-250 рр. н.е.) - Послання Петар та Юди
    - (4) Кодекс В, Ватіканус (приблизно 325 р. н.е.) - весь Старий Заповіт та Новий Заповіт
    - (5) Ориген цитував з цього тексту
    - (6) інші манускрипти, що відносяться до цього типу, - א, C, L, W та 33
  - б. Західний текст з Північної Африки
    - (1) цитати з північноафриканських отців церкви, Тертуліана, Кипріяна та давньолатинського перекладу
    - (2) цитати з Іренея
    - (3) цитати з Татіана та давньосирійського перекладу
    - (4) Кодекс Бези, «D», відноситься до цього типу тексту
  - в. Східний візантійський текст з Константинополя
    - (1) цей тип тексту виявляється в понад 80% від 5300 манускриптів
    - (2) його цитують отці церкви с Антіохії Сирійської, каппадокійські отці, Іван Золотоустий та Теодорет

- (3) Кодекс «А» - тільки в Євангеліях
- (4) Кодекс «Е» (VIII століття) - для в'яого Нового Заповіту
- г. Четвертим типом може бути «Кесарійський» з Палестини
  - (1) Його видно головним чином тільки в Євангелії від Марка
  - (2) він частково представлений в P⁴⁵ та W

II. Проблеми й теорії «нижчої критики» або «текстуальної критики».

A. Як з'явилися різночитання

1. через неухажність або випадково (більшість різночитань)

- а. пропущення частини тексту через те, що переписувач перескочив на схоже слово далі в тексті (гомойотелевтон)
  - (1) пропущення подвійної літери, слова або фрази (гаплографія)
  - (2) подвійне написання фрази або строки грецького тексту (діттографія)
- б. помилка через неправильно почуте слово при записуванні тексту під диктовку (ітацизм) В таких випадках часто записувалося близьке за звучанням грецьке слово.
- в. В найдавніших грецьких текстах не було поділу на глави та вірші, майже або зовсім не було розділових знаків і зовсім не було пробілу між словами. Пробіл між іншими літерами створює інші слова.

2. навмисне

- а. зміни робилися для покращення граматичної форми переписуваного тексту
- б. зміни робилися для того, щоб привести текст у відповідність з іншими біблійними текстами (гармонізація паралелей)
- в. зміни робилися поєднанням двох чи більше варіантів різночитань в один довгий текст (поєднання)
- г. зміни робилися для того, щоб виправити те, що переписчики вважали проблемою в тексті (пор. 1Кор. 11:27 та 1Ів. 5:7-8)
- д. один переписчик дописував на полях додаткову інформацію щодо історичного фону або належного тлумачення тексту, а наступний переписувач вставляв цей додаток в сам текст (пор. Ів. 5:4)

B. Основні положення текстуальної критики (логічні принципи визначення ориганілу при різночитанні)

- 1. найбільш недоладно побудований або незвичайний з граматичної точки зору варіант скоріш за все є оригінальним
- 2. найкоротший варіант скоріш за все є оригінальним
- 3. при всіх інших рівних умовах більш давній текст має більшу вагу, тому що стоїть ближче до оригіналу
- 4. манускрипти, що є географічно розмаїтими, зазвичай містять в собі оригінальне читання
- 5. перевага надається доктринально слабкішим текстам, особливо в богословських питаннях, що були важливими в часи переписування рукописів, напр. Трійця в 1Ів. 5:7-8.
- 6. текст, що може найкраще пояснити походження інших варіантів
- 7. дві цитати, що допомагають досягти балансу в цих різночитаннях
  - а. З книги Дж. Гаролд Грінлі, «Вступ до текстуальної критики Нового Заповіту» (J. Harold Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism*)
    - «Жодна християнська доктрина не повинна ґрунтуватися на спірному тексті; і дослідник Нового Заповіту має остерігатися бажання зробити свій

текст більш ортодоксальним або доктринально сильнішим від богонатхненного оригіналу» (стор. 68).

б. В.А. Крісвел (W. A. Criswell) сказав Грегу Герісону (Greg Garrison) з «Бірмінгем ньюз» (*The Birmingham News*), що він (Крісвел) не вірить в богонатхненність кожного слова Біблії, «у всякому разі не вірю в богонатхненність кожного слова, що було донесено сучасній публіці через століття перекладів». Крісвел сказав:

«Я дуже вірю в текстуальну критику. І тому я вважаю, що друга половина 16-ї глави Євангелія від Марка – то ересь; цей текст не є богонатхненим, він є просто вигадкою... При дослідженні найдавніших рукописів виявляється, що в Євангелії від Марка зовсім не було такої заключної частини. Хтось її дописав...»

Цей старий баптист, що вірує в непохибність Біблії, також стверджує, що і 5-а глава Євангелія від Івана має більш пізню вставку, в випадку при купальні Віфесді. Щодо різних розповідей про самогубство Юди (пор. Мт. 27 та Дії 1), Крісвел каже, що «це просто різні погляди на самогубство. Якщо в Біблії щось сказано, то значить, воно має причину. І в Біблії є дві розповіді про самогубство Юди». Крісвел додає: «Текстуальна критика сама по собі чудова наука. Вона не ефемерна і не зухвала. Вона динамічна й центральна...»

- III. Проблеми рукописів (текстуальна критика). Пропоновані джерела для додаткового читання
- А. R.H. Harrison, *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual* (Р.Н. Гаррісон, «Біблійна критика: історична, літературна та текстуальна»)
  - Б. Bruce M. Metzger, *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration* (Брюс М. Метцгер, «Текст Нового Заповіту: його переписування, перекручення та відновлення»)
  - В. J. H. Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism* (Дж.Г. Грінлі, «Вступ до текстуальної критики Нового Заповіту»)

ДОКТРИНАЛЬНА ЗАЯВА

Я не великий прихильник символів або сповідань віри. Я віддаю перевагу самій Біблії. Однак я розумію, що моє сповідання віри допоможе тим, хто мене не знає, оцінити мої доктринальні погляди. В наші дні, серед безлічі богословських помилок та обману, я пропоную вам короткий виклад свого богослов'я.

1. Вся Біблія – і Старий Заповіт, і Новий Заповіт – є богонатхненним, непохибним, авторитетним і вічним Божим Словом. Вона – єдине одкровення Бога, записане людьми під надприродним керівництвом Господа (див. ОСОБЛИВА ТЕМА: «БОГОДУХНОВЕННІСТЬ» - SPECIAL TOPIC: INSPIRATION). Вона – єдине джерело чистої істини про Бога та Його задуми (див. Спеціальна тема: «Вічний план відкуплення ЯХВЕ»). І вона – єдине джерело віри й обрядів Божої Церкви.
2. Є один Бог, вічний Творець і Відкупитель (див. СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЄДИНОБОЖЖЯ» - SPECIAL TOPIC: MONOTHEISM). Він створив усе видиме й невидиме. Він також явив Себе в любові та піклуванні, але водночас і в справедливості та правді. Він відкрив Себе в трьох особах: Отець, Син і Дух Святий, які є окремими і водночас єдиними в сутності (див. СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТРИЦЯ» - SPECIAL TOPIC: THE TRINITY).
3. Бог активно керує Своїм світом. Є незмінний вічний Божий задум для Божого створіння, а є індивідуальний задум для окремої людини, що дозволяє людині діяти за вільною волею. Ніщо не відбувається без відома та дозволу Бога, проте Бог дає право індивідуального вибору ангелам і людям. Ісус є Обранцем Отця, і в Ісусі всі люди – потенційно обрані. Боже передбачення подій не зводить людей на рівень визначеного сценарію. Кожен з нас відповідає за свої думки й вчинки (див. передвизначення (кальвінізм) і вільна воля людей (армініанізм)).
4. Люди були створені за образом Божим вільними від гріха, але вибрали непослух Богові. Адам і Єва були введені в спокусу надприродною особою (див. СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОСОБОВЕ ЗЛО» - SPECIAL TOPIC: PERSONAL EVIL), але вони несли відповідальність за те, що вольовим рішенням поставили в центр самих себе. Їхній непослух подіяв на людство й на все створіння. Всім нам потрібна Божа милість і благодать, як для нашого спільного положення в Адамі, так і для кожного з нас окремо через наш вольовий непослух.
5. Бог дав людству спосіб для прощення та відновлення. Ісус Христос, унікальний Божий Син, став людиною, проводив безгрішне життя і заступницькою смертю заплатив ціну покарання за гріх людства. Він є єдиним шляхом до відновлення й спілкування з Богом. Немає іншої дороги до спасіння, окрім одної – через віру в завершену роботу Христа.
6. Кожен з нас має особисто прийняти Божий дар прощення та відновлення в Ісусі. Для цього нам треба з власної волі довіритися Божим обітницям через Ісуса та відректися від всіх відомих нам гріхів. Див. Спеціальну тему: «Що означає "отримувати", "вірувати", "сповідати / визнавати" та "кликати"?»
7. Всі ми отримуємо повне прощення й відновлення згідно з нашою вірою (див. Спеціальну тему: «"Вірити" в Новому Заповіті») в Христа та покаванням (див. СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОКАЯННЯ [НОВИЙ ЗАПОВІТ]» - SPECIAL TOPIC: REPENTANCE [NT]) у своїх гріхах. Однак доказом цих нових відносин є життя, що змінилося й надалі змінюється. Божим наміром для людей є не лише вічність на небесах, але уподібнення Христу вже зараз. Дійсно відкуплені люди теж грішать час від часу, але вони все життя до кінця продовжують вірити й каятися.
8. Дух Святий є «другий Ісус» (див. Спеціальна тема: «Ісус і Дух»). Він присутній в цьому світі, приводить загиблих до Христа і робить спасених подібними до Христа. Коли людина спасається, вона отримує дари Духа – життя й служіння Ісуса, поділене між Його тілом, Церквою. Дари, які по суті є відношенням та мотивами Ісуса, мають використовуватися з мотивацією плодів Духа. Дух діє в наші дні, як Він діяв у біблійні часи.
9. Отець поставив воскреслого Ісуса Суддею над усім. Він повернеться на землю й буде судити всіх людей. Ті, хто ввіровав в Ісуса, чий імена записані в книзі життя Агнца, під час Його пришествя

воскреснуть в вічних прославлених тілах і будуть з Ним вічно. А ті, хто не захотів відповісти на Божу істину, будуть навіки відділені від щастя спілкування з Триєдиним Богом і будуть засуджені разом з дияволом та його ангелами.

Це сповідання віри, звичайно, не є повним, але я сподіваюся, що воно дасть вам певне уявлення про богослов'я мого серця. Мені подобається вислів:

«У головному – єдність, у другорядному – свобода, у всьому – любов».